

Giu visuvisuna

Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua
New Guinea

**Giu visuvisuna
Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua
New Guinea
Buk Baibel long tokples Kakabai long Niugini**

copyright © 2010-2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kakabai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-10-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023
8614ef9e-7279-5fda-a20a-4c1b45b2f51a

Contents

Metiu	1
Mak	59
Luk	96
Diyon	153
Giugiukamağedi edi Kauwa	196
GLO	253

METIU

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanega

Met giu visuvisuna i gilumi bi i giu te Yesu tana taunana tauwaiyawasana, Maimaituwa taugiuwatana lisidimo i giugiuwapaena luvanemo i tubuğā. Yesu tana Diu nopolidimo i tubuğā bi Met i gilumana ba mote Diu taudīğā aubaidi bi dobomo lava matabudi aubaidi tauwaiyawasana i tubuğā. Bi Yesu bai i voivoiyedina taudidi Met i gilumi watedi mai Yesu ena tubuğā i gilumiwata, bainewa ena kabulu i gilumiwata, laulubu bainewa i nawena i gilumiwata bi Galilimo ena noya ba bainewa i lauguguya, i wailovelove bi lava i waiyawasanidina matabudi i gilumi kauwedi.

Bi ena noya damodamodimo tana Galili dobuna i gose bi i nawana Yelusalemmo ġome kaka sai peki bi pekimo ya kenamoito munāğāna matabudi Met i gilumi kauwedi. Niga bukana nopenomo ya giugiuwedana ba Yesu tana taunana tauwailovelove visuvisu guletina. Tana waīgħek banidi ya giugiu waiipoipo kauwedi. Tana ena lauguguya Olip oyana dab-anemo ya wai loveloveda te mabai Maimaituwa ena waibada nopenomo sa miyamiyana ba banidi sa kamaġtidi. Met ena buka damonemo ba Yesu ya giugiuweda te tana mote kaka ima goseda eete laġġan damonemo ya tava.

Yesu itaitana bi waġawaġana isedi (Luk 3:23-38)

¹ Yesu Keliso ena magumagula ba niga taudidi: Tana ba Ġalibona Deividia damnemo i tubuğā, bi Deividia ba Eiblaġġam damnemo i tubuğā. ² Bi Eiblaġġam natuna ba Aisik, bi Aisik natuna ba Deikap. Bi Deikap natunatuna ba Diuda matasitasina. ³ Bi Diuda natunatuna ba Peles bi Sela, bi tinedi ba Tama. Bi Peles natuna ba Eslon, bi Eslon natuna ba Lam, ⁴bi Lam natuna ba Aminadab, bi Aminadab natuna ba Nason, bi Nason natuna ba Salmon, ⁵bi Salmon natuna ba Boas, bi Boas tinana ba Leigeb. Bi Boas natuna ba Obedi, bi Obedi tinana ba Luti. Bi Obedi natuna ba Diyesi. ⁶ Bi Diyesi natuna ba Ġalibona Deividia.

Deividia natuna ba Solomon bi Solomon tinana mba Uliya ena vesala. ⁷ Bi Solomon natuna ba Leġobom, bi Leġobom natuna ba Abida, bi Abida natuna ba Asa. ⁸ Bi Asa natuna ba Deġosafet, bi Deġosafet natuna ba Diyolam, bi Diyolam natuna ba Usaiya. ⁹ Bi Usaiya natuna ba Diyotam, bi Diyotam natuna ba Eiġes, bi Eiġes natuna ba Esekaiya. ¹⁰ Bi Esekaiya natuna ba Manasi, bi Manasi natuna ba Amon, bi Amon natuna ba Diyosaiya. ¹¹ Bi Diyosaiya natuna ba Dekonaiya matasitasina. Tedi edi laġġannmo Isael lavedi matabudi a pani nawedi Babilonmo te gome a miya.

¹² Babilonmo a miyamiya bi Dekonaiya natuna Seyatel i tubuğā. Bi Seyatel natuna ba Selubabel. ¹³ Bi Selubabel natuna ba Abiuda, bi Abiuda natuna ba Eliyakim, bi Eliyakim natuna ba Aso. ¹⁴ Bi Aso natuna ba Sadok, bi Sadok natuna ba Akim, bi Akim natuna ba Eliuda. ¹⁵ Bi Eliuda natuna ba Eliyes, bi Eliyes natuna ba Matan, bi Matan natuna ba Deikap, ¹⁶ bi Deikap natuna ba Diyosep. Bi Diyosep ba Meli mwanena. Meli, tana Yesu Keliso i bewa.

¹⁷ Niga tubulelesina ba wapana 14 nove Eiblağam lisinemo te i sağa Deivida lisinemo. Bi Deivida lisinemo te a nawedina Babilon bili-welokonemo ba kota tubulelesa wapana 14. Babilonmo te i sağa Yesu Keliso ena lağannimo kota mainana wapana 14.

Yesu Keliso ena tubuğa (Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso mulığa kaka i tubuğana, bi dolinemo kauwa niga mainana i tubuğa: Yesu tinana Meli tana Diyosep i waitauye. Bi mulığa kaka a miya labuna bi lava a kita te Meli i bwaga, tana Aluwa Waiyawemo i bwaga. ¹⁹ Meli mwanena Diyosep ba didimana lavana. Bi mote i góye te lava matedimo maso Meli i voye te i waitunimayağa, taunana aubaina nöponemo waigose i noğoti.

²⁰ Diyosep mainana i wainuwanoğonağota ba Bada ena aneya laubonimo lisinemo i laumağata bi i giuwena gado, “Diyosep, Deivida natuna, mote kuma naila, Meli kwa vai te tam mwanem, banina Meli ba Aluwa Waiyawa ena ǵailisimo i bwaga. ²¹ Tana kaka gomana olotona ya bewa bi tam kwai isana Yesu, banina tana ena lava kaka edi gebogebomo yai yawasanidi.”

²² Niga kauwidi matabudi ba Bada wala taugiuwatana lisinemo i giugiuwena mainana a tubuğa: Taugiuwatana niga mainana i giu,

²³ “Totopa kaka ya bwaga bi gomana olotona ya bewa, bi sai isana Imanuvel.”*

Isa Imanuvel banina “Maimaituwa tada vaiteda.”

²⁴ Lağannemo Diyosep i kenakena moito, ba Bada ena aneya bai i giugiuwena mainana i voiye, tana Meli i vai te mwanena. ²⁵ Diyosep Meli vaitena mote tubuğa ai ǵemoti, eete Meli gomana olotona i bewa. Bi Diyosep mba gomenina i wai isana “Yesu.”

2

Nuwauyauya lavedi Yesu a vakita

¹ ǵalibona Alodi ena lağannimo, Diudiya nöponemo Betliğem malagainemo Yesu i tubuğa. Mulinemo nuwauyauya lavedi suwala ena anilovotava yawaninağa a nato Yelusalemmo. ² Bi ai talana gado, “Gomana ǵaubona Diu edi ǵalibona bamo ǵome i tubuğa? Tama suwala ena anilovotavamo, gomana ena kipola ke kita te lauduneyena aubaina ke nato.”

³ Lağannemo ǵalibona Alodi niga giuna i vaivaiye, ba nuwana i yapuyapu. Bi lava matabudi Yelusalemmo kota mainana. ⁴ Mba ǵome tana pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovenia matabudi i waigemotidi bi i waitalayedina gado, “Keliso bamo ǵome ya tubuğa?” ⁵ Bi tedi giu ai munena gado, “Diudiya nöponemo Betliğem malagainemo ya tubuğa.” Banina taugiuwatana i gilugilumina ba niga mainana,

⁶ “Tam Betliğem Diudiya dobunemo,
tam mote malagai yababa,

Banina temi Betliğem lavemi nöponimo kaka ǵemota ya tubuğa,
bi tana kaka yai bada bi egu lava Islael ya labedi.”

⁷ ǵome Alodi nuwauyauya lavedi kandavonemo i waigemotidi bi i waitala kaukauwedi te bai sauginemo kipola i laumağata te a kita. ⁸ ǵalibona nuwauyauya lavedi i giukamağedi te sa nawa Betliğemmo bi i giuwedina

* ^{1:23:} Isa Imanuvel banina ba Maimaituwa tada vaiteda.

gado, "Ko nawa bi koi tavutavu kauwa te mba gomenina ko banavi. Lağannemo, kona banavina ba ko tava munağā te ko giuwegu te tagu kota yà nawa bi yà lauduneye."

⁹ Tedi ǵalibona ena giu a vaiye mulinemo ba nawa ai tubu. Bi kipolina a kitakitana taunana a vawata, eete bamō gomana i tubutubuǵanemo ǵome kipola i vamoito. ¹⁰ Lağannemo kipolina a kitakita, ba ai nuwavisu gulata. ¹¹ Bi vanuwemo a tavatava, ba gomana matinana Meli a kitedi. ǵome tuwapekedi ai tupagwaliğedi bi gomana a lauduneye. Tedi edi puyo a kaikamağedi bi gomana a puyona ba goldimo, piupumo bi Maelamo.* ¹² Mba kauwina mulinemo Maimaituwa laubonimo nuwauyauya lavedi i giuwedi te mote sima munağā Alodi lisinemo. Taunana aubaina tedi eta gesauna a kaiwata te a munağā edi dobumo.

Diyosep bi Meli gomana a bewa bi a naila a nawa Idip

¹³ Nuwauyauya lavedi a nawanawa mulidimo, Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumağata bi i giuwena gado, "Kwa moito, gomana kwa bewa bi tinana vaitena ko naila ko nawa Idip. Bi ǵome ko miyamiyana eete lağannemo yà giuwemina kaka ko munağā, banina ba Alodi gomana ya tavutavuğe te yai peki."

¹⁴ Kamaina bi Diyosep i miya moito, gomana i bewa bi tinana vaitena dudubalemo malagai a gose bi a nawana Idip. ¹⁵ Bi tedi Idipmo a miyamiyana eete Alodi i peki. Niga kauwina ba Bada wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuǵa. Taugiuwatana i giuna gado, "Natugu Idipmo i miyamiya bi e kapotiyovo."†

¹⁶ Bi lağannemo Alodi i kita te nuwauyauya lavedi mote lisinemo a tava munağā ba edi giu i noğoti bi nuwana i medi gulata. Taunana aubaina, tauwaıgaviya i giukamağedi te Betlığem bi diyadiyana malagaidi matabudi nopodimo, libilibi oloolotodi edi kwalabu labu bi i yovoyovona matabudi sai pekidi. Niga kauwina a voiyena ba, mba lağannemo nuwauyauya lavedi kipola a kita bi Alodi a giugiuwena i noğoti waitete te a kaiyovuğe taunana aubaina ǵaviğaviyidi i giukamağedi te libilibi oloolotodi matabudi sai pekidi. ¹⁷ Te taugiuwatana Delimaiya wala bai i giugiuwena mainana i tubuǵa. Tana i giuna gado,

¹⁸ "Lama malagainemo, lava peki saledi a salesaleyedi ba edi nuwaboya i dididiga gulata.

Leitsel natunatuna ya ǵabegabedi, banina natunatuna matabudi a peki kovi
bi tana mote ǵemoğemotina te sai nuwauba."‡

Diyosep bi Meli natudi vaitena a munağā Nasale

¹⁹ Alodi i peki mulinemo ba Idipmo Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumağata ²⁰ bi i giuwena gado, "Kwa moito, gomana matinana kwai dolidi bi ko munağā Islael dobunemo. Banina tedi mabai gomana waipekina a ǵoyeǵoyena, ba lavedi a peki kovi."

²¹ Kamaina bi Diyosep gomana matinana i waidolidi te a munamunağā Islael dobunemo. ²² Bi i vaiye te Akilas tamana Alodi gabuna i vai te Diudiya plovinsna i waiwaibadaye, ba Diyosep ǵome nawa i naila. Bi aneya laubonimo Diyosep i giuve te ya nawa Galili plovinsnemo. ²³ Kamaina

* 2:11: Maela ba kai bwadina panepanena, maiina dididiga. † 2:15: Ose 11:1 ‡ 2:18: Delimaiya 31:15

bi tedi a nawa Nasalet malagainemo a miya. Bi Taugiuwatana wala bai a giugiuwena mainana i tubuğā, “Te tana sai isana Nasalet lavana.”

3

*Diyoni taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Dyn 1:19-28)*

¹ Mba lagandimo Diyon taukabulu Diudiya plovinsnemo i tava bi kalakalalelemo i laulauguguya. ² Tana i laulauguguyana gado, “Emi noğota ko vitaledi bi emi gebogebo ko kuvesidi, banina Mala ena waibada kaikana i tava.”* ³ Taugiuwatana Aisaiya wala Diyon taukabulu i giugiuwatana gado, “Lava kalakalalelemo ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko yawasi
bi ko kadidimani.’

⁴ Diyon ena gala ba kamelo kapalina vatuvatulina i kote kote. Bi ena tagilolo ba ġamoġamo kwapina bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁵ Lava wapewapedi Yelusalemġā, Diudiya plovinsna bi Diyodan dobuna lavedi matabudi a tava Diyon lisinemo. ⁶ Ĝome edi gebogebo matabudi a kuvesidi bi tana Diyodan gaubinemō i kabuludi.

⁷ Bi lagannemo Diyon lava i kakabuludi bi i kita te ġome Palisi bi Sadisi wapewapedi a natonato ba niga mainana i giuwedi, “Temi mwata salama natunatuna! Temi aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoğā ya natonatona ko vola kamāġe? ⁸ Kona laulaukuvasana ba miyamiyana ko miyae te ta kita bi ta sibe. ⁹ Bi mote komai noğota bi koma giu gado, ‘Tama Eiblaġam ena tubulelesa, taunana aubaina mote bai gebogebona kaka lisimaimo ima tubuğā.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ba ġemogemotina niga ġakimidimo Eiblaġam ena tubulelesa yai tubudi. ¹⁰ Maimaituwa kaikana kai lamlamdimo ġadivi i sako te bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba matabudi ya oi kamakamaġedi, ya douġavuġavukidi bi kaimo yai kalaġosedi.

¹¹ “Tagu gaubemo yà kakabulumi te ko sibe te kaikana kona laukuvasa. Bi lava muliguğā ya natonatona ba i saġa gulatana kaka tagu. Bi tagu mote yà visu te ena kaġesuma yà avala. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumi. ¹² Tana kaka lava visuvisudi bi gebogebodi ya dailidina maibena lava laisi ya tututuna. Bi yavalemo ya ġini te kwapidi ya suve waipaipailidi tabudimo sa nawa bi banidiġa sa kena. Tana laisi banidiġa ya legaudi te ena vanuwemo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoġinemo yai naġasa nawedi.”

*Dyon Yesu i kabulu
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22, Dyn 1:29-34)*

¹³ Kamaina bi Yesu Galiliġa i nato Diyoudan gaubinemō, te Diyon Yesu ya kabulu. ¹⁴ Diyon i ġoyegħoye te Yesu ena noğota maso i vitale bi i giugiuwena gado, “Tam maso tagu kuna kabulugu. Bi geġga te tam kuna natona tagu lisigumo.” ¹⁵ Bi Yesu Diyon ena giu i waimunena gado, “Geġa, mba kamaina. Niga ba Maimaituwa ena ġowana, kamaina te didimana kauwidi matabudi ta voiyedi te Maimaituwa ena waiyawasana ta kamāġti.” Ĝome ba Diyon i waianina.

¹⁶ Kamaina bi Diyon Yesu i kabulu bi i lovolovotava ba mala i nuwawasa. Mba taunana te Maimaituwa Aluwina i yovona dabānemo maibena

---

* ^{3:2:} Met 4:17, Mak 1:15

gabubu. ¹⁷ Bi kalina malaǵa i yovona gado, “Niga taunana tagu natugu nuwagu tauvaina, ya wainuwavisuye.”[†]

4

Yesu ena laulubu

(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Yesu i waidoli nawe kalakalalelemo te Seitan Yesu yai laulubu. ² Yesu ǵome, suwala 40 bi dudubala 40 i udi, mulinemo ba kani i peki. ³ Tauwailaulubu Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba niga ǵakimidi kwa giuwedi te saila buledi.” ⁴ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Lava mote buledi taunaǵa yasinemo ima miya, bi Maimaituwa giunemo ya miya.’

⁵ Ǵome te Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalem, taun dididiga waiwaiyawinemmo bi Maimaituwa ena vanuwa dabaotinemmo i giuve te i moito.

⁶ Bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba taumǵa kwai ǵiutaluim, banina gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Maimaituwa ena aneya ya giukamaǵedi te tam sa labem,

bi nimedimo sa kamotim te ǵakimemo mote kaǵem kumai kelo.’

⁷ Yesu, Seitan ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo kota niga mainana i giu.”

“Bada, em Maimaituwa mote kumai laulubu.”

⁸ Ǵome Seitan, Yesu i waidoli nawe oya lofalofofanā daba otinemo bi dobu matabuna ena waiguyau wainuwavaivaidi matabudi Yesu i wailove

⁹ bi i giuwena gado, “Bamoda tam kwa lauduneyeguna ba niga mwalidi matabudi ya vitem.”

¹⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Seitan, ku nawa tabummo banina, gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Bada, em Maimaituwa taunaǵa kwa lauduneye bi aubaina kwa noya.’

¹¹ Ǵome Seitan Yesu i gose kamaǵe bi aneya a yovo te a sagu.

Yesu ena noya Gallilimo i waitubu

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Laǵannemo Yesu i vaiye te Diyon biliwelokomo a sako nawe ba tana i munaǵa Galili dobunemo. ¹³ Tana Nasalet i gose bi i nawa Kapaniyammo i miya. Kapaniyam ba Galili topana diyanemo, dobu Sebulun bi Naptali nopolidimo. ¹⁴ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana i tubuǵa. Tana i giuna gado,

¹⁵ “Dobu Sebulun bi Naptali ba Galili topana etana diyanaga.

Dobuna Galili ba eteni lavedi edi animiya.

¹⁶ Bi lava mabai waidudubalemo sa miyamiyana, kaka yanayana dididiga sa kita.

Tedi mabai peki boimatuwinemmo sa miyamiyana
kaka yanayana ya laiyanedi.”

¹⁷ Mba sauginemo te noke i nawana ba Yesu lauguguya i waitubuna gado, “Emi gebogebo ko kuvesidi, banina Maimaituwa ena waibada kaikana nuwana tava.”

[†] 3:17: Mak 1:11

*Yesu ena tauwaikaiwatana 4 i gei vinedi
(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)*

¹⁸ Yesu Galili topana diyanaga i nawanawa ba oololoto labu i kitedi, Saimon a waisana Pita bi tasina Endulu. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi taugomogomo. ¹⁹ Gome Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu bi yai lovelovemi te lava ko konedi.” ²⁰ Noi taunana te edi gomo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

²¹ Gome a modina a nawanawa ba kota oololoto labu i kitedi, Diyemesi bi tasina Diyon, tedi ba Diyebedi natunatuna. Tedi tamedi Diyebedi vaitena wagamo a miya bi edi gomo a kakavisuvisudi. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu.” ²² Noi taunana te tamedi bi edi waga a gose kamagedi bi Yesu a kaiwata.

*Yesu lava sidesidedi i waiyawasanidi
(Mak 1:32-39, Luk 4:40-44)*

²³ Yesu Galili dobuna noponaaga i nawa bi bolu vanuwidiga i waiwailovelove bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulau-guguyae. Bi lava edi sida tabudi bi tabudi a legalegaudina i waiyawasanidi.

²⁴ Bi Yesu giuna Sailiya dobuna i nawa yagos, bi gome lava edi sida tabudi bi tabudi a tavaitedi Yesu lisinemo. Lava gesaudi yavi nananakidi a legalegaudina, gesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneidina bi gesaudi kaigenuwakududi, matabudi i waiyawasanidi. ²⁵ Bi lava kumdi Galiliga, Dekapolisga, Yelusalemga, Diudiyaga, Diyoudan bi noi nevana lavedi a tavatavana vaitedi Yesu a kaiwata.

5

*Yesu oya dabanemo i lauguguya
(Luk 6:20-23)*

¹ Lağannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi, ba tana i saña i nawa oya dabanemo bi i miyatulu. Gome ena tauwaikaiwatana lisinemo a tava ² bi wailovelovedi i waitubuna gado,

³ “Temi mabai nuwemi tabutabunemo Maimaituwa ena waibada ko goyeğoyena ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Mala ena waibada ya yovo bi yai badayemi.

⁴ Temi mabai nuwemi tabutabunemo yawasana aubaina ko gabağabana ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa yai nuwaubemi.*

⁵ Temi mabai gaubo munağemo ko miyamiyana ba koi nuwavisu,
banina temi kaka dobu matabuna koi taniwigayem.

⁶ Temi mabai didimana ko goyeğoyena
Maimaituwa kaka emi gowana ya vitemi.†

⁷ Temi mabai lava taulunuwatoiyedi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ya launuwatoiyemi.

⁸ Temi mabai nopomi kakasabusabudi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ko kita.

⁹ Temi mabai nuwauba tauvoiyena ba koi nuwavisu, banina temi kaka Maimaituwa yai kawa natunemi.

¹⁰ Temi mabai didimana ko voivoiye bi lava sa laulaukivigebogeboyemina
ba koi nuwavisu,
banina Mala ena waibada kaka ya yovo bi temi yai badayemi.

* **5:4:** Ais 61:2   † **5:6:** Ais 55:1,2

11 “Temi mabai lava sa giu waiyovoyovomi, sa laukivigebogeboyemi bi giu kaikaiyovudimo sa waiwavumi, banina temi tagu taukaiwatagu ba koi nuwavisu. **12** Temi koi nuwavisu bi ko yasisi, banina emi mai'ia dididiga malamo ya kenakena. Bi ko sibe te lava ġesaudi wala mainana taugiuwatana a laulaukivigebogeboyedi.

Soliti bi yana lautaulalana (Mak 9:50, Luk 14:34-35)

13 “Temi ba maibena lava edi soliti. Bamoda soliti dinina i kovina, ba bainewa ko voiyi bi yaila soliti munaġa? Kamaina te mba solitina i gebogebo, te lava kaka sa pwalaġe bi sa vawaidoġadoġa.‡

(Mak 4:21, Luk 11:33)

14 “Temi ba maibena yanayana dobu lavedi lisidimo. Laġannemo oya dabanemo taun a ġalana ba mote ġemogħemotina ima kandavona. **15** Kauwina ġemotina lava mote lampa ima gabu bi gulewa dibunemo ima sako nawe, geġa te tana lampa ya gabu te ena animoitomo yai moito te vanuwa nophonemo lava matabudi ya laiyanedi.§ **16** Temi kota mainana kauwa visuvisudi ko voiyedi te lava sa kitemi bi Tamemi malamo isana sa kasāġesāġe.

Waīgake wailovelovenā

17 “Komai noġota bena tagu e natona ba Mousis ena waīgake bi taugiuwatana edi wailovelove yàma kaikamaġgedi. Tagu e natona ba waīgake banidi yà kamaġatidi. **18** Yà giugiu kauwemi te mala bi dobu sa launeġaneġa bi waīgake ġemota mote ima launeġaneġa eete waīgake bai i giugiuwedina matabudi sa tubuġa. **19** Taunana aubaina, tam aiyai waīgake gaubo otina kwa noġoti waiubauba bi kwa waikatikotona, mba em lava kwa wailovedi te mainana sa voiyi, tam kaka Mala ena waibada nophonemo sa kita kamaġem. Bi tam aiyai waīgake kwa vovoteyateyaedina ba lava kwai lovelovedi te tedi kota sa voteyateya, bi tam kaka Mala ena waibada nophonemo sa sako saġem. **20** Bi yà giugiuwemi, emi yawasana ko kadidimani kauwedi, bi mote koma voiyi maibena Palisi bi waīgake tauwailovelovenā. Tedi ta kitekitedi te beña didimana lavedi bi nopodi ba gebogebo i wanavu. Bamoda temi mainana ko voiyena ba mote kaka Mala ena waibada nophonemo koma solasaġa.

Waipeki giuna

21 “Temi kona vaiye te wala waīgake i giuna gado, ‘Mote kumai peki. Aiyai bi lava i waipekina, tana kaka etalemo ya moito.’ **22** Bi geġa te tagu niganana yà giugiuwemi te tam aiyai em tau lisinemo kuna medina, tam kaka sa etalem. Bi tam aiyai te em tau kuna giu waigebolebona ba tam yaġolo etala dididinemo kwa moito. Bi bamoda tam aiyai em tau kuna giu waibu'ubu'uina, ba tam kwai laba te kwa nawana iyoyogħamo.

23 “Bamoda em puyo kuna natome Oltemo Maimaituwa vitena aubaina, bi ġome kuna noġoti te em tau vaitena modomimo gebogebo ya kenakena, **24** ba em puyo Olta diyanemo kwa gose. Bi kwa munaġa te em tau vaitena mba pilipilina ko gei kadidimani, kaka kwa nato munaġa te em puyo Maimaituwa kwa vite. **25** Bamoda lava aiyai tam ya nawemna etala aubaina, kamaina te etamo em gebogebo kwa kadidimani makaiye, te taulauetala nimanemo mote ima sakom. Banina taulauetala kaka tauwaipanipani nimanemo ya sakom te ya nawemna biliwelokomo. **26** Bi

‡ **5:13:** Mak 9:50   § **5:15:** Mak 4:21

yà giugiu kauwem te tam kaka biliwelokomo kwa miyamiyana, eete kwai maili'a kovi kaka kwa potiyovo.

Vawaidoğā ena giugiu

27 “Temi kona vaiye te wala waiğake i giuna gado, ‘Mwanem mote kuma vawaidoğā.’ 28 Geğə te tagu niganana yà giugiuwemi, te tam aiayi bi waivini gesauna kuna kita bi nopommo kuna elawena, ba tam kaikana mwanem kuna vawaidoğā. 29 Bamoda matam kataiyammo i voyem te gebogebo kwa voivoiye, ba kamaina te kwa ġivoi kamağe bi kwa pwalağe. I visu te matam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalağe nawena iyoyoġamo.** 30 Bi bamoda nima kataiyam i voyem te gebogebo kuna voyiena, ba kamaina te kwa bwali ġavuki te kwa pwalağe. I visu te nimam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalağe nawena iyoyoġamo.††

Waigose ena giugiu

31 “Temi kona vaiye te wala waiğake i giuna gado, ‘Oloto waigose ya ġoyena, ba kamaina te waigose pepana mwanena ya vite.’ 32 Bi geğə te niganana yà giugiuwemi te oloto mwanena mote ima gose. Bamoda i voyiena ba mwanena ya vavawaidoğā bi waivini ena waimatawapamo kaka mwanena ya voiye te ya gose. Bi aiayi olotona mba waivinina gosegosena i naġina, ba vawaidoğā ya voivoiye.‡‡

Giuwapa ena giugiu

33 “Temi kona vaiye te wala waiğake i giuna gado, ‘Bamoda Bada isanemo kuna giuwapani ba kamaina te kwa voiye.’ 34 Bi geğə te, tagu niganana yà giugiuwemi te mote bai isanemo koma giuwapa. Mote mala isanemo, banina mba ba Maimaituwa ena animiya, §§ 35 ee mote dobu isanemo, banina mba ba Maimaituwa kaġetabana ani waigwaliġena. Bi mote Yelusalem isanemo, banina mba ba *** Ġalibona Dididiga ena malagai. 36 Bi kota kunummo mote kuma giuwapa, banina tam mote ġemogemotina te dabam kuma voiye te ima duba ee ima poti. 37 Taunana aubaina temi koi aninana, ba kamaina te koi anina ota. Bi kona dabokana ba, kamaina te ko daboka ota. Bi giu ġesaudi ko vatodina, mba Seitan lisinaġa sa natonato.

Laubiwa ena giugiu

(Luk 6:27-36)

38 “Temi kona vaiye te wala waiğake i giuna gado, ‘Bamoda em tau matam i givoina, kamaina te tana matana kwa ġivoi. Bi em tau mwakam i waidoulosina, kamaina te tam tana mwakana kwai doulusi.’ 39 Bi geğə te tagu niganana yà giugiuwemi, te gebogebo lavana bai lisimmo i voiye waigebona, mote kuma laubiwa. Bamoda aiayi gadigadimmo i talaġana, ba kota gadigadim ġesaunemo ya talaġa. 40 Bamoda aiayi i etaetalem bi em kwama dibunemo anikote i vaina, ba kamaina te em kwama dabanemo anikote vaitena kwa vite! 41 Bamoda tauwaġoviya ya egelim te ena ġonąġona kwa avala bi ko nawa palata i sakosakonemo, ba mba mainana manekina lofana kota kwa nawae kaka kwa gose.††† 42 Aiayi bi bai lisimmo i waibaġayena, ba kamaina te kwa vite bi mote kuma nuwevi.

Emi ġaviya ko ġoyedi

** 5:29: Met 18:9, Mak 9:47   †† 5:30: Met 18:8, Mak 9:43   ‡‡ 5:32: Met 19:9, Mak 10:11,12
 §§ 5:34: Met 23:22   *** 5:35: Maimaituwa   ††† 5:41: Gulik kalinanemo i giuna, one mile.

43 “Temi kona vaiye te wala waiğake i giuna gado, ‘Em tau diyammo taumiya khwa goe bi em ǵaviya kwa daboke.’ **44** Bi geğä te niganana ya giugiuwemi te emi ǵaviya ko ǵoyedi, bi mabai sa laulaukivi gebogeboyemina aubaidi ko laupali, **45** mba mainana ko voiyena kaka Tamemi malamo yai kawa natunemi. Tana suwala ya giugiukamağe yovoğe visuvisu bi gebogebo lavedi lisidimo. Bi nabu ya giugiukamağe yovoğe didimana bi mote didimana lavedi lisidimo. **46** Bamoda tedi mabai sa ǵoyeǵoyemna taudiğä kwa ǵoyedina ba bai mai'ina kaka kwa vai? Geğä ota! Takis taulaitupana ba edi lava taudiğä sa ǵoyeǵoyedi bi edi gaviya sa dabodabokedi. **47** Bamoda em dam lavedi taudiğä kwai ebonedina, mba kauwa visuvisuna kwa voivoiye, lava ǵesaudi lisidimo? Lava waisumağageğedi mainana sa voivioye. **48** Taunana aubaina, temi kota emi ǵaviya ko ǵoyedi bi emi yawasana sa visu bi sa didimana maibena Tamemi malamo.”***

6

Lava malumaluwabina saguna

1 “Lağannemo waisagu kauwidi ko voyedina ba koi kita kauwa te mote lava matedimo koma voyiedi. Bamoda mainana ko voiyena ba emi mai'a malamo Tamemi lisinemo mote koma vai. **2** Taunana aubaina, lağannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote koma nuwasägeşeğe bi bwagigi koma suvedi, maibena lava kaikaiyovudi edi kauwa. Tedi bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa voyedi te bena lava sa soveyedi. Giukauwa ya giugiuwemi te mba lavedi edi mai'a kaikana sa vaivai. **3** Bi lağannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote aiyai diyemimo ima sibe,* **4** bi emi vite ba kandavonemo ko voiyen. Tamemi i kitemi te bai kandavonemo kona voiyena ba tana kaka emi mai'a ya vitemi.”

Pali wailovelovena

(Luk 11:1-4)

5 “Lağannemo ko laupalina ba mote mai lava kaikaiyovudi sa laulaupalina mainana, tedi sa ǵoyeǵoye te bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa moito nawa bi sa laupali te lava sa kitedi. Giukauwa ya giugiuwemi te mba lavedi edi mai'a kaikana a vai. **6** Bi lağannemo pali ko ǵoyena, ba ko nawa emi vanuwemo, mataetina ko gudu bi Tamemi miyamiya waidavonina lisinemo ko laupali. Tamemi i sibemi bai kandavonemo ko voivoiye kaka emi mai'a ya vitemi.

7 “Bi lağannemo ko laupalina ba mote mai koikoitau taulauduneyedi sa lelelelona mainana. Tedi sa wainoğota te edi giu wapewapedi sa vatodina kaka Maimaituwa ya vaiyedi. **8** Temi mote koma voiyen mai tedi, banina mulığä kaka koi bağana ba Tamemi kaikana emi maluwabi i sibedi.”

9 “Temi ko laupalina gado,
Tamamai malamo miyamiyam,
dobel matabuna Isam Waiwaiyawina sa vivile.

10 Tam em waibada ya nato.
Bi em ǵowana dobumo ya tubuğä, maibena malamo ya tubutubuğana mainana.

11 Lağan onena kamaya kwa vitemai,
12 Bi ema gebogebo kwa noğoti kamağedi,

*** **5:48:** Liv 19:2, Wai 18:13   * **6:3:** Gulik kalinanemo i giuna, “Nimam kataiyam e paipailuna, nima ǵeniyam mote ya sibe te nima kataiyam bai ya voivoiye.”

mai ema lava edi gebogebo ke noğonoğotikamağedina mainana.

¹³ Kwa sagumai te laulubumo mote kama nawa
bi gebogebo kwa tauliye bi kwai yawasanaimai.

¹⁴ “Bi bamoda lava a kanuwagebomina ba edi gebogebo ko noğoti kamağedi. Banina mba mainana kaka Tamemi malamo kota emi gebogebo ya noğoti kamağedi.” ¹⁵ Bamoda lava edi gebogebo yağolo te ko noğonogoti watedi ba Tamemi malamo kota mainana emi gebogebo ya noğoti watedi.”

Udi wailovelovena

¹⁶ “Lağannemo ko udiudina ba mote matemi koma voyiedi te simai nuwatoitoi maibena, lava waikaikaiyovudi sa voivoiyena. Tedi sa kakamağati munağedi lava matedimo te sa udiudi. Giukauwa ya giugiuwemi te tedi kaikana edi ma'ia a vai. ¹⁷ Bamoda ko udina ba dabemi ko oelidi bi matemi ko sevedi, ¹⁸ te lava mote sima sibemi te temi ko udiudi. Bi Tamemi miyamiya waidavonina taunağɑ ya sibemi te temi ko udiudi. Tana kaka bai kandavonemo ko voivoiyena ya kita bi ma'ia ya vitemi.”

Malamo Waiguyau

(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Emi waiguyau mote dobumo koma susuğudi, male sulasula sa kagebogebodi bi sa laukoekoe ee taudanenedane vanuwemo sa sola sağɑ te sa danenedi. ²⁰ Taunana aubaina emi waiguyau malamo ko susuğudi, banina ġome mote sulasula kaka sima kagebogebodi bi sima laukoekoe ee taudanene mote ima sola sağɑ te ima danenedi. ²¹ Bi emi waiguyau bamo ġome sa kenakena ba temi kota nuwemi ġome.”

Tubuğɑ ena yanayana

(Luk 11:34-36)

²² “Mata ba tubuğɑ ena kwadam. Bamoda matemi visuvisudi ba tubuğimi matabuna ya yana. ²³ Bamoda matami sa gebogebona, ba tubuğimi matabuna yai dudubala. Bamoda yana nopommo i wai dudubalana, ba i gebo kauwa te nopom yai boimatuwa.

²⁴ “Mote aiyai kaka babada labu aubaidi ima paula. Tana ġemota ya ġoye bi ġesauna ya daboke ee ġemota ya kaiwatawata bi ġesauna ya kita kamäge. Temi mote ġemoġemotina te Maimaituwa bi mane koma pauledi.”

Mote komai nuwaboya

(Luk 12:22-31)

²⁵ “Taunana aubaina, ya giugiuwemi te tubuğɑ aubaina mote komai nuwaboya te bai maso kona kani bi kona tego. Bi mote komai nuwaboya te bai maso kona kote tunimi aubaina. Yawasana noğotina i didiga gulatana kaka kani bi kota mainana tunimi noğotina i didiga gulatana kaka gala. ²⁶ Mwanuwa sawasawamo sa lovlovonva ko noğotidi! Tedi mote sima wadiwadi, mote kani sima yabayaba ee sima laulaususuğ, geğə te Tamemi malamo ya waikanidi. Bi temi nuwaboyemi i didiga gulatana kaka mwanuwa. ²⁷ Temi mba mwalidi kowai nuwaboyaedina, kaka emi miya sa kalofedi, ee? Geğə.”

²⁸ “Te bai aubaina gala ko wainuwaboyaedi? Belana bodumo sa dugadugana ko kitedi. Tedi mote sima noyanoya bi gala sima voivoiyedi.

²⁹ Bi ya giugiuwemi, avena te Solomon ena waiguyaumo ena gala kipokipolidi bi mba galedi mote a visu gulata maibena niga belenidi.” ³⁰ Maimaituwa ġawāğawa i voyiedi bi ya labelabe kauwedi. Bi mba ġawegħawedi niganana

† 6:14: Mak 11:25-26   ‡ 6:29: 1Ga 10:4-7

niga ġome bi bokina ba kai ya kala ġosedi. Bi temi noġotimi i didiga gulatana kaka ġawāġawa. Taunana aubaina Maimaituwa kaka yai galemi, bi temi kamaina te koi sumağadidi.”

³¹ “Mote komai nuwaboya bi koma giu gado, ‘Mwali bai ta kani, ee bai ta tego? Ee bai ta kote?’ ³² Koikoitau taulauduneyedi mba mwalidi sa wainuwaboya gulatedi. Bi temi Tamemi malamo i sibe te mba mwalidi ko ġoyeġoyedi. ³³ Bi geġa te temi Maimaituwa ena waibada bi ena didimana etedi ko gei tavuġedi kaka tana mba mwalidi matabudi ya vitemi. ³⁴ Taunana aubaina, bokina ena kauwa niganana komai nuwaboyae. Bokina ko gose te taunaġa ena nuwaboya. Laġan onena taunaġa ena nuwaboya ya kenakena.”

7

Lava mote kuma lauipojedyi (Luk 6:37-42)

¹ “Lava kuma kitakita waipoipoyedi bi kuma giugiuwatedi, Maimaituwa kaka kauwina ġemotina lisimmo ya voiyē. ² Bainewa em tau kuna lauipoipoyena ba Maimaituwa kaka luvanemo ya lauipojeyem.* ³ Bai aubaina em tau matanemo ġasububu kwa kitakita, bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita? ⁴ Bai aubaina tam matammo mote kaitupo ku kaikamaġe, bi em tau matanemo ġasububu kaikamagħena kwa giugiuwe? ⁵ Tam lava kaikaiyovum! Dolinemo tam matammo kaitupo kwa kaikamaġe te kwai kita kauwa, kaka em tau matanemo ġasububu kwa kaikamaġe.”

⁶ “Bai waiwaiyawina mote daġadagaġi koma vitedi. Bi kota em posulu mote buwawa matedimo kumai naġasa, tedi male sa vagudegudedi bi sa nuwavitala te sa koilisilisim.”

Waibaġa, waitavutavu bi laupewapewa (Luk 11:5-13)

⁷ “Koi baġana kaka Maimaituwa ya vitemi, koi tavutavuna kaka ko banavi bi ko laupewapewana kaka lisimmo mataeta ya kaikamaġe. ⁸ Lava matabudi sa waibaġana kaka ya vitedi, tedi mabai sa waitavutavuna kaka sa banavi bi tedi mabai sa laulaupewapewana kaka lisidimo mataeta ya kaikamaġe. ⁹ Tam aiyai natum maso kani i waibaġaye bi ġakima kuna vite? ¹⁰ Ee iyana i waibaġaena ba mwata kwa vite, ee? Bena geġa! ¹¹ Temi mwali visuvisudi natunatumi vitedi kona sibe kauwedi. Tedi mabai sa waibaġana Tamemi Malamo lisinemo ba mwali visuvisudi ya vitedi. ¹² Temi bai ko ġoyeġoyena lava lisimmo sa voiyena ba mainana kota tedi lisidimo ko voiyē, banina niga taunana Waiġake bi Tauġiūwatana edi wailovelove.”

Eta labu

¹³ “Mataeta ġulilinaġa ko sola nawa, banina iyoyogħa etana ba gayana i didiga, i taba bi lava wapewapedi sa kaikaiwata. ¹⁴ Yawasana etana mataetina ba i ġulili bi nawaena ba i pilipili bi lava visa ota sa kaikaiwata.”

Taugiūwatana giugiu kauwidi bi kaikaiyovu (Luk 6:43-45)

¹⁵ “Taugiūwatana kaikaiyovudi ko kita kauwedi. Tedi sa nato bi sa voiyedi mai sипу waitunipekidi bi geġa te nopodi ba medimedidi mai bena tabei.† ¹⁶ Bi edi kauwemo ba ko kita ġonedi. Lava ġemōġemotina guleipi

* ^{7:2:} Mak 4:24 † ^{7:15:} Tabei ba dağası ġasigasidi.

gedala modonemo ya losi, ee kulou tipolo modonemo ya losi? Bena geğä. ¹⁷ Kota mainana kai dugaduga kauwina ba ya vota kauwa bi kai mote dugaduga kauwina mote vota kauwa. ¹⁸ Kai dugaduga kauwina mote ġemoḡemotina vota gebogebona ima votae. Bi kai mote dugaduga kauwina mote ġemoḡemotina vota visuvisuna ima votae. ¹⁹ Bi bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba Maimaituwa ya oi kamağedi bi kai kalakalatinemo yai nağasedi.‡ ²⁰ Mba kauwina ġemotinemo, tauguwatana edi yawasana ko kita waitetedi bi ko sibedi te tedi tauguwatana visuvisudi ee tauguwatana kaikaiyovudi.”

*Tauwaikaiwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi
(Luk 6:46-49)*

²¹ “Lava wapewapedi lisigumo sa giugiuna gado, ‘Bada, Bada,’ Bi mote lavedi matabudi kaka Maimaituwa ena waibadamo sima sola sağı. Bi tedi mabai Tamagu malamo ena ǵowana sa voivoiyena taudidi Maimaituwa ena waibadamo sa sola sağı. ²² Bi etala lağanna ya tavana kaka lava wapewapedi sa giuna gado, ‘Bada, Bada, tama isammo aluwa gebogebodi kei potiyovodi bi mataila kauwidi wapewapedi ke voivoiyedi.’ ²³ Bi tagu kaka ya giuotigedina gado, ‘Tagu mote ya sibemi. Ko nawa tabumimo, temi gebogebi lavemi.’ ”

*Vanuwa tauğaledi labu
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Taunana aubaina, tana aiyai ya nato giugu ya vaiye bi ya kaikaiwata kauwena ba maibena lava nuwauyaunya, ena vanuwa ġakima dabanemo i ǵala. ²⁵ Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo bi mote i likwa, banina yasina ġakima dabanemo i waimoito. ²⁶ Bi aiyai giugu ya vaiye bi mote ima vovoteyeteye, ba maibena oloto bu'ubu'uwinna ena vanuwa bubumo i ǵala. ²⁷ Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo te i likwa bi daguguna ba i didiga gulata.”

²⁸ Lağannemo Yesu ena wailovelove i kovi mulinemo ba lava kumdi ena wailovelove a sove gulate,§ ²⁹ banina tana ǵailisi vaitena i waiwailovelove, mote mai waiğake tauwailovelovedi.

8

*Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani
(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)*

¹ Lağannemo Yesu oya dabanemo i yovoyovo munaǵa ba lava kumdi tana a kaiwata. ² Ğome oloto sida kapa vaivaina i tava Yesu kağepakanemo, tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i giuna gado, “Aee, BADA, bamoda kwa ǵoyena, te kwai yawasanigu.”

³ Yesu nimana i tuğu te oloto i taukonı bi i giuwena gado, “Tagu ya ǵoyeǵoyena kwa yawasana.” Noi taunana te oloto sida kapa vaivaina i yawasana. ⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waiğakena gado, “Bai lisimmo i tubutubuǵanı, mote aiyai kuma giuwe bi kwa nawa pilisi lisinemo te tana ya kitam. Bi Mousis ena sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”

*Yesu tauwaiğaviya wapedi 100 edi bada ena taupaula i waiyawasani
(Luk 7:1-10)*

⁵ Bi lağannemo Yesu Kapaniyammo i tavarava, ba ġome tauwaiğaviya wapedi 100 edi bada i tava Yesu lisinemo bi i waibagana gado, ⁶ “Bada, egū taupaula ba sida tunipekipeki i vai bi ya pelopelo.” ⁷ Bi Yesu tana i giuwena gado, “Tagu kaka ya nato te ya yawasani.” ⁸ Bi tauwaiğaviya edi bada Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu mote ya visu te egū vanuwemo kwa tava. Bi kwa giu ota te egū taupaula ya yawasani. ⁹ Tagu kota waibabada dibudimo ya miyamiya, bi ġavīğaviyidi egū waibada dibunemo sa miyamiya. Bi lağannemo tauwaiğaviya ya giuwena gado, ‘Ku nawa,’ Ba ya nawa, ee ya giuwena gado, ‘Ku nato,’ Ba ya nato. Bi egū taupaula ya giuwena gado, ‘Niga ku voiyē,’ Ba tana ya voivoiye.”

¹⁰ Lağannemo Yesu, tauwaiğaviya wapedi 100 edi bada ena giu i vaivaiyedi ba i sove bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Ya giugiu kauwemi, te tagu mote bamo Islael nophonemo lava aiyai e banavi ena waisumağā mai niga olotona. ¹¹ Bi tagu ya giugiuwemi, te Mala ena waibada nophonemo lava wapewapedi kaka suwala ena anilovotava bi ena anibulu yawanidiğā sa tava. Ġome Eiblağam, Aisik bi Deikap vaitedi sai ġemotidi bi sa kani ġemota. ¹² Bi tedi mabai sa ġoyegħoye te Maimaituwa ena waibadamo maso sa sola saġa bi geġga te ya pwalaġe yovoġedi boimatuwemo. Bi mba ġome tedi kaka sa ġaba bi sa gadigadi kiko.”*

¹³ Kamaina bi Yesu tauwaiğaviya edi bada i giuwena gado, “Ku nawa, bi em waisumağā luvanemo mainana ya tubuġa.” Mai i giugiu ba, tauwaiğaviya edi bada ena taupaula i yawasana.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Mak 1:29-34, Luk 4:38-41)*

¹⁴ Lağannemo Yesu, Pita ena vanuwemo i solasola saġa ba lawana, i kita gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. ¹⁵ Yesu waivini nimana i tautaukonni ba i yawasana bi i moito te i waikanidi.

¹⁶ Mba aubiganemo, lava wapewapedi aluwa gebogebodi a sunesuneidina a natomedi Yesu lisinemo. Bi tana aluwa gebogebodi i giuwedi a potiyovo bi kota lava sidesidedi matabudi i waiyawasanidi. ¹⁷ Niga kauwidu ba taugiuwatana Aisaiya wala bai i giugiuwena mainana a tubuġa. Taugiuwatana niga mainana i giu, “Tana taunana eda nuwaboya bi eda sida vitedi i avali.”†

*Yesu kaiwatana ena pilipili
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Yesu lava kumna i kitedi a dubudubutawi, ba ena tauwaikaiwatana i giuwedi te sa nawa topa nevanemo. ¹⁹ Bi waiğake tauwailovelovenha ġemota Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, tam bamo maīgā kwa nawana ba ya kaiwatam.” ²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Dako edi bwadamo sa miyamiya, mwanuwa edi noġjimo sa kenakena, bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

²¹ Ġome Yesu ena tauwaikaiwatana ġesaua i giuna gado, “BADA, dolina ya munağā te tamagu ya dobo.” ²² Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Ku kaiwatagu, bi lava pekipekidi kwa gosedi te edi peki sa dobo.”

* **8:12:** Met 22:13,25:30   † **8:17:** Ais 53:4

*Yesu kaibitibili i giu waitautau
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)*

²³ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa. ²⁴ Tedi topa modonemo a tavatava, noi taunana te kaibitibili i talağā i waitubu. Bi labama nananakidi waga nophonemo a waidubusağedi, bi Yesu ba i kenakena. ²⁵ Ğome ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, kwai yawasanida, ḡotona te ta peki.” ²⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Emi sumağā kana ġaubo.” Kamaina bi tana i miya moito te yavalalabama i giu waitautaudi. Bi daumola i kena. ²⁷ Tedi a soveye bi a giuna gado, “Niga lava baibaina? Te yavalalabama a voteyeteye.”

*Yesu lava labu aluwa gebogebodi a sunesuneğidina i waiyawasanidi
(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)*

²⁸ Sauginemo Yesu noi nevanemo Gelesin lavedi edi dobumo i tavatava, ba olooloto labu aluwa gebogebodi a sunesuneidina, tauyewağā a tava Yesu lisinemo. Tedi ai nuwanainaila gulata aubaina mba etana mote lava a kaikaiwata. ²⁹ Bi tedi kalinedi dididiginemo Yesu lisinemo a binauna gado, “Maimaituwa Natuna! Tam bai kwa ġoyegoyena lisimaimo kwa voiyen? Kovoğā ena lağan yağolo kaka ya tava, bi niganana kuna natona kwa kovoğimai, ee?”

³⁰ Tedi a moimoitona diyedimo ba buwawa yalaboluboludi a yabayaba. ³¹ Kamaina bi aluwa gebogebodi Yesu ai bağana gado, “Bamoda kwa kwavi waipotiyovomaina ba kwa giukamağemai te buwawa yalaboludi nopodimo ka solanawa.” ³² Yesu aluwa gebogebodi i giuwedina gado, “Ko nawa!” Te lava a potiyovo kamağedi bi buwawa nopodimo a sola nawa. Ğome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelau watana ba topamo a ton a peki. ³³ Bi buwawa tauğamodi a naila a nawa taunimo. Bi olooloto labu bi buwawa lisidimo bai i tubutubuğana giuna a laidabalali. ³⁴ Kamaina bi mba taunina lavedi a nawa Yesu kitana aubaina bi lagannemo a banabanavi ba aibağā vavasağē te edi dobu ya gose.

9

*Yesu olotu nuwakudukuduna i waiyawasani
(Mak 2:1-12, Luk 5:16-26)*

¹ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu sağā bi i munağā nato ena taunimo. ² Bi ġome olooloto ġesäudi edi tau nuwakudukuduna latilatina a avali tavaite Yesu lisinemo. Lağannemo Yesu mba oloolotodi edi waisumağā i kitakita, ba olotu nuwakudukuduna i giuwena gado, “Koko, kumai nuwaboya, em gebogebi e noğoti kamağe.”

³ Ğome waigħek tauwailovelovena giuna mai a vaivaiye, ba taudīgā ai giugiuna gado, “Niga lavana ba Maimaituwa ya waidibogi.”

⁴ Yesu mba lavedi edi noğota i sibedi bi i giuna gado, “Bai aubaina mba noğotidi gebogebodi nophonimo ko noğonoğotidi? ⁵ Bamo giuna i tekateka? ‘Em gebogebi e noğoti kamağedi, ee Kwa moito bi kwa nawa?’ ⁶ Niganana kaka yāi lovemi bi ko sibe te dobumo Tana Taunana Natuna lisinemo ġailisi ya kenakena te gebogebi ya noğotikamağedi.”

Kamaina bi Yesu mba olotona nuwakudukuduna i giuwena gado, “Kwa miya moito, em kebana kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”

⁷ Ĝome oloto i miya moito bi i nawa ena vanuwemo. ⁸ Laġannemo lava kumna mba kauwina a kitakita, ba tedi a sove bi Maimaituwa a kasägesäge, banina tana ĝailisi lava i vitedi.

*Yesu Met i yoge
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)*

⁹ Yesu mba gabuna i gose bi i nawanawa ba oloto isana Met i kita. Tana takis anilaitupana gabunemo i miyamiya. Bi Yesu Met i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Göme Metiu i miya moito bi Yesu i kaiwata.

10 Kamaina bi Met Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi i giuwaidi te ena vanuwemo a kani. Bi vanuwinemba gebogebo lavedi bi takis taulaitupana wapewapedi a tava bi vaitena a kanikani ġemota. **11** Ĝome Palisi gesaudi a kita te Yesu ba gebogebo lavedi vaitedi a kanikani. Bi ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina emi tauwailovelove takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi vaitedi sa kanikani ġemota?”

¹² Lağannemo Yesu mainana i vaivaiyedi ba i giuna gado, "Lava yawayawasanidi mote doketa sima góye góye, bi lava sidesidedi taudiga doketa sa góye góye. ¹³ Temi ko nawa bi gilugilumina wadubonemo ko kita bai i giuwe, 'Tagu lisigumo mote musala koma lausewasewayedi bi lava ko launuwatoiyedi. Banina tagu e yovona ba gebogebo lavedi walyawasanidi aubaidi. Bi mote visuvisu lavedi aubaidi."

*Wailovelove wadubona ko gose bi Yesu ena wailovelovemo ko miya
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Lağan gemota Diyoni taukabulu ena tauwaikaiwatana a tava Yesu lisinemo bi a giwena gado, "Bai aubaina tama bi Palisi ka udiudi, bi tam em tauwaikaiwatana mote sima udiudi?"

¹⁵ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Lağannemo lawelawé ena wale naïgi soinemo vaitedi sa miyamiya, ba bai aubaina sai nuwaboya bi sa udi? Bi saugina ya tavana kaka lawelawé ya gosedí, mba lağannemo kaka tedi sai nuwaboya bi sa udi."

¹⁶ Mote aiyai gala valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima siyau ġemotidi. Banina gala valivaliuna male gala wadubona ya solulisi, te ya puliti waididigi. ¹⁷ Bi kota lava mote waen valivaliuna sima vai, bi kwagi wadubonemo sima ġini. Bamoda mainana sa voyiena, ba kwagi wadubona ya nuwasena te waen ya nuwagħini. Geġa, tedi waen valivaliuna kwagi valivaliunemo sa ġini yovoġe. Te kwagi bi waen visuvisudi sa kena.

*Gomana peki pekina bi waivini kwasina i miyamiya kamaka magena
(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)*

¹⁸ Yesu mba kauwidi i giuguwediba, bolu vanuwina tauwaibadayena gemota i tava lisinemo. Tana tuwapekana i tupagwaliqedib i giuwena gado, "Tagu natugu waivinina niganana i peki. Taunana aubaina tam kwa nato bi nimam dabanemo kwa sako bi ya yawasana munaǵa."
¹⁹ Kamaina bi Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba olotona vaitena, a nawa ena vanuwemo.

20-21 Tedi a nawananawa etamo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamağena Yesu mulinağā i sağı. Te ena gala isunağā i taukonī bi nopenemo i wainoğotana gado, "Bamoda Yesu ena gala isunağā yà taukonina, ba yà yawasana." Niga waivinina kwasina i miyamiya kamakamağena ba kwalabu wapana 12 a kovi.

²² Ģome Yesu i tauvitale te waivini i kita bi i giuwena gado, “Keulo, mote kumai nuwaboya, em sumağā i waiyawasanim.” Mba taunana te i yawasana.

²³ Bi lağannemo Yesu bolu vanuwina tauwaibadayena ena vanuwemo i valavalageta, ba lava kumna i kitedi a ġabaġaba salesale. ²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Matabumi ko potiyovo. Gomana mote i peki tana ya kenakena.” Ģome lava kumna mainana a vaivaiye ba tedi Yesu ai gwaigwaiye. ²⁵ Bi lava giuwedi te a potiyovo doġamo, mulinemo Yesu i saġa noke dabanemo bi gomana nimanemo i kabikabi ba i kenamoito. ²⁶ Niga kauwina i tubutubuġħana, giuna dobu matabuna i nawa yaġosi.

*Yesu olooloto matapotepotedi labu bi gumgum i waiyawasanidi
(Mak 8:22-26, Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)*

²⁷ Kamaina bi Yesu mba vanuwina i gose bi i nawanawa te olooloto matapotepotedi labu, a kaiwata bi a binabinauna gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoiyemai!” ²⁸ Bi Yesu i nawa vanuwemo i valavalageta, ba olooloto matapotepotedi a tava lisinemo. Bi i waitalayedina gado, “Temi konai sumağā te tagu ġemogħemotina matemti yài yawasanidi, ee?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Emaso Bada, tama kei sumağā.”

²⁹ Kamaina bi Yesu mba oloolotodi matedi i taukonidi bi i giuwedina gado, “Temi konai sumağā aubaina te ya tubuġa.” ³⁰ Ģome te matedi i kayanedi bi ai kita. Bi Yesu i giu vavasaġedina gado, “Bai niganana lisimimo i tubuġħana mote aiyai koma giuwe!” ³¹ Bi geġga te tedi a nawa bi lisidimo bai i tubutubuġħana giuna mba dobuna matabuna a giu nawe.

³² Mba oloolotodi Yesu a gose bi a nawanawa, ba mulidimo, lava ġesaudi oloto aluwa gebogebona i sunesuneġina ai doli tavaite Yesu lisinemo. Bi mba olotona tana ba gumgum. ³³ Ģome Yesu olotona nöponemo aluwa gebogebona i kwavivai bi mulinemo ba oloto i giu ota. Bi lava kumna ġome kauwina a kitakita ba a tagugu bi a sove te a giuna gado, “Niga kauwina Islael nöponemo mote bamu mainana ta kitakita.” ³⁴ Bi Palisi a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada ġailisi Yesu i vite. Taunana aubaina tana aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.”*

Taupaula a visa

³⁵ Yesu i nawa taun bi malagai matabudi nöpodigħa bi bolu vanuwidigħa i waiwalovelove, bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulau-guguyae. Bi kota lava edi sida tabudi bi tabudi i waiwaiyawasanidi.[†]

³⁶ Lağannemo Yesu lava kundi i kitekitedi ba i launuwatoiyedi. Tedi wainuwatoitoidi tausagudi geġga. Tedi ba maibena sipu bi taulabedi geġga.[‡]

³⁷ Ģome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Daibimo maula i didiga gulata bi taupaulayena mote a wapa. ³⁸ Bada tana daibi taniwigħina, koi baġa bi taupaula ya giukamaġđedi te ena daibimo sa noya.”

10

*Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamaġđedi
(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)*

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i waiġemotidi bi ġailisi i vitedi te tedi aluwa gebogebodi sa kwavidi sa potiyovo bi sida tabudi bi tabudi matabudi sai yawasanidi.

* ^{9:34:} Met 10:25, 12:24, Mak 3:2   † ^{9:35:} Met 4:23, Mak 1:39   ‡ ^{9:36:} Mak 6:34

² Giugiukamağedi 12 isedi ba niga,
dolidolina ba Saimon, a waiisana Pita,
bi tasina ba Endulu,
Diyemesi tamana Diyebedi bi tasina ba Diyondi.

³ Pilipi,
Batalomiu,
Tomasi
bi Met takis taulaitupana,
Diyemesi tana taunana Alupiyasi natuna
bi Tadiyas,

⁴ Saimon tana Selot,
bi Diudas Iskaliot tana taunana Yesu tauwaibenabenamena.

⁵⁻⁶ Yesu niga oloolotodi 12 i giukamağedi bi i giu wailovelovedina gado,
“Eteni bi Sameliya lavedi edi tauniğä mote koma nawa. Bi ko nawa Islael
lavedi lisidimo, tedi ba maibena sipu gwegwedi. ⁷ Temi ko nawa bi niga
giuna ko lauguguyaena gado, ‘Mala ena waibada kaikana ya tavarava.’
⁸ Bi lava sidesidedi koi yawasanidi, pekipekidi ko ka kenamoitodi, kapa
vaivaidi koi yawasanidi, bi aluwa gebogebodi a sunesuneidina ko kwavidi
sa potiyovo. Niga ġailisina e vite otieni, mainana kota temi lava koi
yawasani otiedi bi mote mai'a komai baġae. ⁹ Emi nawamo mote goldi,
ee silva ee kopa koma legaudi, ¹⁰ mote tana, mote kwesi ġesauna, mote
kaġesuma bi mote digoña. Temi egu taupaula aubaina te lava kaka mwali
matabudi aubaimi sa voyiedi.

¹¹ “Laġannemo bammo taunimo ee malagaimo kona tavana, bi aiyai i
giuvaimina ba ena vanuwinemo ko miyamiyana, eete mba vanuwina
ko gose. ¹² Laġannemo temi vanuwemo kona valagetana ba, koi ebodi
bi ko giuna gado, ‘Nuwauba lisimimo ya kena.’ ¹³ Bamoda vanuwa
lavedi sa giuvaimina ba kamaina te emi nuwauba nopolimo ya kena.
Bi geġa, ba nuwaubana ko vai munage. ¹⁴ Bi bamoda lava mote sima
giuvaimi bi kalinemi mote sima vaiye, ba kamaina te kaġemi gobusidi ko
laikulukuluvidi bi mba vanuwina ee malagaina ko gose.* ¹⁵ Tagu yà giugiu
kauwemi te malaetala laġannemo ba Maimaituwa Sodom bi Gomola ya
launuwatoiyedi bi mba taunina lavedi mote kaka ima launuwatoiyedi.†

Laukivigebebomo ko moitodidina (Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)

¹⁶ “Tagu yà giugiukamağemina maibena sipu, tabei‡ nopolimo. Taunana
aubaina ko volana mai mwata ko volavolayena te gebogebi mote ima
taukonimi bi kota ko voyağotana mai gabubu te yawasana gebogebodi mote
koma voyiedi. ¹⁷ Bi lava ko kita kauwedi, banina tedi kaka tauluetala
nimedimo sa sivumi bi bolu vanuwidi nopolimo sa kwapumi.§ ¹⁸ Tagu
dabagumo kaka temi sa panimi bi sa nawemi gabegabemani bi ġalīgalibona
nananakidi lisidimo. Bi ġome giugu visuvisuna tedi bi Eteni lavedi lisidimo
ko kamaġati. ¹⁹ Bi laġannemo sa panimina ba mote komai nuwaboya
te bainewa ko giu. Mba sauginemo Maimaituwa kaka giu ya vitemi te
bainewa ko giu. ²⁰ Banina giu ko vatodina ba mote temi koma giugiu, bi
Tamemi Aluwina kaka giu ya vitemi te lisidimo ko giu.

²¹ “Mba laġannemo olooloto kaka lava sa kaisoluġedi te valevaletidi sai
peki, bi libilibi tametamedi kauwina ġemotina natunatudi lisidimo sa

* ^{10:14:} Giu 13:51   † ^{10:15:} Met 11:24, Pak 19:24-28   ‡ ^{10:16:} Tabei ba dağası ġasiġasina

§ ^{10:17:} Mak 13:9-11

voiye, bi libilibi kota tametamedi sai ġaviyedi bi sai pekidi.^{**} ²² Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi, bi tana aiyai ya moimoitidinana ba damonemo ya yawasana. ²³ Bamo malagainemo sa laukivigebogeboyemina, ba kamaina te mba malagaina ko gose, bi ko nawa malagai gesaunemo. Bi yà giugiu kauwemi te temi mote emi noya komai kovidi Islael taunidimo, bi Tana Taunana Natuna ya nato.

²⁴ “Gomana gilugilumina mote ena tauwailovelove ima saġa kamaġe, ee taupaula ena bada mote ima saġa kamaġe. ²⁵ Bi libilibi gilugilumidi ba edi tauwailovelove vaitena ġemōġemotidi, bi taupaula ba mai ena bada. Bamoda vanuwa taniwigina sa giugiuwe te tana ba aluwa gebogebodi edi bida Belsebul, kamaina te ena vanuwa lavedi mainana giuna ġemotinemo sa giuwedi.^{††} ²⁶ Taunana aubaina lavedi koma nailedi. Bai mwalina sumamo kenakenana ba ya nuwatanesa. Laġan ya natonatona kaka bai mwalidi sa kenakena waidavonana ba sa laumāġata.^{‡‡} ²⁷ Bi dudubalemo bai e giugiuwemina, temi kaka suwalemo ko giuwedi, bi tagu bai kandavonemo beyemimo e kasakasavemina ba vanuwa dabeledimo koi noyanoye.

²⁸ “Lava tubuġa taunaġa tauwaipekidi mote koma nailedi, tedi mote ġemōġemotina aluwimi simai pekidi. Maimaituwa tana taunana ko naile, banina tana tubuġimi bi aluwimi ġemōġemotina iyoyogħamo ya kagebogebodi. ²⁹ Niga ko noġoti, mwanuwa mavumavuyam a keikeilika kauwa ġemōġemotina 10 toyamo labu ko gimala, ġemotā bi doġamo i kuluvana ba Tamemi Maimaituwa mote ima noġoti kamaġe. ³⁰ Temi kota mainana dabemi iyevina wapana matabuna i sibe kovi. ³¹ Taunana aubaina mote koma naila, banina temi noġotimi i didiga gulatana, mote mai mwanuwa mavumavuyam.

³² “Aiyai i vite munaġe bi lava matedimo ya kakamaġatiguna, ba tagu kaka Tamagu matanemo malamo yà kamaġati. ³³ Bi aiyai ya valevaleleguna lava matedimo, ba tagu kaka Tamagu malamo matanemo yà valeleye. ³⁴ Bi koma wainoġota bena tagu nuwauba e vai yovoġe dobumo. Tagu e yovona mote nuwauba bi kepata^{§§} e yovoġena daila aubaina. ³⁵ Tagu e yovona ba yà voiyemi te,

oloto natuna olotona vaitena sai saġasaga

bi gomana waivinina tinana vaitena sai saġasaga
bi vesala lawana vaitena sai saġasaga.

³⁶ Lava ena ġaviya ba ena vanuwa nopona lavedi.

³⁷ “Tana aiyai tamana bi tinana ya ġożeġgoye gulatedina mote mai tagu, ba mote ġemōġemotina te egħi tauwaikaiwatana, bi tana aiyai bi natuna olotona ee waivinina ya ġożeġgoye gulatena mote mai tagu, ba mote ġemōġemotina te egħi tauwaikaiwatana. ³⁸ Bi aiyai mote ena kolosi ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote ġemōġemotina te egħi tauwaikaiwatana.”***

³⁹ Tam aiyai em yawasana kuna nuwewina ba mote kuma banavi, bi tam aiyai bi em yawasana kuna nuwakamaġena tagu aubaigu ba muliġa, yawasana kwa vai munage.

⁴⁰ “Tana aiyai temi ya giugiuvaġmina, ba tagu vaitegu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu ya giugiuvaġġuna ba taugiukamajegu vaitena ya giugiuva.

** **10:21:** Mak 13:12   †† **10:25:** Met 9:34, 12:24, Mak 3:22   ‡‡ **10:26:** Mak 4:22   §§ **10:34:** Kepata ba aniwaġġiya, Yesu i giuна gado tagu kepata e yovoġe, banina tana i yovona dabanemo wainiyyatauli bi waqasigħi vanuwanoponemo.   *** **10:38:** Kolosi avalina mba wainuwatoġi giuна, maibena Yesu kolosimo i wainuwatoitoina.

41 Tana aiyai taugiuwatana i giuvaina banina tana ba taugiuwatana, aubaina te taugiuwatana kaka ena maii'a ya vai. Bi tana aiyai didimana lavana i giuvaina, banina tana ba didimana lavana, aubaina te tana kaka didimana lavana ena maii'a ya vai. ⁴² Bi bamoda aiyai gauba leduna taukaiwatagu sivusivuyovoğedi i vitedina ba yà giugiukauwemi te tana kaka ena maii'a ya vai."

11

Yesu bi Diyon taukabulu (Luk 7:18-35)

1 Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giu wailovelovedi, mulinemo tana i nawa Galili taunidimo te yai lovelove bi ya lauguguya. ² Lağannemo Diyon biliwelokomo i miyamiya ba Keliso bai i voivoiyedina giudi i vaiyedi bi ena tauwaikaiwatana i giukamağedi ³ te Yesu sai talayaena gado, "Tam taunana Tauwaiyawasana a giugiuwemna kuna tava ee lava gesauna ka labe?" ⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Ko munaga bi bai lisigumo kona vaivaiyena bi kona kitekitedina, mba taudidi Diyon ko talavite.

⁵ "Lava matapotepotedi sa waikita munaga, kağenuwanokudi ba sa nawanawa, kapa vaivaidi sa yawayawasana, beyapotepotedi sa waibeyavaiya, lava pekipekidi sa kenakena moito munaga, bi lava waiyamoyamonidi Maimaituwa giuna visuvisuna sa vaivaiye.* ⁶ Lava aiyai ya waisumağeguna bi mote ima nuwakulukuluva ba tana kakavisuvisuna."

⁷ Lağannemo Diyon ena tauwaikaiwatana a munamunağaa ba Yesu lava kumna lisidimo Diyon i waigayo watana gado, "Temi wala kona nawa kalakalalemo, Diyon lisinemo kona kitana, kitana bainewa? Maibena yavalta vagala i suvesuvelemedina mainana kona kita, ee? ⁸ Bamoda mote mainana ko kita, te lavana bainewa kitana kona kita? Gala visuvisudi i kotekekotedi kona kita? Gegä, lava galibona ena vanuwemo taumiya gala visuvisudi sa kotekekotedi. ⁹ Temi kona nawana bai kona kita? Taugiuwatana, ee? Emaso, yà giugiuwemni te Diyon i sağa gulata mote mai taugiuwatana gesaudi."

¹⁰ "Gilugilumina wadubonemo tana taunana a gilumi watana gado, 'Tagu kaka egu tauwainoyanoya yà gei giukamağe te tana kaka tam em eta ya yawasi.' "†

¹¹ "Tagu giukauwa yà giugiuwemni te dobumo Diyon i sağa gulatana mote mai lava matabumi. Bi lava aiyai i sakosakoyovoğena mala ena waibada nophonemo ya miyamiyana ba tana i tausağana mote mai Diyon. ¹² Diyon taukabulu ena lağanmo te niganana, lava edi ğailisi ai laulubudi te lava mala ena waibada nophonemo miyemiyedi a waigaviyedi, banina tedi edi gowana maso mala ena waibada ai badea. ¹³ Taugiuwatana matabudi bi Mousis ena waigake Maimaituwa ena waibada a giugiuwatana eete Diyon ena lağan i tava. ¹⁴ Bamoda Elaidiya ko labelabe te ya tavana ba Diyon taunana Elaidiya, tana bai ya giugiuwena taunana ko vaiye. ¹⁵ Temi waibeyemi te koi beyavaiya.

¹⁶ "Niga kimtina bai mwalina yà laukoiluvae? Tedi maibena libilibi aniwaikekune gabudimo sa miya bi sa waimuduveyeyana gado, ¹⁷ 'Tama nağı salena ke saleye bi mote ko biga bi peki ğabanemo ke ğabalauiyava bi mote ko ğoba.' ¹⁸ Mainana lağannemo Diyon i tavana ba mote i kanikani bi

* **11:5:** Ais 61:1   † **11:10:** Mal 3:1

wain i tegotego, tana a giuwena gado, ‘Tana aluwa gebogebona i sunei.’

¹⁹ Bi Tana Taunana Natuna i tavana ba a giuwena gado, ‘Niga taunana taugudaguda, tautegotego, takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi edi tau.’ Nuwauyauya didimaria ko vaina ba Diyon bi tagu ema wailovelove ko kaiwatedi.”

*Taun waisumāgā geğedi
(Luk 10:13-16)*

²⁰ Yesu bamo taundimo anisove kauwidi i voivoiyedina mba lavedi edi gebogebo mote a kuvesidi taunana aubaina, i giugiumataidina gado, ²¹ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo! Bamoda lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Taiya bi Sidon lisidimo e voyedi, tedi maso mağokana laukuvasa galedi a kotedi, ai kovutopedi bi edi gebogebomo a laukuvasa. ²² Tagu ya giugiu kauwemi te malaetala lağannemo tagu kaka Taiya bi Sidon ya launuwatoitoiyedina kaka temi Kolasin bi Betsaida lavemi. ²³ Bi Kapaniyam lavemi, temi bena Maimaituwa ya nawemi malamo? Geğə, temi kaka Maimaituwa ya pwalağe nawemi pekipekidi edi gabumo. Bamoda temi lisimimo anisovē kauwidī e voivoiyedina mainana Sodom malagainemo e voyedi, tedi maso a laukuvasa bi malagaina visuvisuna i kena te niga lağandimo.[‡] ²⁴ Tagu ya giugiuwemi te malaetala lağannemo ba Sodom kovoğā ǵaubona ya vai bi taun waisumāgā geğemi temi kaka kovoğā dididiga ko vai.”

*Ko nato lisigumo bi koi yawasi
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Mba sauginemo Yesu i laupalina gado, “Tamagu, mala bi dobu Badana, ya kakasağesağem, banina tam lava mabai a noğoti munağedi te tedi anapu bi sibe lavedi, ba lisidimo niga kauwidi kuna sivuaidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamağatidi. ²⁶ Tamagu giukauwa te niga kauwidi ba em ǵowanemo sa tubutubuğā.

²⁷ “Tagu mwali matabuda Tamagu i vitegu. Bi aiyai mote Natuna i sibe te Tamana taunağā. Aiyai mote Tamana i sibe te Natuna taunağā i sibe. Bi kota Natuna tedi mabai i vinevinedina ba tana sa kamağatı.

²⁸ “Temi mabai nuwaboya bi vita sa pokepokemina ba ko nato lisigumo kaka waiyawasi ya vitemi. ²⁹ Egu kewa isunemo ko laulauavalana ba niga kauwidi yai lovelovemi te ko sibedi, banina tagu voyağota bi ǵaubo munağā lavagu. Taunana aubaina, tagu lisigumo ko natona kaka aluwimi sai yawasi. ³⁰ Bi kewa ya vitemna ba i tekateka, ǵemoğemotina kwa lageti bi kwa avali.”

12

*Yesu tana Waiyawasi Lağanna Badana
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-11)*

¹ Mba sauginemo Waiyawasi Lağannemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi laisi daibinağā a nawanawa te ena tauwaikaiwatana kani a peki. Taunana aubaina laisi a tanodi bi a kanikanidi. ² Bi Palisi mainana a kitakitana ba, Yesu a giuwena gado, “Kuna kita, kauwidi Waiyawasi Lağannemo mote maso ko voivoiyedi bi geğə te em tauwaikaiwatana kauwidi sa voivoiyedi.” ³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ğalibona Deivida ena lava vaitedi kani a peki bi Deivida bai i voivoiyena, temi kona iyevi, ee geğə? ⁴ Tana Maimaituwa ena vanuwemo i solanawa bi buledi

[‡] 11:23: Pak 19:24-28

kakavisuvisudi i legaudi bi ena lava i vitedi te a kanidi. Bi waiğake ya giugiu te mba buledidi ba pilisi taudiğə sa kanikanidi. ⁵ Bi temi Mousis ena waiğake kona iyevi ee geğə? Pilipilisi Waiyawasi Lağandimo Maimaituwa ena vanuwa nponemo a noyanoyana ba Waiyawasi Lağanna ena waigake a waidoukoto, bi geğə te mba mote gebogebo a voiwoye. ⁶ Tagu ya giugiuwemi te lava ġemota nōpodemo ena wailovelove i sağə gulata mote mai pali vanuwina. ⁷ Bi gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Tagu ya ġoyegħoyena launuwatoi kauwina lava lisidimo ko voiyē, bi kota temi musala ko laulau sewasewaena tagu mote yàma ġoyegħo.’ Bamoda temi giudi banidi ko sibedina, ba mote egħi tauwaikaiwatana komai wawu yababedi.

⁸ Banina Tana Taunana Natuna Waiyawasi Lağanna Badana.”

⁹ Yesu nawa i waitubu munağħe bi lava edi bolu vanuwina nponemo i sola sağə, ¹⁰ bi ġome oloto sida nima peki peki vaivaina i miyamiya i kita. Bi Palisi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai wawu. Taunana aubaina tedi Yesu ai talayenana gado, “Waiğake bainewa ya giugiu? Waiyawasi lağannemo kamaina te lava tai yawasani ee geğə?” ¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda aiyai em sipu ġemota Waiyawasi Lağannemo dommo i kuluvana ba sipuna dommo kwa solu saġe ee geğə? ¹² Bi lava noġotina i didiga gulatana, mote mai sipu. Taunana aubaina Waiyawasi Lağannemo kamaina te visu ta voiyē.”

¹³ Kamaina bi Yesu mba olotonu i giuwena gado, “Nimam ku tuġu.” Ġome oloto nimana i tuġtuġu ba i visuvisu munaġħana maibena nimana ġesauna.

¹⁴ Bi Palisi a potiyyo a nawa bi ai ogatala te bainewa Yesu sai peki.

Yesu tana Maimaituwa ena Taupaula Vinevinena

(Mak 3:7-12, Luk 6:17-19)

¹⁵ Ġome Yesu i sibe te Palisi a waiogatala te tana sa vunu, taunana aubaina mba modomodona i gose. Bi i nawanawha ba lava kumdi a kaiwata bi matabudi edi sidamo i waiyawasanidi ¹⁶ bi i giu vavasaġedi te tedi mote aiyai sima giuwe te tana lava aiyai. ¹⁷ Niga kauwidi matabudi wala taugiuwatana Aisaiya lisinemo BADA bai i giugiuwedina, mainana a tubuġa. Gilugilumino i giuna gado,

¹⁸ “Niga ba egħi Taupaula tana taunana e vine,

tana nuwagu tauvaina, bi tagu tana lisinemo ya wainuwavisu.

Bi tagu kaka Aluwigu ya vite,

te tana lava matabudi lisidimo didimana ya lauguguyae.

¹⁹ Tana mote aiyai vaitena simai kagħi bi ima lasa guda,

tana mote etağħi ima binau nawa te lava kalinana sima vaiye.

²⁰ Tana mote vagala nuwayovuna ima koto kamaġe.

Bi kaipou tututukina mote imai suwavunu.

Tana mainana ya voiwoiyena eete dobu matabudi nōpodimo lava ya kadiġimani kovidni.

²¹ Mba lağannemo kaka dobu matabudi lavedi edi waisumaġa tana lisinemo sa sako.”*

Yesu bi Aluwa gebogebody edi bada

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)

²² Ġome oloto aluwa gebogebody a sunesuneina a natome Yesu lisinemo. Mba olotonu ba gumgum bi matapotapotana. Bi Yesu i waiyawasani te i waikita munağħa bi giu i waitubu. ²³ Bi lava matabudi Yesu a soveye bi a giuna gado, “Augunai niga ba ġalibona Deividha natuna, ee?”

* **12:21:** Ais 42:1-4

²⁴ Bi Palisi niga mainana a vaivaiye ba a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada isana taumudulele, tana Yesu i sunei bi ġailisi i vite te aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.” ²⁵ Bi Yesu edi noġoġta i sibedi, taunana aubaina i giuwedina gado, “Bamoda ġalibona ena waibada nponemō taudīgħa sa daili munaġedina ba taudīgħa sa kakagebogebodi. Bi bamo taunina ee vanuwina nponemō taudīgħa sa dailidi bi sa waigasigħasina ba sa kakagebogebo munaġed. ²⁶ Mba kauwina ġemotina mainana, bamoda Seitan ena waibada nponemō sa dailidi bi sai ġasigħasina ba taudīgħa sa kaka gebogebi munaġed bi mba waibadana mote ima kena nonoġħa. ²⁷ Bamoda tagħu taumudulele ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwawvivaidi te temi Palisi ko giu, emi tauwaikaiwatana aiyai ena ġailisimo aluwa gebogebodi sa kwavikwawvivaidi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka maġatimi te temi ba kaikaiyovumi. ²⁸ Tagħiż Maimaituwa Aluwina ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwawvivaidi. Niga kauwinemō temi ko sibe te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimmo i tava.

²⁹ “Aiyai mote oloto ġaiġailisina ena vanuwa ima lolo te dolinemo ya panipani kaka ena vanuwa ya lolo te ena ġonqġona ya legau kamāġed. ³⁰ Tana aiyai ya waigħaviyegħuna ba mote egħi tau. Bi aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemotba ba egħi lava ya suwasuwa waidabalalidi.

³¹ “Taunana aubaina, lava aiyai Maimaituwa ya giugiu waigebolebona bi ya waidibogħina ba ena gebogebi ya noġoti kamāġed. Bi tana aiyai Aluwa Waiyawa ya waidibogħina, ba ena gebogebi mote Maimaituwa kaka ima noġoti kamāġed. ³² Lava aiyai Tana Taunana Natuna lisinemo ya giugiu vitatalana ba Maimaituwa kaka ena gebogebi ya noġoti kamāġed. Bi aiyai te Aluwa Waiyawa lisinemo ya giugiu vitatalana ba mote ena gebogebi ima noġoti kamāġed, niganana eete laġġan damonemo.

Kai gebogebona votana gebogebona (Luk 6:43-45)

³³ “Kai ko komaniyena kaka ya vota kauwa, bi kai mote koma komaniyebi kainā mote ima vota. Banina kai votanemo kaka ta sibe te mba kainā visuvisuna ee gebogebona.[†] ³⁴ Temi mwata salama natunatuna! Nopomi gebogebi i wanavu te bainewa visu ko giuwata? Banina lava nponemō bai i wanavu bi ya kenakenana, taunana mudunemo ya potipotiyovo. ³⁵ Lava visuvisuna npona visu i wanavu, taunana aubaina kauwa visuvisudi ya voivoiyedi. Bi lava gebogebona npona gebo i wanavu, taunana aubaina kauwa gebogebodi ya voivoiyedi. ³⁶ Tagħiż ya giugiuwemi te etala laġġannem lava giu gebogebodi matabudi mududimo sa potipotiyovona dabbedimo kaka Maimaituwa ya etaledi. ³⁷ Bi Maimaituwa kaka tam em giu luvanemō ya kovoġim, bi kota em giu luvanemō yai yawasanim.”

Mataila Diyona lisinemo i tubutubuġħana ko kita (Luk 11:29-32)

³⁸ Kamaina bi palisi bi waigħake tauwailovelovedi ġesaudi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ġoyegħoyen a anisove matailina kwa voiyyedi te ka kitedi.”

³⁹ Bi tana i giuwedina gado, “Niga kimtimi temi gebogebi lavemi bi waimatawepmi! Bi ko ġoegħoe te mataila ko kita. Yà giugiuwemi te temi mote mataila koma kita, bi taugħiżwatana Diyona lisinemo mataila i tubutubuġħana taunana ko noġoti. ⁴⁰ Te Diyona iyana nponemō i miyana ba laġġan faiona bi dudubala faiona. Mba kauwina ġemotina mainana Tana

Taunana Natuna kota doğa nopenomo ya kenana lağan faiona bi dudubala faiona. ⁴¹ Bi malaetala lağannemo Ninive lavedi bi temi niga kimtina lavemi kaka pekimo ko moito munağga bi tedi kaka sa giuwemi te iyoyogamo ko nawa. Banina Diyona i laulauguguya lağannemo ba Ninive lavedi tana ena giu a vaiye bi a nuwavitala. Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Diyona i sağga kamağe, bi temi tana ena giu mote ko vaiye bi ko nuwavitala. ⁴² Bi kota malaetala lağannemo Siba edi ġalibona waivinina bi niga kimtini tana vaitena kaka pekimo ko kenamoitio munağga. Bi tana kaka ya giuwemi te iyoyogamo ko nawa. Banina mba ġalibonina waivinina wala tana Idip yawaninağga i sağga, Solomon ena nuwauyauya vaiyena aubaina.[‡] Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Solomon i sağga kamağe.

Aluwa gebogebona ena anitava munağga (Luk 11:24-26)

⁴³ “Bi lağannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamağenä, ba ya nawa dobu tatakalidiğga animiya ya tavutavu te yai yawasi bi mote ima banavi ⁴⁴ ba ya giuna gado, ‘Tagu lava e gosegosena lisinemo ya munağga.’ Bi sauginemo lavana lisinemo ya tavatava munağga ba ya kita te lavana nopena kavakavana, laulaugiligidina bi ġonaġona sivusivu kauwedi. ⁴⁵ Ġome te ya munağga bi aluwa gebogebodi ġesaudi, wapedi 7 yai dolidi. Bi mba aluwidi tedi a gebogebi gultatana mote mai tana. Tedi vanuwina nopenomo sa sola sağga te sa miya. Mba lavana ena yawasana ya gebogebi gultatana mote mai wala i miyamiyana. Mba kauwina ġemotina mainana kota niga kimtina lisidimo kaka ya tubuġa.”

Maimaituwa ena ġowana voiyena i sağga gulata bi em vanuwa lavedi ba i gaubo (Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesu yaġolo lava kumna lisidimo i giugiu ba tinana bi tasitasina a tava. Tedi didiyaumo a moito bi a ġo耶gojenä maso Yesu vaitena ai giugiu. ⁴⁷ Kamaina bi lava ġemota Yesu i giuwena gado, “Tinam bi tasitasim doğamo sa moimoito, bi sa ġo耶goye te vaitedi koi giugiu.” ⁴⁸ Ġome Yesu giu i waimunena gado, “Aiyai tinaguna bi mabai tasitasigudi?” ⁴⁹ Bi tana ena tauwaikaiwatana lisidimo nimana i waiyoyo bi i giuna gado, “Niga taudidi tinatinagu bi tasitasigu. ⁵⁰ Banina tana aiyai Tamagu malamo ena ġowana ya voivoiyedina, tana taunana tasiotigu, nuvuotigu bi tinaotigu.”

13

Taubayau lautaulalana (Mak 4:1-20, Luk 8:4-15)

¹ Mba lağanna ġemotinemo Yesu vanuwa i potiyovo kamağe, i yovo i nawa topa diyanemo i miya wailovelove aubaina. ² Bi lava kumdi a tava a moito kwaivivile, taunana aubaina te tana wagamo i moito sağga bi lava matabudi ba gelemo a moito.

³ Mba ġome tana kauwa wapewapedi lautaulalamo i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Lağan ġemota taubayau i nawa ena pesi aulau-nağasedimo. ⁴ Tana pesi i laulaunağasedina ba pesi ġesaudi etamo a talağga bi mwanuwa a tava te a kani kovid. ⁵ Bi pesi ġesaudi doğa waitelitelinemo a talağga te a duga makai, banina doğa mote i didiga. ⁶ Bi lağannemo suwala i lalanina ba pesidi a welai, banina tedi mote lamlamdi doğamo a yovo

[‡] 12:42: 1Ga 10:1-10

gulata. ⁷ Bi pesi gesaudi gedala nopolimo a talatalaġana ba gedelidi pesi a yavanidi te mote a bani. ⁸ Bi pesi gesaudi doğa visuvisunemo a talatalaġana ba a duga te a vota bi votedi ba 100, 60 bi gesaudi ba 30. ⁹ Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina bai

(Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwakaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina lautaulalamo lava kwa giugiuwed?” ¹¹ Bi tana edi giu i waimunena gado, “Mala ena waibada sibena ba Maimaituwa temi i vitemi bi lava gesaudi mote i vitedi. ¹² Tana aiyai niga kauwidu ya sibesibedina ba Maimaituwa kaka sibena lisinemo yai lautawi. Bi aiyai mote niga kauwidu i sibedi ba avena te sibe ġaubona lisinemo bi Maimaituwa kaka ya kaikamäge. ¹³ Taunana aubaina, tagu lava lisidimo lautaulalamo yà giugiuwed. Tedi sa kitakitana bi mote sima kita banavi, sa vaivaiyena bi mote sima vaiye ġone. ¹⁴ Taugiuwatana Aisaiya wala nove bai i giugiuwena, niganana tedi lisidimo ya tubutubuġa.”

“Tana i giuna gado,

‘Temi ko vaivaiyena bi mote koma sibesibe,
ko kitakitana bi mote koma kitakita banavi.

¹⁵ Banina niga lavedi nopolodi ġaigädi.

Tedi waibeyedi bi mote sima waibeyavaiya kauwa,

tedi waimatedi bi mote sima waikita kauwa, banina tedi matedi a pota.

Male matedimo sai kita,

beyedimo sa vaiye

bi nopolimo sa sibe,

tedi mainana sa voivoiyena, banina mote sima ġoyeġoye te edi gebogebo sa kuvesidi

bi yài yawasanidi.*

¹⁶ “Bi temi koi nuwavisu, banina matemimo ko kitakita bi beyemimo ko vaivaiye. ¹⁷ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te taugiuwatana wapewapedi bi didimana lavedi wala a ġoyeġoyena maso niga kauwidu a kitedi bi a vaiyedi. Bi gegħa te, mote a kitedi bi a vaiyedi maibena niganana temi ko kitekitedina bi ko vaivaiyedina.

¹⁸ “Koi beyavaiya bi taubayau lautaulalana banina yà giuwemi: ¹⁹ Lava mabai Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna sa vaivaiye bi banina mote sima sibesibe ba maibena pesi etamo talatalaġidi. Seitan ya tava te bai sa vaivaiyena nuwapoudimo ya kaikaikamaġđi. ²⁰ Bi lava mabai manuwavisudi giu visuvisuna sa vaiye bi sa waianinena ba maibena pesi doğa waitelitelinemo talatalaġidi. ²¹ Bi laġonnemo pilipili ee laukivigebogebo sa natona Maimaituwa giuna aubaina, ba tedi mote sima moimoitididina, banina lamlamdi mote a yovo gulata. ²² Bi pesi gedala nopolimo talatalaġidi ba lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi dobu nuwaboyedi bi waiguyau noġotidi nopolodi sa waiwanavudi te mote sima votavota. ²³ Bi lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa sibesibena, ba maibena pesi doğa visuvisunemo sa talatalaġana, tedi giu sa vaiye bi sa miyamiyaena ba sa vota bi votedi ba 100, 60 bi 30.”

Gawaġawa lautaulalana

²⁴ Yesu lautaulala ġesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena oloto pesi visuvisudi ena daibimo i laulaunaġasedina. ²⁵ Tedi

* **13:15:** Aisaiya 6:9-10

dudubalinemo a kenakena ba kana ġaviya i tava te daibinemo pesi visuvisudi nōpodiġa ġawāġawa i launaġasedi te i nawa. ²⁶ Laġannemo pesi visuvisudi a kalakalanapu ba ġawāġawa vaitedi a duga ġemota.

²⁷ “Daibi taniwigina ena taupaula a tava lisinemo bi ai talayena gado, ‘Bada, tam bena pesi visuvisudi daibimo ku launaġasedi. Niga ġawēġawedi bamo maiga a tava bi sa dugaduga?’ ²⁸ Bi tana edi giu i waimunena gado, ‘Mba ġaviya i launaġasedi.’ Bi ena taupaula ai talayena gado, ‘Bainewa kwa noġongoġti, ka nawa ka laka kamaġed, ee?’ ²⁹ Bi edi giu i waimunena gado, ‘Avena! Bamoda ġawāġawa koma lakelakedi bi witi vaitedi koma lakedi. ³⁰ Ko gose kamaġedi te matabudi sa duga ġemota eete vililubu laġanna. Mba laġannemo tagu kaka tauvililubu ya giuwedi te ġawāġawa sa gei lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sai kalaġosedi. Bi witi sai ġemotidi te sa saġedi egu susuġumo.”

*Wasiva pesina bi muu'a laautaulalidi
(Mak 4:30-34, Luk 13:18-21)*

³¹ Bi Yesu laautaulala ġesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena wasiva pesina,[†] lava ya vai te ena daibimo ya wadi. ³² Mba pesina ba pesi ġaubo otina, bi laġannemo i dugana ba kai matabudi ya saġa twadedi bi yai kaibada te mwanuwa sawasawaġa lovolovaldi sa tava bi lagalaganemo sa launoġi.”

³³ Bi yaġolo te laautaulala ġesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena muu'a,[‡] waivini ya vai, falawa nōponomo ya vitale, bi ya gwadai te falawina nōpona matabuna muu'a ya nawaе.”

³⁴ Yesu niga kauwidi matabudi lava kumna lisidimo laautulalamo i giugiuwedi. Bai laġannemo mote giu baniotidi i giuwedi bi laautulalamo tedi i giugiuwedi. ³⁵ Niga kauwina Maimaituwa wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuġa. Taugiuwatana i giuna gado,

“Tagu kaka laautulalamo ya giuwemi,

‘Pakanemo dobu i tubuġa bi i saġa te niganana giu kenakena wai-davonidi ya giuwemi.’[§]

Yesu witi bi ġawāġawa laautaulalidi i giu waiipoipodi

³⁶ Ĝome Yesu lava kumna i gosedi bi i valageta vanuwemo. Bi ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Aee Bada, ġawāġawa daibimo ducedgedi laautulalana maso lisimaimo kuna giu waiipoipo.”

³⁷ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Pesi visuvisudi tauwadidi ba Tana Taunana Natuna. ³⁸ Daibi ba niga dobuna, bi pesi visuvisudi ba tauwaismiġa, tedi taudidi Maimaituwa ena waibada nōponomo sa miyamiyana. Bi ġawāġawa ba tedi Seitan natunatuna. ³⁹ Bi ġaviya ba Seitan tana ġawāġawa taulaunaġasedi. Bi vililubu ba laġan damona bi tauvililubu ba aneya.

⁴⁰ “Bi ġawāġawa bainewa sa lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sa waikalaġosedinha ba mainana kauwina ġemotina laġan damonemo ya tubuġa. ⁴¹ Tana Taunana Natuna kaka ena aneya ya giukamaġed, te ena waibada nōponomo gebogebo tauwaitubudi bi tauvoiyedi matabudi sai ġemotidi ⁴² bi kai kalakalatinemo sa pwalaġe nawedi. Bi ġome kaka sa

[†] **13:31:** Gulik edi wasiva ba kitana mai kai bagoma bi mote kailawalawasa. [‡] **13:33:** Yist mba maibena tuva. Ĝaubona kwa likwa bi topamo kwa sako, mba ya dabalala. Bi yist ġaubona payawa nōponomo kwa sako, mba ya dabalala. [§] **13:35:** Sale 78:2

lauaiyoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi. ⁴³ Bi didimana lavedi kaka Tamedi ena waibada nophonemo sa yanana maibena suwala. Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya bi ya sibe.”

Gonagona laukaidi kenakena waidavonidi bi posalu laautaulalidi

⁴⁴ “Mala ena waibada ba maibena aniwaiyau gomegonedi, doga nophonemo kenakena waidavonidi. Laagnemmo lava i banabanavi ba i guluvi munaage, gome tana mayasisina i nawa bi ena gonagona matabudi i kuneye kamaagedi. Bi manena matabuna i vai bi i tava munaaga te mba dogana i gimeli.

⁴⁵ “Bi kota, Mala ena waibada ba maibena tauwaikunekune gemota, posalu visuvisuna i tavutavu te maso i gimeli. ⁴⁶ Laagnemmo tana posalu maiina dididiga i banabanavi ba i munaaga bi ena gonagona matabudi i kune kamaagedi bi manenemo posalu i gimeli.”

Gomo laautaulalana

⁴⁷ “Bi kota, mala ena waibada ba maibena gomo, topamo sa pwalaage, bi iyana tabudi bi tabudi sa konekonedi. ⁴⁸ Laagnemmo gomo i wanavuna ba sa solusage balabalamo bi sa miyatulu, te iyana visuvisudi poa'a nophonemo sa sivudi bi gebogebodi sai naqasedi. ⁴⁹ Niga kauwina mainana kaka lagam damonemo ya tubuga. Mba lagannemmo aneya kaka sa yovo te didimana lavedi nopolido gebogebi lavedi sa daliqidi, ⁵⁰ te gebogebi lavedi kai lemlemnemo sa pwalaage nawedi, bi gome kaka sa lauaiyoi bi mwakedi sa sanawaikikokidi.” ⁵¹ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Niga kauwidi matabudi kona sibedi ee gegaa?” Bi tedi ena giu ai munena gado, “Emaso, bena ke sibedi.”

⁵² Bi Yesu i giuwedina gado, “Taunana aubaina, waigake tauwailovelovena gesaudi ba Mala ena waibada wailovelovena kaikana a vai, tedi ba maibena vanuwa taniwagina ena susugumo aniwaiyau mwalidi valivaliudi bi wadubodi ya yovodi te ya kitedi bi lava ya wailovedi.”

Nasalet lavedi Yesu a daboke

(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Laagnemmo Yesu laautaulala giudi i waiwaikovidi ba dobuna i gose kamaage. ⁵⁴ Tana i munaaga ena malagai otinemo, bi gome bolu vanuwidiga lava i waiwailovelovedi. Tedi a soveye bi ai talana gado, “Niga lavana bamo gome nuwauyauya bi gaivilisi i vai bi anisove kauwidi ya voivoiyedi? ⁵⁵ Tana bena taukamda natuna? Tinana bena isana Meli, bi tasitasina ba Diyemesi, Diyosep, Saimon bi Diudas? ⁵⁶ Nuvunuvuna matabudi bena vaiteda niga? Niga olotona kauwidi matabudi bamo gome i legaudi?” ⁵⁷ Bi gome te Yesu a daboke.

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tauguwatana ena malagai bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.” ⁵⁸ Taunana aubaina, mba malagainemo Yesu mote mataila wapewapedi i voyiedi, banina tedi mote ai sumage.

14

Diyon taukabulu bainewa i peki giliwa

(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, Luk 9:7-9)

¹ Mba sauginemo Alodi Galili tauwaibadayena Yesu giuna i vaiye, ² bi ena taupaula i giuwedina gado, “Niga lavana ba Diyon taukabulu, tana pekimo i kena moito munaaga, taunana aubaina gaivilisi lisinemmo ya kenakena

bi mataila ya voivoiyedi.” ³ Alodi niga mainana i giuna, ba tana wala Diyon i pani bi biliwelokomo i sako nawe, valetina Pilipi mwanena Elodiyas dabanemo. ⁴ Diyon, Alodi i giugiu mataina gado, “Mote i visu te Elodiyas kwa nađi, banina mba ba valetim mwanena.”

⁵ Mba giuna aubaina Alodi i ġoġeġoye te Diyon maso i waipeki. Bi lava i nailedi, banina tedi a sibe te Diyon ba tauguwatana.

⁶ Bi Alodi ena tubuġa soina nophonemo, Elodiyas natuna waivinina wale aubaidi i bigabiga ba Alodi nuwana i laukwasili. ⁷ Taunana aubaina, Alodi i giuwapa te bai yai baġayena ba ya vite. ⁸ Kamaina bi gomana tinana kalinana i lauwata te Alodi i giuwena gado, “Tagu yà ġoġeġoyena Diyon taukabulu kununa abomemo kwa sakò, bi kwa vitegu.” ⁹ Bi ġalibona i wainuwaboya gulata bi i waiuvala, bi kaikana i giuwapa ena wale matedimo taunana aubaina te gomana ena ġowana ya voiye. ¹⁰ Ĝome Alodi tauwaġavija i giukamäge biliwelokomo te Diyon gadona a bwaliġavuki, ¹¹ bi kununa abomemo a sakò, bi gomana guguinina a vite, te i avali nawe tinana i vite. ¹² Bi Diyon ena tauwaikaiwatana a tava, tubuġina a avali nawe a dobo, bi a nawa te Yesu a giuvite.

*Yesu lava wapedi 5 tausan i waikanidi
(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)*

¹³ Laġannemo Yesu Diyon noyana i vaivaiye, ba wagamo i gelu bi i nawana dobu ġuyuwinem. Bi lava kumdi a vaivaiye ba edi malagai a gosedi bi kaġediga a vawata. ¹⁴ Laġannemo Yesu wagamo i potipotiyovo, ba lava kumdi i kitedi, ba i launuwatoiyedi bi sidesidedi i waiyawasanidi.

¹⁵ Bi mba aubiganemo, ena tauwaikaiwatana lisinemo a nato bi a giuwena gado, “Bada, niga ba mutuyuwa bi kaikana tautaugudu. Lava kwa giukamaġgedi sa nawa malagaiga te kediya sa gimala.”

¹⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tedi mote sima nawa, temi koi kanidi.” ¹⁷ Bi tana a giuwena gado, “Tama mote bai lisimaimo, kamaina buledi 5 bi iyana labu ota.” ¹⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko natomedli sisigumo.” ¹⁹ Tana lava i giuwedi te ġawaġawa dabedimo a miya. Bi buledi 5 bi iyana labu i legaudi, i waikita saġa malamo, i waiebo bi buledi i kivid. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i vitedi te lava a vite nawedi. ²⁰ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoġa. Kamaina bi tauwaikaiwatana lava kani a kanikani sivudina, aġi ġemogemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi. ²¹ Lava ġome a kanina ba olooloto wapana 5 tausan, waiwaivini bi libilibi mote a iyevidi.

*Yesu topa dabanaġa i nawa
(Mak 6:45-52, Dyn 6:15-21)*

²² Mba kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana wagamo i waige-ludi bi a damana, a nawananawa noi nevanemo ba kota lava i giukamaġgedi te a nawa edi malagaiga. ²³ Bi lava i giukamaġgedi mulinemo, tana i nawa oya dabanemo, pali aubaina. Mba dudubalina ba taunaġa ġome i laulaupali. ²⁴ Bi waga ba kaikana topa modona i nawananawae. Bi ġome yavala dididiga i talatalaġa taunana aubaina labama waga i waikati vitavitative.

²⁵ Laġan tinana bwaganemo, bi Yesu topa dabanaġa i nawananawa ena tauwaikaiwatana lisidimo. ²⁶ Laġannemo ena tauwaikaiwatana a kita topa dabanaġa i natonato ba tedi a naila gulata bi a galalana gado, “Noi ba boita.” ²⁷ Bi Yesu maġemota i giuwedina gado, “Mote koma naila, tagu. Nuwemi ya lautou.”

²⁸ Ğome Pita i giuna gado, “Bada, bamoda giukauwa te tam ba kwa giuwegu te topa dabanaağā ya nato lisimmo.”

²⁹ Bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku nato.” Bi Pita wagamo i potiyovo bi topa dabanaağā i nawa Yesu lisinemo. ³⁰ Bi tana yavala bi labama i kitedi bi i nainaila lagannemo, kwaluluva i waitubu bi i binauna gado, “Bada, kwai yawasanigu!”

³¹ Noi taunana te Yesu nimana i tuğu bi Pita nimanemo i kabi te i solu sage bi i giuwena gado, “Em sumaağā i ala ġaubo, bai aubaina kuna nuwakulukuluva?”

³² Lağannemo tedi a moimoitosağā wagamo ba yavala i lautautau.

³³ Tedi waga nophonemo a miyamiyana Yesu a lauduneye bi a giuna gado, “Giukauwa te tam taunana Maimaituwa Natuna.”

³⁴ Tedi a damana nawa Genesaletimo a solasaağā. ³⁵ Bi lağannemo mba dobuna lavedi Yesu a kitakita ba a kitagone bi Yesu giuna a giunawe te dobuna diyadiyana matabuna i nawa yağosi. Ğome lava sidesidedi a tavaitedi Yesu lisinemo. ³⁶ Bi Yesu ai bağā te sidesidedi maso i waianinedi, te ena gala isunaağā a taukonni. Bi lava mabai ena gala a tautaukonina, matabudi a yawasana.

15

Baibaığa nopoda sa waimiledina ena wailovelove (Mak 7:1-23)

¹ Ğome Palisi bi waiğake tauwailovelovena gesaudi Yelusalemğā a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, ² “Bai aubaina em tauwaikaiwatana wala nove magumagula edi miyamiya a sakosakona sa waidoukotodi? Tedi mote nimedi sima koğedi bi sa kanikani!”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bi temi bai aubaina Maimaituwa ena waiğake ko waidoukotokotodi, bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi?

⁴ Maimaituwa i giuna gado, ‘Tamam bi tinam kwa viviledi.’ Banina aiyai tamana bi tinana i pasilidina ba sai peki. ⁵ Lava aiyai bai mwalina lisinemo ya kenakenana maso tamana ee tinana i vite. Bi geğä te, temi emi wailovelove luvanemo mote ima vitedi bi ya giuwedina gado, ‘Egu magula, tagu mote yàma sagumi banina kaikana e giuwapa te Maimaituwa ya vite.’

⁶ Temi emi wailovelovemo lava ko voiyedi te tametamedi bi tinetinedi mote sima sagusagudi. Temi Maimaituwa giuna ko sakosakoliye bi temi emi miyamiya ko kaikaiwatedi. ⁷ Temi lava kaikaiyovumi! Bai Aisaiya i giugiuwena ba giukauwa te temi i giugiuwatem.

⁸ ‘Niga lavedi mududığā ya giugiu te Bada, Bada
bi nopodi ba tabudimo mote tagu lisigumo.

⁹ Tedi sa laulaudune yababegu
tedi taudığā edi waiğake a voiwoiyedina,
taudidi lava sa wailovelovedi.’

¹⁰ Kamaina bi Yesu lava kumna i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya bi ko sibe kauwe. ¹¹ Lava kani ya kani te bwaganemo ya yovo bi ya potiyovo munaağā. Bi bai gebogebona nophonemo i noğoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana ya waimila.”

¹² Ğome ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Kuna sibe ee geğä te bai kwa giugiuwedina ba palisi mote ai nuwavisuye?” ¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Tamagu malamo miyamiyana tana dobumo kai mote i wadiwadina ba matabudi malamlamdi ya lakedi. ¹⁴ Ko kita kamaağedi

tedi tauwaietadoli matapotepepotedi, bamoda lava matapotapotana ena tau matapotapotana ya waidolina ba labuğidi dommo sa kuluva.”

¹⁵ Pita i giuna gado, “Te niga lautaualalana lisimaimo ku giu waitete.”

¹⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Temi yağolo te ko wainuwana, ee?

¹⁷ Kona sibe ee geğə te lava kani ya kanikanina ba ya yovo bwaganemo te ya potiyovo munağə? ¹⁸ Lava noponemo bai gebogebona ya nogoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana nopona ya waimila. ¹⁹ Noğota gebogebodi maibena, waipeki, vawaidoğə, waimatawapa, danene, waimuduna bi kaiyovumo waiwavu. ²⁰ Niga yawsanidi lava nopona sa waimila. Bi lava manima milana ya kanikanina, taunana mote ima waimila.”

Keinan waivinina ena waisumaga (Mak 7:24-30)

²¹ Yesu Galili dobuna i gose bi i nawa Taiya bi Sidon palatidimo.

²² Ğome Keinan waivinina i tava Yesu lisinemo bi i talağabalana gado, “Aee Bada, Deividä natuna, kwa launuwatoitoiyegu! Aluwa gebogebona natugu waivinina i sunei bi ya wainuwatoi gulata.” ²³ Bi Yesu mote bai i giu lubuye, taunana aubaina ena tauwaikaiwatana a nato lisinemo bi ai bağana gado, “Niga waivinina mulidağə ya nato bi ya ġabağabana, kwa giukamağe ya nawa tabunemo. Ya waibeyawakida.”

²⁴ Ğome Yesu i giuna gado, “Tagu Maimaituwa i giukamağeguna Islael lavedi gwegwegwedi aubaidi.” ²⁵ Bi waivini i nato Yesu kağepakanemo, tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i giuna gado, “Aee Bada, kwa kai sagugu!” ²⁶ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote i visu te libilibi kediya yà vai bi dağadəğası yà vitedi.” ²⁷ Bi waivini i giuna gado, “Bada, mba giukauwa! Bi geğə te dağadəğası tamedi ena teibolomo kani pusepuselidi ya taitakulukuludina ba sa kanikanidi.” ²⁸ Kamaina bi Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Waivini, em sumağə kota i tausağə, taunana aubaina bai kunai bağəna ba yà vitem.” Mba taunana te waivini natuna i yawasana.

Yesu lava 4 tausan i waikanidi (Mak 8:1-9, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

²⁹ Ğome Yesu Galili nisana diyanağə i sağı i nawa oya dabanemo i miyatulu. ³⁰ Ğome lava kumdi a tava Yesu lisinemo. Bi lava kağedi nuwanokudi, matapotepepotedi, nuwakududi, kupekupedi bi kota sida ġesəudi vaivaidi vaitedi a tavaitedi Yesu kağepakanemo bi matabudi i waiyawasanidi.

³¹ Lava kupekupedi a gagali, kağedi nuwanokudi a didimana, nuwakududi a nawanawa bi matapotepepotedi ai kita munağə. Ğome lava matabudi tedi a kitekitedina ba a sove bi Islael edi Maimaituwa a kasağesäge.

³² Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Tagu niga lavedi e launuwatoiyedi, tedi vaitedi te miya te lağəni faiona a kovi bi kani geğə, mote yà ġoyeğoye te makanipekidi yà giukamağedi sa nawa, male etamo sa laumoyağə.”

³³ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Niga ba mutuyuwamo ta miyamiya, bamo ġome kani ta vai bi lava kumna tai kanidi?”

³⁴ Bi tana i waitalayedina gado, “Temi buledi wapedi visa lisimimo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama buledi wapedi 7 bi iyana keikeilikidi visa ota.” ³⁵ Bi lava kumna i giuwedi te doğamo a miya. ³⁶ Kamaina bi

tana buledi 7 bi iyana i legaudi, Maimaituwa i waiebo bi i kivikividi te ena tauwaikaiwatana i vitedi bi tedi lava a vite nawedi.

³⁷ Tedi matabudi a kani te a kani nonoġa, mulinemo ena tauwaikaiwatana kani a kanikani sivudina a laitupedi, te po'a wapedi 7 ai wanavudi.

³⁸ Ĝome olooloto a kanikanina ba wapedi 4 tausan bi waivini bi libilibi mote a iyevidi. ³⁹ Niga kauwina mulinemo, Yesu lava i giukamaġedi a nawanawa ba tana wagamo i gelu saġa bi i nawa Magadan dobunemo.

16

Mataila ai baġae

(Mak 8:11-21)

¹ Palisi bi Sadisi Yesu lisinemo a tava laulubuna aubaina bi a giuwe te mala ena mataila, yai lovedi te tana giukauwa Maimaituwa lisināġa i yovo.

² Bi edi giu i waimunena gado, “Laġannemo suwala ya bulubulu bi galewa ya lailaisabasaba ba ko giuna gado, ‘Bokina ba kwamla.’ ³ Bi olaolalemo galewa ya laisabasaba bi yai dudubalana ba ko sibe te, ‘Mateya ba nabu ya yovo.’ Temi ba yada waigayona kona sibe, bi niga laġandimo mataila sa tubutubuġana mote koma sibesibedi. ⁴ Temi niga kimtimi emi kauwa gebogebodi bi tauvawaidoġa, ko ġoyeġgoye te mataila ko kita, bi mote kaka yāmai lovemi, te mataila Diyona lisinemo i tubutubuġana taunana ko noġoti.”

Kamaina bi i gose kamaġedi bi i nawa.

Palisi bi Sadisi edi muu'a

⁵ Laġannemo topa a damaniye a nawa noi nevanemo ba ena tauwaikaiwatana nuwed i kauleya te buledi mote a vai. ⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kamaġedi.” ⁷ Bi tedi taudīġa ai talapilina gado, “Tada mote buledi te vai aubaina mainana i giu.”

⁸ Tedi bai a giugiuwena ba Yesu i sibe, taunana aubaina i giuwedina gado, “Emi sumāġa kana ġaubo! Bai aubaina taumiġa ko waitalapili te lisimimo buledi geġġa? ⁹ Temi yaġolo ko wainuwanaina, ee? Tagu buledi wapedi 5 e kividi te lava wapedi 5 tausan a kanikanina ko noġoti, bi po'a visa konai wanavudi? ¹⁰ Bi kota buledi wapedi 7 bi lava 4 tausan a kanina mulinemo po'a visa konai wanavudi? Temi nuwemi i kauleya, ee? Temi mote komai noġotā kauwa. ¹¹ Temi bai e giugiuwena mote ko sibe, konai noġotā bena tagu buledi e giugiu wata? Geġġa, tagu e giuna gado, ‘Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kauwed.’”

¹² Mba ġome kaka a sibe te tana mote muu'a buledimo vitavitalena i giugiuwe, bi tana ba Palisi bi Sadisi edi wailovelove kaikaiyovudi volayed i giugiuwata.

Pita Yesu i kamaġati te tana taunana Vinevinena

(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)

¹³ Laġannemo Yesu, Seseliya Pilipai dobuna palatinemo i tavatava ba ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

¹⁴ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te Diyon Taukabulu, ġesaudi sa giugiu te Elaidiya bi kota ġesaudi sa giugiu te Delimaiya ee wala taugiuwatana ġemota i laumaġotā munaġa.” ¹⁵ Bi tedi i waitalayedina gado, “Bi temi ko noġonoġoti te tagu aiyai?”

16 Bi Saimon Pita giu i waimunena gado, “Tam Keliso, Maimaituwa yawayawasanina Natuna.”

17 Bi Yesu, Pita i giuwena gado, “Saimon, Diyona natuna, tam kakavisuvisum. Niga giukauwina mote lava ota i wailovem, bi Tamagu malamo i wailovem. **18** Bi yà giugiuwem te tam Pita,* bi dabammo kaka Maimaituwa ena dam yà keli, te peki ena ġailisi mote ima lauyovoğe. **19** Bi tagu kaka mala ena waibadana kiina yà vitem. Dobumo bai kwa panipanina ba mainana malamo yà pani, bi dobumo bai kwa kuvekuvesina ba mainana malamo yà kuvesi.”

20 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i waiġākedi te mote aiyai sima giuwe, te tana taunana Keliso.

*Yesu ena peki i giuwata
(Mak 8:31–9:1, Luk 9:22-27)*

21 Mba sauginemo te noi i nawana, Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo ena peki i giu waitete te ya nawana Yelusalemmo ba kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi ġome babada nananakidi, pilisi edi babada, bi waiġāke tauwailovelovedi, Yesu sa laukivi gebogeboyen bi sai peki. Bi laġan waifaioninemō tana ya kenamoito munaga.

22 Kamaina bi Pita Yesu i waidoli nawe tabunemo bi i kaipasinena gado, “Ke Bada, mba kauwina mote lisimmo ima tubuġa!” **23** Ĝome Yesu i tauvitale bi Pita i giuwena gado, “Seitan, ku tauliya! Tam egħi eta kwa waikoigudu, mba noġotina mote Maimaituwa lisināġa i yovo, mba temi lava ota emi noġota.”

24 Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Bamoda tam aiyai kaiwatagu kuna ġoyena ba em ġowāna matabudi kwa gosedi bi em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. **25** Aiyai bi ena yawasana i nuwamunāġena ba ya kula yakasi, bi aiyai ena yawasana i nuwakamaġena tagu aubaigu ba yawasana ya vai. **26** Bamoda aiyai dobu ena ġowāna i vai kovi bi ena yawasana i gebogebona, ba bai ya voiye te ena yawasana ya vai munage? Geġa, mote bai ima voiye. **27** Bi Tana Taunana Natuna kaka Tamana namalinemo ena aneya vaitedi sa yovo bi lava ġemogħemotāga bai a voivoiyedina luvanemo yai maiidi. **28** Yà giugiu kauwemi, temi ġesäumi niganana kaka mote koma peki, eete Tana Taunana Natuna ena waibada ya natonatona ko kita.”

17

*Yesu kitana i launuwavitala
(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)*

1 Laġan 6 mulidimo Pita, Diyemesi bi tasina Diyón Yesu i waidolidi te a nawa oya lofalofana dabanemo.

2 Bi ġome matedimo a waikita ba Yesu kitana i launuwavitala, matana i namalana maibena suwala matana bi ena gala potina maibena suwala yanana. **3** Noi taunana te Mousis bi Elaidiya a laumaġata bi Yesu vaitena a waigiugiu. **4** Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, i visu te tama niga ġome. Bamoda kwa ġoyena ba tagu kape faiona yà voiyyedi, ġemota tam aubaim, ġemota Mousis bi ġemota Elaidiya.”

* **16:18:** Gulik kalinanemo Pita, mba ġokima.

⁵ Pita yağolo i giugiu ba giyou potipoti otina i yovo te i sumatawedi. Bi kalina giyou nopena ga i giu yovona gado, “Niga taunana Tagu Natugu, nuwagu tauvaina, tana ya wainuwavisugu. Kalinana ko vaiye!”

⁶ Lagannemo tauwaikaiwatana kalina a vaivaiye, ba manailidi a laudulu yovo doğamo. ⁷ Ğome Yesu i nato te i taukonidi bi i giuwedina gado, “Ko moito, mote koma naila.” ⁸ Bi a tautaulagetidi ba Yesu tauna ga a kita bi mote aiyai ġesauna.

⁹ Tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba Yesu niga mainana i giuwedi, “Temi bai kona kitakitana mote aiyai ġesauna koma giuve eete, Tana Taunana Natuna pekimo ya kenamoito muna ga.”

¹⁰ Ğome ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina waigake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?” ¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba giukauwa, Elaidiya kaka ya gei tava te bai matabuna ya kanonogidi. ¹² Bi ya giuwemi te Elaidiya ba kaikana i tava bi lava mote a kita ġone, bi bai a noġonogötina lisinemo a voiye. Mba mainana kota sa ġoyegoyena Tana Taunana Natuna sa laukivigebogeboye bi yai nuwatoitoi.” ¹³ Mba ġome kaka ena tauwaikaiwatana a sibe te tana Diyon Taukabulu i giugiwata.

*Yesu, gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani
(Mak 9:14-28, Luk 9:37-43)*

¹⁴ Sauginemo tedi a tavatava lava kumna lisidimo ba oloto i nato Yesu matanemo, tuwapekana i tupagwaligedi bi i giuna gado, ¹⁵ “Bada, natugu kwa launuwatoiye! Tana aluwa gebogebona sulusuluvaina ba ya kakaonalele bi ya wainuwatoi gulata. Bi wali saugemo ba kaimo ya pwalapwalage nawena bi wali saugemo ba gaubamo ya pwalapwalage nawe. ¹⁶ Tana e natomena em tauwaikaiwatana lisidimo bi mote ai yawasani.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Temi niga kimtimi laukasaġaġgaimi bi mote waisumeġem i vaitemi te alamiya, bi kauwa e alavoyiedi? Gomana ko natome lisigumo.” ¹⁸ Ğome te Yesu aluwa gebogebona i kaipasine bi gomana i potiyovo kamaġe. Noi taunana te gomana i yawasana.

¹⁹ Bi ena tauwaikaiwatana taudiġa a nato Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina tama aluwa gebogebona ke kwavi kasaġe?” ²⁰⁻²¹ Ğome edi giu i waimunena gado, “Banina, temi emi sumaga ġauba. Ya giugiu kauwemi te bamoda emi sumaga ġauba maibena wasiva pouna, ba niga oyana ko giuwena gado, ‘Ku nuwaliye noi ġome kwa nawa bi ya nuwaliya te ġome ya nawa.’ Bai lisimimo maso mote i pilipili.”*

*Yesu ena peki i giuwata muna ġe
(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)*

²² Bi sauginemo ena tauwaikaiwatana vaitedi a waiġemotidi Galilimo ba i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kana ġoviya nimedimo sa sako. ²³ Tedi kaka sai peki bi laġon waifaioninem Maimaituwa kaka ya kakenamoito muna ġe.” Ğome ena tauwaikaiwatana mainana a vaivaiyenba ai nuwaboya gulata.

Pali vanuwina manena

²⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a tava Kapaniyammo, ġome takis taualitupana i tava bi Pita i waitalayena gado, “Emi tauwailovelove

* ^{17:20-21:} Gulik baibol ġesaudi nopeno niga lovana 21 mote ima kenakena. Mak 9:29 nopenemo ko kita.

pali vanuwina manena ya sakosako e geğə?" ²⁵ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, "Emaso, bena yai waimaii!" Sauginemo Pita i valageta vanuwemo, ba Yesu i gei waitalana gado, "Saimon, tam em noğota bainewa? Mabai lisidimo ġalīgalibona takisi sa lailaitupa, edi dobu lavedi ee wali dobu lavedi lisidimo?"

²⁶ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, "Wali dobu lavedi takisi sa waimaii." Ĝome Yesu, Pita i giuwena gado, "Mba kamaina ġalibona ena dobu lavedi mote takis simai mai. ²⁷ Bi bamoda nopolida tama kagebogebo aubaina te kwa nawa topamo bi em kauli kwa pwalaġe. Bi iyana kwa geigei soluna mba iyenina gayana kwa ġole bi mane kwa vai te eda takis luvanemo kwai maii."

18

Mala ena waibada nophonemo, aiyai i saġa gulata?

(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Mba sauginemo ena tauwaikaiwatana lisinemo a tava bi ai talayena gado, "Bada, Mala ena waibada nophonemo ba aiyai i saġa gulata?"

² Ĝome te Yesu gomana ġaubona i giuve i tava, bi mododimo i moito. ³ Kamaina bi i giuna gado, "Tagu yà giugiu kauwemi te aiyai em yawasana gebogebonemo kwa nuwavitalana, maibena libilibi keikelikidi edi yawasana, mba tam kaka Mala ena waibada nophonemo kwa sola saġa. Bi bamoda geğə ba mote kuma sola saġa. ⁴ Taunana aubaina, aiyai kwa ġaubo munajana maibena niga gomenina kaka Mala ena waibada nophonemo em lava mododimo kwa saġa gulata. ⁵ Aiyai bi isagumo niga mai gomenina ya giugiuvaina ba tagu ya giugiuvaigu.

Gebogebomo kuluva

(Mak 9:42-48, Luk 17:1,2)

⁶ "Bamoda aiyai niga lavedi sivusivuyovogedi sa waisumaġeguna i voiyedi te gebomo a kuluvana, ba i visu te ġakima vitavitana mba lavana gadonemo sa duli bi nisa waidomdomnemo sa pwalaġe yovoġe.

⁷ "I gebo kauwa te dobu lavedi edi lava sa voiyedi te edi sumaġa sa taitaikuludi! Laulubudi ba giukauwa te sa tava bi i gebo kauwa te tana lava aiyai laulubuna ya voivojiena.

⁸ "Bamoda nimam ee kaġem ġemota ya voiyem bi gebogebi kwa voivojye ba kamaina te kwa douġavuki bi kwa pwalaġe. I visu te kaġem ġemota bi nimam ġemota yawasana kenakena nonoginemo kwa sola saġa bi mote i visu te nimam labu bi kaġem labu bi kai kalākalatinemo sa pwalaġe nawem.

⁹ "Bamoda matam ya voiyem bi gebogebi kwa voivojye ba kwa ġivoi kamäge bi kwa pwalaġe. I visu te matam ġemota bi yawasana nophonemo kwa saġa, bi mote i visu te matam labu bi iyoyogħamo sa pwalaġe nawem.

Sipu gwegwegwena lautaulalana

(Luk 15:3-7)

¹⁰ "Koi kita kauwa te sivusivuyovogedi mote koma kita waiyovoyovodi, banina tedi edi aneya ba laġan matabuna Tamagu malamo matanemo sa moimoito. ¹¹ Banina Tana Taunana Natuna i yovona ba lava gwegwegwedi yai yawasanidi.*

¹² "Temi bainewa ko noġonōġoti? Bamoda oloto ġemota ena sipu wapedi ba 100 a miyamiya, bi ġemota i gwegwegwena ba tana bai ya voiyem? Tana

* **18:11:** Guliki baibol ġesaudi nopolimo niga lovana 11 mote ima kenakena.

kaka sipu wapedi 99 oya nevanemo ya gosedi sa yabayaba, bi ya nawa sipu gwegwena ya tavuge. ¹³ Bi ya giugiu kauwemi, laġannemo mba sipuna gwegwena i banavina ba yai nuwavisu gulatana mote mai sipu wapedi 99 mote a gwegwegwena. ¹⁴ Bi kota kauwina ġemotina mainana Tamemi malamo mote ima ġoyeġoye te sivusivuyovoġedi ġemota ima gwegwe.

Em tau ena gebomo kwa sagu

¹⁵ “Bamoda valetim gebogebo lisimmo i voyiena, ba kwa nawa lisinemo bi taumiġa mba pilipilina ko kadidimani. Bamo te em giu i vaiye bi i kuvasana ba kamaina te tana kunai yawasani munaġe. ¹⁶ Bamoda kalinam mote i vaiye ba lava ġemota ee labu kwai dolidi bi ko munaġa lisinemo te lava labu ee faiona mba pilipilina ko kakadidimana sa vaiye. ¹⁷ Bi mba lavana kalinedi mote ima vaiye, ba kamaina te ko nawena Maimaituwa ena dam lisidimo. Bi tana Maimaituwa ena dam edi laididimana mote ima anine, ba kamaina te tana ko voyiena maibena koikoitau taulauduneyena ee takis taulaitupana. ¹⁸ Ya giugiu kauwemi te temi dobumo bai ko panipanina ba Maimaituwa mainana malamo ya pani. Bi dobumo bai ko kuvekuvesina ba Maimaituwa mainana malamo ya kuvesi.

¹⁹ “Bi giukauwemo ya giugiuwemi, bamoda lava labu dobumo koi anina ġemota bi bai koi baġayena, ba Tamagu malamo emi waibaġa ya voiyen. ²⁰ Bamo ġome lava labu ee faiona isagumo sa waigemotana ba tagu ġome vaitidi.”

Taupaula mote gebogebo taunoġoti kamaġena ena lautaulala

²¹ Kamaina bi Pita Yesu lisinemo i tava bi i waitalayena gado, “Bada, bamoda egħi tau gebogebo lisigumo i voyiena, ba malavisa ena gebogebo ya noġoti kamaġe? Mala 7, ee?”

²² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geġa, mote mala 7, bi 7 wapana 70, bi laġan onena. ²³ Banina mala ena waibada ba niga mainana, maibena ġalibona, ya ġoġegoyena ya sibe kauwe te ena taupaula ena mane a labe kauwe ee geġa. ²⁴ Laġannemo tedi i waigemotidi, ba oloto ena ġagħa goldi baikidi 10 tausan luvana i vaivaina, a natome ġalibona lisinemo.[†] ²⁵ Bi tana mote ġemoġemotina te maso goldi baikidi 10 tausan luvana i waimaii munaġe. Taunana aubaina, ġalibona i giu te oloton sa kune kamaġe te yai taupaula yababa, mwanena, natunatuna bi ena ġonaġona matabudi kota sa kunejedti te manena ġalibona lisinemo ġagħ sai mai'i.

²⁶ “Mba ġome te taupaula ġalibona matanemo tuwapekana i waitupag-waliġedti bi i waibaġana gado, ‘Aee ġalibona, kwa launuwatoiyeġu bi em mane kaka yài mai'i munage.’ ²⁷ Kamaina bi ġalibona ena taupaula i launuwatoiye bi ena ġagħa matabuna i noġoti kamaġe, bi i giuwe te ya nawa.

²⁸ “Laġannemo olotona i potipotiyovo, ba falona taupaula wala ena mane ġaġbona 10 kina luvana[‡] i vaivaina i banavi, kamaina bi i kaididi te gadonemo i kabi bi i giuwena gado, ‘Ei, egħi mane ku waimaii makaiye.’

²⁹ Ġome falona taupaula matanemo tuwapekana i waitupagwaliġedti bi i waibaġana gado, ‘Aee egħi tau, kumai papalana, kwa labegu te em mane kaka yài mai'i munage.’ ³⁰ Bi geġa te ena tau kalinana mote i vaiye, bi biliwelokomo i sako nawe. Bi ġome i miyamiyana eete maso ena tau ena ġagħa i waimaii kamaġe.

[†] **18:24:** Guliki kalinina i giuna gado, 10 tausan Talent. Mba 480-miliyan Kina (K480,000,000) luvana. [‡] **18:28:** Guliki kalinedimo ba 100 dinali.

³¹ “Lağannemo taupaula ġesäudi mainana a kitakita ba ai nuwaboya kauwa bi a nawa ġalibona lisinemo te bai matabuna i tubutubuġħana a tainuwatau. ³² Kamaina bi ġalibona mba taupaulina i giuwe te i valageta bi i giuwena gado, ‘Tam taupaula gebogebom! Tagu em ġaġa e noġoti kamaġe, banina tam lisigumo kunai baġa gulata. ³³ Bi tam maso mainana falom taupaula kuna launuwatoysi, mai tagu e laulaunuwatoiyemna.’ ³⁴ Ġalibona i medi kauwa bi i giukamaġe biliwelokomo te ġome sa kovoġina eete ena ġaġa matabuna yai maii kovi.”

³⁵ Ĝome te Yesu giu i waikenana gado, “Bamoda valetim ee nuvum ena gebo mote nopom tabutabunemo ku noġoti kamaġe ba Tamagu malamo kaka tam lisimmo kauwina ġemotina mainana ya voiyē.”

19

Yesu waigose kauwina i wailoveloveye (Mak 10:1-12)

¹ Bi sauginemmo Yesu wailovelove i waiwaikovi ba Galili i gose bi i nawa Diudiya, Diyoudan gaubina noi nevanemo. ² Bi lava kumdi tana a kaiwata bi ġome i waiyawasanidi.

³ Ĝome Palisi ġesäudi Yesu wailaulubuna aubaina a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Wajgħek ya waianina ee geġa te oloto bai i noġonogotina lwanemo mwanena ya gose, ee?”

⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Temi gilugilumina wadubona kona iyevi ee geġa? Te wala pakanemo Maimaituwa oloto bi waivini i voiyedi, ⁵ bi i giuva gado, ‘Taunana aubaina, oloto kaka tamana bi tinana ya gosedi te mwanena vaitena, sa miya te tedi tubuġa ġemota.’ ⁶ Taunana aubaina, tedi mote lava labu bi tedi niganana lava ġemota. Tedi Maimaituwa i waigemotidina ba mote aiyai kaka ima dailidi.”

⁷ Bi palisi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina te Mousis oloto i giuwe te mwanena waigose pepana ya vite bi ya giukamaġe ya nawa?” ⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mousis i waianinem te mwanemwanem ko gosedina, banina temi nopomi ba a ġaġġi kauwa. Bi pakanemo Maimaituwa mote waigose i waianine. ⁹ Tagu ya giugiuwemi te oloto aiyai mwanena ena waimatawapa dabanemo i gosena mba olotona mote īma naġi munāġa, bamoda i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa bi tana kota ya kaka milimila.”

¹⁰ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana Yesu a giuwena gado, “Bamoda waigose mote kumai anine ba i visu te lava mote maso a naġi.” ¹¹ Yesu giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote lava matabudi sima vai bi tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina taudīga lisidimo ya tubuġa. ¹² Lava ġesäudi mote sima naġinagi, banina tedi mainana a tubuġae, olooloto ġesäudi ba poudi a lauvaidi taunana aubaina mote sima naġi bi ġesäudi ba mala ena waibada nophonemo waitaupaula aubaina mote a ġoye te sa naġi. Bi lava aiyai niga wailovelovedi banidi ya sibesibedina ba tana maso i waianinedi.”*

Yesu bi libilibi keikeilikidi (Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)

* ^{19:12:} Guliki kalinina i giuna gado, “Lava ġesäudi Maimaituwa ena waiguyau aubaina, taudīga a koivai munāġedi.”

¹³ Kamaina bi lava libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te nimana dabedimo i sivudi bi aubaidi i laupali. Bi geğä te ena tauwaikaiwatana lava a kaipasinedi. ¹⁴ Bi Yesu i giuna gado, “Libilibi keikeilikidi ko kita kamagèdi te sa nato lisigumo, bi mote komai ġakèdi, banina mala ena waibada ba lava maibena niga libilibidi aubaidi.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu nimana libilibi dabedimo i sako bi i kavisuvisudi te mba modomodona i gose bi i nawa.

*Ewali waiguyauna ena waitala
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)*

¹⁶ Mba taunana te ewali waiguyauna i tava Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, tagu visu bai yà voiye te yawasana kenakena nonoġina yà vai?”

¹⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Banina bai bi visu aubaina kwa waitalayegu? Maimaituwa taunaġa visuvisuna. Bamoda yawasana kwa ġoyena ba kamaina te waiġake kwa kaiwatedi.”

¹⁸ Bi ewali i waitalana gado, “Waiġake isedi?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote kumai peki, mote kuma vawaidoga, mote kuma danene, mote kaiyovumo em tau kumai wawu, ¹⁹ tamam bi tinam kwa viviledi bi em tau kwa ġoyena maibena taumga kwa ġoyegoyemna.”

²⁰ Bi ewali waiguyauna i giuna gado, “Tagu mba waiġakedi matabudi e kaiwatedi. Bi niganana bai ġesauna yà voiye?” ²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tam yawasana didimanina miyaena kuna ġoyena, ba kwa nawa te em ġoñaqona matabudi kwa kune kamaġèdi bi manena lava wainuwatoidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Ĝome kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Sauginemo niga ewalina giudi i vaivaiyedi ba tana manuwaboyana i nawa, banina tana lava waiguyauna.

²³ Ĝome te Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te lava waiguyauna ba i pilipili kauwa te mala ena waibadamo ya sola saġa. ²⁴ Bi kota yà giugiuwemi te kamelo ba i pilipili te siyau bwadanemo ya sola. Bi lava waiguyauna ba i pilipili te i pilipili kauwa te Maimaituwa ena waibada nophonemo ya sola saġa.”

²⁵ Bi laġonnemo Yesu ena tauwaikaiwatana niga giuna a vaivaiye ba a tagugu bi ai talayena gado, “Bamoda mainana ba aiyai kaka ya yawasana?”

²⁶ Kamaina bi Yesu tedi i kitadididi bi i giuna gado, “Mba kauwidi lava lisidimo ba i pilipili kauwa, bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ġemogemotina ya voyiedi.”

²⁷ Bi Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tama kaiwatam aubaina te mwali matabudi ke gosed! Bi ema maii'a ba bai ka vai?”

²⁸ Ĝome Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te Tana Taunana Natuna ena animiya namanamalinemo ya miyana kaka mwali matabudi laivaliudi mba laġonnemo temi taukaiwatagu animiya 12 dabedimo ko miya bi Islael damna 12 koi badayedi. ²⁹ Bi tedi mabai edi vanuwa, ee tametamedi, ee tinetinedi, ee valevaletidi, ee nuyunuvudi, ee natunatudi ee edi daiibi bi a gosedina tagu kaiwatagu aubaina, ba mala 100 bi wailautawina sa banavina mote mai bai a gosegosedina. Bi kota yawasana kenakena nonoġina sa vai. ³⁰ Bi lava wapewapedi niganana sa dolidolina, kaka sa muli, bi mabai niganana sa mulimulina, kaka sa doli.”

20

Maimaituwa ena taupaula edi mai'a lautaulalana

¹ Bi Yesu i giuna gado, “Mala ena waibada ba maibena waen daibina taniwagina, tana kageka i lauolala bi lava i aulitavaitedi te waen daibinemo sa noya. ² Tana i waianina te lağan ġemota luvanemo yai maiidi bi i giu kamaġedi te a nawa waen daibinemo.

³ “Bi olaolalemo suwala 9 koloki mainana, tana i munaġa bi lava ġesaudi aniwaikunekune gabunemo a moimoito yababayabana i kitedi. ⁴ Ĝome i giuwedina gado, ‘Temi kota ko nawa bi egu waen daibinemo bai noyana ko voivoiyena ba didimanemo yāi maiimi.’ ⁵ Kamaina bi tedi a nawa.

“Tana i munaġa bi 12 koloki bi 3 koloki mainana kauwina ġemotina i voiye.

⁶ “Bi suwala 5 koloki, tana i munaġa bi lava ġesaudi yaġolo a moimoito yababayabana i banavidi. Ĝome i waitalayedina gado, ‘Temi suwala lofalofana niga ġome bai kona miyamiya yababayababe?’ ⁷ Bi tedi a giuwena gado, ‘Tama mote aiyai i waiutaniyemai te maso aubaina ke noya.’ Bi tana i giuwedina gado, ‘Kamaina, temi kota ko nawa egu daibimo ko noya.’

⁸ “Noya i kovi dudubala isuna, daibi taniwagina taunoya edi bada i yoge bi i giuwena gado, ‘Taunoya matabudi kwai ġemotidi bi edi ma'ia kwa vitedi, kwai maiidina ba mabai muliġa a tavatavana lisidimo kwai tubu te kwa nawa a geigei tavana lisidimo kwai kovi.’ ⁹ Taunoya mabai aubiga isuna a tava bi a noyanoyana ba lağan ġemota mai'i na a vai. ¹⁰ Bi tedi mabai a geigei tavana a wainoġota te maiia dididiga sa vai bi geġa te edi lava bainewa a vaivaina mainana a vai. ¹¹ Laġannemo edi mane a legalegaudi ba daibi taniwagina lisinemo wawalu aitubuna gado, ¹² ‘Niga lavedi muliġa a tavatavana ba awa ġemota ota a noya bi tama ba suwala poyapoyanemo ke noya te suwala i bulu bi geġa te kunai maiidina mainana tama kunai maiimai.’

¹³ “Bi daibi taniwagina oloto ena giu i waimunena gado, ‘Goma, kwai beyavaiye, tagu mote kaiyovumo yā soi. Temi kage konai anina te ko noyana ba lağan ġemota maiina ko vai. ¹⁴ Em mai'i a ku vai bi kwa nawa. Tagu yā ġo耶goyena lava muliġa e tanodi bi a noyanoyana kota mainana yāi maiidi. ¹⁵ Tagu egu laukivivisuvisu ġalanemo kona gadoġai, ee? Niga ba tagu egu mane, taunana aubaina bai e noġoноġotina mainana yā voiye.’

¹⁶ “Bi Yesu giu i waikenana gado, ‘Tedi mabai sa mulimulina kaka sa doli, bi tedi mabai sa dolidolina kaka sa muli.’”

Yesu ena peki giuna i waifaiono

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vitedi a nawanawa Yelusalem bi etamo a vasebi bi i giuwedina gado, ¹⁸ “Koi beyavaiya, tada ta nawanawana Yelusalemmo, ġome kaka pilipilisi edi badabada bi waīgake tauwailovelovena sai ogatala te Tana Taunana Natuna waipekina sai anine. ¹⁹ Bi tedi kaka sa vai bi eteni lavedi nimedimo sa sako, sai diboġi, sa kwapu bi kolosimo sa tupalatu. Bi lağan waifaioninem Maimaituwa kaka ya kakenamoto.”

Diyemesi bi Diyon i tinedi ena waibaġa

(Mak 10:35-45)

²⁰ Ĝome Diyebedi mwanena natunatuna vitedi a tava Yesu lisinemo bi tinedi tuwapekana i waitupagħwaliġedi bi ena ġowwana i waibaġay. ²¹ Bi

Yesu i giuna gado, “Tam bai kwa ḡoyeḡoye?” Ġome waivini i giuna gado, “Natunatugu labu maso kunai aninedi te em waibada nopenomo a miya, ġemota kataiyammo bi gesauna ġeniyammo.”

²² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaġay. Temi luvemi te tagu wainuwatoi bi peki ya nawayena mainana ko nawaye?”* Ġome tedi a giuna gado, “Emaso, luvana ka nawaye.” ²³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa te temi wainuwatoi bi peki ko nawaye, bi tagu mote egū waibada bai ima kenakena te yāi aninemi te aiyai kataiyagumo bi aiyai ġeniyagumo ya miya. Mba animiyedi ba Tamagu i kanonoġidina, lava vinevinedi aubaidi.”

²⁴ Laġannemo ena tauwaikaiwatana 10 mainana a vaivaiye ba valevaledidi labu a mediyedi. ²⁵ Yesu mba mai kauwina i kitakita ba i waiġemotidi bi i giuwedina gado, “Ko sibe te tedi mabai eteni sa waibadayedina ba ġailisi lisidimo ya kenakena te lava matabudi sai badayed. ²⁶ Niga kauwina mote temi mainana koma voye. Bi bamoda aiyai modomimo didiġa ya ḡoyena, ba kamaina te matabumi aubaimi yai taupaula. ²⁷ Aiyai bi doli i ḡoyena ba kamaina te aubaimi yai taupaula yababa, ²⁸ maibena Tana Taunana Natuna i yovona, mote lava tana aubaina sima noya, bi tana lava aubaidi ya noya bi ena yawasana ya vite munage te edi gebogebo guduna ya vai.”

Yesu olooloto labu matapotepeṭodi i waiyawasanidi (Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹ Sauginemo Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Deliko a gosegose ba lava kumna tana a kaiwata. ³⁰ Ġome ba olooloto labu matapotepeṭodi eta diyanemo a miyamiya. Bi ḡome a vaiye te Yesu mba etanaġa i nawanawa ba tedi kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Bada, Deivid Natuna, kwa launuwatoitoiyemai!” ³¹ Bi ḡome lava kumna a kaipasinedi bi a giuwedi te maso a miya moimoisili. Bi geġa te tedi a binau gulagulatana gado, “Bada, Deivid Natuna, kwa launuwatoitoiyemai!”

³² Ġome Yesu i vamoito te i giuwedi a nato bi i waitalayedina gado, “Bai ko ḡoyeḡoyen aubaimi ya voye?” ³³ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada, tama matamai kwa kayanedi.” ³⁴ Yesu i launuwatoiyedi bi matedi i tautaukonidi, ba ai kita bi a kaiwata.

21

Yesu Yelusalemmo i sola saġa (Mak 11:1-10, Luk 19:29-39, Dyn 12:12-15)

¹ Tedi Yelusalem a vavawaiġelegele, ba Betpage malagainemo a tava, oya Oliv dabanemo. Ġome te Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamaġedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa te malagaimo ko tava bi ko kita te ḡome donki manatuna waitamidi. Ko kuvesidi bi ko yovoġedi tagu lisigumo. ³ Bamoda aiyai yai talayemina ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ḡoyeḡoyedi bi noi taunana te ya giukamaġe saġedi.’”

⁴ Niga kauwina wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuġa. Taugiuwatana niga mainana i giu:

⁵ “Yelusalem lavedi ko giuwedina gado,
‘Ko kita emi ġalibona vovoyaġotina
donki lauwalina i geluye’

* **20:22:** Gulik kalinedimo i giuna gado, “Wainuwatoi leduna.”

bi lisimimo ya natonato.”

6 Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa te Yesu bai i giugiuwedina mainana a voiyen. **7** Tedi donki manatuna a tavaitedi, Yesu lisinemo bi edi gala donki lauewalina dabanemo a yesidi te Yesu i miya saṅga. **8** Lava kumna edi kwama etamo a yesidi, ġesaudi kai lagedi malugulugudi a bwali tavaitedi bi etamo a yesidi. **9** Lava kumdi a dolidolina Yesu matanemo bi ġesaudi a mulimulina matabudi a binabinauna gado,

“Ousana Deivida natuna!

Kakavisuvisuna tana taunana Bada isanemo ya natonato!

Ousana noke malamo!”

10 Laġannemo Yesu Yelusalemmo i solasola saṅga ba malagaina matabuna i waidagu bi lava a giuna gado, “Niga aiyai lavana?”

11 Bi lava kumdi a giuna gado, “Niga taunana Yesu, tana ba taugiuwatana, Nasalet lavana Galili plovins nponemo.”

Yesu pali vanuwinemmo

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-17)

12 Bi Yesu pali vanuwina ganakukuna nponemo i sola saṅga bi ġome lava mabai a gimigmala bi a waikunekunena matabudi i kwavivaidi. Ĝome dobu ġesaudi manedi bi mba dobuna manena taulabedi edi teibolo, bi mwanuwa gabubu a waikunekuneyedina lavedi edi animiya vaited i vitaledi. **13** Bi Yesu i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, ‘Tagu egū vanuwa ba sa waiisana pali vanuwina.’ Bi temi niganana kona voyiena mai taudanedanene edi anikandavona.”

14 Bi lava matapoteptopedi bi kaġedi nuwanokudi a tava pali vanuwinemmo, Yesu lisinemo bi i waiyawasanidi. **15** Bi ġome pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena Yesu kauwa visuvisudi i voivoiyedina a kitedi. Bi kota libilibi pali vanuwina ganakukuna nponemo a kakasaġesāġena gado, “Ousana Deivida Natuna.” Taunana aubaina mba babadidi nuwed i medi. **16** Bi Yesu a giuwena gado, “Tam libilibi bai sa giugiuwena kwa vaivaiye ee geġa?” Bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Mm, e valiyedina. Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġa?” Bi i giuna gado,

“Bada, tam libilibi keikelikidi

bi meyemeyedti kunai lovelovedi

te isam sa kasaġesāġe.”

17 Ĝome tana i gosedi bi malagai dididigina i potiyovo kamaġe bi i nawa Betenimo, te ġome i kena.

Yesu damaya kaina i pasili

(Mak 11:12,14:20)

18 Olaolala kaikana Yesu i munamunaġa Yelusalemmo, ba etamo kani i peki. **19** Ĝome i waikita te damaya kaina eta diyanemo moimoitona i kita. Kamaina bi i nawa damaya kaina diyanemo bi i kitakita ba mote i vota bi lugulugunaġa. Taunana aubaina tana damaya kaina i pasili, “Tam mote kaka kuma vota munaġa!” Noi taunana te damaya kaina i pokī.

20 Laġannemo ena tauwaikaiwatana niga mainana a kitakita ba a sove bi a giuna gado, “Damaya kaina bainewa bi i pokī makai?” **21** Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi, te mote koma nuwalaġlaġa bi koi sumaġa te bai e voivoiyena mainana temi ko voiyen, bi mote damaya kaina taunaġa bi kota niga oyana ko giuwena gado ‘Ku

nuwalageta bi nisamo kwa pwalağe nawem.' Bi mainana kaka ya tubuğ'a.
22 Bamoda konai sumağana ba temi bai palimo ko waibağayena kaka ko banavi."

Yesu ena waibada waitalana

(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)

23 Yesu pali vanuwina ganakukuna nopenomo i sağ'a bi i waiwailovelove ba, pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi tana lisinemo a tava, bi ai talayena gado, "Tam em waibada bai, bi aiyai waibada i vitem bi niga kauwidi kwa voivoiyedi?"

24 Bi Yesu i giuwedina gado, "Tagu kota egu waitala ġemota temi yà talayemi, bi bamoda temi koi munena, kaka tagu yà giuwemi te aiyai niga waibadana i vitegu te niga kauwidi yà voivoiyedi. **25** Ko giuwegu! Diyon bamo ġome waibada i vai bi i kakabulu, Maimaituwa lisinemo ee lava lisidimo?"

Ġome taudığa ai giugiuna gado, "Bainewa ta giuwe? Bamoda ta giuna gado, 'Maimaituwa lisinäga.' Ba tana kaka ya giuwedana gado, 'Bai aubaina temi Diyon mote koi sumäge?' **26** Bamoda tada ta giuna gado, 'Lava lisinäga.' Ba lava sa ġasiyeda, banina tedi matabudi a sibe te Diyon ba tauguwatana."

27 Kamaina bi Yesu ena giu ai munena gado, "Tama mote ke sibe."

Ġome te tedi i giuwedina gado, "Mote kaka yàmà giuwemi te aiyai waibadana i vitegu bi niga kauwidi yà voivoiyedi.

Lilibi oloolotodi labu edi lautaulala

28 "Niga lautaulalana ko noġonogoti? Mai maso oloto ġemota bi natunatuna labu. Tana i nawa natuna tautuwağ'a lisinemo bi i giuwena gado, 'Koko, niganana kwa nawa te waen daibinemo kwa noya.' **29** Bi natuna i giuna gado, 'Tagu e daboka.' Bi geğ'a te, muliğ'a nuwana i vitale bi i nawa waen daibinemo i noya.

30 "Ġome kota tamana i nawa natuna tautasina lisinemo bi giuna ġemotina i giuwe. Bi ġome te natuna tautasina i giuna gado, 'Kamaina tamagu, tagu kaka yà nawa te noyana ya voiye.' Bi geğ'a te tana mote i nawa.

31 "Bamo taunana tamana i voteyeteye bi ena ġowana i voiye?"

Bi lava Yesu ena giu ai munena gado, "Gomana tautuweğina." Ġome Yesu i giuwedina gado, "Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi kaikana a vawaimulimi bi Maimaituwa ena waibadamo sa sağsağ'a. **32** Banina Diyon lisimimo i tava te didimana etana i wailovemi, bi temi mote tana koi sumäge. Bi takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi Diyon ai sumäge. Bi temi niga kauwina kona kita bi mote ko laukuvasa bi ena lauguguya mote koi sumäge."

Waen daibina taulabena lautaulalana

(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)

33 "Koi beyavaiya bi kota lautaulala ġesauna yà giuwemi: Daibi taniwagina ġemota waen daibina i voiye bi i ganakuku. Kamaina bi waen anivapisana domna i ġala bi aniwai koyağ'a vanuwina i keli. Ġome tana daibina taubayau ġesaudi nimedimo i sako te sa labe bi tana i modina te i nawa dobu ġesaunemo. **34** Lağannemo waen losina ena lağanı i tavatava ba tana ena taupaula i giukamäge nawedi waen daibina taulabena lisidimo, te tana ena soisoī maso a vai.

³⁵ “Bi waen daibina taulabena taupaula a panidi bi ġemota a kwapu yababayabe, ġesauna ai peki bi waifaionina a lauġakimi. ³⁶ Kamaina bi waen daibina taniwagina ena taupaula wapawapa i giukamaġedi. Bi waen daibina taulabena mba kauwina ġemotina lisidimo a voye. ³⁷ Mba kauwina mulinemo, tana natuna i giukamaġe lisidimo bi i giuna gado, ‘Niganana ba yà noġoñoġoti te tedi kaka natugu sa vivile!’

³⁸ “Bi laġannemo waen daibina taulabena tana a kitakita ba taudīga ai giugiuna gado, ‘Niga taunana waen daibina taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi ena gagasa ta vai.’ ³⁹ Kamaina bi a kaididi, a solu nawe waen daibina ganana taulinemo bi a laipeki.

⁴⁰ “Bainewa ko noġoñoġoti, laġannemo waen daibina taniwagina ya tavana ba tauwailaba lisidimo bai ya voye?”

⁴¹ Tedi Yesu a giuwena gado, “Tana kaka mba lavedi gebogebodi ya laipekidi, bi mulinemo ena daibi lava ġesaudi nimedimo ya sako. Bi waen losina sauginemo tedi kaka tana ena soisoi sa vite.”

⁴² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġa? Niga mainana i giu,

‘Vanuwa tauġalana ġakima a dabodabokena

i waila vanuwa yasina.

Bada niga kauwina i voye

te kitana i visu.’

⁴³ “Taunana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa ena waibada lisimmo kaka ya kaikamaġe bi lava ġesaudi ya vitedi bi tedi kaka sa vota. ⁴⁴ Lava aiyai bi ya kuluvana niga ġakimina dabanemo ba yai doulisilisi. Bi ġakimina aiyai dabanemo ya talaġana ba yai doumisimisi.”*

⁴⁵ Sauginemo pilisi edi babada bi palisi Yesu ena lautaulala a vaivaiyedi ba a sibe te tana tedi i giugiu watedi. ⁴⁶ Tedi eta a tavutavuġe te maso a pani bi geġa te lava kumna a nailedi, banina a sibe te tana ba taugiuwatana.

22

Naġi soina lautaulalana

¹ Yesu lautaulala ġesaunemo kota lava i giuwedina gado, ² “Mala ena waibada ba maibena ġalibona natuna olotona ena naġi soina i kanonoġi. ³ Bi ena taupaula i giukamaġedi te sa nawa lava giugiuvaidi sa giuwedi te sa nato soimo. Bi geġa te nato a daboka. ⁴ Kamaina bi taupaula ġesaudi kota i giukamaġedi bi i giuna gado, ‘Ko nawa lavedi e giugiuvaidina lisidimo bi ko giuwedina gado, tagu egħi kau pwaterpわたana e nigonigo bi bai matabuna e kanonoġi. Niganana ko nato naġi soinemo.’ ⁵ Bi geġa te taupaula kalinedi a vaiye kamaġedi, bi ai nawa ġemogemota. Ġesauna i nawa ena daibimo, bi ġesauna i nawa ena noyamo. ⁶ Bi ġesaudi taupaula a panidi, a laukivigebogebayed bi ai pekidi. ⁷ Taunana aubaina, ġalibona nuwana i medi kauwa bi ena tauwaiġavija i giukamaġedi te tauwaipeki ai pekidi bi edi taun ai kalaġosa.

⁸ “Goġe ġalibona ena taupaula i giuwedina gado, ‘Naġi soina kaikana e kanonoġi. Bi tedi mabai e giugiuvaidina mote a visu gulata te maso a tava.

* **21:44:** Ġakima tana Yesu. Bi aiyai Yesu ya dabokena, taunaġa kaka ya vunu munaġe, bi peki mulinemo Yesu kaka mba lavana aluwina ya douġosagħosa.

9 Taunana aubaina, ko nawa etağā bi mabai ko banabananavidina, ko giuvaidi te sa tava soimo.'

10 "Kamaina bi taupaula etağā a nawa bi lava a banabananavidina, visuvi-sudi e gebogebodi matabudi a tavaitedi, te tauliso soi vanuwina ai wanavu.

11 "Bi ġalibona i valageta vanuwemo ena tauliso kitedi aubaina. Bi i kita te oloto ġemota mote naġi galedi i kotedi. **12** Ġome ġalibona mba lavana i giuwena gado, 'Goma, tam mote naġi galedi ku kotedi, bainewa bi niga ġome kuna valageta?' Bi olotona mote bai i giuwe. **13** Kamaina bi ġalibona taupaula i giuwedina gado, 'Niga olotona nimana bi kaġena ko panipanidi bi ko pwalaġe nawe boimatuwemo. Bi ġome kaka ya ġaba bi mwakana ya sanawaikokokid.'

14 "Banina Maimaituwa lava wapewapedi i giuvaidi, bi visa i vinedi."

Takis waimai'ina

(Mak 12:13-17, Luk 20:27-40)

15 Ġome Palisi a nawa bi ai ogatala, te Yesu ena giumo maso bai i vato waigebo bi ai wawu. **16** Tedi edi tauwaikaiwatana bi Alodi ena muli tauavalina matabudi a giukamaġedi Yesu lisinemo bi a giuwena gado, "Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo Maimaituwa ena ġowana kwa wailoveloveye. Tam mote lava kuma nainailedi, bi lava bainewa kitedi mote kuma iyeiyevi. **17** Kwa giuwemai, tam bainewa kwa noġonogötqi ġiliuwe, tama Loum gabemanina Sisa lisinemo takis kai mai'i ee geġga?"

18 Ġome Yesu edi noġota gebogebodi i sibedi taunana aubaina, i giuwedina gado, "Temi tauwaikaiyovu! Bai aubaina ko wailaulubugu? **19** Takis aniwaimai'ina manena koi lovegu bi ya kita."

Kamaina bi mane a vai natome ai love, **20** bi Yesu i waitalayedina gado, "Aiyai aluwina bi isana mane modonemo ya kenakena?"

21 Tedi a giuna gado, "Sisa aluwina."

Ġome te Yesu i giuwedina gado, "Kamaina te bai Sisa aubaina ba Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba Maimaituwa ko vite!"

22 Sauginemo Yesu ena giu a vaivaiye, ba a sove bi a gose te a nawa.

Kenamoito waitalana

(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

23 Sadisi sa waisumaġa te lava i pekina ba mote ima kenamoito munaġa, taudidi a nato Yesu lisinemo, **24** bi ai talayena gado, "Tauwailovelove, Mousis i giuwemai te bamoda oloto i naġi bi mote i wainatuna bi i pekina, ba tasina ee tuwaġana mba iwapena ya naġi te libilibi yai tubudi valetina peki pekina aubaina. **25** Mai maso tama lisimaimo olooloto wapedi 7, tautuwaġa waivini i naġi bi mote ai natuna, te olotona i peki bi tasina iwape i naġi. **26** Bi kauwina ġemotina oloto wailabuna bi waifaionina lisidimo i tubuġa, mainana eete oloto wai 7 na lisinemo i tava. **27** Muliga te mba waivinina i peki. **28** Bi niganana niga oloolotodi 7 mba waivinina a naġinaġina, kenamoito munaġemo ba aiyai mwanena?"

29 Yesu giu i waimunena gado, "Temi kona aigiugiu, banina temi gilugilumina wadubona mote ko iyevi ee Maimaituwa ena ġailisi mote ko sibe. **30** Kenamoito laġannemo, lava mote sima naġi bi tedi kaka sa miyana mai aneya malamo. **31** Temi lava peki pekidi edi kenamoito Maimaituwa i giugiuwemina mote ko iyevi. Tana niga mainana i giu,

32 'Tagu Eiblağam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.' Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava yawawayasanidi edi Maimaituwa."

33 Sauginemo lava kumdi Yesu ena giu a vaivaiye ba ena wailovelove a sove gulate.

Waīgake laukaina

(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)

34 Lağannemo Palisi a vaiye te Yesu, Sadisi i waitupedi, ba a tava ai ġemotidi. **35** Bi waīgake tauwailoveloveni edi bada laukaina, Yesu i wailaulubuna gado, **36** "Tauwailovelove, waīgake mododimo, bamō waīgakena i saġa gulata?"

37 Bi Yesu giu i waimunena gado, "Bada em Maimaituwa kwa ġoyena ba nuwam tabutabunemo, tubuġim tabutabunemo bi em noġoġa tabutabunemo. **38** Niga taunana ba waīgake dolidolina bi laukaina.

39 Bi wailabuna kota, em tau kwa ġoyena mai bainewa taumġa kwa ġoyeġoyemna mainana. **40** Mousis ena waīgake matabudi bi Taugiuwatana edi wailovelove ba niga waīgakedi labu nopolimo a wailovelove."

Keliso ba aiyai natuna?

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

41 Bi sauginemo Palisi ai ġemotidi bi a miyamiya ba Yesu i waitalayedina gado, **42** "Temi ko noġonogotina Keliso ba aiyai natuna?" Bi tedi giu ai munena gado, "Tana Deividia natuna."

43 Bi Yesu i giuwedina gado, "Bainewa te Aluwa Waiyawa Deividia i waiwanavu bi i giugiuna gado, **44** 'Bada egħi Bada i giuwena gado, kataiyagumo kwa miyamiyana eete, em ġavix kaġem dibunemo yāi dubudi.'

45 "Bamoda Deividia, Keliso i giugiweni gado, 'Egu Bada.' Bi bainewa te Keliso maso Deividia natuna?"

46 Mba ġome mote aiyai ġemogħemotina te Yesu ena giu i waimune. Mba lağannemo te noi i nawana lava matabudi a naila bi mote ai tala munaġe.

23

Tauwailovelove kaikaiyovudi bi palisi ko kita kauwedi

(Mak 12:38-39, Luk 11:43-46,20:45-46)

1 Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana bi lava kumdi i giuwedina gado, **2** "Waīgake tauwailoveloveni bi Palisi, tedi lava sa wailovelovedina maibena Mousis i wailoveloveni. **3** Taunana aubaina temi bai matabuna sa giugiuwemina, ba kamaina te ko voteyateyaedi. Bi edi kauwa gebogebodi mote koma kaiwatedi, tedi mba kauwidī sa laulauguguyaedina, mote sima kaikaiwatedi. **4** Mousis ena waīgake bi tedi waīgake ġesaudi a voyiedi, bi lava sa egelidi te waīgakedi sa kaikaiwatedi. Bi lava mba waīgakedi kaiwatedi sa kabikabi kasaġedi, bi tedi nimedi a bewedi bi mote sima sagusagudi.

5 "Tedi kauwa matabudi sa voivoiyedina ba bona lava sa kitedi bi sa soveyedi: Tedi Maimaituwa giuna pepamo sa gilumidi, soledimo sa pani waipatudi bi ġesaudi sa waikalimaedi. Bi gala loflefedi laupelopelodi sa kotedi bi lava matediġa sa kaikaimoito nowa. **6** Soi lağandimo tedi sa ġoyeġoye te gabu poudimo sa miya, bi bolu vanuwidimo ba animiya laukaidi sa ġoyeġoyedi. **7** Tedi edi ġoġe ba aniwaiġemota gabudimo lava lisidimo sa tava, sai ebonedi bi sa giuna gado, 'O tauwailovelove.'

8 “Bi temi maso mote ai isemina gado, tauwailovelove, banina temi emi tauwailovelove ġemota ota Bada, bi matabumi ba valevaleta kavakava. ⁹ Bi dobumo mote aiyai komai isa gado, ‘Tamamai.’ Banina Tamemi ba ġemota ota malamo. ¹⁰ Kota temi mote aiyai imai isemi gado, ‘Tauwailovelove.’ Banina emi tauwailovelove ba ġemota ota Keliso. ¹¹ Bi aiyai saġasāġa guletina modomimo ba tana taunana emi taupaula. ¹² Taunana aubaina tedi mabai taudīga sa sivusivu saġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovogedi. Bi tedi mabai taudīga sa sivusivu yovogedina ba Maimaituwa kaka ya sivu saġedi.”

Kauwa gebogebodi otidi wapedi 7 Palisi bi Waīgake Tauwailovelovenalisidimo

¹³⁻¹⁴ I gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovenen bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Lava sa wailaulubu te mala ena waibadamo sa sola saġa bi temi ko moimoko gududi bi edi mataeta ko gudugudu ġavutedi te mote sima solasola saġa. Taunana aubaina, temi mote kaka Mala ena waibada nophonemo koma sola saġa.*

¹⁵ “Bi i gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovenen bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ko nawa dobu te dobu, nisa te nisa bi emi wailovelove kaikaiyovudimo, lava nuwedko vitedi bi sa kaikaiwatem. Sauginemo, bi lava i kaiwateminha ba tana iyoyoga aubaina ya vokaukauwa te kovoġa dabanemo ya vai mote mai temi ko vaine.

¹⁶ “I gebo kauwa, temi taulauetadoli matapotepotemi. Temi ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiy. Bi aiyai Pali vanuwina nophonemo goldi isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba gebo i voiy.’ ¹⁷ Temi bu'ubu'uwigimi bi matapotepotemi! Bamo taunana i tausaġa, Pali vanuwina e goldi? Pali vanuwina taunana goldi ya voiy te ya waila waiyawa. ¹⁸ Bi kota ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai olta isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiy. Bi bamoda sewasewa olta dabanemo sakosakona isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba gebo i voiy.’ ¹⁹ Temi matapotepotemi! Bamo taunana i saġa gulata, sewasewa e olta? Olta taunana sewasewa ya voiy te ya waila waiyawa. ²⁰ Taunana aubaina aiyai bi olta isanemo i waisaġinawapana, mba olta bi mwali matabudi olta dabanemo sa kenakenana isedimo i waisaġina. ²¹ Aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaġinawapana, ba vanuwina nophonemo Maimaituwa ya miyamiyana isanemo i waisaġina. ²² Aiyai bi mala isanemo i waisaġinawapana, ba Maimaituwa bi ena animiya isedimo i waisaġina.

²³ “I gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovenen bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi, banina temi kani anikadinidinid ko laidubudi te dubu wapedi 10 bi dubu ġemota ba Maimaituwa ko vitedite. Mba kamaina bi nigia kauwidi ko gei voiyedi: Didimana, launuwatoi bi moitodidina. ²⁴ Temi tauwaietadoli matapotepotemi! Temi emi waīgake kona voivoiyedina ko kitakita kauwedi bi ko wailoveloveyedi, bi Maimaituwa ena waīgake laukaidi ko sivusivulyedi bi mote komai wailoveloveyedi.

²⁵ “I gebo kauwa, waīgake tauwailovelovenen bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ledu bi aboma taulidiġa ko koġekogedi, bi nophomi

* **23:13-14:** Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lova 14 mote ima kenakena.

ba kanitoku bi taumiġa ko noġonoġoti munaġemi. ²⁶ Temi Palisi mat-apotepotemi. Temi ledu bi aboma nopodi ko gei koġedi, kaka taulidi sa visuvisu.

²⁷ “I gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ba maibena tauyewa dabedi lailaisabusabudi, bi nopodi ba milemiledi bi siliġe a wanavu. ²⁸ Temi lava sa kitekitemina ba didimana lavemi, bi geġa te nopomi ba kaiyovu bi gebogebo i wanavu.

²⁹ “Bi i gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi. Banina emi magumagula, taugiuwatana bi didimana lavedi a waipekidina, tauyewidi ko doudoudi bi ko waiwaisiyedi, ³⁰ bi ko giugiuna gado, ‘Bamoda wala nove eda magumagula edi laġannimo, vaitedi te miyamiya, maso mote te sagudi bi taugiuwatana tei pekidi.’

³¹ “Mba mainana ko giugiuna ba ko kakamaġati munaġemi te temi giukauwa te taugiuwatana tauwaipekidi edi tubulelesa. ³² Kamaina te emi magumagula gebo a voivoiyena koi kovi. ³³ Temi, mwata salama natunatuna! Temi kaka ko nawana iyoyōgamo, mote ġemogħemotina kaka koma naile kamaġe.

³⁴ “Taunana aubaina taugiuwatana, nuwauyauya lavedi bi waīgake tauwailovelovena ya giugiukamaġedli lisimimo. Bi temi kaka ġesaudi koi pekidi, ġesaudi ko tupalatudi, ġesaudi kaka bolu vanuwidi nopolimo ko kwapudi, bi ġesaudi ko kwavi waibabalidi malagai te malagai nopodiġa. ³⁵ Taunana aubaina dididmana lavedi kovoġidi temi kaka ko vai. Wala Elbolo ena saugemo, te i saġa Belekaiya natuna Sakalaiya ena saugemo i tava. Sakalaiya ba pali vanuwina bi olta mododimo kona laipeki. ³⁶ Giukauwemo ya giugiuwemi, te tauwaipeki matabudi edi kovoġa kaka niga kimtimi ko vai.”

*Yesu Yelusalem i wainuwaboyae
(Luk 13:34-35)*

³⁷ “Oo Yelusalem dobuna lavemi! Temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya, i giugiukamaġedina lisimimo kona lauġakimidi! Bi laġan matabuna, tagu e ġożeġgo te maso emi lava ei ġemotidi, maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ġomoġomo tawidina, bi temi mote koi aninegu. ³⁸ Taunana aubaina, Maimaituwa kaka pali vanuwina ya gose bi ya laukavakava. ³⁹ Bi ya giugiuwemi te temi mote koma kita munaġegu eete, ko giuna gado, ‘Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’”

24

*Laġan damona matailidi
(Mak 13:1-23, Luk 21:5-12,16,23)*

¹ Yesu Maimaituwa ena vanuwa i gose kamaġe bi i nawanawa ba ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo. Bi a giuwe te Maimaituwa ena vanuwa ya kita waitete. ² Bi ġome Yesu i giwedina gado, “Niga kauwidi niganana matabudi kona kitedi? Ya giugiu kauwemi, te ġekima ġemota mote kaka ena gabuoma ima kena nonoġa, geġa, bi matabudi kaka sa laubulilji.”

³ Mba mulinemo Yesu oya Olip dabanemo i miyamiya, ena tauwaikaiwatana taudīga Yesu lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Kwa giuwemai te niga kauwidi bai laġannemo sa tubuġa? Bi mataila bai sa tubuġa te ka

kitedi bi ka sibe te kaikana lağan damona, kota bainewa ka sibe ġiliue te tam em nato lağannina ya tavaratava?"

⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwaietadoliyemi. ⁵ Banina lava wapewapedi kaka isagumo sa tava bi sa giuna gado, 'Tagu taunana Keliso!' Bi tedi kaka lava wapewapedi sa aiwaietadoliyedi. ⁶ Bi lağannemo waigasigasi dagugudi laulisimo ee manekemo giudi ko vayiedina ba koma naila! Niga kauwid ba sa tubuğa, bi mba mote lağan damona. ⁷ Dobu bi dobu kaka sai ġasigasi, bi ġolibona falona ġalibona vaitena kaka sai ġasigasi. Bi dobu wapewapedi nopolimo gomala bi yoyo sa tubuğa. ⁸ Niga kauwid matabudi yavidi ba maibena waivini wainatuna ya sulusuluvaina yavina.

⁹ "Mba lağannemo temi kaka sa panimi bi babada nimedimo sa sivumi, bi tedi sa laukivigebogebogembi sai pekimi. Lava matabudi dobumo kaka sa dabokemi banina temi tagu ko waisumağegu. ¹⁰ Mba sauginemo lava wapewapedi kaka waisumağsa kaisako bi tedi kaka edi lava sa dabokedi bi sa kaisoluğedi, ¹¹ bi tauguwatana kaikaiyovudi wapewapedi mba lağannemo kaka sa laumağata bi lava wapewapedi sa ai waietadoliyedi. ¹² Bi lava wapewapedi edi nuwavaina Maimaituwa lisinemo kaka sa uba banina, Maimaituwa giuna mote sima kaikaiwata. ¹³ Bi tana aiyai ya moitodidina bi ya waisumağana kaka damonemo ya yawasana. ¹⁴ Bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna dobumo lava matabudi lisidimo sa lauguguya te sa vaiye, muliga kaka lağan damona ya tava.

¹⁵ ("Temi tauiyava niga giuna banina ko sibe kauwe.) Lağannemo kauwa waimatalawalawana ko kita bi gabu waiwaiyawinem ya tubutubuğa, ba ko noğoti te Tauguwatana Daniyela bai i giugiuwena taunana ya tubutubuğa. ¹⁶ Bi tedi mabai Diudiyamo miyemiyedi ba oya aubaina sa velau. ¹⁷ Bi aiyai vanuwa dabanemo ba mote ima yovo ena ġonaġona vanuwa nopenemo ima legaudi. ¹⁸ Bi aiyai daibimo mote ima munağsa vanuwemo ena gala vaina aubaina. ¹⁹ Mba lağandimo ba i pilipili gulata, waivini bwagebwagedi bi vaivaisudi lisidimo. ²⁰ Temi Maimaituwa lisinemo ko laupali te niga kauwid mote bodubodumo ee Waiyawasi Lağandimo sima tubuğa, bamoda sa tubuğana ba bainewa ko naila ko nawar? ²¹ Banina mba lağandimo kauwa pilipilidi kaka sa tubuğa. Mote wala mainana dobu pakanemo eete niganana, bi mote mai kitana kaka ima tubuğsa munağsa. ²² Bi bamoda Maimaituwa mba pilipili lağandi i kita kamağedi maso mote aiyai ġemota i yawasana. Bi ena lava i vinevinedina kedi nawamo, taunana aubaina mba lağannidi i taiwatigedi. ²³ Bi mba lağandimo bamoda aiyai ya giuwemina gado, 'Ko kita, Keliso naniga, ee tana nanoko!' Mba komai sumaġe. ²⁴ Banina Keliso kaikaiyovudi bi tauguwatana kaikaiyovudi kaka sa laumağata bi mataila bi anisove kauwid sa voiyedi, te Maimaituwa ena vinevine lavedi sa aiwaietadoliyedi. ²⁵ Taunana aubaina ko kita kauwa, mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.

²⁶ "Taunana aubaina bamoda aiyai ya giuwemina gado, 'Keliso noko kalakalalelemo.' Mote kuma laufi bi kuma nawar. Ee bamoda ya giuwemina gado, 'Tana naniga vanuwemo.' Mote komai sumaġe! ²⁷ Banina Tana Taunana Natuna ena lağan ya natona mai namanamali ya kem te galewa matabuna ya laiyana. ²⁸ Bamo musala pekina ya kenakena, ba ġome taudou sa waiġemotidi."

*Yesu ena nato munağsa
(Mak 13:24-27, Luk 21:25-27)*

²⁹ “Mba pilipilidi mulidimo ba suwala yai boimatuwa, bi nawalai mote ima yana. Bi kipola galewemo sa kuluva bi ġaġailisidi sawasawamo matabudu sa gusu bi edi eta sa paledi.

³⁰ “Mba sauginemo galewemo kaka mataila ya laumaġata te Tana Taunana Natuna ya natonato, bi dobumo lava matabudi kaka sa ġaba te sa ġaba gulata. Bi Tana Taunana Natuna, ġailisi vaitena manamalina, galewaġa magiyouna ya yovoyovona kaka sa kita. ³¹ Tana ena aneya ya giukamaġedi te bwagħi sa suvesuve gulate ba sa nawa dobu liuna ⁴ nopardimo bi ena lava vineviniedi sa laitupa nawedi dobu isuna te isuna.”

*Wailovelove Damaya kainemo
(Mak 13:28-37, Luk 21:29-33)*

³² “Temi kai damaya waigayona ko sibe kauwe. Laġannemo damaya lagalagana sa nimagala, sa kini bi sa gidagidava, ba ko sibe otige te bodubodu laġannina. ³³ Mba kauwina ġemotina mainana, laġannemo kauwa gebogebodi sa tubutubuġa ba ko sibe otigedi te Bada ena nato laġannina kaikana ya tavatava. ³⁴ Tagu giukauwemo, yà giugiuwemi te niġa kimtina mote kaka sima peki kovi, eete niġa kauwidī matabudi sa tubuġa. ³⁵ Mala bi dobu kaka sa launeġaneġa, bi tagu giugu, mote kaka imma launeġaneġa.”

*Bada ena nato munaġa
(Mak 13:32-37, Luk 17:26-35)*

³⁶ “Tana Taunana Natuna ena nato munaġa laġanna ee saugina mote aiyai i sibe, mote aneya malamo ee Natuna bi Tamana taunaġa i sibe.

³⁷ “Tana Taunana Natuna kaka ya natona, maibena Nowa ena laġannimo kauwa i tubutubuġana mainana. ³⁸ Mba laġandimo, muliġa kaka kabaita, ba lava a kanikani, a tegotego, a naġiņaqi ba laġan i tava te Nowa gulamo i valageta. ³⁹ Bi lava mote a sibe te bai lisidimo ya tubuġa, tedi a miyamiya yababayababa bi kabaita i yovo te matabudi i nawedi. Tana Taunana Natuna ya nato munaġana ba niġa kauwina ġemotina mainana kota ya tubuġa. ⁴⁰ Mba laġannemo olooloto labu sa bayabayau bi Maimaituwa kaka ġemota ya kailageti nawe bi ġesäuna ya miya gwasa. ⁴¹ Bi waiwaivini labu kani sa laulaugħi, bi Maimaituwa kaka ġemota ya kailageti nawe, bi ġesäuna ya miya gwasa.

⁴² “Taunana aubaina laġan matabuna koi kita kauwa, banina emi Bada ena tava laġanna mote ko sibe. ⁴³ Bamoda vanuwa taniwigina taudanedanene ena tava laġanna i sibe kauwena, ba didiyu ya yave te taudanedanene mote ena vanuwa ima lolo. ⁴⁴ Taunana aubaina temi vaitemi ko vononoġa bi koma miyamiya yababayababa, banina Tana Taunana Natuna ena nato munaġa sauginemo ba yai tagugumi.”

*Taupaula bagibagina bi kaikaigwana
(Luk 12:41-46)*

⁴⁵ “Taupaula aiyai nuwanuwauuya uyanha ya moimoitodidina tana taunana Bada i vine te ena lava ya labelabedi bi laġan kauwemo ya waikanidi.

⁴⁶ “Laġannemo ena Bada ya tava munaġa bi ya kita te ena taupaulana noya visuvisuna i vojenha ba kamaina te mai'ia ya vai. ⁴⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi te Bada ena ġonāġona matabudi kaka mba taupaulina ya vite te yai badayed. ⁴⁸ Bi bamte taupaulanopona gebogebona ba ya giuna gado, ‘Egu bada walaka i nawa bi ya alamiya.’ ⁴⁹ Ĝome ena lava i kwapudi bi tana i nawa tautego bu'uwa vaitedi a kanikani bi a tegotego. ⁵⁰ Mba kauwidī i

voivoiye nawedi bi ena bada i tavana mote i sibe. ⁵¹ Mba lağannemo Bada kaka mba taupaulina gebogebona ya douğavuğavuki bi lava kaikaiyovudi edi gabumo ya pwalage nave. Bi gome kaka ya lauayoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

25

Totopa 10 lautaulalana

¹ “Mba sauginemo mala ena waibada kaka mai totopa 10, edi lampa a legaudi bi a potiyovo a nawa te lawelawe sa banavi. ² Matabudi 5 ba opeopedi bi 5 ba nuwanuwauyeuyedi. ³ Ğome totopa opeopedi edi lampa a legaudi bi kalesin dubidi mote a legaudi. ⁴ Bi totopa nuwanuwauyeuyedi ba edi kalesin dubidi lampa aubaidi a legaudi. ⁵ Bi lawelawe mote i tava makai, taunana aubaina tedi matedi a yaune te a kena kwavu.

⁶ “Kamaina bi dudubala modonemo, lava a binauna gado, ‘Lawelawe kaikana i tava! Ko potiyovo bi ko velaubeye.’ ⁷ Ğome totopa matabudi a kena moito bi edi lampa a kanonoğidi. ⁸ Kamaina bi waivini opeopedi edi lava nuwanuwauyeuyedi a giuwedina gado, ‘Aee, kalesin maso kona vitemai, ema lampa sa pekipeki.’ ⁹ Bi waivini nuwanuwauyeuyedi edi lava opeopedi edi giu ai munena gado, ‘Geğə, tama mote luvana te kalesin ka vitemai. Temi ko nawa te bamo kalesin sa gimegimelina ġome ko gimeli.’

¹⁰ “Kamaina bi tedi kalesin gimelina aubaina a nawawanawa ba mulidimo, lawelawe i tava. Bi totopa mabai kaikana a vovononoğana, tedi lawelawe vaitena a nawa nağı soina vanuwina noponemo a valageta, bi mataeta i waidougudu. ¹¹ Bi totopa opeopedi muliğə a tavatavana a giuna gado, ‘Aee Bada, aee Bada, maso mataeta kuna kaikamağə aubaimai!’ ¹² Ğome lawelawe totopa opeopedi edi giu i waimunena gado, ‘Yà giugiu kauwemi te tagu mote yà sibemi.’

¹³ “Taunana aubaina, ko vokaukauwa, banina temi lağan ee awa ya natonatona mote ko sibe.”

Taunoya maso noya visuvisuna a voiye Bada aubaina (Luk 19:11-27)

¹⁴ “Kota Mala ena waibada ba niga mainana: Lağan ġemota muliğə kaka lava ya nawana, bi ena taupaula i giuwedi te tana ena mane sa labe. ¹⁵ Kamaina bi ġemogemotağə edi vaivai luvanemo mane i vitedi, ġemota 5 tausan kina i vite, gesau 2 tausan kina i vite, bi kota gesau 1 tausan kina i vite. Ğome te i nawa dobu ġesaunemo. ¹⁶ Bi taupaula 5 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 5 tausan kina ġesauna i voiye. ¹⁷ Kauwina ġemogemotina kota mainana taupaula 2 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 2 tausan kina ġesauna i voiye. ¹⁸ Bi taupaula 1 tausan i vaivaina, ba i nawa te doğa i keli bi noponemo ena bada ena mane i sako waidavo.

¹⁹ “Mba taupaulidi edi bada i miya gulata kaka i tava munąğə, bi i waigemotidi te i ġoyeġoyenə maso mane lisidimo i sibe. ²⁰ Taupaula 5 tausan kina i vaivaina i tava te ena bada i giuwena gado, ‘Kwa kita, tam 5 tausan kina kuna vitegu bi e noyae te 5 tausan kina ġesauna e voiye.’ ²¹ Ğome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatutum! Tagu mwali ġaubaona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka yà voiym te mwali wapewapedi kwai badayedı. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²² “Bi taupaula 2 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tam 2 tausan kina kuna vitegu, bi e noyae te 2 tausan kina gesau e voiyen.’

²³ Ĝome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatutum! Tagu mwali ĝaubona e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka ya voiye te mwali wapewapedi kwai badayed. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²⁴ “Bi taupaula 1 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tagu e sibem te tam lava medimedim. Tam mote kuma bayabayau bi nonoġina kwa laulaulyaba bi kota mote kuma wadiwadi bi nonoġina kwa laulaulaka. ²⁵ Taunana aubaina tagu e naila te e nawa em mane dommo e sakowaidavo. Kwa kita niga em mane kuna viteviteguna ya vitevite munaġem.’ ²⁶ Ĝome ena Bada giu i waimunena gado, ‘Tam taupaula gebogebom bi matamatagayawim. Kuna sibe te tagu mote ya ma bayabayau bi nonoġina ya yabayaba bi tagu kota mote ya ma wadiwadi bi nonoġina ya laulaulaka. ²⁷ Mba kamaina, bi tam egu mane maso banikemo kuna sako bi i noya. Te tagu e munaġa tavana, maso dabanemo anitaipwatana vaitena e vai.’

²⁸ “Taunana aubaina, niganana niga taupaulina gebogebona lisinemo mane ko vai kamaġe te taupaula 10 tausan kina tauvoiyena ko vite.

²⁹ Taunana aubaina, aiyai lavana bai mwaliwa a vite bi i voivoiye kauwena kaka dabanemo yai lautawi. Bi aiyai lavana mwali bai a vite bi mote i voivoiye kauwe ba avena te lisinemo ĝaubona ya kenakenana bi tagu kaka ya kaikamäge. ³⁰ Mba taupaulina ba matamatagayawina, ko pwalaġe nawe boimatuwemo bi ĝome ya lauayoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

Malaetala lagħanina

³¹ “Laġannem Tana Taunana Natuna manamalina ya yovona, ena aneya matabudi vaitedi, ba ena animiya namanamalinem ya miya. ³² Bi lava matabudi dobumo kaka matanemo yai ġemotidi bi ya dailidina, maibena tauġamo sipu bi gouti ya daidailidina. ³³ Tana kaka kataianemo sipu ya sivudi, bi ġenijanemo gouti ya sivudi.

³⁴ “Bi ġome kaka ġalibona lava mabai kataianemo taumiya ya giuwedina gado, ‘Ko nato temi mabai Tamagu i kakavisuvisumina, bi emi gagasa ko vai. Banina muliġa kaka Maimaitiuwa dobū i voiyena bi temi ena waibada i kakanonogina noponemo ko miya. ³⁵ Banina tagu kani e peki bi temi konai kanigu, bi gadogu i magu bi gauba kona vitegu te e tegu. Bi walidobu lavagu e nawanawa bi temi kona giuvaigu emi vanuwemo. ³⁶ Bi tagu gala e malumaluwabiye bi temi konai galagu, tagu e sida bi temi kona labe kauwegu. Tagu biliwelokomo e miyamiya bi temi kona vikitagu.’

³⁷ “Ġome didimana lavedi Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome kani kuna peki bi kei kani bagibagim. Ee gadom i magu bi gauba ke vitem kuna tegu? ³⁸ Bamo ġome walidobu lavam kuna nawanawa, bi ke giuvaim ema vanuwemo, ee gala kuna malumaluwabiye, bi kei galam? ³⁹ Bamo ġome ke kitam kuna sida ee biluwelokomo kuna miyamiya bi ke vikitam?’

⁴⁰ “Bi Ġalibona kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo ya giugiuwemi, te bai kauwina kona voivoiye valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo ba tagu lisigumo kona voiye.’

⁴¹ “Bi kota ġeniyana yawaninem sa miyamiyana kaka ya giuwedina gado, ‘Temi mabai Maimaitiuwa i pasipasilimina, ko nawa tabumimo, ko nawa kai kalakalati nonoġinem, Seitan bi ena aneya aubaidi Maimaitiuwa

i kaka nonoginemo. ⁴² Banina tagu kani e peki, bi mote kani ko vitegu e kani, gadogu i magu, bi mote gauba ko vitegu e tego. ⁴³ Tagu walidobu lavagu e nawanawa, bi mote ko giuvaigu, tagu gala e malumaluwabiye bi mote koi galagu, tagu e sida bi mote koi nenetegu bi kota biliwelokomo e miyamiya bi mote ko vakitakitagū.

⁴⁴ “Tedi kota Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome ke kitam kani kuna peki ee gadom i magu ee kuna nawanawa ee gala kuna malumaluwabiye ee kuna sida ee biliwelokomo bi mote ke sagum?’

⁴⁵ “Bi tana kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi te bai kauwina valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo mote ko voiye ba tagu kota lisigumo mote ko voiye.’

⁴⁶ “Gome kaka tedi kovoġa kenakena nonoginemo sa nawa bi didimana lavedi ba yawasana kenakena nonoginemo sa miya.”

26

Waibabada Yesu kana pota a yesi

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

¹ Laġannemo Yesu niga kauwidi matabudi i giuwedi mulinemo ba ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, ² “Temi kona sibe te laġan labu matademo te Vawaitaulo sojna, bi Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sako te sa tupalatu.”

³ Gome pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi, pilisi saġasāġa guletina isana Kaiyapas ena vanuwemo ai ġemotidi. ⁴ Bi tedi ai ogatala te Yesu kandavonemo sa pani bi sai peki. ⁵ Bi tedi a giuna gado, “Niga kauwina mote soi nophonemo tama voiye bamoda ta voiye ba lava waīgasigas sa kelisali.”

Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ġini

(Mak 14:3-9, Luk 7:37-38, Dyn 12:1-8)

⁶ Mba sauginemo ba Yesu Betenimo, oloto isana Saimon sida kapa vaivaina ena vanuwemo i miyamiya. ⁷ Gome Yesu teibolo diyanemo i miya gilgili bi i kanikani ba waivini masi panepanena dubina maiina dididiga, i avali tavaite te Yesu dabanemo i ġini. ⁸ Bi laġannemo ena tauwaikaiwatana niga kauwina a kitakita ba nuwed i medi bi a giuna gado, “Bai aubaina masi panepanena ya waiyakali? ⁹ Niga masina panepanena maso i kuneye te mane dididiga i vai bi lava waiyamoyamonidi i vitedi.”

¹⁰ Gome Yesu edi noġota i sibe taunana aubaina i giuwedina gado, “Bai aubaina niga waivinina ko kaka nuwalagħoġa? Tana kauwa visuvisuna lisigumo i voiye. ¹¹ Temi laġan matabuna lava waiyamoyamonidi vaitedi ko miyamiya. Bi tagu mote vaitemi laġan matabuna tama miya nonoġa. ¹² Tana masi panepanena tunigumo i ġinina ba dobogu aubaina i kanonogi. ¹³ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te bamo ġome giu visuvisuna sa laulau-guguyae dobu matabuna nophonemo ba niga waivinina bai i voivoiyena, sa noġoti bi sa giuwata.”

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovoġe

(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴ Gome ena tauwaikaiwatana 12 nophonemo ġemota isana Diudas Iskaliot, tana i nawa pilisi edi bada lisinemo, ¹⁵ bi i waitalayena gado, “Bamoda tagu Yesu nimemimo yà sakona, ba visamo koi maiigu?” Kamaina bi tedi mane a

iyevi te silva wapedi 30 a vite. ¹⁶ Mba lağannemo bi noi i nawana ba Diudas eta i tavutavu te gavogavo ya vai bi Yesu nimedimo ya sako.

*Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli soina a kani
(Mak 14:12-16, Luk 22:7-13)*

¹⁷ Kamaina bi buledi mote muu'a vaitena, soina lağanna dolidolina, Yesu ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, "Bamo ġome kwa ġoyeġoyena Vawaitauli soina aubaim kakanonogi te kwa kani?"

¹⁸ Bi tana giu i waimunena gado, "Ko nawa malagai didiginem, oloto ġemota lisinemo bi ko giuwena gado, 'Tauwailovelove i giuna gado, egħi laġani kauwa i tava, te egħi tauwaikaiwatana vaitedi em vanuwemo Vawaitauli soina ka voyie.' " ¹⁹ Kamaina bi Yesu bai i giugiuwena mainana ena tauwaikaiwatana a voyie. Tedi a nawa bi Vawaitauli soina a kanonogi.

²⁰ Bi lağannemo i auaubiga ba Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi teibolo diyana a miya kwaivibili bi a kani. ²¹ Tedi a kanikani ba i giuwedina gado, "Yà giugiu kauwemi te modomimo ġemota kaka tagu ya sako yovoġegu." ²² Ġome tedi ai nuwaboya kauwa bi ġemogemotaga ai talayena gado, "Bada, giukauwa te mote tagu?" ²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, "Tana aiyai nimana abomemo i waidakwa yovoġena vaitegu, tana taunana kaka ya sako yovoġegu. ²⁴ Bi Tana Taunana Natuna kaka ya peki, gilugilumina wadubonemo i giugiuwena mainana, bi i gebo kauwa te lava aiyai Tana Taunana Natuna ya sakosakoyovoġena. I visu te mba lavana maso mote i tubuġa."

²⁵ Bi Diudas tana taunana Yesu tausakoyovoġena i giuna gado, "Tauwailovelove giukauwa te mote tagu?" Bi Yesu giu i waimunena gado, "Giukauwa tam taunana."

*Yesu ena tauwaikaiwatana buledi bi waen i vitedi
(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Ko 11:23-25)*

²⁶ Tedi a kanikani bi Yesu buledi i vai, i kavisuvisu, i kivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi bi i giuna gado, "Ko vai bi ko kani, niga ba tagu tubuġigu." ²⁷ Kamaina bi ledu i vai, Maimaituwa i waiebone bi i vitedi bi i giuna gado, "Temi matabumi niga ledunemo ko lautego. ²⁸ Niga ba kwasinigu waianina aubaina, i nuwaġini, lava wapewapedi edi gebogebo, noġoti kamaġđi aubaina. ²⁹ Tagu yà giugiuwemi te niganana bi noi i nawana niga waenina mote yàma tego munaġe, eete mba lağannemo kaka Tamagu ena waibadamo, temi vaitemi waen valivaliuna ta tego."

³⁰ Ġome tedi a sale kovi te a nawa oya Olip dabanemo.

*Yesu Pita ena valele i gei giuwata
(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)*

³¹ Ġome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, "Mateya dudublinemo temi matabumi kaka tagu ko gosegħu. Banina gilugilumina wadubonemo i giuna gado, 'Tagu kaka sipu tauġamodi yà peki bi sipu yalaboluboluna kaka sa dabalala.'

³² "Bi tagu pekimo yà kenamoito munaġana, kaka yà doli Galilimo te ġome yà banavimi."

³³ Ġome Pita, Yesu ena giu i waimunena gado, "Bamoda lava matabudi sa gose kamaġem, bi tagu mote kaka yàma gosem."

³⁴ Ğome Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi, mateya dudubalinemo, muliğä kaka kamkam ya ǵabana, tam kaka mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

³⁵ Bi Pita i giuna gado, “Mote kaka yàma valeleyem, kamaina te vaitem ta peki.” Bi ena tauwaikaiwatana matabudi giuna ǵemotina a vato.

*Yesu Getsemenimo i laupali
(Mak 14:32-34, Luk 22:39-46)*

³⁶ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa dobu isana Getsemenimo bi i giuwedina gado, “Temi niga ǵome ko miyamiya bi tagu yà nawa noi ǵome bi yà laupali.” ³⁷ Tana, Pita bi Diyebedi natunatuna labu i waidolidi bi ǵome i wainuwaboya kauwa bi nuwana i toitoi. ³⁸ Kamaina bi i giuwedina gado, “Tagu nopogu nuwaboya i waiwanavu te yai pekigu. Niga ǵome ko miya bi ko waikita.”

³⁹ Bi Yesu i taunawa tabunemo te doğamo i kuluva yovo bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda em ǵowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamağe. Bi geğä te, mote tagu egü ǵowana bi tam em ǵowana.”

⁴⁰ Ğome i tava munağä, ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i kitedi te a kenakena ba Pita i giuwena gado, “Temi maso ǵemoğemotina awa ǵemota kona miya bi konai kita? ⁴¹ Temi koi kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Banina aluwa pali ya ǵoyeğoye, bi tubuğä i gwağä.”

⁴² Tana i munağä nawa bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda niga wainuwatoina leduna lisigumo mote kuma kaikamağe ba kamaina te yà tego, kamaina te em ǵowana ya tubuğä.” ⁴³ Sauginemo i tavatava munağä ba i kita te ena tauwaikaiwatana a kenakena, banina matedi a yaune kauwa.

⁴⁴ Kamaina bi tana i gosedi i munağä nawa, bi pali i waifaioni bi giudi ǵemotidi i vatodi. ⁴⁵ Bi i munağä tava ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Temi yağolo ko kenakena bi ko waiyawasi? Ko kita, saugina kaikana i tava, te Tana Taunana Natuna gebogebo lavedi nimedimo sa sako. ⁴⁶ Ko moito bi ta nawa, tausakoyovoğegu kaikana i tava.”

*Yesu a pani
(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Dyn 18:2-12)*

⁴⁷ Yesu yağolo i giugiu, ba ena tauwaikaiwatana 12 nopolimo ǵemota, isana, Diudas i tava. Bi pilisi edi babada bi babada nananakidi tedi lava kumna dididiga a giukamağe te tana vaitena a tava, nimedimo kepata bi mada kai a legaudi. ⁴⁸ Niganana tausakoyovoğena mataila lisidimo ya voiyena i giuwedi: “Bamo lavana yài suluvena, ba tana taunana ko pani.” ⁴⁹ Kamaina bi Diudas i nawa ota Yesu lisinemo, bi i giuna gado, “Ebom tauwailovelove!” Bi i waisuluve.

⁵⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, bai noğotina aubaina kuna tavana ba kwa voiyeye.” Ğome olooloto a moito nawa te Yesu a kaididi bi a pani nawe. ⁵¹ Mba ǵome te Yesu ena tauwaikaiwatana ǵemota, kepata i kaikailagetina ba pilisi edi bada ena taupaula beyana i tadıkamağe.

⁵² Bi Yesu i giuwena gado, “Em kepata ena gabumo ku sako munağe, tedi mabai kepatemo sa laulağasina, kaka kepatemo sai pekidi. ⁵³ Gode temi mote ko sibe, tagu tamagu lisinemo yài bağana sagu aubaina ba noi taunana aneya a wapa kauwana ya giukamağe yovoğedina, kaka tauwaığoviya

72 tausan. ⁵⁴ Bamoda mainana yà voyena ba bainewa gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina ya tubuğā?”

⁵⁵ Mba sauginemo Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Tagu gode taudanenedanene edi bada te temi mada bi kepata vaitedi kona tava te ko panigu? Tagu lağan matabuna pali vanuwina ganakukuna nopenemo e miya bi e wailovelove, bi temi mote ko panigu. ⁵⁶ Bi niga kauwidi matabudi a tubuğana banina wala taugiuwatana a gilugilumina luvanemo sa tubutubuğā.” Gome ena tauwaikaiwatana matabudi Yesu a gose, bi a naila a nawa.

*Yesu bolu babadidi matedimo i moito
(Mak 14:53-65, Luk 22:54-71, Dyn 18:12-24)*

⁵⁷ Bi mabai Yesu a panipanina ba ai doli nawe pilisi edi bada Kaiyapas ena animiyamo, ġome ba waigake tauwailovelovena bi babada gesaudi a waigemotidina lisidimo. ⁵⁸ Pita, laumanemanekemo Yesu mulinağā i natonatona eete pilisi sağasağā guletina ena animiya ganakukunemo, i sola nawa. Bi ġome tauyava vaitedi a miyatulu bi i waikita te bainewa Yesu sa etale.

⁵⁹ Bi pilisi edi babada bi bolu babadidi, matabudi giu kaikaiyovudi a tavutavuğedi te giudimo maso Yesu ai wavu bi ai peki. ⁶⁰ Avena te tedi kaiyovu wapewapedi a sağedi, bi bamo mote giu kauwa a banavi. Kamaina bi lava labu a miya moito, ⁶¹ bi a giuna gado, “Niga lavana i giuna gado, ‘Tagu ġemogemotigu Maimaituwa ena vanuwa yà koisuwa bi lağan faiona nopolimo yà ġala munäge.’”

⁶² Gome pilisi sağasağā guletina i miyamoito bi Yesu i giuwena gado, “Lava bai sa giugiuwemna kwa vaivaiye? Tam edi giu kwai munedi, ee geğä?” ⁶³ Kamaina bi Yesu i miya moimoisili. Gome Pilisi sağasağā guletina Yesu i giuwena gado, “Maimaituwa yawayawasanina isanemo yà giugiu vavasaġem te kwa giuwemai, te tam taunana Keliso, Maimaituwa Natuna.” ⁶⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiu mainana. Bi matabumi yà giugiuwemi te lağan ya natonatona kaka Tana Taunana Natuna Maimaituwa ġaigailsina kataiyanemo ya miya, bi malağā magiyouna ya yovoyovona ko kita.”

⁶⁵ Ĝome Pilisi sağasağā guletina ena gala i lisidi bi i giuna gado, “Tana i waidibogħana kona vaiye! Bai tai talatavu munäge? Kona kita ena waidibogħa kaikana kona vaiye. ⁶⁶ Temi bainewa ko noġonoġot?” Bi tedi giu ai munena gado, “Tana kamaina te ya peki.”

⁶⁷ Ĝome tedi Yesu matana a kaniso bi nimedimo a paide. Bi gesaudi a launevakun, ⁶⁸ bi a giuwena gado, “Keliso, kwa giuwemai te aiyai i katativunum?”

*Pita Yesu i valeleye
(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Dyn 18:25-27)*

⁶⁹ Pita ganakuku nopenemo i miyamiya bi taupaula waivinina i tava lisinemo, bi i giuwena gado, “Tam kota Galili Yesuna vaitena kona nawanawa.”

⁷⁰ Bi tana matabudi matedimo i valeleye bi i giuna gado, “Tam bai kwa giugiuwena, tagu mote e sibe.”

⁷¹ Pita ganakuku mataetinemo i potipotiyovo ba waivini gesau kota Pita i kita, bi ġome lava i giuwedina gado, “Niga lavanana Nasalet Yesuna vaitena a nawanawa.”

⁷² Bi waisaġinemo i valele munaġaġa gado, “Tagu mba olotona mote ya sibe!”

⁷³ Tedi a miya mote i lofa, ġome mabai a moimoitona a saġa a nawa Pita lisinem bi a giuna gado, “Giukauwa tam taunana edi tau ġemota, kalinam ke vaiye ġone.”

⁷⁴ Bi Pita i giuna gado, “Bamoda e kaiyovuna ba Maimaituwa kaka ya kovoġigu.”

Ġome te Pita i giuwapana gado, “Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te mba olotona mote ya sibe.” Noi taunana te kamkam i ġaba.

⁷⁵ Ġome te Pita Yesu bai i giugiuwena i noġotina gado, “Muliġa kaka kamkam ya ġabana, bi tam mala faiona kwa valeleyegu.”

Bi ġome Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba gulagulata.

27

Diudas taunaġa i waipeki munaġe

(Giu 1:16-19)

¹ Olaolala kaikana pilisi edi babada bi waibabada ġesaudi ai ogatala te Yesu sai peki. ² Ġome Yesu nimana a panidi bi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat, nimanemo a sako.

³ Bi laġannemo tausakoyovoġe Diudas i vaiye te Yesu waipekina a giugiuwe, ba tana i waiuvala, bi i wainuwaboya kauwa. Kamaina bi Diudas silva wapedi 30 i munaġedi, pilisi edi babada bi waibabada lisidimo. ⁴ Bi i giuna gado, “Tagu gebo e voixe te lava visuvisuna e sakoyovoġe te sai peki yababe.” Bi tedi a giuna gado, “Mba tam em nuwaboya, mote tama.”

⁵ Kamaina bi Diudas i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi mane i waiyamonidi bi i potiyovo i nawa te taunemo gadona i duli.

⁶ Ġome pilisi edi babada manedi a lautupedi bi a giuna gado, “Mote i visu te niga manedi pali vanuwina manena vaitena tamai ġemotidi, banina manenemo peki i tubuġa.” ⁷ Ġome tedi ai ogatala bi mba manenemo, gulewa taupatipatidi lisinem doġa a gimelivai te tautavatava edi ani-waikokowaga. ⁸ Taunana aubaina mba gabuna yaġolo sa waiisana kwasina doġana. ⁹ Niga kauwina ba taugiuwatana Delimaiya bai i giugiuwena, luvanemo i tubuġa. Tana i giuna gado, “Islael lavedi tana ena peki silva wapedi 30mo sai mai'i. Bi mba silvidimo ¹⁰ gulewa taupatipatidi ena doġa a gimelina. Bada i giugiuwa luvanemo i tubuġa.”

Paelat Yesu i etale

(Mak 15:2-15, Luk 23:2-25, Dyn 18:29-40)

¹¹ Yesu i nawa gabemani isana Paelat matanemo i moito bi Paelat i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona, ee?” Bi Yesu i giuna gado, “Emaso, kuna giugjuna mainana.”

¹² Ġome pilisi edi babada bi waibabada ġesaudi Yesu ai wavu, bi tana lisidimo mote bai i giuwe. ¹³ Kamaina bi Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam lava sa waiwavumna, kwa vaivaiyedi ee geġga?” ¹⁴ Bi Yesu mote bamu edi giu i waimune lubu. Taunana aubaina gabemani i sove gulata.

¹⁵ Bi Wawaitauli soinem, gabemani ena vaivaimo ba lava kumdi, bi aiyai lavana biliwelokomo waianinena taunana ya kaikaikamaġe. ¹⁶ Bi mba laġannemo gebogebo lavana isana Balabas, tana isanawanawana biliwelokomo i miyamiya. ¹⁷ Bi laġannemo lava kumna a waigemotidi ba

Paelat i waitalayedina gado, “Bamo lavana ko ḡoyeḡoyena yà kaikamaäge? Balabas ee Yesu, sa waiisana Keliso?” ¹⁸ Paelat mainana i giuna, banina i sibe te Diu babadidi ba Yesu a unule, taunana aubaina tana nimanemo a sako.

¹⁹ Ġome Paelat etala gabunemo i miyamiya, bi mwanena giu i giukamağena gado, “Mba lavana lisinemo mote bai kuma voiyé, tana mote bai gebona i voiyé. Banina kage dudubalinemo mba lavana kana nawamo tagu lauboni wainuwana inailina e kita.”

²⁰ Bi pilisi edi babada bi waibabada ġesaudi lava kumna nuwedi a liudi te Paelat sai baġa te Balabas ya kaikamaäge bi Yesu ya tupalatu.

²¹ Bi Paelat lava kumna i waitalayedina gado, “Lava labu bi bamo taunana kona ḡoyeḡoyena yà kaikamaäge?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Balabas kwa kaikamaäge.”

²² Ġome Paelat i waitalayedina gado, “Bi Yesu sa waiisana ‘Keliso, bainewa yài vose?’”

Bi tedi matabudi a binauna gado, “Kwa tupalatu!” ²³ Bi Paelat i waitaleyledina gado, “Tana bai gebona i voiyé?” Bi tedi matabudi ai palalana gado, “Kwa tupalatu!”

²⁴ Laġannemo Paelat i kita te bamo mote eta i banavi bi waiġasigasi i tubutubuġa, ba tana gauba i vai bi lava kumna matedimo nimana i koga. Bi i giuna gado, “Tagu niga lavana ya pekina, ba wavuna mote yàma avali. Mba temi emi wawu.” ²⁵ Ġome te lava matabudi a giuna gado, “Kamaina te tana kwasinina ya nuwaġinina ba wavuna tama bi natunatumai ka avali.”

²⁶ Ġome te Paelat Balabas i kaikamaäge te i nawa, bi Yesu a kwapu, tauwaīgaviya nimedimo a sako bi a nawe a tupalatu.

Tauwaīgaviya Yesu ai diboġi (Mak 15:16-20, Dyn 19:2-5)

²⁷ Mba ġome te gabemani ena tauwaīgaviya, Yesu ai doli saġe gabemani vanuwinemo bi matabudi a moito kwaivivil. ²⁸ Bi tedi ena gala a ġiġi kamağedi, bi gala sabasabana ai kote. ²⁹ Bi gedala a pipini te Yesu kununemo ai kote, a solupatini bi diġona kataiyanemo a sako. Ġome tedi Yesu matanemo tuwapekedu ai tupagwaliġedi, ai gadolose bi a giuna gado, “Ebom, Diu edi ġalibona.” ³⁰ Tedi a kanisotawatawa bi diġonina a vai bi kununemo a talatalaġa. ³¹ Bi tedi ai valavala mulinemo, gala sabasabana a kaikamaäge, bi tana ena gala otidi ai kote munäge. Kamaina bi ai doli nawe te a tupalatu.

Yesu a tupalatu (Mak 15:21-31, Luk 23:26-43, Dyn 19:16-27)

³² Tedi a nawanawa ba Sailin olotona a banavi, isana Saimon. Ġome tauwaīgaviya a egeli te Yesu ena kolosi i avali. ³³ Kamaina bi dobu isana Golgotamo a tava. Giu Golgota banina ba kunukoukou gabuna. ³⁴ Ġome tedi waen bi bunama waīgolana mai dadawala vaitena a gwadai bi Yesu a vite te maso i tego. Bi i tegotego lubu ba i daboke. ³⁵ Ġome Yesu kolosimo a tupalatu bi wainasi beyakuluna a voiyé te ena gala a dailidi.

³⁶ Mba kauwina mulinemo tedi a miya bi Yesu a waikitawata. ³⁷ Ġome kai selipapinemmo a gilumana gado, “NIGA BA YESU, DIU EDI ĠALIBONA.” Bi kununa kavalinemo a tutu. ³⁸ Bi taudanenedene labu Yesu vaitena a tupalatudi, ġemota kataiyanemo bi ġemota ġenijanemo. ³⁹ Bi lava mabai etaq a nawanawana, kunudi a kwadiyedi bi Yesu ai diboġi, bi a giuna

gado, ⁴⁰ “Tam kuna giu te pali vanuwina kwa dousuwasuwa bi lağan waifaioninemō kwa ġała munaġe. Bamoda tam Maimaituwa natuna te kwai yawasani munaġem bi kolosi modonaġa kwa yovo!”

⁴¹ Mba kauwina ġemotinemo kota pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi waibabada gesaudi vaitedi, Yesu ai ġwaiġwaiyenā gado, ⁴² “Tana bena Islael edi ġalibona, tana lava gesaudi i waiyawasanidi, bi taunaġa mote i waiyawasanī munaġe. Niganana kolosi modonaġa ya yovo te ta kita bi tai sumaqe. ⁴³ Tana wala i giugiu te Maimaituwa natuna bi tauwaisumaġena. Bamoda Maimaituwa ya ġoyena te niganana yai yawasani bi ta kita.”

⁴⁴ Bi taudanedanene labu, Yesu vaitena a tupatupalatudina kota ai dibogi.

Yesu ena peki

(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Dyn 19:28-30)

⁴⁵ Bi suwalamodomo dobu matabuna i waidudubalana eete 3 koloki. ⁴⁶ Bi 3 koloki mainana Yesu kalinana dididiginemo i talaġabalana gado, “Eli, Eli, lema sabatani?” Niga giuna banina ba “Egu Maimaituwa, egu Maimaituwa, bai aubaina kuna gosegħu?” ⁴⁷ Bi laġannemo tedi gesaudi ġome a moimoitona a vaiye bi a giuna gado, “Koi beyavaiya! Tana Elaidiya ya yogeyyogħe!” ⁴⁸ Bi noi taunana te oloto ġemota i velau te tai i vai. Bi waen ġolaġolanemo i waidakwa yovogħe te kai isunemo i pani bi Yesu lisinemo i waiyoyosāġe te maso i tegħi. ⁴⁹ Bi lava gesaudi a giuna gado, “Ku kita kamaġe, bamoda Elaidiya ya yovo te yai yawasani.”

⁵⁰ Bi Yesu kalinana dididiginemo i binau bi aluwina tamana i vitekamaġe bi i peki. ⁵¹ Noi taunana te pali vanuwinemō guduboyo i dawedawena i nuwalis, noke dabānemō te dibunemō i laukamāġe. Bi doġa i gusugusu ba ġakimà nananakidi a nuwasena. ⁵² Bi tauyewa mataetidi a nuwakamaġa bi Maimaituwa ena lava waiwaiyawi wapewapedi a pekipekina a kenamoito munaġa. ⁵³ Bi Yesu ena kenamoito mulinemo, mba lavedi pekipekidi tauyewa a potiyovo kamaġedbi bi a nawu Yelusalemmo a lau-maġħata lava wapewapedi lisidimo.

⁵⁴ Laġannemo tauwaiġaviya 100 edi bada bi tauwaiġaviya Yesu a waik-itawata, ba yanigusugus bi bai matabudi a tubutubuġġana a kitedi, tedi a naila gulata bi a giuna gado, “Tana giukauwa te Maimaituwa Natuna!”

⁵⁵ Bi ġome ba waiwaivinī wapewapedi manemanekemo a waikita. Mba waiwaivinidi wala Galilimo Yesu a kaiwata bi a sagusagu. ⁵⁶ Bi mba waiwaivinidi nopolidmo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemesi bi Diyosep tinedi, bi Diyebedi natunatuna tinedi.

Yesu a dobo

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Dyn 19:38-42)

⁵⁷ Bi i auaubiga, ba Yesu taukaiwatana ġesauna i tava. Tana ba Alimatiya olotona isana Diyosep. ⁵⁸ Tana i nawu Paelat lisinemo bi i waibaġa te Yesu taubeuna ya vai. Kamaina bi Paelat i waianina te tana Yesu taubeuna ya avali. ⁵⁹ Kamaina bi Diyosep Yesu taubeuna i vai bi gala potipotinemo i suma, ⁶⁰ bi ena tauyewa valivaliuna doudou wainononemō i sako nawe. Ĝome te ġakimà dididiga i ġimha bi tauyewa mataetina i waidougudu bi i nawu. ⁶¹ Bi Meli Magdalin bi Meli tedi tauyewa mataetina yawaninemō a miya bi a waikita.

Tauyewa tauyavena

⁶² Bokinamainana Waiyawasi Lağonna, pilipilisi edi babada bi Palisi a nawa Paelat lisinemo bi a giuna gado, ⁶³ “Gabemani, niga tauwaikaikaiyovuna mamiyanemo i giugiuna gado, ‘Tagu kaka lağan waifaioninemoyà kenamoito munäga.’” ⁶⁴ Taunana aubaina tauyava kwa giuvavasağedi te tauyewa sa yave kauwe eete lağan waifaioninem. Maite ena tauwaikaiwatana sa tava bi taubeu sa danenevai, bi sa kaiyovuna gado, ‘Yesu kaikana pekimo i kenamoito munäga.’ Niga kaiyovuna ya tubuğana ba ya tausägana mote mai dolinem.”

⁶⁵ Ĝome Paelat edi giu i waimunena gado, “Kamaina, emi tauyava vaitedi ko nawa bi bainewa kona noğonogötina mainana ko voiye te mote bai ima tubuğ.” ⁶⁶ Ĝome te a nawa tauyewa mataetina a gudu ĝavute bi a ĝavipatini te mba taunana mataila bamoda walitau ima solanawa.

28

Yesu i kenamoito

(Mak 16:1-11, Luk 24:1-12, Dyn 20:1-18)

¹ Waiyawasi Lağonna mulinemo, Sande olaloalemo, Meli Magdalim bi Meli ġesau vaitena a nawa tauyewa ivuna aubaina. ² Mba ĝome aneya malağä i yovoyovo ba yoyo dididiga i tubuğ. Te i nawa tauyewamo bi tauyewa mataetinemo ĝakimina i ĝimakamağe te dabanemo i miya. ³ Bi aneya kitana mai namanamali, bi ena gala potipoti otina. ⁴ Ĝome tauyava a naila gulata, bi naila i ka gusugusudi fe a laugulibubu.

⁵ Kamaina bi aneya waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Tagu e sibemi te temi Yesu tupatupalatuna ko tavutavuğe. ⁶ Tana mote niga ĝome, tana kaikana i kenamoito munäga, wala i giugiuna mainana i tubuğ. Ko nato bi i kenakenana gabuna ko kita. ⁷ Bi ko nawa makai bi ena tauwaikaiwatana niga mainana ko giuwedi, ‘Yesu pekimo i kenamoito munäga. Niganana yä taitainuwataumi, te tana ba ya dolidoli Galilimo, bi ĝome kaka ko kita.’”

⁸ Kamaina bi waivini tauyewa a gose kamağe, nopodi i naila kauwa bi geğä te mayasisidi, a velau ena tauwaikaiwatana giuwedi aubaina.

⁹ Mba taunana te Yesu lisidimo i laumağata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.” Bi waivini lisinemo a nawa bi tuwapekedi ai tupagwaliğedi, bi kağenemo a kabi bi a lauduneye. ¹⁰ Ĝome Yesu waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Ko nawa bi valevaletigu ko giuwedi te sa nawa Galilimo. Bi ĝome kaka tagu sa kitagu.”

Tauyava pilisi edi babada a tainuwataudi

¹¹ Kamaina bi waivini yağolo etağä a nawanawa ba tauyava a nawa malagai dididiginemo pilisi edi babada lisidimo, bi bai matabudi a tubuğana a tainuwataudi. ¹² Ĝome pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi ai bolu bi ogatala a voiye, te tauyava mane dididiga a vitedi, ¹³ bi a giuwedina gado, “Ko nawa bi lava niga mainana ko tainuwataudi, ‘Tama dudubalemo ke kenakwatu, bi Yesu ena tauwaikaiwatana a tava te Yesu taubeuna a danene vai.’” ¹⁴ Bi bamoda plovins tauwaibadayena niga giuna ima vaiye, ba tama kaka kakanuwabigabiga te mote bai gebogebona koma banavi.” ¹⁵ Kamaina bi tauyava mane a vai bi bai pilisi bi babada ġesaudi a giugiwedina mainana a voiye. Bi niga titikunina Diu lavedi nopolimo i dabalala, te giuna niganana yağolo ya kenakena.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giukamagädi dobu matabuna nopolidığa

¹⁶ Mba ġome te ena tauwaikaiwatana wapedi 11 a nawa Galilimo, Yesu oya i giugiuwenemo a tava. ¹⁷ Bi laġannemo tedi Yesu a kitakita, ba a lauduneye bi ġesaudi ba a nuwakulukuluva. ¹⁸ Kamaina bi Yesu lisidimo i tava bi i giuna gado, “Tagu malamo bi dobumo Maimaituwa waibada matabuna i vitegu. ¹⁹ Taunana aubaina, ko nawa bi dobu matabudi nopolidīgħ lava ko voyiedi te egħi tauwaikaiwatana sa tubuġa. Bi ko kabaludina ba Tamana, Natuna bi Aluwa Waiyawa isedimo. ²⁰ Bi bai matabuna e giugiu vavasaġmina tedi koi lovelovedi te sa voteyeteyedi. Bi yaġi giugiu kauwemi te tagu laġan matabuna temi vaitemi, eete laġan damona.”

MAK

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanege

Yesu ena noya bi ena wailovelove niga bukanemo a gei gilumi. Niga bukana taugilumina mote aiyai i sibe kauwe. Bi lava nuwanuwauyeuyedi sa giugiu te Mak i gilumi. Mak tana mote Yesu ena tauwaikaiwatana 12 nopolidomo. Bi lava gesaudi a nođoti te Pita vaitena Loummo a miyamiya bi Pita i giugiuna i vaivaiyena luvanemo i gilumi. Tana mote bai matabuna i gilumi bi Yesu baibaiga i voivoiyedina taudidi i gilumidi.

Mak ena giu nophonemo giu dabana dolidolina ba *Giu visuvisuna*. Tana ena buka nophonemo Yesu ena wailovelove mote i gilumidi bi bai i nawa bi i voivoiyedina taudidi i gilumidi. Mai aluwa gebogebodi lava lisidimo i kwavidi, lava sidesidedi i waiyawasanidi bi edi gebogebi i nođotikamađedi. Yesu bainewa kolosimo i peki bi ena kena moito taunana Mak i wailoveda.

Dyon taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Met 3:1-12, Luk 3:1-18)

¹ Maimaituwa natuna Yesu Keliso, giuna visuvisuna ba niga mainana i tubuđa, ² Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina luvanemo, mainana i tubuđa. Maimaituwa i giuna gado,

“Kwai beyavaiya, tagu egu tauwainoyanoya
yà gei giukamađe bi em eta ya yawasi.

³ ⁴Lava ġemota kalakalalemo
ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko kavisuvisu
bi ko kadidimani, tana ya natonato.’ ”

⁴ Taunana aubaina Diyom taukabulu, kalakalalemo i tava bi lava i kakabuludi. Tana i lauguguyana gado, “Emi gebogebi ko gosedi bi ko nato yà kabulumi bi Maimaituwa emi gebogebi ya nođoti kamađedi.”

⁵ Lava wapewapedi Diudiyamo bi Yelusalemmo miyemiyedi a nawa Diyom lisinemo. Bi edi gebogebi a kuvesidi bi Diyom Dioudan gaubinemmo i kabuludi.

⁶ Diyom ena kotekote ba kamelo kapalina vatuvatulina bi ena tagilolo ba ġamogħamo kwapina. Bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁷ Bi lava i giugiuwedina gado, “Lava muliġuđa ya natonatona ba laukaiotina mote mai tagu. Tagu mote ġemogħemotigu te ya laudulu bi ena kaġesuma yà kaikamađe. ⁸ Tagu gaubemo yà kakabulumi bi lava muliġa ya natonatona tana Aluwa Waiyawemo ya kabulumi.”

Dyon Yesu i Kabulu
(Met 3:13-17, Luk 3:21-22)

⁹ Mba laġannemo Yesu Galili nophonemo malagai Nasalet i gose bi i nawana Diyom lisinemo. Bi Diyom Dioudan gaubinemmo Yesu i kabulu. ¹⁰ Bi Yesu gaubemo i laulaulovotava ba mala nuwawasana i kita. Bi Aluwa i yovona lisinemo kitana maibena gabubu. ¹¹ ¹² Bi Maimaituwa kalinana malađa i yovona gado, “Tam ba natuotigu, nuwapougu lisimmo yà wainuwavisu.”

* **1:3:** Ais 40:3   * **1:11:** Pak 22:2, Ais 42:1, Met 3:17, Met 12:18, Mak 9:7

*Seitan Yesu i wai Laulubu**(Met 4:1-11, Luk 4:1-13)*

¹² Mote lofana te Aluwa Yesu i wai doli nawena kalakalalelemo. ¹³ Ĝome i miyana laĝan 40 nopolimo bi Seitan Yesu i wailaulubu. Bi gunuwala ĝamogamodi vaitedi bi aneya a yovo te a sagu.

*Yesu taugomo 4 i yogedi te sa kaiwata**(Met 4:12-22)*

¹⁴ Ĝalodi Diyon biliwelokomo i sako nawe mulinemo Yesu i nawa Galilimo bi Maimaituwa giuna visuvisuna i lauguguyaye. ¹⁵ Tana i giuna gado, "Maimaituwa ena waibada lava lisidimo saugina i tava. Emi gebogebo ko kuvesidi bi giuna visuvisuna koi sumage."

¹⁶ Yesu Galili topana diyanaga i nawanawa bi Saimon ma tasina Endulu i kitedi. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi ba taugomogomo. ¹⁷ Yesu i giuwedina gado, "Ko nato ko kaiwatagu. Temi bainewa iyana ko konekonedina mainana tagu ya lovelovemi te lava ko konedi." ¹⁸ Tedi ma gemota edi gomo a gose kamaĝedi bi Yesu a kaiwata.

¹⁹ Yesu i taunawanawa mote lofana te Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i kitedi. Tedi wagamo edî gomo a vovokaukauwedi.

²⁰ Laĝannemo wagamo i kitekitedi te i yogedi, "Ko nato ko kaiwatagu!" Ĝome tamedi Diyebedi bi tausagudi wagamo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

*Yesu aluwa gebogebona oloto nponemo i kwavivai**(Luk 4:31-37)*

²¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nato Kepeniam malagainemo bi waiyawasi laĝaninemmo i nawa bolu vanuwinemo bi wailovelove i wai tubu. ²² Bi ĝome ena wailovelove lava a vaivaiyena ba a tagugu. Banina tana ena wailovelove tabuna mote mai waiĝake tauwailovelovedi mainana. Tana ena wailovelove vaiyena ba waibadana tana lisinemo.*

²³ Ĝome bolu vanuwinemo aluwa gebogebona oloto i sunesuneĝina i binauna gado, ²⁴ "Tam Nasalet Yesuna kuna ĝoenia bai lisimaimo kwa voiyem? Tam kuna natona kwa ka gebogebomai ee? Tagu e sibem tam aiyai? Tam waiyawa ĝemota Maimaituwa lisinaĝa kuna yovo."

²⁵ Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, "Kumiya moimoisili bi oloto ku potiyovo kamaĝe!" ²⁶ Aluwa gebogebona oloto i ka galagalali bi i voiyem te i pekibubu bi i lau potiyovo kamaĝe.

²⁷ Lava matabudi ĝome a sove bi edi lava ai talayedina gado, "Niga bai kauwina ya tubutubuĝa? Niga wailovelove valivaliuna, tana waibada lisinemo te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi kalinana sa kaikaiwata."

²⁸ Yesu giuna ma ĝemota Galili dobuna matabuna i na yaĝosi.

*Yesu lava wapewapedi i wai yawasanidi**(Met 8:14-17, Luk 4:38-41)*

²⁹ Tedi bolu vanuwinema a gosegose, ba tana Diyemes bi Diyon vaitedi a nawa Saimon bi Endulu edi vanuwemo. ³⁰ Bi mba vanuwinemo Saimon lawana gaugafulu i vai bi ena gabumo i kenakena. Tana i sida aubaina te Yesu a tainuwatau. ³¹ Kamaina bi Yesu i nawa waivini nimanemo i kabi bi i solu waimoito. Gaugafulu ma ĝemota i kovi bi waivini i moito te i wai kanidi.

* ^{1:22:} Wala Maimaituwa Mousis waiĝake i vite te Isael lavedi maso a kaiwata.

³² Mba aubiganemo suwala bulubulumo[†] lava matabudi edi lava sidesidedi bi aluwa gebogebodi a sunesuneğidina a avala tava Yesu lisinemo. ³³ Tedi matabudi vanuwina didiyaunemo ai ġemotidi. ³⁴ Bi Yesu edi sida tabudi bi tabudi i wai yawasanidi. Bi kota aluwa gebogebodi vaitedi i wai potiyovodi. Bi aluwa gebogebodi a sibe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Taunana aubaina mote i wai aninedi te sa giu.[‡]

*Yesu Galilimo i lauguguya
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Olaolalemo dobu mawai dudubalina, Yesu vanuwa i gose bi i nawa dobu ġuyuwinem bi i laulaupali. ³⁶ Saimon bi ena lava vaitedi a nawa a tavuġe. ³⁷ Tedi tana a banavi bi a giuwena gado, “Lava matabudi tam sa tavutavuġem.”

³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ta nawa malagai ġesaunemo bi diyadiyanāga bi tedi vaitedi lisidimo ya lauguguya. Taunana aubaina e tava.” ³⁹ *Kamaina bi tana Galili dobuna i nawa yaġosi bi bolu vanuwidiġa i laulauguguya. Bi kota lava nopolimo aluwa gebogebodi i kwavidi a potipoti yovo.

*Yesu oloto sida kapa vaivaina i wai yawasani
(Met 8:1-4, Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Oloto sida kapa i vaivaina i tava Yesu kaġe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliġe bi i giuna gado, “Bamoda kwa ġoena, te kwai yawasanigu.”[§]

⁴¹ Yesu oloto i kita te i launuwatoiye, bi nimana i tuġu te i taukonji bi i giuwena gado, “Kamaina ya ġoegoena, kwa yawasana!” ⁴² Mote lofana te, sida kapa oloto i gose bi i yawasana. ⁴³ Kamaina bi Yesu oloto i wai ġakena gado, ⁴⁴ “Mote aiyai ġesauna kuma giuwe. Kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye, te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”***

⁴⁵ Geġa te oloto i nawa bi lava i giu nawedi bai lisinemo i tubutubuġana giuna i ka didigi. Taunana aubaina Yesu mote masagabogħa i nawawawwa taun. Bi tana i nawa dobu ġuyuwidiġa i miyamiya nawa. Bi yaġolo te lava bamu miyemiyedi tana lisinemo a tavarata.

2

*Yesu oloto sida tunipeki peki i vaivaina i wai yawasani
(Met 9:1-8, Luk 5:17-26)*

¹ Laġan visa a kovi mulidimo Yesu i munaġa tava Kapeniammo. Lava a vaiye te Yesu i tava munaġa vanuwemo. ² Kamaina bi lava wapewapedi a tava ġome bi vanuwanopona bi mataetina ai wanavu. Yesu Maimaituwa giuna i giugiuwed. ³ Bi oololoto 4 edi tau tuni peki peki latilatina a avali

[†] **1:32:** Suwala bulubulumo banina ba waiyawasi laġanha laġanina i kovi. Diu edi waiyawasi laġanina palaide suwala bulubulumo i wai tubu bi satade suwala bulubulumo i kovi. [‡] **1:34:** Mote i wai aninedi te a giu banina Yesu i sibe te aluwa gebogebodi yai aninedi bi sa giuna, tana Vinevinena tauwaiyawasana ba lava sa egeli te gaviya yai badea a noġoñogti te tauwaiyawasana bena mainana (Diyon 6:15). ^{*} **1:39:** Met 4:23, Met 9:35 [§] **1:40:** Diu edi waigakemo lava sida kapa vaivaina ba yavana tabunemo miyamiyana. Diu ai ġakedi te mote aiyai ima taukonidi. Lava gebogebodi ai ġakedi te mote bolu vanuwinem sima laudune e malagaimo sima miya. Bamoda aiyai gebogebona bi i yawasanana ba i visu munaga bi Maimaituwa matanemo tana kamaina. Lava vaitedi sa miya malagaimo bi ya laudune Maimaituwa ena vanuwemo. *** **1:44:** Pilisi ba puyo taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo. Tana oloto ya kamagħi te ena sida kapa i kovi.

tavaite. ⁴ Tedi mote ġemoġemotina te maso a valageta Yesu lisinemo, lava mataeta ai wanavu. Taunana aubaina a saġa vanuwa dabanemo, bi bamo Yesu i moimoitona luvaluvanemo bwda a koiyavusi. Kamaina bi edi tau latilatina ai dawe yovoġe Yesu matanemo. ⁵ Yesu olooloto edi sumaġa i kita aubaina oloto tuni pekipekina i giuwena gado, “Natugu, em gebogebo ya noġonoġoti kamaġe.”

⁶ Ĝome waīgake tauwailovelovena mainana a vaivaiye ba nuwedimo ai nuwanoġoġotona gado, ⁷ “Maimaituwa taunaġa gebogebo taunoġoti kamaġedi bai aubaina niga lavana mainana ya giugiu? Tana bena Maimaituwa vaitena ġemoġemotidi, ee?”

⁸ Tedi mai a wai nuwanoġoġota ba Yesu ma ġemota nopardi i sibe. Bi i giuwedina gado, “Bai aubaina nopardi mainana ko wai noġota? ⁹ Bamo giuna i tekateka oloto tuni pekipekina lisinemo, ‘Ku moito em kebana kwa avali bi kwa nawa, ee em gebogebo e noġoti kamaġe?’ ¹⁰ Niganana kaka yāi lovemi bi ko sibe te Tana Taunana Natuna waibadana i vai te dobumo gebogebo ya noġotikamaġedi.” Ĝome Yesu oloto tuni pekipekina i giuwena gado, ¹¹ “Kwa moito em kebana kwa avali bi kwa nawa em vanuwemo.” ¹² Lava matabudi a kitakita bi ma ġemota i kena moito, ena kebana i vai bi i nawa. Tedi ġome a sove bi Maimaituwa a ka saġesaġena gado, “Tama niga kauwina mote bamo mainana ka kitakita.”

Yesu Livai i yoge

¹³ Yesu Kabeniam i gose bi i munāġa topa diyanāġa i nawanawa. Bi lava kumna a tava lisinemo bi i wai lovelovedi. ¹⁴ Tana i nawanawa te Alupias natuna Livai i kita, takis anilaitupana vanuwinemo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Livai i miya moito te Yesu i kaiwata.

¹⁵ MBA aubiganemo Livai ena vanuwemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi bi takis taulaitupa bi gebogebo lavedi wapewapedi vaitedi a kanikani.* ¹⁶ Palisi mabai waīgake tauwailovelovena a kita te takis taulaitupa bi gebogebo lavedi Yesu vaitena a kanikani. Taunana aubaina Palisi Yesu ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina tana niga lavedi vaitedi sa kanikani?” ¹⁷ Yesu i vaiyedi bi edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ġoegħoe bi lava sidesidedi doketa taudidi sa ġoegħoe. Tagu e yovona mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebo lavedi aubaidi.”

Udi ena waitala

¹⁸ Laġġan ġemota Diyon taukabulu ena tauwaikaiwatana bi kota Palisi a udiudi. Lava ġesaudi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina Diyon taukabulu ena tauwaikaiwatana bi Palisi edi tauwaikaiwatana sa udiudi bi tam em tauwaikaiwatana geġqa?” ¹⁹ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina lawelawena ena tauliso sa udi? Tedi mote sima udi banina lawelawena yaġolo tedi vaitedi. ²⁰ Bi laġġan yaġolo ya natonatona ena ġaviya sa kaikamaġe mulinemo kaka ena tauliso sa udi.”

²¹ Lava mote ġemogħemotina te gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo waigemotidi. Bai aubaina, galana valivaliuna

---

* **2:15:** Mousis waīgake i gilumidi bi Palisi mba waīgakedi matabudi a kaikaiwata kauwedi. Bi kota Diu edi vaivai bi vaivai ġesaudi ai tubudi bi a kaikaiwatedi. Tedi a giu te mabai niga waīgakedi mote a kaikaiwatedi ba tedi lava gebogebodi.

male gala wadubona ya lisi wai didigi.[†] 22 Aiyai mote waen valivaliuna ima vai bi galele wadubonemo ima ġini yovōge. Bamoda mainana ya voyienya ba waen galelena wadubona ya nuwa golu te galele bi waen sa gebogeb. Geġga te tana maso waen valivaliuna i vai bi galele valivaliunemo i ġini.[‡]

Waiyawasi laġannha Waitalana

23 Waiyawasi laġannemo Yesu bi ena tauwaikaiwatana vaitedi witi daib-naġa a nawanawa bi witi banidi a tanodi bi a kanikanidi. 24 Taunana aubaina Palisi Yesu a giuwena gado, “Ei! Mba tama ema waiġake te em tauwaikaiwatana mote maso mai a voiye waiyawasi laġannemo.” 25 Yesu giu i wai munena gado, “Temi Deividia bai i voivoiyena mote bamo ko iyevi? Sauginemo tana bi ena lava vaitedi kani a peki bi a ġoe te maso bai a kani. 26 *Kamaina bi i nawu Maimaitiuwa ena vanuwemo bi buledi Maimaitiuwa vitevitena i vai bi ena lava vaitedi a kani. Niga kauiwina pilisi saġasāġa guletina Abiyata ena waibada sauginemo i tubuġa. Waiġake ena luvamo mba buledina pilisi taudiġa sa kanikani. Bi geġga te Deividia i vai bi ena lava vaitedi a kani.” 27 Yesu giu i waikenana gado, “Waiyawasi laġanina ba lava aubaidi. Bi waiyawasi laġanha mote lava imai badaye.” 28 Niganana kona kita, Tana Taunana Natuna, tana waiyawasi laġanina badana.

3

Yesu Oloto Nimana Pekipekina I Wai Yawasani (Met 12:9-14, Luk 6:6-11)

1 Waiyawasi laġannemo Yesu i munaġa nawa bolu vanuwinem. Bi ġome oloto nimana pekipekina i miyamiya. 2 Bi lava ġesaudi Yesu a wainene te sa kita, te waiyawasi laġannemo oloto nimana pekipekina yai wai yawasani te sai wawu. 3 Yesu oloto nimana pekipekina i giuwena gado, “Ku moito kwa saġa lava matedimo.” 4 Bi lava i wai talayedina gado, “Egu lava, eda waiyawasi laġanha ena waiġake bainewa ya giugiu? Lava ta sagu ee ta kita kamaġe, tai yawasani ee ta kagebogebo?” Bi tedi a miya moimoisili. 5 Lava i kita nawedi te nopodi bagibagidi aubaina te tana nuwana i lai medimed bi geġga te i wainuwapoyaedi. Kamaina bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tuġu.” Ĝome oloto nimana i tuġutuġu ba i yawasana.

6 Palisi mai a kitakitana, tedi pali vanuwina a gose bi a nawa Alodi ena muli lavedi lisidimo. Bi Yesu kana pota a yesi te maso ai peki.

7-8 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi mba malagaina a gose bi a nawa gelemo, Galili topana diyanemo. Bi Galili lavedi kumna a kaiwatedi. Bi bai matabuna i voivoiyena a vaiye bi lava wapewapedi Diudiyāġa, Yelusalemġa, Idumeya bi Diyoudan noi nevanemo. Taiya bi Sidon lavedi a tava Yesu lisinemo. 9-10 *Lava kumna sima dubutawi taunana aubaina te ena tauwaikaiwatana i giuwedi te waga sa kanonogi. Banina tana lava i waiwai yawasanidi, aubaina mabai sidesidedi a wai bibibina te maso a taukonni bi a yawasana. 11 Ĝome lava aluwa gebogebodi a sunesunegidina Yesu a kitakita te matanemo a nuwalikwa bi a galagalalana gado, “Tam,

[†] 2:21: Tagu yawasana valivaliuna e natome. Bi temi emi vaivai wadubona vaitena tai ġemotina mote ima kena kauwa. Mote aiyai gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo ġemoti. Bamo te mai i kauwena ba sa kogakogħana sauginemo gala valivaliuna ya ġoġosi bi gala wadubona ya lisi waididig. [‡] 2:22: Diu edi kwagi ba ġamogħam kwapidi. Laġannemo ġamogħam kwapida i wadubona ba puloplu sa saġa te kwagi ya suve sali. ^{* 2:26:} 1 Sam 21:1-6 ^{* 3:9-10:} Mak 4:1

Maimaituwa natuna.” ¹² Bi Yesu aluwa gebogebodi i wai ġakedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

*Yesu giugiukamāġed i 12 i vinedi
(Met 10:14, Luk 6:12-16)*

¹³ Yesu i nawa oya dabaneemo bi tedi mabai i ġoegoedina i yogedi bi a nato lisinemo. ¹⁴ Tedi 12 i vinedi bi i wai isedina, *giugiukamāġed*. Tana i giuwedina gado, “Tagu e vinemi te temi tagu vaitegu. Tagu ya giugiukamāġem i te ko nawa ko lauguguya, ¹⁵ bi waibada ko vai te aluwa gebogebodi ko kwavidi.” ¹⁶ Niga 12 i vinevinedina isedi ba

Saimon i wai isana Pita*,

¹⁷ Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i wai isedina *Boaneges*, niga isana banina ba palele natunatuna.

¹⁸ Endulu,

Filip,

Batolomiu,

Met, isana ġesau Livai,

Tomas,

Diyemes Alupias natuna,

Tadias,

Saimon tana ba Selot†

¹⁹ Bi Diudas Iskaliot tana taukaisolu.

Lava a giu te bena aluwa gebogebodi Yesu a sunegi

(Met 12:22-32, Luk 11:14-23,12:10)

²⁰ Yesu i munāġa vanuwemo bi lava kumdi a tava ai ġemotidi, taunana aubaina Yesu bi ena tauwaikaiwatana mote ġemogemotina te maso a kani. ²¹ Sauginemo ena vanuwa lavedi giuna a vaivaiye ba a nawa auwai dolinemo banina lava a giuna gado, “Yesu i bu'uwa.” ²² Waigħake tauwailovelovena mabai Yelusalemġa a tavatavana a giu te penama edi bada taumudulele‡ Yesu i sunegi te ġailisi i vite bi aluwa gebogebodi ya kwavikwavvaidi. ²³ Kamaina bi Yesu i yogedi bi lautaulalamo i giuwedina gado, “Seitanī bainewa taunāġa ya kwavi munāġe? ²⁴ Bamo dobuna lavedi sa dailidi bi sai ġasigasina ba taudīga sa ka gebogebodi? ²⁵ Bi kota vanuwa ġemota nopona lavedi sa dailidi bi sai ġasigasina ba sai dabalalidi. ²⁶ Bamoda Seitan ena dam sa dailidi bi taudīga sai ġasigasina kaka bamo mote sima tava. ²⁷ Aiayi mote oloto ġaiġailisina ena vanuwa ima lol, te tana dolinemo ya panipani kaka ena ġonaġona ya legaudi. ²⁸ Ya giugiu kauwemi te gebo matabudi bi lava kuvalidi ba Maimaituwa ya noġotikamāġed. ²⁹ Bi bamoda aiyai Aluwa Waiyawa i kuvalina ba Maimaituwa mote ima noġotikamāġe. Banina tana gebo ilailala i voiye.”

³⁰ Yesu niga mainana i giuna banina tedi a giugiuwena gado, “Tana aluwa gebogebona i sunegi.”

Yesu Ena Lava Otidi

(Met 12:46-50, Luk 8:19-21)

³¹ Yesu tinana bi tasitasina a tava didiyaumo bi ena giu a giukamāġe. ³² Lava kumna a miyamiya kwaikwaivilena a giuwena gado, “Ei, tinam bi tasitasim oloolotodi bi waiwainividu didiyaumo sa labelabem bi a ġoegoena sa kitam.” ³³ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamo tinaguna bi bamo

* ^{3:16:} Isa Pita banina ba ġakima. † ^{3:18:} Isa Selot banina lava damna mabai tedi Loum gabemanina tauwai ġavvienha. ‡ ^{3:22:} Gulik baibol i giuna Belsebul. Bi Belsebul banina ba taudou edi bada.

tasitasigudi?” ³⁴ Tana lava ġome a miyamiyana i kita nawedi bi i giuna gado, “Tagu tinagu bi tasitasigu niga taudidi sa miyamiya. ³⁵ Tana aiyai Maimaituwa ena ġowana ya voivoyiena ba tasigu, nuvugu bi tinagu.”

4

Taubayau Lautaulalana

¹ Yesu Galili topana diyanemo wailovelove i waitubu munaġe. Bi lava kumna a tava a dubutawi aubaina te tana waga i poupolena dadanemo i miya saġa. Bi lava matabudi gelemo a moito. ² Tana lautaualalamo kauwa wapewapedi i wailovelovedi bi enai lovelovemo niga mainana i giuwedina gado, ³ “Koi beyavaiya, taubayau i nawa pesi au launaġasedimo. ⁴ Laġannemo pesi i laulaunaġasedi, ġesaudi etamo a talaġa bi mwanuwa a tava te a kani vaidi. ⁵ Bi ġesaudi doğa waitelitelinemo a talaġa. Ġome doğa sebunemo te pesi a duga makai banina doğa ġaubona. ⁶ Bi laġannemo suwala i lovo tava bi i lalalani ba pesi kalakalanapudi i lalawaipokidi, banina tedi lamlamdi mote a yovo gulata. ⁷ Bi pesi ġesaudi gedala nopodimo a talatalaġa, ba a duga. Bi gedala pesi i yavanidi. Taunana aubaina mote a bani. ⁸ Bi kota pesi ġesaudi doğa visuvisunemo a talatalaġa ba a duga a saġa te a vota, ġesaudi 30, 60 bi 100.” ⁹ Yesu i giuna gado, “Temi waibeyemi te koibeyavaiya.”

Bai Aubaina Yesu Lautaulalamo i Giugiu

(Met 13:10-17, Luk 8:9-10)

¹⁰ Muliga Yesu taunaga i miyamiya bi ena tauwaikaiwatana 12 bi lava ġesaudi lisinemo a tava bi ai talaye te lautaulala banina bai.

¹¹ Kamaina bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Maimaituwa ena waibadana kenakena waidavonina ba temi i vitemi. Lava tabudimo miyemiyedi tedi mwali matabudi lautaualalamo ya giuwedi, ¹² te bai Aisaiya i giugiuwena ya tubuġa,

“Tedi sa kitakitana

bi mote sima kita banavi.

Bi kota male sa vaivaiyena,
bi mote sima sibe.

Taunana aubaina mote sima nuwavitala Maimaituwa lisinemo,
te maso edi gebogebi ya noġotikamaġed!”

Doga Matabudi 4 Edi Titikuna

(Met 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Yesu tedi i wai talayedina gado, “Temi niga lautaualalana mote ko sibe? Lautaulala ġesaudi ya giuwedina mba bainewa bi ko sibedi? ¹⁴ Taubayau pesi i laulau naġasedina ba lava Maimaituwa giuna ya giugiu nawena.

¹⁵ Bi lava ġesaudi ba maibena pesi etamo kulukuluvidi. Niga lavedi Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi Seitan ya saġa makai nopodimo te giu ya kaikaikamaġed. ¹⁶ Lava ġesaudi maibena doğa waitelitelinemo, tedi manuwavisudi giu sa vaivaiyena ¹⁷ bi lamlamdi geġa aubaina mote sima moimoito didina. Laġannemo pilipili bi laukivibogebi sa saġa, Maimaituwa giuna aubaina ba tedi maġemota sa kuluva. ¹⁸ Lava ġesaudi maibena pesi gedala nopodimo a talatalaġa. Tedi Bada giuna sa vaivaiyena, ¹⁹ bi kota niga dobuna ena yawasana, mai mane ġoenā bi mwali ġesaudi noġotidi sa tava te Maimaituwa giuna sa yavayavani. Taunana aubaina tedi mote sima votavota. ²⁰ Lava ġesaudi maibena pesi doğa

visuvisunemo wadiwadidi. Niga lavedi ba giu sa vaiye, te nopolidimo sa sako bi sa kaikaiwata. Tedi votedi gesaudi 30, 60 bi 100.”

²¹ *Yesu lava niga mai i giuwedina gado, “Lava piupiu i gabuna, mote bai sauginemo ima vai te gulewa dibunemo ee bena dibunemo ima sako nawe. Bi tana masagabomo ġakima dabanemo ya sako te ya yana. ²² *Mwali bai kankandavonina muliga male ya laumāġta. Bi mwali bai waiwai kwesina male ya laumasagabo. ²³ Bamoda temi wai beyemi te koi beyavaiya.”

²⁴ *Bi kota lava i giuwedina gado, “Bai ko vaivaiyena, kamaina te ko vaiye kauwe. Bamoda niga kauwina ko komaniyena ba Maimaituwa kauwa gesaudi yai lovelovemi te ko sibedi. Bi kota tana kauwa wapewapedi ya vitemi. ²⁵ *Aiyai niga kauwidi ya vaivaiye kauwedina ba Maimaituwa tana lisinemo nuwauyauya yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa bi lisinemo ġaubona ya kenakenana kaka sa kaikamage.”

Maimaituwa Ena Waibada Ya Dididigana Titikunina

²⁶ Bi Yesu i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada ena lava lisidimo titikunina ba niga mainana: Lava pesi ena daibimo i wadidi. ²⁷ Dudubala bi suwala tana ya kenakena ee ya miyamiya bi pesi kamaina te sa dugaduga. Bi tana mote i sibe te bai ya tubutubugo. ²⁸ Doġa taunaġa pesi ya wai dugedi bi ya wai votedi. Dolinemo sa kalanapu te lugudu sa sivudi bi sa love te sa buso bi banidi nopolidimo sa sivudi. ²⁹ Laġannemo pesi i tabutuna ba lava ya tava te biliukomo ya laukoġavuka. Banina vililubu ena laġani i tava.”

³⁰ Yesu i giu munaġana gado, “Maimaituwa ena waibadana ena lava lisidimo ba bai ya lau koiluvae te ko sibe? Ee bai lautaualana tagu yà giuve te ko sibe? ³¹ Mba maibena wasiva pouna ġaubo otina doġamo ko wadiwadina. ³² Muliġa mba pesina ya duga te ya didiga mote mai pesi gesaudi. Bi lagalagana waiyamonina damodamodimo mwanuwa sawasawaġa lovlovodi sa tava te sa laulau noġi.”

³³ Niga lautaualana bi lautaulala gesaudi vaitedi, Yesu Maimaituwa giuna lava edi luvamo i giuwedi te maso a sibe. ³⁴ Tana giu matabudi i giugiuwedina ba lautaulalamo i giugiuwedidi, bamo mote giu bai i giu otiedi. Bi kota laġannemo ena tauwaikaiwatana taudīga ba tana giu bani otidi i giugiuwedi.

Yesu yavala bi labama i giu waitaudi

(Met 8:23-27, Luk 8:22-25)

³⁵ Mba laġanna ġemotina aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta nawa noi nevanemo.” ³⁶ Yesu wagamo bi ena tauwaikaiwatana tana vaitena a nawa. Bi lava kumna ġome gelemo a gosed. Bi tedi edi waga bi waga gesaudi vaitedi a nawa. ³⁷ Tedi a nawanawa te yavala didiga i tava. Bi labama wagamo i talatalaġa te gauba waga nophonemo i waidubusaġe bi ġotona te maso i wanavu. ³⁸ Bi Yesu waga mulinemo kunuwana dabanemo i kenakena. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana tana a lainuvesi bi a giuweni gado, “Tauwailovelove tam kwai nuwaboyaeda ee gegħa? Niga ta peki!” ³⁹ Yesu i moito bi kalinana bagibginemo yavala i giuweni gado, “Ku nuwaġavuka.” Bi labama i giuweni gado, “Ku lautautau.” Kamaina bi yavala i nuwaġavuka bi daumola i kena ⁴⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Temi ko wai sumaqha ee gegħa?”

⁴¹ Tedi a naila bi taudīgā ai giugiuna gado, “Niga tana aiyai? Te yavala bi labama i giuwedi te kalinana a kaiwata.”

5

*Yesu oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Luk 8:26-39)*

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Galili topana noi nevanemo, Gelasin lavedi edi dobumo. ² Sauginemo Yesu waga dabanemo i potipoti yovo te, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina, tana tauyewamo bí i velau i tava Yesu lisinemo. ³⁻⁵ Niga olotona tauyewağā miyamiya nawina, mote aiyai ğemögémotina te ya katautau. Tana suwala bí dudubala tauyewağā bi dakiğā i binabinau nawa bi sabilemo tunina i sesesedi. Bi tana lağanı matabuna kágena bi nimana seinimo a panipanidi bi geğə te i katikati ğavuğavukidi. ⁶ Sauginemo tana Yesu manekemo i kitakita, te i velau Yesu kağe pakanemo bi tuwapekana i wai tupagwaliye. ⁷ Bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Yesu Maimaituwa sağasağā guletina Natuna, tam bai lisigumo kwa voiye? Maimaituwa isanemo yà giugiwem te mote kuma laukivi gebogeböegu.” ⁸ Niga mainana i giuna, banina Yesu kaikana giuwena gado, “Tam aluwa gebogebom oloto ku potiyovo kamäge.”

⁹ Göme Yesu, oloto i waitalayena gado, “Tam isam bainewa?”

Te tana niga mainana i giuvitena gado, “Tagu isagu kumna tama ke wapa kauwa.” ¹⁰ Bi aluwa gebogebona yağolo te Yesu i waibağā gulate te maso mote i giukamağedi wali dobumo.

¹¹ Bi mba göme buwawa kumna dididiga a yabayaba oya nevakaunemo.

¹² Taunana aubaina penama Yesu ai bağā gulatena gado, “Kwa giu kamägemö te buwawa lisidimo te nopodimo ka sola nawa.” ¹³ Kamaina bi Yesu aluwa gebogebodi i giuwedi te oloto a potipoti yovo kamäge bi buwawa nopodimo a sola nawa. Kamaina bi buwawa kumna wapan 2 tausun dabakai a velauwata a yovoyovona ba topamo a tonu.

¹⁴ Bi buwawa tauğamodi a velau a nawa malagai nopodığā bi malagai diyadiyanığā bi bai i tubutubuğanā, lava a giuwedi. Kamaina bi lava bai i tubutubuğanā au kitanemo a tava. ¹⁵ Lağanemo lavedi Yesu lisinemo a tava, ba olotona penama kumna a sunesuneğina a kita, i wai gala kauwa bi ena noğota didimaninemo i miyamiya ba lavedi a naila kauwa. ¹⁶ Tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina bi kota buwawa lisidimo bai i tubutubuğanā a kitakitana lava ğesaudi a giuwedi. ¹⁷ Taunana aubaina tedi Yesu ai bağā te edi dobu ya gose.

¹⁸ Lağaninem Yesu wagamo i gelugelu tena, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina Yesu i wai bağā te vaitena maso a nawa. ¹⁹ Bi Yesu mote i wai anine bi i giuwena gado, “Kwa munığā em vanuwa lavedi lisidimo bi Bada bai lisimmo i voivoiyena bi ena lau kivivisuvisu tedi kwa giuwedi.” ²⁰ Kamaina bi oloto i modina i nawa malagai 10 nopodığā bi bai Yesu lisinemo i kaukauwena, lava i giu nawedi. Bi lava a vaivaiyena ba a sove.

*Yesu, Diyalesi natuna bi waivini ğesau i waiyawasanidi
(Met 9:18-26, Luk 8:40-56)*

²¹ Yesu wagağā i munığā noi nevanemo i tava. Tana topa diyanemo i miyamiya bi lava kumna a tava a dubutawi. ²² Bolu vanuwina taulabena isana Diyalesi i tava Yesu i kitakita ba Yesu kağe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliğe ²³ bi nuwana tabutabunemo i wai bağanā gado, “Natugu waivininina ğaubona i sida kauwa, ğotona te ya peki. Aee, kwa nato nimam

dabanemo kwa sako te ya yawasana bi ya miya.” ²⁴ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Bi kota lava kumna dididiga tana a kaiwata bi a bibibini.

²⁵ Ĝome waivini ĝemota kwalabu wapana 12 kwasina i miyamiya kamakamaĝena. ²⁶ Niga waivinina ena mane matabuna doketa lisidimo i waiyakali. Bena masso i yawayawasana ba sida i dididiga. ²⁷ Laĝannemo waivinina Yesu giuna i vaivaiye ba tana lava kumna mododiga Yesu mulinaĝa i saĝa bi ena gala isu damodamonaĝa i taukoneni. ²⁸ Banina tana kaikana nophonemo i wai noĝotana gado, “Bamoda Yesu ena galaga yà taukonina ba yà yawasana.” ²⁹ Noi taunana te waivini ena sida kwasina i miyamiya kamakamaĝena i kovi. Bi tuninemo mayana i vai te ena wainuwatoimo i yawasana.

³⁰ Yesu maĝemota mayana i vai te ĝailisi lisinemo i potiyovo. Bi i tauvitale lava kumna nophonemo bi i wai talayedina gado, “Aiyai i taukonigu?”

³¹ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tam kuna kita te lava kumna sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonigu?”

³² Bi tana yaĝolo te i wai laulau kita te aiyai ena gala i taukoneni. ³³ Waivini i noĝoti munage te tana i taukoneni. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i tava Yesu kaĝe pakanoemo te tuwapekana i wai tupagwaliye bi mwali matabuna i ka maĝoti. ³⁴ Bi Yesu waivinina i giuwena gado, “Keulo, em sumaĝa i wai yawasanim. Em sida i kovi bi ma nuwaubam kwa nawa.”

³⁵ Yesu yaĝolo waivini lisinemo i giugiu ba Diyailesi ena vanuwa lavedi a tava bi a giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalaĝaĝa natum kaikana i kovi.”

³⁶ Tedi mai a giugiu ba Yesu beya damodamonemo i vaiyedi bi bolu vanuwina taulabena i giuwena gado, “Nuwam ima kulukuluva kwai sumaĝa ota.” ³⁷ Yesu ĝome lava matabudi i wai ĝakedi, kamaina Pita, Diyemes bi tasina Diyon taudiga tana vaitena a nawa. ³⁸ Tedi a nawa Diyailesi ena vanuwemo a tavatava ba lava i kitedi a ĝabaĝaba bi, a leleleyakeyake bi a nusanusa. ³⁹ Yesu vanuwa nophonemo i valageta bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko wai nuwapoyae bi ko ĝabaĝaba? Gomana mote i peki tana ya kenakena ota.”

⁴⁰ Lava Yesu ai gwaigwaiye aubaina, lava i giuwedi a potiyovo doĝamo. Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana faiona bi gomana tamana bi tinana a saĝa noke gomana lisinemo. ⁴¹ Kamaina bi Yesu gomana nimanemo i kabi bi i giuna gado, “Talita kum.” (Niga giuna banina ba keulo yà giugiuwem te kwa kenamoto.)

⁴² Ma ĝemota gomana i kenamoto bi i moito nawa. Niga gomenina ena kwalabu ba 12. Lava niga kauwina a kita te a sove gulata. ⁴³ Yesu lava i waiĝakedi te bai i tubutubuğana mote aiyai sima giuwe. Bi i giuwedi te gomana kani sa vite ya kani.

6

Nasalet lavedi Yesu a miyatautauliye

¹ Yesu mba dobuna i gose bi i munaga ena malagai otinemo bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata. ² Waiyawasi laĝannemo^{*} tana wailovelove i waitubu bolu vanuwinembo. Bi lava wapewapedi ĝome ena wailovelove a vaivaiyena, tedi matabudi a tatava bi ai talapilina gado, “Niga

* **6:2:** Waiyawasi laĝanna ba laĝan wai-7-na ĝome Maimaituwa ena noya i wai kovi bi i waiyawasi.

nuwauuyauyana bamo i vai? Bi kota bamo ġailisi i vai bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi? ³ Tana ba taukamda, Meli natuna. Bi tasitasina niga Diyemes, Diyousep, Diudas bi Saimon. Bi kota nuvunuvuna niga vaiteda, ee?" Kamaina bi Yesu a daboke.

⁴ Yesu tedi i giuwedina gado, "Lava ġesaudi ba taugiuwatana sa vivivile bi ena dam bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile." ⁵⁻⁶ Taunana aubaina lisidimo mote ani sove kauwidi i voiyedi bi lava sidesidedi visa ota lisidimo nimana dabedimo i sako bi i wai yawasanidi. Bi Yesu i sove te lavedi mote ai sumāġe.

Yesu taukaiwatana 12 i giukamaġedi te malagaiġa a lauguguya nawa

Yesu i nawa malagaiġa bi lava i wailovelovedi. ⁷ Tana ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi te a nato lisinemo bi labulabuġa i giukamaġedi. Tedi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi sa wawaiubedi ⁸ bi kota niga mainana i giuwedi, "Ko nawananawana mote bai ġidoġna koma vai, digona taunaġa ko vai. Ko nawananawana mote kani, mote tana, mote mane koma tagini. ⁹ Bi kaġesuma ba ko kotedi bi kwama ġdoi mote koma vai." ¹⁰ Bi kota niga mainana i giuwedina gado, "Bamo malagaidimo ko tavatava bi vanuwinem sa giuvaimina, ba vanuwidimo ko miyamiyana eete malagaina ko gose. ¹¹ [†]Bi bamoda lava mote sima ġoemi bi mote simai beyavaiyemi, kamaina te kaġemi gobusidi ko lai kulukuluvidi bi ko gose kamaġedi. Mba ba wailove te muliġa lisidimo bai ya tubuġħana, mba tedi edi wawu."[†]

¹² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa bi lava lisidimo a lauguguya te lava maso edi gebogebo a kuvesidi. ¹³ Tedi lava nopodimo aluwa gebogebodi a kwavid, te a lau potiyovo. Bi kota olip masinemo lava sidesidedi tunidi a kailolodi bi ai yawasanidi.

Ġalibona Alodi Yesu i noġoti bena Diyon taukabulu

¹⁴⁻¹⁶ [†]Yesu giuna kaikana i dididiga, taunana aubaina lava a giugiuna gado, "Diyon taukabulu male pekimo i kena moito. Taunana aubaina ġailisi bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi."

Bi ġesaudi a giugiuna gado, "Tana Elaidiya."

Bi kota ġesaudi a giugiuna bena kage, "Bada taugiuwatana ġemota mai wala dolinemo."

Bi ġalibona Alodi[‡] i vaiye te Yesu isana kaikana ya dididiga bi i giuna gado, "Tagu wala Diyon taukabulu gadona e koi ġavuki bi kota pekimo i kena moito munaġa."

¹⁷⁻²⁰ Alodi wala tauwaigaviya i giukamaġedi te Diyon a kaididi bi a lau seini te biliwelokomo a sako nawe. Alodi tinanatuna Filip mwanena isana Elodias wala i kwaya. Taunana aubaina Diyon, Alodi niga mainana i giugiuwena gado, "Mote i visu te tinanatum mwanena kuna kwaya."

Taunana aubaina, Elodias nuwana i medi Diyon taukabulu lisinemo bi i ġoegoe te maso i wai peki. Bi mote i ġemoġemotina te maso mainana i voiye banina Alodi tana Diyon i naile bi i labelabe kauwe. Bi i sibe te Diyon tana lava waiyawa bi didimanina. Laġon wapawapa Diyon tana Alodi ena kauwa aubaina i giugiu matai bi Alodi i nuwanuwalaġalāġa te Diyon ena

* 6:11: Giu 13:51   † 6:11: Diu lavedi Eteni dobudiġa sa vaġavāġi bi munaġa aubaina ba kaġedi gobosidi sa lai kulukuluvidi kaka bi sa sola nawa edi malagaimo, mba laġannemmo tedi a visu. Yesu ena tauwaikaiwatana mai sa voiyeña ba lava sa noġoti munaġedi te tedi mote a visu mai Diu. [†] 6:14-16: Met 16:14, Mak 8:28   ‡ 6:14-16: Ġalibona Alodi Alodi Entipas, Galili Tauwaibadayena

giu mote i noğonoğoti watawata. Bi Alodi yağolo te Diyon ena giu vaiyena i goeğoe.

²¹ Kamaina bi Alodi ena tubuğā lağanna soina i voye. Bi gabegabemani babadidi, ġaviya babadidi bi kota Galili babadidi i giuwedi te a tava ena soimo. Ġome Elodias gavogavo i vai te ena nuwa kilikili ya laukamağe.

²² Ġome Elodias natuna guguinina i sağā bi i bigabiga te ġalibona Alodi ena soi taulisoena nuwedi i laukwasili. Kamaina bi ġalibona Alodi gomana i giuwena gado, “Bai kwai bağæna ba ġemoğemotina yà vitem.” ²³ Alodi niga mainana gomana lisinemo i giuwapa, “Bai lisigumo kwai bağæna ba yà vitem bamo te egu waiguyau kwa ġoena ba nevana yà vitem.”

²⁴ Gomana ġome i potiyovo i nawa tinana i giuwena gado, “Bai yaibağæ?”

Bi tinana gomana i giuwena gado, “Tagu egu ġowana Diyon taukabulu kununa.”

²⁵ Gomana ġome mağemota i velau i munağā ġalibona Alodi lisinemo bi niga mainana i waibağā, “Yà ġoeğoenā noi taunana Diyon taukabulu kununa aboma noponemo.”

²⁶ Niga giuna ġalibona i voye te i wai nuwaboya kauwa. Bi tana mote ġemoğemotina te gomana ena giu ya giuvitale. Banina tana kaikana i giuwapa ena tauliso matedimo. ²⁷ Kamaina bi ġalibona ena tauwaīgäviya mağemota i giukamağe te Diyon gadona ya koiğavuki bi ya vai natome. Tauwaīgäviya i nawa biliwelokomo Diyon gadona i koīgavuki bi ²⁸ abomemo i sako te i vai natome ġalibona i vite. Bi ġalibona i vai te gomana i vite bi gomana i vai nawe te tinana i vite.

²⁹ Lağannemo Diyon taukaiwatana a vaiye te Diyon i peki, tedi a tava te taubeuna a vai nawe te tauyewamo a sako.

Yesu lava 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

³⁰ Yesu giugiukamağedi i giukamağedi bi a nawanawana a tava munağā te a wailovelovena bi lava a wai yawasanidina Yesu a tainuwatau. ³¹ Lava ġome a natonato bi a nawanawa aubaina te tedi mote ġemoğemotina te maso a miya bi a kani. Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi taumiğā ko nato ta nawa dobu ġuyuwinemo bi ko sula waiyawasi.” ³² Kamaina bi tedi taudiğā wagamo a gelu bi a nawa dobu ġuyuwinemo.

³³ Lava ġome tedi a kitekitedi ba a sibe otiyedi. Kamaina bi malagai matabudi nopolidmo lava a lau potiyovo bi geleğā a vamakamakai te a gei tava. ³⁴ Lağannemo Yesu wagāğā balabalamo i sunasuna sağā ba lava kumna i kitedi bi i lau nuwatoiyedi. Banina tedi maibenra sипu bi taulabedi geğä. Kamaina bi giu visuvisuna wai lovelovedi i waitubu. ³⁵ Aubigamo ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi niga mainana a giuve, “Niga ba dobu ġuyuwina bi mateya te ya dudubala. ³⁶ Lava kwa giu kamağedi sa nawa malagaiğā bi malagai diyediyediğā te kani sa kune bi sa kani.”

³⁷ Bi Yesu niga mai i giuvitedi, “Temi kani ko vitedi te sa kani.” Bi tedi tana a giuwena gado, “Tam kwa ġoeğoenā tama ka nawa te mane 200 denali luvana buledi ka gimala bi kai kanidi ee?”§

³⁸ Bi Yesu i wai talayedi, “Buledi visa lisimimo? Ko nawa ko kita.” Ena tauwaikaiwatana a nawa te a kita bi a giuna gado, “Buledi 5 bi iyana labu.”

³⁹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te lava a laidubudubudi ġawaġawa gidegidevidi dabedimo te a miya. ⁴⁰ Kamaina bi lava edi dubuġa a miya lelesidi gesäudi 100 bi gesäudi 50. ⁴¹ Kamaina bi Yesu buledi 5 bi iyana labu i tanodi te i wai kita saġa malamo, Maimaituwa i wai ebone bi buledi i kivid. Tana i kivi kovidi te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiye bi lava a vitedi. Bi kota iyana vaitedi i lisidi bi a soiye edi dubuġa. ⁴² Lava matabudi a kani te a kani nonoġa. ⁴³ Bi ena tauwaikaiwatana lava buledi bi iyana a kanikani sisudina a laitupa bi po'a 12 ai wanavudi. ⁴⁴ Olooloto taukani wapedi ba 5 tausen.

*Yesu topa dabanaġa i nawa taukaiwatana lisidimo
(Met 14:22-33, Dyn 6:15-21)*

⁴⁵ Yesu maġemota taukaiwatana i giuvavasaġedi te wagamo sa gelu bi sa dolidoli Betsaidamo, noi nevanemo bi kota lava kumna i giukamaġedi. ⁴⁶ Tana lava i wai ebonedi a nawanawa mulidimo tana i nawa oyamo laupali aubaina. ⁴⁷ Tautaugudu balana bi waga topa modonemo taunaġa i poupoule i kita nawe. Bi gelemo taunaġa i moimoito. ⁴⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i kitedi te waga a ġiġiġ bi a kabikabiye banina yavalha i suvesuvedidi bi labama i talatalaġa. Kamaina bi laġon sakosako balana Yesu topa dabanaġa i nawanawa lisidimo bi ġotona te maso i vawaitaulidi. ⁴⁹ Bi tedi a kitakita ba ai noġot a bena alualuwa. Taunana aubaina tedi a naila gulata ⁵⁰ bi a kabi binabinau. Ma ġemota Yesu tedi lisidimo i giuna gado, “Nuwemi ya lautou. Tagu, mote koma naila.” ⁵¹⁻⁵² Kamaina bi Yesu waga dabanemo i moito saġa lisidimo bi yavalha i lautautau. Ena tauwaikaiwatana mainana a kitakitana ba edi sove i kovi. Banina Yesu buledi i kivikivina banina yaġolo mote a sibe, aubaina te edi noġot a mote a didimana.

*Yesu lava wapewapedi Ganasaletimo i waiyawasanidi
(Met 14:34-36)*

⁵³ Laġannemo Yesu taukaiwatana vaitedi noi nevanemo a tava Ganasale-timo bi edi waga ai moito bi a pani kamaġe. ⁵⁴ Noi taunana wagamo a potipoti yovo ba lava Yesu a kita ġone. ⁵⁵ Kamaina bi tedi a nawa mba dobuna bi diadiana lavedi a giuwedi. Bi lava sidesidedi latilatimo ai kenedi bi a avala tava. Bi Yesu i nawananawana matanemo a wai kenedi. ⁵⁶ Yesu i nawananawana malagaidiġa bi malagai diyadiyanāġa lava edi lava sidesidedi a natomedi bi ani waigemota gabudidgi a wai kenedi. Bi Yesu ai baġa vavasaġe te maso ena gala isu damodamonaġa a taukonji bi a yawasana. Tedi mabai tana ena gala a tautaukonja ba matabudi a yawasana.

7

Maimaituwa ena waīgake iteitedi edi vaivai i saġa kamaġe

¹⁻⁴ Palisi bi Diu iteitedi edi vaivai a voyiedi bi a wai laudamedina taudidi a kaikaiwata kauwedi. Mba vaivaidi ba niga mainana: Tedi mote sima kani te dolinemo nimedi sa gei koġedi kaka sa kani. Gemoġemotina kota mainana waikunekunemo bi a tava munajana ba mote sima kani te nimedi sa koġa kauwedi kaka sa kani. Bi kota vaivai wapewapedi gesäudi iteitedi lisidiġa a yovoyovona vaitedi a kaikaiwatedi, maibena ledu, gulewa bi aboma koġedi. Niga mainana sa voyiedi te bena Maimaituwa matanemo tedi kamaina. Kamaina bi Palisi bi waīgake tauwailovelovena Yelusalemġa a tava Yesu lisinemo. Bi ġome Yesu ena tauwaikaiwatana gesäudi a kitedi te mote nimedi a koġedi bi a kanikani. ⁵ Taunana aubaina tedi Yesu ai talayena

gado, "Bai aubaina taukaiwatam mote sima lau nimakoğā bi sa kanikani. Tama itaitamai edi vaivaimo ba lava nimedi sa gei koğedî kaka sa kanikani."

6 Bi tana edi giu i waimunena gado, "Temi lava matedimo ko voyiemi te bena giu kauwa bi geğā te nopomi kavekavedi. Tauguwatana Aisaiya i gilugilumina niga mainana i giu watemi,

'Niga lavedi mududiğā sa giugiu te sa vivivilegu
bi nopodi ba mote lisigumo.

7 Tedi taudığā edi vaivai sa wai lovelovedi

bi sa giugiu te bena Maimaituwa ena waigake.

Taunana aubaina sa lauladunedeyeguna bi banidi geğā.' "

8 Yesu i giuwedina gado, "Temi Maimaituwa ena waigake ko sakosako liye bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi." **9** Bi kota i giuwedina gado, "Temi konai noğota bena ko voivoiye kauwe, Maimaituwa ena waigake mulimimo kona sako liye bi iteitemi edi vaivai a wai lovelovemina ko kaikaiwata kauwedi. **10** [◇]Mousis i giuwedina gado, *Tamam bi tinam kwa viviledi, bi aiyai tamana bi tinana i kuvalidi ba sa laipeki.*

11 Bi temi ko giugiuna bamoda lava lisinemo bai mwaliña ya kenakena tamana bi tinana maso i vitedi bi geğā te i giuwedina gado, niga Maimaituwa aubaina e sako temi mote yàma vitemi. **12** Temi emi wailovelove oloto konai love wapa te tamana bi tinana mote ima sagusagudi. **13** Niga mainana wailovelovedi kowai dama lava gesaudi lisidimo bi Maimaituwa giuna ko kaka neğanēga. Bi mote niga kauwina taunağā bi kota kauwa wapawapa vaitedi ko voivoiyedi."

Lava Nuwapouna

(Met 15:10-20)

14 Yesu lava kumna i yogedi a tava munaga lisinemo bi i giuwedina gado, "Matabumi koi beyavaiyegu bi giu banidi kosibedi. **15-16** Mwali bai lava gayanemo ya wai daululuna, mote ima ka milamila bi bai nophonemo ya sağā te gayanemo ya potipotiyovona taunana ya kaka milamila."*

17 Sauginemo tana lava kumna i gosedi bi i nawा vanuwemo bi ena tauwaikaiwatana ai talaye te lautaulala banina bai. **18-19** Bi i giuwedina gado, "Temi yağolo ko wai nuwanaina, mote ko sibe? Temi kona sibe e geğā te kani bai lava i kanina ba ya yovona bwaganemo te ya potipotiyovona munaga bi mote kaka nophonma imai mila." Yesu niga mainana i giuna ba i ka mağati te kani matabudi ba visuvisudi Maimaituwa matanemo. **20** Bi kota i giu, "Mwali bai lava nophonemo ya potipotiyovona mba taunana yawai mila. **21** Lava nuwapounemo noğota gebogebodi mai elawa, waimwanemwana yababayababa, danene, waipeki bi waimatawapa. **22** Kanitoku, lau laukivigebogebo, waikaikayovu, unula, kuvali, nuwasağasağā bi kauwa yababayababa. **23** Niga kauwidi matabudi lava nopolimo sa tubutubuğana, taudidi lava sa kaka milamila."

Wali dobu waivinina Yesu i waisumağē

(Met 15:21-28)

24 Yesu mba malagaina i gose bi i nawা Taiya malagainemo Fonisia nophonemo. Bi vanuwemo i miya moimoisili, mote i ğoe te lava sa sibe. Bi mote ğemogemotina te maso i kandavona. **25-26** Saliya nophonemo dobu Fonisia waivinina bi natuna aluwa gebogebona i sunesuneğina, i vaiye te Yesu ġome. Kamaina bi i tava Yesu lisinemo bi kağe pakanemo tuwapékana

* **7:10:** Pot 20:12, Pot 21:17 * **7:15-16:** Gilugilumidi wadubodi gesaudimo lova 16 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: "Aiyai bi wai beyam te kwai beyavaiya."

i wai tupagwaliye. Bi i waibağā vavasağē te aluwa gebogebona natuna i sunesunegina maso i kwavi. ²⁷ Waivinina ba eteni bi Yesu i giuwena gado, “Mote i visu te libilibi kediya yà vai bi yà pwalağe dağası matedimo, libilibi sa gei kani te sa launonoga.”[†]

²⁸ Waivini Yesu ena giu i wai munena gado, “Bada bai kuna giuwena ba giu kauwa, bi geğə te dağadağası kani puselidi benamo sa lavulavusana sa kanikanidi.”

²⁹ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Mainana kuna giu aubaina, kwa nawa bi natum kaikana penama i gose.”

³⁰ Kamaina bi i munağā vanuwemo, penama i potiyovo bi gomana i kita i kenakena.

Yesu oloto papapina i wai yawasani

³¹ Yesu Taiya i gose bi Sidon noponağā i nawa te Galili nisanemo bi Taun 10[‡] nopolidığā i nawa. ³² Bi ġome lava editau papapina ai doli tavaite Yesu lisinemo bi ai bağā vavasağē te nimana maso papapa dabanemo i sako.

³³ Yesu oloto i wai doli bi lava a gosedı bi a nawa tabudimo, Yesu nimana i tuğudi bi oloto beyana i sikwedi bi nimagalana i gelolo bi oloto menana i taukonı. ³⁴ Kota Yesu i wai kita sağā malamo bi yawasina i bunanai kamäge bi oloto i giuwena gado, “Ephphatha banina ba ku nuwakamağā.”

³⁵ Mağemota oloto beyana bi menana a nuwakamağā bi i wai beyavaiya bi i gagali ota. ³⁶ Yesu i waigakedi te mote aiyai sima giuve bi geğə te kauwina a giugiu nawe. ³⁷ Sauginemo lava kauwina giuna a vaivaiye te a tagugu bi a sove. Bi a giu te bai matabuna i kauwena ba visuvisunağā, papapa i wai beyavaiya bi i giu.

8

Yesu lava 4 tausan i wai kani bagibagidi

(Met 15:32-39)

¹ Sauga ġemota lava wapewapedi ai ġemoti munağedi. Lava kediya geğə aubaina te Yesu taukaiwatana i yogedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, ² “Niga lavedi vaitedi ke miya te lağan faiona a kovi, bi kani geğə aubaina te e launuwatoiyedi. ³ Bamoda ma kani pekidi yà giukamağedi bi sa nawa edi vanuwemo, mba etamo sa laugulububu. Bi kota ġesaudi manekağā a tava.”

⁴ Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Niga mutuyuwa bamo kani ta vai bi tai kanidi?”

⁵ Bi Yesu i wai talayedina gado, “Temi lisimimo buledi visa sa kenakena?” Bi tedi a giuwena gado, “Wapedi 7.”

⁶ Kamaina bi Yesu lava kundi i giuwedi doğamo a miya. Tana buledi 7 i tanodi bi Maimaituwa i wai ebone bi i kividı bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, te a soiyedi. ⁷ Bi iyana visa keikeilikidi vaitedi a natomedi Yesu lisinemo bi tana Maimaituwa i wai ebone bi ena tauwaikaiwatana i giuwedi te a soiyedi. ⁸ Lava a kani te a kani nonoğā. Bi ena tauwaikaiwatana kani pusepuselidi a laitupa bi po'a 7 ai wanavudi. ⁹ Oooloto wapedi ba 4 tausan mainana bi i giukamağedi te a nawa.

¹⁰ Bi kota tana ena tauwaikaiwatana vaitedi wagamo a gelu bi a nawa Damanutamo.

[†] 7:27: Niga ġome libilibi ba Diu lavedi bi dağadağası ba Eteni lavedi. [‡] 7:31: Dekapolis ba malagai 10.

*Palisi mataila ai bağae
(Met 15:39–16:4)*

¹¹ *Gome Palisi gesaudi Yesu laulubuna ġoġaluna a tava bi ai tala vitavitalite te Maimaituwa ena mataila maso i wai lovedi. ¹² *Yesu yawasina i bunanai kamaġe bi i giuna gado, “Temi niga kimtina bai aubaina ko ġoeġoe te mataila ko kita? Yà giugiu kauwemi te mote mataila yàma voiyé koma kita.”

¹³ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Palisi a gosedi te wagamo a gelu bi a nawa noi nevanemo.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi bi Alodi edi wailovelove kaikaiyovudi sa kita kauwedi

¹⁴ Ena tauwaikaiwatana nuwedi i kauleya te mote buledi a tano. Bi ġemota ota wagamo ai gelu. ¹⁵ Yesu i giuvavasaġedina gado, “Palisi bi Alodi edi mu'aa koi kita kauwe.”*

¹⁶ Tedi taudīgħa ai talapilina gado, “Tada mote buledi ta vai aubaina te mai i giu.”

¹⁷ Yesu edi noġotā i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko giugiu te mote buledi ko vai? Temi mote ko kita, ee mote ko sibe? Temi yaġolo ko wai nuwanaina? ¹⁸ *Temi waimatemi bi mote komai kita kauwa? Waibeyemi bi mote komai beyavaiya kauwa? Mote ko noġoti? ¹⁹ Tagu buledi 5 e kividī bi lava 5 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 12.”

²⁰ “Bi tagu buledi 7 e kividī bi lava 4 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 7.”

²¹ Bi i giuwedina gado, “Temi yaġolo mote ko sibe?”

Yesu Betsaidamo oloto matapotapotana i wai yawasani

²² Tedi Betsaida malagainemo a tava bi ġome lava ed i tau matapotapotana ai doli tavaite bi Yesu ai baġa vavasaġe te maso matana i taukon. ²³ Bi tana oloto nimanemo i kaididi bi i wai dolu te malagai a potiyovo kamaġe. Ġome Yesu oloto matana i gelo bi nimana matanemo i sako bi i wai talayena gado, “Bai kwa kitakita ee geġa?”

²⁴ Tana matana i taulageti bi i giuna gado, “Tagu lava e kitedi sa nawawawa kitedi mai kai.”

²⁵ Yesu nimana i sako munaġe oloto matanemo. Maġemota oloto matana i yana i visuviusi bi i wai kita kauwa.

²⁶ Yesu oloto i giuwena gado, “Kwa nawa em vanuwemo, mote kuma nawa malagaimo.”

*Pita Yesu i kamaġati
(Met 16:13-16, Luk 9:18-20)*

²⁷ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nawa Seseliya Filipai malagaidi diyediga. Tedi a nawawawa etamo bi Yesu i wai talayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

* **8:11:** Met 12:38   * **8:12:** Met 12:39   * **8:15:** Diu edi nogotemo mu'aa ba lautaulala. Maibena palawa ya voiyé te ya lusa. Mai wailovelove kaikaiyovudi bi gebogebo lava nopolimo sa didiga. Niga ġome ba Yesu mu'aa i lauluvaena ba Palisi bi Alodi edi miyamiya i giuwata.   * **8:18:** Mak 4:12

²⁸ *Tedi a giuna gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ġesaudi Elaidiya bi ġesaudi tauguwatana ġemota.”

²⁹ Bi i wai tala munaġedina gado, “Temi bainewa ko noġonoġoti, te tagu aiyai?”

Bi Pita i giuna gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine!” ³⁰ Yesu i giu vavasaġedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu ena peki bi ena kenamoito i giuwata

(Met 16:21-23, Luk 9:21)

³¹ Tana wai lovelovedi i waitubu bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna male kauwa wapewapedi yai nuwatoiyedi bi babada nananaka, pilisi edi babada bi waīgħek tauwailovelovena sa miya tautaulie bi tana male sai peki bi laġan wai faioninemo ya kenamoito munaġa.” ³² Yesu mba kauwidi i giu kaukauwedni, taunana aubaina Pita i wai doli nawe tabudimo bi i kaipasini.

³³ Yesu i tauvitale bi ena tauwaikaiwatana i kitedi bi Pita lisinemo i kaipasina, “Seitani! Ku taulia muligumo. Mba noġotidi mote Maimaituwa lisināga sima yovoyovo bi lava edi nogota mainana.”

Yesu kaiwatana banina

(Met 16:24-28, Luk 9:23-27)

³⁴ *Yesu lava kumna bi ena tauwaikaiwatana i yogedi a nato lisinemo bi i giuwedina gado, “Bamoda aiyai muliguġa ya natona ba ena ġowana matabudi sa kena bi ena kolosi ya kailageti bi ya kaiwatagu.”[†] ³⁵*Lava aiyai bi ena yawasana i nuwamunaġena ba muliġa ya kulayakasi. Bi aiyai ena yawasana ya nuwakamaġena tagu aubaigu bi giu visuvisuna aubaina ba muliġa ya vai munaġe. ³⁶ Bamoda lava niga dobuna ena ġowana matabuna i vai kovi bi ena yawasana i ka gebogebo, mba kauwidi damodimo bai visuna ya tubuġa? ³⁷ Bi kota bai mwalina ya vite bi ena yawasana ya vai munaġe? Geġa geġa ota. ³⁸ Lava niganana laġannem sa miyamiyana ba Maimaituwa giuna sa laulau kasaqiġġiye bi gebo sa voivoiyena bā tedi mai lava wai matawapedi. Bi bamu te aiyai kwai tunimayaġegu bi giugu wailovelovena kwai tunimayaġena ba Tana Taunana Natuna Tamana namalinemo ena aneyxa waiyawa vaitedi ena nato munaġemo yai tunimayaġe.

9

¹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, matabumi niganana ko miyamiyana mote koma peki kamaina eete Maimaituwa ena waibada ġailisi vaitena ya natonatona ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitala

(Met 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Laġan 6 mulidimo Yesu Pita, Diyemes bi Diyon i wai dolidi te a saġa a nawu oya lofalofana dabu, ġome tedi taudiġa. Bi a wai kita ba Yesu kitana i nuwavitala. ³ Te ena gala potipotina bi waimatakanikanina, mote aiyai dobumo gala ima koġa bi mainana kitana ima tubuġa. ⁴ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana faiona a kita te Mousis bi Elaidiya a laumaġata bi Yesu vaitena a wai giugiu.

* 8:28: Mak 6:14,15   * 8:34: Met 10:38   † 8:34: Niga giuna kolosi kailagettina ba lautaulala. Mba giuna banina ba Yesu taukaiwatana laukivigebogebo bi wainuatoi noppoġda sa nawana banina Yesu sa kaikaiwata. Tana mote ima giugiu te taukaiwatana sa pekina mai tana kolosimo i pekipkekina.

* 8:35: Met 10:39

⁵ Pita Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove i visu te tama niga ġome. Tama kape faiona ka voyedi, ġemota tam, ġemota Mousis bi ġemota Elaidiya.” ⁶ Tedi a tava bi a naila gulata bi Pita mote bai i sibe taunana aubaina i giu yababayaba.

⁷ *Kamaina bi giyou i laumaġata bi i suma tawedi bi kalina dididigina giy-ouġa i yovona gado, “Niga taunana tagu Natugu, nuwagu taulaukwasilina. Koi beyavaiye kauwe!” ⁸ Noi taunana a tautauvitaledi te mote aiyai a kita bi Yesu taunaġa i moimoito.

⁹ Sauginemo oyamo a miyamiya kuluva ba Yesu i giu vavasaġedi te bai i tubutubuġana mote aiyai ġesau sima giuwe, eete Tana Taunana Natuna pekimo ya kena moito.

¹⁰ Tedi ena giu a kaiwata bi taudiġa niga kauwina a wai giugiuwe te pekimo kenamoito banina bai.

¹¹ * Bi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina waiġoķe tauwailovelovenha sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?”*

¹² Yesu i giuna gado, “Mba giu kauwa, Elaidiya kaka ya gei tava bi bai matabuna ya kadiđimani. Bi kota bai aubaina gilugilumina wadubonemo i giu te Tana Taunana Natuna kaka sa daboke bi yai nuwatoi gulata.

¹³ Yà giugiuwemi te Elaidiya kaikana i tava bi lava edi ġowana lisinemo a nōgōnōgötina a voiyé, maibena gilugilumina wadubonemo i giugiu watana mainana.”†

Yesu aluwa gebogebona gomana nopenomo i kwavi vai

(Met 17:14-21, Luk 9:37-43a)

¹⁴ Yesu bi ena tauwaikaiwatana faiona oyamo bi a yovo munāġa tauwaikaiwatana ġesaudi lisidimo. Bi a kita te lava kumna tedi a dubutawidi bi waiġoķe tauwailovelovenha vaitedi a waikagiu. ¹⁵ Sauginemo lava Yesu a kitakita ba a tagugu bi a velau waiyebone aubaina.

¹⁶ Tana ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bai kona waikagi-uwé?”

¹⁷ Lava kumna nopedimo oloto i giuna gado, “Tauwailovelove, natugu e natomena lisimmo, tana aluwa gebogebona i sunegi bi i voiyé te mote ima giugiu. ¹⁸ Sauginemo aluwa gebogebona gomana i sulusuluvai ba ya pwalapwalaġena doġamo. Bi mwakana ya sana waikokikodi bi kasapula gayanaġa sa yovoyovo bi tunina sa badobado. Taunana aubaina te em tauwaikaiwatana e giuwedi te aluwa gebogebona maso a kwavi vai bi geġa mote a voiyé.”

¹⁹ Yesu i giwedina gado, “Ei, temi mote koma wai sumāġa! Vaitemi te alamiya! Yaġolo te emi vita yà ava'vali? Gomenina ko natome lisigumo.”

²⁰ Tedi gomana a nawe Yesu lisinemo. Noi taunana aluwa gebogebona Yesu i kitakita ba gomana i katititi te i kuluva doġamo i talāġa bi i wai kuikuileva bi kasapulana gayanaġa a yovoyovo. ²¹ Yesu gomana tamana i waitalayena gado, “Niga ena sidana i vaina bainewa lofana?”

Bi tana i giuna gado, “Wala ma ġaubañem te niganana. ²² Bi laġan wapawapa aluwa gebogebona gomana kaimo bi gaubem i pwalaġe nawe te maso i wai peki. Bamo te tam ġemogemotim, te kwa launuwatoiyemai bi kwa sagumai.”

* 9:7: Met 3:17, Mak 1:11   * 9:11: Met 11:14   * 9:11: Diu edi waisumāġa te Elaidiya maso i gei tava dobumo, kaka muliġa Maimaituwa ena vinevne maso i tava (Mal 3:1, 4:5-6 ko kita). Tedi mote a sibe te Elaidiya ya tava dobumo ba yai nuwatoi. † 9:13: Yesu niga ġome Elaidiya i giuwena ba Diyon taukabulu i giugiuwata (Met 11:13-14, 17:10-13 ko kita).

²³ Yesu i giuwena gado, “Bamo te tam ġemoġemotim? Aiyai ya waisumāġa ba Maimaituwa ġemoġemotina bai matabuna tana aubaina ya voiyedi.”

²⁴ Noi taunana te gomana tamana i kaiġabalana gado, “Aee, yà waisumāġa bi egħi sumāġa mote i didiga. Kwa saguġi te egħi sumāġa ya didiga!”

²⁵ Yesu i kita te lava kumna a tavatava taunana aubaina Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Tam beyapotapota bi gumgum aluwina yà kwavikwawim te noi taunana gomana kwa gose kamaġe, mote kuma saġa munaġa gomana noponemo!”

²⁶ Aluwa gebogebona gomana i ka binabinau bi i katititi bi i potiyovo kamaġe. Bi gomana kitana mai lava peki pekina bi lava wapewapedi ġome a giuna gado, “Gomana i peki.” ²⁷ Bi Yesu gomana nimanemo i kabi, bi i solu waimoito.

²⁸ Muliġa Yesu i nawa vanuwa noponemo bi ġome tedi taudiġa bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina te tama mote aluwa gebogebona ke kwavi vai?”

²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Niga mai aluwina ba pali taunaġa kaka ya kwavi vai, mote bai ġesauna.”

Yesu ena peki i giuwata munaġe

(Met 17:22-23, Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba modomodona a ġose bi Galili noponaġa a nawa. Yesu mote i ġoe te aiyai ġesau ya sibe te tana ġome, ³¹ banina tana ena tauwaikaiwatana i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka sa kaisoluġe, lava nimedimo sa sako bi sai peki. Bi laġan wai faioninemo ya kenamoito.” ³² Tana mba mainana giuna i vatovatona ba tedi banina mote a sibe. Bi a naila aubaina te mote ai talay.

Yesu ena tauwaikaiwatana a waikagi te aiyai i saġa gulata

(Met 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Kapeniammo a tava. Bi a valageta vanuwemo bi i waitalayedina gado, “Temi etamo bai konai kagiuve?”

³⁴ Tedi a miya moimoisili bi mote bai a giuwe banina tedi etamo taudiġa a waikagi te aiyai i saġa gulata.

³⁵ Tana i miyatulu bi ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a nato ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Aiyai bi doli i ġoena ba ya sakoyovoġe munaġe bi lava matabudi aubaidi yai taupaula.”

³⁶ Yesu gomana i natome mododimo i wai moito bi i giuwedina gado, ³⁷ ³⁸ “Aiyai isagumo bi gomana ġaubaġa i giuvai maibena niga gomenina ba tagu ya giugiuvaigu. Bi kota aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba tana mote tagu tauguġa ima giugiuvaigu bi taugiukamaġġegu vaitena ya giuguvai.”

Aiyai mote imai ġaviyeda ba tana eda tau

(Luk 9:49-50)

³⁸ Diyon Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, tama oloto ġemota ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwawivaidi. Tana mote tada nopedemo, taunana aubaina kei ġake te mote imai voiyē munaġe.”

³⁹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai ġake, lava aiyai isagumo anisove kauwidu ya voivoiedina ba muliġa mote isagu ima kagebogebo. ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² Lava aiyai bi mote imai ġaviyeda ba lavana eda tau. ⁴¹ ⁴² Yà giugiu kauwemi te

* 9:37: Met 10:40 * 9:40: Met 12:30 * 9:41: Met 10:42

lava aiyai gauba i yaai bi i vitemina banina temi tagu taukaiwatagu ba ena mai'a kaka ya vai."

*Laukağesolumo gebogebo ya tubutubuğɑ
(Met 18:6-9, Luk 17:1-2)*

⁴² "Bamo te niga libilibidi mododimo gomana ġaubona ġemota i waisumağegu bi aiyai i voye wapa bi gebomo i kuluvana ba i visu te lavana gadonemo ġakima dididiga sa duli bi nisamo sa pwalağe nawe. ⁴³⁻⁴⁴ Bamo te nimam i voyem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koigavuki. I visu te nimam ġemota bi kwa sağɑ yawasanamo. Kaka nimam labu bi kwa nawana iyoyogamo, ġome kai kalakalatina bamo mote ena ani kalapeki. ⁴⁵⁻⁴⁶ Bamo te kağem i voyem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koi ġavuki. I visu te kağem ġemota bi kwa sağɑ yawasanamo. Kaka kağem labu sa voyem te kwa nawana iyoyogamo. ⁴⁷ Bamo te matam i voyem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa ġivoi kamağe. I visu te matam ġemota bi Maimaituwa ena waibadamo kwa sağɑ. Kaka matam labu sa voyem te kwa nawana iyoyogamo. ⁴⁸ Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki.

⁴⁹ "Taukaiwatagu matabudi kaka pilipili sa banavidi bi pilipilidi mayavaidi mai kai poyana, mba etanemo kaka sa ġailisi.

⁵⁰ "Soliti ba mwali visuvisuna bi bamo te dinina i kovina ba bainewa ko voye bi ya dini munäga? Temi ko wai kagiuna didiga aubaina, mba temi mai soliti dinimi i kovi. Temi emi yawasana maso maibena kani solisolitina dinina. Temi maso mainana nuwavisumo emi lava vaitedi kona miya."

10

Waigose ena titikuna

¹ Yesu mba dobuna i ġose bi i nawa Diudiya bi Dioudan gaubina i damaniye noi nevanemo. Bi ġome lava kumna a tava munäga bi i wai lovelovedi, maibena sauga matabuna i voivoiyena mainana.

² Palisi ġesaudi Yesu wai laulubuna a ġoe aubaina te a nato lisinemo bi ai talayena gado, "Eda waiġake i waianine ee geġa, te oloto mwanena ya gose?"

³ Bi Yesu waitalamo i giuwedina gado, "Mousis waiġake i vitemina bainewa i giu?"

⁴ *Tedi a giuwena gado, "Mousis ena waiġake i waianina te oloto waigose pepana ya gilumi mwanena ya vite kaka ya giukamağe te ya nawa."

⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, "Banina temi nopomi a ġaġigai taunana aubaimi Mousis mba waigakena aubaina i gilumi. ⁶ *Bi ko noġoti, Maimaituwa wala pakanemo dobu i voivoiyen sauginemo, tana lava i voyiedi, oloto bi waivini. ⁷ *Taunana aubaina oloto tamana bi tinana ya gosedi bi mwanena vaitena sa miya ġemota, ⁸ bi tedi labuidi tubuğɑ ġemota sa tubuğɑ. Niganana tedi mote labu bi ġemota. ⁹ Taunana aubaina Maimaituwa tedi i wai ġemotidina mote lava i mai dababalalidi."

¹⁰ Muliga a munäga vanuwemo bi Yesu ena tauwaikaiwatana niġa giuna aubaina ai talaye. ¹¹ *Kamaina bi tana i giuwedina gado, "Bamoda oloto

* 9:43-44: Gilugilumidi wadubodi gesaudimo lova 44 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: "Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki. Bi lova 48." * 10:4: Met 5:31 * 10:6: Pak 1:27 * 10:7: Pak 2:24 * 10:11: Met 5:32

waivini i gose bi waivini gesau i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa.
12 Kota mainana, waivini ena oloto i gose bi oloto gesau i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi

13 Lava gesaudi libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te tana maso nimana dabedimo i sivudi bi geġa te ena tauwaikaiwatana lava ai ġakedi.
14 Yesu mainana i kitakita ba ena tauwaikaiwatana lisidimo nuwana i medi bi i giuwedina gado, “Libilibi koi aninedi sa nato lisigumo mote komai ġakedi banina Maimaituwa ena waibada lava lisidimo maibena niga libilibidi. **15** ♀Yà giugiu kauwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibada i mai anine bi ima vai, maibena libilibi keikeilikidi edi yawasana. Ba tana kaka mote Maimaituwa ena waibada nopoñemo ima sola saġa.” **16** Kamaina bi libilibi i bewedi kalonemo i sivudi bi nimana dabedimo i sivudi bi i laupali, te Maimaituwa ya kavisuvisudi.

Oloto waiguyauna yawasana ilailala aubaina i waitala (Met 19:16-30, Luk 18:18-30)

17 Bi Yesu i modina i nawanawa etamo ba oloto i velau i tava Yesu matanemo bi tuwapekana doġamo i wai tupagwaliye. Bi i giuwena gado, “Tauwailovelove visuvisum bai yà voiye bi yawasana ilailalana yà vai?”

18 Bi Yesu oloto i giuwena gado, “Bai aubaina kuna giu te visuvisugu? Aiyai mote i visu, Maimaituwa taunaġa i visu. **19** ♀Tam waigāke kuna sibedi: Mote kumai peki, mote mwanem kuma vawaidoġa, mote kuma danene, lava mote kaiyovumo kumai wavu, mote kuma soinuwawa, tamam bi tinam kwa viviledi.”

20 Bi oloto i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ġaubaġumo te niganana mba waiġakedi matabudi e voiye kovidī.”

21 Bi Yesu oloto i kita te nuwana i vai bi i giuwena gado, “Mwali ġemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa em waiguyau matabuna kwa kune kamagedi bi mane waiyamoyamonidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

22 Niga olotona ba i wai ġonąġoġa gulata, taunana aubaina Yesu ena giu i vaivaiye ba nuwana i kuluva bi ma nuwaboyana i nawa.

23 Ĝome ena tauwaikaiwatana i kita nawedi bi i giuwedina gado, “I bagibagi kauwa kaka tana waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibada nopoñemo ya sola saġa.”

24 Tauwaikaiwatana Yesu ena giu a vaivaiye ba a tagugu.* Bi Yesu i giuwedina gado, “Libilibi, i bagibagi kauwa kaka lava waiguyauna Maimaituwa ena waibada nopoñemo ya sola saġa. **25** I pilipili kauwa kaka ġamogħo dididiga kamelo, siyau bwadanemo ya sola, mba mainana kota lava waiguyauna mote Maimaituwa ena waibada nopoñemo ima sola saġa.”

26 Ĝome ena tauwaikaiwatana mba giuna a vaivaiyenba a tatava gulata bi edi lava vaitedi ai talapilina gado, “Bamoda mainana, ba aiyai kaka bena ya yawasana?”

---

* **10:15:** Met 18:3 * **10:19:** Pot 20:13, Pot 20:14, Pot 20:15, Pot 20:16, Pot 20:12 * **10:24:** Diu edi wai sumaqha te waiguyau ba mataila Maimaituwa lava lisinemo i wainuwavisu bi ya kakavisuvisu (Sale 128, Miya 10:22). Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana ena giu a vaivaiye ba a tagugu. Tedi ai noġoġta bamoda Maimaituwa lava wai guyaudi mote imai yawasanidi ba lava gesaudi kota mote imai yawasanidi.

²⁷ Yesu i kitedi bi i giuwedina gado, “Lava lisidimo ba i pilipili kauwa te taudiġa sai yawasanidi bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ġemogħemotina ya voixe.”

²⁸ Kamaina bi Pita i giuna gado, “Bi tama bainewa? Tama kaikana bai matabudi ke ġosedi kamaġġedi bi ke kaiwatam.”

²⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, aiyai ena vanuwa ee tinatinanatura ee nuvunuvuna ee valevaletina ee tinana bi tamana, ee natunatuna bi ena daibi ya ġosedi bi tagu ya kaiwatagu bi lava ġesaudi lisidimo giugu visuvisuna ya giunawena, ³⁰ mba sauginemo tana mai'a didiġi otina Maimaituwa ya vite: Ena vanuwa, valevaletina, nuvunuvuna, tinatinana, natunatuna bi daibi sa wapa. Bi kota lava sa laukivigebogeboye. Bi laġġan muliġa ya natonatona tana yawasana ilailala ya vai. ³¹ *Lava wapewapedi mabai niganana sa wailaumatanana kaka sai laumuli bi mabai sa wailaumulina ba sai laumatana.”

Yesu ena peki giuna i wai faioni

(Met 20:17-19, Luk 18:31-33)

³² Tedi etaġġa a nawanawa Yelusalem bi Yesu eta i dolidoliye. Bi ena tauwaikaiwatana a tagugu bi lava ġesaudi a kaikaiwatedina a naila. Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a moito gebi tabudimo bi lisinemo bai matabudi sa tubuġana ena tauwaikaiwatana i tainuwataudina gado, [†] ³³ “Ko vaiye, niganana ta nawanawa Yelusalem, bi ġome taukaisolu kaka Tana Taunana Natuna pilisi edi babada bi waīgħake tauwailovelovenha babadidi nimedimo ya sako. Tedi sa etale bi sai anine te Loum lavedi nimedimo sa sako te tedi sai peki. ³⁴ Tedi sai gadolose, sa gelolo, sa kwapu bi sai peki bi laġġan wai faioninem tana ya kena moito.”

Diyemes bi Diyon edi wai baġa

(Met 20:20-28)

³⁵ Diyebedi natunatuna Diyemes bi Diyon a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ġoegoena bai kai baġamna ba ema ġowwa kwa voiye.”

³⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Bai mwalina ko ġoegoena aubaimi yà voiye?”

³⁷ Tedi ena giu ai munena gado, “Kwai aninmai te aiyai kataiyammo ya miya bi aiyai ġeniyammo ya miya em waibada laġġannemo.”

³⁸ Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaġae. Temi ġemogħemotina wainuwatoi leduna yà tegona mainana ko tego? Ee yà buluna mainana ko bulu?”‡

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama ġemogħemotimai.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi ġolaġolana yà tegona mainana temi ko tego bi yà pekina mainana ko peki.” Bi Yesu i giuwedina gado, ⁴⁰ “Kamaina bi tagu mote egħi waibada ima kenakena te yà lauvina, te aiyai kataiyagħum bi aiyai ġeniyagħum. Niga gabuna tedi mabai Maimaituwa i vinevin dinha aubaidi i kanonoġi.”

⁴¹ Tauwaikaiwatana 10 mainana giuna a vaivaiyena, ba tedi Diyemes bi Diyon lisidimo a medi. ⁴² Yesu matabudi i yogedi bi i giuwedina gado,

* ^{10:31:} Met 20:16   † ^{10:32:} Tauwaikaiwatana a tava banina lava tana a waibidibogo. Bi lava ġesaudi mulināga a nawanawa a naila banina, a nawanawana noke Yelusalemmo bai ya tubuġa lisinemo.   ‡ ^{10:38:} Yesu ledu lau tegoyena bi waiblu i giuwena ba mote ledu ota bi asiwa ota bi ena wainuwatoi bi ena peki i giu wata.

“Kona sibe tedi mabai Eteni sa wai badaedina ba lisidimo sa wai bada teyala. ⁴³ Temi mote maso mai ko voiyé, aiyai didiga i ġoena ba ya sako yovoġe munāġe bi aubaimi yai taupaula. ⁴⁴ Aiyai bi doli i ġoena ba ya sako yovoġe munāġe bi lava ġesaudi aubaidi yai taupaula yababa. ⁴⁵ Mainana Tana Taunana Natuna i yovona mote lava aubaina si paula bi tana lava aubaidi i paula bi ena yawasana i vite munāġe te lava wapewapedi i wai yawasanidi.”[§]

*Yesu Batimiyas matana potapotana i wai yawasani
(Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Yesu ena taukaiwatana vaitedi a tava Deliko malagainemo. Ĝome ena tauwaikaiwatana bi lava kumna dididiga vaitedi Deliko a gosegose ba oloto matapotapotana isana Batimiyas tana eta diyanemo i miya bi i waiwaigigimana, Batimiyas tana Timiyas natuna. ⁴⁷ Sauginemo tana Nasalet Yesuna giuna i vaivaiye ba binau i waitubuna gado, “Yesu Deivid Natuna** kwa lau nuwatoitoiyegu!” ⁴⁸ Lava wapewapedi ġome Batimiyas a kaipasine, “Ku miya moimoisili!” Bi tana yaġolo te kalinana dididiginemo i binabinau gado, “Deivid Natuna kwa lau nuwatoitoiyegu!”

⁴⁹ Kamaina bi Yesu i vamoito bi lava i giuwedina gado, “Ko giuwe ya saġa niga ġome.”

Tedi oloto matapotapotana a giuwena gado, “Ya yogeyogem, ma nuwav-isum kwa moito bi kwa nawa lisinemo.”

⁵⁰ Kamaina bi tana ena kwama i ġiġi, i pwalaġe kamaġe, i laupotisaġa bi i nato Yesu lisinemo.

⁵¹ Ĝome Yesu Batimiyas i waitalayena gado, “Bai kwa ġoeġoena aubaim yā voiye?”

Kamaina bi oloto mata potapotana i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ya ġoeġoena yai kita munāġa.”

⁵² Yesu i giuwena gado “Kwa nawa em sumāġa i wai yawasanim.” Noi taunana te oloto matana i yana bi Yesu i kaiwata te etāġa a nawa.

11

*Yesu Yelusalemmo i sola saġa
(Met 21:1-11, Luk 19:28-40, Dyn 12:12-19)*

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana oya Olip diyanemo malagai Betpage bi Betenimo a tava, Yelusalem a vavawaiġelegele. Bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamaġedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa Yelusalem malagainemo bi sauginemo ġome koni tavana ba donki lauewalina waitamina ko kita, mote aiyai i geluwe, temi ko kuvesi bi ko natome.* ³ Bi aiyai yai talayemina gado, ‘Bai aubaina niga mai ko voivoiye?’ Ba temi tana ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoeġoe bi mote lofana te ya munāġa.’

⁴ Tedi a nawa malagaimo a tava bi eta diyanemo vanuwa mataetinemo donki lauewalina waitamina a kita i moimoito, kamaina bi a kuvesi. ⁵ Ĝome lava ġesaudi diyanemo a moimoitona ai talayedina gado, “Bai aubaina mba donkina ko kuvekuvesi?” ⁶ Kamaina bi tedi Yesu bai i giugiuwedina

* **10:43:** Met 23:11, Mak 9:35   § **10:45:** Yesu ena wainuwatoi bi ena peki gebogebo lavada eda gabu i vai, mai Aisaiya 53:8 i giugiuna.   ** **10:47:** Giu Deivid Natuna ba mote natu otina bi Deivid ena dammo i tubuġa.   * **11:2:** Yesu tana donki dabanemo i gelu banina tana Maimaituwa ena vinevine (Sakalaiya 9:9).

mainana a giuwedi. Ğome te ai aninedi bi donki ai doli nawe. ⁷ Tedi donki ai doli nawe Yesu lisinembo bi edi kwama a ġigikamägedi te donki dabanemo a yesidi bi dabedimo Yesu i miya.

⁸ Lava wapewapedi edi kwama etamo a yesidi bi ġesaudi kai malugulugudi a bwalidi bi a yesi nawedi.[†] ⁹ Lava dolidolidi bi mulimulidi a binabinauna gado,

“Maimaituwa ta kasaġesäge.

Ka kavisuviusuna ya natonato Bada isanemo.[‡]

¹⁰ Ka kavisuviusuna BADA isanemo ya natonatona Deividia ena tubulelesemo Maimaituwa ta kasaġesäge, noke malamo!”

¹¹ Yesu Yelusalemmo i tava bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo. Ğome bai matabuna i kita kovidi bi kaikana aubiga aubaina te ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi a nawa Betenimo.

Yesu kai damaya i pasili

(Met 21:18-19)

¹² Laġani i sako Beteni a gose bi a nawanawa te Yesu kani i peki.

¹³ Kamaina bi i wai kita nawa manemanekemo te kai damaya luguna i kita. Bi i nawa diyanemo te i kita kaukauwe ba votana geġa, banina mote vota ena bolimani. ¹⁴ Yesu kai damaya i pasilina gado, “Mote aiyai kaka votam ima kani munäg!” Mai i giugiu ba ena tauwaikaiwatana ena giu a vaiye.

Yesu taugimala bi taukune Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo i kwavidi a potiyovo

(Met 21:12-17, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-22)

¹⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Yelusalemmo a tava bi tana i nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponemo. Ğome tedi mabai a wai kunekune bi a gimagimala i kwavivaidi a potiyovo. Bi wali dobu manedi tauvitaledi bi mwanuwa gabubu a wai kunekuneyedina edi bena bi edi animiya i vitaledi.[§] ¹⁶ Bi lava i waiġakedi te waikunkune mwalidi mote sima avala bi Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noppoġa sima nawa. ¹⁷ [⊕] Bi tana lava i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado,

‘Tagu egu vanuwa sai isana

pali vanuwina lava dobu matabuna aubaidi.’

Bi temi kona voiyte te maibena ‘taudanedanene edi gabu.’ ***

¹⁸ Pilisi edi babada bi waiġake tauwailoveloveni niga giuna a vaiye bi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai peki. Bi geġa te a naile banina lava kumna ena wailovelove a sovesoyeye.

¹⁹ Kamaina bi suwala bulubulumo Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Yelusalem a gose bi a nawa.

Damaya kaina i pokи

(Met 21:20-22)

[†] **11:8:** Diyon 12:13 i giuguna luvanemo lava edi gala bi kai ma lugulugudi a bwalidi etamo a yesidi ba edi ka saġesäge bi edi vivila te ġalibona a voyai. [‡] **11:9:** Giu Ousana Alamek kalinedimo ba Niġanana kwai yawasanima. Muliġa giuna a vitale te ka saġesäge. Sale 118. Mba giuna noġotinemo tedi Yesu a kasaġesäge te tana guyau. [§] **11:15:** Diu edi nogotemo manemo lava matana ba koikoitau. Taunana aubaina a tavaitedi bi a wai kunekuneyedi te mane a tanodi bi takis a wai mai'idi. [⊕] **11:17:** Ais 56:7 *** **11:17:** Yesu mba lavedi edi bena i vitaledi banina mba manedimo kaiyovumo a puyopuyo bi lava ġesaudi edi mane nevedi a tanotanodi.

20 Malaboiboi gesaunemo tedi a munamunağɑ, mba kaina a kita i poki pakanemo te damonemo. **21** Ğome tedi kai a kitakita ba Pita Yesu ena giu i noğoti bi i giuna gado, “Tauwailovelove kwa kita, damaya kaina kuna pasipasilina i poki.”

22 Yesu edi giu i waimunena gado, “Emi waisumağɑ Maimaituwa lisinemo ko sako. **23** *Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai niga oyana ya giuwena gado, ‘Ku pwalağe nawem nisamo.’ Bi tana nopenemo mote ima nuwalağalığɑ bi yai sumağɑ te bai i giugiuwena ba aubaina ya tubuğɑ. **24** Taunana aubaina yà giugiuwemi te bai palimo ko wai bağæna ba koi sumağɑ te kona banavi, bi mba temi emiya. **25-26** Bi lağannemo ko laulaupalina ba dolina tedi mabai gebogebo lisimimo a voivoiyena, ko noğoti kamağedi, mainana kaka Tamemi malamo emi gebogebo ya noğoti kamağedi.”††

Yesu ena waibada waitalana (Met 21:23-27, Luk 20:1-8)

27 Tedi a tava munağɑ Yelusalemmo bi Yesu, Maimaituwa ena vanuwa didiyaunağɑ i nawanawa. Pilisi edi babada, waiğke tauwailoveloveni bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo **28** bi ai talayena gado, “Tam waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi? Em waibada aiyai i vitem?”

29 Kamaina bi Yesu edi giu i wai munena gado, “Waitala ğemota yài talayemi bi giu koi mune kaka yà giuwemi te bamo tagu waibada e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi. **30** Ko giuwedu, aiyai Diyondi waibadana i vite bi i laulaukabulu? Maimaituwa i vite ee lava dobumo?”

31 Tedi taudiğɑ ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, Malağɑ, ba tana ya giuna gado, ‘Bai aubaina mote koi sumağe.’ **32** Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiğɑ, ba sa ğasiyeda.’ Tedi a nailana banina lava matabudi a sibe, te Diyondi tana kamaina te taugiuwatana. **33** Taunana aubaina ena giu ai munena gado, “Tama mote ka sibe.”

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mote yàma giuwemi te egu waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

12

Taubayau lautaualalana (Met 21:33-46, Luk 20:9-19)

1*Kamaina bi Yesu lautaualamo giuwedi i waitubuna gado, “Oloto waen daibina i wadi bi i ganakuku. Bi kota waen aniva pisana i voiye bi ani waikoyağɑ vadavadana i keli. Kamaina bi taubayau i tanodi te waen daibinemo* i waidubudi. Bi tana i nawa dobu gesaunemo. **2** Vililubu lağannemo tana taupaula i giukamağe waen daibina taulabena lisidimo te waen votedi ğesaudi maso i laitupa. **3** Bi geğə te taubayau taupaula a kaididi, a kwapu bi a giukamağe kavakavana i munağɑ. **4** Bi kota taniwaga taupaula gesau i giukamağe lisidimo bi tedi kununa a dougolu bi a voiye te i wai

* **11:23:** Met 17:20   †† **11:25-26:** Gilugilumidi wadubodi gesaudimo kota mainana lova 26 mote ima kenakena. Niga mainana i giu, “Bamoda temi emi lava edi gebogebo mote koma noğoti kamağedi, ba kota Tamemi malamo emi gebogebo mote ima noğoti kamağedi.” * **12:1:** Ais 5:1,2

* **12:1:** Waen daibina ba gabu gaubona góme Diu lavedi waen sa wadiwadi. Bi waen votana a wai isana guleipi. Tedi guleipi dom nopedimo a sivu yovoğedi bi a vava buyodi. Bi masidi a ledudi bi kwagimo a ğiniğini yovoğedi, mba taunana waen edi ani tego.

tunimayaġa.⁵ Daibi taniwagina taupaula ġesau i giukamaġe bi tedi tana ai peki. Bi kota wapewapedi mainana a voiyedi, a kwapudi bi ai pekidi.[†]

⁶ “Niganana ġemota ota ya miyamiya, taniwaga natuotina nuwapouna. Muliġa tana natuotina i giukamaġe bi i giuna gado, ‘Tedi male natugu sa vivie.’

⁷ “Bi geġga te taubayau taudiġa ai giugiuna gado, ‘Niga olotona male tamana gagasina matabudi ya tanodi. Ei, ko nato ta lai peki bi gagasa matabuna tada ta vai.’⁸ Kamaina bi tedi a kaididi, ai peki bi waen daibina multaulinemo a pwalage nawe.”

⁹ Yesu ena giu i waikovi bi i wai talayedina gado, “Daibi taniwagina bai ya voiye? Tana kaka ya tava bi taubayau yai pekidi bi waen daibina lava ġesaudi ya vitedi.[‡] ¹⁰ [⊕]Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġga? Mbä niga mainana i giu,
‘Vanuwa taukelina duġu a dabodabokena,

i nuwavitala te duġu laukaina vanuwa yasina i tubuġa.[§]

¹¹ Bada, niga kauwina i voiye te kitana lisidemo i visu gulata.’ ”

¹² Ĝome Diu babadidi eta a tavutavuġe te maso a pani, banina a sibe te tana lautaulalamo i giugiu watedi bi geġga te tedi lava kumna a nailedi. Kamaina bi a kita kamaġe te i nawa.

Takis ena waitala

(Met 22:15-22, Luk 20:20-26)

¹³ Lautaulala mulinemo Palisi ġesaudi bi Alodi ena muli a giukamaġedi Yesu lisinemo te ena giumo maso ai wawu. ¹⁴ Bi tedi a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, ke sibe te tam ba giukauwa kwa giugiuwe, te lava bai sa giugiuwena mote kuma nainaile. Tam lava isanawenawedi edi giu mote kuma iyeiyevidi bi em wailovelove ba Maimaituwa ena ġowana bi giukauwa lava kwa wailovelovedi. Kwa giuwemai, kamaina te takis kai mäii Sisa lisinemo ee geġga?”

¹⁵ Yesu edi kaiyovu i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina, ko ġoeġoe te ko taikulug? Kaikaiyovumi? Mane ko natome bi ya kita.” ¹⁶ Kamaina bi mane a natome bi i giuwedina gado, “Aiyai isana bi kununa aluwina manemo?”

Bi a giuwena gado, “Āllobona Sisa aluwina bi isana.”

¹⁷ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa enaya ba Sisa ko vite bi bai Maimaituwa enaya ba Maimaituwa ko vite.” Ĝome tana ena giu a soveye.

Pekimo kenamoito waitalana

(Met 22:23-33, Luk 20:27-40)

¹⁸ [⊕]Sadisi ai sumaġa te lava pekipekidi mote sima kenamoito. Taunana waitalana aubaina a tava Yesu lisinemo.^{**} ¹⁹ Bi tedi a giuna gado,

[†] **12:5:** Islael lavedi Maimaituwa ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi maibena taubayau daibi taniwagina ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi (Delimaiya 7:25-26, Eimos 3:7, Sakalaiya 1:6).

[‡] **12:9:** Niga ġome Yesu ena giu banina ba tana male Diu babadidi sai peki bi Maimaituwa male tedi ya kovogidi. [⊕] **12:10:** Sale 118:22,23 [§] **12:10:** Gulik baibol nophonemo i giu te ġakima. Banina tedi ġakimemo vanuwa a kelikelidi. Bi ġakima ġemota vanuwa liunemo ya moimoitona ba vanuwa yasina. Niga ġakimina taunana Yesu, Maimaituwa ena vanuwa valivaluna duġuna (Epeses 2:19-21 bi Aisaiya 28:16). [⊕] **12:18:** Giu 23:8 ^{**} **12:18:** Diu nopardimo dam ġemota a miyamiya isedi Sadisi. Niga lavedi edi waismaga ba tabuna, tedi mote ai sumaġa te lava ya peki bi ya kena moito. Bi mote ai sumaġa te alualuwa bi aneyxa mote bambo sima miyamiya. Tedi Mousis ena buka i gilugilumidina taudiġa a iyeiyevidi bi buka ġesaudi geġga.

"Tauwailovelove, Mousis, Maimaituwa enai ġake aubaimai i gilumina gado, 'Bamoda oloto tinanatuna mwanena i peki kamäge bi natunatuna ġeġa ba kota tinanatuna iwapena ya naġi. Bi yai natuna te tuwaġħana pekipekina aubaina.' ²⁰ Mai maso olooloto 7 bi tautuweġina i naġi te i peki bi natunatuna ġeġa. ²¹ Wai labuna iwapena i naġi bi kota i peki, natunatuna ġeġa. Mainana wai faionina vaitena. ²² Mba olotodi wapedi 7 waivinina a naġi bi kauwina ġemotina lisidimo i tubuġa bi a peki kovi mote natunatudi bi waivinu muliġa i peki. ²³ Kenamoito sauginemo male aiyai mwanena mba waivinina, oloto wapedi 7 a naġinaġina?"

²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, "Temi kona ai giugiu, gilugilumina wadubonemo Maimaituwa ena giu kona iyevi bi mote ko sibe, kota ena ġailisi mote ko sibe. ²⁵ Laġannemo pekipekidi sa kenamoitona ba mote sima naġi. Tedi sa miyana mai aneya malamo. ²⁶ [†]Bi pekimo kenamoito ena giu Mousis i gilugilumina mote ko iyevi? Wala kai tombolunemo, kai vavanina nopenemo Maimaituwa, Mousis i giuwena gado, 'Tagu Eiblaġam ena Maimaituwa, Aisik ena Maimaituwa bi Deikap ena Maimaituwa.' ²⁷ Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava miyemiyedi edi Maimaituwa. ^{††} Temi ba ko giugiu yababayaba."

Waīgake laukaina

(Met 22:34-40, Luk 10:25-28)

²⁸ Waīgake tauwailovelovenha ġome i vaiyedi a waitalapilina gado. Tana i sibe te Yesu i giukauwa, kamaina bi i waitalayena gado, "Waīgake matabudi mododimo bamo taunana waīgake laukaina?"

²⁹ [†]Yesu ena giu i waimunena gado, "Waīgake laukaina ba niġa, 'Ko vaiye Islael, Bada eda Maimaituwa taunaġa Bada. ³⁰ Bada em Maimaituwa kwa ġoena, mba nuwapoum tabutabunemo, tubuġim tabutabunemo, em noġotā tabutabunemo bi em ġailisi tabutabunemo.' ³¹ [†]Waīgake wai labuna ba niga, 'Lava ġesauna kwa ġoena mai bainewa taumġa kwa ġoegħoemna. Bamo mote waīgake ġesau i didiga gulata kaka niga taudidi.'

³² Kamaina bi waīgake tauwailovelovenha Yesu i giuwena gado, "Bai kuna giuwena ba i visu. Giukauwa te Bada tana Maimaituwa bi diyanemo mote bamo Maimaituwa ġesau. ³³ Bi lava maso Bada edi Maimaituwa a ġoena, nuwapoudi tabutabunemo, tubuġidi tabutabunemo, edi noġotā tabutabunemo bi edi ġailisi tabutabunemo. Bi lava ġesaudi ġoedi, i saġa gulatana kaka sewasewa gabugabu ġosedi Maimaituwa lisinemo."

³⁴ Yesu i vaiye te niga olotona ena giu i visu. Kamaina bi i giuwena gado, "Maimaituwa ena waibadana ġotona te kwa banavi." Niga mulinemo lava matabudi a naila bi aiyai mote Yesu i waitala munage.

Deivida ena Bada aiyai?

(Met 22:41–23:36, Luk 20:41-47)

³⁵ Yesu Maimaituwa ena vanuwemo i wailovelove bi i waitalana gado, "Bainewa te waīgake tauwailovelovenha sa giugiu te Keliso ba Deivida ena tubulelesemo? ³⁶ [†]Aluwa Waiyawa noġotā Deivida i vite te i giuna gado, 'Bada egu Bada i giuwena gado,

"Niga ġome kataiyagumo kwa miyamiya
eete em ġavija kaġem dibunemo

* **12:26:** Pot 3:6   †† **12:27:** Lava niganana sa miyamiyana bi waiwaisumegħidi a pekipekina edi Maimaituwa.   * **12:29:** Wai 6:4,5   * **12:31:** Liv 19:18   * **12:36:** Sale 110:1

yài dubudi.”

³⁷ Deivida otina i giuna gado, *Bada*. Bi bainewa te Vinevinena maso Deivida ena tubulelesemo?” Lava kumna dididiga Yesu ena giu a vaivaiye ba ai nuwavisu.

Yesu aiyai natuna

³⁸ Yesu i wailovelovedi bi i giuna gado, “Waiğake tauwailoveloveni ko kita kauwedi. Tedi gala lofelo fedi sa kotedi bi ani waiğemota gabudiğā sa moimoito nawa te lava maso sai eboneyi vivila vaitena. ³⁹ Tedi sa góeğona ani miya visuvisudimo sa miya aniwai bolu vanuwidimo bi mata'asimo. ⁴⁰ Tedi iwape sa kaiyovugedi, edi gónağona sa legaudi bi lisidimo sawai bada teyala. Bi kota pali lofelo fedi sa voivoiyedi, te maso lava sa sovedi. Niga lavedi mulığa edi kovogā dididigi otina sa vai.”

Iwape ena puyo

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo, Yesu mane abomina diyano emo i miya bi lava i kitedi abomemo mane a sivusivudi. Lava waiguya audi wapewapedi mane nananakidi a sivusivudi. ⁴² Bi kota iwape wai nuwatoitoina i tava bi peni labu i sivu, mba penidi labu ba lağan ġemota ani gimala luvana. ⁴³ Yesu ena tauwaikaiwatana i yogedi ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te niga iwapena ena puyo i sakona ba i didiga gulatana kaka lava waiguyaudi. ⁴⁴ Bai aubaina tedi wai guyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikeilikidi a sivusivudi. Bi niga iwapena waiyamoyamonina kanaya ani gimelina bi geğə te matabuna i sako kovi.”

13

Yesu i giu te mulığa lava Maimaituwa ena vanuwa waiyawa sa kagebo-gebo

(Met 24:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Come Yesu Maimaituwa ena vanuwa waiyawa i gosegose bi ena tauwaikaiwatana ġemota i giuwena gado, “Tauwailovelove, kwa kita niga vanuwidi kitedi a visu gulata bi kota ġakima nananakidi a laukeliyedi.”

² Yesu giu i waimunena gado, “Niga vanuwidi nananakidi ko kitekitedina, mote kaka ġakima ġemota ena gabumo ima kena, matabudi kaka sa ġima wai dabalalidi.”

Pilipili bi laukivigebogebo nopalimo Yesu ena tauwaikaiwatana sa moito-didina

(Met 24:3-14, Luk 21:7-19)

³ Yesu oya Olip dabanoemo i miya bi matana Maimaituwa ena vanuwa waiyawa yawanınağā i waikita nawa. Kamaina bi Pita, Diyemes, Diyón bi Endulu taudiğā a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, ⁴ “Kwa giuwemai te bai lağannemo niga kauwidi sa tubuğā? Bi bai matailina ka kita bi ka sibe te mba kauwidi gotona te sa tubuğā?”

⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima kaiyovugemi. ⁶ Mulığa male lava wapewapedi sa tava bi isagumo sa giuna gado, ‘Tagu taunana Maimaituwa ena vinevine.’ Bi lava wapewapedi sa’ai wai etadoliyedi. ⁷ Lağannemo waığasığası daguguna laulisimo bi manekemo noyana ko vayiena ba koma naila. Niga kauwidi sa gei tubuğā bi mba taunana mote damona. ⁸ Dam bi dam sai ġasigası bi ġalibona falona ġalibona vaitena sai ġasigası. Bi dobu ġesaudığā yoyo bi gomala sa tubuğā. Niga

kauwidi sa tubuğana maibena waivini bwagabwagana wainatuna yavina mayavaina mainana.

⁹ “Temi ko kita kauwa, lava male sa panimi bi sa etalemi bi bolu vanuwidimo sa kwapumi. Banina temi tagu taukaiwatagu. Temi babada bi ġolibona matedimo ko moito bi tagu giugu ko giuwedi. ¹⁰ Muliġa kaka laġan damona ya tavana, dolina taukaiwatagu giugu visuvisuna sa lauguguyaena dobu matabudimo.

¹¹ “Bi laġannemo sa panimi bi sa nawemi ko etalena ba mote komai nuwaboya dolidoli te bainewa ko giu. Mba laġannemo bai Maimaituwa ya vitevitemina ko giuve. Mba mote temi koma giugiu bi Aluwa Waiyawa noġotā ya vitemi te ko giu.

¹² “Lava ġesaudi sa kaisolu te tasitasidi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. Bi tamatama natunatudi sa kaisolugedi. Bi libilbi sa kaisolu te tametamedi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. ¹³ ¹⁴ Bi lava matabudi sa dabokemi banina temi tagu ko waisumaġegu. Bi aiyai i moito didina te damonemo ba ya yawasana.”

Wainuwatoi laġanina dididiga

(Met 24:15-28, Luk 21:20-24)

¹⁴ “Mba laġaninemo kauwa gebogebo otina bi wai matawalawalana, ġome mote maso i moito bi geġa te ya moito. (Temi tauiyava niga ġome bai ya giugiuwena banina ko sibe kauwe.) Tedi mabai Diudiyamo sa miyamiyana sa velau sa nawa oyamo. ¹⁵ Bi tedi mabai vanuwa dabanemo sa miyamiyana mote sima yovo vanuwa nponemo te edi ġonāġona bai sima vai. ¹⁶ Bi kota tana aiyai daibimo mote i munāġa vanuwemo ena gala vaina aubaina. ¹⁷ Bi mba laġandimo vesavesala bwagebwagedi bi vaivaisu lisidimo ba i gebo gulata! ¹⁸ Taunana aubaina ko laupali gulata te niga kauwidi mote bodubodu laġandimo sima tubuġa!* ¹⁹ ²⁰ Mba laġanidimo ba wainuwatoi dididigina ya tubuġa, mote mai wala pakanemo Maimaituwa dobu i voivoiyena laġannemo te niganana. Bi muliġa mote mainana wainuwatoina ima tubuġa munāġa. ²¹ Bada ena vinevine lavedi kedinawamo aubaina te mba laġandi i bwali wai watiyedi, bamoda geġa, mote maso aiyai i yawasana.

²¹⁻²² “Mba laġannemo bamoda aiyai ya giuna gado, ‘Kwa kita Keliso niga, ee kwa kita tana nanoi.’ Mote kumai sumaġe. Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi sa laumaġata te mataila bi anisove kauwidi sa voyiedi te bena maso Maimaituwa ena vinevine lavedi male sa'ai waietadoliyedi. ²³ Taunana aubaina koi kita kauwa mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.”

Yesu ena nato munāġa

(Met 24:29-31, Luk 21:25-28)

²⁴ “Mba pilipilidi laġanidi mulidimo suwala yai dudubala bi nawalai mote ima yana. ²⁵ Bi kota kipola galewemo sa kuluva bi mwali sawasawamo ġaġġalisidi matabudi sa gusu.

²⁶ ²⁷ “Mba laġannemo Tana Taunana Natuna yadamo, ya laumaġata ġailisi vaitena bi ma namalina ya nato te lava sa kita. ²⁷ Bi tana ena aneya ya giukamajġed te dobu matabuna sa kwaivibile. Bi ena vinevine lavedi dobu isuna bi isuna sai ġemotidi bi kota mainana malamo.”

* ^{13:13:} Met 10:22   * ^{13:18:} Gulik baibol nponemo mote bodubodu ima kenakena bi gomala (winter).   ^{13:19:} Dan 12:1   ^{13:26:} Dan 7:13

*Kaikini ya natonato**(Met 24:32-35, Luk 21:29-33)*

²⁸ “Niganana kaikini yai lovelovemi, lağannemo kai lagelagedi sa nimaga, sa kini bi lugudi sa gidagidava ba ko sibe te bodubodu lağanina ya natonato. ²⁹ Bi kota mainana temi niga kauwidi sa tubutubuğa ba ko sibe te lağan i watiğe te tana ya nato munağā. ³⁰ Giukauwemo yà giugiuwemi, te niga kimtina sa miyamiyana mote sima peki bi niga kauwidi sa tubuğa. ³¹ Mala bi dobu sa launeğaneğā bi giugu mote kaka ima launeğaneğā.”

*Tada ta vononoğā Yesu ena nato munağā aubaina**(Met 24:36-44)*

³² *“Bada ena nato munağā lağanina bi saugina mote aiyai i sibe. Mote aneya malamo, mote natuna bi tamana taunağā i sibe. ³³ Koi kita kauwa bi koi mayavai banina temi mote ko sibe te bai lağannemo mba lağanña ya tava. ³⁴ Mba maibena oloto ena vanuwa i gose bi i nawu dobu ġesauenemo bi ena taupuala ena vanuwa sa kitakita wata. Bi ġemogemotağā edi noya i vitedi bi mataeta taulabena i giuwe te yai kita kauwa. ³⁵ Koi kita kauwa! Bai aubaina, mote ko sibe te bai lağannemo vanuwa taniwigina ya tava, bamoda aubigamo ee dudubala modonemo ee kamkam ya ġabağaba ee olaolalemo suwala ya lovolovotava. ³⁶ Mote koma kena nuwayavuğā bamoda yai tagugumi. ³⁷ Bai yà giugiuwmina ba mainana lava ġesaudi yà giugiuwedi: Koi kita kauwa!”

14

*Diu babadidi Yesu kana pota a yesi**(Met 26:1-5, Luk 22:1-2, Dyn 11:45-53)*

¹ Lağanı labu mulığā kaka vawaitauli bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina sa voiyena. Ba Pilisi edi babada bi waīgōke tauwailovelovena kandavonemo eta a tavutavu te bainewa maso Yesu a pani bi ai peki. ² Tedi a giuna gado, “Mote soimo tama voiyе male lava ta kağasığasıdi.”

*Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ġini**(Met 26:6-13, Dyn 12:1-8)*

³ Betenimo Saimon sida kapa i vaivaina ena vanuwemo Yesu i miya i kanikani bi waivini masi panepanena dubina* i vai tavaite. Kamaina bi dubi gadona i kulakoto bi Yesu dabanemo i ġini. Niga gaubina ba ġawāğawa isana Nad masinemo a voiyе bi maiina ba i didiga gulata. ⁴ Lava ġesaudi ġome a miyamiyana a medi bi taudığā ai giugiuna gado, “Bai aubaina masi panepanena i waiyakali? ⁵ Mba maso a kuneye bi mane dididiga otina a vai te maso lava wainuwatoitoidi a vitedi.” Bi tedi waivini a kaipasine.

⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko kita kamağe! Bai aubaina ko kaka nuwalağalığā? Tana kauwa visuvisuna tagu aubaigu i voiyе. ⁷ Temi lava wai nuwatoitoidi sauga matabuna vitedi ko miyamiya, bamoda sagudi ko ġoena ba wali saugemo ko sagudi bi tagu mote temi vaitemi tama miya nonoğā. ⁸ Tana i sibe te bai ya voivoiyе. Masi panepanena tubuğigumo i ġinina ba i ka nonoğina mulığā laudobo aubaina. ⁹ Yà giugiu kauwemi, dobu matabunemo lava giu visuvisuna sa lauguguyaena ba niga waivinina bai i voivoiyena sa noğoti bi sa giuwata.”

* 13:32: Met 24:36   * 14:3: Niga gaubina mai'ina i didiga gulata. Ingilisimo sawai isana alabasta.

*Diudas i wai anina te Yesu ya kaisoluğe
(Met 26:17-25, Luk 22:7-14,21,23, Dyn 13:21-30)*

10 Diudas Iskaliot, tauwaikaiwatana 12 nopođimo i nawa pilisi edi babada lisidimo bi i kaisolu te bainewa Yesu sa pani. **11** Tedi bai i giugiuwedina, a vaiye bi ai nuwavisu gulata. Kamaina bi a giuwapa te mane sa vite. Ğome Diudas gavogavo i tavutavu te bainewa maso Yesu nimedimo i sako.

Vawaitauli soina a kani

12 Buledi mote muu'a vaitena soina lağanina i tava. Ğome lava sipu natunatudi lau ewalidi a vunudi bi a lau sewasewaedi wawaitauli soinemo. Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, "Bamo ġome kuna ġoeġoena wawaitauli kanina ka voyie?"

13 Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giu wailovelovedi bi i giukamaġedina gado, "Ko nawa Yelusalemmo ko tava bi oloto ko kita gauba dubina ya avaavalina ko kaiwata. **14** Bi bamo vanuwinemo ya valagetana, mba vanuwina taniwigina ko giuwena gado: Tauwailovelove niġa mainana i giu, 'Bamo gabunemo tagu bi egū tauwaikaiwatana vaitedi, wawaitauli kanina ka kani?' **15** Bi ġome vanuwina nopoñemo gabu dididiga kaka nonoġina yai lovemi. Te ġome temi bai matabuna aubaida ko kanonoġi."

16 Kamaina bi taukaiwatana a nawa, malagai dididiginemo a tava bi bai matabuna Yesu bainewa i giugiuwedina mainana a banavi. Bi ġome wawaitauli kanina a kanonoġi.

17 Aubigamo Yesu taukaiwatana vaitedi a tava. **18** Lağannemo a miya a kanikani ba Yesu i giuna gado, "Yà giugiu kauwemi, te ġemota modomimo kaka ya kaisoluyegu, tana aiyai vaitena ka kanikanina."

19 Taukaiwatana nuwed i gebo bi ġemoġemotaġa ai talayena gado, "Bada ku giu, mote tagu, ee?"

20 Yesu i giuwedina gado, "Temi 12 modomimo ġemota, tana aiyai vaitegu ema buledi abomemo ka wai dakwana. **21** Maibena wala a gilugilumina nopoñemo te Tana Taunana Natuna kaka ya peki. Bi i gebo kauwa te oloto aiyai Tana Taunana Natuna ya kaisoluye! Mba olotona avena te maso i tubuġa."

22 Ĝome a kanikani bi Yesu buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i vilikivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi. Bi i giuwedina gado, "Niga ko vai, tagu tubuġigu."

23 Kota ledū i vai, tamana i wai ebone bi tedi matabudi ledunemo a lautego. **24** Yesu i giuwedina gado, "Niga ba tagu kwasinigu i nuwaġini lava wapewapedi aubaidi, tagu kwasinigu Maimaituwa ena waianina ya voyie te ya ġailisi. **25** Yà giugikuawemi, tagu kaka mote niga waenina yàma tego munajġe eete Maimaituwa ena waibada lağannemo kaka waen valivaliuna yà tego."

26 Kamaina bi a sale i kovi bi a nawa Olip oyanemo.

*Yesu Pita ena valele i gei giuwe
(Met 26:31-35, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)*

27 Yesu tedi i giuwedina gado, "Temi matabumi kaka ko velau ko gosegħu, maibena gilugilumina wadubonemo Maimaituwa niga mainana i giu, Tagu kaka tauwaiġamōġamo yai peki
bi sipu kaka sa dabalala."

Taunana aubaina temi matabumi kaka ko velau ko nawa. ²⁸ *Bi lağannemo tagu yà kenamoito, ba yà dolidoli Galilimo.”

²⁹ Tana mainana i giugiu ba Pita ena giu i wai munena gado, “Egu lava ġesaudi male sa velau sa nawa bi tagu ba mote yàma gosem!” ³⁰ Yesu Pita i giuwena gado, “Yà giugiukauwem te mateya dudubalemo, muliga kaka kamkam malabu ya ġabana, ba tam ma faiona kwa giu te mote ku sibegu.”

³¹ Pita kalinana bagibaginemo i giuna gado, “Tagu male mote mainana yàma giu. Avena te bainewa bi male vaitem ta peki. Tagu male mote yàma valeleem.” Bi ġesaudi giuna ġemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali (Met 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Tedi dobu isana Getsemenimo a tava bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niga ġome ko miyamiya bi tagu yà nawa yà laupali.”

³³ Tana Pita, Diyemes bi Diyon i waidolidi te a nawa. Tana yavi bi nuwaboya npona i wai wanavu. ³⁴ Bi i giuwedina gado, “Nuwaboya nopogumo i didiga gulata, ġotona te yai pekigu. Niga ġome ko miya bi manoġotimi ko wai kita.”

³⁵ Yesu ġotona i taunawa bi i nuwalikwa doġamo i talaġa bi i laupalina, bamoda ġemōġemotina, te niga wainuwatoina mote maso i vai. ³⁶ Kamaina bi i laupalina gado, “Tamagu, Tamagu! Bai matabuna tam lisimmo i tekateka. Niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaġe. Bi geġa te mote tagu egħi ġowana bi tam em ġowana.”

³⁷ Yesu i tava munaġa bi ena tauwaikaiwatana faiona i kitedi a kena kwavu. Kamaina bi tana Pita i giuwena gado, “Saimon, tam kwa kenakena ee? Maso ġemōġemotina kona tauwai kita laġan ġaubona?” ³⁸ Ko kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Aluwimi ya ġoeġoe bi tubuġa i gwaġa.”

³⁹ Kamaina bi kota i munaġa i laupali bi giuna ġemotinana i vatovato. ⁴⁰ I nato munaġa i kitedi a kenakena banina tedi mote ġemōġemotina te sai kita. Bi mote a sibe te bai sa giuwe.

⁴¹ Bi ena tava waifaioninemo i giuwedina gado, “Temi yaġolo ko waiyawasi? Kena avena, ko kita, laġanina i tava, te Tana Taunana Natuna sa kaisoluye bi gebogebi lavedi nimedimo sa sako. ⁴² Ko moito! Ta nawa, ko kita, oloto taukaisoluġegu kaikana i tava!”

Yesu a pani (Met 26:47-56, Luk 22:47-53, Dyn 18:3-12)

⁴³ Yesu yaġolo i giugiu ba ena tauwaikaiwatana 12 nopođimo ġemota isana Diudas i tava. Lava kumna edi madamada bi kepata a tanodi bi tana vaitena a tava. Pilisi edi babada, waiġake tauwailovelovenha bi Diu babadidi niga lavedi a giukamaġedi a tava. ⁴⁴ Diudas lava kumna i giu wainonodi te mataila yai lovedi, “Bamo taunana yài suluvena ba taunana ko pani bi ko kita te mote ima naila ima nawa.”

⁴⁵ Noi taunana a tavatava, te Diudas i nawa ota Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, bi i waisuluve.” ⁴⁶ Kamaina bi Yesu a pani bi a labadidi. ⁴⁷ Bi ġome diyanemo taumoito ġemota ena kepata i wai guli, te pilisi saġasaga guletina ena taupaula beyana i tadi kamāġe.

⁴⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kepata bi madamada kona avala tava, te tagu ko paniguna maibena tauwaibeyapota ee?” ⁴⁹ Laġan

* 14:28: Met 28:16   † 14:37: Baibol nopođimo a giuna, 1 awa.

matabuna tagu Maimaituwa ena vanuwemo e wailovelove bi mote ko panigu. Gilugilumina wadubonemo i giugiuwena niga taunana ya tubutubuğā.”

⁵⁰ Kamaina bi ġome ena tauwaikaiwatana a ġose bi a velau a nawa.
⁵¹ Oloto ewalina ġemota Yesu i kaikaiwata bi ena kaleko potipotina i kotekekotena bena maso a kaididi ⁵² bi geġa te ena galāġa a soluġiġi kamaġe bi tana ma kofakofana i velau i nawa.

Yesu Diu edi babada matedimo i etala

(Met 26:57-68, Luk 22:54-55, Dyn 18:13-14, Dyn 18:19-24)

⁵³ Kamaina bi Yesu ai dolinawe pilisi saġasāġa guletina ena vanuwemo, ġome pilisi edi babada, waīgħake tauwailovelovena bi Diu babadidi ġesaudi a tava ai ġemotidi. ⁵⁴ Pita, Yesu i vawatawata te tana didimanina i nawa pilisi saġasāġa guletina ena vanuwa mataetinemo. Tana ġome etala gabuna taulabena vaitedi a miya kai diyanemo a malimalili. ⁵⁵ Pilipilisi edi babada bi bolu babadidi ġesaudi tedi Yesu ena gebo a tavutavuġe te maso ai peki bi mote aiyai bamo lisinemo giukauwa a vai. ⁵⁶ Lava wapewapedi edi waiwawu giudi a tava a giuwedi bi edi giu ba tabudi bi tabudi.

⁵⁷ Lava ġesaudi a moito bi waiwawu kaikayovudimo tana ai wavuna gado, ⁵⁸ “Tama ke vaiye i giuna gado, ‘Tagu kaka Maimaituwa ena vanuwa lava a kelikelina, yà kagebogebo bi laġon faiona nopolimo ġesau yà keli, mote lava nimedimo voivoiyeña.’” ⁵⁹ Bi yaġolo te edi giu tabudi bi tabudi.

⁶⁰ Kamaina bi pilisi saġasāġa guletina i miya moito i nato bi Yesu i wai talayena gado, “Bai kwa giuwe ee geġa? Niga lavedi sa wai wavum.”

⁶¹ Bi tana i miya moimoisili, mote bai i giuwe. Bi kota pilisi saġasāġa guletina i waitala munaġe bi i giuna gado, “Tam taunana Vinevinena, Maimaituwa ta kaka saġesqēna natuna, ee?”

⁶² [‡]Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana Vinevinena, Tana Taunana Natuna kaka ko kita tamana ġaiġailisina kataiyanemo ya miyamiya bi malamo ma giyouna ya nato.”

⁶³ Ĝome pilisi saġasāġa guletina ena gala i kulalisi bi i giuna gado, “Tama niganana mote giu ġesaudi vaiyedi kama ġoegħoedi.” ⁶⁴ Bainewa ko noġongoġoti, kaikana beyademo te vaiye te i waidibogħ te Maimaituwa i sako yovog. [‡]

Tedi matabudi a binauna gado, “Tana i waidibogħ, kamaina te ya peki.”

⁶⁵ Bi lava ġesaudi Yesu a gelolo, matana a suma, a kwapu bi a giuna gado, “Tena ku giu, aiyai i kwapum?” Kamaina bi tauyava Yesu a kaididi bi a lau nevanevakau.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:69-75, Luk 22:56-62, Dyn 18:15-18)

⁶⁶ Pita yaġolo pilisi saġasāġa guletina ena vanuwa mataetinemo bi pilisi ena taupaula waivinina ġemota i tava. ⁶⁷ Ĝome Pita i kita i malimalili bi i kitadidi bi i giuwena gado, “Tam taunana Nasalet Yesuna vaitena kona nawawawha ġemota.”

⁶⁸ Bi geġa te tana i valele bi i giuna gado, “Tagu mote yà sibe bai kwa giugiuwe.” Kamaina bi Pita i miya moito te ganakku mataetina yawaninaġa i nawa. Kamaina bi kamkam i ġaġba. [§]

* ^{14:62:} Dan 7:13   ‡ ^{14:64:} Diu lavedi a noġoti te Yesu ena giu bena Maimaituwa vaitena ġemogħemotidi.   § ^{14:68:} Niga lovanemo giu kamkam i ġabba ba buka ġesaudi wadubodimo mote ima kenakena.

⁶⁹ Ĝome taupaula waivinina Pita i kita bi giuna ĝemotina diyanemo taumoito i giuwedina gado, “Niga taunana editau ĝemota.” ⁷⁰ Bi Pita kota i valele munaĝa. Kamaina bi a taumiya mala ĝaubona bi diyanemo taumoito Pita a giu munaĝena gado, “Mote kuma valele, kamaina te tam taunana Galili lavam.”

⁷¹ Bi Pita Maimaituwa isanemo i waisaĝinana gado, “Kagusai Tamagu, ya giugiu kauwemi te tagu mba lavana ko giugiuwena mote ya sibe.”

⁷² Noi taunana te kamkam ĝaba i wai labu, mulinemmo Pita Yesu ena giu i noĝoti, “Muliga kaka kamkam ma labu ya ĝabana, tam kaka ma faiona kwa valedleyegu.” Kamaina bi Pita i laudulu bi i ĝaba nusanusa.

15

Yesu Paelat matanemo i moito

¹ Olaolala kaikana Pilisi edi babada, waiĝake tauwailovelovena, waibabada bi bolu babadidi matabudi ai ĝemotidi bi ai ogatala. Kamaina bi Yesu nimana a pani bi ai doli nawe gabemani isana Paelat nimanemo a sako. ² Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ĝalibona ee?” Bi Yesu ena giu i wai munena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.” ³ Pilisi edi babada kauwa wapewapedimo Yesu ai wavu. ⁴ Kamaina bi Paelat Yesu i waitala munaĝena gado, “Ei, tam bai kwa giuwe ee geĝa? Kwa vaiye kauwa wapewapedi gebogebodimo sa wai wavum!” ⁵ Bi Yesu mote bambo bai i giulubuge. Taunana aubaina Paelat i sove.

Diu babadidi a ĝoe te Yesu maso i peki

⁶ Paelat ena vaivaimo wala wawaitauli soina laĝannemo Diu lavedi bambo lavana biliwelokomo a wai aninena taunana ya kaikamaĝe. ⁷ Mba ĝome oloto isana Balabas ena lava tauwaiĝaviya ĝesaudi vaitedi biliwelokomo a miyamiya. Tedi wala Loum gabemanina ena waibada ai ĝoviye bi lava a waipekidi. ⁸ Lava kumna a tava Paelat lisinemo ai ĝemotidi bi ai baĝa te aubaidi, ena vaivaimo wala i voivoiyena mainana maso i voye. ⁹⁻¹⁰ Bi Paelat i sibe kauwe te pilipilisi edi babada unula dabanemo Yesu tana nimanemo a sako. Taunana aubaina Paelat edi giu i waimunena gado, “Ko ĝoeĝoena Diu edi ĝalibona ya kaikamaĝe aubaimi ee?” ¹¹ Pilipilisi edi babada edi giumo lava kumna nuwedi a liuliuwe te Paelat maso aî baĝa te Balabas biliwelokomo ya kaikamaĝe aubaidi bi mote Yesu.

¹² Bi tana lava i waitala munaĝedina gado, “Te bai kona ĝoena ya voye niga lavana ko wai isana Diu edi ĝalibona lisinemo?” ¹³ Bi tedi a binauna gado, “Ku tupalatu!” ¹⁴ Bi Paelat i waitalayedina gado, “Bi bai aubaina? Bai gebona i voye?” Bi kota a binau gulatana gado, “Ku tupalatu!” ¹⁵ Kamaina bi Paelat i ĝoeĝoena lava yai nuwavisudi aubaina, Balabas i kaikamaĝe i nawa bi ĝaviĝavyidi i giuwedi te Yesu sa kwetu bi sa nawe sa tupalatu.

Tauwaiĝaviya Yesu ai namaĝe

¹⁶ Ĝaviĝavyidi Yesu ai doli nawe Paelat ena vanuwa mataetinemo bi edi lava ĝesaudi ĝaviĝavyidi a giuwedi a tava te ai ĝemotidi. ¹⁷ Bi ĝome tedi gala molemolena maibena ĝalibona ena gala kulina, Yesu ai kote bi donadona pipipinina a voivoiyena a vai te kununemo ai kote. ¹⁸ Kamaina bi ai gwaigwaiye bi lisinemo a binauna gado, “Ebom, Diu edi ĝalibona!” ¹⁹ Tedi digonemo kununa a kwetu, a kaniso tawatawa bi tuwapekedu ai tupagwaliĝedi bi wainamaĝemo a laulauduneye maibena ĝalibona. ²⁰ Tedi

ai namaäge i kovi bi gala molemolena a kaikamaäge bi tana ena gala otina ai kote munaäge, kaka bi ai dolinawe tupalatuna aubaina.

Yesu a tupalatu

²¹ A nawananawa etamo te oloto isana Saimon a banavi, tana daibimo bi i sağasäga Yelusalem malagai dididiginemo. Saimon tana Aleksanda bi Lupas tamedi tana Sailin lavana. Ğome ġavīgāvīyidi Saimon a egeli te Yesu ena kolosi i avali. ²² Tedi Yesu ai doli nawe Golgotamo, niga isana banina ba *Kunukoukou gabuna*. ²³ Ğome tedi waen ma'a vaitena vitavitalena Yesu a vite lubu bi i daboke.* ²⁴ Ġavīgāvīyidi Yesu a tupalatu bi ena gala a daligidi. Bi wainasi beyakuluna a voiye te aiyai bi i vato kauwena ba galedi ya tanodi.

²⁵ Olaolalemo 9 okoloki bi Yesu a tupalatu. ²⁶ Bi kai selipapinemō wai gwaigwai giuna a gilumina gado, "Niga Diu edi ġalibona." Bi kununa kavalinemo a sako. ²⁷⁻²⁸ Bi kota taudanenedanene labu a tupalatudi Yesu vaitena, ġemota kataiyanemo bi ġemota ġenianemo.†

²⁹ ¶ Tedi mabai a velvelau teiyaġina ba ai dibogi, iwedi ai kwadekwadedi bi a giugiuna gado, "Emata! Tam walānamo kuna giu te Maimaituwa ena vanuwa kwa koisuwasuwa bi laġan faiona nopolimo kwa keli munaäge. ³⁰ Niganana ku waiyawasani munağem bi kolosi modonağā kwa yovo!"

³¹ Kauwina ġemogemotinemo pilipilisi edi babada bi waigake tauwalovelovena Yesu ai namaäge bi tedi taudīgħa a wai gwaigwaiyena gado, "Lava ġesaudi i wai yawasanidi bi tana mote ġemogemotina te imai yawasani munaäge! ³² Tana i giu te tana taunana Keliso, Islael edi ġalibona. Niganana kolosimo ya potiyovo ta kita, kaka bi tai sumaäge." Bi kota lava labu Yesu diyanemo a tūpatupalatudina vaitedi tana ai dibogi.

Yesu i peki

³³ Suwala 12 okoloki balamo mba dobuna matabuna i waidudubala eete suwala i tinamuli. ³⁴ Suwala 3 okoloki bi Yesu kalinana dididiginemo i gulettutuna gado, "Eloi, Eloi, lama sabatani." Niga giuna banina ba, "Egu Maimaituwa, Egu Maimaituwa bai aubaina kuna gosegħu?" ³⁵ Bi diyanemo taumoito noi giuna a aivaivaiye ba a giuna gado, "Ko vaiye, tana Elaidiya‡ ya yogeyoge." ³⁶ Lava ġemota i velau tai i vai te kai isunemo i pani bi waen wailuluna§ i taivai te maso Yesu i waitego. Bi i giuna gado, "Avena ta tau wailaba bi ta wai kita bamoda Elaidiya ya nato bi kolosimo ya sako yovoğe."

³⁷ Ğome Yesu kalinana dididiginemo i lauayoi bi yawasina i tauvunu. ³⁸ Bi Maimaituwa ena vanuwemo guduboyeo i dawedawena i nuwalisi labu dabānemo te i yovo dibunemo i laukamaäge. Niga guduboyona ba gabu waiwaiyawina guduna. ³⁹ Ğome ġavīgāvīyidi edi bada kolosi pakānemō i moimotona i kita te bainewa Yesu i peki, kamaina bi i giuna gado, "Giukauwa te niga lavana Maimaituwa natuna!" ⁴⁰ Mba ġome ba waivini ġesaudi manemanekemo a waiwaikitana, nopolimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemes ġaubaona bi Dioses** tinedi bi Salome. ⁴¹ Niga waivinidi wala

* **15:23:** Niga waenna maa vaitena vitavitalena ba yavi aniwai ubana. † **15:27-28:** Gilugilumidi wadubodi buka ġesaudimo lova 28 ba mote ima kenakena. Lova 28 ba niga mai i giu, "Tana a voiyea maibena waigake tauwaikatikotona. Aisaiya 53:12." ¶ **15:29:** Mak 14:58 ‡ **15:35:** Alamek kalinedimo Eloi vaiyena maibena Elaidiya. § **15:36:** Sale 69:21 noponemō i giuna gado, "Vinevinena kaka waen ġolagħolana sa vite." *** **15:40:** Met 27:56, Met ena bukamo tana Diyousep i ġilumi bi mote Dioses.

Galilimo Yesu a kaikaiwata bi a sagusagu. Bi kota waivini gesaudi wala Yesu vaitena a natonatona Yelusalemmo ba ġome vaitedi.

Diyousep Alimatiya olotona Yesu tubuġina i vai bi tauyewamo i sako

42-43 Mba aubiganemo vononoġa suwelina i kovikovi†† bi muliġa kaka waiyawasi laġanġa yai tubu.‡‡ Bi Diyousep Alimatiya olotona tana bolu badana ġemota bi a vivivile, tana Maimaituwa ena waibadana ya natonatona i labelabe. Tana ma laudabatolana i nawa Paelat lisinemo bi i waibaġa te Yesu taubeuna ya vai. **44** Ĝome Paelat i tatava te Yesu kaikana i peki. Taunana Aubaina ġavīgħaviyidi edi bada i yoge bi i waitalayena gado, “Yesu i peki, ee?” **45** Bi ġavīgħaviyidi edi bada Paelat i giuwe te Yesu kaikana i peki. Taunana Aubaina Diyousep i waianine te Yesu taubeuna kolosimo ya vai.

46 Diyousep gala potipotidi i gimeli tavaitedi bi Yesu taubeuna i sako yovoġe te galedimo i suma. Kamaina bi i avali nawe tauyewamo po'oa doudou wainononemo i sako. Ĝome ġakima dididiga tabatabana i ġima bi tauyewa mataetina i wai dougudu. **47** Meli Magdalin bi Meli Dioses tinana a kita te Yesu taubeuna bamō ġome i sako.

16

1 Kamaina bi waiyawasi laġanina i kovi mulinemo Meli Magdalin, Diyemes tinana Meli bi Salome bona panepanedi a gimala Yesu tunina a kailolo Aubaina.* **2** Kamaina bi Sande olaolalemo suwala i lovolovotava tedi a nawa tauyewamo. **3** Bi etaġa taudīgħa a wai giugjuna gado, “Aiyai Aubaida ġakima ya ġima kamaġe tauyewa mataetinemo?”

4 Laġannem matedi a tautaulagetidi ba ġakimina dididiga ġimägħima kamaġen a kita. **5** Tedi tauyewamo a sola nawa te oloto lauwalina a kita, ena gala potipotina kataiyedimo i miyamiya. Ĝome tedi a tatava bi a naila gulata.

6 Kamaina bi i giuwedina gado, “Koma nainaila! Temi ba Nasalet Yesuna tupatpalutana ko tavutavuġe. Tana mote niga ġome, kaikana pekimo i kenamoito. Ko kita, niga taubeu gabukavanaġa. **7** *Bi ko nawa ena tauwaikaiwatana gesaudi lisidimo bi kota Pita bi niga mainana ko giuwedi, ‘Tana ya dolidoli Galilimo, i giugjuwmina mainana, ġome kaka ko kita.’”

8 Kamaina bi waivindi ma nuwagusugusudi tauyewa a potiyo kamaġe bi a velau a nawa. Tedi a naila gulata Aubaina te mote bamō aiyai a giuwe.

MAK 16:9-20

(Mak ena buka damodamona i gilugilumina ba i ai nawanawa bi mote a banavi. Bi lova 9 te 20 noponemo bai a noġonogħotina luvanemo mainana a gilumi.)

Yesu Meli Magdalin lisinemo i laumaġata

9 Kamaina bi Sande olaolalemo Yesu pekimo i kenamoito bi Meli Magdalin lisinemo i gei laumaġata. Niga waivinina wala lisinemo aluwa gebogebodi wapedi 7 i kwavivaidi. **10** Tana i nawa te Yesu taukaiwatana bai i tubutbuġanġa i giuwedi. Banina Yesu i peki Aubaina tedi ma nuwaboyedi a

†† **15:42-43:** Diu edi waiyawasi Palaide suwala bulubulomo i waitubu te Satade Suwala bulubulomo i kovikovi. ‡‡ **15:42-43:** Diu edi waiġakemo i giu te lava i pekina ba laġanġa ġemotinemo sa dobo, taunana Aubaina Diyousep i waipapalana, muliġa kaka waiyawasi laġanġa yai tubu. * **16:1:** Diu edi vaivaino lava bi i pekina ba dolinem masimo tunina sa kailolo kaka sa dobo. Bi niga waivindi a ġoe te niga vaivaina maso a voiyē wata. * **16:7:** Met 26:32, Mak 14:28

miya bi a ġabaġaba. ¹¹ Bi laġannemo Meli i giuwedina gado, “Tagu lisigumo Yesu i laumaġata te e kita.” Tedi waivinina ena giu mote ai sumaġe.

Yesu ena tauwaikaiwatana labu lisidimo i laumaġata.

¹² Bi mulinemo taukaiwatana labu malagai a potiyovo kamaġe bi a nawanawa etaġa bi Yesu lisidimo i laumaġata bi kitana i nuwavitala te mote a kita ġone. ¹³ Tedi a tau nawanawa kaka a kitaġone, kamaina bi a munāġa edi lava a giuwedi bi edi giu mote ai sumaġedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana 11 lisidimo i laumaġata

¹⁴ Mulinemo te Yesu ena tauwaikaiwatana 11 a kanikani bi lisidimo i laumaġata. Ena tauwaikaiwatana nopodi ba gudugududi aubaina mote ai sumaġe. Taunana aubaina i ġasijedyi bi i giuwedina gado, “Tagu pekimo e kenamoito te lava a kitagu bi a giuwemi bi bai aubaina mote koi sumaġedi?”

¹⁵ *Kamaina bi i giuwedina gado, “Ko nawa dobu matabudimo bi lava matabudi lisidimo giu visuvisuna ko lauguguyae. ¹⁶ Bi lava aiyai yai sumaġegu bi gaubemo sa kabuluna ba tana ya yawasana. Bi aiyai mote i wai sumaġegu ba kamaina te kovoġa ya vai. ¹⁷ Bi mabai sa wai sumaġeguna ba anisove kauwidu sa voiyedi. Bi tedi kaka tagu isagumo aluwa gebogebodi lava lisidimo sa kwavivaidi. Bi kota kalina ġesaudī mote a sibesibedinemo sa gagali. ¹⁸ Tedi mwata wai lauonedi sa legaudina ba mote sima peki. Bi kota gauba waionedi sa tegodina ba mote ima laukubutidi. Bi nimedi lava sidesidedi dabedimo sa sivudina ba sa yawasana.”

Maimaituwa Yesu i lageti saġe malamo

¹⁹ *Bada Yesu giu i wai waikovi mulinemo ba Maimaituwa Yesu i lageti saġe malamo. Tana kataiyanemo waibada gabunemo i waimiyeni.

²⁰ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a potiyovo a nawa dobu matabudimo bi a lauguguya. Bi Bada i sagudi bi i ka maġati kauwe te edi lauguguya ba giukauwa. Banina Bada ena ġailisimo anisove kauwidu a voivoiyedi bi lava a kitekitedi.

LUK

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanega

Luk Giu visuvisuna i gilumi bi ya giugiuweda te Tauwaiyawasana Yesu Maimaituwa i giugiuwapaena i giukamagēna mote Isael taudīgā aubaidi bi lava dobu matabuna nopolidmo vaitedi aubaidi. Luk i giluma bi i giuweda te lağānemo Yesu ena noya i waitubuna ba tana Aluwa Waiyawa niga noyana i vite te giu visuvisuna ya lauguguyae lava wainuwatoitoidi lisidimo, 4:18. Niga giuna visuvisuna ya giugiuweda te lava eda nuwaboya tabudi bi tabudi nopolidmo bi lağānnemo niga bukana ta iyevina kaka nuwauba ta vai. Bi giukauwa te niga yawasanina ba Luk ena buka nopolidmo kaka ta banavi. Lava edi nuwaboya tabudi bi tabudi nopolidmo Yesu i waiyawasanidi.

Lağānnemo tana lava i sagusagudina ba lava matabudi tana lisinemo a wainuwavisu. Banina niga bukana Luk pakanemo lağānnemo Yesu i tubugāna ba lava wapewapedi tana lisinemo ai nuwavisu, 2:10. Bi kota mainana lağānnemo Maimaituwa i lageti nawena malamo ba tedi matabudi ai nuwavisuna tana lisinemo, 24:52. Tana i nawa mala mulinemo, Giu Visuvisuna bainewa i dabalalana dobu te dobu taunana Luk i gilumi watedi buka Giugiukamağedi Edi Kauwa nopolidmo.

Niga bukana nopolidmo kauwa ġesaudi ta banavidina ba Luk taunağā i gilumidi, maibena aneya a salena, tauğāmo a nawa Yesu a vakitana, tana gomana gaubona bi pali vanuwinemo a banavina, Sameliya olotona lautaualalina bi gomana ġwegwegwena lisinemo. Niga taudidi ba Luk taunağā i kamağatidi. Bi Aluwa Waiyawa i kamağati te waiwaiivini kota tedi vaitedi Yesu sa kaiwata bi yawasanamo sa sola sağa.

¹ Aisi Tiypilas! Lava wapawapa kaikana kauwa lisidemo a tubu-tubugāna matabudi a gilumi watedi. ² Pakanemo taupaula a laulau-guguyana bi lava matedimo kauwa a kitekitedi bi a giugiuwemina matabudi a gilumidi. ³ Taunana aubaina tagu niga kauwidi pakandemo e kita kauwedi te edi didimanemo ya gilugilumidina tam aubaim. ⁴ Banina tam maso kuna sibe kauwe te bai a wailovelovemna ba giukauwa.

Diyon taukabulu ena tubuğā ai noyenoye

⁵ Diudiya edi ġalibona Alodi ena waibada sauginemo bi ġome ba pilisi isana Sakalaiya i miyamiya. Tana ba pilisi Abisa ena tubulelesa bi mwanena Elisabet ba pilisi Elon ena tubulelesa. ⁶ Bi tana mamwanena ba yawasana didimanemmo a miyamiya Maimaituwa matanemo. Bada ena giuvavasağā bi ena waiğāke a voteyeteyeaedi bi mote bai a voiye waigebo. ⁷ Tedi mote ai natunatuna banina Elisabet i aipoi bi tedi ai magula kauwa. ⁸ Lağān ġemota Sakalaiya ena sauga i tava te Pilisi noyana pali vanuwina nopolidmo i voivoiye. ⁹ Tana koitlimo a vine te piupiu ya gabu pilisi edi vaivai luvanemo. Kamaina bi i sola nawa Bada ena vanuwemina te piupiu panepanena i gabu. ¹⁰ Bi lava kumna vanuwa didiyanemo a laulaupali, piupiu gabuna lağānnemo. ¹¹ Mba ġome Bada ena aneya i laumağatana Sakalaiya lisinemo. Bi olta diyanemo i moimoito, kataiyana yawaninemmo, bamo piupiu i gabugabunemo. ¹² Ġome Sakalaiya aneya i kitakita ba i tatava, bi naila i kagusugusu. ¹³ Geğā te aneya i giuwena gado, “Mote kuma

naila." Em pali ba Maimaituwa i vai. Mwanem Elisabet kaka natum olotona ya bewa bi kwai isana Diyon. ¹⁴ Tana ya voyem te kwai nuwavisu bi kwa yasisi, ena tubugemo ba lava wapawapa sa yasisi. ¹⁵ Bi Bada matanemo ba tana i saqā gulata. Tana mote wain e tegotego ġaġġalilisidi ima tegodi, banina ena tubugemo ba Aluwa Waiyawa yai waiwanavu. ¹⁶ Tana Islael lavedi wapewapedi ya natome munagedi Bada edi Maimaituwa lisinemo. ¹⁷ Bi tana Bada ena eta ya yawasi bi Aluwemo maġħalisina ya noyana maibena Elaidiya. Tana magumagula nuwedī ya vitaledi te natunatudi nuwedī sa vaidi. Bi lava laulaukasagaġġaidi nuwedī ya vitaledi te Maimaituwa ena nuwauyauya sa sibe bi didimanemo sa miya. Lava ya vononoġedina Bada ya natonatona aubaina. ¹⁸ Ĝome sakalaiya aneya i waitalayena gado, "Bainewa ya sibe te niga ba giukauwa. Tagu ei magula bi mwanegu kota i wai magula." ¹⁹ Aneya giu i waimunena gado, "Tagu Geibiliyelo, tagu Maimaituwa diyanemo taumoito. Tana i giukamaġgeg te lisimmo ya gagali bi giu visuvisuna ya giuwem. ²⁰ Tagu bai e giugiuwemna mote kuwai sumaqe te laġġan kauwa ya natonatona niga kauwina ya tubuġa. Taunana aubaina tam kwai gumgum bi mainana kwa miyamiyana eete bai e giugiuwemna ya tubuġa." ²¹ Mba laġġannemo lava Sakalaiya a labelabena a wainuwanaaina te bai aubaina tana pali vanuwinemo i miya gulata. ²² Sauginemo tana i potipotiyovo ba mote ġemogemotina te tedi lisidimo ya gagali bi a kita ġone te pali vanuwina nponemō wailove i kita. Tana i waigumgum bi giu i kabi kasaqe te tubuġinemo gagali i voivoiyedi. Kamaina te tana waigumgummo i miya. ²³ Sauginemo wiki ġemot a nponemō tana ena noya i kovi ba i munaqqa ena malagaimo. ²⁴ Mba mulinemo ba mwanena Elisabet i bwaga. Tana nawalai 5 nopolidmo i lauguduguduye bi mote lava matediġa i nawananawa. ²⁵ Bi Elisabet i giuna gado, "Niga kauwina ba Bada lisigumo i voixe bi ena ġowana i kamagaġti bi ena launuwatoimo lava nopolidmo egū dabauba i kaikamaġe."

Yesu ena tubuġa ai noyenoye

²⁶ Laġġannemo Elisabet ena nawalai wai 6 nemo Maimaituwa aneya i giukamaġe te i nawa Nasalet tauninemo, Galili plovinsina nponemō, ²⁷ ġome totopa isana Meli lisinemo. Tana ai anine te Diyousep ya naġi, bi Diyousep ba Deividia ena tubulelesa.

²⁸ Aneya Meli i giuwenā gado, "Ebom tam Maimaituwa i ġoe gulatem,* Bada ba tam vaitem."

²⁹ Aneya ena giumo ba Meli ena noġota i kovi bi nuwana i laġalaġa te niga giuna banina bai.

³⁰ Bi aneya i giuwenā gado, "Meli, mote kuma naila, Maimaituwa lisimmo i wainuwa visu gulata." ³¹ Bi tam kaka kwa bwaga bi kwai natuna te gomana olotona kwa bewa bi kwai isana Yesu. ³² Tana isanawanawana Maimaituwa Saġġasaq Guletina natuna. Bada Maimaituwa ya voixe te yai ġalibonanha maibena tamana Deividia ena waibada. ³³ Bi Islael[†] lavedi lisidimo yai bida bi ena waibadana ya kena nonoġa.

³⁴ Meli aneya i waitalayena gado, "Mba bainewa? Tagu mote bamo oloto mayana ya vai."

³⁵ Bi aneya, Meli ena giu i waimunena gado, "Aluwa Waiyawa lisimmo ya yovo bi Maimaituwa Saġġasaq Guletina ena ġaġilisimo kaka yai kwesitawam. Taunana aubaina gomana Waiwaiyawina kaka ya tubuġa bi sai isana,

* ^{1:28:} Waivini mododimo tam kakavisuvismu. † ^{1:33:} Islael ba Deikap isana ġesau.

Maimaituwa Natuna. ³⁶ Tana kwa kita em dam isuna Elisabet, avena te i waimagula bi i aipoi bi geğä te niganana ena nawalai wai 6 na. ³⁷ Maimaituwa lisinemo mote bai i pilipili.”

³⁸ Ğome Meli giu i waimunena gado, “Tagu ba Bada ena taupaula bi bai kuna giuguwena ba ya tubuğä.” Kamaina bi aneya Meli i gose.

Meli Elisabet i vakita

³⁹ Mba kauwina mulinemo Meli i vononoğä bi i nawa oyamo, taun Diudiya plovinsina noponemo. ⁴⁰ Tana Sakalaiya ena vanuwemo i tava bi Elisabet i waiebone. ⁴¹ Lağannemo Elisabet Meli ena waiebona giuna i vaivaiye ba bwaganemo gomana i laupoti bi Aluwa Waiyawa i waiwanavu. ⁴² Bi kalinana dididiginemo manuwa visuna i giuna gado, “Waiyini matabudi ka kavisuvisudi nopolimo tam Maimaituwa i kavisuvisu gulatem te gomana ka kavisuvisuna kwa bewa! ⁴³ Tagu ba lava yababa bi bai aubaina egu Bada tinana kuna tava au kitagu. ⁴⁴ Sauginemo kuna waiyebogu ba gomana bwagagumo mayasisina i laupoti. ⁴⁵ Tam Maimaituwa i kavisuvisumna, banina ba kunai sumağä te Bada bai lisimmo i giuguwena ba ya tubuğä.”

Meli ena sale

⁴⁶ Meli i giuna gado, “Nopogu Bada ya kasağesağe, ⁴⁷ Aluigu i yasisi ⁴⁸ banina Maimaituwa tauwaiyawasanigu, tagu taupaula ota bi tana i noğotigu. Niganana bi noi i sağä i nawana ba kinta matabudi sa giu te tagu Bada i kavisuvisugu, ⁴⁹ Maimaituwa Wailewapanina tana Waiyawa bi kauwa nananakidi aubaigu i voyedi. ⁵⁰ Kinta te kinta mabai sa vivivilena ba ya launuwatoiyedi. ⁵¹ Tana nimana ġaiġailisinem kauwa nananakidi i voyedi bi lava nuwanuwa sağesägeđi edi ogatalamo i waidabalalidi. ⁵² Tana lava a waiguyauna edi waibadamo i sivu yovoğedi bi lava a ġaūgaubo munağana i sivu sageđi. ⁵³ Maimaituwa lava kanikanipekidi mwali visuvisudimo i waiwanavudi bi waiwaiyaudi makavekavedi i giu kamagedi a nawa. ⁵⁴ Maimaituwa ena launuwatoimo ena taupaula Islael lavedi i noğotidi bi i sagudi. ⁵⁵ Bi ena giuwapa i voivoiyena eda magumagula, Eiblagħam bi natunatuna lisidimo ba ya kena nonoğä.”

⁵⁶ Meli Elisabet lisinemo i miyana nawalai faiona a kovi bi i munağä ena animiyamo.

Diyon taukabulu ena tubuğä

⁵⁷ Elisabet ena wainatuna saugina i tava bi gomana olotona i bewa. ⁵⁸ Lağannemo diyanemo taumiya bi ena dam lavedi a vaiye te Bada ena launuwatoi i didiga lisinemo ba matabudi a yasisi ġemota.

⁵⁹ Lağan wai 8 nemo ba gomana a natome te kwapi bwali sa vite bi tamana Sakalaiya maso i waivaliğesae. ⁶⁰ Bi geğä te tinana Elisabet i giuna gado, “Geğä! Koi isana Diyон.”

⁶¹ Bi tedi a giuwena gado, “Bamo em dammo mba mai isa?” ⁶² Kamaina bi lava tubuğidimo mataila a voiye te Sakalaiya bainewa gomana yai isa.

⁶³ Kamaina bi Sakalaiya anigiluma tabatabana i waibağaye te a vite bi i gilumana gado, “Koi isana Diyон.” Bi lava matabudi a soveye. ⁶⁴ Noi taunana gayana i sasasağı te i kabi giugiu bi Maimaituwa i kasägesäge. ⁶⁵ Edi lava diyedimo taumiya matabudi a sove bi Diudiya oyana lavedi niga kauwidi a giugiu watedi. ⁶⁶ Lava matabudi niga giudi a vaivaiyedina ba ai nuwa noğonogötædi bi ai talana gado, “Niga gomenina ba lava bainewa kitana ya tubuğä? Banina Bada nimana ba tana lisinemo.”

Sakalaiya ena sale

⁶⁷ Diyon tamana Sakalaiya Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi Maimaituwa giuna visuvisuna i giuwena gado, ⁶⁸ “Bada, Islael edi Maimaituwa ta kasagesäge banina tana i nato ena lava lisidimo bi i waiyawasanidi. ⁶⁹ Tana Tauwaiyawasanida wailewapanina i giukamağe lisidemo. Tana ba ena taupaula Deivida ena tubulelesemo.

⁷⁰ “Maibena taugiuwatana waiwaiyawidi lisidimo wala i giugiuwapana mainana, ⁷¹ te niganana kada ġäviya bi mabai sa dabodabokedana edi waibadamo yai yawasanida. ⁷² Maimaituwa eda magumagula i launuwatoiyedi bi ena waianina waiwaiyawina i voivoiyena i noġotiwata. ⁷³⁻⁷⁴ Tana eda magula Eiblagħom lisinemo i giuwapa te kada ġäviya nimedimo yai yawasanida, bi yai anineda te mote manailida tana aubaina tamai tau-paula, ⁷⁵ te taila waiyawa bi eda yawasana didimanidimo laġġan matabuna tana matanemo ta miya. ⁷⁶ Bi tam natugu kaka sai isamna Maimaituwa Saġasäga Guletina taugiuwatana, banina tam kaka Bada ena eta kwa yawasi. ⁷⁷ Bi ena lava kwa giuwedi te yawasana sai anine bi Maimaituwa edi gebogebo ya noġoti kamagedi. ⁷⁸ Eda Maimaituwa ena launuwatoi dabanemo te yawasana valivaliuna maibena olaolala suwelina ya viteda.‡ ⁷⁹ Bi mabai peki boimatuwinha gwagħwanemo sa miyamiyana, ya lai yanedi bi nuwauba etanaġa yai dolidi.”

⁸⁰ Diyon i didiga bi aluwemo i ġälisi bi tana kalakalalelemo i miyana eete i tava Islael lavedi lisidimo bi ena noya i waitubu.

2

Yesu ena tubuġa

¹ Mba laġġandimo, Sisa Ogastas Loum dobuna bi dobu ġesaudi ena waibadamo a miyamiyana i giuvavasaġedi te sensas sa voiyi. ² Niga sensasna ba sensas dolidolina i tubuġa Kwaliniyas Sailiya i waigabemaniyena laġġannemo. ³ Lava matabudi a nawa edi tauniġa isedi sivu saġedi aubaina. ⁴ Bi kota Diyosep Nasaret malagħina Galili nponnemo i modina, bi i nawa Diudiyamo ġalibona Deivida ena taun Betliġemmo, banina tana ba Deivida ena tubulelesa. ⁵ Meli wala ai anine te Diyosep ya naġi bi tana mabwagħana a nawa isedi ausivu saġedimo. ⁶ Tedi ġome a miyamiya bi gomana ena tubuġa laġġanna i tava. ⁷ Kamainā bi Meli natuna tautuweġina, gomana olotonā i bewa. Bi tana galamo i suma bi ġamōġamo edi ġedāġemo* i waikena, banina balekimo mote bamō edi gabu.

Sipu taulabedi bi aneya

⁸ Bi mba dudubalinemo sipu taulabedi wapumo edi sipu a kitakita watedi. ⁹ Bi noi taunana te Bada ena aneya lisidimo i laumaġata bi Bada namalina i yanayana kwaiviviedi ba tedi a gusu. ¹⁰ Bi aneya i giuwedina gado, “Koma naila, tagu yasisi dididigina giuna visuvisuna ya yovoyovoġe lava matabudi aubaidi. ¹¹ Niganana Deivida ena taunnimo ba tauwaiyawasana i tubuġa, tana ba Keliso†, Bada. ¹² Bi mataila kaka ko kita te gomana galamo sumasumana, ġamōġamo edi ġedāġamo ya kenakena.” ¹³ Mba taunana te malaġa aneya kumdi a laumaġata bi aneya edi bada vaitena a sale, Maimaituwa a kakasagesäge bi a giuguna gado, ¹⁴ “Malomo

‡ 1:78: Olaolala yanayananana malamo, sebuna te ya vakitada. * 2:7: Ġamōġamo edi ani laukani

† 2:11: Vinevine kamaġena

namala Maimaituwa lisinemo bi nuwauba dobumo lava mabai lisidimo ya wainuwavisuna.” ¹⁵ Lağannemo aneya a munağana malamo ba sipu taulabedi taudiğə ai giugiuna gado, “Tada ta nawa Betligemmo te niga kauwina i tubuğana ta kita, Bada i giugiuwedana mainana.” ¹⁶ Mba ġome sipu taulabedi a velau makai te Meli bi Diyosep a banavidi bi kota gomana a kita ġamogħamo edi ġedaqħamo i kenakena. ¹⁷ Lağannemo sipu taulabedi gomana Yesu a kitakita ba giuna ai dabalali nawe. ¹⁸ Bi lava sipu taulabedi edi giu a vaivaiyena ba a sove. ¹⁹ Bi niga kauwidi matabudi Meli nophonemo i noġotiwatedi. ²⁰ Bi sipu taulabedi a munağə edi gougoumo, namala bi kasaġesäge Maimaituwa a vite, banina kauwa matabudi a vaiyedi bi a kitedi aneya i giugiuwedina mainana a tubuğə.

Yesu a natome pali vanuwinemo

²¹ Lağan 8 mulidimo gomana kwapi bwali i vai bi ai isana Yesu. Mba isana ba aneya wala Meli i gei vite muliğə kaka i bwaga. ²² Mousis ena waīgħake luvanemo, mila koġa kamaġđi ena lağan i kovi mulinemo ba Diyosep bi Meli, Yesu a nawe Yelusalemmo bi Bada a vite kamaġe. ²³ Bada ena waīgħakemo i giuna gado, “Gomana olotona gei tubuġina ba Bada kwa vite kamaġe.” ²⁴ Bi puyo ani lausewasewa Bada ena waīgħakemo i giuna gado, “Gabubu masepana bi mwanuwa lauewalidi labu.” ²⁵ Ġome Yelusalemmo ba oloto isana Simiyan, tana ba lava dididimanina bi waċċaipatutuna. Tana ba Keliso i labelabe te ya nato bi Israelel yai yawasani bi aluwa waiyawa ba tana vaitena. ²⁶ Aluwa waiyawa i wailove te tana mote ima peki eete Bada Keliso ya kita. ²⁷ Aluwa Simiyan i lauetadoliye te i nawa pali vanuwinemo. Ġome Diyosep bi Meli gomana Yesu a tavaite te waīgħake bai i giugiuwena mainana a voiyē. ²⁸ Simiyan gomana i bewa bi Maimaituwa i kasaġesāgena gado, ²⁹ “Bada ġaġgħilisim, kuna giuwapa te em taupaula nuwaubemo kwa giukamaġegu yà nawa.”[‡] ³⁰ Banina tauwaiyawasana kuna giukamaġena aubaimai mataotigumo e kita. ³¹ Tam kuna vovononoġena lava matabudi aubaidi. ³² Em ġowha tana taunana yanayana ya kamaġati eteni lavedi lisidimo. Bi kota tana taunana Israelel lavedi lisidimo namala ya kamaġati. ³³ Simiyan ena gagalimo ba gomana tinana bi tamana a tatava. ³⁴ Simiyan i kavisuvisudi bi gomana tinana i giuwena gado, “Niga gomenina ba Maimaituwa i vine te tana taunana kaka Israelel lavedi wapewapedi ya voiyedi te sa kuluva bi kota Israelel lavedi wapewapedi ya voiyedi te sa moito saġa. Tana ba Maimaituwa ena mataila i giukamaġe te lava wapewapedi kaka sai dibodibogi. ³⁵ Tana ya voiyedi te edi noġota noppodimo keneke nedzi sai maġġotidi. Bi tam kaka yavi nuwapoum ya għwalina maibena naipi.” ³⁶ Mba ġome taugħiżwatana waivinina isana Ana, Panuwela natuna Asa damna nophonemo bi tana ba i magula kauwa. Tedi a naġi bi a miyana kwalabu wapano 7 te mwanena i peki. ³⁷ Bi Ana i iwape bi i miyana kwalabu wapano 84. Tana pali vanuwina mote i gosegose, suwala b' dudubala udimo bi palimo Maimaituwa i laulauduneye. ³⁸ Ġome Simiyan, Meli bi Diyosep vaitedi a waġiugiu te Ana i tava lisidimo. Bi Maimaituwa i waiebone bi gomana Yesu i giuwaimaġati, tedi mabai Maimaituwa a labelabe te Yelusalem yai yawasani.

Meli bi Diyosep a munağə Nasaletimo

³⁹ Lağannemo Diyosep bi Meli bai matabuna Bada ena waīgħake i giugiuwedina ai kovi, ba a munağə edi malagai Nasaleti Galili nophonemo. ⁴⁰ Gomana

[‡] 2:29: Ee kwa giu kamaġegu ya peki.

Yesu i didiga, ġailisi i vai bi nuwauyauya i waiwanavu bi Maimaituwa ena kavisuvisu ba tana lisinemo.

Gomana Yesu pali vanuwinemo

41 Kwalabu onena Meli bi Diyosep a nawananawa Yelusalemmo, wawaitauli soina aubaina. **42** Sauginemo Yesu ena kwalabu i wai 12 ba a nawa wawaitauli soina aubaina. **43** Mba ġome soi i kovi bi a munamunaġa ba Yesu i miya gwasa Yelusalemmo. Tinana bi tamana mote a sibe. **44** Tedi ai noġota bena Yesu lava kumdi nopolimo. Sauginemo mote a kita edi lava bi edi dam lavedi nophonemo ba tavuġena ai tubu. **45** Tedi Yesu mote a banavi taunana aubaina a munaġa Yelusalemmo tavuġena aubaina. **46** Suwala waifaioninem o kaka Yesu a banavi, pali vanuwinemo, i miya Diu tauwailovelovedi i waibeyavaiyedi bi lisidimo i waiwaitala. **47** Bi ġome Yesu lava matabudi edi giu i waimunedi bi a vaivaiyena ba ena nuwauyauya a soveye. **48** Laġannemo tinana bi tamana a kitakita ba a tagug bi tinana i giuwena gado, “Natugu, bai aubaina niga kauwina kuna voiy? Tamam bi tagu ba kei nuwaboya kauwa bi ke tavutavuġem.” **49** Yesu giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina tagu kona tavutavuġegu? Temi ko sibe te tagu Tamagu ena vanuwemo.” **50** Bi tana bai i giugiuwedina banina mote a sibe. **51** Kamaina bi Yesu i waikalina kabi te tinana bi tamana vaitedi a munaġa Nasalet. Bi tinana ba niga kauwidi matabudi nophonemo i noġoti watedi. **52** Bi Yesu nuwauyauya vaitena i dididiga ba Maimaituwa bi lava nuwedi i laukwasilidi.

3

Dyon taukabulu eta i yawasi

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Dyn 1:19-28)

1 Laġannemo ġalibona Sisa Taibeliyas, tana waibadamo i miyana ena kwalabu ba wai 15 nemo, bi mba laġannemo Pontis Paelat tana Diudiya plovins gabemanina bi Alodi tana Galili plovins guyauna bi tasina Pilip ba Ituliya bi Talakontis edi guyau bi Lisaniyas tana Abilena guyauna. **2** Bi Anas bi Kaiyapas ba tedi pilisi saġasāġa guletidi. Mba lavedi edi waibada laġannemo ba Sakalaiya natuna Dyon kalakalalelemo i miyamiya bi Maimaituwa giuna lisinemo i yovo. **3** Kamaina bi Dyon i nawa Diyoudan gaubina diyanaġa malagai matabudi nopolidga bi lava lisidimo i lauguguyana gado, “Emi gebogebo ko gosedi bi ko bulu yovo te Maimaituwa emi gebogebo ya noġotikamaġgedi. **4** Maibena taugiuwatana Aisaiya kalinana a gilugilumina niga mainana i giu: ‘Lava kalakalalelemo ya binabin-auna gado,

“Bada ena nato aubaina eta ko yawasi, ena ani nato ko kadidimani.

5 Gwagwa matabudi ko ġuluvidi bi oya bi dabatuwa ko keli waiwapuwapudi.

Eta balebaledi ko kadidimanid bi ani nawa ko kasabusabu kauwe.

6 Mba ġome kaka Maimaituwa bainewa yai yawasanidina lava matabudi sa kita.”

7 Ĝome lava kumdi laubuluyovo aubaina a natonatona Dyon lisinemo bi i giuwedina gado, “Temi salama natunatuna, aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovogħa ya giu kamäġe yovoġena ko naile kamäġe? **8** Taunana aubaina kauwa visuvisudi ko voiyedi te lava sa kita te temi kona nuwavitala. Bi komai noġota gado, ‘Tada Eiblaġam natunatuna aubaina te lisidemo mote kaka bai gebogebona ima tubuġa.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ġemōġemotina niga ġakimidi ya voiyedi te Eiblaġam ena tubulelesa. **9** Bada

kaikana ḡadivi i wainono te bamo kaidi bi mote sima votavota kauwa ba pakedimo ya oi kamagèdi bi yai kalaḡosedi.” ¹⁰ Ġome lava kumdi ai talana gado, “Niganana bai ka voiye?” ¹¹ Bi Diyon giu i waimunena gado, “Aiyai bi kwama labu lisimmo ba ḡemota em tau waikwama geġġana kwa vite, bi kota kani mainana ko voiye.” ¹² Takisi taulaitupana a nato kabulu aubaina bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama bai ka voiye?” ¹³ Bi Diyon i giuwedina gado, “Takis a giugiuwemina luvanemo mainana ko laitupa bi mote koma tausāġe.” ¹⁴ Bi ḡavīgāviyidi ḡesaudi vaitedi kota ai talayena gado, “Bi kota tama bai ka voiye?” Bi tana i giuwedina gado, “Lava mote koma laukivi gebogeboyedi bi mote koma giu waigusugusudi bi edi mane koma legaudi. Temi emi maiia taunaġa koi nuwavisuye.” ¹⁵ Ġome lava matabudi tauwaiyawasana a labelabena ai noġota Diyon lisinemo te tana taunana bena Keliso tauwaiyawasana. ¹⁶ Bi geġġa te Diyon i giuwedina gado, “Tagu gaubemo ya waibulumi bi lava muliguġa ya natonatona tana lava dididigina bi saġaṣaġa guletina bi tagu mote visuvisugu te ena kaġesuma ya kaikamäge. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumi.” ¹⁷ Tana visu bi gebogebo lavedi ya dailidina maibena laisi. Tana laisi ya tutu bi ya ġini yavalemo bi yavala laisi kwapina ya suve te tabunemo bi banina tabunemo. Muliġa tana laisi banidi ya legaudi bi ena susuġumo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoġinemo yai kalaḡosedi.”

¹⁸ Ġome Diyon kauwa wapewapedimo giu visuvisuna i laulauguguyae bi lava i giugiusagusagudi te edi yawasana sa vitedi.

(Met 14:3-5, Mak 6:17-20)

¹⁹ Diyon lava wapawapa matedimo gabemani Alodi dabana i saġai, banina Alodi tasina ena vesala Elodiyas i kwaya vai, bi ena gebogebo ḡesaudi vaitedi dabedimo. ²⁰ Kamaina bi Alodi kauwa gebogebo otina i voiyena ba Diyon biliwelokomo i sako nawe bi ena gebogebo i kadidigi otīġe.

Yesu ena buluyovo laġanina

(Met 3:13-17, Mak 1:9-11, Dyn 1:32-34)

²¹ Muliġa kaka Alodi Diyon biliwelokomo i sako nawena bi dolinemmo Diyon lava matabudi i kabulu kovidi bi kota Yesu i kabulu. Ġome Yesu i laulaupali ba mala i nuwa wasa ²² bi Aluwa Waiyawa i yovona lisinemo maibena mwanuwa gabubu. Bi kalina malamo i yovona gado, “Tam tagu natugu nuwagu kwa vaivai bi tagu ya wainuwavisuna tam lisimmo.”

Yesu tamatamana lelesina

(Met 1:1-17)

²³ Sauginemo Yesu ena kwalabu 30 bi ena noya i waitubu lava lisidimo. Bi lava a wainoġota bena kage tana ba Diyousep natuna bi Diyousep ba Eli natuna ²⁴ bi Eli ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna bi Livai ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Danai natuna bi Danai ba tana Diyousep natuna. ²⁵ Bi Diyousep ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Eimos natuna bi Eimos ba tana Naum natuna bi Naum ba tana Esli natuna bi Esli ba tana Nagai natuna ²⁶ bi Nagai ba tana Mat natuna bi Mat ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Semin natuna bi Semin ba tana Diosek natuna bi Diosek ba tana Dioda natuna ²⁷ bi Dioda ba tana Dionan natuna bi Dionan ba tana Leġesa natuna bi Leġesa ba tana Selubabel natuna bi Selubabel ba tana Setiel natuna bi Setiel ba tana Neli natuna ²⁸ bi Neli ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Adi natuna bi Adi ba tana Kosam natuna bi Kosam ba tana Elmada natuna bi Elmada ba

tana Elu natuna ²⁹ bi Elu ba tana Diyosuwa natuna bi Diyosuwa ba tana Eliyesu natuna bi Eliyesu ba tana Diyolim natuna bi Diyolim ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna, bi Livai ³⁰ ba tana Simiyon natuna bi Simiyon ba tana Diuda natuna bi Diuda ba tana Diyousep natuna bi Diyousep ba tana Diyonam natuna bi Diyonam ba tana Eliakim natuna, ³¹ bi Eliakim ba tana Meleya natuna bi Meleya ba tana Menna natuna bi Menna ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Neitan natuna bi Neitan ba tana Deivid natuna ³² bi Deivid ba tana Diyesi natuna bi Diyesi ba tana Obed natuna bi Obed ba tana Bowas natuna. Bi Bowas ba taña Salmon natuna bi Salmon ba tana Nason natuna ³³ bi Nason ba tana Aminadab natuna bi Aminadab ba tana Admin natuna bi Admin ba tana Ani natuna bi Ani ba tana Eslon natuna bi Eslon ba tana Peles natuna bi Peles ba tana Diuda natuna ³⁴ bi Diuda ba tana Deikap natuna bi Deikap ba tana Aisik natuna bi Aisik ba tana Eiblagām natuna bi Ablaḡām ba tana Tela natuna bi Tela ba tana Naḡo natuna ³⁵ bi Naḡo ba tana Selug natuna bi Selug ba tana Leu natuna bi Leu ba tana Peleg natuna bi Peleg ba tana Eba natuna bi Eba ba tana Sela natuna ³⁶ bi Sela ba tana Keinan natuna bi Keinan ba tana Apesad natuna bi Apesad ba tana Sem natuna bi Sem ba tana Nowa natuna bi Nowa ba tana Lemeki natuna ³⁷ bi Lemeki ba tana Metusala natuna bi Metusala ba tana Inoki natuna bi Inoki ba tana Daledi natuna bi Daledi ba tana Maḡalel natuna bi Maḡalel ba tana Kenon natuna ³⁸ bi Kenon ba tana Enos natuna bi Enos ba tana Seta natuna bi Seta ba tana Adam natuna bi Adam ba Maimaituwa natuna.

4

Seitan Yesu i wailaulubu (Met 4:1-11, Mak 1:12,13)

¹ Yesu Diyodan gaubinemo bi i munamunaḡa ba Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i waidoli nawe kalakalalelemo. ² Čome laġan 40 mulidimo Seitan i tava Yesu taikuluna aubaina. Mba laġandimo tana mote bai i kani bi laġanidi mulidimo ba Yesu kani i peki.

³ Kamaina bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna, ba niga ḡakimina kwa giuwe te yaila buledi bi kwa kani.” ⁴ Geġa te Yesu giu i waimunena gado, “Geġa! Gilugilumina ya giugiu te lava mote kaka buledimo sima miya.”*

⁵ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe oya dabaotinemo bi dobu ena waiguyau matabuna i wailove. ⁶ Bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Tagu waibada bi waiguyau namanamalidi matabudi ya vitem, niga mwalidi ba Maimaituwa i vitegu bi tagu ġemogemotina lava aiyai e ġoyeġoyena ba ya vite.” ⁷ Bamoda kwa lauduneyeguna ba waibada matabuna ya vitem.

⁸ Yesu giu i waimunena gado, “Geġa! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa taunaḡa kwa lauduneye bi aubaina kwai taupaula.”†

⁹ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalemmo bi i voiyte te pali vanuwina dabatolana isu otinemo i moito bi i giuna gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna ba niga ġome kwa pwalaġe yovogem. ¹⁰ Banina gilugiluminemo ya giugiu te tana kaka ena aneya ya lauegelidi te sa moito galamem bi sa labe kauwem. ¹¹ Bi kota tedi nimedimo sa kaididi saġem te mote kaġem ġakimemo kumai tutu.”‡

* **4:4:** Deut 8:3   † **4:8:** Deut 6:13.   ‡ **4:11:** Ps 91:11-12

¹² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geğə! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa mote kumai laulubu.”[§]

¹³ Sauginemo Seitan kauwa matabudimo Yesu i wailaulubu kovi, ba i gose bi lağan kawememo kaka yai laulubu munäge.

Yesu ena noya Galilimo i waitubu

(Met 4:12-17, Mak 1:14-15)

¹⁴ Kamaina bi Yesu i nawa Galilimo bi Aluwa Waiyawa ena ġailisi yağolo tana vaitena. Ĝome Yesu giuna i dabalala te Galili dobuna matabuna i nawa yağosi. ¹⁵ Bi edi bolu vanuwidiğə i wailovelove nawa bi lava matabudi tana a kakasağesäge.

Nasalet lavedi Yesu a miya tautauliye

(Met 13:53-58, Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu i munağə Nasaletimo, ena ani didigemo. Bi waiyawasi lağanina ġemota tana i nawa bolu vanuwinemo, maibena bainewa Waiyawasi lağandimo i voivoiyena mainana. Tana i moitona ba gilugilumina iyevina aubaina. ¹⁷ Kamaina bi Tauguwatana Aisaiya ena buka a vite bi i tapale te giluma bamo i giuna gado,

¹⁸ “Bada Aluwina tagu nopogumo,

banina tana i vinegu te giu visuvisuna lava wainuwatoitoidi lisidimo
yà lauguguyae.

Tana i giu kamağegu te lava panipanimo miyemiyedi ya giuwedi te tedi
kaka panipani sa potiyovo kamağe bi matapotepotedi ya giuwedi
te sai kita munağə.

Bi kota lava edi lava sa laulau kivigebogeboyedina yài yawanandi.”

¹⁹ Bi yài noyanoyana gado, “Niganana lağan i tava
te Bada ena lava yai yawanandi.”

²⁰ Ĝome Yesu buka i gudu bi taupaula i vite munağe te i miyatulu. Bi bolu vanuwinemo lava matabudi Yesu a kitadidi. ²¹ Ĝome Yesu giu i waitubuna gado, “Niganana giuna kona vaivaiyena ba banina i tubuğə.”

²² Bi lava matabudi ena giu visuvisudi a sovedi bi isana a kasağesäge bi a giuna gado, “Tana bena Diyosep natuna, bi bainewa te niga mainana ya giugiu?”

²³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu e sibena ba niga giunemo male koi giugiuwegu, ‘Doketa, ku waiyawasani munağem.’ Tama ke vaiyem te Kapeniyamo bai kuna voivoiyedina, mainana kota niga em malagaimo kwa voyiedi.” ²⁴ Yesu i giuna gado, “Tagu ya giugiu kauwemi te, tauguwatana ena malagai lavedi kaka sa daboke. ²⁵ Ya giugiu kauwemi, tauguwatana Elaidiya ena saugemo, ba Islael nophonemo iwaiwape a wapa kauwa. Bi suwala kalakaladada i lalanina ba kwalabu faiona bi nawalai 6 nopodimo, mba dobuna matabuna ba gomala i nawa yağosi. ²⁶ Bi Bada mote Elaidiya i giu kamağe aiyai gesau lisinemo Islael nophonemo. Bi kamaina te tana i giukamäge nawena malagai Salepatimo, iwape i miyamiyana lisinemo Sidon nophonemo.** ²⁷ Bi kota mainana tauguwatana Elisa ena lağanimo Islael nophonemo, lava wapewapedi sida kapa i vaidi. Bi ġome mote aiyai gesau i waiyawasani te Sailiya olotona isana Naman taunağə i waiyawasani.”

²⁸ Lağannemo lava bolu vanuwinemo mba giuna a vaivaiye ba nuwed i laimedimedi. ²⁹ Tedi a miya moito Yesu a solu, taun a potiyovo kamağe bi a

nawena oya isunemo daki dabanemo. Bi a ġoēgoena maso Yesu dakimo ai lavakui,³⁰ bi geġa te tana lava nōpodimo i kwalakusu.

*Yesu aluwa gebogebona i kwavivai
(Mak 1:21-28)*

³¹ Mba ġome te Yesu i nawa Kapeniyam tauninemo, Galili plovinsna nōponemo bi Waiyawasi laġandimo tana lava i waiwailovelovedi.³² Bi ena wailovelove a soveyena, banina ena gagali ba waibada vaitena.³³ Bolu vanuwina nōponemo oloto aluwa gebogebona i sunesuneina, kalinana didiginemo i binauna gado,³⁴ “Ei, tam bai lisimaimo kwa voiye, Nasalat Yesuna! Tam kuna natona kwa kagebogebomai, ee? Tagu e sibem te tam aiyai: Tam ba Maimaituwa ena tauwainoyanova waiwaiyawim.”

³⁵ Yesu kalinana bagibaginemo aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumi miyo moisili bi oloto kwa potiyovo kamaġe!” Ĝome aluwa gebogebona oloto i pwalaġe yovoġe doġamo lava matedimo bi i potiyovo kamaġe bi mote i waikel.

³⁶ Lava matabudi a sove bi edi lava vaitedi ai giugiuna gado, “Tana ena wailovelove ba waibada bi ġailisi vaitena te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi sa potipotiyovo.”³⁷ Bi Yesu giuna mba dobuna matabuna i nawa yaġosi.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Met 8:14-17, Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu bolu vanuwina i gose bi i nawa Saimon ena vanuwemo. Ĝome Saimon lawana i kita sida gaugaululu i vai bi Yesu ai baġa te ya sagu, banina tana i sida kauwa.³⁹ Yesu i nawa waivini i kenakenana diyanemo i moito bi gaugaululu i kaipasine te waivini ya gose kamaġe. Gaugaululu waivini i gose bi tana maġemota i kena moito te i waikanidi.

⁴⁰ Bi mba aubiganemo suwala bulubulumo, lava wapewapedi edi lava sida tabudi bi tabudi a vaivaidina a tavaitedi Yesu lisinemo. Tana ġemogemotaġa i taukonidi bi i waiyawasanidi.⁴¹ Bi kota aluwa gebogebodi lava wapewapedi a sunesuneidina i kwavidi a potiyovo. Bi a binabinauna gado, “Tam taunana Maimaituwa natuna!”

Bi Yesu i giuwedi te a lautautau bi i voyiedi te mote a giu, banina tedi a sibe te tana taunana Keliso.

⁴² Laġġan sakosakomo Yesu i nawa dobu ġuyuwinemo, laupali aubaina. Bi lava a tavutavuġe bi laġannemo a banavina ba ai baġa te maso mote i ġosedi.⁴³ Bi geġa te tana i giuwedina gado, “Tagu kota Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna ya lauguguyaе taun ġesaudimo, mba taunana aubaina Maimaituwa i giukamaġegu te e yovo.”⁴⁴ Kamaina bi Diudiya nōponemo, bolu vanuwidiġa Yesu i lauguguya nawa.

5

*Yesu tauwaikaiwatana i yogedi
(Met 4:18-22, Mak 1:16-20)*

¹ Laġġan ġemota Yesu Genasalet* topana diyanemo i moimoito bi Maimaituwa giuna i laulauguguyaaye. Bi lava kumdi a tava a dubutawi bi a waibeya vaiye.² Bi tana taugomo i kitedi edi waga labu a solusaġed ġelemo bi edi gomo a koġekoged. ³Tana i moito saġa Saimon† ena wagamo bi i miyatulu. Bi i waibaġa te ya taududunawe topamo bi lava kumdi wailovelovedi i waitubu.⁴ Laġannemo i giugiu kovi ba Saimon i giuwena

* **5:1:** Genasalet Ganasalat ba Galili isana ġesauna. † **5:3:** Saimon ba Pita isana ġesauna.

gado, "Waga kwa taududunawe topa pounemo bi em lava vaitedi emi gomo ko sivu yovoğedi bi iyana ko konedi." ⁵ Kamaina bi Saimon giu i waimunena gado, "Bada, tama dudubala lofalofa ke gomo gulata bi mote iyana ke konedi. Bi em giu aubaina te gomo ka sivuyovoğedi." ⁶ Lağannemo edi gomo a sivuyovoğedi ba iyana wapewapedi a konedi bi ġotona te maso edi gomo a nuwalisi. ⁷ Taunana aubaina waga ġesaunemo edi lava a laumatakamotaedi te sa nato sa sagudi. Ĝome te edi lava a nato a sagudi te wagedi a waiwanavudi bi wagedi ġotona te maso a bulu. ⁸ Lağannemo Saimon niga kauwina i kitakita ba tuwapekanemo i kuluva Yesu kaġepakanemo bi i giuna gado, "Tagu gebogebu lavagu, kwa ġose kamaġegu." ⁹ Tana ena lava vaitedi a sove gulata, banina tedi iyana wapewapedi a konedi. ¹⁰ Bi ena lava Diyemesi bi Diyon, Diyebedu natutatuna kota a sove. Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, "Mote kuma naila, niganana bi noi i saġa i nawana, temi kaka lava ko konedi." ¹¹ Bi tedi maġemota edi waga a solu saġedi gelemo, mwali matabudi a ġosedi bi Yesu a kaiwata.

*Yesu oloto kapa vaivaina i waiyawasani
(Met 8:1-4, Mak 1:40-45)*

¹² Bi taun ġesaunemo Yesu oloto sida kapa vaivaina i banavi. Bi sauginemo oloto Yesu i kitakita ba i laudulu yovona doġamo bi i giuna gado, "Bada, bamoda kuma ġoe te kwai yawasanigu."

¹³ Kamaina bi Yesu oloto i kita bi nimana i tuġu te i taukonni bi i giuwena gado, "Yà ġoēgoena kwa yawasana." Mote lofana te sida kapa oloto i ġose bi i yawasana. ¹⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waġakena gado, "Bai i tubutubuġħana mote aiyai ġesquna kuma giuwe, kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena kwa voiye te lava sa kitam te kuna yawasana." [‡] ¹⁵ Bi geġa te oloto i nawa bi bai lisinemo i tubutubuġħana giuna i kadidigi. Taunana aubaina te lava kumdi a tava Yesu lisinemo bi giu visuvisuna a vaiye te edi sidamo i waiyawasanidi. ¹⁶ Bi laġan onena Yesu i gosedi bi i nawanawa dobu ġuyuwidimo pali aubaina.

*Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani
(Met 9:1-8, Mak 2:1-2)*

¹⁷ Laġan ġemota Yesu i waiwailovelove, Palisi[§] bi waġake tauwailovelovenha babadidi ġome a miyamiya. Tedi ba Galili, Diudiya bi Yelusalem nopolidomo malagai onedigħa a tava. Bi Bada ena ġailisi ba Yesu lisinemo te waiyawasana i voivoiyedi. ¹⁸ Bi oololoto ġesaudi edi tau tunipekipekina latilatina a avali tavaite. Bi a ġoēgoena maso a saġena vanuwa nopenemo, Yesu matanemo ai kena. ¹⁹ Bi a kitakita te lava kumna vanuwa ai wanavu. Taunana aubaina a saġa noke vanuwa dabānem te Yesu i moimotona luvaluvanemo, bwada a koiyavusi bi edi tau latilatina ai daww yovoġena Yesu matanemo. ²⁰ Sauginemo Yesu edi waisumāġa i kitakita ba oloto i giuwena gado, "Egu tau em gebogebu e noġoti kamaġedi."

²¹ Palisi bi waġake tauwailovelovenha mai giuna a vaivaiye ba taudigħa ai giugjuna gado, "Tana ya noġoñogħi munagek te bena i saġa gulata, mba ya waidibogo. Maimaituwa taunaġa gebogebu taunoġġi kamaġedi, mote aiyai ġesauna." ²² Yesu edi noġġota i sibedi taunana aubaina i waitalayedinha gado, "Bai aubaina nopomimo niga mainana ko waiwainoġġot?" ²³ Bai giuna i tekateka, "Em gebogebu e noġoti kamaġedi ee ku moito bi kwa nawa?

[‡] 5:14: Lev 14:2-32   [§] 5:17: Lava nuwanuwasaġeġed, waġake taukaiwatedi bi geġa te mote lava wainuwatoitoidi a sagusagħi

²⁴ Taunana aubaina niganana kaka yài lovemi te ko sibe, te niga dobunemo Tana Taunana Natuna waibada i vai te gebogebô ya noğoti kamağedi.”

Kamaina bi Yesu i tauvitale oloto tunipekipekina i giuwena gado, “Ku kena moito, em latilati kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.” ²⁵ Noi taunana te lava matabudi a kitakita bi oloto i miya moito, ena latilati i vai bi Maimaituwa lisinemo makakasağesâgena i nawa ena vanuwemo. ²⁶ Tedi naila ika gusugusudi bi a sove gulata, bi Maimaituwa a kasâgesâgena gado, “Tama niganana anisove kauwina ke kita.”

*Yesu Livai i vine
(Met 9:9-13, Mak 2:13-17)*

²⁷ Niga kauwina mulinemo Yesu malagai i potiyovo kamâge bi i nawananawa te takis taulaitupana isana Livai i kita, ena anibagibagimo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.” ²⁸ Noi taunana te Livai i miya moito, bai matabudi i gose kamâgedi bi Yesu i kaiwata.

²⁹ Mba mulinemo Livai ena vanuwemo soi dididiga Yesu aubaina i voiye, bi ġome ba takis taulaitupedi kumna bi lava ġesaudi vaitedi a kanikani. ³⁰ Kamaina bi palisi bai waiġake tauwailovelovena, Yesu ena tauwaikaiwatana a giu vitavitalledina gado, “Temi bai aubaina takis taulaitupana bi gebogebô lavedi vaitedi ko kanikani?”

³¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ġoeġoe bi lava sidesidedi taudidi doketa sa ġoeġoe. ³² Tagu e tavana mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebô lavedi aubaidi te sa laukuvasa.”

*Yesu ena wailovelove ba tabuna kaka Palisi edi wailovelove
(Met 9:14-17, Mak 2:18-22)*

³³ Lava ġesaudi Yesu a giuwena gado, “Diyon ena tauwaikaiwatana maġġemogħontaġa sa udi bi sa laulaupali, bî kota palisi edi tauwaikaiwatana mainana sa voivoiye. Bi tam em tauwaikaiwatana bai aubaina sa kanikani bi sa tegotego?”

³⁴ Bi Yesu i giwedina gado, “Bainewa te maso lawelawena ena tauliso sa udi? Laġannemo tana vaitena sa miyamiya ba mote sima udi. ³⁵ Laġan ya tava te tana ena tauwaikaiwatana lisidimo sa kaikamağena, kaka tedi sa udi.”

³⁶ Yesu niga lautaulalana i giwedina gado, “Lava mote gala valivaliuna selepina ima vai bi gala wadubonemo ima popo waiġemoti. Bamoda mainana bi i voiyyena ba gala valivaliuna ya nuwalisi, bi gala valivaliuna mote luvana te gala wadubona vaitena sima popo waiġemotidi. ³⁷ Bi lava mote wain valivaliuna ima vai bi kwagi wadubonemo ima ġini, male kwagi wadubona ya nuwatili te wain ya nuwaġini bi kwagi ya gebogebô. ³⁸ Wain valivaliuna kamaina te kwagi valivaliunemo ko ġini. ³⁹ Lava aiyai wain wadubona i tegotegona ba mote wain valivaliuna tegona ima ġoeġoe, taunana aubaina ya giugiuna gado, ‘Wain valivaliuna tegona mote i visu.’ ***

** ^{5:39:} Wain wadubona bi valivaliuna ba: Lava aiyai bi yawasana wadubonemo ya miyamiyana ba yawasana valivaliuna mote ima ġoeġoe, banina tana ya noğonogħi te yawasana wadubona ba i visuna kaka yawasana valivaliuna.

6

*Waiyawasi Lağanina Ena Waitala
(Met 12:1-8, Mak 2:23-28)*

¹ Waiyawasi Lağanina gesaunemo Yesu laisi daibina noponağɑ i nawanawa bi ġome ena tauwaikaiwatana laisi a legaudi, a musudi bi a kanikanidi. ² Kamaina bi ġome waiġake babadidi mba kauwina a kitakitana, ba a giuwedina gado, “Bai aubaina Waiyawasi Lağannemo mba kauwina kona voiye?” ³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo mote gilugilumina ko iyevi te Deivida bi ena lava vaitedi kani a peki ba bai i voiye? ⁴ Deivida i nawa Maimaituwa ena vanuwemo i sola sağɑ bi buledi Maimaituwa vitezite wainonona i legaudi te i kani. Bi waiġake ena luvamo mba buledidi ba pilisi taudiġɑ sa kanikanidi. Bi buledi gesaudi kota ena lava i vitedi te a kani.” ⁵ Ĝome Yesu i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna ba Waiyawasi Lağanina Badana.” ⁶ Bi Waiyawasi Lağanina gesaunemo Yesu i nawa bolu vanuwinem, ġome i waiwailovelove ba oloto nima kataiyana nuwanokuna ġome i miyamiya. ⁷ Palisi bi waiġake tauwailoveloven a waikitawata te Waiyawasi Lağannemo yai yawasana ee gegɑ. Banina tedi a goeġgoena maso bai i voiye wapa bi ai wawu. ⁸ Bi tana edi noğota i sibe kamaina bi oloto nimana nuwanokuna i giuwena gado, “Kwa sağɑ matedimo kwa moito.” Bi oloto i miya moito i sağɑ lava matedimo i moito. ⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yài talayemi, eda waiġake bainewa i giuweda? Waiyawasi Lağannemo ba lava ta sagu ee ta lau kivigebogeboye. Lava tai peki ee tai yawasani?” ¹⁰ Bi ġemogemotağɑ i kita nawedi bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tuġu.” Bi nimana i tuġutuġu ba i yawasana.

¹¹ Bi tedi a medi gulata bi taudiġɑ ai ogatalavivila te Yesu lisinemo bai sa voiye. ¹² Mba lağanina i nawa kamäge ba tana i nawa oyamo bi Maimaituwa lisinemo i laupali lağansako. ¹³ Lağan i sako olaolalemo ena tauwaikaiwatana i yogedi a tava bi wapedi 12 i vinedi te tedi giugiukamaġedi. Bi i vinevinedina isedi ba niga taudidi: ¹⁴ Saimon i wai isana Pita, bi tasina Endulu, Diyemesi, Diyon, Pilipi bi Batolomi, ¹⁵ Met, Tomasi, Saimon sa wai isana Delot, ¹⁶ Diudas, Diyemesi natuna, bi Diudas Iskaliyat, tana taunana i waila Yesu kana ġäviya.

*Yesu tana tauwailovelove bi tauwaiyawasana
(Met 4:23-25)*

¹⁷ Sauginemo tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba dobu laiwapuwani puenemo a vamoito. Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a moito, bi tauwaikaiwatana wapewapedi bi lava kumdi a moito kwaivivilid. Mba lavedi ba Diudiya, Yelusalem bi gele malagaidi, Taiya bi Sidongɑ a tava. ¹⁸ Bi mba lavedi a tava Yesu au walbejavaiyenemo te edi sidamo sa yawasana. Bi tedi mabai aluwa gebogebodi a sunesuneidina vaitedi i waiyawasanidi. ¹⁹ Bi lava matabudi a wailaulubu te maso Yesu a taukon, banina tana lisinemo poya i potiyovo bi lava matabudi i waiwaiyawasandi. ²⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana niga mainana i giuwedi: “Waiwaiyamoyamonimi ba koi nuwavisu banina Maimaituwa ena waibada ba temi aubaimi. ²¹ Koi nuwavisu temi mabai ko kanikani pekina, Maimaituwa kaka yai wanavumi. ²² Lağannemo lava sa yoaiyemi, sa kita kamägemi, sa lauyovoğemi bi sa giuwemi te temi ba gebogebi lavemi ba koi nuwavisu, banina temi ba Tana Taunana Natuna tauwaisumaġena. ²³ Lağannemo bi lisimimo mai ya tubuġana ba koi nuwavisu, bi ko yasisi banina emi mai'a malamo

ya kenakena. Ko noğoti te wala edi magumagula kauwina ġemotina tauguwatana lisidimo mainana a voivoiye.”

24 “Bi i gebo kauwa te tam aiyai niganana kwa waiguyauna.
Mba kaikana em soisoi kuna vai.

25 Bi i gebo kauwa te tam niganana tubuġemo kwa wainuwavisuna,
tam kaka kani kwa peki. Bi i gebo kauwa te niganana kwa gwaigwai,
laġan
mulīġa kaka kwai nuwaboya bi kwa ġaba gulata.

26 Bi i gebo kauwa te tam niganana lava sa sovesovem,
mba kauwina ġemotinemo edi magumagula tauguwatana kaikaiy-
ovudi a sovesoveyedi.”

Em ġaviya kwa ġoedi (Met 5:38-48; 7:12a)

27 “Koi beyavaiya bi ya giuwemi, em ġaviya kwa ġoedi, bi tedi mabai sa dabodabokemna lisidimo visu kwa voye. **28** Bi tedi mabai sa pasipasilimna kwa kavisuvisudi, bi taukagebogebom kwa laupali. **29** Tana aiyai bi gadigadimmo i talaġa ba kota gadigadim ġesauna kwa vite te ya talaġa. Bi aiyai em kwesi i vaina ba kota kwai anine te em kwama ya vai.” **30** Bamoda aiyai bai i waibaġayena ba ku vite bi aiyai em bai mwalina i vaina ba mote kuma giuwe te ima vite munaġem. **31** Ko ġoēgoe te lava aubaimi bai sa voiyena ba temi kota tedi aubaidi mainana ko voye. **32** Bamoda temi lava sa wainuwavainemna taudiġa koi nuwavainedina ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Banina gebogebo lavedi kota mainana edi lava sa wainuwavainedi. **33** Bi bamoda temi lava visuvisu lisimmo sa voivoiyena taudiġa lisidimo ko voiyena ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Gebogebo lavedi kota mainana sa voivoiye. **34** Bi bamoda lava ko ġoēgoedi te emi mane sai sipona, ba temi mote kaka maii'a koma vai. Gebogebo lavedi kota mainana sa wainoġota te edi lava sai sipo munaġedi. **35** Emi ġaviya ko ġoedi bi lisidimo visuvisu ko voye. Bai kona vitedina ba koma noġonogoti te sa vite munaġemi, bi emi maii'a ba dididiga malamo ya kenakena. Bamoda temi niga mainana ko voiyena ba Maimaituwa Saġasaga Guletina yai kawa natunemi. Banina tana ba kivina i visu lava gebogebodi bi lava mabai mote sima waiebone lisidimo. **36** Ko launuwatoina maibena Tamemi malamo laulaunuwatoina.

Mote koma etala (Met 7:1-5)

37 “Nopomimo lava ġesaudi koma etaledi, Maimaituwa kaka temi ya etalemi. Lava mote koma kuvalidi, Maimaituwa kaka temi ya kuvalimi. Emi lava edi gebogebo ko nogoti kamaġedina kaka Maimaituwa emi gebogebo ya nogoti kamaġedi. **38** Lava ġesaudi lisidimo ko soina ba Maimaituwa ya vite munaġemi. Nopomi tabutabudimo ko soisoina ba mainana dabemimo kavisuvisu yai lautawidi. Bai ko voivoiyena ba mainana luvanemo Maimaituwa lisimmo ya voiye.”

39 Yesu i lautaulalana gado, “ġemogemotina lava matapotapotana, ena tau matapotapotana yai etadoliye ee? Bamoda mainana sa voiyena ba labuidi dommo sa kuluva.

40 “Gomana gilugilumina mote tauwailovelovena ima saġa kamaġe, geġa! Bi tana aiyai ai lovelove kauwena ba tauwailovelovena vaitena ġemogemotidi.

41 “Tam mote maso valetim matanemo ġasububu ku kitakita bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita. **42** Bainewa te valetim kwa giugiuwena gado, ‘Valetigu, matammo ġasububu yà kaikamate.’ Bi gegə te tam matammo kaitupo mote ku kaikamate. Tam kaikaiyovum. Dolina kaitupo matammo kwa gei kaikamate kaka matam ya negavai, te valetim matanemo ġasububu kwa kaikamate.”

Kai bi Votana

(Met 7:16-20, 12:33-35)

43 “Bi kai visuvisuna mote votana gebogebona, kota kai gebogebona mote votana visuvisuna. **44** Kai votanemo kaka kwa kita ġone. Lava mote tipolo kainemo kulou ima losi, ee ġawāġawa waigedegedelinemo guleipi ima losi. **45** Lava noponemo kauwa visuvisudi sa kenakenana ba kauwa visuvisudi ya voivoiyedi, bi lava nopona gebogebi i waiwanavuna ba mainana gebogebi kauwidi ya voivoiyedi. Bai nopomo i wanawanavuna ba mainana gayamo ya potipotiyovo.

Taugala nuwanuwauyauyana bi taugala bu'ubu'wina

(Met 7:24-27)

46 “Bai aubaina te ko giugiuwena gado, ‘Bada, Bada. Bi bai yà giugiuwena mote koma vaivaiye? **47** Bi tana aiyai ya nato lisigumo bi giugu ya vaiye bi ya voivoiyedina kaka yai lovemi te tana bainewa kitana. **48** Tana ba maibena oloto ena vanuwa domdi i ġalà gulatedi bi duğutau i waimoitodi. Sauginemo kabaita i yovona ba vanuwina mote ima likwa, banina tana i lauġola kauwa. **49** Bi tana aiyai giugu i vaiye bi mote ima miyamiyaedi, ba tana maibena oloto doğamo ena vanuwa domdi mote i ġala gulatedi. Laġannemo kabaita vanuwina i wailautaguna ba i likwa kamaġe bi i kagebogebo otige.”

7

Tauwaiġaviya 100 edi bada ena sumaq

(Met 8:5-13)

1 Laġannemo Yesu niga kauwidi matabudi lava i giuvitedi, mba ġome te i nawwa Kapeniyammo. **2** Ĝome tauwaiġaviya 100 edi bada, ena taupaula nuwana tauvaikauwena tana i sida kauwa bi nuwana peki. **3** Laġannemo tauwaiġaviya edi bada Yesu giuna i vaivaiye, ba Diu babadidi gesaudi i giukamategedi te tana sai baġa te ya nato ena taupaula yai yawsani. **4** Tedi a tava Yesu lisinemo, bi ai baġa vavasaġena gado, “Tauwaiġaviya edi bada em sagu ya ġoegoe kauwe bi tana ba lava visuvisuna. **5** Banina eda lava i ġoyedi aubaina tana taunaġa bolu vanuwina aubaida i ġala.”

6 Kamaina bi Yesu vaitena a nawwa. Tana vanuwa diyanemo i tavatava, bi tauwaiġaviya edi bada ena lava i giukamategedi Yesu lisinemo te niga mai sa giu: “Bada, tagu mote yà visu te egu vanuwemo kwa nato. **7** Taunana aubaina kwa giu ota bi egu taupaula ya yawsana. **8** Tagu e sibe kauwe te tam giuġa kwa giuwe bi ya tubuġa. Banina tauwaibabada gabulidimo yà miyamiya, bi kota tauwaiġaviya egħi waibada dibunemo sa noyanoya. Niga yà giuwena gado, ‘Ku nawwa.’ Te ya nawwa, noko yà giuwena gado, ‘Ku nato.’ Te ya nato. Bi egħi taupaula yà giuwena gado, ‘Niga ku voiye.’ Te ya voiye.”

9 Laġannemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tauwaiġaviya edi bada i sovye, bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te niga sumeqiha mote bamo mai Israel nponemo yà kita.”

10 Kamaina bi tauwainoyanova a munağā tava tauwaiğaviya edi bada ena vanuwemo, bi a kita te taupaula i yawasana.

Yesu iwape natuna olotona i waiyawasani

11 Čome Yesu i taumiya, mulinemo, tana ena tauwaikaiwatana bi kota lava kumna vaitedi a nawa Nain tauninemo. **12** Lağannemo tana i tavatava taun lovolovotavinemo ba iwape natuna taubeuna a ayali bi a potipotiyovo. Olotona pekipekina ba iwape natuna laugemotina, bi lava kumna mba tauninemo ba iwape vaitena. **13** Lağannemno Bada iwape i kitakita ba i launuwatoiye bi i giuwena gado, "Kuma ġaba." **14** Kamaina bi Yesu i moito nawa te taubeu i taukon, bi olooloto taubeu tauavalina a vamoito bi tana i giuna gado, "Ewali ya giugiuwem te kwa kena moito." **15** Čome ewali pekipekina i kena moito i miya bi giu i waitubu, bi Yesu gomana tinana i vite munäge. **16** Tedi matabudi a tatava bi Maimaituwa a kasağesäge bi a giuna gado, "Taugiuwatana sağasąğä guletina poudemo i laumağata, Maimaituwa i yovo te ena lava yai yawasanida." **17** Yesu giuna i dabalala Diudiya Plovinsina bi diyadiyanağä.

Yesu bi Diyon Taukabulu (Met 11:2-19)

18 Diyon ena tauwaikaiwatana kauwa matabudi a tubutubuğana Diyon a tainuwatau. **19** Bi ġome ena tauwaikaiwatana labu i yogedi bi i giukamağedi Yesu lisinemo te sai talayena gado, "Tam taunana Keliso, lava a giugiuwena ee lava ġesauna ka labe?" **20** Lağannemo Yesu lisinemo a tava ba tedi a giuwena gado, "Diyon Taukabulu i giukamağemai te kai talayem, tam taunana ke labelabem ee lava ġesauna ka labe?"

21 Mba lağannemo Yesu lava wapewapedi edi sida tabudi bi tabudi i waiyawasanidi, aluwa gebogebodi a sunesuneidina i kapotiyovodi bi matapotepotedi i waiyawasanidi te ai kita munağä. **22** Bi Yesu Diyon ena tauwaikaiwatana edi giu i waimunena gado, "Ko munağä bi bai kona kita bi kona vaivaiyena Diyon ko giuvite te matapotepotedi sa wai kita, kağe nuwanokudi sa nawanawa, kapa vaivaidi a yawasana, beya potepotedi sa waibeyavaiya, pekipekidi a kena moito munağä bi giu visuvisuna waiwaiyamoyamonidi lisidimo sa laulauguguyaye. **23** Waiwainuwavisudi tedi mabai mote sima nuwanuwakulukuluvegu."

24 Diyon ena tauwaikaiwatana a munağä, mulinemo Yesu lava kumna nopodimo Diyon ena kauwa i giuwena gado, "Wala kona nawa Diyon lisinemo kalakalalelemo, bai kona noğonogötina maso kona kita? Noğota kulukuluva lavana ena noğota mai leğî yavala ya suvesuve lemana ee? **25** Temi kona nawa te maso bai kona kita? Lava gala visuvisuna i kotekontakte maso kona kita ee? Lava mabai mai sa wai galana ba tedi ġilibona ena vanuwemo taumiya. **26** Ko giuwegu, kona nawa te bai kona kita? Taugiuwatana ee? Kamaina te giukauwa bi kona kitakitana i tausağana kaka taugiuwatana ġesaudi. **27** Diyon tana taunana gilugilumina wadubonemo i giuwatana gado, "Tagu kaka egu tauwainoyanova ya gei giukamağe te em eta ya yawasi.*"

28 "Yà giugiuwemi te waivini a wainatunana nopodimo mote aiyai bam Diyon i sağä kamağe, bi geğä te lava ani kita waiyovoyovo Maimaituwa ena waibada noponemo ya miyamiyana ba i tausağana kaka Diyon."

* **7:27:** Mal 3:1

²⁹ Lava matabudi bi takis taulaitupana Yesu ena giu a vaivaiye te Maimaituwa giuna ba giukauwa, banina tedi kaikana Diyon i kabuludi.

³⁰ Bi geğä te Palisi bi waiğake tauwailovelovedi Maimaituwa ena ǵowana tedi lisidimo ba a daboke, taunana aubaina Diyon ena kabulu a daboke.

³¹ Bi Yesu giu i laumunaǵena gado, “Niga kimtimi bai yà laukoiluvaye? Kitedi mai bai? ³² Kitedi mai libilibi ani waiğemota gabunemo sa miya bi sa waimuduveleyana:

‘Tama naǵi salena ke saleye
bi mote ko biga
bi kota peki salena ke saleye
bi mote ko ǵaba.’

³³ Bi lağannemo Diyon Taukabulu i tavana mote buledi i kanikani bi mote wain i tegotego ba kona giu te penama i sunei. ³⁴ Tana Taunana Natuna i yovona ba i kanikani bi i tegotego bi kona giuna gado, ‘Ko kita tana kanikani yaviyavina bi tegotego yaviyavina, tana ba takisi taulaitupana bi gebogebo lavedi edi tau.’ ³⁵ Maimaituwa natunatuna ba lava mabai ena nuwauyauyamo sa miyamiyana.’

Yesu gebogebo waivinina i waiyawasani

³⁶ Palisi ǵemota Yesu i giuvai ena vanuwemo, te aubiga kanina sa kani. Kamaina bi Yesu i nawal Palisi ena vanuwemo bi i kenagiligili kani aubaina.

³⁷ MBA tauninemo gebogebo waivinina i miyamiya, bi i vaiye te Yesu Palisi ena vanuwemo i kanikani ba tana masi panepanena bi mai'ina dididigina dugina i avali tavaite. ³⁸ Bi Yesu kaǵepakanemo i laudulu bi i ǵaba bi matasulunemo Yesu kaǵena i wai kwaukwaudi bi dabana doyonemo i yasayasaǵidi, i waisulovedi bi masi panepanena kaǵenemo i ǵini. ³⁹ Lağannemo Yesu taugiuvaina niga kauwina i kitakita ba taunaǵa i wainuwanoǵońgotana gado, “Bamoda tana taugiuwatana maso ba i sibe te waivini baibaina ya tautaukon, te maso i sibe te tana waivini gebogebona.”

⁴⁰ Yesu i giuwena gado, “Saimon, tagu bai yà ǵoeǵoena yà giuwem.” Bi Saimon i giuna gado, “Kamaina, Tauwailovelove ku giuwegu.” ⁴¹ Mane taniwigina oooloto labu loun i vitedi, ǵemota mane 500 dinali i vite bi ǵesauna 50 dinali i vite. ⁴² Tedi labuidi mote lisidimo mane te maso edi ǵaga ai maili, taunana aubaina mane taniwigina edi ǵaga i yasaǵi kamaǵedi. Kwa noǵonogoti te bamo olotona ena ǵoe i didiga gulata? ⁴³ Saimon Yesu ena giu i waimunena gado, “Oloto ena mane 500 dinali i yasayasaǵi kamaǵena.” Yesu i giuna gado, “Tam kuna giukauwa.” ⁴⁴ ǵome Yesu i tauritale waivini lisinemo bi Saimon i giuwena gado, “Tagu em vanuwemo e tava bi kaǵegu ani koǵana gaubina mote ku vitegu. Niga waivinina ku kita. Tana matasulunemo kaǵegu i waikwau bi dabana doyonemo i yasaǵidi.

⁴⁵ Lağannemo e valagetana, tam mote ku waisuluvegu bi niga waivinina kaǵegu waisuluvema mote i kaisako. ⁴⁶ Tam mote olip masina dabagumo ku ǵini, bi tana masi panepanena kaǵegumo i ǵini. ⁴⁷ Taunana aubaina yà giugiuwem te tana ena gebogebo wapewapedi Maimaituwa i noǵoti kamaǵedi, aubaina tana ena ǵoe Maimaituwa lisinemo i didiga gulata. Bi tana aiyai ena gebogebo ǵaubona Maimaituwa i noǵoti kamaǵena ba ena ǵoe Maimaituwa lisinemo i ǵaubo.”

⁴⁸ ǵome Yesu waivini i giuwena gado, “Em gebogebo e noǵoti kamaǵedi.”

⁴⁹ Bi lava ǵesaudi tedi taudıǵa ai giugiuna gado, “Niga aiyai lavana te lava edi gebogebo ya noǵonogoti kamaǵedi?”

50 Ġome Yesu waivini i giuwena gado, “Em sumāga i waiyawasanim, bi manuwaubam kwa nawa.”

8

Waiwaiivini mabai Yesu a kaikaiwatana

1 Laġan visa mulidimo Yesu i nawa taun bi malagai onedīga, Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Tana ena tauwaikaiwatana 12 i waidolidi, **2** waiwaiivini mabai wala aluwa gebogebodi a suneidi bi edi sidamo i waiyawasanidina vaitedi. Bi noppodimo ba Meli Magdalin vaitena, wala tana lisinemo aluwa gebogebodi 7 i kwavidi a potiyovo, **3** bi Diyowena ba Usa mwanenba Usa ba Alodi ena waiguyau tauwaibadayena, Susana bi waiwaiivini ġesaudi tedi taudidi edi waiguyau a natomedi bi Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a sagusagudi.

Taubayau pesi i laulaunaġasena lautaulalana

(Met 13:1-9, Mak 4:1-9)

4 Mba ġome taun wapewapediġa lava kumdi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina, tedi niga lautaulalana i giuwedi, **5** “Taubayau i nawa daibimo ena pesi launaġasedi aubaina. Laġannemo i laulaunaġesedi ba ġesaudi etamo anivavutuġemo a talaġa. **6** Bi pesi ġesaudi doğa waitelitelinemo a talaġa. Laġannemo a kalakalanapu ba a welai te a poki banina doğa tatakalinem. **7** Bi pesi ġesaudi gedala noppodimo a talaġa te a duga saġa bi gedala a yavanidi. **8** Bi pesi ġesaudi doğa visuvisunemo a talaġa te a duga saġa, bi a vota te vottedi matabudi 100.”

Laġannemo niga giuna i waiwaikovi ba i giuna gado, “Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina

(Met 13:10-17, Mak 4:10-12)

9 Ena tauwaikaiwatana ai talaye te niga lautaulalana banina bai. **10** Bi tana i giuwedina gado, “Temi i waianinemi te Maimaituwa ena waibada kenakena waidavonina sibena kaikana e vitemi. Lava ġesaudi ba lautaulalamo ya giuwedi te sa kitakitana bi mote sima kita ġone, sa vaivaiyena bi mote sima sibe.”

Yesu taubayau lautaulalana banina i giu waimaġati

(Met 13:18-23, Mak 4:13-20)

11 Niga lautaulalana banina ba niga mainana: Pesi ba Maimaituwa giuna. **12** Bi pesi etamo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi seitan ya tava te noppodimo ya kaikaikamaġedi, te tedi mote simai sumāga bi sima yawasana. **13** Bi doğa waitelitelinemo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi manuwavisudi sa vaivai bi geġa te lamlamdi mote a yovo gulata. Tedi mote simai sumāga kauwa taunana aubaina, laġannemo pilipili i tavana ba sa kulukuluva. **14** Bi pesi gedala noppodimo a talatalaġana ba tedi mabai giu sa vaiye bi laġannemo edil nuwalauwataġa sa nawanawa ba niga dobuna ena waiguyau nuwaboyana ya yavayavanidi te mote sima votavota kauwa. **15** Bi pesi doğa visuvisunemo a talatalaġana ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaididina. Tedi yawasana visuvisunemo sa miyamiya bi sa votavota kauwa.

Piupiu lautaulalana

(Mak 4:21-25)

16 Lava piupiu i gabuna ba mote gulewemo imai kabubutawi e teibolo dibunemo ima sako. Kamaina te ġakima dabanemo ya sako te lava mabai vanuwemo sa valavalagetana ba yanana sa kita. **17** Bamo te kandavonemo bai a voivoiyena kaka ya laumaġta, bi bai sumamo ya kenakenana kaka sumana ya nuwatanesa. **18** Taunana aubaina koi beyavaiya kauwa te giu banidi ko sibedi, banina tana aiyai bi lisinemo bai ya kenakenana ba dabanemo yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa ba bai ġaubona lisinemo ya kenakenana kaka sa kaikamaġe.

*Yesu tinana bi valevaletina
(Met 12:46-50, Mak 3:31-35)*

19 Yesu tinana bi valevaletina a tava kitana aubaina, bi mote ġemogħemotina te maso a sola nawa lisinemo banina lava kumna i didiga. **20** Ġome lava ġesauna Yesu i giuwena gado, “Tinam bi valevaletim didiye amo sa moimoito bi sa ġoegoena sa kitam.”

21 Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Tinagu bi valevaletigu ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaiwata kauwena.”

*Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Met 8:23-27, Mak 4:35-41)*

22 Laġan ġesaunemo Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Wagamo ko gelu bi ta nawa topa nevanemo.” **23** Kamaina bi tedi wagamo a gelu, a nawanawwa ba Yesu i kena kwavu. Mba taunana te kaibitibiti i talaga, labama wagamo i waidubusäge bi ġotona te maso a bulu.

24 Bi ena tauwaikaiwatana a nawa Yesu a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, niga ta bulu!” Tana i kenamoito te yavala bi labama i giugħavukidi, a lautaute daumola i kena. **25** Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko waisumaġa e geġga?” Tedi a sove bi manailidi taudiġa ai giugiuna gado, “Niga lava baibaina te yavala bi labama i giugħavukidi bi kalinana ai bade.”

*Yesu aluwa gebogebodi oloto a sunesuneina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Mak 5:1-20)*

26 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi wagaġa a nawa Gelasin dobuna Galili topana noi nevanemo. **27** Laġannemo Yesu i potipotiyovo gelemo ba mba malagainemo aluwa gebogebona oloto i sunesuneina i tava Yesu lisinemo. Laġan i lofa gulata niga olotona malagai i gose bi makofakofana tauyewaġa i miyamiya nawa.

28 Bi laġannemo oloto Yesu i kitakita ba magalalina kaġepakanemo i kuluva bi i binauna gado, “Yesu, Maimaituwa Saġġasäġa Guletina Natuna, bai lisigumo kwa voiye? Aee, yà waibaġa vavasaġem te mote kuma ka gebogebogu.” **29** Niga mainana i giuna banina ba Yesu kaikana aluwa gebogebona i giuvavasaġe te oloto ya potiyovo kamaġe. Sauga tabutabuna aluwa gebogebona niga olotona i waibadababadye. Avena te oloto nimana bi kaġena laulauseinidi, tauyava a labelabe bi geġga te aluwa gebogebona mba seinidi i waidouġavuġavukidi bi oloto i avali vai te i nawenawena dobu ġuyuwidimo.

30 Bi Yesu oloto i waitalayena gado, “Isam bainewa?” Bi tana ena giu i waimunena gado, “Tagu isagu ba ke wapa gulata.” Tana mai i giuna banina aluwa gebogebodi wapewapedi a sunei. **31** Aluwa gebogebodi Yesu ai baġavavasaġe te mote ima giukamaġđi sima nawa dom yovoyovo alealelenemo.

³² Bi mba modomodonemo buwawa yalaboluboludi, oya nevakaunemo a yabayaba. Bi aluwa gebogebodi Yesu ai bağavavasağe te maso i waianinedi te buwawa nopodimo sa sola sağa. Kamaina bi Yesu i waianinedi te a sola sağa.

³³ Lağannemo aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamağe ba buwawa nopodimo a sola. Ğome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelauwatana ba topamo a bulu.

³⁴ Lağannemo buwawa taulabedi niga kauwina a kitakita ba a velau a nawā taunimo bi diyadiyanığa te giu ai dabalali. ³⁵ Kamaina bi bai i tubutubuğanā kitana aubaina lava a nawa. Sauginemo Yesu lisinemo a tavatava ba aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamağena a kita. Tana i waigala bi ena noğota didimaninemo, Yesu kağepakanemo i miyamiya, bi tedi matabudi ba a naila gulata. ³⁶ Bi tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina lisinemo bai i tubuğā bi a kitakitana lava gesaudi a giuwedi te bainewa Yesu oloto i waiyawasani. ³⁷ Ğome Gelesen dobuna lavedi matabudi, a naila gulata taunana aubaina Yesu ai bağā vavasağe te edi dobu ya gose. Kamaina bi Yesu wagamo i gelu te i munaga.

³⁸ Bi oloto aluwa gebogebodi a potipotiyovo kamağena Yesu i waibağā te maso vaitena a nawa. Bi geğə te Yesu mba olotona i giuwena gado,

³⁹ "Kwa munaga te em vanuwa lavedi lisidimo bi kwa giuwedi te bainewa Maimaitiuwa i waiyawasanim." Kamaina bi oloto taun i nawa yağosi bi bai Yesu lisinemo i voivoyienna taunana lava i giuwedi.

Gomana waivinina pekina bi waivini sidasidana (Met 9:18-26, Mak 5:21-43)

⁴⁰ Bi lava Galili topana noi nevanemo a wailaba bi lağannemo Yesu i munamunağā tava ba a giuvai. ⁴¹ Ğome bolu vanuwina taulabena isana Diyailesi i tava Yesu lisinemo bi kağe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliye bi i waibağā vavasağe te maso vaitena a nawa ena vanuwemo. ⁴² Banina tana natuna waivinina lauğemotina ena kwalabu ba 12 bi ġotona te ya peki. Lağannemo Yesu i nawanawa ba lava kumdi a tava a dubutawi. ⁴³ Bi nopodimo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamağena, kwalabu wapana 12 a kovi. Tana ena ġonagħona doketa lisidimo i waiyakali bi mote aiyai i waiyawasani. ⁴⁴ Tana Yesu mulinağā i sağa te ena gala isudamodamona i tautaukonī ba noi taunana te kwasina i miyamiya kamakamağena i kaisako.

⁴⁵ Yesu i tauvitale bi lava i waitalayedina gado, "Gode aiyai i taukonigu?" Lava matabudi a valele bi Pita i giuna gado, "Bada, kuna kita te lava a dubutawim, sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonim."

⁴⁶ Yesu i lauyaviyavina gado, "Lava i taukonigu, taunana aubaina mayagu e vai te ġailisi i gosegū."

⁴⁷ Waivini i noğoti munäge te tana Yesu i taukonī. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i sağa Yesu kağe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi lava matabudi i giuwedi te bai aubaina tana Yesu i taukonī bi mağemota mayana i vai te i yawsana. ⁴⁸ Bi Yesu waivini i giuwena gado, "Natugu em sumağā i waiyawasanim bi manuwaubam kwa nawa."

⁴⁹ Yesu yağolo waivini lisinemo i giugiu ba bolu vanuwina badana isana Diyailesi, ena vanuwemo lava i tava bi i giuwena gado, "Tauwailovelove kuma kaka nuwalağolağā natum kaikana i peki."

⁵⁰ Yesu niga giuna mainana i vaivaiye ba Diyailesi i giuwena gado, "Mote kumai nuwaboya, kwai sumağā ota bi tana kaka ya yawsana."

⁵¹ Sauginemo Yesu Diyailesi ena vanuwemo i tavana ba lava matabudi i waiğakedi te mote vaitedi a sola nawa, Kamaina Pita, Diyemesi, Diyoni bi gomenina tinana bi tamana taudiğə a sağə noke gomana lisinemo. ⁵² Lava matabudi ġome gomenina ai nuwaboye te a ġabegabé. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ğaba ko kaisako! Gomana mote i peki, tana ya kenakena ota.”

⁵³ Bi tedi a sibe te gomana kaikana i peki, taunana aubaina te Yesu ai gwaigawaiye. ⁵⁴ Gome Yesu gomana waivinina nimanemo i kabi bi i giuwena gado, “Natugu, ku kena moito.” ⁵⁵ Gome gomana yawasina i tava munāğə bi mağemota i kena moito. Bi Yesu i giuwedi te bai sa vite ya kani. ⁵⁶ Bi gomana tamana bi tinana a sove gulata, bi geğə te Yesu i giuvavasağedi te bai i tubutubuğəna ba mote aiyai sima tainuwatau.

9

Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamağedi (Met 10:5-15, Mak 6:7-13)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a tava ai ġemotidi, tana ġailisi bi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi matabudi sa kwavi vaidi bi lava edi sida tabudi bi tabudi sai yawasanidi. ² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giukamağedi a nawa te Maimaituwa ena waibada sa lauguguyae bi lava sidesidedi sai yawasanidi. ³ Tana niga mainana i giuwedi, “Ko nawananawana mote bai ġesäuna koma vai. Mote diğona, mote tana, mote mane, mote kani bi mote kwama wailabuna koma vai. ⁴ Bamo vanuwinemo bi a giuvaimina ba vanuwinemo ko miyamiyana eete mba malagaina ko gose. ⁵ Bi bamo tauninemo mote lava sima giuvaimi ba sauginemo mba taunina ko gosegose ba kağemi gobusidi ko laikulukuludi te sauginemo bai i tubuğəna ba tedi edi wavu.” ⁶ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a modina a nawa malagai te malagai nopodiğə giu visuvisuna a lauguguyae bi lava sidesidedi a waiyawasanis nawedi.

⁷ Lağannemo Alodi Entipas bai matabuna i tubutubuğəna giuna i vaivaiye ba i tagugu bi i nuwalağalağə, banina lava a giugiu te Diyon taukabulu pekimo i kena moito. ⁸ Lava ġesaudi a giugiu te sera Elaidiya i laumağata bi kota ġesaudi a giugiu te sera kage taugiuwatana dolidolidi ġemota i kenamoito munāğə. ⁹ Alodi i giuna gado, “Tagu wala Diyon gadona e koīgavuki bi niga kota aiyai giuna ya vaivaiye.” Bi tana i ġoeğoe te maso i kita.

Yesu olooloto wapedi 5 tausen i waikanidi (Met 14:13-21, Mak 6:30-44, Dyn 6:1-14)

¹⁰ Sauginemo giugiukamağedi a munāğə tava bi bai matabudi a voivoiedina Yesu a giuvite. Kamaina bi tana i waidolidi te a vasoyavaidi a nawa Betsaida tauninemo. ¹¹ Bi geğə te lava kumdi a sibe te Yesu bamo maiğə i nawa, taunana aubaina a kaiwata. Bi tana i giuvaidi te Maimaituwa ena waibada lisidimo i lauguguyae bi tedi mabai sidesidedi i waiyawasanidi.

¹² Mba aubiganemo ena tauwaikaiwatana 12 a tava lisinemo bi tana a giuwedina gado, “Niga ba dobu ġuyuwina. Lava kwa giukamağedi te sa nawa malagaiğə bi malagai diyedyediğə te kani bi anikena sa banavi.”

¹³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kani ko vitedi sa kani.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama buledi wapedi 5 bi iyana labu ota. Bamoda mainana ba ka nawa te buledi ka gimala lava kumdi aubaidi.”

¹⁴ Mba ġome oooloto wapana maso ba 5 tausam. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko dailidi te wapedi 50 edi dubuga sa miya nawa.” ¹⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana bai i giugiuwedina mainana lava a giuwedi te matabudi a miyatulu. ¹⁶ Bi Yesu buledi wapedi 5 bi iyana labu i tanodi, i waikita saġa malamo, Maimaituwa i waibone bi i vili kivikividii te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiyedi. ¹⁷ Lava matabudi a kani te a kani nonoġa. Bi lava buledi bi iyana a kanikani sivudina, a latupedi te poa wapedi 12 ai wanavudi.

*Pita, Yesu i kamaġati
(Met 16:13-19, Mak 8:27-29)*

¹⁸ Laġan ġemota Yesu i laulaupali bi ena tauwaikaiwatana ba tana vaitena bi i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ġesaudi sa giugiu te tam Elaidiya bi ġesaudi sa giugiu te nove wala taugiuwatana mododimo ġemota pekimo i kena moito munaġa.”

²⁰ Bi ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bi temi ko giugiu te tagu aiyai?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine.”

²¹ Gome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuvavasaġedi te niga giuna mote aiyai sima giuwe. ²² Tana kota i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi babada laukaidi, pilipilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovena babadidi, kaka sa daboke bi sai peki. Bi laġan waifaioninemo kaka ya kenamoito munaġa.”

²³ Kamaina bi Yesu lava matabudi i giuwedina gado, “Aiyai bi kaiwatagu kuna ġoena ba em ġowana matabudi kwa gosedi, kwa vite munaġem bi laġan matabuna em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. ²⁴ Tam aiyai bi em yawasana kuna nuwamunaġena ba mote kaka kuma vai munaġe, bi tam aiyai em yawasana kuna nuwakamaġena tagu aubaigu kaka kwa vai munaġe. ²⁵ Lava bi niga dobuna ena yawasana matabuna kuna vai kovi bi em yawasana kuna aiwainawenawena ba bai visuvisuna kaka kwa banavi? Geġġ ota! ²⁶ Bamoda tagu egħi wailovelove mote lava lisidimo ku kamaġati ba Tana Taunana Natuna, Tamana bi aneya waiwaiyawidi manamalidi sa yovona laġannem kaka tagu mote yā kamaġatim. ²⁷ Tagu yā giugiu kauwemi, te ġesaumi niga ġome mote kaka koma peki te Maimaituwa ena waibada ko kita.”

*Yesu kitana i nuwavitala
(Met 17:1-8, Mak 9:2-8)*

²⁸ Tana wailovelove i waikovi bi i miyana laġan 8 mulidimo, Yesu, Pita, Diyon bi Diyemesi i waidolidi bi vaitedi a saġa a nawa oya dabamemo laupali aubaina. ²⁹ Laġannem i laulaupali ba matana i nuwavitala bi ena gala ba ai mata kanikanina maibena namanamali kemna. ³⁰ Mba taunana te oooloto labu, Mousis bi Elaidiya, tedi manamalidi a laumāġata bi Yesu vaitena a waigiugiu. ³¹ Tedi edi waigiugiu banina ba Maimaituwa ena ġowana tana lisinemo ya tubuġa te Yelusalemmo sai peki.

³² Pita ena lava vaitedi ba a waidule bi sauginemo matedi a yanayana ba Yesu namalina a kita bi oooloto labu tana vaitena a moimoito. ³³ Laġannem mba ooolotodi Yesu a gosegose ba ġome Pita i giuna gado, “Bada, i visu kauwa te tama niga ġome, augunai kape faiona ka voiyedi, te ġemota tam aubaim, ġemota Elaidiya aubaina bi ġemota Mousis aubaina.” Pita mote i sibe te bai i giugiuwe.

³⁴ Pita yağolo i giugiu ba giyou i laumağata te i sumatawidi. Tedi giyou i sumasumatawidi ba a naila kauwa. ³⁵ Kalina giyou noponağā i yovona gado, “Niga taunana Natu otigu tana taunana e vine, kalinana ko vaiye.”

³⁶ Lağannemo kalina a vaiye mulinemo ba Yesu taunağā a kita ġome i moimoito. Ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba nopolidmo a sivudi bi mote aiyai a giuwe.

*Yesu gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani
(Met 17:14-18, Mak 9:14-27)*

³⁷ Bokina mai Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi oyamo bi a yovoyovo ba lava kumna a banavidi. ³⁸ Bi nopolidmo oloto ġemota i binauna gado, “Tauwailovelove ya waibağam te natugu lauğemotina kwa kita! ³⁹ Lağannemo aluwa gebogebona ya sulusuluvai ba ya kaka gusugusu, ya kaka binabinau, ya waibutaleva bi ya voiye te gayanağā kasapulana sa yovoyovo. Bi aluwina mote bamō natugu ima gosegose. ⁴⁰ Em tauwaikaiwatana e giuwedi te maso a kwavivai bi mote ġemogemotina te maso a voiye.”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Ei, niga kimtimi kona ala gebogebi bi mote koma waisumaga! Ee tagu yağolo te emi vita ya avaaval? Natumna ku natome lisigumo.”

⁴² Lağannemo gomana a natonatome ba aluwa gebogebona gomenina doğamo i waibui bi i katiti. Ġome Yesu aluwa gebogebona i giu tunidaboke bi gomana i waiyawasani te tamana i vite munage. ⁴³ Lava matabudi Maimaituwa ena ġailisi a soveye.

*Yesu ena peki i giumente
(Met 17:22,23, Mak 9:30-32)*

Yesu bai matabuna i voivoiyena ba lava a sovesove bi tana ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁴ “Koi beyavaiya kauwa te bai ya giuwemi! Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sakona laukivigebogeboyena aubaina.” ⁴⁵ Tedi bai i giugiuwedina banina mote a sibe. Giuna lisidimo i kena waidavona, taunana aubaina maso ai talaye bi gegħa te a naila.

*Aiyai i saġa gulata?
(Met 18:1-5, Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Yesu ena tauwaikaiwatana taudīga a waikagiu te nopolidmo aiyai i saġa gulata. ⁴⁷ Bi Yesu kaikana edi noġota i sibidi, taunana aubaina gomana i vai te diyanem i waimoito, ⁴⁸ bi i giuwedina gado, “Aiyai bi niga gomenina ġaubaġa isagħumo ya giuvaina ba tagu ya giugiuvaigħi bi kota aiyai bi tagu ya giugiuvaigħu ba yağolo taugiukamağegħu ya giugiuva. Aiyai bi nopolidmo i ġaubo munajja mai niga gomenina tana taunana i saġa gulata.” ⁴⁹ Kamaina bi Diyon i giuna gado, “Bada, tama oloto ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwavivaidi bi ke giuwe te maso i kaisako, banina tana mote tada vaiteda.”

⁵⁰ Bi Yesu i giuwedina gado, “Komai ġake, tana aiyai mote ima waigħaviyem ba emi tau.”

Sameliya lavedi Yesu a daboke

⁵¹ Kamaina bi sauga kaikana ya tavatava te Maimaituwa Yesu ya nawe malamo. Bi tana ena noġota i sakodidi te ya nawwa Yelusalem. ⁵² Tana tauwainoyanoya i gei giu kamağedi a nawwa Sameliyamo lava sa tai nuwataudi te ena tava aubaina sa vononoğħa. ⁵³ Bi gegħa te lava ġome

mote a giuvai banina tana Yelusalem aubaina i nawanawa. ⁵⁴ Lağannemo ena tauwaikaiwatana Diyemesi bi Diyoni niga kauwina a kitakita ba ai talayena gado, “Bada, kwai aninemai te ka giu sağɑ bi malağɑ kai ya yovo te ya kalağosedi.” ⁵⁵ Bi geğɑ te Yesu i tauvitale bi i kaipasinedi ⁵⁶ bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa malagai ġesäunemo.

*Yesu kaiwatana ena giugiu
(Met 8:19-22)*

⁵⁷ Lağannemo tedi etağɑ a nawanawa ba oloto Yesu i giuwena gado, “Tam bamomaiga kwa nawana ba yà kaiwatam.”

⁵⁸ Bi Yesu i giuwena gado, “Dako waibwadedi, kota mwanuwa sawawamo ba wainoġidī bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

⁵⁹ Bi Yesu oloto ġesauna i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

Bi tana Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, kwai aninegū te yà nawa tamagu pekina yà gei dobo.”

⁶⁰ Bi Yesu i giuwena gado, “Avena, pekipekidi taudiğɑ edi peki sa dobodi. Bi tam kwa nawa te Maimaituwa ena waibada kwa lauguguyae.”

⁶¹ Bi kota lava ġesauna i giuwena gado, “Bada, yà kaiwatamna bi dolinemo yà nawa te egū vanuwa lavedi yài ebonedi.”

⁶² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai suwata* i waitubu bi ya tinatinamulina ba mote ġemoġemotina te Maimaituwa ena waibadamo ima noya.”

10

Yesu tauwaikaiwatana 72 i giukamağedi

¹ Niga kauwina mulinemo Yesu tauwaikaiwatana ġesəudi 72 i vinedi te bamo taunidi bi malagaidiğɑ muliğɑ ya nawanma maiğɑ labulabuğɑ i gei giukamağedi. ² Bi i giuwedina gado, “Maula i didiga bi taunoya a labuğɑ. Taunana aubaina daibi Badana lisinemo ko laupali te taunoya ya giukamağedi te ena daibi sa vililubu. ³ Kamaina ko nawa, tagu yà giugiukamağemina mai sipu lauwalidi, ġamoğamo ġasigasidi kitedi mai dağası nopolimo. ⁴ Temi mote mane solusoluguduna, ee tana ee kağesuma koma legaudi bi mote aiyai vaitena etamo komai bolubolu.”

⁵ “Lağannemo bamo vanuwinemo kona valagetana ba ko gei giuna gado, ‘Nuwauba niga vanuwinemo. Diu lavedi edi lausuwata ba matediğɑ sa nawanawa mote sima tinatinamuli ⁶ Bamo te ġome nuwauba lavana ya miyamiya, ba kamaina te em nuwauba giuna lisinemo ya kena. Bamoda geğɑ ba emi nuwauba giuna ko vai munäge. ⁷ Bi vanuwinemo ko miyamiya bi bai sa vitevitemina taunana ko kani bi ko tego bi mote komai vanuwa sağɑ. Banina taunoya edi maia ba sa vai.’”

⁸ “Bamo tauninemmo kona tava bi a giuvaimi, bi bai a vitevitemina taudidi ko kanidi. ⁹ Bi ġome lava sidesidedi koi yawasanidi bi ko giuwedina gado, ‘Maimaituwa ena waibada kaikana i tava.’ ¹⁰ Bi bamo taunidi mote sima giuvaimi ba ko nawa etamo bi ko giuna gado, ¹¹ ‘Emi tauni gobusina kagemaimo i laulaupatuna ka lailaikulukuluvidi te ko sibe. Banina Maimaituwa ena waibada saugina i tava bi kona daboke. ¹² Tagu yà

* **9:62:** Diu lavedi edi lausuwata ba matediğɑ sa nawanawa mote sima tinatinamuli.

giugiuwemi, te etala lağannemo mba taunina yà kovoğî gulatena kaka Sodom.’”

Taun mote waisumegidi
(Met 11:20-24)

¹³ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo, bamoda Taiya bi Sidon nopolidimo anisove kauwidi e voyiedi mai temi lisimimo e voivoiyedina, tedi maso kaikana udi galedi a kotedi, ai kovu topedi bi a kamağoti muñağedi te edi gebogebomo a kuvasa. ¹⁴ Etala lağannemo, temi Maimaituwa ya kovoğî gulatema kaka Taiya bi Sidon. ¹⁵ Bi temi Kapeniyam lavemi, ko wainögöta te bena ko nawa Malamo, ee? Geğä, temi ko nawa lava pekipekidi edi gabumo.” ¹⁶ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Aiyai emi giu ya vaivaiyena ba tagu egu giu ya vaivaiye. Bi aiyai temi ya miyamiyatautauliyemina ba tagu ya miyamiyatautauliyegu. Bi kota aiyai i miya tautauliyeguna ba taugiukamağegu ya miyamiya tautauliye.”

Yesu ena tauwaikaiwatana 72 a munağä tava

¹⁷ Bi lağannemo lavedi 72 mayasisidi a munağä tava bi a giuwena gado, “Bada, isammo aluwa gebogebodi a voteyateyaemai.”

¹⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu malamo Seitan e kita i kuluvana maibena namanamali. ¹⁹ Tagu waibada e vitemi te mwata wailauonedi bi tikutikula ko vağoseğosedi bi ğaviya edi ğailisi matabudi ko wawaiubedi: Mote bai kaka ima ka gebogebomi. ²⁰ Bi penama a vovoteyeteyemina mote komai nuwavisuyedi. Bi ko yasisi te isemi malamo a gilumidi.”

Yesu ena Yasisi Palina
(Met 11:25-27,13:16-17)

²¹ Mba sauginemo Aluwa Waiyawemo Yesu nopona yasisi i waiwanavu, bi i giuna gado, “Tamagu, yà kakasağesägem. Tam mala bi dobu Badana, taunana aubaina nuwauyauya bi sibe lavedi lisidimo niga kauwidi kuna sivu waidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamağoti. Tamagu, giukauwa te niga tam em ȝowana.

²² “Tamagu mwali matabudi i vitegu. Aiyai mote Natuna i sibe te tana Tamana taunağä. Mainana kota aiyai mote Tamana i sibe te tana Natuna taunağä. Bi tedi mabai Natuna i vinevinedina ba tedi taudidi Yesu sa kamağoti.” ²³ Yesu i tauvitale bi ena tauwaikaiwatana taudığa i giuwedina gado, “Kakavisuvisudi kaka bai ko kitakitana sa kita. ²⁴ Kamaina yà giugiuwemi te bai ko kitakitana ba taugiuwatana bi ȝolibona wapewapedi a ȝoeğoenä maso kauwina a kita bi mote a kita. Bi giu ko vaivaiyena a ȝoeğoenä maso a vaiye bi mote a vaiye.”

Sameliya olotona ena laukivisuvisu lautaulalana

²⁵ Lağan ȝemota waiğake tauwailovelovenia Yesu nuwana wailausoluna aubaina i tava bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, bai yà voiye te yawasana kenewaka nonogina yà vai?” ²⁶ Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiğake bainewa a gilumidi? Tam waiğakena kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe, ee geğä?”

²⁷ Bi olotona giu i waimunena gado, “BADA em Maimaituwa kwa ȝoena ba: Nuwapoum tabutabunemo, aluwim tabutabunemo, em ȝailisi tabutabunemo, em noğota tabutabunemo bi kota em tau kwa ȝoena maibena taumğä kwa ȝoeğuemma.”

28 Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa, lağan matabuna kwa voye bi yawasana kwa vai.”

29 Bi waigake tauwailovelovena i góegoena ya sibe kauwe te Yesu i waitalayena gado, “Bamo taunana egu tau?”

30 Bi Yesu waititikunamo oloto ena giu i waimunena gado, “Oloto ġemota Yelusalemmo bi i yovo i nawanawa Deliko bi etamo taudanene a lovo tava te a kaididi, ena gala a doulisi kamağedi bi a kwapu kauwe te nuwana peki bi a gose kamağe.

31 “Kamaina bi Pilisi mba etana ġemotina i kaiwata i yovo i nawanawa te oloto nuwakalunağā i kita bi i kita kamağe te eta nevanağā i yovo i nawa.

32 Mulinemo kota Livai etana ġemotina i kaiwata i yovo i nawanawa, te olotona i kita bi i kita kamağe bi eta nevanağā i yovo i nawa. **33** Bi Sameliya olotona mba etanağā i yovoyovo te olotona nuwakalunağā i vabanavi i kenakena te i launuwatoiye. **34** Kamaina bi i nawa oloto lisinemo bi boninemo olip masina bi wain i ġinidi bi gala selipidimo i panidi. Bi i lageti te ena donkimo i waigelu te i nawe balekimo. Ĝome tauwailaba nimanemo i sako te ya labe. **35** Lağan i sako te mane isana dinali labu i kaikamağedi te baleki taulabena i vite bi i giuwena gado, ‘Kwa labe kauwe bi lağannemo ya tava munağħana kaka bai kuna voivoiyena luvanemo yà mai’im.’ ”

36 Yesu waigake tauwailovelovena i waitalayena gado, “Kuna sibe te niga lavedi faiona nopolimo bamo taunana taudanene oloto a laulau kivigebogebogeyena lisinemo waitau ena kauwa i voye?”

37 Waiġake tauwailovelovena giu i waimunena gado, “Tana aiyai i waiwaisaguna.” Ĝome Yesu i giuwena gado, “Tam kwa nawa bi mainana kwa voye.”

Yesu, Meli bi Mata i vakitedi

38 Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawanawa Yelusalem aubaina, te malagai gesaunemo i tava. Bi ġome waivini isana Mata i giuvai te vanuwemo i valageta. **39** Bi waivinina tasina isana Meli, tana Yesu kaġepakānemo i miya bi ena giu i waibeyavaiye. **40** Bi Mata tana noya matabuna i voivoiye, taunana aubaina i nato Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Bada, kwa kitakitagu ee geġa te tasigu i gosegħi bi taugħuġa ya noyanoya? Bi kwa giuwe te ya saguġi.”

41 Bada, Mata ena giu i waimunena gado, “O egħi tau Mata, tam mwali matabudi kwa ala wainuwaboyedi bi kwa kaka nuwalaġgalāġam. **42** Vaivai ġemota ota taunana i visu bi Meli vaivaina i kulamatai bi mote aiyai kaka lisinemo ima kaikamağe.”

11

Pali wailovelovena

(Met 6:9-13, Met 7:7-11)

1 Sauga ġemota Yesu gabu gesaunemo i laulaupali. Bi lağannemo pali i kovikovi ba ena tauwaikaiwatana ġemota i giuwena gado, “Bada, kwai lovemai te tama maso mainana ke laupali, maibena Diyon ena tauwaikaiwatana i wailovedina mainana.”

2 Yesu i giuwedina gado, “Lağannemo ko laupalina ba niga mainana ko giu:

Tamamai,
isam waiyawa sa vivile.

Tam em waibada ya nato.

³ Lağan matabuna ema kani kwa vitemai.

⁴ Bada ema gebogebo kwa noğoti kamağedi,

banina tama kota ema lava lisimaimo gebogebo a voivoiyedina ka noğonogoti kamağedi.

Bi laulubumo mote kuma nawemai.”

⁵ Ğome Yesu i giuwena gado, “Ğemoğemotina maso ġesaum dudubala modonemo kuna nawa em tau lisinemo, bi kuna giuwena gado, ‘Goma, buledi faiona ku vitegu, ⁶ banina egū tau i nawanawa niganana i tava, bi tagu lisigumo mote kani te maso e vite.’ ⁷ Bi em tau vanuwa noponemo maso em giu i waimunena gado, ‘Kuma lailainuwanuwasa, tama kaikana ke laugudu, bi natunatugu vaitedi ka kenakena. Mote ġemoğemotina yàma kena moito bi bai yàma vitem.’” ⁸ Ğome Yesu i giuna gado, “Yà giugiuwemi te mote maso i moito bi buledi i vite, banina i sibe te tana ena tau. Bi ena laukalayaviyavi dabanemo kaka ya moito bi buledi ya vite. ⁹ Taunana aubaina yà giugiuwemi, koi bağana ba ya vitemi, ko tavuğena ba ko banavi, bi ko laupewapewana ba lisimimo gudu ya kaikamağe. ¹⁰ Banina mabai sa waibağana kaka sa vai, aiyai ya tavutavuğena kaka ya banavi bi aiyai ya laulaupewapewana kaka lisinemo gudu ya kaikamağe.

¹¹ “Mote bamo mai kauwa te gomana iyana i ġabegħabe bi tamana mwata i vite, ¹² ee pou i ġabegħabe bi tamana tikutikula i vite. ¹³ Temi niga kauwina ko noğoti, avena te gebogebo lavemi bi yağolo te natunatumi puyo visuvisudi vitedi kona sibe. Taunana aubaina Tamemi malamo tana ġemogemotina, mabai Aluwa Waiyawa sa waibağena kaka ya vitedi.”

*Yesu bi penama edi bada Taumudulele **

(Met 12:22-30, Mak 3:20-27)

¹⁴ Yesu oloto nponemo gumgum penemina i kwavivai. Bi lağannemo penama oloto i potipotiyovo kamağe ba tana giu i waitubu munağe. Bi ġome lava kumna tana a sovye.

¹⁵ Bi kota lava ġesaudi a giuna gado, “Mba taumudulele ġailisi i vite, te penama ya kwavikwavivaidi.”

¹⁶ Bi lava ġesaudi tana laulubumo ai talaye, te maso anisove kauwina i voye bi maso aikawa giukauwe, te tana Maimaituwa lisināġa i yovo.

¹⁷ Bi geġa te Yesu edi noğota i sibedi aubaina i giuwedina gado, “Dobu ġemota bi taudiġa sa daili munağedina ba sa kagebogebodi. Mainana kota vanuwa ġemota lavedi taudiġa sai miyataulina ba mote edi miya ima visu.”

¹⁸ Mainana kota seitan falona seitan vaitena sa dailidi bi sai ġasigasina ba mote kaka ena waibada ima kena gulata. Niga e giuna banina temi kage ko giugiu te tagu taumudulele ġailisi i vitegu bi penama yà waipotiyovodi.

¹⁹ Bamoda taumudulele bi ena ġailisimo penama yà waipotiyovodi ba temi palisi aiyai ena ġailisimo emi tauwaikaiwatana penama sa waipotiyovodi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka mağatimi te temi kaikaiyovumi! ²⁰ Bamoda tagu, Maimaituwa nima kiukiunemo penama ya waipotiyovodi. Ba ya kaka mağatigu te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

²¹ Lağannemo bi oloto ġaġiġailisina ena apiya i vononoğedi bi ena vanuwa ya labelabena, ba ena ġonagħona sa kena kauwa. ²² Bi bamoda oloto ġesauna ġaġiġailisi guletina mote mai tana mba olotonha i lauyovoġena ba, ena apiya

* **11:13:** Penama edi bada dididiga.

i waisumağedina ya tano kamağedi. Bi ġoneġonedi matabudi ya soiye waipaipailidi.

²³ Tana aiyai mote tagu vaitegu ba kagu ġaviya. Bi kota tana aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemota ba tana faulaidabalala.

Aluwa gebogebona ena tava munaġa (Met 12:43-45)

²⁴ “Laġannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaġe, bi dobu tatakalidīga gabu ya tavutavu te maso yai yawasi, bi bamo mote gabu kauwa i banavi, ba taunaġa i giu munaġena gado, ‘I visu te tagu ya munaġa egħi vanuwa e gosegosenemo.’ ²⁵ Bi laġannemo i tava vanuwa i gosegosenemo, ba i kita te laulaugħilgħilina bi kakanonoġina. ²⁶ Kamaina bi i munaġa te aluwa gebogeo otidi ⁷ i waidoli tavaitedi mote mai tana. Bi sa sola nawana lavana nopnemo ba mba lavana ena yawasana ya pilipili gulatana kaka dolinemo.”

Nuawisu giugiu kauwina

²⁷ Yesu yaġolo niga kauwidi i giugiuwed i waivini lava kumna nopolimo i binauna gado, “Waivini kakavisuvisuna ba tana aiyai i bewam bi i waisusumna.” ²⁸ Bi Yesu, waivini ena giu i waimunena gado, “Geġa, kakavisuvisudi ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa kaikaiwatana.”

Diyona ena mataila (Met 12:38-42)

²⁹ Bi lava kumna a wapawapa gulata ba Yesu i giuna gado, “Niga kimtimi kona ala gebo te mataila ko waibaġġae. Mote mataila gesauna yāma voiyiye bi Diyona ena mataila taunaġa ko kita bi ko noġot. ³⁰ Banina Ninive lavedi ed i mataila ba Diyona bi kota mainana niga kimtimi, emi mataila ba Tana Taunana Natuna. ³¹ Bi etala laġannemo, Siba ed ġalibona waivinina kaka ya moito saġa bi temi kimtimi yai wavumina banina tana manekaġġa i tava, Solomon ena nuwauyaya giudi vaiyedi aubaidi. Bi aiyai temi vaitena ko miyamiyana tana taunana i saġa gulatana kaka Solomon. Bi kalinana mote koma vaivaiye. ³² Etala Laġannemo Ninive lavedi niga kimtimi sai wavumina banina tedi Diyona ena lauguguyemo a laukuvasa. Bi tana aiyai niganana vaitena ko miyamiyana tana taunana i saġa gulatana kaka Diyona. Bi temi laukuvasa mote koma ġoegoe.

Tubuġa ena kwadam (Met 5:15, Met 6:22,23)

³³ “Aiyai mote kwadam imai tuni bi ima sako waidavo ee gulewa dibunemo imai kabubutawi. Geġa, mote mainana, tana kwadam ena ani moitomo yai moito, te lava sa valavalagetana yanana sa kita. ³⁴ Bi tubuġim ena kwadam ba matam. Laġannemo matam bi visuvisudi ba tubuġim matabuna ya yana. Bi kota laġannemo matam a gebogebona ba tubuġim matabuna yai dudubala. ³⁵ Taunana aubaina yana nopolommo kwa labe kauwe te mote imai dudubala. ³⁶ Bamoda tubuġim matabuna yanayana i yana galamena, ba tubuġim mote imai dudubala bi ya yana gulata, maibena kwadam yanana.”

Gebogeo giudi wapedi 6 (Met 23:1-36, Mak 12:38-40)

³⁷ Laġannemo Yesu giu i waiwaikovi, ba Palisi gesauna tana i giuvai nawe ena vanuwemo te vaitena sa kani: Kamaina bi i valageta vanuwemo bi

teibolo diyanemo i kenagiligili bi a kanikani. ³⁸ Bi góme Palisi i sove te Yesu nimana mote i koğedi bi i kanikani. ³⁹ Kamaina bi Bada i giuwena gado, "Temi Palisi ledu bi aboma taulidi koğedi kona sibe kauwedi bi nopolomimo ba kanitoku bi gebogebo kauwidi a wanava.

⁴⁰ "Temi opeopem! Kona sibe ee geğä te Maimaituwa tubuğä bi kota nopo i voyedi. ⁴¹ Bi bai aboma nopolonemo ya kenakenana taunana waiyamoyamonidi ko vitedi kaka emi yawasana sa visu.

⁴² "I gebo kauwa temi Palisi lisimimo, banina kani ani taidinidinidi bi dubu wai 10 na Maimaituwa vitena kona sibe kauwe. Temi mote lava koma labelabe kauwedi bi Maimaituwa mote koma góegoe. Niga taudidi ko voyedi bi vite Maimaituwa lisinemo koma sakoliye.

⁴³ "I gebo kauwa temi Palisi, banina temi ko góegoe te animiya visuvi-sudimo ko miya, bolu vanuwidimo. Bi kota ko góegoe lava sa vivilemi aniwiagémota gabudimo.

⁴⁴ "I gebo kauwa, banina temi ba maibena kokowaga waimataila geğedi, dabedığa lava sa nawanawa bi mote sima sibesibedi."

⁴⁵ Waığake tauwailovelovena ġemota Yesu i giuwena gado, "Tauwailovelove, lağannemo niga kauwidi kuna giugiuwedi ba tama kota vaitemai kuna lauyovoğemai."

⁴⁶ Yesu giu i waimunena gado, "Temi waığake tauwailovelovena, i gebo kauwa, te emi giumo lava ko waivitedi. Bi vitedi mote ġemotinemoti te sa avala bi mote bamó koma sagusagu lubudi.

⁴⁷ "I gebo kauwa, banina emi magumagula wala taugiuwatana ai pekidi. Bi temi niganana edi ai kaukauwina ġemotinemota mba tauyewidi ko kaka visuvisudi.

⁴⁸ "Bi ko kaka mağatimi te emi magumagula bai a voivoiyena ba ko waianinedi, banina tedi taugiuwatana ai pekidi bi temi edi tauyewa ko lailaivaludi.

⁴⁹ "Taunana aubaina Maimaituwa ena nuwauya yamo i giuna gado, Tagu kaka taugiuwatana bi giugiukamağedi ya giukamağedi te ġesaudi sai pekidi bi kota ġesaudi sa laukivigebogebayed.

⁵⁰ "Nove lağan pakanemo te niganana, lava taugiuwatana ai pekidi bi kwasinidi a tosotosina, aubaina te temi niga kimtimi kaka kovoğä ko vai. ⁵¹ Wala Eibol ena pekimo te i sağı Sakalaiya lisinemo. Bi Sakalaiya tana olta bi pali vanuwina mododimo ai peki. Ya giugiu kamagemi te niga kimtimi kaka pekidi matabudidi kovoğidi ko vai.

⁵² "I gebo kauwa temi waığake tauwailovelovena, banina temi sibe ki-iná kona vai bi ko kaikaididi. Temi otimi mote ko sola nawa bi mabai sa solasola nawana temi ko moimoito gudugududi."

⁵³ Lağannemo Yesu mba malagaina i gosegose ba palisi bi waığake tauwailovelovena lauyovoğe giudimo tana ai tala vitavitale. ⁵⁴ Tedi a góegoenä maso Yesu bai giuna gebogebona i vato wapa te a kaididi.

12

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi edi kauwa sa kita kauwedi (Met 10:26,27)

¹ Mba lağannemo, lava wapewapedi tausan ai ġemotidi, taunana aubaina edi lava dabedığa a waikavututuğä. Yesu ena tauwaikaiwatana i gei giuwedina gado, "Palisi edi waikaikaiyovumo ko kita kauwa te ko vola kamağedi. Tedi edi yawasana maibena muu'a, ya waitaudamadama makamakakai." ² Mwali bai sumasumana kaka ya nuwa tanesa bi mwali

bai kenakena waidavonina kaka Maimaituwa ya kamağati. ³ Mwali bai dudubalemo kuna vatona kaka suwalemo sa vaiye. Mwali bai nakanaka nonopnemo kona waikasakasavenayena kaka debamo sai noyanoyae.

⁴ Egu lava, yà giugiuwemi te tubuğɑ taunağɑ tauwaipekina mote koma nailedi. Mba mulinemo mote kaka bai ġesauna sima voiye. ⁵ Bi tagu kaka yà lovemi te aiyai ko naile, banina tana ġailisi lisinemo ya kenakena te tubuğɑ ya ka gebogebo bi ya pwalağe nawemi iyoyoğamo. Emaso, yà giugiuwemi te Maimaituwa taunağɑ ko naile.

⁶ Mavumavuyama wapedi 5 ba luvana peni labumo kwa gimelidi, bi geğə te Maimaituwa mote mavumavuyama ġemota kaka nuwana ima kauleya.

⁷ Temi mainana kunumimo, dabemi matabudi iyeiyevi waipailidi. Mote koma naila banina temi kona tausağɑna kaka mba mavumavuyamidi.

⁸ “Yà giugiuwemi te aiyai bi lava wapewapedi matedimo ya giugiu waimağatiguna, ba Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ena aneya matedimo yà kamağati. ⁹ Bi tana aiyai lava wapewapedi matedimo ya valevaleleguna ba Tana Taunana Natuna kota mainana Maimaituwa ena Aneya matedimo yà valeleye.”

¹⁰ “Lava aiyai Tana Taunana Natuna i giu waigebogebona ba Maimaituwa ena gebogebo ya noğoti kamäge. Tana aiyai bi Aluwa Waiyawa i waidibögina ba Maimaituwa ena gebogebo mote ima noğoti kamäge.

¹¹ “Lağannemo bolu vanuwidimo a tavaitemi bi waibabada matedimo ai moitomina ba komai nuwaboya te bai ko giuwe ee bainewa ko koi galagalamemi, ¹² banina Aluwa Waiyawa kaka yai lovemi te mba sauginemo bai ko giuwe.”

Oloto waiguyauna opaopana ena lautaulala

¹³ Lava kumna nopodimo oloto ġemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, valetigu kwa giuwe te tamamai gagasina ya soiye te tana bi tagu.”

¹⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, tagu mote egu giu bai te yà laididimanimi ee tamemi ena ġonağona yà dailidi temi labu poumimo.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita bi ko labe kauwemi te niiga dobuna ena ġonağona mote nopomi simai wanavudi, banina niga mwalidimo yawasana mote koma vai.”

¹⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalana i giuwedi: “Maimaso oloto ġemota waiguyauna, tana ena daibimo kani a lau bani kauwa. ¹⁷ Tana taunağɑ i wainuwanoğonoğotana gado, ‘Tagu mote bamo gabu te egu kani matabudi yà susuğudi.’ Niganana bai yà voiye? ¹⁸ Bai yà voiyenä ba egu kani vanuwidi keikelikidi yà suwedî bi launananakidi yà kelidi. Gome kaka kani yà susuğudi bi egu ġonağona matabudi yà dubudi. ¹⁹ Kamaina bi yà giu munağeguna gado, ‘Tagu niganana mwali visuvisudi e sivudi, kwalabu wapawapa aubaidi. Niganana yà miya ota, yà kani, yà tego bi yài nuwavisu.’ ²⁰ Bi geğə te Maimaituwa oloto i giuwena gado, ‘Tam opaopam! Niga dudubalinemo kaka kwa peki. Bi bai kuna vovononogedina kaka aiyai ya legaudi?’”

²¹ Yesu giu i waikenana gado, “Tedi mabai dobu ġoneğonedi sa laulaususuğudina taudiğɑ aubaidi ba Maimaituwa matanemo mote ai guyau.”

Maimaituwa koi sumağe (Met 6:25-34)

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Taunana aubaina yà giugiuwemi te tubugimi aubaina mote komai nuwaboya, te bai ko kani bi ko miya ee bai ko kote. ²³ Banina yawasana i tausağana kaka kani bi tubugimi i tausağana kaka gala. ²⁴ Aoao ko kitedi: Tedi mote pesi sima wadiwadidi ee kediya sima laulau voti. Tedi mote sima laulaususuğu bi edi susuğu vanuwidi geğə. Bi geğə te Maimaituwa ya waikanidi. Temi kona tausağana kaka aoao! ²⁵ Tam aiyyi bi niga mwalidi kwa wainuwaboyaedina bema em miya ya lofa, ee? Geğə! ²⁶ Bamoda, mote ġemogemotim mba mainana mwali ġaubona kuma miyae, te bai aubaina mwali ġesaudi kwa wainuwaboyaedi?

²⁷ “Bodu belenidi sa dugadugana ko kitedi: Tedi mote sima noyanoya ee edi gala sima voivoiyedi. Bi yà giuwemi te, ġalibona Solomon ena waiguyau galedi bi ena waigala mote a visu gulata maibena niga belenidi namalidi, tedi a tausağana kaka ġalibona Solomon ena waiguyau galedi. ²⁸ Maimaituwa taunağā ġawaqawa wapumo kulidi visuvisudi ya voivoiyedi. Bi ġaweqawedi niganana niga ġome bi bokina kaimo sai kalağosedi. Kona sibe e geğə, te Maimaituwa kaka yai galemi? Emi sumağā a ala keikeilika!

²⁹ “Lağan matabuna mote komai nuwaboya te bai ko kani bi ko tego. ³⁰ Banina dobumo lava mote waiwaisumegidi, lağan matabuna niga kauwidi sa wainuwaboyaedi bi sa ġoegħoe te sa legaudi. Bi temi, Tamemi i sibe te niga mwalidi ko malumaluwabiyedi. ³¹ Temi kamaina te ena waibada ko gei tavuġe kaka tana mba mwalidi ya vitemi.”

Malamo koi guyau (Met 6:19-21)

³² Egu yalabolu ġaubona komai nuwaboya, banina Tamemi i wainuwavisuyemi te ena waibadamo ko miya. ³³ Emi ġonagħona ko kune kamağedi bi lava waiyamoyamonidi mane ko vitedi. Mbä kauwidimo emi solusolugudu bagibagidi ko voivoiyedi te mote sima nuwalisi, emi waiguyau malamo ko laususugudi te mote sima kovi bi taudanene mote sima danenedi bi kwalikwali mote sima kagebogebodi. ³⁴ Banina emi waiguyau bamō ġome ba temi lağan matabuna kota nuwapoumi ġome.

Taupaula kauwa

³⁵ “Lağan matabuna Maimaituwa ena noya aubaina koi gala bi ko vononoġa. Emi kwadam ko gabudi te sa yanayana, ³⁶ maibena taupaula edi bada sa labelabe te naġi soinemo ya munağħa tava. Lağannem i tava bi i laupewapewana ba tedi maġemota sa moito te gudu sa kaikamaġe. ³⁷ Taupaula mabai edi bada aubaina a vononoġa bi sa wailabana ba ena nato munaġemo sai nuwavisu. Giukauwemo yà giugiuwemi, te tana kaka waiṭaupaula aubaina yai gala, ya giuwedi te teibolo sa miya kwaivibili bi yai kanidi. ³⁸ Avena te dudubala modonemo ee lağan sakosako balanemo Bada ya nato bi mabai a vovononoġħana ya banavidina ba sai nuwavisu. ³⁹ Temi niga kauwina ko sibe: Bamoda vanuwa taniwigħina taudanene ena sola saġħa saugina i sibena ba, mote gavogavo ima vite te ena vanuwa ima lolo. ⁴⁰ Temi kota mainana ko vononoġa, banina Tana Taunana Natuna ya natona kaka sauga mote koma noġġonogħotinemo ya tava.”

Taupaula waisumegidi ee waiwaisumegi geğedi (Met 24:45-51)

⁴¹ Pita i waitalana gado, “Bada, niga lautaulalana ba tama taumaiġa kwa giugiuwemai ee ema lava ġesaudi vaitedi kwa giugiuwedi?”

⁴² Yesu Pita ena giu i waimunena gado, “Taupaula aiyai waisumējina bi nuwanuwauyauyana, tana taunana kaka ena bada ya vine te taupaula ya labedi te sauga kauwemo kaka kediya ya soisoiyeno. ⁴³ Bamoda Bada ena tava munağemo bi taupaula aiyai yá banavi, niga kauwina ya voivoiyena ba nuwavisu didiga mba taupaulina lisinemo. ⁴⁴ Tagu giukauwemo yá giugiuwemi te mba taupaulina kaka ena bada waibada matabuna ya vite te ena ġoñagħona matabudi yai badayedi. ⁴⁵ Bi bamoda taupaulina maso taunaġa i giu munağena gado, ‘Egu bada ya alaala nawa bi mote ima tavatava makai.’ Tana ġome taupaula oloolotodi bi waiwaivinidi i kwapudi, i kani, i tegi bi i tegi buu’wa. ⁴⁶ Mba taupaulina ena bada ena nato sauginha mote ima noġonogħoti bi ima sibesibe te bai sauginemo ya tava. Sauginemo ya miyamiya nuwakauleya bi ena bada ya tavana kaka taupaula ya koiġavuġġavuki bi lava laukasaġaġaġi edi gabumo ya pwalaġe nawe.

⁴⁷ “Taupaula aiyai ena bada ena ġowana i sibedi bi mote ima voivoiyedi ee ima vovononoġa ba ena bada kaka tana ya kovoġi gulate. ⁴⁸ Bi taupaula aiyai ena bada ena ġowana mote i sibedi bi noya f’i voivoiyena ba tana kaka ena kovoġa ġauba ya vai. Tedi mabai noya dididiga i vitedi bi mote sima voivoiye kauwedbi da kovoġa dididiga sa banavi. Maimaituwa taupaula aiyai bi vaivai wapewapedi i vitevitena ba ya noġonogħoti te vaivai wapewapedi lisinemo ya legau munaġġedi. Bi Maimaituwa taupaula aiyai i waisumāġe bi vaivai wapewapedi nimanemo i sivudi te ya labelabedina ba mainana kota Maimaituwa ya vite munaġe.”

Mote nuwauba bi daila (Met 10:34-36)

⁴⁹ Tagu e yovona dobumo ba kai e yovoġe bi e ġoegħoena maso kaikana i kalakalati. ⁵⁰ Tagu kaka kabulu yá vai bi wainuwatoimo yá miyana eete kabulu yá laudamoye. ⁵¹ Temi ko noġonogħoti te tagu bena dobumo nuwauba e yovoġe, ee? Geġa, mote nuwauba bi daila. ⁵² Niganana bi noi i nawana ba vanuwa ġemota noponemo lava wapedi 5 kaka sa daili munaġġedi te lava faiona ba lava labu vaitedi sai miyatauli bi kota lava labu ba faiona vaitedi sai miyatauli. ⁵³ Tedi kaka sa daili munaġġedi, tama kaka natuna olotona vaitena sai miyatauli bi gomana olotona kaka tamana vaitena sai miyatauli, bi vesala kaka natuna waivinina vaitena sai miyatauli, gomana waivinina kaka matinana sai miyatauli. Bi vesala malawana kaka sai miyatauli bi lawana kaka vesala vaitena sai miyatauli.

Laġan kauwa sibena (Met 16:2,3)

⁵⁴ Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Laġannemo yada nisa yawaninaġa ya saġasāġa ba ko giugiuna gado, ‘Noi taunana nabu ya yovo.’ Bi mainana ya tubutubuġa. ⁵⁵ Bi laġannemo suwala ena anilovotava yawaninaġa yavalha ya laulausuve ba ko giugiuna gado, ‘Niganana ba ya kwamlia.’ Bi mainana ya tubutubuġa. ⁵⁶ Temi waiwaikaikaiyovumi! Temi galewa bi dobu kita waiipoipodi kona sibe kauwedi. Bi bainewa te niga sauginha giuwaiipoipona mote koma sibesibe kauwe?”

Dolinemo Em gebogebo kwa gei kadidimani (Met 5:25,26)

⁵⁷ “Bai aubaina mote komai talapili munaġemi te maso didimana kauwina kona voiye? ⁵⁸ Bamoda lava ya panim bi ya nawem etala gabunemo, ba etamo kwa giu bagibagi bi em gebogebo ko kadidimani te em tau vaitena

koi nuwaġemota. Bi mote kuma voiye ba ya nawemna taulauetala lisinemo. Bi taulauetala ya nawemna biliweloko taulabena lisidimo te biliwelokomo sa sako nawem. ⁵⁹ Yà giugiuwem te tam mote kaka kuma potiyovo bi ġome kwa waimaiiana eete em mane matabuna biliwelokomo kwai kovi.”

13

Emi gebomo ko kuvasa ee ko peki

¹ Mba laġanemo tedi mabai ġome a tavatavana Yesu a tainuwatau te mani Galili Maimaituwa lisinemo a laulausewasewana ba Paelat i waipekidi. ² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba lausewasewanemo mani Galilidi a waipekina ba ko noġonogħotina a gebo gulatana kaka edi lava ġesaudi, ee? ³ Geġa, yà giugiuwemi te emi gebogebomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina. ⁴ Bi ko noġoti Silowammo kota vanuwa kaikaidakina i nuwagħol yovo te lava wapedi 18 i waipekidi. Tedi a gebo gulatana kaka lava ġesaudi Yelusalemmo sa miyamiyana, ee? ⁵ Geġa, yà giugiuwemi te emi gebogebomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina.”

Damaya votavota geġana ena lautaulala

⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalinemo i giuwedina gado, “Mai maso, oloto ena wain daibinemmo damaya kaina i wadi. Bi tana i nawa votana au-losinemo ba mote votana i kita. ⁷ Taunana aubaina, tana daibi taulabena i giuwena gado, ‘Tagu kwalabu faiona nopolimo ei velavelau damaya votana aubaina, bi damayina mote i vota. Maso kuna oi kamaġe, bai aubaina doġa ya waiyakale?’

⁸ “Bi daibi taulabena i giuna gado, ‘Bada, kwalabu ġemota nponemo kwa kita kamaġe te pakana yà ġuluvi waikwaivili bi kaidubudubu yà sivudi. ⁹ Bi bamo te kwalabu ġesau nponemo ya votana ba kamaina, bi geġa, ba kamaina te kwa oi kamaġe.’”

Yesu Waiyawasi Laġannemo waivini nuwakuduna i waiyawasani

¹⁰ Waiyawasi Laġanninemmo Yesu bolu vanuwina ġesunemo i wai-wailovelove. ¹¹ Bi ġome ba waivini ġemota, bi aluwa gebogebona waivini i voiye te i nuwakudu bi i pelona ba kwalabu 18 a kovi bi mote i yawasana.

¹² Laġannemo Yesu waivinina i kitakita ba i giu otigena gado, “Waivini, em sidamo kuna yawasana.” ¹³ Ġome Yesu nimana i tuġu bi waivini dabanemo i sakosako ba noi taunana te i moito didimana bi Maimaituwa i kasaġesage.

¹⁴ Bolu vanuwina taulabena i medina banina Yesu Waiyawasi Laġannemo waiyawasana i voiye. Bi lava i giuwedina gado, “Laġan 6 nopolimo eda noya ta voiyedi, bi mba laġandimo ko tava Yesu lisinemo te yai yawasanimi bi mote Waiyawasi Laġannemo.”

¹⁵ Bada ena giu i waimunena gado, “Temi kaikaiyovumi! Tam aiyai em kau ee em donki Waiyawasi Laġannemo gadona i magu bi kuna kita kamaġe, ee? Bena ena ganamo kwa kuvesi bi kwai doli nawe te gauba ya tego. ¹⁶ Niga waivinina ba Eiblaġam ena tubulelesa bi Seitan i panina ba kwalabu 18 a kovi. Niga waivinina Waiyawasi Laġannemo maso te kita kamaġe, ee? Bena geġa.” ¹⁷ Laġannemo Yesu mainana i giugiuwedi ba kana ġaviya i voiyedi te taudiġa ai dabaudedi. Bi Yesu kauwa visuvisudi matabudi i voivoiyedina lava a yasisiyedi.

Wasiva pesina bi muu'a lautaulalidi (Met 13:31-32, Mak 4:30-32)

18 Kamaina bi Yesu i waitalana gado, “Maimaituwa ena waibada ba mai bai? Bai yà laukoiluvae? **19** Mba maibena wasiva* pesina, oloto i vai te ena daibimo i wadi. I duga te i waila kai bi mwanuwa sawasawağä lovolovodii lagalanemoo a launoğii.”

20 Yesu i waitala munağana gado, “Bai kauwinemo Maimaituwa ena waibadana yà lau koiluvaye? **21** Mba niga mainana: Lağannemo waivini muu'a ya vai bi falawa vaitena ya vitalena ba muu'a mba falawina nopona matabuna ya voiye te ya lusa.”

Mataeta ġulilina

(Met 7:13-14)

22 Yesu i nawanawa Yelusalemmo, bi mba nawanemoo ba taun bi malagai nopolidiga i nawa bi lava i waiwailovelovedi.

23 Bi ġome lava ġesauna i waitalana gado, “Bada, giukauwa te lava visa ota sa yawasana, ee?” Bi Yesu i giuwedina gado, **24** “Temi ko kaibagibagi te mataeta ġulilinemo ko sola nawa, banina lava wapewapedi sa wailaulubu te maso sa sola nawa bi sa kabikabi kasaga. **25** Ġome vanuwa taniwigina ya moito te mataeta ya gudu. Bi temi kaka vanuwa mataetinemo ko moito, ko laupewapewa bi koi bağano gado, ‘Bada, aubaimai mataeta ku kaikamäge.’ Bi tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote yà sibemi, temi bamo maiğä kona tava.’ **26** Bi temi kaka giu koi munena gado, ‘Tama tam vaitem te kani, te tego bi ema taunimo kunai lovelove.’ **27** Bi geğə te tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote yà sibemi te bamo maiğä kona tava. Temi gebogebo tauvoiyena, ko nawa tabumimo!’

28 “Ğome kaka ko ġaba bi mwakemi ko sanadididi, sauginemo Eiblağam, Aisik, Deikap bi taugiuwatana matabudi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ko kitedi. Bi ġome kaka temi sa pwalağe yovoğemi. **29** Bi lava kaka aibeū, lalasi, aibadabada bi yalousa yawanidiğaa sa tava bi Maimaituwa ena waibada soinemo edi gabu sa legaudi. **30** Bi tedi mabai niganana sa mulimulina kaka sai laumatanana, bi mabai niganana sa wailaumatanana kaka sa muli.”

Yesu ena ġaba Yelusalem aubaina

(Met 23:37-39)

31 Mba saugina ġemotinemo, palisi ġesaudi a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose kamağe bi kwa nawa tabummo, banina Alodi ya ġoegoena yai pekim.”

32 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa te mba dakona ko giuwena gado, ‘Tagu penama yà waipotiyovodi bi lava yà wai yawasanidi, niganana bi bokina. Bi lağan waifaioninemoo ba egu noya yài kovi.’ **33** Avena te bainewa bi tagu egu noya niganana, bokina bi lağan ġesaunemo yà voyiedi kaka yà nawa Yelusalem. Banina, Taugiuwatana mote bamo ima peki te Yelusalemmo kaka ya peki.

34 “Yelusalem dobuna lavemi, temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya i giukamägezi lisimimo bi kona lauğakimidi. Bi lağan matabuna e ġoegoena maso temi ei ġemotimi maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ġomogomo tawidina. Bi temi mote koi aninegu. **35** Taunana aubaina koi beyavaiya, Maimaituwa

* **13:19:** Diu lavedi edi wasiva ba mote mai tada eda wasiva, tedi ba mai kai bagoma. Pouna ġaubona bi ya duga, ya didiga te lagalaganemoo mwanuwa sa laulaunogi.

kaka emi vanuwa ya gose bi i laukavakava. Yà giugiuwemi te mote kaka koma kitagu eete ko giuna gado, ‘Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’”

14

Yesu Palisi ena vanuwemo

¹ Waiyawasi Lağanna ġesaunemo, Yesu i nawa Palisi isanawanawana ena vanuwemo kani aubaina. Bi ġome ba lava tana a waikita wata. ² Ĝome ba oloto kaġena bi nimana luselusedi Yesu matanemo i miyamiya. ³ Yesu Palisi bi waīgake tauwailovelovena i waitalayedina gado, “Waīgake bainewa ya giugiuweda, Waiyawasi Lağannemo lava tai yawasani e avena?” ⁴ Geġo te tedi mote bai a giuwi, kamaina bi Yesu oloto i taukon, i waiyawasani bi i giukamaġe te i nawa. ⁵ Ĝome Yesu i waitalayedina gado, “Bamoda walitau natum olotona ee em bulumakau Waiyawasi Lağannemo bi dommo i kuluvana, maso kuna kita kamaġe e kunai papalana bi kuna solu sage?”

⁶ Bi tedi mote luvana te bai sa giuwe.

⁷ Lağannemo Yesu i kita te tauliso animiya a laulauvavina ba tana niga lautaulalana i giuwedi: ⁸ “Lağannemo lava bi i giuvaimna naġi soinemo, ba animiya laukaina kuma gei vai. Mote ku sibe te lava isanawanawana kota a giuvai. ⁹ Male soi taniwigina ya giuwemna gado, ‘Niga lavana em animiya ku vite.’ Ĝome te waidabauba vaitena bi kwa miya yovo duyamo. ¹⁰ Lağannemo bi a giuvaimna, ba kwa nawa te doġamo kwa miya. Taugiuvaim kaka ya giuwemna gado, ‘Goma, ku saġa gabu laukainemo kwa miya.’ Mba mainana kaka soi taniwigina ya kasaġem tauliso ġesaudi matedimo. ¹¹ Tana aiyai bi i nuwasaqasagħana, ba ya sakoyovoġe munage, bi aiyai i sakoyovoġe munageka kaka sa kailageti.”

¹² Kamaina bi Yesu taugiuvaina i giuwena gado, “Lağannemo suwalmodo e aubiga kanina kwa voiyena ba mote em lava, valevaletim, em dam lavedi e diyammo taumiya waiguyaudi kuma giuvaldi, mainana bi kuna voiyena ba matabudi male sai sipo te sa giuvaim. ¹³ Lağannemo kwa soina ba wainuwatoitoidi, nawanawa gegedi, kaġe nuwanokudi bi matapotepepotedi kwa giuvaldi. ¹⁴ Tedi mote luvana te bai kuna voivoiyena simar sipo bi Maimaituwa kaka ya kavisuvisum bi yai maiim, didimana lavedi edi kenamoito lağannemo.”

Soi laukaina lautaulalana

(Met 22:1-10)

¹⁵ Lağannemo tauliso ġesauna niga giuna i vaivaiye ba Yesu i giuwena gado, “Lava aiyai Maimaituwa ena waibada soinemo ya miya bi ya kanikanina ba yai nuwavisu gulata.” ¹⁶ Bi Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Laġan ġemota oloto soi dididigina i voiye bi tauliso wapewapedi i giuvaldi te sa tava. ¹⁷ Bi soi lağannemo ba ena taupaula i giukamaġedi a nawa te tauliso a giuwedina gado, ‘Ko nato, bai matabuna kaikana i nonoġa.’ ¹⁸ Bi matabudi edi waikoigudu giudi a giuwedi te mote sima nato soimo. Oloto dolidolina taupaula i giuwena gado, ‘Maġo ota doġa ġaubona e gimeli aubaina te yà nawa yà kita. Ae, egħi waipapa kwai anine.’ ¹⁹ Ġesauna i giuna gado, ‘Tagħi ba ġeġi bulumakau wapedi 10 e gimala te yà nawa bi noyamo yài laulubudi. Ae, egħi waipapa kwai anine.’ ²⁰ Bi kota ġesauna i giuna gado, ‘Tagħi ba niganana kaka e naġi, taunana aubaina te mote yàma nato.’ ²¹ Ĝome taupaula i munage te ena

bada bai matabuna i tainuwatau. Vanuwa taniwigina i medi gulata bi taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa makai te taun etedi nananakidi bi keikelikidiga lava wainuwatoitoidi, kağe nuwanokudi, matapotepotedi bi kağedi nuwakududi kwa tavaitedi.’ ²² Taupaula i nawananawana i tava munağɑ bi i giuna gado, ‘Bada bai kuna giugiuwena ba e voye bi yağolo te gabu dididiga ya kenakena.’ ²³ Kamaina bi Bada ena taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa etağɑ bi dobu diyadiyanağɑ mabai kwa banabanavidina kwa giuwedi te sa tava bi egu vanuwa sai wanavu.’ ²⁴ Yà giugiuwemi te lava mabai e giuvaidi bi a dabodabokana, kaka egu soimo mote sima kani.’

Waikaiwatana ena giugiu

(Met 10:37-38)

²⁵ Lava kumdi Yesu vaitena a nawananawana, i tinamuli bi i giuwedina gado, ²⁶ “Aiyai kaiwatagu ya ġoena ba tagu ya ġoe gulateguna kaka tamana, tinana, mwanena, natunatuna bi tasitasina. Bi bamoda aiyai taunağɑ ena yawasana ya ġoeğoe gulatena kaka tagu, ba tana mote ġemoğemotina te egu tauwaikaiwatana.” ²⁷ Aiyai mote ġemoğemotina ena kolosi ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote egu tauwaikaiwatana.

²⁸ “Bamoda ġemota poumimo ya waiogatala te maso vanuwa kaikaidakina ya ġalana, ba dolinemo ya miya bi mane ya gei kita te visa ya pwalağe kaka vanuwina ya ġala kovi. ²⁹ Bamoda tana vanuwa ġalana i waitubu bi mote i waikovi ba lava sa kita bi sai gwaigwaiye, ³⁰ bi sa giuna gado, ‘Niga lavana lauğala i waitubu bi mote i waikovi.’ ³¹ Mai maso, ġalibona ena tauwaīgviya wapedi 10 tausan bi ġalibona ġesauna ba 20 tausan, dolinemo tana ya miya bi yai nuwanoġonogota te ġemoğemotina 20 tausan yai ġavyided ee geğə? ³² Bamoda tana mote ġemoğemotina ba tedi yağolo manekemo bi tauwainoyanoya ya gei giukamağe kana ġäviya lisidimo te yai bağedi, te nuwauba poudimo ya kena.” ³³ Yesu giu i waikenana gado, “Mainana tam aiyai mote bai matabuna ku gose kamağedi ba tam mote ġemoğemotina te egu tauwaikaiwatana.

³⁴ “Soliti ba i visu bi lağannemo dinina bi i kovina, ba bainewa kwa voye te ya dini munağɑ? Mote luvana. ³⁵ MBA mai solitina ba mote sima pwalağe doğamo ee venimo sima ġini bi sa pwalağe otīge. Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

15

Sipu gwegwena lautaulalana

(Met 18:12-14)

¹ Lağan ġemota takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina. ² Kamaina bi Palisi bi waigake tauwailovelovena babadidi a wawaluna gado, “Bai aubaina niga olotona gebogebo lavedi ya giuvaidi bi vaitena sa kanikani?” ³ Taunana aubaina Yesu niga lautaulalana i giuwedi: ⁴ “Mai maso, ġesaum em sipu wapedi 100 bi ġemota i gwegwena, ba bai kwa voye? Bena tam 99 kwa gose kamagedi edi ani miyamo bi kwa nawa sipu gwegwena kwa tavutavuğenä eete kwa banavi. ⁵ Bi lağannemo kuna banavina, ba ma yasisim dabayalommo kwa sako sage bi ⁶ kwa nawa em malagaimo. Em lava bi diyammo taumiya kwa yogedi sa tava, sai ġemotidi bi kwa giuwedina gado, ‘Egu sipu gwegwena e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ ⁷ Yà giugiu kauwemi, te gebogebo

lavana ġemota bi i kuvasana ba noke malamo sa yasiyasisina mote mai 99 didimana lavedi mote kuvasa sima ġoēgħoe.

Kina ġemota lailaipailina lautaulalana

8 “Mai maso waivini ena kina wapedi 10, bi ġemota i laipaili bi bai ya voiyena ba kwadam yai tuni bi ena vanuwa ya lauġilgħili bi ya waitavutavuna eete ya banavi. **9** Bi laġannemo i banavina ba ena lava bi diyanemo taumiya ya yogedi sa tava sai ġemotidi bi ya giuwedina gado, ‘Egu kina e lailaipailina e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ **10** Kota mainana yà giugiuwemi te gebogebo lavana ġemota bi i kuvasana, ba malamo yasisi dididiga Maimaituwa ena aneya matedimo.”

Gomana gwegwegwena

11 Yesu yaġolo te lautaulalamo i giugiuwedina gado, “Mai maso bada ġemota natunatuna oloolotodi labu. **12** Gomana tautasina tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, em waiguyau kwa soiyedi te egħi soisoi vokai kwa vitegu.’ Kamaina bi bda vokai natunatuna i waioneonedi. **13** Tedi a miya mote lofana te tautasina ena vokai i kune kamġedi bi i nawa manekemo dobu ġes-aunemo bi kauwa yababayabem ena mane i waiyakale. **14** Tana bai matabuna i gwasatutu, mulinemo gomala mba dobuna matabuna i laugħulate ba tana maluwbabi i waitubu. **15** Kamaina bi i nawa mba dobuna lavana lisinemo, bi i waibaġa te isana i sakso sage te aubaina ya noya. Ĝome te i giukamaġe nawe ena buwawa edi go'ugo'umo te buwawa yai kanidi. **16** Ĝome tana kanipeki i laukauwe, taunana aubaina i ġoēgoena maso buwawa kedi dayo i kani bi mote aiyai kani i vite. **17** Laġannemo noġotra kauwa i vaivai ba tana i giuna gado, ‘Tamagu ena taupaula kediya mainana kenakenana bi tagu niga ġome kani peki yai pekigu. **18** Bi i visu te yà munaġa tamagu lisinemo bi yà giuwena gado, ‘Tamagu, gebo e voiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. **19** Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu. Bi kwa voiyeguna maibena em taupaula ġemota.’ **20** Kamaina bi i modina tamana lisinemo. Tana yaġolo manekemo bi tamana natuna i kita nawe i tavatava ba i launutoiye bi i velau i labavai te i waisuluve. **21** Gomana tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, tagu gebo e voiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu.’

22 “Bi geġga te tamana ena taupaula i giuwedina gado, ‘Waiġapa gala laukaina ko natome bi tana koi kote. Nimagalānemo lini ko sakko bi kaġesuma koi kote. **23** Kau natuna pwatapwatana ko natome bi koi peki, ta soi bi matabuda soina ta yasisiye. **24** Banina niga natuguna i peki bi niganana i yawasana munaġa, tana i gwegwe bi i tava munaġa.’ Taunana aubaina tedi soina a yasisiye.

25 “Mba soina a yasiyasiye ba gomana tautuweġiña daibimo bi i tava. Laġannemo vanuwa diyanemo i tavatava ba boiġtu a bigabigayena daguguna i vaiye. **26** Kamaina bi taupaula ġemota i yoge bi i waitalaye te bai ya tubutubuġa. **27** Taupaula gomana tautuweġiña i giuwena gado, ‘Tasim yawayawasanina i tava munaġa taunana aubaina, tamam kau natuna pwatapwatana i vunu bi ka soisoi.’

28 “Gomana tautuweġiña nuwana i medi te vanuwemo valageta i daboka. Kamaina bi tamana i potiyyo te i waibaġa bi i giu komakomaniye te maso i valageta. **29** Bi gomana tamana ena giu i waimunena gado, ‘Kuna sibe te niga kwalabudi wapewapedi e ala paulem bi mote yà laulaukasagiġiym.

Bi tam mote bamo gouti lauewalina ku vitezgu te maso egu lava vaitedi ke soi yasiyasisi.³⁰ Bi niga natumna ba waiyini kabakabaleyedi lisidimo em mane matabuna i waiyakale. Bi niganana i tava te tam kau natuna pwatapwatana aubaina kuna vunu.³¹ Bi tamana ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, tada miyamiyada lağan matabuna bi bai matabuna lisigumo ba tam aubaim.³² Tada ta soi yasiyasisi bi tai nuwavisu, banina niga tasimna ba i peki bi i yawasana munağga. Tana i gwegwe bi niganana e banavi.’”

16

Sitowa taulabena Lautaulalana

¹ Yesu ena tauwaikaiwtatana i giuwedina gado, “Maimaso lava waiguyauna, tana ena sitowa taulabena i sako te ena mane ya labelabe. Lava a tava te mane taniwigina a tainuwatau te sitowa taulabena mane ya waiyakale. ² Kamaina bi i yoge bi i waitalayena gado, ‘Niga bai giuna lisimmo e vaiye, kabe ku giu? Mane visa kuna voiyen, ku kamağoti. Tam niganana ya kaikamağem, mote egu sitowa kuma labe munağge.’

³ “Sitowa taulabena taunağga i giu munağena gado, ‘Niganana bai ya voiye? Egu baba noyamo i kaikamağegu bi tagu mote ġemoġemotigu te doba ya ġala, lava yài gigimanedi bi yài tunimayağga. ⁴ Niganana ba e sibe te bai ya voiye, lağannemo egu noyamo bi egu baba i kaikamağeguna ba lava gesaudi edi vanuwemo sa giuvaigu.’

⁵ “Kamaina bi lava mabai ena bada ena mane a solusoluna i yogedi a tava lisinemo. Bi dolidolina i waitalayena gado, ‘Egu baba ena mane sipona visa lisimmo?’ ⁶ Bi giu i waimunena gado, ‘Oela dulamdi wapedi 100.’ Bi sitowa taulabena mane tausoluna i giuwena gado, ‘Kwa miyatulu makai bi em pepamo dulam wapanan 50 kwa gilumi.’ ⁷ Kota ġesauna i waitalayena gado, ‘Bi tam mane sipona visa kuna solu?’ Bi tana i giuwena gado, ‘Witi baikidi wapedi 1 tausen.’ Bi sitowa taulabena i giuna gado, ‘Kwa miyatulu bi em pepamo witi baikidi wapedi 800 kwa gilumi.’ ⁸ Sitowa taniwigina tauwailabha kaikaiyovuna kaiyovumo kauwa i voivoiyedina i kasäge. Bi giukauwa te dobu lavedi, dobu ena kauwa voiyedimo a anapu kauwana kaka yanayana lavedi.”

⁹ “Yà giugiuwemi te dobu ena waiguyaumo ko soiye te emi lava sa wapa, bi lağannemo mane ya kovi bi ko pekina ba temi kaka sa giuvaimi yawasana kenakena nonoginem. ¹⁰ Tana aiyai bi noya ġaubona i voiye kauwena ba kota mainana noya dididiga ya voiye kauwe. Tana aiyai bi noya ġaubona i aivoivoiyena ba kota mainana noya dididiga ya aivoivoiye.

¹¹ “Bamoda dobu ena waiguyaumo mote simai sumağem, bena aiyai kaka mala ena waiguyaumo yai sumağem? ¹² Bamoda mote simai sumağem te lava ġesauna ena ġonagħona kwa labedi, ba tam bena aiyai kaka em ġonagħona ya viċem?

¹³ “Taupaula mote babada labu aubaidi ima noya. Tana ġemota ya daboke bi ġesauna ya ġoe, ee ġemota ya vai bi ġesauna ya daboke. Tam mote ġemoġemotina Maimaituwa bi mane kuma noyaedi.”

Yesu ena gagali ġesaudi

(Met 11:12,13, Mak 10:11-12, Met 5:31-32)

¹⁴ Lağannemo Palisi niga giudi matabudi a vaivaiyedi ba Yesu ai namağge, banina tedi ba mane noġotina nopodi i waiwanavu. ¹⁵ Yesu i giuwedina

gado, "Temi taunana lava matedimo ko voyem i te bena kage lava didimanimi, bi gēga te Maimaituwa nōpomi i sibedi. Lava dobu kauwidi edi visu a kitedi bi sa kakasāgesāgedina ba Maimaituwa matanemo ai matawalawala.

¹⁶ "Mousis ena Waīgāke bi taugiuwatana a gilugilumina wadubonemo ba a lauguguyaena eete Diyon Taukabulu ena saugemo. Mba āome Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i lauguguyae bi lava wapewapedi sa wailaulubu te mba waibadanemo sa sola nawa.

¹⁷ "I tekateka kauwa te mala bi dobu sa launeğaneğä bi waīgāke gilugilumina wadubonemo mote gemota āaubona sima kaikamağä.

¹⁸ "Oloto mwanena i gose bi waivini āesauna i nağina ba mwanena ya vavawaiidoğä. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegosena i nağina ba vavawaiidoğä ya voivoiye."

Lava waiguyauna bi Yasales

¹⁹ Yesu i giuna gado, "Lava waiguyauna āemota āilibona edi gala molemoleledi i kotedi bi lağan matabuna i soi bi i waiwainuwavisu.

²⁰ Mba āome kota oloto waiyamoyamonina isana Yasales tunina boniboni i wanavu. Tana lağan matabuna a natome oloto waiguyauna ena mataetamo a waimiyeni. ²¹ Bi i āoeğoe te lava waiguyauna ena teibolomo kani pusepuselidi a kulukuluvana maso i kanidi. Bi kota āome dağadäğası a tava bi bonibonina a lemoledi. ²² Sauga i tava te Yasales i peki bi aneya ai doli nawe Eiblağam lisinemo bi vaitena a miya. Bi oloto waiguyauna kota i peki te a dobo. ²³ Bi i nawa iyoyogamo yavi gabunemo bi i waikita sağä te manekemo Eiblağam i kita Yasales vaitena a miyamiya.

²⁴ Kamaina bi lisinemo i binau sağana gado, 'Tamagu Eiblağam, kwa lau nuwatoiyegu bi Yasales kwa giukamate te nimagalana gaubemo yai dakwa bi menagu yai uba, banina tagu niga kainemo yavi dididiga ya vaivai.' ²⁵ Bi Eiblağam ena giu i waimunena gado, 'Natugu, kwa noğoti te mamiyammo mwali visuvisudi kuna waiguyauyedi bi Yasales tana mwalidi i malulamuwalubiyedi. Bi niganana tana niga āome ya wainuwavisu bi tam yavi kwa vaivai.' ²⁶ Bi kota āesauna ba mododemo gwagwa i yovo gulata, taunana aubaina mabai sa āoeğoe te lisimmo sa damana natona ba mote āemogemotina. Mainana kota temi mote āemogemotina te koma damana nato lisimaimo.' ²⁷ Bi oloto waiguyauna i giuna gado, 'Tamagu Eiblağam, Yasales kwa giukamate egū vanuwa lavedi lisidimo, ²⁸ te valevaletigu wapedi 5 ya tala wainuwataudi te niga tunivusula gabunemo mote sima tava.' ²⁹ Eiblağam giu i waimunena gado, 'Tedi Mousis bi Taugiuwatana bai a gilugilumina lisidimo ya kenakena te sa iyevi bi sa sibe.' ³⁰ Tana i giuna gado, 'Gēga, tamagu Eiblağam, bamoda lava āesau pekimo ya kena moito bi ya nawana lisidimo kaka sa laukuvasa.'

³¹ Bi Eiblağam i giuwena gado, 'Bamoda Mousis bi Taugiuwatana kalinedi mote sima vaiyedi, ba avena te lava pekimo ya kena moito bi ya giuwedina bi ya īağolo mote simai sumağē.' "

17

Gebogebo, waisumağä bi noya (Met 18:6,7,21,22, Mak 9:42)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, "Kauwa lava sa voyed i te gebomo sa kulukuluvana ba sa tubuğä. Bi kota i gebo kauwa te tana aiyai bi natunatugu gebomo ya voyed i te sa kulukuluva." ² Ba i visu te gadonemo anilauliti āakimina vitavitana sa duli bi nisamo sa pwalağe yovoğe, bi mote i visu te lava āemota anikita waiyovoyovo ya voiye bi gebomo ya kuluva.

³ Taunana aubaina koi kita kauwa! Bamoda falom tauwaisumağa gebo i voiyena ba kwa kaipasine, bi i kuvasana ba ena gebogebo kwa noğoti kamağe. ⁴ Bamoda lağan ġemota nöponemo, mala 7 lisimmo gebo i voiyen bi kota mala 7 ya tava bi ya giuna gado, ‘Yà kuvakuvasa, ba kamaina te ena gebo kwa noğoti kamağe.’

Sumağa

⁵ Giugiukamağedi Bada a giuwena gado, “Ema sumağa kwa kananakidi.”

⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Wasiva pesina ba ġaubona bi ya duga te kai dididiga. Bamoda emi sumağa ya dididigana maibena wasiva pesina, ba luvana malubani kaina ko giuwena gado, ‘Ku nuwalaka bi nisamo kwa wadim, bi ġemogħemotina kalinem iayi bade.’”

Taupaula ena noya

⁷ “Maimaso em taupaula ġemota i suwasuwata ee sipu i labelabedi. Lağannemoo wapuġa bi i tavana bena kwa egeli te ya kani makai? Geġa! ⁸ Tam maso ba em taupaula kuna ġiuwena gado, ‘kwa vononoġa bi kaguya kwa kanonogi te kwa labegu yà kani bi yà tego. Muliġa kaka tam kwa kani bi kwa tego.’ ⁹ Bi taupaula ena bada aubaina i noyanoyana, ba ko noğonogoġti te bada ena taupaula yai ebone, ee? Geġa! ¹⁰ Temi mainana Maimaituwa noya i giugiuwemina ko voiyen bi maso kona giuna gado, ‘Tama mote taupaula visuvisumai bi ema noyaga ke voiyen.’”

Yesu olooloto 10 sida kapa i vaivaidina i waiyawasanidi

¹¹ Yesu Yelusalem aubaina i nawananawa ba Sameliya ena palata bi Galili ena palata poudiġa i nawa. ¹² Bi lağannemoo malagaimo i solasola saġa, ba ġome oloto wapedi 10 a banavi bi tabudimo a moito banina tedi ba sida kapa i vaidi ¹³ bi a binauna gado, “Bada Yesu, kwa launuwatoitoyemai.”

¹⁴ Lağannemoo i kitekitedi, ba i giuwedina gado, “Ko nawa pilipilisi lisidimo bi tubuġimi sa kitedi.” Tedi a nawananawa ba etamo a yawasana.

¹⁵ Lağannemoo oloto ġemota i kita munage te i yawasana, ba i munaga tava Yesu lisinemo bi kalinana dididiginemo Maimaituwa i kasagħesage. ¹⁶ Tana Yesu kaġepakanemo i kuluva bi i waiebone. Tana ba Sameliya olotona.

¹⁷ Yesu lava i waitalayedina gado, “Olooloto wapedi 10 a yawasana bi wapedi 9 bam? ¹⁸ Bai aubaina niga walidobu olotona taunaġa i munaga tava bi Maimaituwa ya kakasagħesage.” ¹⁹ Kamaina bi Yesu oloto i giuwena gado, “Ku moito kwa nawa, em sumaġa i waiyawasanim.”

Maimaituwa ena waibada ya natonato

(Met 24:23-28)

²⁰ Palisi babadidi ġesaudi Yesu ai talayena gado, “Bai sauginemo Maimaituwa ena waibada ya nato?” Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena waibada ya natona bi mote ani kita ġone. ²¹ Mote aiyai kaka ima giu gado, ‘Ko kita, tana naniga.’ Ee ‘Tana nanoko.’ Banina Maimaituwa ena waibadana ba temi nōpomimo.”

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Saugina ya natonatona kaka ya tava. Mba ġome kaka ko ġoegħena Tana Taunana Natuna ena nato lağanna maso kona kita, bi mote kaka koma kita. ²³ Lava kaka sa giuwemina gado, ‘Ko kita, tana kaunoko.’ Ee ‘Ko kita, tana kauniga.’ Bi mulidiga koma nawanawa. ²⁴ Tana Taunana Natuna ena nato munaga lağanna kaka maibena namanamali, ya kem bi galewa ya lailaiyanana isuna te isuna. ²⁵ Bi tana kauwa wapewapedi ya gei wainuwatoitoyed

bi niga kimtina lavedi sa daboke. ²⁶ Maibena Nowa ena saugemo i tubutubuğña kota mainana Tana Taunana Natuna ena saugemo. ²⁷ Lava matabudi a kanikani, a tegotego bi oolojoto bi waiwaivini a waikanaginägi, mba lağannemo Nowa gulamo i valageta bi kabaita i yovo te matabudi i waipekidi.

²⁸ “Mba kauwina kota ġemotina maibena Loti ena lağannimo. Lava a kanikani, a tegotego, a gimala, a wai kune kune, a wadiwadi bi vanuwa a kelikelidi. ²⁹ Bi lağannemo Loti Sodom i gosegose ba kai bi ġakima laimwanamwanaudi bovebovedi malağä a laubulili yovo te ai peki kovidi. ³⁰ Tana Taunana Natuna ena nato munağä lağannemo, kaka mba mainana kauwidi sa tubuğä. ³¹ Mba lağannemo lava aiyai ena vanuwa dabaneemo mote ġemogemotina te ima solanawa ena ġonagóna ima legaudi, mainana kota lava aiyai daibimo mote luvana ima munağä ena vanuwemo. ³² Loti mwanenena lisinemo bai i tubuğña ko noġoti. ³³ Tana aiyai ena yawasana i nuwamunağena ba ya kulayakasi bi tana aiyai ena yawasana i nuwakamağena ba ya vai munäge.

³⁴ “Yà giugiuwemi, mba dudubalinemo lava labu kaka sa kenakena ġemota, Maimaituwa kaka ġemota ya vai nawe bi ġesau ya gose. ³⁵⁻³⁶ Waiwaivini labu kaka witi sa litiliti ġemota, Maimaituwa kaka ġemota ya vai nawe bi ġesauna ya gose.”

³⁷ Ena Tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bada, bamo ġome mba kauwidi sa tubuğä?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo ġome bi peki ba ġome aoao sa waiġemota.”

18

Iwape lautaulalana

¹ Kamaina bi Yesu lautaulalamo ena tauwaikaiwatana i wailovedi te sa laupali valolo bi mote sima nuwakulukuluva. ² Tana i giuna gado, “Taun ġemota nonpemmo taulauetala i miyamiya, tana mote Maimaituwa i nainaile e lava i viviviledi. ³ Bi ġome iwape taunina ġemotina nonpemmo i nawanawa valolo taulauetala lisinemo bi i waibağä yaviyavina gado, ‘Kwa sagugu tauwaiwavugu nuwaboya ya vitezitegu.’”

⁴ “Lağani i lofa kauwa taulauetala mote i voiye, damonemo tana tauñağä niga mai i giu munağena gado, ‘Avena te tagu mote Maimaituwa yàma nainaile e lava yàma viviviledi, ⁵ yağolo te niga iwapena ya kaka nuwalağalağä, taunana aubaina tagu yà voiye te nuwauba ya vai, te enai velau munägemo mote ima ka tuniyoaigu.’”

⁶ Kamaina bi Bada i giuna gado, “Koi beyavaiya te taulauetala ena yawasana mote didimanina bi bai i giuwena ko vaiye. ⁷ Bi Maimaituwa ena lava vinevinedi sagu aubaina sa ġabağabana, suwala bi dudubala mote ima kadidimanidi, ee? E sagudi aubaina yai voivoiya? Bena geġa! ⁸ Yà giugiuwemi, tana kaka ena lava ya laididimani makaiyedi. Bi Tana Taunana Natuna* ena nato lağannemo, dobumo tauwaisumağä kaka ya tavuġedi bi visa ota ya banavidi.”

Palisi bi takis taulaitupana

⁹ Yesu kota niga lautaulalana i giuwena ba lava mabai a noġonoġoti munağedi te tedi bena didimana sa voivoiye bi lava ġesaudi a kitakita

* **18:8:** Tana Taunana Natuna ba Yesu taunağä i waiisa munäge.

waiyovoyovodi. ¹⁰ “Oooloto labu a sağ a nawa pali vanuwinemo laupali aubaina, ġemota ba palisi bi ġesäuna takis taulaitupana.

¹¹ “Palisi tabunemo i moito bi taunağā palimo i kasaġesaġe munaġena gado, ‘Maimaituwa yà waiebonem te tagu mote mai lava ġesaudi: Maibena taudanedanene, gebogebo tauvoiyedi, tauvawaidoġa bi kota niga takis taulaitupana. ¹² Tagu wiki ġemota nponemo laġon labu yà udiudi bi egū waiguyaumo dubu 10 yà voivoiyedi bi dubu wai 10 na ba tam yà vitezitem.’

¹³ “Bi takis taulaitupana laumulimo i moito, tana mote i waikita sağā malamo, iwana i taunoku, nuwakadanemo i sivudi[†] bi i laupalina gado, ‘Maimaituwa kwa launuwatoitoiyegu, tagu ba gebogebo lavagu.’”

¹⁴ Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te Maimaituwa takis taulaitupana ena pali i vaiye te ena gebogebo i noġoti kamäge, i kadidimani bi i nawa ena vanuwemo. Bi palisi ena pali i vaiyena bi mote i vai. Banina tedi mabai taudiġa sa sivusivu saġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoġedi bi mabai sa ġauba munaġana ba Maimaituwa kaka ya sivu saġed.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi (Met 19:13-15, Mak 10:13-16)

¹⁵ Lava ġesaudi natunatudi a tavaitedi Yesu lisinemo te maso nimana dabedimo i sivudi bi i kavisuvisudi. Laġannemo ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba lava a ġasiyedi. ¹⁶ Bi geġa te Yesu libilibi i yogedi bi i giuna gado, “Libilibi ko kita kamaġedi te sa nato lisigumo, mote komai ġakiedi, banina lava mabai a ġauba munaġa bi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ba mai libilibi. ¹⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai mote Maimaituwa ena waibada imai anine mai gomana ġaubona mba tana mote Maimaituwa ena waibadamo ima sağā.”

Oloto waiguyauna (Met 19:16-30, Mak 10:17-31)

¹⁸ Diu badana ġemota Yesu i waitalayena gado, “Tauwailovelove visuvi-sum, bai yà voiye te yawasana kenakena nonoġina yà vai?”

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu visuvisugu bi Maimaituwa taunağā giukauwa te visuvisuna. ²⁰ Tam bena waigake kuna sibedi: Mote kuma vawaaidoġa, mote kumai peki, mote kuma danene, tam mote kaiyovu lavana kumai mulinawanawae, tamam bi tinam kwa viviledi.”[‡]

²¹ Bi oloto giu i waimunena gado, “Tagu maġaubogumo te niganana mba waigakedi matabudi e kaiwata kauwedi.”

²² Laġannemo Yesu oloto ena giu i vaivaiye ba i giuwena gado, “Tam yaġolo te kauwa ġemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa te em ġonaġona matabudi kwa kune kamaġedi, waiyamoyamonidi mane kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.” ²³ Oloto niga giuna i vaivaiye ba i wainuwaboya kauwa, banina tana i waiguyau gulata. ²⁴ Yesu olotona i kita te i wainuwaboya bi i giuna gado, “I bagibagi kauwa te lava waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibadamo ya sola sağā. ²⁵ I pilipili te kamelo siyau bwadanemo ya sola. Mainana kota lava waiguyauna ba i pilipili gulata te Maimaituwa ena waibada nponemo ya sola sağā.”

²⁶ Tedi mabai a vaivaiyena a giuna gado, “Lava waiwaiguyaudi mote sima yawasana te bena aiyai kaka ya yawasana?”

[†] 18:13: Guliki kalinedimo i giu te nuwakadanu i bibi banina ba ġauba munaġa. [‡] 18:20: Exod 20:12-16, Deut 5:16-20.

²⁷ Yesu giu i waimunena gado, “Lava lisinemo ba mote ġemoġemotina bi Maimaituwa lisinemo ba ġemoġemotina.” ²⁸ Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Tama ba bai matabudi ke gosedi bi ke kaiwatam.” ²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te aiyai bi Maimaituwa ena waibada aubaina ena malagai ee mwanena, ee valevaletina, ee nuvunuvuna, ee magula bi natunatuna i gosedina, ³⁰ ba tana kaka ena lava bi ġoñaqona wapewapedi niga dobunemo ya banavidi bi kota yaġolo te yawasana kenakena nonoġinemo ya sola saġa.”

*Yesu ena peki i gei giuwe
(Met 20:17-19, Mak 10:32-34)*

³¹ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i nawedi tabudimo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya! Tada ta nawanawana Yelusalemmo ba ġome kaka wala taugiuwatana Tana Taunana Natuna a gilugilumi watana banidi sa tubuġa. ³² Tana kaka Eteni§ nimedimo sa sako te sai dibodibogħi, sa lauyovoġe bi sa kanisotawatawa. ³³ Tedi madamo sa kwapu bi sai peki. Bi laġan waifaioninem kaka ya kenamito munaġa.”

³⁴ Bi ena tauwaikaiwatana niga kauwidi i giugiuwedina mote a sibedi, banina giudi banidi tedi lisidimo a kena waidavona, taunana aubaina mote a sibe.

*Yesu oloto matapotapotana waigigimanina i waiyawasani
(Met 20:29-34, Mak 10:46-52)*

³⁵ Yesu Deliko i vavawaiġelegele ba oloto matapotapotana eta diyanemo i miya bi i waiwaigimana. ³⁶ Bi laġannemo lava kumna a vavawaitauli ba i waitalayedina gado, “Niga bai ya tubutubaġa?” ³⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Nasalet Yesuna ya nawanawa.”

³⁸ Tana i binauna gado, “Aee Yesu Deivida natuna, kwa launuwa-toitoiyegu.”

³⁹ Lava dolidolidi a ġasiye bi a giuwe te ya miya moimoisili. Bi geġa te tana i binau gulatana gado, “Deivida natuna, kwa launuwa-toitoiyegu!”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i vamoito bi i giuwedi te oloto matapotapotana sa natome lisinemo. Tana i moito nato diyanemo bi Yesu oloto i waitalayena gado, ⁴¹ “Bai kwa ġoeġoena aubaim yà voiye?” Bi oloto Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, yà ġoeġoena yai kita munaġa.”

⁴² Bi Yesu i giuwena gado, “Kamaina ku waikita! Em sumaġa i waiyawasanim.” ⁴³ Noi taunana te oloto matana i yana bi i waikita munaġa, Maimaituwa i waiebone, i kasaġesaġe bi Yesu i kaiwata. Lava matabudi mabai a kitakitana kota Maimaituwa a kasaġesaġe.

19

Yesu bi Sakiyas

¹ Yesu i sola saġa Delikomo bi taunina i nawanawae. ² Bi ġome ba oloto isana Sakiyas tana takis taulaitupana edi bada bi tana ba oloto waiguyauna. ³ Sakiyas i ġoeġoena maso Yesu i kita te tana aiyai bi geġa te i watige gulata, taunana aubaina mote ġemoġemotina te Yesu ya kita, banina lava kumna i didiga. ⁴ Taunana aubaina i velau dolu bi kai damaya* i saġai te Yesu ya kita banina tana mba etanaġa i saġasaga.

§ 18:32: Mote Diu lavedi * 19:4: Diu lavedi edi damaya ba waiki'i gegħana

⁵ Lağannemo Yesu mba modomodonemo i tavatava ba i taulageti i kita sağe bi i giuwena gado, "Sakiyas, ku bulili makai, banina tagu niganana em vanuwemo ya miya."

⁶ Kamaina bi Sakiyas i bulili makai bi manuwavisuna Yesu i giuvai.
⁷ Ĝome lava matabudi a kitakitana ba a wawaluna gado, “Niga lavana i waila wale, gebogebo lavana ena vanuwemo.”

⁸ Sakiyas i miya moito bi Bada i giuwena gado, “Bada, tagu egu waiguyau nevana lava wainuwatoitoidi yà vitedi. Bi lava mabai takis laitupanemo e kaikaiyovuğedina ba manedi mala 4 yà laipwatapwata bi yà vite mu-nağedi.” ⁹ Bi Yesu i giuwena gado, “Yawasana niganana niga vanuwinemo i tava, banina niga lavana tana kota Eiblağam ena tubulelesa. ¹⁰ Tana Taunana Natuna i yovona ba mabai a gwegwegwena ya tavuğedi bi yai yawasanidi.”

Mane wapedi 10 lautaualalana (Met 25:14-30)

¹¹ Ōome lava ya gólo a waibeyavaiya bi lautaulalamo i giuwedi. Banina tana kaikana Yelusalemmo nuwana tava bi tedi a waino gótanā bena Maimaituwa ena waibada noi taunana ya lauma góta. ¹² Kamaina bi i giuwedina gado, ‘Lava laukaina i nawa wali dobumo te waibada ya vai kaka ya tava muna góga. ¹³ Kamaina bi ena taupaula 10 i giuwedi a tava bi mane i soiyé bi i giuwedina gado, ‘Niga manedi ko noyanoyaedina eete yá tava muna góga.’ ¹⁴ Bi ge góga te ena dobu lavedi a dabo ke bi mulinágo tauwainoyanoya a giukama gógedi mba dobuna babadidi lisidimo bi a giuna gado, ‘Tama niga olotona mote ka góe te yai góliboná bi yai badayemai.’

¹⁵ "Tana a vine te i waigalibona bi i munağ̄a tava. Kamaina bi taupaula mabai mane i vitevitedina edi giu i giukamäge te sa tava bi mane a voivoiyedina sa kamağ̄atidi. ¹⁶ Kamaina bi taupaula dolidolina i tava bi i giuna gado, 'Bada em mane ġemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 10 e voyiedi.' ¹⁷ Ğome ġalibona giu i waimunena gado, 'Tam taupaula visuvisum, noya ġaubonemo kunai patutu, taunana aubaina tam kaka taun wapedi 10 kwai badayed.' ¹⁸ Bi kota taupaula wailabuna i tava te i giuwena gado, 'Bada, em mane ġemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 5 e voyiedi.' ¹⁹ Bi ġalibona giu i waimunena gado, 'Tam kaka taun wapedi 5 kwai badayed.'

20 “Gome kota taupaula gesauna i tava te i giuna gado, ‘Bada, em mane ba gala selepinemo e suma te e sako waidavo. **21** Tagu e nailem, banina tam lava medimedim, tam mote mwali mabimmo bi gegä te kwa vai. Bi kota bai mote ku wadi bi gegä te kwa lauyaba.’

²² "Kamaina bi ena bada giu i waimunena gado, 'Tam taupaula gebogebom, tam em giu ya vitaledi te yà etalem. Kuna sibe te tagu ba medimedigú. Tagu mwali mote mabigumo bi geğä te yà vai bi mote yà wadi bi geğä te yà lauyaba. ²³ Bi bai aubaina egu mane banikemo mote ku sako? Maso bi banikemo ku sako, egu tava munagemo maso ba laipwatana e vai.'

²⁴ "Kamaina bi lava ġome a moimoitona i giuwedina gado, 'Manena lisinemo ko kaikamäge te taupaula aiyai mane 10 i voivoiyena ko vite.'

²⁵ Come lava a giu vitena gado, ‘Bada, mba taupaulina kaikana mane 10 i legaudi.’

26 “Bi bada i giuna gado, ‘Yà giugiuwemi te tana aiyai bi lisinemo wapawapa ba sai lautawi bi kota aiyai lisinemo geğə bi ġaubona ya kenakenana kaka sa kaikamağe. **27** Niganana tedi mabai kagu ġaviya mote a ġoeğegu te yài ġalibona bi yài badayedti ba ko natomedi matagumo bi ko laipekidi.’”

Yesu Yelusalemmo i solasağə

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Dyn 12:12-19)

28 Yesu niga lautaualalana i waikovi mulinemo ba i doli nawa Yelusalemmo. **29** Tana oya Oliv diyanemo malagai Betpega bi Beteni i vava waiğeleğeledi ba ena tauwaikaiwatana labu niga mai i giuwedi bi i giukamağedi a doli, **30** “Ko nawa malagaimo bi ko sola sağana ba donki lauewalina waitamina ko kita mote aiyai geluge. Ko kuvesi bi ko natome. **31** Bi bamoda lava aiyai yai talaemina gado, ‘Bai aubaina ko kuvekuvesi?’ Ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoeğoe.’”

32 Tedi mabai i giu kamağedi bi a nawanawana ba bai i giugiuwena mainana a banavi. **33** Tedi donki lauewalina a kuvekuvesi bi taniwigina i waitalayedin gado, “Bai aubaina donki ko kuvekuvesi?”

34 Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada ya ġoeğoe.” **35** Kamaina bi a natome Yesu lisinemo bi edi kwama a ġigidi te donki dabanemo a yesidi bi Yesu a sagu te i miya sağə.

36 Lağannemo i gelu bi i nawanawa ba lava edi kwama etamo a yesidi. **37** Lağannemo Yelusalem i vava waiğeleğele, Oya Oliv etana i yovo i nawanawanemo i tavatava ba taukaiwatana kumna mayasisidi kalinedi dididiginemo Maimaituwa a kakasağesağə, banina mataila bi anisove kauwidi matabudi a kitekitedina aubaina. **38** “Ğalibona kakavisuvisuna Bada isanemo ya natonato! Namala dididiga Maimaituwa lisinemo bi nuwauba malamo bi dobumo mododemo ya kena.”

39 Palisi ġesaudi lava kumna nopolimo Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, taukaiwatam kwa kaipasinedi te sa miya moimoisili!”

40 Yesu giu i waimunena gado, “Ya giugiuwemi, bamoda tedi sa miya moimoisilina ba ġakima binau sai tubu.”

Yesu Yelusalem aubaina i ġaba

41 Yesu Yelusalem i vavawaiğeleğele bi taun i kitakita ba nuwana i toitoi te i ġaba, **42** bi i giuna gado, “Bamoda niga lağanna maso bi ko kita ġone maso ba Maimaituwa bi temi modomimo nuwauba i kena, bi geğə te niganana matemimo i kena waidavona. **43** Bi lağan sa natonatona kaka emi ġaviya emi malagai ganana taulina sa ġuluvi bi sa kenavanağı, sa moito waikwaivivilimi bi sa vatawimi. **44** Bi temi natunatumi vaitedi sa kativunumi bi sa vapatinimi. Bi emi ġaviya kaka gana ġakimidi sa douwaidabalalidi te ġakima ġemota mote kaka ena gabumo ima kena. Banina Maimaituwa tauwaiyawasanimi i giukamağe bi mote ko kita ġone.”

Yesu Pali vanuwinemo

(Met 21:12-17, Mak 11:15-19, Dyn 2:13-22)

45 Kamaina bi Yesu i sola nawa pali vanuwina nophonemo bi mabai a waikunekunena i kwavidi a potiyovo. **46** Bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana Maimaituwa i giu, ‘Egu vanuwa ba pali vanuwina bi temi kona voiye te i waila taudanedanene edi ani kandavona.’”

47 Tana lağan matabuna pali vanuwinemo i waiwailovelove. Bi pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi waibabada gesaudi a goegoena maso ai peki. **48** Bi tedi mote gavogavo a banavi te maso edi gówaná a voiye. Banina lava matabudi yagolo te ena giu vaiyena a goegoe.

20

Yesu ena waibada waitalana (Met 21:23-27, Mak 11:27-33)

1 Lağan gemota Yesu pali vanuwinemo lava i wailovelovedi bi giu visuvisuna i laulauguguya. Pilisi edi babada, waigake tauwailovelovena bi waibabada vaitedi a tava Yesu lisinemo. **2** Bi a giuwena gado, “Kwa giuwemai tam em waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi, ee aiyai waibada i vitem?”

3 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu kota temi yài talayemi te ko giuwedu. **4** Diyon ena laukabulu ba malağà i yovo ee lava lisidiğà i nato?”

5 Tedi taudiğà ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisinağà.’ Ba tana ya giuna gado, ‘Bi bai aubaina mote Diyon koi sumage.’

6 Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiğà.’ Ba lava kumdi sa lau ǵakimida. Banina tedi a sibe kauwe te Diyon ba tauguwatana.”

7 Taunana aubaina tedi a giuna gado, “Tama mote ka sibe te bamo i vai.”

8 Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mainana mote yàma giuwemi te waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

Taubayau edi lautaualamo (Met 21:33-46, Mak 12:1-12)

9 Kamaina bi Yesu lautaualamo lava i giuwedina gado, “Oloto gemota wain daibina i wadi, taubayau nimedimo i sako bi tana i nawa dobu gesaunemo i miyana ba i lofa kauwa. **10** Vililubu lağanna i tava bi daibi taniwigina taupaula i giukamağe taubayau lisidimo te maso guleipi a vite. Bi geğä te taubayau, taupaula a kwapi bì a giukamağe manimakavakavana i munağà. **11** Kamaina bi daibi taniwigina, taupaula gesauna i giukamağe. Bi tana kota a kwapi, a voiye te i waidabauba bi manimakavakavana a giukamağe i munağà. **12** Bi yağolo te daibi taniwigina taupaula waifaionina i giukamağe lisidimo, tedi daibi nonopemo a kwapi kauwe te nuwakaluna bi a daibi ganataulinemo a pwalağe nawe. **13** Kamaina bi daibi taniwigina i giuna gado, ‘Niganana bai yà voiye? Natuotigu nuwapougu yà giukamağena male sa vivile.’ **14** Bi lağannemo taubayau a kitakita ba ai giugiuna gado, ‘Niga taunana ba daibi taniwigina natuna. Ko nato ta laipeki bi gagasina tada ta vai.’ **15** Kamaina bi a pwalağe yovoğe daibi ganataulinemo te a laipeki.”

Bi Yesu i giuna gado, “Mba mainana ba daibi taniwigina bai ya voiye taubayau lisidimo? **16** Tana kaka ya nato te taubayau yai pekidi bi daibi lava gesaudi ya vitedi.”

Lağannemo lava niga giuna a vaivaiye ba a giuna gado, “Mote mainana ima tubuğà.”

17 Yesu lava i kitedi bi i waitalayedina gado, “Gilugiluminemo niga giuna banina ko noğoti: ‘Taulaukeli ǵakima a dabodabokena taunana i nuwavitala te ǵakima laukaina.’*

* **20:17:** Ps 118:22.

18 Bi tedi mabai niga ġakimina dabanemo sa talatalaġana ba sai doulisilisidi bi kota tana lava dabedimo ya talaġana ba sa nuwamisimisi.”

Takis waimaiina waitalana (Met 22:15-22, Mak 12:13-17)

19 Waiġake tauwailovelovena bi pilisi edi babada gavogavo a tavutavuġe te noi taunana maso Yesu a pani. Banina a sibe te tedi lautaulalamo i giugiuwedbi geġa te lava a nailedi. **20** Tedi tauwaikita kaikaiyovudi a giukamagiġi a nawa te Yesu a wainene nawe. Banina tedi a goeġoena maso bai i vato waigebo bi Loum gabemanina nimanemo a sako te maso i pani. **21** Kamaina bi tauwaikita Yesu ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo kwa wai lovelove. Bi tam mote lava kuma nainailedi bi Maimaituwa ena ġowana lava aubaidi taunana kwa wailoveloveye. **22** Kwa giuwemai, kamaina te tama Sisa lisinemo takis kai maii ee, geġa?” **23** Ĝome Yesu edi kaiyovu i kita bi i giuwedina gado, **24** “Te manena koi lovegu. Aiyai isana bi aluwina manenemo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Sisa.”

25 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa aubaina ba kamaina te Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba kamaina te Maimaituwa ko vite.” **26** Bi lava matedimo bai i giugiuwedina mote luvana te maso a lauyovogħe. Taunana aubaina a soveye bi a miya moimoisili.

Kenamoito waitalana (Met 22:23-33, Mak 12:18-27)

27 Sadisi sa giugiu te mote kenamoito. Kamaina bi a tava Yesu lisinemo waitala aubaina. **28** Tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis ena waīgakemo niga mai i giuwemai: Bamoda oloto waivini i naġi bi olotona i pekina, ba tasina mba iwapena ya naġi te yai natuna tuwaġġana aubaina. **29** Mai maso olooloto wapedi 7, tautuwaġġa waivini i naġi bi mote ai natuna te i peki. **30** Bi oloto wailabuna iwapena i naġi te olotona kota i peki **31** mulinemo, oloto waifaionina iwapena i naġi te olotona i peki bi kauwina ġemotina olooloto 7 lisidimo i tubuġa te mote aiyai iwai natuna te a peki kovi. **32** Bi damonemo waivini i peki. **33** Mba oloolotodi 7 waivinina a naġinagiġa, ba kenamoito laġannemo ba aiyai mwanena?”

34 Bi Yesu i giuwedina gado, “Dobumo naġi ya kenakena te oloto bi waivini sa naġi. **35** Bi laġan ya natonatona tedi mabai waisumeġidi pekimo sa kenamoitona ba mote sima naġi. **36** Tedi maibena aneya bi mote sima peki. Banina tedi bi Maimaituwa natunatuna pekimo a kenamoito. **37** Maimaituwa Mousis lisinemo i kamagiġi kauwe te pekipekidi sa kenamoito. Gilugilumina wadubonemo kai tomboyana vavavaninem i giu te Bada tana, Eiblaġam, Aisiki bi Deikap edi Maimaituwa.[†] **38** Tana mote pekipekidi edi Maimaituwa, bi yawayawasanidi edi Maimaituwa. Mabai sumagiġemo a pekipekina ba lisinemo yawayawasanidi.”

39 Kamaina bi waīgake tauwailovelovena a giuna gado, “Tauwailovelove, bai kuna giuwena ba giukauwa.” **40** Ĝome tedi a miyamoimoisili, bi mote ai tala munaġe.

Aiyai Natuna Keliso (Met 22:41-46, Mak 12:35-37)

41 Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Bainewa te tedi sa giugiu te Keliso ba Deividha natuna? **42** Deividha ena Sale bukananoponemo tana

[†] **20:37:** Exod 3:6.

niga mainana i giu: Bada egu Bada i giuwena gado, ‘Kataiyagumo kwa miya ⁴³ eete em ġaviya yà voyiedi te kaġetabam dibunemo kwa vapatini maibena anilaukaġeyasaġa.’[‡]

⁴⁴ “Deividya ya giugiu te Bada ba tana ena Bada, bi bainewa te Keliso maso Deividya natuna?”

⁴⁵ Ĝome lava matabudi a waibeyavaiya bi Yesu ena taukaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁶ “Temi waiġake tauwailovelovena ko kita kauwed. Tedi edi gala lofelfedi sa kotedi bi waiġemota gabudīgħa sa moimoito nawa, bi sa ġoegoena lava vivilemo tedi sai' eboney, bi kota bolu vanuwidīgħa ee soimo animiya laukaidimo sa miya. ⁴⁷ Tedi iwape edi solusolugudu sa kaka kavekavedi bi lava matedimo pali lofelfedi sa iyeiyevi. Tedi kaka kovoġa dididiga otina sa vai.”

21

Iwape ena puyo (Mak 12:41-44)

¹ Yesu lava waiguyaudi i kitedi pali vanuwina nöponemo edi puyo mane abominemo a sivusivudi. ² Bi kota iwape waiyamoyamonina i kita toya labu i sivudi. ³ Ĝome Yesu i giuna gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te niga iwapena waiyamoyamonina puyo i sakona i dididiga gulatana kaka lava ġesaudi. ⁴ Niga lavedi waiguyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikelikidi a sivusivudi. Bi iwape ena waiyamoyamonemo ena mane matabuna i laupuyoe.”

Yesu pali vanuwina laukivigebogebøyena i giuwata (Met 24:1,2, Mak 13:1-2)

⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana ġesaudi Pali vanuwina a kita te kulina i visu kauwa taunana aubaina a giugiuwata. Banina mba vanuwina ba ġakima kulikulidimo a ġala bi lava puyo kulikulidi a natonatomedina vaitedi vanuwa ai siya. Bi Yesu i giuwedina gado, ⁶ “Bai niganana ko kitakitana, laġanna ya tavana kaka ġakimidi sa douwaidabalalidi, bi ġakima ġemota mote ena gabumo ima kena.”

Pilipili bi laukivigebogebøyena (Met 24:3-14, Mak 13:3-13)

⁷ Bi tedi ai talayaena gado, “Tauwailovelove, mavisa niga kauwidi sa tubuġa? Bi mataila bai ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ba ġotona te sa tubuġa?”

⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwainawenawemi. Banina lava wapewapedi kaka sa tava bi isagumo sa lauguguyana gado, ‘Tagu taunana Keliso.’ Bi sa giuna gado, ‘Sauga kaikana i tava.’ Ba koma kaiwatedi. ⁹ Laġannemo pilipili bi waīgasigħasi giudi ko vajiedina ba koma naila. Niga kauwidi kaka sa gei tubuġa bi mba laġanna mote ima tava makai.”

¹⁰ Kamaina bi i giuwedina gado, “Dobu bi dobu kaka sai ġasigħasi bi kota ġalibona falona ġalibona vaitena kaka sai ġasigħasi. ¹¹ Yoyo kaka sa tubuġa, gomala bi kovoġa nananakidi mba dobudimo sa tubuġa bi kota kauwa wainuwa nainailid bi mataila nananakidi galewemo sa tubuġa. ¹² Muliġa kaka niga kauwidi sa tubuġana ba tedi sa panimi bi sa lau kivigebogebøyemi. Tedi bolu vanuwidimo bi biliwelokomo kaka sa sivu

[‡] 20:43: Ps 110:1.

nawemi bi kota sa nawemi ġalīgalibona bi gabemani lisidimo banina temi taukaiwatagu. ¹³ Mba ġome kaka temi emi gavogavo ko vai te giu visuvisuna ko lauguguyaye. ¹⁴ Bi emi noġota sa didimana bi mote komai nuwaboya te bainewa taumiġa ko moito galamemi. ¹⁵ Banina tagu kaka nuwauyauya bi giu ya vitemi te emi ġaviya mote ġemogħemotina sima lauyovoġemi. ¹⁶ Bi temi kaka tametamemi, tinetinemni, valevaletimi, emi dam lavedi bi emi lava sa lauyovoġemi bi ġesaumi kaka sai pekimi. ¹⁷ Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi. ¹⁸ Bi geġga te kunumimo daba ġemota mote kaka ima paila. ¹⁹ Bi moitodidimo kaka yawasana ko vai.”

*Yesu Yelusalem sa laukivigebogeboyena i giuwata
(Met 24:15-21, Mak 13:14-19)*

²⁰ Laġannemo kona kita te tauwaīgħiya Yelusalem a moito kwaivivilina ba ko sibe te laudousuwasuwa laġanna i tava. ²¹ Tedi mabai Diudiyamo ba sa naila sa nawa oyamo. Tedi mabai taunimo ba tauni sa potiyovo kamaġe. Bi tedi mabai dobu diyanemo taumiya ba mote sima sola saġa taunimo. ²² Banina niga taunana ba ena kovoġa saugina i tava te wadubonemo bai matabuna a gilugilumina banina ya tubuġa. ²³ Mba laġandimo waivini bwagebwagedi bi waivaivaisudi lisidimo ba i gebo gulata. Niga dobunemo wainuwatoi dididiga ya tubuġa bi Maimaituwa ena medi kaka ya yovona niga lavedi lisidimo. ²⁴ Bi tedi kaka ġesaumi kepatemo sai pekimi bi ġesaumi sa pani nawemi dobu ġesaudimo. Bi eteni kaka Yelusalem sa vagudagudana eete edi laġan ya nawakamaġe.

*Tana Taunana Natuna ena nato
(Met 24:29-31, Mak 13:24-27)*

²⁵ “Mataila kauwidi kaka suwalemo, nawalaimo bi kipolemo sa tubuġa. Bi dobumo, dobu matabudi kaka sai nuwatoi bi nisa labāmidi dagugudimo lava sa naila bi edi noġota sa kovi. ²⁶ Bi kauwa dididiga ya natonatona ba dobumo ya tubuġa bi nailinemo kaka lava sa laugilbubu banina, sawasawa tauwaibadaed ġaġiġlisidi matabudi kaka sa gusu bi edi eta sa paledi. ²⁷ Mba sauginemo tedi kaka Tana Taunana Natuna, maġaġilisina bi namala dididiga vaitena yadaġa ya yovoyovona sa kita.* ²⁸ Laġannemo niga kauwidi sa tubutubuġa ba ko moito bi yasisimo ko lausanadada banina tauwaiyawasanimi nuwana tava.”

*Damaya kaina enai lovelove ko kita
(Met 24:32-35, Mak 13:28-31)*

²⁹ Yesu niga lautaulanemo i giuwedina gado, “Damaya kaina bi kai matabudi ko kitedi. ³⁰ Laġannemo sa nimanimagala ba temi ko kita bi ko sibe otige te bodubodu laġannina ya tavatava. ³¹ Mba mainana kauwidi ko kitedi sa tubutubuġa, ba ko sibe otige te Maimaituwa ena waibada ba nuwana tava. ³² Ya giugiu kauwemi te niga kimtimi mote kaka koma peki eete niga kauwidi matabudi sa tubuġa. ³³ Mala bi dobu sa lauñegħaneġa bi tagu giugu mote kaka ima lauñegħaneġa. ³⁴ Koi kita kauwa te soi laġanidimo tegħobi'wa bi dobu kauwidi mote nopomi simai wanavudi. Bi mba laġanna mote imai tagugumi maibena kwalo. ³⁵ Banina niga kauwina dobumo kaka lava matabudi lisidimo ya tubuġa. ³⁶ Koi kita kauwa bi ko laupalali gulata te niga kauwidi sa tubuġana bi ko vola kamaġedi. Bi Tana Taunana Natuna ena nato munaġemo ba luvana temi matanemo ko moito.”

* ^{21:27:} Dan 7:13.

³⁷ Lağan onena Yesu pali vanuwinemo i waiwailovelove, bi aubiga onena i nawa Oliv oyana dabanemo bi i miyamiya te lağan i sakosako. ³⁸ Bi olaolala kageka lava a kena moito bi a nawanawa pali vanuwinemo Yesu au waibeyavaiyenemo.

22

Yesu kana Pota a yesi

¹ Buledi mote muu'a vaitena Soina sa wai isana Vawaitauli saugina i tava. ² Pilisi edi babada bi waigke tauwailovelovedi tedi kandavonağā gavogavo a tavutavu, te Yesu maso ai peki. Bi geğə te lava a nailedi.

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovoğe

³ Tedi 12 nopodimo Seitan Diudas sa wai isana Iskaliyot, i sunei. ⁴ Ğome te Diudas i nawa, Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena vaitedi ai ogatala te eta ya voye te Yesu sa kaididi. ⁵ Tedi nuwed i visu bi ai anina te mane sa vite. ⁶ Kamaina bi Diudas i waianina bi eta ya voye te Yesu babada nimedimo ya sako te lava mote sima sibe.

Yesu i vononoğā te Vawaitauli Soina ya kani (Met 26:17-25, Mak 14:12-21, Dyn 13:21-30)

⁷ Kamaina bi Buledi-Mote muu'a vaitena Soina lağanina i tava, bi ġome Vawaitauli sewasewana sipu lau ewalidi ai pekidi. ⁸ Yesu, Pita bi Diyón i giuwedina gado, "Ko nawa bi Vawaitauli kanina aubaida ko kanonogi te ta kani." ⁹ Tedi ai talayena gado, "Bamo ġome kuna ġoeğœna kani kaka nonogi?" ¹⁰ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Ko nawa bi lağannemo malagaimo ko solasağā ba oloto gauba dugina ya avaavalina ya banavimi. Tana ko kaiwata te bamo vanuwinemo ya valavalagetana ġome ko valageta. ¹¹ Bi vanuwa taniwigina ko giuweni gado, "Tauwailovelove niga mainana i giu, tauliso edi nakanaka bamo te ġome egu tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli Soina ka kani?" ¹² Tana kaka vanuwina dabanemo nakanaka didiga kaka nonogina yai lovemi te ġome bai matabuna ko kanonogi." ¹³ Tedi a nawa bi Yesu mwali matabudi i giugiuwedina mainana a banavidi. Kamaina bi Vawaitauli kanina a kanonogi.

Kanigemota

(Met 26:26-30, Mak 14:22-26)

¹⁴ Kamaina bi sauga kauwa i tava te ġome Yesu bi giugiuksamägedi teibolo a miya kwaivivil. ¹⁵ Tana i giuwedina gado, "Tagu e ġoye kauwemi te vaitemi Vawaitauli kanina ta kani kaka mulığa yai nuwatoi. ¹⁶ Banina yà giugiuwemi te niga kanina mote yàma kani munäge, eete Maimaituwa ena waibadamo niga soina banina ya laumağata." ¹⁷ Ĝome Yesu wain leduna i vai, Maimaituwa i wai ebone bi i giuwedina gado, "Niga ko vai bi emi lava vaitedi ko tego soiye. ¹⁸ Banina yà giugiuwemi te niganana tagu niga wainina mote yama tego munäge eete Maimaituwa ena waibada ya tava." ¹⁹ Kamaina bi buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i kivi, te i vitedi bi i giuna gado, "Niga ba tubuğigu temi aubaimi i vitemi, niga kauwina ko voye nonoğe ani noğotiwatagu." ²⁰ Kauwina ġemotinemo, kani mulinemo tana ledu i vai bi i giuna gado, "Niga ba kwasinigu leduna Maimaituwa ena waianina valivaliuna matailina ya nuwağinina temi aubaimi. ²¹ Temi ko sibe te ġemota tausakoyovoğegu ba tagu tana vaitena teibolomo. ²² Maimaituwa ena wai anina luvanemo kaka Tana

Taunana Natuna ya peki, bi i gebo kauwa te lava aiyai ya sakoyovoğegu!"

²³ Tedi taudiġa aitala vivila te aiyai niga kauwina ya voiyē.

Saġa gulata waikagiuna

²⁴ Bi ena tauwaikaiwatana taudiġa nopolidimo waikagiū te aiyai i saġa gulata. ²⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, "Eteni edi ġalibona ba edi lava lisidimo sa waibada teyala, bi kota isedi aubaidi sa waibada bi sa giugiu te bena kage lavedi sa sagusagudi. ²⁶ Ĝeġa, temi mote mai koma voiye, tana aiyai saġa gulata i ġoena ba ya ġaubomunāġa. Bi taulauetadoli maso ba mai taupaula. ²⁷ Bamo taunana i tausaġa, teibolomo ya miya ya kanikanina ee ya waitaupaulana? Tedi lisidimo ba lava teibolomo ya miya bi ya kanikanina. Bi tagu ba mote mainana, tagu ba taupaula. ²⁸ Temi egħi pilipili matabudimo kona miya sagusagugu. ²⁹ Tagu Tamagu waibada i vitegħuna, kota mainana temi waibada ya vitemi. ³⁰ Taunana aubaina temi kaka egħi waibadamo teibolomo ko kani bi ko tegħi. Bi temi kaka ġalibona ena animiġa ko miya bi Islaelmo dam 12 koi badayedi."

Yesu Pita ena valele i giuwata

(Met 26:31-35, Mak 14:27-31, Dyn 13:36-38)

³¹ Yesu i giuna gado, "Saimon, kwai beyavaiya kauwa! Seitan kaikana ai anine te matabumi yai laulubumi, ya daili te visuvisuna bi gebogebona maibena taubayau witi ya vunegħi te banina tabuna bi venina tabuna. ³² Saimon, tagu aubaim e laupali te mote em sumaqha imha kuluva, bi laġannem kwa nuwavitalana kaka valevaletim kwa laibagħi." ³³ Kamainā bi Pita giu i waimunena gado, "Bada, tagu ġemōġemotigu ta nawa bili-welokomo te vaitem ta peki." ³⁴ Yesu, Pita ena giu i waimunena gado, "Ya giugiuwem te mateya dudubalemo muliġa kaka kamkam ya ġabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu."

Solusolugudu, tana bi kwatikwati

³⁵ Kamainā bi Yesu i waitalayedina gado, "Laġannem solusolugudu, tana bi kaġesuma kona gosedi bi e giukamaġemi kona nawana. Ba mwali bai kona maluwabiye?" Tedi a giuna gado, "Geġa, mote bai." ³⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, "Bamoda niganana wai manemi bi wai tanemi ba ko legaudi, bi aiyai lisimmo mote kwatikwati ba kwama kwa kune kamaġe te kwatikwati kwa gimeli. ³⁷ Tagu ya giugiuwem te gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu, 'Tana sa voyena maibena taudanenedanene,' Banina bai matabuna a gilugilumi watana ba kauwina lisigumo ya tubuġa." ³⁸ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, "Bada, kwatikwati labu niga." Tana edi giu i waimunena gado, "Mba giuna avena."

Yesu Oliv Oyan Dabanemo i laupali

(Met 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Yesu malagai dididiga i gosebi i nawa Oliv oyanemo laġan matabuna i voivoiyena mainana. Bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata. ⁴⁰ Laġannem mba gabunemo a tavatava ba i giuwedina gado, "Ko laupali te mote laulubumo koma kuluva." ⁴¹ Tana i gosedi bi i nawana ba manekina mai ġakima sa pwalige bi ya talatalaġana mainana, ġome tuwapekana i waitupagwaliġed bi i laupalina gado, ⁴² "Aee, Tamagu bamoda em ġowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kai kamaġe. Bi geġa te tagu mote egħi ġowana bi tam em ġowana ya tubuġa." ⁴³ Ġome te Aneya malaġa i yovo lisinemo i laumaġta bi ġailisi i vite. ⁴⁴ Tana yavi bi nuwaboya

nopona i waiwanavu taunana aubaina i laupali gulata, bi yokuyokuna i tositosi yovona doğamo maibena kwasina.⁴⁵ Tana pali mulinemo i moito bi i munağā ena tauwaikaiwatana lisidimo, bi i kitedi te a kena nuwayavuğā, banina tedi ai nuwaboya gulata.⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko kenakena? Ko moito bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.”

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Dyn 18:3-11)

⁴⁷ Yesu yağolo i giugiu bi ena tauwaikaiwatana 12 nopolidimo ġemota isana Diudas, tana lava kumna i lauetadoliyedi te a tava Yesu lisinemo. Kamaina bi tana i nawa ota Yesu wai suluvena aubaina.⁴⁸ Bi Yesu Diudas i waitalayena gado, “Tam waisuluvemo Tana Taunana Natuna kwa sakosakoyovoğe, ee?”⁴⁹ Lağannemo Yesu ena tauwaikaiwatana a kita te bai ya tubuğā, aubaina te ai talayena gado, “Bada, tama ġemogemotina ema kwaitikwati kai gulidi, ee?”⁵⁰ Bi edi tau ġemota kwaitikwati i waiguli, te pilisi sağasağā guletina ena taupaula kataiyana yawaninemmo beyana i tadi kamage.⁵¹ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Kauwina ko kaisako!” Tana oloto beyana i taukonı te i waiyawasani.⁵² Bi pilisi edi babada, pali vanuwina tauyavena edi babada bi waibabada, ġome a tava Yesu aubaina. Bi tana i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene te makwatikwamimi bi mada vitedi kona tava?”⁵³ Tagu lağan matabuna temi vaitemi pali vanuwinemmo bi mote ko panigu. Bi niga ba boimatuwa ena sauga kauwa i tava te ena ġailisi yai badayemi.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:57-58, Mak 14:53-54, Dyn 18:12-18)

⁵⁴ Tedi Yesu a pani bi a nawena pilisi sağasağā guletina ena vanuwemo. Bi Pita manemanekemo bi Yesu i vavawata nawe.⁵⁵ Bi lava vanuwa didiyaunemmo kai a muka bi a miya kwaivivili bi Pita i nato te vaitena a miya.⁵⁶ Ĝome taupaula waivinina kai yananemo Pita i kita ġone. Kamaina bi i kitadidi bi i giuna gado, “Niga olotona ba Yesu vaitena.”⁵⁷ Bi Pita i valelena gado, “Mm, waivini, mba olotona kwa giugiuwena tagu mote ya sibe.”⁵⁸ Ĝome a tau miya bi lava ġesauna Pita i kita ġone bi i giuwena gado, “Tam kota edi tau ġemota.” Bi Pita ena giu i waimunena gado, “Oloto, mba mote tagu!”⁵⁹ Mba giuna waumina i nawa kamäge mulinemo, kota oloto ġesauna i giuna gado, “Mba giukauwa, mote ima valele tana Yesu vaitena a nawanawa, banina tana Galili lavana.”⁶⁰ Pita giu i waimunena gado, “Oloto, tagu mote ya sibe te tam bai kwa giugiuwe.” Tana yağolo i gagagali bi kamkam i ġaba.⁶¹ Ĝome Bada i tauvitale bi Pita i kitakitanawé ba Pita Bada ena giu i noğotidi. “Muliğā kaka kamkam ya ġobana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”⁶² Kamaina bi Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba te i ġaba nusanusa.

Yesu ainamäge bi a kwapu

(Met 26:67-68, Mak 14:65)

⁶³ Bi tauyava mabai Yesu a labelabena ai namağe bi a kwapu.⁶⁴ Tedi matana a suma bi ai talayena gado, “Te ku giuwemai, aiyai i kwapum?”⁶⁵ Bi tana kauwa wapewapedimo ai wawu.

Paelat bi Alodi matedimo Yesu ai moito

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Dyn 18:19-24)

66 Lağan i sako bi Pilisi edi babada bi waiğake tauwailovelovena a tava ai ġemotidi bi Yesu ai doli nawe bolu babadidi matedimo ai moito. **67** Tedi ai talayena gado, “Bamoda tam Keliso te kwa giuwemai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo te yà giuwemina ba mote kaka komai sumagegu. **68** Bamoda yai talayemina, ba mote ġemoġemotimi te egū giu koi mune. **69** Niganana bi noi i nawana, Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ġaigailisina kataiyanemo ya miya.” **70** Tedi matabudi ai talayena gado, “Tam taunana Maimaituwa Natuna, ee?”

Bi edi giu i waimunena gado, “Giukauwa, ko giugiuna mainana.”

71 Kamaina bi a giuna gado, “Tama mote giu wapewapedi kama ġoegoedi. Tada kaikana beyademo te vaiye.”

23

Yesu Paelat matanemo i etala

(Met 27:1,2, Mak 15:1-5, Dyn 18:28-38)

1 Kamaina bi bolu babadidi matabudi Yesu ai doli nawe Paelat lisinemo. **2** Ĝome tedi ai wavuna gado, “Niga lavana ke banavi te lava ya aiaiwaieta doliyedi, bi ya giugiuwedti te takisi mote simai mai Loum Gabemanina lisinemo. Bi tana taunağä ya giugiu munaäge te tana Ĝelibona Vinevine kamağena.” **3** Ĝome Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona, ee?” Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.” **4** Kamaina bi Paelat, pilisi edi babada bi lava kumdi i giuwedina gado, “Niga lavana lisinemo mote bai gebona e banavi.” **5** Bi tedi a lauyaviyavina gado, “Niga lavana ena wailovelovemo waiğasiğası ya wai tubudi Diudiya dobuna matabuna nophonemo. Tana Galilimo i waitubu bi niganana Yelusalemmo i tavaite.”

6 Lağannemo paelat i vaivaiyedi ba i waitalayedina gado, “Mba Galili lavana ee?” **7** Ĝome paelat i vaiye te Yesu ba Alodi ena waibada gabulinemo i noyanoya ba tana i giukamağe Alodi lisinemo. Mba sauginemō kota Alodi ġome Yelusalemmo. **8** Lağannemo Alodi Yesu i kitakita ba nuwana i visu gulata, banina giunağä i vaivaiye bi lağan i wapa i ġoegoena maso i kita. Ĝome i ġoegoena maso Yesu anisove kauwidi i voyiedi bi i kitedi. **9** Alodi giu wapewapedimo Yesu i waitalavitavitalte bi tana mote bai i giu lubuge. **10** Pilisi edi babada bi waiğake tauwailovelovedi a moito bi Yesu ai wavudidi. **11** Alodi ena tauwağaviya vaitedi Yesu ai namağe bi ai gwaigwaiye. Tana gala molemolena ai kote bi a giukamağe i munağä paelat lisinemo. **12** Alodi bi Paelat wala a waimiyatauli bi mba lağannemo tedi aitau munağä.

Yesu a kovoğti te i peki

(Met 27:15-26, Mak 15:6-15, Dyn 18:39—19:16)

13 Paelat, Pilisi edi babada, bolu babadidi bi lava i giuwedi te a tava ai ġemotidi, **14** bi i giuwedina gado, “Temi niga lavana kona natome lisigumo bi kona giu te lava ya voyiedi bi sa waığasiğası. Niganana matemimo ei talavitavitalte te emi waiwavu banina geğä. **15** Bi kota Alodi mote bai gebogebona i banavi, taunana aubaina i giukamağe munağe lisidemo. Niga lavana mote bai i voyie waigebo te ya peki. **16-17** Taunana aubaina yà kwapu bi yà giukamağe ya nawa.”* **18** Lava kumna a binauna gado, “Mba

* **23:16-17:** Gilgilumina wadubonemo lova 17 i giuna gado, “Wawaitauli soina lağannidimo ba paelat biliwelokomo taumiya ġemota i kaikaikamağe lava aubaidi.”

lavana kwai peki! Bi aubaimai Balabas kwa kaikamaäge!” ¹⁹ (Balabas ba waigasiğası bi waipeki i voivoiyedina dabedimo biliwelokomo a sako nawe.) ²⁰ Paelat lava i waitala munağedina, banina ba tana i góegöena maso Yesu i kaikamaäge i nawa. ²¹ Tedi yağolo a binabinauna gado, “Ko tupalatu, ko tupalatu!” ²² Paelat giu i waifaionina gado, “Bai gebona i voyie? Tagu lisinemo mote bai gebona e banavi te yái peki. Taunana aubaina sa kwapu bi sa kaikamaäge te ya nawa.” ²³ Tedi yağolo te kalinedi dididiginemo a binabinau te Yesu sa tupalatu. Tedi edi binaumo paelat nuwana aí lausolu. ²⁴ Kamaina bi Paelat lava edi gówanı i voyie. ²⁵ Bi Balabas wai gósiğası bi wai peki i voivoiyedina aubaina biliwelokomo a sako nawe miyamiya. Bi lava edi gówanı aubaina te paelat ai bağá te Balabas ya kamäge ya nawa. Bi Yesu i vitedi te edi gówanı sa voyie.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-44, Mak 15:21-32, Dyn 19:17-27)

²⁶ Sauginemo góviğayıyidi Yesu a waidoli nawe ba oloto isana Saimon tana Sailin lavana, i solasolasaga malagai dididiginemo bi a banavi. Kamaina bi a egeli, kolosi ai avali bi Yesu i kaiwata. ²⁷ Lava kumna a kaiwata bi nopodimo ba waiwaivini vaitedi, tedi a góbeğabe bi a nusanusa. ²⁸ Göme Yesu i tauvitale bi i giuwedina gado, “Yelusalem waivinimi, koma góbegu, temi ko góba munägemi bi kota natunatumı aubaidi ko góba. ²⁹ Koi beyavaiya, lağan ya natonatona kaka lava sa giuna gado, ‘Waiwaivini aiaipoidi wainatuna geğedi bi bamó mote ai susu lubu ba sai nuwavisu.’ ³⁰ Mba lağannemo kaka lava oya sa giuwedina gado, ‘Ko dobo tawimai!’ Bi dabatuwa sa giuwedina gado, ‘Ko góluvi tawimai.’ ³¹ Bamoda kai gidevinemo bi lava niga kauwidı sa voivoiyedi, bi i pokina ba bai kaka ya tubuga?”

³² Taudanene labu Yesu vaitena a nawedi tupalatudi aubaina. ³³ Lağannemo tedi dobu a wai isana kunukoukou gabunemo a tavatava, ba góme Yesu bi taudanene labu vaitedi a tupalatudi, gemota kataiyamemo bi gemota geniyamemo. ³⁴ Yesu i giuna gado, “Tamagu, edi gebogebo kwa nogoti kamaäge! Tedi mote a sibe te bai sa voivoiye.” Bi tedi koitilimo ena gala a dailidi. ³⁵ Göme lava kumna a moito a kitakita bi Diu babadidi a waidibogi, ai gwaiye bi a giuna gado, “Tana lava gesaudi i waiyawasanidi bi bamoda tana Keliso, Maimaituwa i Vinevinena ba taunağı yai yawasani munaäge!” ³⁶ Bi góviğayıyidi waidibogemo a sağa bi wain wailuluna a vite, ³⁷ bi a giuwena gado, “Bamoda tam Diu edi gólibona ba kwai yawasani munağem!” ³⁸ Kununa kavalinemo kai selipapinemı a gilumana gado, “Niga ba Diu edi gólibona.” ³⁹ Bi taudanene gemota i dawedawena waidibogemo i giuna gado, “Tam bena Keliso? Ku waiyawasanim bi kwai yawasanimai!” ⁴⁰ Bi geğä te taudanene gesauna ena tau i kaipasinena gado, “Tam mote Maimaituwa ku naile? Tam kwa pekina mai tana ya peki. ⁴¹ Tada giukauwa te eda kauwa gebogebodi dabedimo kovoğta vaivai bi niga lavana mote bai gebona i voyie.” ⁴² Kamaina bi i giuna gado, “Yesu, lağannemo waibada kuna vaina ba kwa nogötigu!” ⁴³ Yesu lavana ena giu i waimunena gado, “Giukauwemo ya giugiuwem, te niganana ba tam bi tagu Paladaisimo.”

Yesu ena peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Dyn 19:28-30)

⁴⁴ Suwala 12 koloki balanemo bi dobu matabuna waidudubala i waitubuna eete 3 koloki i vai. ⁴⁵ Bi suwala lalani i kaisako bi pali vanuwinemo guduboyo i dawedawena i nuwatali labu. ⁴⁶ Yesu kalinana dididiginemo i ġaba saġġana gado, "Tamagu, nimammo Aluwigu ya sakosako." Laġannemo giu i waiwaikovi ba yawasina i tauvunu.

⁴⁷ Ĝome tauwaiġavija 100 edi bida bai i tubutubuġana i kitakita ba Maimaituwa i kasaġesaġe bi i giuna gado, "Giukauwa te niga lava didimina."

⁴⁸ Laġannemo lava matabudi a kita te Yesu bainewa a tupalatu ba tedi manuwapou yavidi bi manuwaboyedi a munaġa edi malagaimo. ⁴⁹ Lava matabudi Yesu tausibena bi waivini Galilimo bi a kaikaiwata nawena manemanekemo a moito bi niga kauwidi a kitekitedi.

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Dyn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mba ġome ba oloto isana Diyosep tana Alimatiya lavana bi Alimatiya taunina ba Diudiya nopenemo. Tana ba lava visuvisuna bi didimanina bi Maimaituwa ena waibada ya natonatona i labelabe. Avena te tana bolu badana ġemota bi ena lava edi ogatala bi edi kauwa mote i waianinedi.

⁵² Tana i nawa palet lisinemo bi Yesu taubeuna i waibaġaye. ⁵³ Kamaina bi Yesu taubeuna i talui yovoġe bi gala potipotinemo i suma. Kaka bi i avali nawe tauyewa valivaliuna, po'a doudou wainononemo i sako nawe. ⁵⁴ Mba aubiganemo vononoġa suwelina i kovikovi, bi Waiyawasi Laġanna yai tubu. ⁵⁵ Waiwaivini Galilimo Yesu a kaikaiwatana Diyosep a kaiwata nawe tauyewamo bi bainewa Yesu taubeuna i sakosakona a kita. ⁵⁶ Kamaina bi a munaġa edi malagaimo te bona bi masi panepanedi a kanonogħidi, bi Waiġake ena luvamo aubaina te Waiyawasi Laġannemo ai yawasi.

24

Kenamoito

(Met 28:1-10, Mak 16:1-8, Dyn 20:1-10)

¹ Sande olaolalemo kaikana waiwaivini bona panepanedi a kaka nonoġidina a legaudi bi a nawa tauyewamo. ² Ĝome tedi ġakima ġimägħima kamaġena tauyewa mataetinemo a kita, ³ kamaina bi tedi tauyewamo a sola nawa bi Bada Yesu tubuġina mote a banavi. ⁴ Ĝome a moito bi kauwina a wainuwanoġoñotae ba i waimaġemoti te olooloto labu edi gala waimatakanikanidi diyedimo a moito kamaġđi. ⁵ Mba waivinidi a naila gulata bi a laudulu yovo doğħo. Kamaina bi oloolotodi a giwedina gado, "Bai aubaina tana miyamiyana pekipekidi edi gabum ko tavutavuġe? ⁶ Tana mote niga ġome, tana kaikana Maimaituwa i kakenamoito. Laġannemo temi Gallilimo bi tana bai i giugiuwemina ko noġotidi: ⁷ 'Maimaituwa ya ġoegħoe te Tana Taunana Natuna kaka gebogebo lavedi nimedimo sa sako, te sa tupalatu bi laġan waifaioninem ya kakenamoito munaġe.' "

⁸ Ĝome ba waivinidi Yesu ena giu a noġotidi, ⁹ laġannemo tauyewamo a tava munaġa ba tedi niga kauwidi matabudi ena tauwaikaiwatana 11 bi lava ġesaudi a giuwedi. ¹⁰ Mba waivinidi ba Meli Magdalin, Diyowena, Diyemesi tinana Meli bi waivini ġesaudi vaitedi, niga kauwidi giugiu-kamaġđi a giuwedi. ¹¹ Bi tedi niga waivinidi mote ai sumaġđi, banina edi giu vaiyedi lisidimo ba bandi geġga. ¹² Ĝome Pita i miyamoito bi i velau ota

te tauyewamo i tava bi i launevali te gala taudiġa i kitedi a kenakena. Tana i munaġa, bi bai i tubutubuġaṇa i wainuwanoġoġotae.

*Emasi Etanemo
(Mak 16:12,13)*

¹³ Mba laġanna ġemotinemo Yesu ena tauwaikaiwatana labu a nawanawa Emasi malagainemo, bi Yelusalem te Emasi ena maneka ba 11 kilomita.* ¹⁴ Tedi a nawanawa bi kauwa matabudi nove a tubutubuġaṇa a waigiugiuwedni. ¹⁵ Tedi mba nawanemo bai i tubutubuġaṇa a giuwedi bi a waitalapiliyedi, ba Yesu i moito nato te vaitena a nawa, ¹⁶ bi i voye munaġe te mote a kita ġone. ¹⁷ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Temi ko nawanawa bi bai ko waitalapiliyedi?” Tedi manuwaboyedi a moito moimoisili. ¹⁸ Gesauna isana Kliyopas Yesu i waitalayena gado, “Tam tautavatava te Yelusalemmo kauwa a tubutubuġaṇa niga laġandimo mote ku sibedi?”

¹⁹ Bi Yesu i waitalayedina gado, “Bai kauwidi?” Bi ena giu ai munena gado, “Bi Nasalet Yesuna lisinemo kauwa a tubutubuġaṇa. Niga lavana ba taugiuwatana, ena giu bi ena kauwa ba ai poya gulata Maimaituwa bi lava matedimo. ²⁰ Pilisi edi babada bi tama ema babada tana a vai te ġavīġāviyidi nimedimo a sako bi a tupalatu te i peki. ²¹ Bi tama ke noġoti te Tana Taunana i tava te Islael ya kuvesidi, bi niga kauwidi a tubuġaṇa ba laġan faiona a kovi. ²² Waivini ġesaudi vaitedi miyamiyamai kaikana olaolalemo a nawa tauyewamo, bi edi giumo ke sove, ²³ te Yesu taubeuna mote a banavi. Tedi a munaġa tava bi a giu te wailovemo aneya a kitedi, bi aneyidi waivini a giuwedi te Yesu ba i yawasana munaġa. ²⁴ Ĝome ema lava ġesaudi a velau a nawa tauyewamo bi a kita kauwe te waivinidi bai a giugiuwena ba giukauwa te Yesu mote a banavi.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kemi opa, bi nopomi a ġaġġai te taugiuwatana bai matabudi a giugiuwedina mote koi sumaqedi. ²⁶ Temi kona sibe ee geġa te Keliso niga kauwidi yai nuwatoiyedi kaka ena namalemo ya saġa?” ²⁷ Bi Yesu giu Mousis bi taugiuwatana matabudi lisidimo i waitubu te edi bukamo tana a gilugilumiwatana giuna i tanesi kauwe tedi lisidimo.

²⁸ Bi tedi Emasi malagaina diyanemo a tavatava ba Yesu i vamakamakai te bena kage ya wawaitulidi, ²⁹ bi geġa te tedi ai baġa vavasaġena gado, “Vaitemai ta kena, kaikana dobu ya waidudubala.” Kamaina bi i sola nawa vanuwemo te vaitena a miya.

³⁰ Laġannemo Yesu ololoto labu vaitedi teibolo a miya kwaivivili, tana buledi i vai Tamana i waiebone, i kivi bi i vitedi. ³¹ Ĝome tedi matedi i yana bi laġannemo a kitakita ġone ba matedimo tana i yaufa. ³² Tedi ai tala vivilana gado, “Sauginemmo etamo lisidemo gilugilumina i giugiuwedana banopoda i kalakalatinha maibena kai.”

³³ Tedi noi taunana te a miyamoito bi a munaġa Yelusalem. Ĝome ena tauwaikaiwatana 11 bi edi lava ġesaudi vaitedi ai ġemotidi a miyamiya bi labudi a tava, ³⁴ bi tedi giuna a vaiyenä gado, “Giukauwa te Bada i kenamoito munaġa bi Saimon lisinemo i laumaġcta.”

³⁵ Tedi labuidi etamo bai i tubutubuġaṇa bi bainewa Yesu buledi i kivi bi a kitakita ġonena taunana edi lava a giuvitedi.

* **24:13:** 11 Kilomita ba maneka ena lofa augunai Mainawa te Dogula

Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumağata

(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Dyn 20:19-23, Giu 1:6-8)

³⁶ Tedi yağolo niga kauwina a giugiuwedī ba Yesu tana otina poudimo i laumağata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.”

³⁷ Tedi góme a naila bi ai noğota bena alualuwa a kitakita. ³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko nainaila bi ko nuwanuwalağalağā?

³⁹ Nimagu bi kağegu ko kitedi bi ko taukonigu kaka ko sibegu. Banina alualuwa mote waivisiğonina bi waisiliğena bi tagu ba waitubugigu.”

⁴⁰ Lağannemo giu i waiwaikovi ba nimana bi kağena i wailovedi. ⁴¹ Tedi sove bi yasisi i waiwanavudi bi yağolo te mote ai sumäge, taunana aubaina i waitalayedina gado, “Lisimimo kani ee geğə?” ⁴² Tedi iyana bukabukana a vite, ⁴³ tana i vai te matedimo i kani.

⁴⁴ Bi i giuwedina gado, “Wala vaitegu te miyamiyana ba niga mainana e giuwemi. Mousis ena waiğoke, taugiuwatana bi Deivida ena Sale bukedı matabudu tagu a gilugilumi wataguna ba niganana kaka banidi sa tubuğā.”

⁴⁵ Gome kaka Yesu i voyiedi te nopodi a nuwakamağā bi gilugilumina a sibe. ⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Gilugiluminemo ba niga mainana a gilumi: Keliso kaka yai nuwatoi bi lağan waifaioninemo pekimo ya kenamoitı munağā, ⁴⁷ bi temi isanemo laukuyasa bi gebogebo noğoti kamağedi ko lauguguya. Yelusalemmo koi tubu bi ko nawa dobu matabuna isuna te isuna. ⁴⁸ Temi taunana bai matabuna kona kitakitana taugiuwatawatana. ⁴⁹ Bi tagu kaka Aluwa Waiyawa ya giukamağe yovoğe mai Tamagu i giugiuwapaena luvanemo. Temi niga malagaina dididiginemo ko wailabana eete malağā ğailisi dabemimo ya yovo.”

Maimaituwa Yesu i lageti nawe Malamo

(Mak 16:19-20, Giu 1:9-11)

⁵⁰ Gome te Yesu i waidoli nawedi Betenimo. Kamaina bi nimana i lagetidi bi i kavisuvisudi. ⁵¹ Lağannemo i kaka visuvisudi ba Maimaituwa i lageti nawe malamo. ⁵² Tedi a lauduneye bi mayasisidi a munağā Yelusalemmo. ⁵³ Bi lağan matabuna tedi pali vanuwinemo, Maimaituwa a kakasağesağē.

DIYON

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanega

Dyon Giu visuvisuna i giluminaba Yesu taunana Maimaituwa Giuna kenakena nonogina, "i waila lava te mododemo i miya." Niga bukana ya giugiuweda te tauiyevina ba Yesu sai sumage te tana taunana Tauwaiyawasana, Maimaituwa Natuna, bi edi waisumagemo kaka yawasana sa vai (20.31).

Giu i waila lava

1 Muliga kaka bai matabudi a tubugana bi pakanemo ba Giu, bi Giuna ba Maimaituwa vaitena, bi Giu taunana Maimaituwa. **2** Muliga kaka bai matabudi a tubugana bi Giu ba Maimaituwa vaitena. **3** Tana dabanemo mwali matabudi Maimaituwa i voiyedi, tana bi gegä maso mote Maimaituwa bai gesäuna i voiyede. **4** Tana lisinemo ba yawasana, bi mba yawasanina ba lava matabudi edi yanayana. **5** Bi yana ba boimatuwemo ya yanayana, bi boimatuwa mote gemogemotina te ima lauyovoäge.

6 Mba gome ba oloto isana Dyon, Maimaituwa i giukamaäge te i tava. **7** Tana i tava te lava lisidimo yanayana i giuwata bi ena giumo ba lava matabudi sai sumaga. **8** Dyon tana mote yanayana, bi i tavana mba yanayanana i giuwata. **9** Yanayana giugiukauwina kaka dobomo ya yovo bi tana taunana kaka lava matabudi yanayana ya vitedi.

10 Tana dabanemo Maimaituwa dobū i voiye bi gegä te, dobomo i yovona ba dobū lavedi mote a kitağone. **11** Tana i yovo ena lava otidi lisidimo, bi gegä te mote a giuvai. **12** Bi tedi mabai a giuvai bi isanemo ai sumagana ba i waianinedi te Maimaituwa natunatuna. **13** Tedi mote tina bi tama edi gowänemo ee lava ota edi gäilisimo a tubugä bi Maimaituwa ena gäilisimo a tubugä vitala. **14** Giu i waila lava bi lisidemo i miya. Tama ena gäilisi namalina ke kita, Natuna laugemotina namalina, Tana Tamana lisinaäge i yovo, sagu bi giukauwa i waiwanavu.

15 Dyon ba tana taunana i giugiuwata bi kalinana dididiginemo i giugiuna gado, "Niga taunana e giugiuwatana gado, 'Tana muliguäge ya natonatona taunana i tausagana mote mai tagu, banina tana i miyamiya kaka tagu e tubugä."

16 Tana ena sagu wanawanavunemo ba tada matabuda kavisuvisu ya viteziteda. **17** Maimaituwa waiğake Mousis lisinaäge i giukamaäge yovoäge, bi sagu bi giukauwa ba Yesu Keliso lisinaäge i yovo. **18** Aiyai mote bamo Maimaituwa i kita, bi Natuna laugemotina tana kota Maimaituwa bi Tamana vaitena gemogemotidi, tana taunana Tamana lava lisidemo i kamagati.

Dyon Taukabulu i valele te tana mote Keliso (Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-18)

19 Diu babadidi Yelusalemmo, pilipilisi* gesaudi bi Livai damnemo lava a giukamaagedi, Dyon lisinemo bi sai talaye te tana ba aiyai.

---

* **1:19:** Pilisi ba sewasewa taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo.

²⁰ Diyon edi giu waimunena mote i daboke bi i giu waimaġati munaġena gado, “Tagu mote Keliso.” ²¹ Kamaina bi tedi ai talana gado, “Te tam ba aiyai? Tam Elaidiya, ee?”

Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Geġa, tagu mote Elaidiya.”

Bi tedi ai tala munaġena gado, “Te tam taunana tauwaiyawasana a labelabena, ee?”

Bi tana edi giu i waimunena gado, “Geġa.”

²² Tedi ena giu ai munena gado, “Tena ku giuwemai tam aiyai, bi tama ka munaġa te taugiukamaġemai ka giuvitedi. Tam bainewa kwa giugiu munaġem?”

²³ Bi Diyon Tauguwatana Aisaiya i giugiuna luvanemo edi giu i waimunena gado,

“Tagu taunana kalina kalakalalemo ya binabinauna gado,
‘Bada ena eta ko kadidimani.’”

²⁴ Kamaina bi Palisi a giugiukamaġedina Diyon ²⁵ ai talayena gado, “Bamoda tam mote Keliso ee Elaidiya ee tauguwatana, te bai aubaina lava kwa kakabuludi?”

²⁶ Bi Diyon edi giu i waimunena gado, “Tagu gaubemo lava ya kakabuludi, bi modomimo ba lava ġemota i moito saġana mote ko sibe. ²⁷ Tana taunana muliguġa ya natonato. Bi tagu mote e visu gulata te ena kaġesuma ġulevina ya kaikamaġedi.”

²⁸ Niga kauwidi matabudi ba Betenimo a tubuġa, Diyoudan Gaubina noi nevanemo bambo Diyon lava i kakabuludinemo.

Diyon Yesu ya giugiuwata

²⁹ Laġan i sako te Diyon, Yesu i kita lisinemo i natonato ba i giuna gado, “Ko kita, Maimaituwa ena sipu lauwalina, dobu lavedi edi gebogebu taukaikamaġena! ³⁰ Tagu niga taunana e giugiuwatana gado, ‘Lava muliguġa ya natonatona ba i saġa gulatana mote mai tagu banina, tana i miyamiya kaka tagu e tubuġa. ³¹ Tagu mote tana e sibe, bi bai aubaina gaubemo e kakabuluna ba banina tana Islael lavemi lisimimo ya kamagiġti.’”

³² Bi Diyon bai i kitakitana i giuwatana gado, “Tagu Aluwa Waiyawa e kita maibena gabubu malaġa i yovo te tana dabanemo i miya. ³³ Tagu yaġolo mote tana ya sibe bi Maimaituwa i giukamaġegu te lava gaubemo e kakabuludi bi i giuweguna gado, ‘Aluwa Waiyawa kaka ya yovo te lava dabanemo ya miyana kwa kita. Tana taunana kaka Aluwa Waiyawemo lava ya kabuludi.’ ³⁴ Diyon i giuna gado, “Tagu e kita bi ya giugiuwemi te tana taunana Maimaituwa Natuna.”

Diyon ena tauwaikaiwatana Yesu a kaiwata

³⁵ Laġan i sako munaġa bi Diyon kota ġome ena tauwaikaiwatana labu vaitedi a moimoito. ³⁶ Sauginemo Diyon i kita te Yesu i nato i nawananawa ba i giuna gado, “Temi labuġimi ko kita, noi taunana Maimaituwa ena sipu lauwalina!”

³⁷ Ĝome Diyon ena tauwaikaiwatana labu ena giu a vaivaiye ba Yesu a kaiwata. ³⁸ Yesu i tauvitale bi i kitedi tana a kaikaiwata ba i waitalayedina gado, “Temi labuġimi ba bai ko ġoyeġoye?” Bi tedi a giuna gado, “Labai. Niga giuna banina ba Tauwailovelove. Tam bambo ġome kwa miyamiya?”

³⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi labugimi ko nato kaka ko kita.” Kamaina bi a nawa te a kita bi suwala ba 4 koloki bi ġome Yesu vaitena a miya te i dudubala.

⁴⁰ Tedi labugidi Diyon ena giu a vaiye bi Yesu a kaikaiwatana, ġemota ba Saimon Pita tasina Endulu. ⁴¹ Endulu maġemota tuwaġħana Saimon i banavi bi i giuwena gado, “Tama Vinevinena ke banavi, tana taunana Keliso.” ⁴² Kamaina bi Endulu tuwaġħana Pita i waidoli tavaite Yesu lisinemo. Yesu, Pita i kita bi i giuwena gado, “Tam isam ba Saimon, Diyon natuna bi geġa te niganana ba tam isam Kipasi.” Niga isana ba ġemotina mai Pita bi banina ba ġakima.

Yesu, Filip bi Nataniyel i yogedi

⁴³ Laġan i sako ba Yesu i wainuwanoġoġota te ya nawa Galili Plovinsnemo. Tana Filip i banavi bi i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” ⁴⁴ Filip ba Betsaida lavana bi Endulu bi Pita kota mba malagaina lavedi. ⁴⁵ Filip, Nataniyel i banavi bi i giuwena gado, “Mousis ena waīgħake bi kota taugiwatana lavana a gilugilumiwatana ke banavi. Yesu ba Nasalet malagaina lavana, Diyosep natuna.”

⁴⁶ Nataniyel i waitalana gado, “Nasaletiġa ba bai visuvisuna kaka ya nato?” Bi Filip i giuna gado, “Kwa nato kaka matammo kwa kita.”

⁴⁷ Laġannem Yesu, Nataniyel i kita diyanemo i tavatava ba i giuna gado, “Niga ba Islael otina, tana lisinemo mote bamo kaiyovu.”

⁴⁸ Nataniyel i waitalana gado, “Tam bainewa bi tagu kuna sibegu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam Fig[†] kaina pakanemo e kitam muliġa kaka Filip i yogem.”

⁴⁹ Nataniyel giu i waimunena gado, “Labai, tam taunana Maimaituwa Natuna! Tam taunana Islael ena Ġalibona!”

⁵⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaġħana ba, banina tagu e giuwem te tam Fig kaina pakanemo e kitam. Tam kaka kauwa nananakidi kwa kitedina mote mai niga taunana.” ⁵¹ Yesu kota giu i wailautawina gado, “Giukauwa ya giugiuwem, tam kaka mala nuwawasana kwa kita, bi Maimaituwa ena aneya wawanaġa sa yovoyovo bi sa saġasaġa. Mba wawanina ba tagu Tana Taunana Natuna.”

2

Yesu gauba i voiyte i waila waen

¹ Laġan waifaioninem, Keina tauninem Galili Plovins nponem naġi soina i tubuġa. Bi Yesu tinana ba ġome. ² Yesu bi ena tauwaikaiwatana edi giu a giukamaġe te mba soinemo sa tava. ³ Laġannem waen i kovi ba Yesu tinana Yesu i giuwena gado, “Tedi edi waen i kovi.”

⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Waivini, tam kwa giugiuwegu te maso bai ya voiye bi tagu egħi sauga yaġolo mote i tava.” ⁵ Ĝome te Yesu tinana taupaula i giuwedina gado, “Bai yai utaniyemina mba ko voiye.” ⁶ Ĝome ba dubi wapedi 6 ai moitodi, bi Diu edi vaivai luvanemo mba edi anilaukoġa. Bi dubi ġemogemotaqba ba 100 lita luvana ai moitodi. ⁷ Yesu taupaula i giuwedina gado, “Gauba ko ledū bi niga dubidi koi wanavudi.” Kamaina bi ai wanavudi te gayagbulidimo. ⁸ Tana i giuwedina gado, “Ko yai'i vaidi bi ko nawa soi badana ko vite.”

[†] **1:48:** Fig kaina ba kitana maibena damaya kaina.

Yesu i giugiuna mainana a voiyē⁹ bi soi badana gauba i waila waenina i tegō lubuye bi mote i sibe te mba waenina bamō maīgā a tavaite, bi taupaula gauba tauyai'na taudiā a sibe. Kamaina bi soi badana lawlawewena i giuvai tabudimo¹⁰ bi i giuwenna gado, "Lava matabudi waen laukaina sa gegei tegō, bi laġannemo tauliso sa tegō te sa tegō gulata, mulinemo kaka waen tomatomana ko soiye. Bi tam waen laukaina kuna alalabe eete niganana."

¹¹ Niga malagaina Keina ba Galili Plovins nōponemo, ġome Yesu mataila dolidolina i voiye te ena ġailisi namalina i kamaġati bi ena tauwaikaiwatana ai sumāġe.

¹² Niga kauwina mulinemo ba Yesu tinana, tasitasina bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a yovo a nawa Kapeniyam malaginemō. Bi ġome a taumiya.

*Yesu Pali vanuwinemo tauwaikunekune i kwavivaidi
(Met 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)*

¹³ Gotona te maso Vawaitauli Soina* laġanна i tavana ba Yesu i saġa i nawa Yelusalemmo. ¹⁴ Tana lava i kitedi pali vanuwina ganakukuna nōponemo, kau, sipu bi gabubu a waikunekuneyedi bi lava ġesaudi ba mane teibolodimo a miya bi wali dobu manedi a senisenisidi. ¹⁵ Taunana aubaina, maġinemo anilaubit i voiye te sipu, kau bi lava matabudi i kwavivaidi te pali vanuwina didiyauna a pottiyovo kamaġe, mane tauvitaledi edi peni i laidabalalidi bi edi teibolo i vitaledi. ¹⁶ Tedi mabai gabubu a waikunekuneyedina i giuwedina gado, "Niga gabubudi ko kapotiyovodi, Tamagu ena vanuwa mote koma voiye te aniwakunekune gabuna." ¹⁷ Bi ena tauwaikaiwatana mba kauwina i tubutubuġa ba gilugilumina wadubona a noġotina gado, "Oo Bada, em vanuwa nuwaboyina ba Nopogu ya kalakalatina mai kai."[†]

¹⁸ Kamaina bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, "Bai matailina kwai lovemai bi ka kita te tam waibada kuna vai bi niga kauwidi matabudi kwa voivoiyedi?"

¹⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, "Niga pali vanuwina, ko dousuwasuwa bi laġan faiona nōpodimo ba ya keli munaġe."

²⁰ Tedi ena giu ai munena gado, "Niga pali vanuwina ba kwalabu 46 nōpodimo a keli, bi tam laġan faiona nōpodimo kwa keli, ee?"

²¹ Bi geġa te, Yesu pali vanuwina i giugiwenā ba tubuġina i giugiuwata. ²² Sauginemo Yesu pekimo i kenamoito mulinemo ba ena tauwaikaiwatana lisidimo bai i giugiwedina a noġotidi. ġome Yesu ena giu i giugiwedina bi gilugilumina wadubona ai sumāġe. ²³ Tana Yelusalemmo Vawaitauli Soinema, mataila i voivoiyedina lava wapewapedi a kitedi bi isanemo ai sumāġa. ²⁴ Bi Yesu mote lava i waisumaġedi, banina tana lava matabudi nōpodi i sibedi. ²⁵ Tana mote i ġoye te aiyai ya nato lisinemo bi lava ġesaudi edi kauwa ya giuve, barina tana lava nōpodi i sibedi.

3

Yesu Nikodimas i wailovelove

---

* ^{2:13:} Vawaitauli Soina Niga soina nōponemo Diu lavedi edi noġota i munaġa te wala Idipmo Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a pottiyovo kamaġena taunana a nogonogoti. Banina laġannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwina i vawaitauli te i nawanawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoysi. † ^{2:17:} Sale 69:9

¹ MBA ġome ba oloto isana Nikodimas, tana ba palisi* ġemota bi Diu lavedi edi bada. ² Dudubala ġemota i tava Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Labai, tama ke sibem te tam ba tauwailovelove, Maimaituwa lisinaġa kuna yovo. Tam matalia kwa voivoiyedina ba sa kakamaġtum te tam ba Maimaituwa vaitena.”

³ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibadana ima kita te ya tubuġa vitala kaka ya kita.”

⁴ Nikodimas i waitalana gado, “Lava magulina ba bainewa tinana bwaganemo ya solasaġa bi ya tubuġa munaga? Geġa, tana mote tinana bwagamo ima sola saġa bi ima tubuġa munaga.”

⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwem te aiyai mote Maimaituwa ena waibadamo ima sola saġa te tana gaubemo ya buluyovo bi Aluwa Waiyawa ya laivaliu munaġe kaka ya solasaġa. ⁶ Lava ya tubutubuġana ba tina bi tama edi ġowanemo ya tubutubuġa, bi aluwemo ya tubutubuġana ba Aluwa Waiyawemo ya tubuġa vitala. ⁷ Tam mote egū giu kumai nuwanaine, temi ba kamaina te ko tubuġa vitala. ⁸ Bamo maiga yavala ya lausuvena ba i ġoġegħejna mainana ya lausuve. Daguguna ko vaiyenba bi mote koma sibe te bamo maiga ya saġasaġa ee ya nawanawa. Mba mainana kota lava matabudi Aluwemo sa tubutubuġa vitalana mote kaka koma sibedi.”

⁹ Nikodimas i waitalana gado, “Mba ba bainewa?”

¹⁰ Yesu i giuna gado, “Tam ba Islael edi tauwailovelove, bi niga kauwidi mote kuma sibesibedi? ¹¹ Giukauwemo yà giugiuwem, tama bai ke sibesibena taunana ka giugiuwe, bi bai ke kitakitana ka giugiuwata bi geġa te ema giu yaġolo mote komai anine. ¹² Bi tagu dobu kauwidi kage e giugiuwatedi bi mote koi sumaġa te mala ena kauwa yà giuwemina ba bainewa koi sumaġa. ¹³ Aiyai mote i saġa i nawa malamo te Tana Taunana Natuna malaġa i yovoyovona taunana i munaġa malamo.”

¹⁴ Maibena Mousis, wala kalakalalemo kai modonemo mwata i kaikailagettina, mainana kota Tana Taunana Natuna sa kailageti, ¹⁵ te lava sa waisumaġena ba yawasana ilailala sa vai. ¹⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa dobu lavedi i ġoġe gulatiedi te Natuna lauġemotina i vitedi te mabai sa waisumaġena mote sima peki bi yawasana ilailala sa vai. ¹⁷ Maimaituwa Natuna i giukamaga yovogħi dobumo mote laukivigebogebi aubaina bi dobu lavedi waiyawasanid aubaina.

¹⁸ Tedi mabai Maimaituwa Natuna lauġemotina sa waisumaġena ba Maimaituwa mote ima pasilidi. Bi mabai mote simai sumaġe ba kaikana pasipasilidi, banina tedi mote Maimaituwa Natuna isanemo ai sumaġa.

¹⁹ Niga mainana kovoġa ya noyanoya: Maimaituwa ena yanayana ba dobumo i yovo. Bi lava waidudubala a ġoġe mote mai yana, banina edi kauwa a gebo gulata. ²⁰ Tedi mabai kauwa gebogebodi sa voivoiyedina ba yana sa dabodaboke. Bi mote kaka yanayanamo sima nato, banina a naila bi mote a ġoġe te edi gebogebi sa kamāġtidi. ²¹ Bi kota tedi mabai yawasana giugiu kauwinemo sa miyamiyana ba yanayanamo a nato, bi yanayana i laimaġtidi te bai sa voivoiyedina ba giukauwa te Maimaituwa sa vovoteyeteye.

Yesu bi Dyon taukabulu

²² Niga kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a potiyovo a nawa Diudiya plovins noponaga, bi ġome tana tedi vaitedi a miya

* ^{3:1:} Ba lava Mousis ena waiġoġe sa kitakita te sa kaiwata kauwe.

bi lava a kakabuludi. ²³ Diyon kota Ainonmo dobu Salim diyanemo i laulaukabulu, banina ġome ba gauba wapewapedi bi lava lisinemo a tava bi i kakabuludi. ²⁴ Niga kauwina mulinemo kaka Diyon biliwelokomo a sakonawe. ²⁵ Diyon ena tauwaikaiwatana ġesaudi Diu lavana vaitena laukoġa vaivaina dabanemo ai kagiu. ²⁶ Tedi a nato Diyon lisinemo bi a giuna gado, “Labai, kuna noġoti mba olotona Diyoudan gaubina noi nevanemo kuna giugiuwena, ba niganana ya laulaukabulu. Bi lava matabudi tana lisinemo sa nawanawa.”

²⁷ Gome Diyon giu i waimunena gado, “Lava mote bai ima voiye yababe te Maimaituwa bai noyana ya vitena kaka ya voiye. ²⁸ Temi taunana ko giu waimağtigu te tagu mote Tauwaiyawasana bi Maimaituwa i giukamägegu te e gei doli bi Tauwaiyawasana ba muliġa ya natonato. ²⁹ Lawelawé ba lawelawena aubaina.[†] Bi naġi soinemo lawelawé ena tau ya tavana ba ya labe bi yai beyavaiye. Bi laġannemo lawelawé kalinana ya vaivaiye ba ya yasisi gulata. Maibena tagu niganana e yasisi gulata bi nuwagu i kena.

³⁰ Tana ba kamaina te ya saġa gulata bi tagu ba yovoyovogu.

³¹ “Tana aiyai malaġa i yovoyovona ba i saġa gulatana mote mai lava matabudi. Bi tana aiyai dobumo, bi dobu ena kauwa ya giugiuwatedina ba tana dobu lavana. Tana malaġa i yovoyovona taunana i saġa gulatana mote mai lava matabudi. ³² Tana bai i kitekitedina bi i vaivaiyedina taudidi ya giugiuwatedi. Bi geġga te, lava mote ena giu koma waisumäge. ³³ Aiyai giudi i vayiedi bi i waisumägedina ba i sibe te Maimaituwa ba giukauwa. ³⁴ Tana taunana Maimaituwa i giukamäge te Maimaituwa giuna ya giugiuwe, banina Maimaituwa Aluwina tana i waiwanayu kauwe. ³⁵ Tamana ba Natuna i ġoġe gulate, taunana aubaina ġailisi i vite te bai matabudi yai badayedi. ³⁶ Tana aiyai Natuna ya waisumägena ba yawasana ilailala ya vai, bi aiyai Natuna mote ima waisumäge ba mote yawasana ima vai, bi Maimaituwa ena medi ba tana lisinemo.”

4

Yesu Sameliya waivinina vaitena ai giugiu

¹ Yesu i sibe te Palisi ba tana giuna a vaiye te tauwaikaiwatana wapewapedi nuwed i vitatedi bi i kakabuludina mote mai Diyon. ² Yesu mote aiyai i kabulu, bi ena tauwaikaiwatana taudiga lava a kakabuludi. ³ Bi sauginemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tana Diudiya Plovinsna i gose bi i munaġana Galili Plovinsnemo.

⁴ Mba nawanemo ba Sameliya noponaġa i nawa. ⁵ Tana Saika malagainemo i tava Sameliya Plovinsnemo. Bi mba malagaina ba Deikap natuna Diyosep wala ḡoġa ġaubona i vitezitena diyanemo. ⁶ Yesu i nawanawana eete, suwala modo balana bi nawa i poka, taunana aubaina tana Deikap ena gauba domna diyanemo i miyatulu.

⁷ Kamaina bi Sameliya waivinina i tava gauba yai'ina aubaina bi ġome Yesu waivini i giuwena gado, “Aee, gauba ku vitegu yà tego.” ⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ba a nawa taunimo kani gimelina aubaina.

⁹ Kamaina bi waivini i giuna gado, “Tam ba Diu olotona bi tagu ba Sameliya waivinina bi bainewa te lisigumo gauba tegona kwa waibaġay?” Niga waivinina mainana i giuna banina ba Diu lavedi bi Sameliya lavedi mote simai ġonāġona ġemota.

[†] 3:29: Lawelawena ba naġivaliu olotona bi lawelawé ba naġivaliu waivinina.

¹⁰ Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Bamoda Maimaituwa ena puyo vitezitena maso bi ku sibe te aiyai lisimmo tego ya waibağaye maso ba kunai bağı te tana yawasana gaubina i vitem.”

¹¹ Bi waivini i giuna gado, “Bada, dom i yovo gulata bi bai mwalinemo gauba kwa yaii. Bi gauba yawayawasanina baimo kwa vai? ¹² Tam bena kuna tausağı kaka ema magula Deikap, ee? Tana niga gaubina domna i vitemai, tana, natunatuna bi kota ena ġamoġamo niga ġome gauba a vaivai.”

¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Lava matabudi niga gaubina sa tegotegona ba gadodi ya magu munaġa. ¹⁴ Bi tedi mabai gauba ya vitedi bi sa tegona ba mote kaka gadodi ima magu munaġa. Niga gaubina ya vitedina ba mai tovosa laulapusuwalina te yawasana ilailala sa vai.”

¹⁵ Bi waivini Yesu i giuwena gado, “Aee Bada, gaubina ku vitegu ya tego te mote gadogu ima magu munaġa bi niga gaubina dommna waivelau muneġħana ya kaisako.”

¹⁶ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Kwa nawa te mwanem kwa giuwe bi ko nato munaġa.”

¹⁷ Bi waivini i giuna gado, “Tagu mwanegu geġga.”

Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa te tam mwanem geġga. ¹⁸ Bai kuna giuwena ba giukauwa te tam wala oloolot wapedi 5 kuna naġidi, bi niganana oloto vaitena ko miyamiyana ba mote tam mwanem.”

¹⁹ Bi waivini i giuna gado, “Bada, niganana kaka e sibe te tam ba taugiawatana. ²⁰ Tamatamamai niga oyanemo a laulaudune bi temi Diu lavemi ko giugiu te Yelusalem ba anilaudune gabuna.”

²¹ Yesu waivini i giuwena gado, “Waivini, kwai sumaqegu te sauga ya natonatona lava mote kaka Tamagu niga oyanemo e Yelusalemmo sima lauduneye. ²² Temi Sameliya lavemi mote ko sibe te aiyai ko laulauduneye, bi tama Diu lavamai ba ke sibe te aiyai ka laulauduneye, banina waiyawasana ba tama lisimaiġa ya natonato. ²³ Bi geġga te, sauga ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo kaka taulaudune giukiawid Tamada sa lauduneyena Aluwemo bi giukauwemo, mba laudunena tau-nana Tamada ya ġoyeġoye. ²⁴ Maimaituwa ba Aluwa. Bi taulauduneyena ba Aluwa Waiyawa ena ġailisimo bi giukauwemo sa lauduneye.”

²⁵ Bi waivini i giuna gado, “E sibe te tauwaiyawasana sa wai isana Keliso ba ya natonato, bi sauginemo i tavana kaka bai matabuna ya giuwemai.”

²⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tana taunana tagu vaitem ta waigiugiu.”

Yesu ena tauwaikaiwatana a tava munaġa lisinemo

²⁷ Mba taunana te ena tauwaikaiwatana a munamunaġa tava ba a kita bi a sove te Yesu ba waivini vaitena a waigiugiu. Bi mote aiyai i waitala gado, “Bai kwa ġoyeġoye e bai aubaina waivini vaitena ko waigiugiu?”

²⁸ Kamaina bi ġome waivini ena gauba dubina i gose kamaġe bi i munaġa taunimo bi lava i giuwedina gado, ²⁹ “Ko nato bi oloto ġemota ko kita. Tana bai matabudi wala e voivoiyedina i giu waimaġctidi. Tana taunana male Keliso?” ³⁰ Kamaina bi lava tauni a gose bi a nawu Yesu lisinemo.

³¹ Mba gavogavonemo ba ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tauwailovelove, bai maso kuna kani.” ³² Bi geġga te tana i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba temi mote ko sibe.”

³³ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana taudiġa ai giugiuna gado, “Lava ġesauda male kani i vite?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba taugiukamaġegu ena ġowana yà voye bi ena noya yài kovi. ³⁵ Temi wala ko giugiuna gado, ‘Nawalai 4 mulidimo ba vililubu laġannina ya tava.’ Tagu yà giugiuwemi te koi kita bi daibi ko kitedi a laubanina vililubu aubaina. ³⁶ Aiyai bi daibi ya vilivililubuna ba ena mai’ia ya vaivai. Bi mba vililubuna ba lava sa natonatomedina yawsana ilailālemo te damonemo ba tauwadi bi tauvililubu sa yasisi ġemota. ³⁷ Lava niga giuna sa giugiuwena ba giukauwa te, ‘Lava ġesau tauwadi bi lava ġesau tauvililubu.’ ³⁸ Tagu e giukamāġemti lava ġesaudi a wadiwadina nonoġina ko vilivililubu.”

Sameliya lavedi wapewapedi ai sumāġa

³⁹ Mba tauninemo Sameliya lavedi wapewapedi Yesu ai sumāġe, banina waivini i giuna gado, “Tana bai matabudi e voivoiyedina i giu waimaġatidi.”

⁴⁰ Sauginemo Sameliya lavedi a tava lisinemo bi ai baġa te maso vaitena a miya, taunana aubaina, Yesu ġome i miyana ba laġan labu. ⁴¹ Bi Yesu ena giumo kota lava wapewapedi ai sumāġa.

⁴² Tedi waivini a giuwena gado, “Tam bai kuna giugiuwena mote taunaġa kei sumāġe bi tama beyaotimaimo ke vaiye bi ke sibe te tana taunana dobu lavedi tauwaiyawasanidi.”

Yesu gabemani badana natuna olotona i waiyawasani

⁴³ Laġan labu a kovi mulidimo, Yesu Sameliya i gose bi i nawu Galilimo.

⁴⁴ Yesu tana taunaġa i giu munaġena gado, “Taugiwatana ena dobu otinemo mote kaka sima vivile.” ⁴⁵ Laġannemo Galili Plovinsnemo i tavatava ba Galili lavedi a giuvai, banina tana dolinemo Yelusalemmo, Vawaitauli Soinemo baibaġa i voivoiyedina a kitedi.

⁴⁶ Yesu i munaġa tava Galili Plovins nopenemo Keina malagainemo, ġome wala gauba i voye te i waila waen. Bi niga tavanemo ba gabemani badana ġemota ġome i tava bi natuna olotona sidasidana ba Kapeniyammo. ⁴⁷ Bi gabemani i vaiye te Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava Galili plovinsnemo. Tana i nawu lisinemo bi i waibaġa te maso i yovo natuna i waiyawasani, banina natuna i sida kauwa te nuwana peki.

⁴⁸ Yesu i giuwena gado, “Temi mote koma waisumaġa bi sauginemo mataila bi anisove kauwidi ko kitedina kaka koi sumāġa.”

⁴⁹ Bi gabemani badana Yesu i giuwena gado, “Aee, Bada, kwa yovo makai muliġa bi natugu ya peki.”

⁵⁰ Yesu gabemani ena giu i waimunena gado, “Kwa nawu, bi natum ba ya yawsana.” Oloto, Yesu ena giu i waisumaġe bi i munaġa i nawu. ⁵¹ Laġannemo i nawawanawa etamo ba ena taupaula a banavi bi a giuwena gado, “Natum ba i yawsana.” ⁵² Tana i waitalayedina gado, “Bai sauginemo natugu i yawsana? Maġo aubiga balanemo i yawsana.”

⁵³ Ġome kaka gomana tamana Yesu ena giu i noġoti te mba aubiganemo Yesu i giuwena gado, “Natum ba ya yawsana.” Taunana aubaina, tana bi ena vanuwa lavedi matabudi Yesu ai sumāġa. ⁵⁴ Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava munaġa Galili Plovinsnemo te niga taunana ba mataila wailabuna i voye.

5

Aniwaiyawasana topana

¹ Sauga ġesaunemo, Yesu i saġa i nawa Yelusalemmo, Diu lavedi edi soi aubaina. ² Bi ġome Yelusalemmo sипу ganakukuna mataetinemo ba topa, Alemik kalinedimo sa waiisana Betsada. Bi yoveyove wapedi 5 a moito kwaivivile. ³⁻⁴ Bi ġome ba lava wapewapedi sidesidedi a kenakena. Lavedi ba matapotepotedi, kaġenuwanokudi bi tunipekipekidi topa diyanemo a kenakena. ⁵ Bi lava ġemota kaġenuwanokuna i miyana ba kwalabu wapedi 38 a kovi. ⁶ Sauginemo Yesu mba olotona i kita i kenakena ba i sibe te tana walakana bambo i sida, bi i waitalayena gado, “Tam kuna ġoyeġoyena kwa yawasana, ee?”

⁷ Oloto sidasidana giu i waimunena gado, “Bada, laġannemo gauba ya laulaupusuwali saġa ba mote aiyai te ya sakko yovoġegu topamo. Tagu yovo yà kabikabiye ba lava ġesau ya geigei yovo.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku miyamoito, em kevana kwa vai bi kwa nawa.” ⁹ Noi taunana te oloto i yawasana, bi ena kevana i avali te i nawa.

Niga kauwina ba Diu edi Waiyawasi Laġannemo i tubuġa, ¹⁰ taunana aubaina Diu babadidi oloto i yawayawasanana a giuwena gado, “Niga ba Waiyawasi Laġannina, waigħekke mote i waianinem te em kevana kwa avali bi kwa nawa.”

¹¹ Tana giu i waimunena gado, “Oloto i waiwaiyawasaniguna i giuwengħu gado, ‘Em kevana ku vai bi kwa nawa.’”

¹² Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Mba aiyai lavana i giuwem te em kevana kwa vai bi kwa nawa?”

¹³ Bi oloto i yawayawasanana mote i sibe te aiyai i waiyawasani, banina Yesu lava kumdi nopolidq i vasoyavai.

¹⁴ Bi muliġa Yesu mba olotona i waiyawasanina Maimaituwa ena vanuwa nponemo i banavi bi i giuwena gado, “Kuna kita, tam niganana kuna yawasana. Gebogebo voiye munamunaġena kwa kaisako, male bai gebogebo otina lisimmo ya tubuġa.” ¹⁵ Kamaina bi olotona i nawa te Diu babadidi i giuwedi te Yesu ba tana i waiyawasani.

Natunemo ba yawasana ta vaivai

¹⁶ Bi Yesu niga kauwidi Waiyawasi Laġandimo i voivoiyedina dabedimo, Diu babadidi laukivigeboleboyena ai tubu. ¹⁷ Bi Yesu i giwedina gado, “Tamgu ba sauga matabuna i noyanoya bi yaġolo ya noyanoya te tagu kota vaitegu yà noyanoya.”

¹⁸ Niga giudi dabanemo, Diu babadidi a laulauyavyavi te maso Yesu ai peki, bi mote Waiyawasi Laġanna waidoukotona taunaġa bi i giugiu te tana Tama otina ba Maimaituwa bi kota tana Maimaituwa vaitena ġemogħemotidi.

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi te gomana taunaġa mote bai ima voiye te Tamana bai i voivoiyena ya kita kaka tana mainana ya voiye banina, Tama bai ya voivoiyena mainana kota natuna ya voiye. ²⁰ Bi Tama ba nuwana tabtabuna Natuna te bai matabuna i voivoiyedina i wailove. Bi kota kauwa nananakidi kaka yai love, te ya voiyyedina mba sa tausaġħana mote mai niga kauwidi bi temi male ko sove. ²¹ Tamana bainewa lava pekipekidi ya kakakenamoitodi bi yawasana ilailala ya vitedinedina kota mainana, Natuna lava mabai ya wainuwavisuyedina yawasana ilailala

ya vitedi. ²² Tamana mote aiyai ima etale bi ǵailisi matabuna ba Natuna i vite te tana kaka lava ya etaledi, ²³ te lava matabudi Natuna sa vivilena maibena Tamana sa vivivilena. Tana Natuna i giugiukamaǵena bi mote sima vivivile ba kota Tamana mote sima vivivile.

²⁴ “Bi giukauwemo yà giugiuwemi, te tedi mabai egu giu sa vaiye bi taugiuwamegu sai waisumaǵena ba yawasana ilailala sa vai bi mote etalemo sima moito. Tedi peki gabuna kaikana a gose bi a natona yawasana gabunemo. ²⁵ Bi giukauwa yà giugiuwemi, te sauga ya natonatona bi kaikana i tava te lava pekipekidi kaka Maimaituwa Natuna kalinana sa vaiye bi sa vaivaiye kauwena ba yawasana ilailala sa vai. ²⁶ Banina Tamagu ba yawasana pakana, bi yawasanina kota tagu Natuna i vitegu te lava lisigumo yawasana ilailala sa vai. ²⁷ Bi tana waibada i vite te yà lauetala banina, tana ba Tana Taunana Natuna. ²⁸ Niga giudimo mote koma tagugu, banina sauga ya natonatona ba lava matabudi kokowagemo kaka Natuna kalinana sa vaiye, ²⁹ bi pekimo sa kenamoito. Bi lava mabai visuvisu a voivoiyena kaka sa miya nonoǵa bi mabai gebogebi a voivoiyena kaka sa pwalaǵe nawedi kovoga gabunemo. ³⁰ Tagu mote tauguǵa bai yàma voivoiye, bi Maimaituwa i giugiuweguna luvanemo yà etaetala, bi aiyai e etalena ba didimanemo yà etaetale. Bi bai yà voivoiyena ba mote tagu egu ǵowanıa bi taugiuwamegu ena ǵowanıa yà voivoiye.”

Yesu ena noya taugiunawena

³¹ “Bi bamoda tauguǵa yà giuwataguna, ba bai yà giugiuwena mote giukauwa. ³² Bi lava ǵesauna tagu egu kauwa bi egu noya ya giuwatana ba e sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa. ³³ Temi tauwainoyanoya kona giukamaǵedi Diyón lisinemo bi giukauwa i giugiuwedina ba matabudi giukauwa te tagu i giugiuwatagu. ³⁴ Tagu mote lavaota edi giu yàma waianine bi Diyón e giuwatana banina ba, temi koi sumaǵa bi ko yawasana. ³⁵ Diyón ba maibena lampa a gabu bi i yanayana. Bi temi sauga watıǵena mba yanayanana konai nuwavisuye.

³⁶ “Tagu egu wailovelove bi mataila yà voivoiyedina a tausaǵa mote mai Diyón. Tamagu niga noyedi i vitegu bi yà voivoiyedina taudidi sa kakamaǵtigu te tagu tana i giukamaǵegu. ³⁷ Bi Tamagu taugiuwamegu mote bamo kalinana ko vaiye e matana ko kita bi tana taunana lava lisimimo tagu ya kakamaǵtigu, ³⁸ bi kota giuna mote nopomimo ima kenakena, taunana aubaina tana i giugiuwamegu mote koma waisumäge. ³⁹ Temi gilugilumina wadubona ko iyeiyevi kauwedin, banina ko wainoǵota te mba gome kaka yawasana ilailala ko banavi. Bi mote ko sibe te mba gilugilumidi matabudi ba tagu sa giugiuwatagu. ⁴⁰ Bi geǵa te, temi mote koma ǵoyeǵoye te ko nato lisigumo bi yawasana ilailala ko vai. ⁴¹ Tagu mote lavaota edi kasáǵesáǵe yàma waianine ⁴² bi e sibe te temi nopomimo ba mote Maimaituwa koma ǵoyeǵoye. ⁴³ Tagu ba Tamagu ena ǵailisimo dobumo e yovo bi geǵa te, temi ko dabababokegu. Bi bamoda lava ǵesauna isana vatona aubaina i tavana ba nuwavisumo ko giugiuval. ⁴⁴ Temi ko ǵoyeǵoye. Te lava sa kakasaǵesáǵemi bi temi maso Maimaituwa kona kasáǵesáǵena ba mote ko ǵoye. Mba mainana te bainewa tagu koi sumaǵegu? ⁴⁵ Bi komai noǵota te tagu kaka Tamagu matanemo yàma etalemi! Geǵa, temi Mousis kowai sumaǵena, tana taunana kaka temi ya etalemi. ⁴⁶ Bamoda Mousis konai sumaǵena ba tagu kota maso konai sumaǵegu, banina Mousis ba tagu i gilumiwatagu. ⁴⁷ Bi Mousis bai i

gilugilumina mote koi sumaäge, mba bainewa tagu bai ya giugiuwemina koi sumaäge?”

6

Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Mak 6:32, Luk 9:10-17)

¹ Lağan visa a kovi mulidimo, Yesu Galili topanemo wagaäge i nawa noi nevanemo, niga topana isana ̄gesauna ba Tabeliyasi.

² Bi lava kumdi tana a kaiwata, banina tedi mataaila a kita te sidesidedi i waiwaiyawasanidi. ³ Gome te Yesu i sağä i nawa oyamo bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a miyatulu. ⁴ Bi Diu lavedi edi Vawaitauli Soina lağanña ba kaikana i tavatava.

⁵ Lağannemo Yesu i kita te lava kumdi a sağasaäge lisinemo, ba Filip i waitalayena gado, “Bamo ̄gome kani ta gimeli te niga lavedi sa kani?” ⁶ Tana kaikana i sibe te bai ya voiye, bi Filip wailaulubuna aubaina te mai i waitala.

⁷ Kamaina bi Filip Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lisidemo 200 dinali* bi laipwatana vaitena kaka buledi ta gimeli te lava matabudi tai kanidi.” ⁸ Bi ̄gome ena tauwaikaiwatana ̄gesauna, Saimon Pita tasina Endulu, Yesu i giuwena gado, ⁹ “Niga gomenina olotona lisinemo ba buledi wapedi 5 bi iyana keikeilikidi labu. Niga kanina i ala ̄gaubo bi moğoi te lava wapewapedi tai kanidi?” ¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Lava matabudi ko giuwedi te sa miyatulu.” Mba dobuna ba waigidagidana aubaina te lava a miyatulu. Bi ̄gome ba olooloto wapedi maso ba 5 tausan. ¹¹ Kamaina bi Yesu buledi i legaudi te Maimaituwa i waiebo bi lava gidagida dabanemo a miyamiyana lisidimo i soiyedi, bi iyana kota mainana i soiyedi te a kani.

¹² Lağannemo lava a kani nonoäge mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niganana ko nawa te kani a kanikani sivudina ko laitupedi. Mote kani komai beyakuluye.” ¹³ Kamaina bi lava kani a kanikani sivudina ai ̄gemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi.

¹⁴ Lağannemo lava niga matalina a kitakita ba taudığa ai giugiuna gado, “Giukauwa te niga taunana taugiuwatana, wala a giugiuwena niganana dobumo i tava.”

¹⁵ Yesu i sibedi te tedi a ̄goyeğoyenä maso tana egalemo a voiye te i waiğalibona, taunana aubaina i vasoyavai munaäge te i nawa dabatuwa ̄gesaunemo.

Yesu topa dabanaäge i nawa

(Met 14:22-23, Mak 6:45-52)

¹⁶ Mba aubiganemo ba ena tauwaikaiwatana a munaäge yovo Galili topanemo, ¹⁷ ̄gome tedi wagamo a gelu bi a nawana Kapaniyam. Bi kaikana i dududubala bi Yesu yağolo mote lisidimo i tava. ¹⁸ Tedi a taunawanawa te yavalta dididiga i lausuve bi nisa wailabalabama i waitubu. ¹⁹ Lağannemo tedi waga a giu bi a nawanawa topa modonemo nuwedti tava ba Yesu, topa dabanaäge waga yawaninaäge i natonato a kita. Bi diyedimo i tavatava ba a naila kauwa. ²⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Wae tagu, koma nainaila.” ²¹ Bi ena tauwaikaiwatana a ̄goyeğoyenä maso a solusaäge wagamo ba i waimağemoti te waga dobu ̄gağaluna a nawanawanemo i solasaäge.

* ^{6:7:} Diu lavedi edi mane isana. Tabagibagi ena maiia nawalai wapedi 8 nopodimo ya vaina ba 200 dinali.

Lava kumdi Yesu a tavuğe

²² Lağan i sako bi lava kumdi noi nevanemo a gosegosedina ai laulaukita bi a nogoti te maço ba waga ġemota ota i moimoito. Bi waganemo mote Yesu i gelu bi ena tauwaikaiwatana taudığa a gelu te a nawa. ²³ Bi bamo Bada kani i kavisuvisu bi lava a kanikanina ġome, waga ġesaudi Tabeliyasığa a natonatona diyedimo a solasağı. ²⁴ Lağannemo lava kumna a kita te Yesu bi ena tauwaikaiwatana mote ġome, ba tedi Yesu tavuğena aubaina wagamo a gelu bi a nawa Kapaniyammo.

Yesu taunana yawasana buledina

²⁵ Bi lağannemo Kapaniyammo lava Yesu a banabanavi ba ai talayena gado, “Labai, bai lağannemo niga ġome kuna tava?” ²⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwa ya giugiuwemi, te temi ko tavutavuğeguna banina ba maço ei kanimi te kona kani nonoġa bi niganana kota ko ġoyegoyena ko kani munaġa. Bi geġa te, temi mataila e voivoiyedina mote banidi koma sibesibedi. ²⁷ Temi mote kani ota aubaidi koma noya, mba kanidi kaka sa gebogeb. Temi ba yawasana ilailalala kanina taunana ko noyae. Mba kanina ba Tana Taunana Natuna kaka ya vitemi, banina Tamada Maimaituwa ba tana i waianine bi ġailisi i vite.”

²⁸ Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Maimaituwa bai noyedi ya ġoyegoyena ka voiyedi?”

²⁹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena ġowana ba tana i giugukamaġena taunana koi sumaqe.”

³⁰ Kamaina bi tedi ai tala munaġana gado, “Mataila bai kwa voiye te tama ka kita bi kai sumaqem? Kota bai matailina kwa voiye? ³¹ Gilugilumina wadubonemu ya giugiu te ‘Eda magumagula wala kalakalalemo a bababala bi Mousis mala kanina i vitedi.”

³² Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te buledi malaġa i yovoyovona mote Mousis i vitevitemi bi Tamagu i vitevitemi. Bi tagu Tamagu taunana mala buledina giugukauwina ya vitevitemi. ³³ Bi buledi giugukauwina Maimaituwa malaġa i giugukamaġe yovoġena ba tana taunana dobu lavedi yawasana ya vitevitedi.”

³⁴ Tedi a giuna gado, “Bada, niga buledina lağan matabuna kwa vitemai.”

³⁵ Ĝome te Yesu i kamaġati munaġena gado, “Tagu taunana yawasana buledina. Tedi mabai lisigumo sa natonatona ba kani mote sima peki. Bi kota mabai sa waisumaġeguna ba gadodi mote sima magu. ³⁶ Bi ya giugiuwemi te temi ko kitakitaguna bi yaġolo mote koma waisumaġegu.

³⁷ Tedi mabai Tamagu i viteviteguna kaka lisigumo sa nato, bi lisigumo a natona mote kaka yáma kwavivai. ³⁸ Banina tagu malaġa e yovona mote egħi ġowana aubaina bi taugiukamaġegu ena ġowana voiyena aubaina. ³⁹ Bi Maimaituwa ena ġowana ba aiyai i viteviteguna mote ġemota ima paila, te lağan damonemo kaka tagu pekimo ya kakenamoitodi. ⁴⁰ Tamagu ena ġowana ba lava mabai Natuna sa kita bi sa waisumaġena, taudidi yawasana ilailalala a vai bi lağan damonemo tana kaka pekimo ya kakenamoitodi.”

⁴¹ Mba lağannemo Diu lavedi waipilipiliyena ai tubu, banina Yesu i giuna gado, “Tagu taunana buledi malaġa e yovo.” ⁴² Tedi a giuna gado, “Niga Yesu, Diyosep natuna, tada tinana bi tamana te sibedi. Bi bainewa te niganana i giu gado, “Tagu malaġa e yovo?” ⁴³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Taumiġa waipilipili ko kaisako. ⁴⁴ Lava mote aiyai ima nato lisigumo te Tamagu, taugiukamaġegu lava aiyai i natonatomena taunana lisigumo ya

tavaite. Te tagu kaka lağan damonemo pekimo yà kakenamoito munaäge. ⁴⁵ Maimaituwa tauguwatana ġemota niga mainana i giu, ‘Tedi matabudi kaka Maimaituwa yai lovelovedi.’ Bi mabai Tamagu kalinana sa vaivaiye bi giuna sa vovoteyete ba lisigumo sa nato. ⁴⁶ Mote aiyai Tamada i kita bi tana aiyai Maimaituwa lisinäga i yovoyovona, taunaga Tamada i kita. ⁴⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi te tana aiyai tagu ya waisumaägegunā ba yawasana ilailalala i vai. ⁴⁸ Tagu taunana yawasana buledina! ⁴⁹ Emi magumagula wala kalakalalelemo mana[†] a kani bi geğä te, matabudi a peki. ⁵⁰ Bi niga buledina taunana malağä i yovo. Tana aiyai bi ya kanina ba mote ima peki. ⁵¹ Tagu taunana buledi kenakena nonoğina malağä e yovo. Tana aiyai niga buledina ya kanina ba ya miya nonoğä. Bi buledina taunana tubuğigu yà vitevite munaäge te niga dobunemo lava yawasana kenakena nonoğina sa vai.”

⁵² Göme te Diu lavedi taudığa ai kagiuna gado, “Niga olotona ba bainewa tubuğina ya viteda te ta kani?”

⁵³ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te Tana Taunana Natuna tubuğina mote koma kani bi kwasinina mote koma tego ba temi yawasana mote kaka koma vai. ⁵⁴ Tana aiyai tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba yawasana ilailalala ya vai. Bi lağan damonemo tagu kaka pekimo yà kakenamoito munaäge, ⁵⁵ banina tubuğigu taunana kani giugiu kauwinä bi kwasinigu kota tegotego giugiu kauwina. ⁵⁶ Tana aiyai bi tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba tana nopo gumo ya miya bi tagu tana noponemo yà miya. ⁵⁷ Tamagu yawayawasanina i giukamaägegu te tana ena ġailisimo yà miyamiya, bi kota mainana tedi mabai tagu sa kanikaniguna ba egū ġailisimo sa miya. ⁵⁸ Niga buledina taunana malağä i yovo. Temi emi magumagula wala mana a kani, bi geğä te a peki. Aiyai bi niga buledina ya kanina ba tana kaka ya miya nonoğä.”

⁵⁹ Yesu niga giudi matabudi ba Kapaniyammo Diu lavedi edi bolu vanuwinemo lava i wailovelovedi.

Tauwaikaiwatana wapawapa Yesu a gose kamaäge

⁶⁰ Bi lağonnemo niga wailovelovedi a vaivaiyedi ba tauwaikaiwatana wapawapa niga mainana a giu, “Niga wailovelovenä ba i pilipili kauwa. Aiyai kaka wailovelovenä ya kaiwata.”

⁶¹ Yesu i sibe te tauwaikaiwatana yağolo te niga wailovelovenä a waipilipi-iliye. Kamaina bi i giuwedina gado, “Niga wailovelovenä ya kaka pilipili, ee? ⁶² Sauginemo Tana Taunana Natuna ko kita ya sağä ya nawanawa malamo wala ena animiyamo, ba bainewa koi noğota? ⁶³ Maimaituwa Aluwina taunana yawasana ya viteviteda bi tubuğä ba geğä. Tagu giu e giugiuwemina ba Aluwa yawasana ya natonatome. ⁶⁴ Bi geğä te, ġesaumi mote koma waisumäge.”

Pakanemo ba Yesu i sibedi te mabai mote sima waisumäge bi aiyai kaka tana ya sakoyovoğe. ⁶⁵ Tana giu i laumunağena gado, “Niga taunana aubaina e giuwemina gado, ‘Mote aiyai kaka ima nato lisigumo te Tamagu mabai ya viteviteguna taudidi lisigumo sa nato.’”

⁶⁶ Niga giudi mulidimo ba tauwaikaiwatana wapewapedi Yesu a gose kamaäge bi mote a kaiwata munaäge.

⁶⁷ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 a miyamiyana i waitalayedina gado, “Temi kota ko ḡoyeğoyena ko gosegü, ee?”

[†] **6:49:** Magumagula wala kalakalalemo kani isana mana a kani.

68 Bi Saimon Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, aiyai lisinemo ka nawa? Tam lisimmo yawasana giudi yawasana ilailalala sa vitevitemai. **69** Tama kei sumag̫em bi ke sibe te tam taunana Waiwaiyawim Maimaituwa lisinağ̫a yovo.”

70 Ġome te Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu ba 12 e vinemi bi geğ̫a te, modomimo ġemota ba aluwa gebogebona i suneg̫i.” **71** Yesu ba Saimon Iskaliyot natuna Diudas i giugiuwe. Tana 12 modomimo bi geğ̫a te, Yesu ya sakoyovoğe.

7

Yesu bi tasitasina

1 Niga wailovelovena mulinemo, Yesu Galili plovins noponağ̫a i nawa. Tana mote i ġoye te Diudiya plovinsnağ̫a ya nawa, banina Diu waibabadidi eta a tavutavuğe te sai peki. **2** Bi laġannemo Diu lavedi edi kape soina laġanna i tutuġelegele ba, **3** Yesu tasitasina a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose bi kwa nawa Diudiya plovinsnemo bi mataila kwa voiyedi te taukaiwatam sa kita. **4** Lava aiyai bi kauwa kandavonemo ya voivoiyedina ba lava mote sima sibe. Tam kuna ġoye te lava sa sibena ba mataila kwa voiyte dobumo lava sa kita.” **5** Tana tasitasina niga mainana a giuna, banina ba tana mote ai sumage. **6** Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu egū sauga kauwa mote i tava, bi sauga matabuna ba temi emi sauga bi nawa ko ġoyena te ko nawa. **7** Lava dobumo mote temi sima dabokemi, bi tagu sa dabokegu banina, tagu lava edi gebogebon yà giugiuwaimağ̫atidi. **8** Temi soinemo ko nawa. Tagu mote yàma nawa, banina tagu egū sauga kauwa mote i tava.” **9** Yesu niga mainana i giuwedi bi tana Galilimo i miyagwasa. **10** Bi ġome te tasitasina a nawanawa soimo ba tana muliğ̫a kandavonağ̫a i nawa. **11** Bi mba Soinemo ba Diu babadidi Yesu a tavutavuğe bi a waitalana gado, “Niga lavana bamo?”

12 Bi ġome lava kumdi ba a waikasakasavena. Ġesaudi a giuna gado, “Tana lava visuvisuna.” Bi ġesaudi a giuna gado, “Geğ̫a, tana lava ya aiai-wainawenawedi.” **13** Bi geğ̫a te, aiyai lavana mote Yesu i giugiuwaimağ̫ati banina, Diu babadidi a nailedi.

Yesu soimo ya wailovelove

14 Laġannemo soi nuwana kovi ba, Yesu i sağ̫a pali vanuwina ganakukuna nophonemo bi wailovelove i waitubu.

15 Ġome Diu babadidi a sove bi a giuna gado, “Niga lavana bainewa bi ena sibe i tausağ̫a? Tana mote i giluma bi sibe bamo i vai?” **16** Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote tagu egū wailovelove, bi taugiukamağ̫egu lisinağ̫a ya yovoyovo. **17** Tana aiyai Maimaituwa ena gówana ya voivoiyena, kaka ya sibe te wailovelove yà voivoiyena ba Maimaituwa lisinağ̫a ya yovoyovo, ee tauguğ̫a yà waitubudi. **18** Tana aiyai bi ena waibada ya giugiuwata, ba tana taunağ̫a isana kasağ̫esägena aubaina. Bi tana aiyai taugiukamağ̫ena isana kasağ̫esägena aubaina ya noyanoyana ba mote ima kaikaiyovu bi giukauwa ya giugiuwe. **19** Mousis ba waiğ̫ake i vitemi. Bi geğ̫a te, mote aiyai waiğ̫ake kuma kaikaiwata. Bi bai aubaina ko ġoyeg̫oye te koi pekigu?”

20 Ġome lava kumdi ena giu ai munena gado, “Tam ba aluwa gebogebona i suneg̫im! Ai yai waipekim ya ġoyeg̫oye?”

²¹ Yesu i giuwedina gado, “Tagu mataila ġemota e voiye bi temi matabumi kona tatava.* ²² Mousis i giuwemi te natunatumi oloolotodi ba kwapibwali ko vitedi, bi mba waiġakena mote Mousis i waitubu, bi nove emi magu-magulaġa i saġa. Bi avena te Diu lavedi edi Waiyawasi Laġanna bi temi natunatumi oloolotodi lisidimo kwapibwali ko voivoiye. ²³ Bamoda Diu lavedi edi Waiyawasi Laġannemo, gomana olotona lisinemo kwapibwali sa voyiena, ba Mousis ena waīgake mote sima wai doukoto. Bai aubaina Diu lavedi edi Waiyawasi Laġannemo oloto e waiyawasanina dabanemo lisigumo kona medi. ²⁴ Em tau ena kauwa kwa kita kauwe kaka muliġa bi kwa giu waiipoipo.”

Yesu tana taunana Keliso

²⁵ Mba giudi dabedimo te Yelusalem lavedi ġesaudi ai talana gado, “Niga olotona taunana sa ġoyeġoyena sai peki, ee? ²⁶ Tana debamo ya giugiuna bi mote bai lisinemo sima voivoiye. Bi wababada sa giugiu te tana taunana augunai Buyobuyona? ²⁷ Bi geġa te, tada ba te sibe te tana bamo maīga i tava, bi laġannemo Buyobuyona ya natona, ba mote aiyai kaka ima sibe te tana bamo maīga i nato.”

²⁸ Bi Yesu yaġolo Pali vanuwina ganakukunemo i waiwailovelove, bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Emaso, bena kona sibegu. Bi kona sibe te bamo maīga e tava, tagu mote egħi waibadamo e yovo. Bi taugiukamaġegu ba giugiukauwina, tana taunana i giukamaġegu bi temi mote tana ko sibe, ²⁹ bi geġa te, tagu e sibe, banina tagu tana lisinaġa te e yovo.

³⁰ “Mba giudi dabedimo tedi a ġoyeġoyena maso a pani, bi geġa te, tana ena sauga yaġolo mote i tava. ³¹ Bi lava kumdi nopolimo lava ġesaudi ai sumaqbi a giuna gado, ‘Temi mba Kelisona ko giugiuwena ya natona male mataila nananakidi ya voyedina mai niga lavana, ee?’ Geġa, Kelisona niga taunana i tava.”

Waibabada tauyava a giukamaġedi te maso Yesu a pani

³² “Gome palisi a vaiye te lava kumna tana ena kauwa a waikasakasavene ba Palisi bi pilipilisi edi babada Pali vanuwina tauyavena a giukamaġedi te Yesu sa pani.”

³³ Yesu i giuna gado, “Tagu ba laġani watiġena vaitemi ta miya munaġa kaka taugiukamaġegu lisinemo ya munaġa. ³⁴ Temi kaka ko tavuġegu bi mote koma banavigu, bi bamo ġome ya nawana ba temi mote ġemoġemotimi te ġome koma tava.”

³⁵ Bi Diu babadidi taudīga a waigiugiuna gado, “Niga olotona bamo ya nawa te tada mote tama kita? Male ya nawa Guliki dobudiġa eda lava sa miyamianemo te Guliki lavedi yai lovelovedi. ³⁶ Niga giuna i vatovatona gado, ‘Temi kaka ko tavuġegu bi mote koma banavigu, bi kota tagu bamo ġome ba temi mote ġemoġemotimi te koma nato.’ Mba giuna banina ba bai?”

Yesu taunana yawasana tovosina

³⁷ Soi dididiga damonemo, Yesu i moito bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Aiyai bi gadona i maguna ba ya nato lisigumo bi yawasana gaubina ya tego. ³⁸ Bi aiyai ya waisumaġeguna ba ya tego, banina gilugilumina i giuna gado, ‘Gauba yawayawasanina kaka tedi lisidiġa ya nuwaġini yovo.’”

* **7:21:** Niga matailina ba Waiyawasi Laġannemo oloto sidasidana i waiyawasan, Dyon 5:1-9.

³⁹ Yesu niga mainana i giuna ba, tedi mabai tana sa waisumāgena ba sauga mulīga Aluwa Waiyawa sa vai. Mba sauginemo ba Aluwa mote i yovo, banina Maimaituwa yağolo mote Yesu i lageti nawe malamo.

⁴⁰ Lağannemo tana ena giu a vaivaiyedi ba lava ġesaudi a giuna gado, “Giukauwa te niga olotona ba Taugiuwatana. Tana taunana te labelabe.”

⁴¹ Ġesaudi a giuna gado, “Tana taunana Keliso.”

Bi geġa te, ġesaudi ai talana gado, “Bainewa te maso Keliso Galiliġa ya nato? ⁴² Gilugilumina ya giugiu te Keliso ba Deividia ena tubulelesaġa ya nato, Betliġem tauninem Deividia ena animiyamo.” ⁴³ Kamaina bi Yesu dabanemo lava a dailidi. ⁴⁴ Ġesaudi a ġoye te maso a kaididi bi geġa te aiyai mote lisinemo bai i vojje.

Diu babadidi mote ai sumāġa

⁴⁵ Lağannemo Pali vanuwina tauyavena a munaġa nawa pilisi edi babada bi palisi lisidimo ba waibabada ai talayedina gado, “Bai aubaina mote ko pani natome?”

⁴⁶ Tauyava a giuna gado, “Mote bambo mainana lava ke vaiye i giugiuna mai niga lavana.”

⁴⁷ Ġome palisi ai talana gado, “Temi kota i aiwainawenawemi, ee?”

⁴⁸ Bambo kona kita te palisi ee waibabada mba lavana ai sumāġa? ⁴⁹ Geġa, niga lavedi kumdi Mousis ena waīgħake mote a sibe, taunana aubaina Maimaituwa ena medi kaka lisidimo ya yovo.

⁵⁰ Ġome palisi ġemota isana Nikodimas tana dolinemo i nawa Yesu lisinemo, tana ena lava i giuwedina gado, ⁵¹ “Eda waīgħake ya giugiu te lava mote tamai wawu yababe bi ta gei etale te kauwa banina ta gei sibe te tana bai i voiyewapa.”

⁵² Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi tam kota Galili lavam, ee? Gilugilumina kwa iyevina ba taugiuwatana mote Galiliġa ima nato.” ⁵³ Ġome te lava matabudi a dabbalala bi ai nawa ġemogħemota.

8

Waivini waimatawpana

¹ Kamaina bi lava matabudi a nawa, bi Yesu i nawa Oliv oyanemo. ² Lağan i sako olaolalemo Yesu i tava munaġa Pali Vanuwina ganakukunemo i miyatulu, bi lava matabudi a tava a miya kwaivivili bi waivelovedi i waitubu. ³ Bi i waiwailovelove ba waīgħake tauwailovelovedi bi palisi, waivini waimatawpana ai doli tavaite te lava kumna matedimo ai moito. ⁴ Bi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, niga waivinina ba i waimatawapa te ke pani tavaite. ⁵ Mousis ena waīgħake ya giugiu te mba mai waivinina ba ġakimemo ka laipeki. Bi tam bainewa kwa nogħonogħoti?”

⁶ Tedi a ġoyeġoyena maso bai giuna i vatowapa bi ai wawu. Bi geġa te, Yesu i laudulu ḥoġġi bi nimanemo i waigilugiluma. ⁷ Bi tedi yağolo te a waitala vitavitale, kamaina bi i miyamoito te i giuwedina gado, “Tam aiyai mote gebogebo ku vojje ba ġakima kwa gei pwalaġe noi waivinina lisinemo.” ⁸ Bi kota i laudulu munaġa bi ḥoġġi i waigilugiluma.

⁹ Mba giuna a vaivaiye ba lava matabudi ai nawa ġemogħemota, magu-magulidi a gei nawa. Yesu bi mba waivinina yağolo ġome i moimoito a gose kamaġġedi. ¹⁰ Yesu i taulageti bi waivini i waitalayena gado, “Waivini,

tauwaiwavum baiğā a nawa? Aiyai bamo ya miyamiya te yai wavum bi sai pekim ee geğā?”

¹¹ Bi waivini giu i waimunena gado, “Bada, geğā, mote bamo aiyai.”

Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Waivini, tagu kota mote yāmāi wavum te simai pekim. Kwa nawa bi gebona mote kuma voiye munäge.”

Yesu tana dobu ena yanayana

¹² Yesu palisi i giu munağedina gado, “Tagu ba dobu lavedi edi yanayana. Aiyai ya kaikaiwataguna ba yawasana yanānemo ya miya bi mote kaka waidudubalağā ima nawa.” ¹³ Bi palisi tana a giuwena gado, “Kuna kita, tam taumğā gode kwa giugiu munağem, bi bai kwa giugiuwena ba mote giukauwa.”

¹⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Geğā, avena te tagu tauguğā yā giugiu munağegu bi bai yā giugiuwedina ba giukauwa, banina tagu e sibe te bamo maiğā e tava bi bamo maiğā yā nawananawa bi temi mote ko sibe te bamo maiğā e tava bi bamo maiğā yā nawananawa. ¹⁵ Temi lavaota edi waikitamo lava ko kitakita waiipoipodi bi tagu mote aiyai lavana yāma kitakitawaiipoipo. ¹⁶ Bi tagu lava yā kitakitawaiipoipona ba giukauwemo, banina tagu mote tauguğā, bi Tamagu taugiukamağegu vaitena. ¹⁷ Emi waiğōke gilugiluminemo ya giugiu te tauwaimatamat labu bi bai giuna sa waianinenba giukauwa. ¹⁸ Tagu tauguğā aubaigu yā giugiu. Bi tauwaimatamatā gesauna ba Tamagu taugiukamağegu.”

¹⁹ Tedi ai talayena gado, “Te Tamamna bamo?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi mote tagu ee Tamagu ko sibe, bamoda tagu ko sibegu maso Tamagu vaitena kona sibe.” ²⁰ Yesu niga giudi i wailoveloveyedina ba Pali vanuwina ganakukunemo, sewasewa anisivudi diyanemo. Bi geğā te, mote aiyai i panı, banina ena lağan kauwa mote i tava.

Yesu dabanemo ai sağasağā

²¹ Yesu i giu munağedina gado, “Tagu yā nawa bi temi kaka tagu ko tavuğegu bi emi gebogebomo kaka ko peki. Bi bamomağā yā nawananawana ba temi mote kaka ġome koma tava.”

²² Te Diu lavedi edi waibabada ai talana gado, “Te tana taunağā yai peki munağē, ee?” Taunana aubaina, ya giugiu te tada mote tana ena aninawağā tama nawa.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi ba niga dobuna lavemi bi tagu ba malağā e yovo. Bi temi ba niga dobuna lavemi bi tagu mote niga dobuna lavagu. ²⁴ Bi yā giugiuwemi te emi gebogebomo kaka ko peki, bamoda mote koi sumağā te tagu ba Tana Taunana, temi kaka emi gebogebomo ko peki.”

²⁵ Bi tedi tana ai talayena gado, “Bi tam aiyai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maibena wala pakanemo e giugiuwemina. ²⁶ Bi emi kauwa dabedimo maso e etaetalemi. Bi mba mainana ba yā kagebogebogemi bi geğā te, taugiukamağegu ba giukauwa bi bai i giugiuweguna, taunana dobumo lava yā giugiuwemi.”

²⁷ Tedi mote a sibe te Yesu ba Tamana i giugiuwata. ²⁸ Taunana aubaina, Yesu i giuwedina gado, “Lağanñemo, Tana Taunana Natuna ko kailagetina, kaka ko sibe te tagu aiyai. Tagu tauguğā egū ġailisimo mote kaka bai yāma voiye bi bai Tamagu i wailoveloveguna taunana yā giugiuwe. ²⁹ Bi taugiukamağegu ba mote i gose kamäğegu, banina tagu lağan matabuna ena ġowəna yā voivoiyedi.” ³⁰ Yesu niga giudi i giuwedi bi mabai a vaivaiyena ba tana ai sumağē.

Giukauwa kaka ya kuvesim

³¹ Kamaina bi Diu lavedi mabai Yesu a waisumaġena, i giuwedina gado, “Bamoda temi bi tagu bai yà wailovelovemina ko kaiwata kauwedina, ba giukauwa te temi ba tagu egū tauwaikaiwatana. ³² Temi kaka giukauwa giudi ko sibedi bi giukauwina kaka gebogebomo ya kuvesimi.”

³³ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama Eiblaġam ena tubulelesa bi mote aiyai ena taupaula yababa, bi bainewa te tam kwa giugiu te tama waitaupaula yababemo ka potiyovo?”

³⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Tagu yà giugiu kauwemi, tana aiyai bi gebogebo ya voivoiyena ba gebo tana ya waibadababadye. ³⁵ Taupaula yababa mote vanuwa lavedi vaitedi sima miya gulata, bi vanuwa lavedi natuotidi kaka vaitena sa miya nonoġa. ³⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa Natuna ya kuvesimina ba kamaina i kuvesi kauwemi. ³⁷ Tagu e sibemi te temi Eiblaġam ena tubulelesa bi geġa te, eta ko tavutavu te tagu koi pekigu, banina giugu mote nopolimmo ima kenakena. ³⁸ Tagu Tamagu bai i wailovegħuna yà giugiuwemi bi kota temi mainana tamemi* bai i wailovelovemina mainana ko voivoiye.”

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Eiblaġam ba tama ema magula.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda temi Eiblaġam natunatuna, maso ba emi kauwa kona voivoiyedina mai tana ena kauwa. ⁴⁰ Tagu yà giugiuwemi te Maimaituwa bai i giuwegu bi e vaivaiyena yà giugiuwemi, bi bainewa te temi eta ko tavutavu te koi pekigu. Eiblaġam mote mai kauwidi i voiyedi. ⁴¹ Temi ba tamemi ena kauwa ko voivoiyedti.”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote keda, tama Tamamai ġemota. Tana taunana Maimaituwa.”

⁴² Yesu i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa bi Tamemi maso ba tagu kona ġoyegu, banina tagu Maimaituwa lisinemo te e yovo. Tagu mote nuwagħum e yovo, bi Maimaituwa i giukamaġegu. ⁴³ Bai aubaina giu yà giugiuwemina banidi mote koma sibesibedi? Banina ba temi bai yà giugiuwemina mote koma vaivaiye kauwedi. ⁴⁴ Temi ba tamemi taumudulele, taunana aubaina kona ġoje te tana ena ġowwana ko voiyedi. Pakanemo ba tana tauwaipeki bi giukauwa mote i kaiwata, banina tana lisinemo mote giukauwa. Laġannemo ya kaiyovuna mba tana kalina otina, banina tana tauwaikaiyovu bi kaiyovu tamedi. ⁴⁵ Tagu giukauwa yà giugiuwemi, bi geġa te, temi mote koma waisumaġegu. ⁴⁶ Bai gebona e voiye bi temi ko waiwavugu? Bi bamoda giukauwa yà giugiuwe, ba kamaina te koi sumaġegu. ⁴⁷ Maimaituwa natunatuna ba kalinana sa vaivaiye. Temi Maimaituwa kalinana vaiyena kona daboke, banina temi mote Maimaituwa natunatuna.”

Yesu i tausaġġana mote mai Eiblaġam

⁴⁸ Bi Diu lavedi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama ke giukauwa te tam Sameliya lavam bi aluwa gebogebona i sunegim.”

⁴⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Tagu mote aluwa gebogebona i sunegħiġi bi tagu Tamagu yà vivibile bi temi mote tagu koma vivibilegu. ⁵⁰ Tagu mote isagu kasaġġesāġena aubaina yàma noyanoya bi Tamagu ena ġowwana ba lava tana isana sa kasaġġesāġe, banina tana taunana taulauetala. ⁵¹ Giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai giugu ya vovoteyateyaena ba mote kaka ima peki.”

* **8:38:** Tedi tamedi ba taumudulele.

⁵² Ĝome Diu babadidi a giuwena gado, “Niganana kaka ke sibem te tam ba aluwa gebogebona i sunegim. Eiblağam i peki bi kota tauguwatana a peki bi tam kuna giu te aiyai bi em wailovelove ya kaikaiwatedina ba mote kaka ima peki. ⁵³ Te tam bena kuna sağā gulatana kaka tamamai Eiblağam, ee? Tana i peki bi kota tauguwatana a peki. Bi tam bena kwa sağā kamağedi, ee?”

⁵⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu tauguğā yà kasağe muñağeguna ba banina geğä. Bi temi ko giugiu te Tamagu ba emi Maimaituwa, tana taunana tagu ya kasağegu. ⁵⁵ Avena te temi mote ko sibe bi tagu ba e sibe. Bi bamoda tagu e giu te mote yà sibe ba yà waikaikaiyovuna mai temi. Bi tagu e sibe aubaina kalinana yà vovoteyeteye. ⁵⁶ Tamemi Eiblağam i yasisi gulata te egū nato saugina ya kita, tana i kita bi i wainuwavisu.”

⁵⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Tam mote yağolo kwalabu 50 ku vai bi kwa giugiu te Eiblağam kuna kita.”

⁵⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te mulığa kaka Eiblağam i tubuğana ba Tagu e miyamiya.”

⁵⁹ Ĝome lava ĝakima a legaudi te maso a laugakimina ba Yesu kan-davonemo i vasoyavai bi Pali vanuwina i gose.

9

Yesu, oloto matapotapotana mai i tubutubuğayena i waiyawasani

¹ Yesu i bababala ba oloto matapotapotana mai i tubutubuğayena i kita. ² Ena tauwaikaiwatanai ai talayena gado, “Labai, aiyai ena gebo i voiyen te niqa oltona mamapatapotana i tubuğā? Tana ena gebo ee tamana bi tinana edi gebo?”

³ Yesu i giuwedina gado, “Geğä, mote tana e tamana bi tinana edi gebo. Tana matana potapotana i tubuğana ba Maimaituwa ena ġailisi lisinemo ya kamağat. ⁴ Tada ba suwalemo taugiukamağegu ena noya ta voiyen, dudubala ya natonatona ba mote aiyai kaka ima noya. ⁵ Tagu dobumo yağolo yà miyamiya ba tagu taunana dobu lavedi edi yanayana.”

⁶ Niga giuna mulinemo ba Yesu doğamo i gelolo, i viliwainiginigi bi i vai te oloto matanemo i musu ⁷ bi i giuwena gado, “Kwa nawa bi matam Silowam Topanemo kwa koğä. Giu Silowam banina ba ‘giukamäge.’”

Kamaina bi oloto i nawa, matana i koğakoğä ba matana i yana, i waikita bi i nawa ena vanuwemo.

⁸ Diyanemo taumiya bi lava mabai wala a kita i waiwaigimanana a giuna gado, “Niga oltona taunana wala i miya bi i waiwaigimanana, ee?”

⁹ Lava gesaudi a giuna gado, “Tana taunana.”

Bi kota gesaudi a giuna gado, “Geğä, niga oltona kitana mai mba oltona matapotapotana.”

Kamaina bi oltona taunağä i giu bagibagina gado, “Tagu taunana.”

¹⁰ Tedi ai talayena gado, “Bainewa bi matam i yana?”

¹¹ Bi tana i giuwedina gado, “Oloto isana Yesu, doğa i gelolo, matagumo i musu bi i giuweguna gado, ‘Kwa nawa te Silowam topanemo matam kwa koğä.’ Ĝome e nawa matagu e koğekoğedi ba matagu a yana.”

¹² Bi tedi ai talayena gado, “Bi oltona bamo?” Bi Oloto i giuna gado, “Mote e sibe.”

Palisi oloto i yawayawasanana a laumulimuliye

¹³ Olotona matapotapotana a natome Palisi lisidimo. ¹⁴ Yesu doğa i gelolo wainiginigi bi oloto matapotapotana i waiyawasanina ba Diu lavedi edi Waiyawasi Lağannemo. ¹⁵ Taunana aubaina, Palisi oloto ai talaye te bainewa matana i yana. Bi tana i giuwedina gado, “Tana matagumo doğa viliwainiginigina i musu bi topamo e koğɑ te niganana yà waikita.”

¹⁶ Palisi ġesaudi a giuna gado, “Niga olotona kauwina i voyiena ba mote Maimaituwa lisinağɑ i yovo, banina tana eda Waiyawasi Lağanna ena waīgake i waidoukoto.”

Bi kota lava ġesaudi a giuna gado, “Gebogebo lavana mote luvana niga mai matailina ima voiye?” Ĝome te waimiyatauli i tubuğɑ.

¹⁷ Palisi oloto ai tala munağena gado, “Te ku giuwemai, niga olotona matam i kakayanana ba kuna sibe te tana aiyai?”

Bi oloto edi giu i waimunena gado, “Tana ba taugiuwatana.”

¹⁸ Diu babadidi yağolo mote ai sumağɑ te oloto matapotapotana mai i tubuğaye bi niganana ya waikita, taunana aubaina tamana bi tinana a giuwedi te a tava. ¹⁹ Bi ai talayedina gado, “Niga ba temi natumi, ee? Kona giu te matapotapotana i tubuğɑ, bi bainewa te niganana ya waikita?”

²⁰ Tinana bi tamana giu ai munena gado, “Tama natumai te ke sibe, tana matapotapotana i tubuğɑ. ²¹ Tana bainewa bi i waikita e aiyai matana i kayanana, tama mote ke sibe. Tana kaikana i didiga, koi talaye te taunağɑ aubaina ya giu.” ²² Tamana bi tinana Diu babadidi a nailedi taunana aubaina, niga giuna mainana a vato. Diu edi babada kaikana ai anina te lava aiyai Yesu ya kamağati te tana Buyobuyona ba bolu vanuwinemo sa kapotiyovo. ²³ Tamana bi tinana a naila, taunana aubaina a giuna gado, “Tana kaikana i didiga, koi talaye.”

²⁴ Kamaina bi oloto matapotapotana i yawayawasanana a giuve i te tava munağɑ bi a giuwena gado, “Maimaituwa matanemo kwa giukauwa, tama ke sibe te niga olotona i waiwaiyawasanimna ba gebogebo lavana.”

²⁵ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu mote e sibe, bamoda tana gebogebo lavana ee geğɑ, bi bai e sibena ba tagu matagu potapotana bi niganana yà waikita.”

²⁶ Bi tedi ai talayena gado, “Bai kauwina lisimmo i voiye? Bi bainewa matam i kayanedi?”

²⁷ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu kaikana e giuwemi bi mote ko vaiye. Bai aubaina ko ḡoyeğoye te ko vaiye munağe? Temi kota ko ḡoyeğoyena ena tauwakaiwatana, ee?”

²⁸ Ĝome tana a giuvitavitalena gado, “Tam mba lavana taukaiwatana bi tama ba Mousis taukaiwatana. ²⁹ Tama ke sibena ba Maimaituwa Mousis lisinemo i giugiu, bi niga lavana ba mote tama ka sibe te bamo maiğɑ i tava.”

³⁰ Olotona i giuwedina gado, “Konai sovegu te mba lavana mote ko sibe te bamomağıɑ i tava bi tana matagu i kayana! ³¹ Te sibe te Maimaituwa mote gebogebo lavedi ima vaivaiyedi. Tana ba tauvivilena bi ena ḡowana tauvoiyena lavedi kalinedi ya vaivaiyedi. ³² Wala nove pakanemo te niganana, bamo mote aiyai i vaiye te lava matapotapotana mai i tubutubuğayena ai yawasani. ³³ Bamoda niga lavana mote maso Maimaituwa lisinağɑ i yovo, ba maso mote bai i voiye.”

³⁴ Olotona giu dabanemo ba tedi a giuwena gado, “Tam gebomo kuna tubuğɑ bi kwai lovelovemai, ee?” Bi a kwavivai te i nawa.

³⁵ Yesu i vaiye te olotona bolomo a kwavivai bi lağannemo i banabanavi ba i waitalayena gado, “Tana Taunana Natuna kwa waisumağe ee geğə?”

³⁶ Bi oloto giu i waimunena gado, “Bada, ku giuwedu te mba aiyai lavana bi yái sumäge?”

³⁷ Yesu i giuwena gado, “Kaikana kuna kita, tana taunana niganana vaitena ko waigiugiu.”

³⁸ Oloto i giuna gado, “Bada, ya waisumägem!” Bi Yesu matanemo tuwapekana i waitupagwaligedî bi i lauduneye.

³⁹ Yesu i giuna gado, “Tagu niga dobunemo ba etala aubaina e yovo. Te tedi mabai sa noğonöğoti te mote a sibe kauwe ba matedi kaka sa yana bi mabai sa noğonöğoti munağđi te bena a sibe kauwa ba yağolo matedi potepotedi.”

⁴⁰ Ğome Palisi a vaiye te Yesu mainana i giugiu, ba ai talana gado, “Gode tama matamai potepotedi, ee?”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda matemi a pota maso ba waigebo geğemi, bi geğə te ko walkita, mba ko kakamağđitimi te temi ba gebogebô lavemi.”

10

Tauwailaba visuvisuna bi ena sipusipu

¹ Yesu i giuna gado, “Palisi, ya giugiu kauwemi te lava aiyai sipu edi ganakuku mataetinağđa mote ima valageta bi gavogavo gesaunağđa ya solasağđana ba tana taudanedanene bi taukoinene. ² Lava aiyai bi mataetağđa ya valavalagetana ba tana taunana sipu taulabedi. ³ Mataeta taulabena mataeta ya kaikamağđe te sipu taulabena ya valageta. Bi sipu taulabena ena sipu ġemoğđemotağđa isedi ya lauiyava bi kalinana vaiyegonena a sibe kauwe taunana aubaina, yai dolidi te sa potiyovo. ⁴ Tana ya doli bi ena sipusipu sa kaiwata, banina tana kalinana vaiyegonena a sibe kauwe. ⁵ Tedi lava gesauna mote kaka sima kaiwata, mba lavana kaka sa velau sa gose kamağđe banina, kalinana mote a vaiyegone.”

⁶ Yesu niga lautaulalana palisi i giuwedi bi geğə te, tedi giuna banina mote a sibe.

Yesu tana tauwailaba visuvisuna

⁷ Taunana aubaina, Yesu giu i laumunağđena gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te tagu taunana sipusipu edi mataeta. ⁸ Temi mabai kona gei tava bi Maimaitiwa ena dam lavedi kona labelabedina, ba temi taudanedanene bi taukoinene, taunana aubaina sipusipu mote emi giu a vaivaiyedi. ⁹ Tagu taunana mataeta, tedi mabai lisiguğđa sa solasağđana ba sa yawasana. Tedi sa solasağđa bi sa potiyovo te kani sa banavi bi góyogumo sa miya. ¹⁰ Bi taudanedene ya solasağđana ba ya danene, yai peki bi ya laukivibogebo. Bi tagu e yovona ba yawasana ko vai bi yawasanina ba yawasana tupana.

¹¹ “Tagu taunana sipu taulabedi visuvisugu. Sipu taulabedi visuvisuna ena yawasana ya nuwakamağđe te ena sipusipu aubaidi ya peki. ¹² Bi mane taubagibagiyena ba tana mote sipu taulabedi taunana aubaina, lağannemo tabei ya kita ya natonato ba ya velau sipusipu ya gosedi. Te tabei sipusipu ya suluvaidi bi yai dababalalidi.”

¹³ “Taubagibagi ba maiia aubaina ya noyanoya, tana mote sipusipu taulabedi te yai sasalanedi.”

¹⁴ “Tagu taunana tauwailaba visuvisugu, egu sipu e sibedi bi sipu tagu a sibegu. ¹⁵ Mainana kota Tamagu i sibegu bi tagu Tamagu e sibe. Bi tagu luvana egu sиписи аубайди ја peki. ¹⁶ Egu sipu gesaudi mote niga ganakukunemo, tedi vaitedi ја natomedi te kalinagu sa vaiye, te dam gemota ya tubuѓa, bi edi tauwailaba ғemota.

¹⁷ “Tamagu ya ғоyеѓoyeguna banina, tagu kaka egu yawasana ја vitekamaѓe bi kota ya vaimunaѓe. ¹⁸ Mote aiyai kaka egu yawasana ima vaikamaѓe. Tagu egu ғowana te egu yawasana ја vitekamaѓe. Bi egu ғailisi ya kenakena te egu yawasana ја vitekamaѓe bi kota egu ғailisi ya kenakena te ја vaimunaѓe. Niga taunana tamagu ena giuvavasaѓa i vitegu te ја voiyе.”

¹⁹ Laѓannemo Diu lavedi niga giudi a vaivaiyedi ba a daili munaѓedi. ²⁰ Lava wapewapedi a giuna gado, “Tana aluwa gebogebona i sunegi bi ya giugiu yababayaba. Bai aubaina kalinana ko vaivaiye?”

²¹ Bi geѓa te, gesaudi a giuna gado, “Niga mote mainana lava aluwa gebogebodi a sunesunegina kalinana. Aluwa gebogebona maso ғemoѓemotina lava matana potapotana i kayana, ee?”

Diu lavedi Yesu mote ai sumaѓe

²² Kamaina bi Pali Vanuwina Soina Yelusalemmo laѓanna i tava. Bi mba ba sinou bi taumata sauginemo, ²³ bi Yesu ba pali vanuwina didiyaunaѓa bi Solomon ena Yoveyove nonoponaѓa i nawananawa. ²⁴ Diu lavedi a tava te Yesu a dubutawi bi a giuna gado, “Kwa alamiya moimoisili, bamoda tam Buyobuyona te kwa giu otigemai?”

²⁵ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bena kaikaina e giuwemi bi temi mote koi sumaѓegu. Tagu anisove matailidi e voivoiyedina Tamagu ena ғailisimo, taudidi sa kakamaѓatigu. ²⁶ Bi geѓa te, temi mote koma waisumaѓegu banina, temi mote tagu egu sиписи. ²⁷ Bi tagu egu sиписи ba kalinagu sa vaivaiye, bi tagu e sibedi bi tedi tagu sa kaikaiwatagу. ²⁸ Tagu yawasana ilailala ја vitedi te mote sima peki, bi mote aiyai kaka ima kwayagu. ²⁹ Tamagu wailewapanina, tana ғailisi i vitegu te bai matabuna ја waibadaye. Bi mote aiyai kaka Tamagu nimanemo ima kwayavai. ³⁰ Tagu bi Tamagu ba tama lava ғemota.”

³¹ Kamaina bi Diu lavedi kota ғakima a laitupa munaѓa te maso a ғakimemo a laipeki ³² bi geѓa te, Yesu i giuwedina gado, “Tagu Tamagu i wailovegu te mataila wapewapedi visuvisudi e voiyedi. Bi temi bamod kauwidi dabedimo ko ғоyеѓoyena ko laipekigu?”

³³ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote kauwa visuvisudi kuna voivoiyedina aubaidi kama lauѓakimim bi em waidiboga дabanemo. Tam ba lava ota bi kwa giugiu te tam bena Maimaituwa.”

³⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kona sibe ee geѓa te emi Waiѓake gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, “Tagu e giu te temi ba dobu maimaituwidi.”* ³⁵ Te sibe te Maimaituwa kalinana ba giukauwa te i yovo Islael lavedi lisidimo. Bi tedi mabai niga giuna sa kulakulavitalena ba Maimaituwa i giu te tedi taunana dobu maimaituwidi.

³⁶ Tagu ba Tamagu i vinegu bi i giukamaѓegu te dobumo e yovo. Bi ја giugiu te tagu ba Maimaituwa Natuna. Bai aubaina ko giugiu te tagu ја waidiboga? Tagu mote yama waidiboga. ³⁷ Bamoda Tamagu ena

* **10:34:** Sale 82:6

gówana mote yàma voivoiye ba avena komai sumağegu. ³⁸ Bi bamoda temi mote tagu koi sumağegu ba anisove matalidì yà voivoiyedina taudidi koi sumağedi. Ğome kaka ko sibe te Tamagu ba Tagu nopolgumo bi Tagu ba Tamagu nopolnemo.”

³⁹ Ğome Yesu maso a kaididina ba tana i vasoyavai te i nawa.

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i munaga nawa Diyoudan gaubina noi nevanemo, wala Diyon taukabulu i laulaukuluna modomodonemo bi ġome i miya.

⁴¹ Ğome i miyamiya ba lava wapewapedi a tava lisinemo bi a giuna gado, “Diyon taukabulu mote mataila i voyiedi. Bi bai i giugiuwedina ba giukauwa te niga lavana i giugiuwata.” ⁴² Kamaina bi ġome lava wapewapedi Yesu ai sumağe.

11

Yasalesi ena peki

¹ Oloto isana Yasalesi i sida, tana ba Beteni lavana, Beteni ba Meli tinanatura Mata vaitena edi malagai. ² Niga Melina taunana Yasalesi sidasidana nuvuna, tana muliġa masi panepanena i ġini, Bada kaġenemo bi dabanemo i bakili.* ³ Kamaina bi Yasalesi nuvunuvuna labu Yesu ena giu a giukamaġena gado, “Bada, valeti kauwim ba i sida kauwa.” ⁴ Bi laġannemo, Yesu mainana i vaivaiye ba i giuna gado, “Niga sidanemo ba mote ima peki. Bi Maimaituwa ena ġailisi namalina ya kamagi. Te mba kauwinemo Maimaituwa Natuna kaka namala sa vite.” ⁵ Yesu ena ġoye ba Mata, Meli bi nuvudi Yasalesi. ⁶ Taunana aubaina, laġannemo i vaiye te Yasalesi i sida, ba tana mote i tava makai bi ġome kota laġan labu i miya. ⁷ Ğome te ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta munaga Diudiya plovinsnemo.”

⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Labai, maġoota Diu lavedi a ġo耶goyena maso ai pekim bi tam niganana munaga ġome kwa ġo耶goye, ee?”

⁹ Yesu i giuwedina gado, “Tada suwalemo noya ta voyiedi.† Lava mabai suwalaga sa nawanawana ba mote ġemogemotina te kaġedi simai tutudi, banina tedi dobu ena yanayana a kita. ¹⁰ Bi tedi mabai dudubalaġa sa nawana ba kaġedi sai tutudi, banina tedi lisidimo mote yanayana.” ¹¹ Niga giudi i tainuwataudi mulinemo bi i giuwedina gado, “Eda tau Yasalesi ba ya kenakena bi tagu yà nawa lisinemo bi yà lainuwesi.”

¹² Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, bamoda tana ya kenakena ota ba ya yawasana.” ¹³ Yesu ena giu banina ba Yasalesi i peki bi ena tauwaikaiwatana ai noġota benakage tana i kenakena ota.

¹⁴ Taunana aubaina, Yesu i giu otigedina gado, “Yasalesi ba i peki, ¹⁵ tagu ei nuwavisu te tagu mote ġome, banina temi koi sumağeguna aubaina. Niganana kaka ta nawa lisinemo.”

¹⁶ Kamaina bi Tomas (a waiisana Didimas‡) falona tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Kamaina te matabuda ta nawa bi Yesu vaitena ta peki.”

¹⁷ Bi laġannemo Yesu Betenimo i tavatava, ba i vaiye te Yasalesi tauywamo i kenana ba laġan 4 a kovi. ¹⁸ Beteni te Yelusalem ba manekina mote i lofa, maso ba 3 kilomita mainana. ¹⁹ Bi Diu lavedi wapewapedi a tava te Mata bi Meli ai nuwaubedi banina nuvudi i peki. ²⁰ Laġannemo Mata i vaiye

* **11:2:** Ingilisimo i giu te awa wapedi 12. † **11:9:** Ingilisimo i giu te awa wapedi 12. ‡ **11:16:** Alelik bi Guliki kalinedimo, isa Didimas banina ba laġalagħa.

te Yesu i natonato, ba i potiyovo i nawa te i banavi, bi Meli ba vanuwemo i miya. ²¹ Bi Mata, Yesu i giuwena gado, “Bada, tam maso bi niga ġome, tasigu mote maso i peki. ²² Bi tagu e sibe te bai niganana kwai baġayena ba Maimaituwa kaka ya vitem.”

²³ Yesu i giuwena gado, “Tasim kaka ya kenamoito munaġa.” ²⁴ Bi Mata giu i waimunena gado, “Tagu e sibe te kenamoito laġannemo kaka tana ya kenamoito.” ²⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Tagu taunana kenamoito bi yawasana. Tedi mabai bi sa waisumāġeguna ba avena te a pekina bi yaġolo te sa yawasana, ²⁶ bi lava miyemiyedi mabai sa waisumāġeguna mote kaka bai laġannemo sima peki. Niga giuna kwa waisumāġe ee geġa?”

²⁷ Bi Mata i giuna gado, “Bada, yà waisumāġem te tam taunana Buyobuona, Maimaituwa Natuna, dobumo kuna yovo.”

²⁸ Mata giu i waikovi mulinemo ba i munaġa vanuwemo, tasina Meli lisinemo bi nuwatauġa i tainuwatauna gado, “Meli, Labai i tava bi ya goyeġoyena ya kitam.”

²⁹ Bi sauginemo Meli giu i vaivaiye ba i miyamoito makai bi i nawa Yesu lisinemo.

³⁰ Bi Yesu yaġolo mote malagaimo i solasaġa bi tana bamō Mata i banabanavinem ġome i miyamiya.

³¹ Sauginemo Diu lavedi mabai Meli vaitena vanuwemo a wainuwaubana, a kita te maġemota vanuwa i potiyovo kamāġe, ba ai nogħot bena Meli i nawanawa tauyewamo ġaba aubaina, kamaina bi a kaiwata.

³² Laġannemo Meli i tava Yesu lisinemo bi i kitakita ba kaġe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliġed bi i giuna gado, “Bada, bamoda tam bi niga ġome, mote maso nuvugħi i peki.”

³³ Ġome Yesu i kita te Meli bi Diu lavedi a ġabāġaba ba tana nuwana i toitoi bi i wainuwaboya kauwa. ³⁴ Kamaina bi i waitalayedina gado, “Tana bamō ġome kona sako?” Tedi a giuna gado, “Bada, kwa nato bi kwa kita.” ³⁵ Ġome te Yesu i ġaba. ³⁶ Bi Diu lavedi diyanemo a moimoitona a giuna gado, “Kona kita, tana i ġoye gulate!”

³⁷ Bi lava ġesaudi a giuna gado, “Niga olotona lava matapotapotana i waiyawasani. Tana bi niga ġome maso ba Yasalesi i sagu te, mote maso i peki.”

Yesu Yasalesi pekimo i kakenamoito

³⁸ Ġome Yesu nuwana i toitoi munaġa bi i nawa tauyewamo, bi tauyewina mataetina ba ġakima dididiginemo ai dougudu. ³⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Ġakima ko kaikamaġe tabunemo!” Bi oloto pekipekina nuvuna tau-tuweġġina Mata i giuna gado, “Bada, niganana ba bovana i gebo kauwa, banina kaikana laġan 4 a kovi.”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu e giuwem ee geġa, bamoda tam kwai sumāġana ba Maimaituwa ena ġailisi namalina kwa kita?” ⁴¹ Kamaina bi ġakima a kaikamaġe tabunemo. Ġome Yesu i waikita saġa malamo bi i giuna gado, “Ebom, Tamagu, te kalinagu mote kuma vaivaiye kamaġe.

⁴² Tagu e sibe kauwem te tam sauga matabuna kalinagu kwa vaivaiye, bi bai e giuwemna ba niga lavedi sa moimoitona kedi nawamo te kalinagu sa vaive bi sai sumāġa te tam ba tagu kuna giukamaġegu.”

⁴³ Ġome Yesu giu i waiwaikovi ba i binauna gado, “Yasalesi, ku potiyovo!”

⁴⁴ Kamaina bi oloto pekipekina tauyewamo i potiyovo. Tana nimana,

kağena, kununa bi tunina matabuna galamo sumesumedi. Ğome Yesu i giuwedina gado, "Kokowaga galedi ko kaikamağedi bi ya nawa!"

Yesu kana pota a yesi te sai peki

⁴⁵ Diu lavedi wapewapedi Meli vaktiana aubaina a tavaratavana, tedi bai Yesu i voivoiyena a kita bi ai sumäge. ⁴⁶ Bi lava ġesaudi a nawa Palisi lisidimo bi bai Yesu i voyiena taunana sa tainuwataudi. ⁴⁷ Ğome pilipilisi edi babada bi Palisi, ai ġemotidi bi waibabada edi bolu a sako. Bi a giuna gado, "Tada niganana bai ta voiye? Niga olotona ba anisove kauwidi wapewapedi ya voivoiyedi. ⁴⁸ Bamoda tada bi ta kita kamağena ba lava matabudi tana sai sumäge. Mba sauginemo kaka Loum ġaviyidi sa tava te tada eda Pali vanuwina bi eda dobu sa kagebogebodi." ⁴⁹ Ğome edi tau ġesauna isana Kaiyapas, tana ba pilipilisi edi bada mba kwalabunemo. Tana i miyamoito bi i giuna gado, "Temi mote ko sibe te bai ko giugiuwe! ⁵⁰ Temi mote ko sibe, i visu te lava ġemota maso aubaida i peki bi matabuda te yawasana, kaka dobu matabuna sa kagebogebona." ⁵¹ Mba kwalabunemo, Kaiyapas ba pilipilisi edi bada. Bi niga giudi i vatovatodina ba mote nuwanemo i waitubudi. Bi Yesu Diu lavedi aubaidi ya pekina, taunana i giugiuwata. ⁵² Bi Diu lavedi mote taudīga, bi Maimaituwa natunatuna a dabababalalana ya natomedi, te yai ġemotidi bi dam ġemota ya tubuġa. ⁵³ Kamaina bi mba laġannemo te noi i nawana ba tedi Yesu kana pota a yesi te sai peki. ⁵⁴ Taunana aubaina, Yesu mote Diu lavedi matedīga i nawanawa. Bi ġome te i nawa Iflem malagainemo kalakalalele diyanemo, bi ġome ena tauwaikaiwatana vaitena a miya. ⁵⁵ Laġannemo Diu lavedi edi Vawaitauli Soina saugina i tavaratava ba lava wapawapa a tava Yelusalemmo ai ġemotidi. Bi Diu lavedi edi vaivaimo ba a vokaukauwa munaġedi muliġa kaka Vawaitauli Soina. ⁵⁶ Tedi yaġolo te Yesu a tavutavuġe, bi pali vanuwina didiyauna a moito kwaivivili bi edi lava ai talayedina gado, "Bainewa ko nogonogöt? Kona sibe te niga soinemo ya tava ee geġga?" ⁵⁷ Bi geġga te, pilisi edi babada bi Palisi giu a sako te aiyai bi bamō ġome Yesu i banavina ba ya kamaġti te sa pani.

12

Yesu masi panepanena kaġenemo a ġini

(Met 26:6-13, Mak 14:3-9)

¹ Muliġa kaka laġan 6 sa kovi te Vawaitauli Soina, bi Yesu i tava Betenimo Yasalesi ena animiyamo, Yasalesina taunana i peki bi Yesu i kakenamoito munaġe. ² Yesu i tava aubaina te tedi aubiga kanina a kanonoġi. Mata kani i yati bi Yasalesi, Yesu bi lava ġesaudi vaitedi teibolo diyanemo a kena giligidli bi kani i vite nawedi te a kani. ³ Kamaina bi Meli masi panepanena af lita luvana dubina mai'ina dididiga i natome bi Yesu kaġenemo i ġini. Bi dasbanemo i bakili bi vanuwa nopona ba masi panena i waiwananavu. Niga masina ba ġawaġawa isana nad masinemo a voiye.

⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota Diudas Iskaliot, tana taunana muliġa ya sakoyovoġe, i giuna gado, ⁵ "Mba masina maiina ba kwalabu ġemota ena maia^{*} luvana, temi maso kona kuneye bi manena lava wainuwatoitoidi kona vitedi." ⁶ Tana niga giuna i giuwena ba mote lava wainuwatoitoidi

* **12:5:** Diu lavedi lisidimo tabagibagi kwalabu ġemota noponemo i noyana, ba ena maia 300 denali ya vai.

sagudi aubaidi, banina tana ba taudanene. Bi kota tana ba mane baikina taulabena bi manenemo i laulaukulolasolu.

⁷ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Waivini ku kita kamaäge, tana niga kauwina i voyiena ba dobogu aubaina i kanonoğgi. ⁸ Temi lağan matabuna lava wainuwatoitoidi vaitedi ko miyamiya bi tagu ba mote lağan matabuna vaitemi tama miya nonoğga.”

Yasalesi kana pota a yesi

⁹ Lağannemo Diu lavedi kumdi a vaiye te Yesu ba Betenimo Yasalesi ena vanuwemo, ba tedi a tava lisinemo. Bi mote Yesu taunağga kitana aubaina bi kota Yasalesi vaitena. Banina Yesu, Yasalesi pekimo i kakenamoito munage.

¹⁰ Taunana aubaina, Pilisi edi babada ai ogatala te maso Yasalesi vaitena ai peki, ¹¹ banina Yasalesi dabanemo lava wapewapedi Diu babadidi a dabokedi bi Yesu a waiwaisumäge.

Yesu Yelusalemmo i solasağga

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Lağan i sako te lava kumdi vawaitauli soina aubaina a tava bi a vaiye te Yesu ba Yelusalem aubaina i sağasağga. ¹³ Taunana aubaina, lava galamo malugulugudi a legaudi bi a laupotiyovo etamo bi a binabinauna gado,

“Ousana! Kakavisuvisuna, BADA isanemo ya natonato!

Kakavisuvisuna Islael edi Ğalibona.”

¹⁴ Yesu donki lauewalina i banavi bi i geluye, gilugilumina wadubonemo niga mainana giu:

¹⁵ “Yelusalem lavemi koma naila,
ko kita emi ġalibona donki lauewalinem i gelu bi ya natonato.”

¹⁶ Niga giuna ena tauwaikaiwatana mote a sibe bi ena kenamoito mulinemo kaka niga giudi banidi a sibedi. Bi giudi ba tana a gilugilumiwata bi kota niga kauwidi banidi lisinemo a tubuga.

¹⁷ Mba lağannemo ba lava kumdi Yesu vaitena bi Yasalesi pekina tauywamo i kakakenamoitona a kita. Niganana mba lavedi taudidi giuna sa giugiunawe. ¹⁸ Taunana aubaina, lava kumdi mataila i voivoiyena a vaivaiye ba a nawa lisinemo. ¹⁹ Kamaina bi Palisi taudiğga ai giugiuna gado, “Niga mote bai ta maitibu, ko kita lava matabudi tana sa kaikaiwata.”

Yesu ena peki i gei giuwe

²⁰ Lava mabai a nawanawa Yelusalemmo Vawaitauli soina aubaina ba Gulik lavedi gesaudi vaitedi a nawa. ²¹ Tedi Filip lisinemo a tava bi tana ba Betsaida olotona, bi Betsaida ba Galili nophonemo bi ai bağanä gado “Ema tau, tama ka ġoyeġoyena Yesu ka kita.” ²² Ĝome te Filip i nawa Endulu i giuwe, bi labuġidi a nawa te Yesu a giuwe.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Saugina i tava te Tana Taunana Natuna namala sa vite.” ²⁴ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, bamoda witi pesina mote kuma wadi ba pesina mai ya kenakena. Bi lağannemo doğamo sa wadina ba ya peki, bi ya duga te pesi wapewapedi ya sivudi. ²⁵ Tedi mabai edi yawasana a nuwamunağedina ba sa kulayakasidi, bi mabai edi yawasana niga dobunemo a nuwakamağedina ba yawasana kenakena nonoğina sa vai. ²⁶ Tana aiyai bi aubaigu waiptaupaula i ġoyena ba ya kaiwatagu, te tagu bamo ġome ba egu taupaula ġome. Bi Tamagu kaka tana aiyai aubaigu ya waiptaupaulana ya kavisuvisu.

Yesu ena peki i giuwata

²⁷ “Niganana nuwapougu i yavi bi bena bai yà giuwe? Luvana yà giuna gado, ‘Tamagu, niga wainuwatoina saugina lisigumo kwa kaikamaäge.’ Bi geğä te taunana aubaina e yovo te wainuwatoina ya nawaye. ²⁸ Tamagu, tam taumäga isam aubaina namala kwa vai.” Kamaina bi kalina malaga i yovona gado, “Tagu kaikana isagu aubaina namala e vai bi niganana kota yà vai munaäge.” ²⁹ Lağannemo lava kumna kalina a vaivaiye ba ai noğota benakage palele, bi lava ğesaudi a giu te aneya i giu yovo Yesu lisinemo.

³⁰ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Niga kalinina i yovona ba temi ko ğailisina aubaina bi mote tagu. ³¹ Niganana ba etala saugina i tava, te Maimaituwa niga dobuna ya etale bi dobū tauwaibadayena[†] ya lauyovoğe. ³² Bi lağannemo dobumo sai daweguna kaka lava matabudi yà natomedina lisigumo.” ³³ Yesu niga giuna i giuwena ba bainewa tana ya pekina taunana i giuwata.

³⁴ Lava kumdi a giuwena gado, “Ema Waiğake ya giugiuwemai te Buyobuyona ba ya miya nonoğä. Bainewa bi kuna giu te Tana Taunana Natuna sai dawe? Bi Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

³⁵ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Yanayana ba temi lisimimo, kamaina te ko vai bi mote kaka vaitena koma miya gulata. Niga yanana kona vaina ba yananağä ko nawa. Mulığä kaka waidudubala yai kwestiwemi. Lava mabai dudubalağä sa nawanawana ba mote a sibe te baığä sa nawanawana. ³⁶ Yana kona vaina ba koi sumäge, te temi ba yanayana lavemi.”

Lağannemo Yesu giu i waiwaikovi ba i nawa tabunemo bi i miya moimoisili.

Lava mote Yesu ai sumäge

³⁷ Avena te Yesu anisove kauwidi wapewapedi matedimo i voyedbi yağolo te mote ai sumäge. ³⁸ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana ya tubutubuğä. Tana i giuna gado,

“BADA, aiyai ema giu ya waisumäge?

Bi BADA, aiyai lisinemo em ğailisi kwa kamağoti?”

³⁹ Taunana aubaina, lava mote Yesu ai sumäge, banina taugiuwatana Aisaiya laidalolo ğesunemo kota i giuna gado,

⁴⁰ “Bada lava i voyedbi te mote a kita banavi,

bi i voyedbi te nopodi a gududi, taunana aubaina sa kitakitana bi mote sima kita banavi. Bi mote sima sibegu ba mote sima nuwavitala lisigumo te tagu maso ei yawasanidi.”

⁴¹ Aisaiya niga giugiuwa i giuwena barina Yesu ena ğailisi namalina i kita, taunana aubaina i giuwata.

⁴² Avena te Diu babadidi wapewapedi Yesu ai sumäge, bi geğä te Palisi babadidi kedinawamo aubaina te tedi mote debamo a giugiuwata banina, bolu vanuwinemo male sa kapotiyovodi. ⁴³ Tedi sa ğoyeğoyena maso lava tedi a kasağesağedi. Bi mote sima ğoyeğoye te Maimaituwa tedi ya kasağesağedi.

Yesu ena giumo dobu ya etaetale

⁴⁴ Yesu kalinana dididiginemo i giuna gado, “Tana aiyai bi ya waisumägeguna ba mote tagu tauguğä ima waisumägegu bi taugiuwata mağegu vaitena ya waisumäge.” ⁴⁵ Tana aiyai bi ya kitakitaganba

[†] **12:31:** Dobu tauwaibadayena ba seitän

taugiukamağegu ya kitakita. ⁴⁶ Tagu dobumo e yovona ba yanayana, te lava matabudi sai sumağeguna ba mote waidudubalemo sima miya.

⁴⁷ “Bamoda lava egū giu sa vaiye bi mote sima voteyeteye ba tagu mote kaka yàma etaledi. Tagu e yovona mote dobu lavedi etaledi aubaina bi waiyawasanidi aubaina. ⁴⁸ Tedi mabai a dabokegu bi egū giu mote sima waianine, mba giunana kaka lağan damonemo ya etaledi. ⁴⁹ Niga ba giukauwa, banina tagu taugūga mote egū ǵailisimo yàma giugiu, bi Tamagu taugiukamağegu bai i giugiuvasağeguna taudidi yà giugiuwed. ⁵⁰ Bi tagu e sibe te ena giuvavasağba yawasana ilailala ya natome. Taunana aubaina, bai yà giugiuwena ba Tamagu i giugiuweguna mainana yà giugiu.”

13

Yesu ena tauwaikaiwatana kağedi i koğedi

¹ Muliğä kaka Wawaiauli Soina bi Yesu i sibe te sauga i tava te niga dobuna ya gose bi ya munäga Tamana lisinemo. Tana dobumo lağan matabuna ena tauwaikaiwatana i ǵoyeǵoye kauwedi. Bi i ǵoyeǵoyedina eete edi noya damonemo a tava.

² Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi aubiga kanina a kanikani bi Seitan ba kaikana Diudas Iskaliyot* nöponemo noğota gebogebona i sako te Yesu ya sakoyovoǵe, Diudas ba Saimon natuna. ³ Yesu i sibe te Tamana ǵailisi matabuna i vite te mwali matabudi yai badayed. Tana i sibe te Maimaituwa lisinäga i yovo bi kota ya munamunağä Maimaituwa lisinemo. ⁴ Kamaína bi kani nöponemo i miyamoito te ena kwama dabanemo i kotekotena i kaikamağe bi tauweli i vai te bwalinem i pani. ⁵ Bi gauba i vai te abomemo i ǵini bi ena tauwaikaiwatana kağedi i koğedi, bi tauweli bwalinem panipanina isunemo kağedi i bakilidi.

⁶ Bi Yesu, Saimon Pita lisinemo i tavatava ba Saimon i giuna gado, “Bada, tam bena kağegu kwa koğä, ee?”

⁷ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tagu bai niganana yà voivoiyena mote ku sibe bi muliğä kaka banina kwa sibe.”

⁸ Bi Pita i giuna gado, “Geǵä, kağegu mote kuma koğä.” Gome Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda kağem mote yàma koğä ba tam mote egū tauwaikaiwatana.”

⁹ Saimon Pita ena giu i waimunena gado, “Bada, mote kağegu taunağä kuma koğä, nimagu bi kunugu kota vaitedi kwa koğedi.”

¹⁰ Gome Yesu giu i waimunena gado, “Lava mabai kaikana a asiwana ba kağedigä sa koğedi, tunidi matabudi ba sabusabudi. Bi temi matabumi ba kona asiya bi geǵä te, ǵesäumi mote ko asiya.” ¹¹ Yesu kaikana i sibe te aiyai kaka ya sakoyovoǵe, taunana aubaina i giuna gado, “Matabumi mote laılaısa busabumi.”

¹² Lağannemo kağedi i koğakoğä kovidı ba ena kwama i kote munäge bi i munäga ena animiyamo. Bi i waitalayedina gado, “Tagu bai lisimimo e voiyeña banina kona sibe ee geǵä? ¹³ Temi ko waiisaguna gado, ‘Tauwailovelove.’ Bi ‘Bada.’ Bi mba ko giugiuauwa, lavana ba tagu taunana. ¹⁴ Niganana ba tagu emi Bada bi tauwailovelove, kağemi e koğedina ba temi kota mainana emi lava, kağedi ko koğedi. ¹⁵ Tagu kauwa ei lovemi te kona kita bi bai e voivoiyena mainana temi ko voiye. ¹⁶ Tagu

* **13:2:** Iskaliyot ba malagai isana bi mote Diudas isana wadubona.

giukauwemo yà giugiuwemi te taupaula mote edi bada sima saǵa kamaǵe, bi kota mainana tauwainoyanova mote ǵemoǵemotina te taugiukamaǵena ima saǵa kamaǵe.

17 “Temi niga giukauwidi niganana kona sibedi, bi ko miyaedina ba Maimaituwa kaka ya kavisuvismi.”

*Yesu sa sakoyovoǵena i gei giuwata
(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)*

18 “Tagu mote matabumi yàma giugiuwemi bi mabai e vinevinedina taudidi e sibedi. Bi gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba kamaina te ya tubuǵa, ‘Tagu aiyai vaitena ke kanikani ǵemotana mba lavana ya nuwavitala te yai ǵavyegu.’

19 “Bi muliǵa kaka kauwa sa tubuǵana bi tagu niganana yà giugiuwemi te laǵannemo bi sa tubuǵana ba temi koi sumaǵa te Tagu Mai Miyamiyagu.

20 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te lava aiyai e giukamaǵe bi aiyai lavana ya giugiuvaına ba tagu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu i giuvaiguna ba taugiukamaǵegu ya giugiuvaı.”

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

21 Niga giuna mulinemo ba Yesu nopena nuwaboya i wanavu bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te temi modomimo ǵemota kaka ya sakoyovoǵegu.”

22 Tedi ai nuwanaina bi ai matakita te aiyai lavana ya giugiuwe. **23** Bi Yesu ena tauwaikaiwatana mododimo ǵemota, taunana i ǵoyeǵoye kauwena diyanemo i miyamiya. **24** Kamaina bi Saimon Pita lava Yesu diyanemo i miyamiyana i laumatakamote bi i kasavenana gado, “Bada kwai talaye te lava aiyai ya giugiuwe?”

25 Ğome te ena tauwaikaiwatana i miyanato Yesu diyanemo bi i waitalana gado, “Bada, aiyai lavana?”

26 Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai buledi abomemo yà dakwa bi yà vitena mba taunana lavanana.” Kamaina bi Yesu buledi i vai te i waidakwa bi Saimon natuna Diudas Iskaliyot i vite. **27** Mba ǵome Diudas buledi i vaivai ba Seitan nopeno i sola saǵa. Bi Yesu, Diudas i giuwena gado, “Bai kwa noǵońogotina ba kwa voiyе makaıye.” **28** Bi tedi teibolomo a kanikanina, Yesu ba Diudas i giugiuwena lisidimo banina mote a sibe. **29** Bi Diudas ba mane taulabena, taunana aubaina ena lava ai noǵota bena Yesu, Diudas i giugiuwe te soi kanina ya gimala ee lava waiyamoyamonidi mane ya vitedi. **30** Ğome Diudas buledi i kanikani kovi ba tana i vapotiyovo te dudubalaǵa i nawa.

Yesu, Pita ena valele i gei giuwata

31 Laǵannemo Diudas i nawanawa mulinemo ba Yesu i giuna gado, “Niganana kaka Tana Taunana Natuna namalina ya laumaǵota. Maimaituwa namalina kaka Natuna lisinemo ya kamaǵoti. **32** Bi Natuna ena ǵailisi namalina kaka Maimaituwa ya vite. Bi mote ima lofa te Maimaituwa ena ǵailisi namalina Natuna ya vite.

33 “Natunatugu, tagu mote kaka vaitemi tama miya gulata. Temi kaka ko tavuǵegu bi mote koma banavigu. Bamomaǵa yà nawanawana ba temi mote luvemi te maiǵa ko nawa. Niga giudi ǵemotidi Diu babadidi e giuwedi bi niganana kota temi yà giugiuwemi. **34** Bi niganana waígoke valivaliuna yà vitevitmina ba: Emi lava, emi lava ko ǵoyedi, mai tagu e ǵoyeǵoyemina.

Taunana aubaina emi lava ko ġoyedi. ³⁵ Bamoda emi lava, ko ġoyedina kaka lava matabudi sa sibemi te temi ba tagu egu tauwaikaiwatana.”

³⁶ Bi Saimon Pita i waitalana gado, “Bada, bamo maiġa kwa nawanawa?” Ĝome Yesu ena i giu waimunena gado, “Tagu niganana bamo maiġa ya nawanawana ba tam mote ġemoġemotim te kwa kaiwatagu, bi muliġa kaka tam kwa kaiwatagu.”

³⁷ Pita i waitalana gado, “Bada, bai aubaina niganana mote yàma kaiwatam? Tagu e vononoġa te vaitem ta peki.”

³⁸ Kamaina bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam giukauwa te tagu aubaigu kwa peki, ee? Tagu giukauwemo yà giugiu te muliġa kaka kamkam ya ġabana bi tam kaka mala faiona kwa valele te tagu mote ku sibegu.”

14

Yesu ena tauwaikaiwatana i wainuwaubedi

¹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai nuwaboya, Maimaituwa koi sumagiġe bi kota tagu koi sumagiġegu. ² Tamagu ena vanuwemo ba nakanaka wapewapedi, bamoda gabu geġa tagu maso mote yà giuwemi. Niganana tagu ġome yà nawanawana kaka emi gabu yà kanonoġidi.

³ “Laġannemo yà nawa bi emi gabu yà kanonoġina ba yà yovo munaġa te matabumi yà doli nawemi egu animiyamo, te vaitemi ġome ta miya ġemota. ⁴ Tagu gabunemo yà nawanawana ba etana temi kona sibe.”

Yesu taunana Eta te Tamana lisinemo

⁵ Tomas i giuna gado, “Bada tama mote ke sibe te tam bamomaiġa kwa nawanawana, bi tama bainewa bi mba etana ka sibe?”

⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana eta, giukauwa bi yawasana ilailala. Aiyai mote Tamagu lisinemo ima tava, te tagu lisigumo ya tava kaka ya nawa Tamagu lisinemo. ⁷ Bamoda tagu kona sibeguna ba mainana kota Tamagu ko sibe. Niganana, bi noi i nawana ba temi tana kona sibe bi kona kita.”

⁸ Ĝome Filip i giuna gado, “Bada, Tamam kwai lovemainā kaka nuwamai ya kena.”

⁹ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Filip, vaitem te alamiya bi mote ku sibegu? Tana aiyai bi i kitaguna ba Tamagu i kita. Bi tam bai aubaina kwa giugiu te Tamagu yai lovemi? ¹⁰ Filip, mote ku waisumaġegu te tagu Tamagu noponemo bi Tamagu tagu nopogumo? Niga giudi yà giugiuwedina mote nuwagumo yàma waitubudi, tam kwa sibe te Tamagu nopogumo ya miyamiyanā taunaġa ena noya ya voivoiyedi. ¹¹ Sauginemo yà giuna gado, Tagu ba Tamagu nponemō bi Tamagu ba Tagu nopogumo ba kamaina te kwai sumagiġegu. Bi geġa ba, anisove kauwidī e voivoiyedina kwa kitedi bi kwai sumagiġegu. ¹² Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai bi i waisumaġeguna kaka bai e voivoiyedina mainana ya voyiedi. Bí tana kaka kauwa nananaka otidi ya voyiedi, mote mai niga kauwidī, banina Tamagu lisinemo yà nawanawana. ¹³ Bi tagu isagumo, bai ko waibaġayena, ba tagu kaka yà voiye te Tamana namalina ġaiġailisina Natuna lisinemo yà kamaġati. ¹⁴ Temi bai mwalina isagumo koi baġayena ba tagu kaka yà voiye.”

Yesu, Aluwa Waiyawa i giuwapaye

¹⁵ Bamoda kwa ġoyeguna, ba egū waiġake kwa voteyateyaedi. ¹⁶ Bi tagu kaka Tamagu yà baġa, te emi tausagu ġesauna ya vitemi te vaitena ko

miya nonoḡa. ¹⁷ Tana ba Aluwa Waiyawa, Maimaituwa ena giukauwa taukamaḡatina. Bi dobu lavedi mote luvana te simai anine, banina tedi mote a kita ee a sibe. Bi temi kona sibe te tana ba vaitemi bi nopolimmo kaka yà miya. ¹⁸ Tagu mote kaka yàma gose kamaḡemi maibena kedakeda bi lisimimo kaka tagu yà yovo munaḡa. ¹⁹ Bi laḡan watigena ba dobu lavedi mote sima kitagu. Bi temi kaka tagu ko kitagu, tagu e yawasana aubaina temi kota ko yawasana. ²⁰ Laḡannemo yà kenamoitona kaka temi ko sibe te tagu ba Tamagu nopolimmo, bi temi ba tagu nopolimmo bi tagu ba temi nopolimmo.

²¹ Tedi mabai egū waiḡake sai aninedi bi sa kaikaiwatedina mba taudidi tagu sa ḡoyeḡoyegu. Bi mabai sa ḡoyeḡoyeguna ba Tamagu kaka ya ḡoyedi, bi tagu kota tedi yà ḡoyedi bi lisidimo yà kamaḡati munaḡegu. ²² Kamaina bi Diudas (mote Diudas Iskaliyot) i giuna gado, “Bada, bai aubaina te tama lisimaimo kwa kamaḡatim bi mote dobu lavedi lisidimo kuma kamaḡatim?”

²³ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tana aiyai bi ya ḡoyeḡoyeguna ba egū wailovelove ya voteyeteyedi. Bi Tamagu kaka tana ya ḡoye, bi tama kaka ka nato lisinemo te vaitena ka miya. ²⁴ Tana aiyai bi mote ima ḡoyeḡoyegu ba egū wailovelove mote ima voteyeteyedi. Bi niga giudi ko vaivaiyedina ba mote nuwagumo yàma waitubudi, bi Tamagu i giugukamaḡeguna kalinana.

²⁵ “Temi yaḡolo vaitemi ta miyamiya, aubaina te niga giudi matabudi yà giugiuwemi. ²⁶ Bi laḡannemo emi Tausagu Aluwa Waiyawa, isagumo Tamagu ya giukamaḡena, ba mwali matabudi kaka yai lovelovemi bi bai matabudi e giugiuwemina kaka ya talawainoḡotimi. ²⁷ Bi tagu ba yà nawana bi nuwauba yà vitevitemi. Tagu nuwauba yà vitevitemina ba mote mai dobu lavedi sa vitevitemina. Taunana aubaina, temi mote komai nuwaboya bi nuwemi ima kuluva.

²⁸ “Temi kona vaiye, e giuwemina gado, ‘Tagu ba yà nawana, bi yà munaḡa yovo lisimimo.’ Bamoda ko ḡoye kauweguna, ba koi nuwavisit te Tamagu lisinemo yà nawana, banina Tamagu i saḡa gulatana mote mai tagu. ²⁹ Muliḡa kaka kauwa sa tubuḡana bi niganana yà giugiu wainonomi te koi sumaḡa, te bai e giugiuwemina ba giukauwa. ³⁰ Mote bamo gavogavo te lisimimo yà gagali gulata, banina niga dobuna tauwaibadayena kaikana ya tavatava. Tana mote ena ḡailisi tagu lisigumo ima kenakena. ³¹ Tagu Tamagu bai i giugiuvasaḡeguna taunana yà voiye, te dobu lavedi sa sibe te tagu ba Tamagu yà ḡoyeḡoye kauwe.

“Ko potiyovo bi ta nawa.”

15

Yesu taunana waen kaina

¹ Kamaina bi Yesu i giu munaḡana gado, “Tagu taunana waen kaina, bi Tamagu ba taubayau. ² Bi tagu modogumo, lagalaga mote sima votavota ba tana ya guledi bi lagalaga a votavotana ba ya gula yawasidi te sa vota gulata.

³ Temi kaikana kona visuvisu, banina tagu giu visuvisuna ei lovelovemi.

⁴ Te temi tagu nopolimmo ko miya, kota tagu temi nopolimmo yà miya. Bi waen kaina lagalagana mote kaka taudiḡa sima vota yababa, kamaina te waen kaina modonemo sa patuna kaka sa vota. ⁵ Tagu taunana waen kaina, bi temi ba lagalagana. Tedi mabai tagu nopolimmo sa miyamiya bi tagu tedi nopolimmo kaka sa vota gulata. Bi temi mote tagu vaitegu ba mote kaka koma vota. ⁶ Tana aiyai bi mote nopolimmo ima miyamiya, ba

tana maibena kai lagana nuwagasina sa pwalağe, bi ya pokipokina. Mba mai lagelagedi ba sa laitupedi te kaimo sai kalağosedi. ⁷ Bamote temi tagu nopogumo ko miyamiyana ba giugu nopolimo sa kenakena, bi bai ko góye bi koi bağayena ba tagu kaka yà vitemi. ⁸ Lagannemo ko votavota gulatana, ba temi ko kakamağotimi te egū tauwaikaiwatana. Mba votanana taunana Tamagu namalina ya kakamağotati.

⁹ “Tamagu ya góye góyegoye, mainana kota tagu temi yà góye góyem. Temi niganana ba egū góyem ko miya. ¹⁰ Bamoda egū giuvavasağā ko voteyeteyedina ba temi kaka tagu egū góye nopolimo ko miya, maibena tagu Tamagu ena giuvavasağā e voteyeteye bi ena góyem yà miyamiyana. ¹¹ Bi tagu niga giudi e giuwemi te yasisigu nopolimo ya kena bi ko yasisi nonoğā. ¹² Niga taunana egū giuvavasağā: Temi emi lava ko góyedina mai tagu yà góye góyemina. ¹³ Bi góye laukaina ba tana aiyai ena yawasana ya vitevite munağena ena lava aubaidi. ¹⁴ Bamoda temi tagu egū lava ba egū giuvavasağā ko kaiwatedi. ¹⁵ Tagu mote yàmai isemi taupaula, banina taupaula edi bada bai ya voivoiyena mote a sibe. Taunana aubaina, yà wailisemina egū lava, banina Tamagu bai matabudi i wailoveloveguna ba temi ei lovelovemi. ¹⁶ Temi mote tagu ko vinegu bi tagu temi e vinemi bi e giukamağem te ko vota. Bi mba votedi ba sa kena nonoğā. Taunana aubaina, isagumo bai gesauna koi bağayena ba Tamagu kaka ya vitemi. ¹⁷ Niga taunana egū giuvavasağā: Temi emi lava ko góyed.”

Dobu lavedi Yesu ena tauwaikaiwatana a dabokedi

¹⁸ “Bamoda dobu lavedi sa dabokemina ba ko noğoti te tagu dolinemo a gei dabokegu. ¹⁹ Bamoda temi dobu lavedi edi miyamiyamo ko miyana ba dobu lavedi sa góyemina mai tedi edi lava otidi. Bi geğä te, temi niga dobunemo e vinekamağem te mote niga dobuna aubaina. Taunana aubaina, dobu lavedi kaka temi sa dabokem. ²⁰ Tagu niga giudi e giugiuwemina ko noğotidi, ‘Taupaula mote kaka ena bada ima sağā kamağe.’* Bamoda lava sa laulaukivigebogeboyeguna ba kota temi sa laukivigebogeboyem. Bamoda egū wailovelove sa vovoteyeteyedina ba temi kota emi wailovelove sa voteyeteyed. ²¹ Bi lava kaka sa laukivigebogeboyem, banina temi ba tagu aubaigu. Bi tedi mote a sibe te aiyai i giukamağegu. ²² Bamoda lisidimo mote maso e nato bi e lauguguya, ba gebogebo wavuna maso mote a avali. Bi niganana mote gebogebomo simai papa, banina tagu kaikana lisidimo e lauguguya. ²³ Tana aiyai bi ya dabodabokeguna ba kota Tamagu ya dabodaboke. ²⁴ Tagu mataila nananakidi et voiyedi a kitekitedina ba mote bamo aiyai mainana i voiyedi. Bamoda tagu mote maso matailidi et voiyedi ba maso mote gebo wavuna a avali. Bi geğä te, tagu niga matailidi e voivoiyedina a kitedi, bi yağolo te tagu bi Tamagu sa dabodabokemai. ²⁵ Niga ba edi waiğķe gilugilumina wadubonemo banina ya tubutubuğā. Gilugilumina i giuna gado, ‘Tedi mote bai gebona lisigumo a banavi bi tagu a daboke yababegu.’†

²⁶ “Tamagu kaka tausagu Aluwa Waiyawa yà giukamağe yovoğe. Aluwina taunana giukauwemo yai eta doliyemi bi tagu ya giuwaimağotigu. ²⁷ Bi temi kaka lava gesaudi lisidimo tagu ko giuwatagu, banina pakanemo ba temi tagu vaitegu.”

* **15:20:** Diyon 13:16. † **15:25:** Sale 35:19, 69:4.

16

¹ Bi Tagu bai matabuna e giuwemi te temi mote waisumaǵa koma kaisako.
² Bi temi kaka bolu vanuwinemo sa kwavivaimi, bi saugina ya tavana ba lava aiyai i waipekimina ba ya wainoǵota te bena Maimaituwa ena noya ya voivoiye. ³ Tedi kaka niga mainana kauwidi sa voyiedi, banina Tamagu bi Tagu mote a sibemai. ⁴ Tagu niga kauwidi e giuwemi te sauga ya natonatona niga kauwidi sa tubuǵana, ba bai e geigei giuwemina ko noǵotidi. Tagu pakanemo mote yà giuwemi, banina tagu temi vaitemi.

Aluwa Waiyawa ena noyanoya

⁵ Tagu niganana yà nawananawana taugiukamaǵegu lisinemo bi geǵa te, mote aiyai kuma waitalayegu gado, “Tam bamo kwa nawananawa? ⁶ Bi banina niga giudi e giuwemi, taunana aubaina te ko waiwainuwaboya. ⁷ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, temi emi visu aubaina te tagu yà nawa. Bamote tagu bi mote yàma nawa ba emi Tausagu mote kaka lisimimo ima yovo. Bi yà nawana kaka Tausagumi yà giukamaǵe yovoǵe. ⁸ Bi laǵannemo ya yovona ba dobu lavedi yai lovelovedi te edi gebogebos sibedi, didimana voyiedi sa sibedi bi kovoǵa ya natonatona sa sibe. ⁹ Bi gebogebos giuna ena yawanimo ba, banina lava mote tagu sima waisumaǵegu. ¹⁰ Bi didimana voyiena ena yawanimo ba niga mainana, banina tagu yà nawananawa Tamagu lisinemo bi temi mote koma kitagu. ¹¹ Bi etala ena yawanimo ba, banina Maimaituwa kaikana niga dobuna tauwaibadayena i lauyovogé.

¹² “Bi giu i wapa te maso e giuwemi bi temi mote luvemi te koma sibe kovidí. ¹³ Laǵannemo giukauwa Aluwina ya yovona, kaka giukauwemo yai eta doliyemi. Tana mote taunaǵa ena ǵailísimo ima gagali bi lisigumo bai ya vaivaiyena taunana ya gagaliye bi kauwa bai muliǵa sa tubuǵana taudidi ya giuwemi. ¹⁴ Tana bai lisigumo ya vaivaiyena taunana ya giuwemi te namala ǵaigailisina ya vitegu. ¹⁵ Bi bai matabuna Tamagu lisinemo ba tagu aubaigu, taunana aubaina tagu e giuna gado, ‘Aluwa Waiyawa lisigumo bai ya vaivaiyena taunana lisimimo ya kamaǵotidi.’ ”

Nuwaboya ya nuwavitala te yasisi

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Temi sauga watiǵena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaǵegu.”

¹⁷ Ena tauwaikaiwatana taudiǵa ai giugiuna gado, “Tana i giuwedana gado, ‘Temi sauga watiǵena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munaǵegu.’ Niga giuna banina ba bai? Bi kota i giuna gado, ‘Banina tagu yà nawananawa Tamagumo.’ Niga giuna banina ba bai?” ¹⁸ Tedi yaǵolo te a waitalana gado, “Niga giuna, ‘Sauga watiǵena.’ Mba banina bai? Tada mote ta sibe te tana bai ya giugiue.”

¹⁹ Bi Yesu i sibe te tedi a ǵoyeǵoyena tana sai talaye, taunana aubaina i giuwedina gado, “Tagu e giuwemi te, laǵan watiǵena mote kaka koma kitagu bi mote lofana te ko kitagu. Temi niga giuna taunana ko waitalapiye, ee? ²⁰ Tagu giukauwa yà giugiuwemi, te temi ba ko ǵoba bi koi nuwaboya. Bi dobu lavedi ba sa yasiyasisi, temi ba koi nuwatoi bi emi wainuwatoi kaka ya nuwavitala te ko yasisi. ²¹ Laǵannemo waivini nuwana wainatuna ba yavi ya vai, banina ena waibewa saugina i tava, bi gomana i tubuǵana mba yavina i kovi. Tana ya yasisi banina gomana dobumo i tubuǵa. ²² Mba kauwina ǵemotina kota mainana lisimimo ya tubuǵa. Te temi niganana ko wainuwaboya bi tagu kaka yà kita munaǵemi te ko yasisi bi emi yasisina mote aiyai kaka lisimimo ima kaikamaǵe.

²³ “Mba lağannemo temi mote kaka bai ğesauna lisigumo komai bağaye. Tagu giukauwemo ya giugiu te isagumo bai koi bağayena Tamagu lisinemo ba ya vitemi. ²⁴ Temi yağolo mote isagumo bai koi bağaye eete niganana. Bi niganana koi bağana ba ko banavi bi koi nuwavisu gulata.”

Dobumo Vawaiuba

²⁵ Tagu niga kauwidi lautaulalamo e giugiuwedi. Bi sauga ya natonato kaka Tamagu giuna ya giu otığemi bi mote lautaulalamo yàma giu. ²⁶ Bi mba lağannemo temi kaka isagumo Tamagu koi bağ a bi tagu mote temi aubaimi tana yàmai bağ a. ²⁷ Bi Tamagu taunana ya ȝoyeȝoyemi, banina temi tagu ko ȝoyeȝoyegu bi konai sumaȝegu te tagu Tamagu lisinaȝ a e yovo. ²⁸ Tagu Tamagu lisinaȝ a e yovo te dobomo e tava bi niganana ba dobu ya gosegose bi ya munamunaȝ a Tamagu lisinemo.

²⁹ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Niganana ba giu baniotidimo kwa giugiuwemai bi kuma laulautaulala. ³⁰ Niganana kaka ke sibem te tam mwali matabudi kuna sibedi, bi mote ku ȝoye te lava ȝes a yai talayem. Mba taunana aubaina, tama kei sumaȝ a te tam Maimaituwa lisinaȝ a kuna yovo.”

³¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi niganana kaka konai sumaȝ a, ee?” ³² Saugina ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo temi kaka ko dabalala emi malagaiȝ a. Temi kaka tagu ko gose kamaȝegu bi geȝ a te, tagu mote taugüȝ a, banina Tamagu ba tagu vaitegu.

³³ “Tagu niga kauwidi e giuwemi te temi kaka lisigumo nuwauba ko vai. Bi dobomo kaka pilipili koi ȝolodi. Bi geȝ a te, nuwemi ya lautou, banina tagu dobu tauwaibadayena e lauyovoȝe.”

17

Yesu taunaȝ aubaina i laupali

¹ Yesu giu i waikovi, mulinemo ba i waikita saȝ a malamo bi i laupalina gado, “Tamagu, saugina i tava te namalim ȝaiȝailisina kwa vitegu, bi tagu namala tam ya vitemi. ² Tam waibada kuna vitegu te tagu lava matabudi yaï badayed. Te lava mabai kuna viteviteguna ba yawasana ilailala ya vitedi. ³ Bi yawasana ilailala banina ba tam Maimaituwa giugiukauwim sa sibem, bi kota tagu Yesu Keliso, kuna giugiukamaȝeguna sa sibegu. ⁴ Tagu dobomo noya kuna viteviteguna ba ei kovi te dobomo namalim ȝaiȝailisina ya kamaȝati. ⁵ Bi Tamagu, niganana em ȝailisi namalinemo kwa saȝegu, ȝailisina namalinemo wala te miyamiya, muliȝ a kaka dobu i tubuȝ a.”

Yesu ena tauwakaiwatana aubaidi i laupali

⁶ Bi niga dobunemo tauwaikaiwatana kuna viteviteguna, lisidimo tam e kamaȝotim. Tedi wala tam aubaim, bi tagu kuna vitegu tegium a voteyeteye. ⁷ Tedi niganana a sibe te bai matabuna kuna viteviteguna ba tam lisimȝ a sa yovoyovo. ⁸ Tam giu kuna viteviteguna e vitedi te ai aninedi. Bi a sibe te giukauwa, tam lisimȝ a e yovo bi ai sumaȝ a te tam kuna giukamaȝegu. ⁹ Tagu egu pali ba mote dobu lavedi aubaidi bi mabai kuna viteviteguna aubaidi ya laulaupali, banina tedi ba tam aubaim. ¹⁰ Bai matabuna tagu lisigumo ba tam aubaim, bi bai matabuna tam lisimmo ba tagu aubaigu. Te tedi ȝailisi sa vai bi namala tagu sa vitegu. ¹¹ Tagu mote dobomo yàma miya wailofa bi, tedi yağolo dobomo sa miyamiya. Bi geȝ a te, tagu ba niganana lisimmo ya saȝas aȝ a. Tamagu

Waiwaiyawim, isam kuna viteziteguna, niganana isamna ena ġailisimo kwa labedi te tedi ba ġemota maibena tada. ¹² Laġannemo tedi tagu vaitegu ba, em waibada ġaigailisina kuna vitezitegunemo e labe kauwedi te mote ġemota i ainawanawa. Bi geġa te, aiyai te ya ainawanawana taunana i ainawanawa te, gilugilumina wadubonemo banina ya tubuġa. ¹³ Bi tagu niganana ba lisimmo yà saġasāġa. Tagu yaġolo dobumo vaitedi bi niga kauwidi yà giugiuwed, te tedi egū yasisi nopodi yai wanavu. ¹⁴ Tam gium tagu e vitedi, bi dobu lavedi tedi a dabokedi, banina tedi mote dobu lavedi, kota tagu mainana mote dobu lavagu. ¹⁵ Tagu mote yàma laulaupali te egū tauwaikaiwatana kwa nawedi tabudimo, bi kwa labe kauwedi te ġaġiġaviyina mote ima kagebogebodi. ¹⁶ Tedi ba mote dobu lavedi, tagu kota mainana mote dobu lavagu. ¹⁷ Tam gium ba giukauwa. Em giukauwinemo egū tauwaikaiwatana kwa voiyedi te saila waiyawa. ¹⁸ Tam dobumo kuna giukamaġe yovoġegu, mainana kota tedi dobumo yà giugiukamaġegi. ¹⁹ Bi tedi aubaidi tagu yà vitezite munaġegu, te tedi kota giukauwemo sa vite munaġegi.

Yesu tauwaisumaġa aubaidi i laupali

²⁰ Tagu egū pali ba mote egū tauwaikaiwatana taudiġa aubaidi. Bi edi lauguguyemo mabai sai sumaqieguna kota vaitedi aubaidi yà laulaupali, ²¹ te tedi matabudi ba ġemota. Tamagu, tedi kwa natomed tada nopolēmo maibena tam tagu nopolgumo bi tagu tam nopolmmo. Te dobu lavedi sa kita bi sai sumaqieguna tam, tagu kuna giukamaġegu. ²² Bi tam em ġailisi namalina kuna viteziteguna taunana e vitedi te tedi nuwaġemotemo sa miya, maibena tam bi tagu tada ġemota. ²³ Te tagu ba tedi nopolimo bi tam ba tagu nopolgumo. Tam tedi kwai ġemotidi te bwainemo sa miya nonoġa. Mba mainana kaka dobu lavedi sa sibe te tam tagu kuna giukamaġegu. Bi kota sa sibe te tam kwa ġoyeġoyedina mainana tagu kwa ġoyeġoyegu.

²⁴ Tamagu, muliġa kaka dobu i tubuġana, tam kuna ġoye kauwegu aubaina te namala saġasāġa guletina kuna vitezitegu. Tagu yà ġoyeġoyenā tedi mabai kuna viteziteguna, tagu bamo ġome ba tedi vaitedi te egū ġailisi namalina sa kita. ²⁵ “Tamagu, tam didimanim, dobu lavedi mote tam a sibem, bi tagu tam e sibem. Bi tedi mabai kuna viteziteguna a sibe te tam ba tagu kuna giukamaġegu. ²⁶ Tagu tedi lisidimo e kamaġatim, bi yaġolo te yà giu nawem. Te em ġoye lisigumo ba tedi nopolimo ya kena, bi tagu tedi nopolimo yà miya.”

18

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Laġannemo Yesu pali i waiwaičovi, ba ena tauwaikaiwatana vaitedi Kidlon gwagħwanaġa a nawa te noi nevanemo a tava. Bi ġome ba oliv kaidi guguludi.

² Diudas tana Yesu tausakoyovoġena bi mba dobuna i sibe, banina tedi laġan wapawapa ġome a waigħemota. ³ Taunana aubaina, Diudas Palisi bi pilipilsi edi babada, Loum edi tauwaigħiġa visa bi pali vanuwina tawjavena a giugiukamaġedina i waietadolijed te oliv kaidi gugulunemo a tava. Tedi nimedimo ba kwadam bi aniwaigħiġa madedi.

⁴ Yesu bai matabudi lisinemo sa tubuġana i sibedi, kamaina bi i moito nawa matedimo bi i waitalayedina gado, “Temi aiyai ko tavutavuġe?”

⁵ Tedi ena giu ai munena gado, “Nasalet Yesuna.”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana.” Bi Diudas, Yesu tausakoyovoğena ba ġome mba lavedi vaitedi a moimoito. ⁶ Bi ġome Yesu i giuwedina gado, “Tagu niga taunana, ba tedi ai mulisuwasuwa te a kuluva ḡogħamo.”

⁷ Kamaina bi Yesu i waitala munaġedina gado, “Temi aiyai ko ḡoġeġgo?” Bi tedi a giuna gado, “Nasalet Yesuna.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Kaikana e giuwemi te tagu taunana. Bi bamoda tagu ko tavutavuġegu, ba niga oloolotodi* ko giuwedi te sa nawa.” ⁹ Niga giuna ba dolinemo i giugiuwedina mainana i tubuġa. Tana i giuna gado, “Tamagu, kuna viteviteguna mote ġemota e laipaili.”†

¹⁰ Ĝome te Saimon Pita ena kwatikwati i soluvai bi pilisi saġasāqä guletina ena taupaula isana Malukasi beyana kataianemo i tadi kamäge.

¹¹ Yesu, Pita i giuvavasaġena gado, “Em kwatikwati ku sako munaġe ena gabumo. Tam kunai noġota bena Tamagu wainuwatoi yavina i vifeguna mote yàma nawai, ee? Ben a yà nawai.”

¹² Kamaina bi Loum edi tauwaiġavija visa, edi bada bi pali vanuwina tauyavena Yesu a kaididi bi a pani. ¹³ Tedi tana a gei nawe Kaiyapas botiyana Anas lisinemo. Kaiyapas ba pilisi saġasāqä guletina mba kwal-abunemo. ¹⁴ Kaiyapas taunana wala Diu babadidi i giuwedina gado, “I visu te lava ġemota lava matabudi aubaidi ya peki.”‡

Pita ena valele dolidolina

(Met 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita bi tauwaikaiwatana ġesauna§ Yesu a vavawata nawe. Pilisi saġasāqä guletina mba tauwaikaiwatanina ġesauna i sibe taunana aubaina, Yesu vaitena a sola nawa pilisi saġasāqä guletina ena vanuwa didiyaunemo. ¹⁶ Bi Pita ba ganakku mataetinemo i waiwailaba. Bi mba tauwaikaiwatanina ġesauna i potiyovo munaġa ganakku mataetinemo bi taupaula waivinina ġome noyanoyana i giuwe te Pita yai doli saġe ganakku nöponemo.

¹⁷ Bi taupaula waivinina Pita i waitalayena gado, “Tam kota niga olotona ena tauwaikaiwatana ġemota, ee?”

Bi Pita giu i waimunena gado, “Geġa, mote tagu.”

¹⁸ Mba ġome ba tululu i didiga taunana aubaina, taupaula bi tauyava kai a muka, a moito waikwaivibili bi a malimalili. Bi Pita kota ġome vaitena a malimalili.

Pilisi saġasāqä guletina Yesu i waitalaye

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Tedi ġome a malimalili ba Pilisi saġasāqä guletina noke Yesu i waitalayena gado, “Em tauwaikaiwatana ba mabai bi bai kuna wailoveloveye?”

²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu sauga matabuna debamo e gagagali. Tagu Diu lavedi edi bolu vanuwidiga bi pali vanuwinemo bamo Diu lavedi a waiġemotana ba ġome e waiwailovelove. Bi mote bamo kandavonemo yà giugiu. ²¹ Bai aubaina kwa waitalayegu? Lava a vaivaiyeguna kwai talayed. Tedi bai e giugiuwena a sibe.”

* **18:8:** Yesu i giuna gado, “Niga oloolotodi, ba tana ena tauwaikaiwatana i giugiuwedi.” † **18:9:** Diyon 6:39   ‡ **18:14:** Diyon 11:49-50.   § **18:15:** Giu tauwaikaiwatana ġesou ba Diyon.

²² Lağannemo Yesu niga mai i giugiu ba tauyava ġemota diyanemo i moimoitona Yesu i launevakau bi i giuwena gado, “Mba mainana pilisi saġasāġa guletina ena giu waimunena, ee?”

²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda bai giuna e vatowapana ba kwa giu, bi bamo te giukauwa e giuwena ba bai aubaina kuna launevakaugu?”

²⁴ Ĝome te Anas Yesu manima panipanina i giukamaġe pilipilisi edi bada Kaiyapas lisinemo.

*Pita ena valele wailabuna bi waifaionina
(Met 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)*

²⁵ Bi Saimon Pita i moito i malimalili bi ai talayena gado, “Tam kota ena tauwaikaiwatana ġemota, ee?”

Tana i valelena gado, “Geġa, mote tagu.”

²⁶ Ĝome ba pilisi saġasāġa guletina ena taupaula, bi tana ba Pita oloto beyana i taditadikamaġenā ena dam lavana. Mba taupaulina Pita i giuwena gado, “Tagu olip kaina gugulunemo tam tana vaitena e kitemi.” ²⁷ Ĝome Pita i valevalele munaġa, ba kamkam ġaba i waitubu.

*Yesu Paelat matanemo i moito
(Met 27:1-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)*

²⁸ Yesu ba Kaiyapas ena vanuwemo bi olaolala kaikana Diu babadidi ai doli nawe Loum gabermanina isana Paelat lisinemo. Tedi mote a ġoye te sai miledi, taunana aubaina Paelat ena animiyamo mote a valageta, banina a ġo耶goye te Vawaitauli Soina sa kani. ²⁹ Kamaina bi Paelat i potiyovo doġamo bi i waitalayedina gado, “Niga lavana bai gebona i voiye bi ko natonatome lisigumo?”

³⁰ Tedi Paelat ena giu ai munena gado, “Bamoda tana mote maso pilipili tauvoiyedi maso bai aubaina kei doli natome lisimmo.”

³¹ Paelat i giuna gado, “Temi koi doli nawe bi emi waiġake luvanemo ko etale.”

Bi Diu babadidi mamedidi a giuna gado, “Tama mote ema waibada bai ima kenakena te lava kai peki.” ³² Bi Yesu bainewa sai pekina ba i gei giuwata bi bai i giugiuwena luvanemo mainana ya peki.

³³ Mba ġome te Paelat i valageta munaġa ena animiyamo, bi i giu te Yesu a natome lisinemo bi i waitalayena gado, “Tam ba Diu lavedi edi ġalibona, ee?”

³⁴ Bi Yesu i waitalana gado, “Niga ba tam taumġa em noġota kwa giugiuwegu ee lava a giugiuwemna kwa giugiuwegu?”

³⁵ Bi Paelat giu i waimunena gado, “Tam kunai noġota te tagu Diu lavagu, ee? Niga ba tam em lava otidi bi pilipilisi edi babada a pani natomem tagu lisigumo. Tam bai gebona kuna voiye?”

³⁶ Ĝome Yesu giu i waimunena gado, “Tagu egħi waibada mote niga dobunemo e vai. Bamoda egħi waibada niga dobunemo e vai, maso ba taukaiwatagu aubaigu ai ġavix te Diu babadidi nimedimo a kaikamaġegu. Bi geġa te, egħi waibada ba dobū ġesauñemo e vai.”

³⁷ Kamaina bi Paelat i giuna gado, “Tam ba ġalibona.”

Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu ġalibona ba kuna giukauwa. Tagu niga dobunemo e yovo bi e tubuġana ba giukauwa ya giuwata. Tedi mabai giukauwa a sibesibena ba kalinagu sa vaivaiye.”

³⁸ Bi Paelat i waitalana gado, “Giukauwa banina ba bai?” Ĝome Paelat i potiyovo munaĝa lava lisidimo bi i giuwedina gado, “Tana mote bai gebona i voye te tagu yà etale. ³⁹ Bi geĝa te, temi emi vaivaimo ba Wawaitauli Soina sauginemo, biliwelokomo taumiya ĝemota yà kaikamaĝe. Temi ko ĝoyegoyena Diu edi Ĝalibona aubaimi yà kaikamaĝe, ee?”

⁴⁰ Ĝome tedi a binau saĝenä gado, “Geĝa, mote tana. Tama ka ĝoyegoyena Balabas kwa kaikamaĝe.” Balabas wala ĝaviya tauwaitubuna.

19

Paelat i waianina te Yesu sa tupalatu

¹ Bi Paelat ena tauwaigaviya i giuwedi te Yesu sa biti, kamaina bi tedi tana a biti. ² Tauwaiĝaviya donadona a pipini bi Yesu kununemo a sako bi gala molemolewina ai kote. ³ Bi lisinemo ai velaumunaĝa bi a giugiuna gado, “Ebom, Diu edi ĝalibona.” Kamaina bi a launevakau.

⁴ Paelat i potiyovo munaĝa bi Diu a waiĝemotidina i giuwedina gado, “Yà kapotiyovo lisimimo te ko kita. Tagu yà giugiuwemi te konai wavuna ba lisinemo mote bai e banavi.”

⁵ Ĝome te Yesu kunuteiya waidonadonana bi gala molemolewina a waikotena i potiyovo, bi Paelat i giuwedina gado, “Lavana niga.”

⁶ Sauginemo Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena a kitakita ba a binauna gado, “Ku tupalatu, ku tupalatu.”

Bi geĝa te, Paelat i giuwedina gado, “Temi ko vai nawe te ko tupalatu, banina tagu mote ena gebo bai e banavi.”

⁷ Bi geĝa te, Diu babadidi a laugayabagibagina gado, “Ema waiĝake ya kenakena te mba waiĝakena luvanemo tana kamaina te ya peki. Banina tana i giu munaĝe te tana ba Maimaituwa Natuna.”

⁸ Laĝannemo Paelat niga giuna i vaivaiye ba i naila gulata. ⁹ Ĝome te Paelat i munaĝa vanuwa noponemo bi Yesu i waitalayena gado, “Tam dobu isana lavam?” Bi Yesu mote bai i giuve.

¹⁰ Bi Paelat i giuna gado, “Bai aubaina egu giu mote ku waimune? Tam kuna sibe ee geĝa te tagu waibada lisigumo ya kenakena te yà kaikamaĝem ee yà tupalatum?” ¹¹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Em waibada dibunemo yà miyamiya, banina Maimaituwa i vitem. Bi aiyai lavana i pani natomeguna lisimmo ba tana gebo dididiga i voye.”

¹² Ĝome Paelat eta i tavutavu te maso Yesu i kaikamaĝe bi geĝa te, Diu lavedi a binabinauna gado, “Bamoda niga olotona kwa kaikamaĝe bi ya nawana ba Sisa mote tam imai tauyem. Banina, aiyai lavana ya giugiu te tana ĝalibona ba tana Sisa ya laulauyovoge.”

¹³ Sauginemo Paelat niga giudi i vaivaiyedi ba Yesu i waidoli te a potiyovo. Kamaina bi tauluetala ena animiyamo i miya. Mba gabuna sa waiisana Gasagasana Alemik kalinedimo sa waiisana Gabata. ¹⁴ Suwalamodo balana muliĝa kaka Wawaitauli Soina ya tubuĝa. Bi Paelat Diu lavedi i giuwedina gado, “Emi ĝalibona naniga.” ¹⁵ Tedi a binauna gado, “Ku nawe tabunemo kwa tupalatu! Kwa tupalatu!” Bi Paelat i waitalayedina gado, “Gode, emi ĝalibona yà tupalatu, ee?” Bi pilisi edi babada giu ai munena gado, “Tama mote bamo ema ĝalibona gesau, kamaina Sisa taunaĝa.” ¹⁶ Bi etala mulinemo ba Paelat Diu lavedi nimedimo Yesu i sako te sa tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-34, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

Kamaina bi tauwaiġaviya Yesu ai doli.

¹⁷ Tana taunaġa ena kolosi i avali bi i potiyovo te i nawa Kunukoukou gabunemo. Mba modomodona Alemik kalinedimo ba sa waiisana Golgota.

¹⁸ Ĝome Yesu kolosimo a tupalatu bi diyanemo ba lava labu vaitedi kota a tupalatudi. Lava ġemota kataiyana yawaninemo bi ġesauna ġeniyana yawaninemo. ¹⁹ Paelat giugiu watigena i gilumina gado, “Nasalet Yesuna, Diu lavedi edi Ġalibona.” Te kolosi modonemo a tutu waipatu.

²⁰ Lava wapewapedi niga gilumina a iyevi, banina Yesu anitupalatuna gabuna ba mote manekemo bi malagai dididiga diyanemo. Gilumina ba Alemik, Latin bi Gulik kalinedimo. ²¹ Bi pilisi edi babada nuwedi i medi bi Paelat a giuwena gado, “Bai aubaina kuna gilumana gado, ‘Diu lavedi edi Ġalibona?’ Tam maso kuna gilumana gado, ‘Niga lavana i giuna gado, Tagu taunana Diu lavedi edi Ġalibona.’”

²² Ĝome te Paelat edi giu i waimunena gado, “Bai e gilugilumina ba kamaina e gilumi.”

²³ Yesu kolosimo a tupalatu mulinemo ba tauwaiġaviya ⁴ Yesu ena gala a legaudi bi a dailidi te dubu ⁴, bi ai legau ġemogemota. Bi kota kwama lofalofana, nophonemo anikote vaitena a vai. Niga kwamana ba mote popopona bi ġaġaġulina. ²⁴ Tedi a giuna gado, “Mote tama lisi bi ta koitiliye te aiyai ya vai.” Niga kauwina i tubuġana ba gilugilumina wadubona i giugiu luvanemo,

“Tedi egħi galia dailidi

bi a koitili te aiyai ya legaudi.”*

Taunana aubaina, tauwaiġaviya niga kauwidi mai a voiyedi.

²⁵ Yesu ena kolosi diyanemo taumoito ba Yesu tinana matasina, Kiliyopas mwanena Meli bi Meli Magadalın. ²⁶ Laġannemo Yesu i kita te tinana bi ena tauwaikaiwatana i ġoyeġo kauwena vaitena a moimoito ba tinana i giuwena gado, “Waivini, mba taunana natum.” ²⁷ Bi kota ena tauwaikaiwatana i giuwena gado, “Niganana niga waivinina ba tinam.” Mba ġome te ena tauwaikaiwatana tinana i waidoli nawe ena vanuwemo.

Yesu Ena Peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Mba kauwidi mulidimo, Yesu i sibe te ena noya i waikovi bi bai gilugilumina wadubonemo i giugiuwena ya tubuġana aubaina i giuna gado, “Tagu gadogu i magu.”†

²⁹ Ĝome ba waen waiġolana dubina i kenakena. Kamaina bi waen anitaina ai dakwa bi kai isop lagana a vai te a kaigavi bi ai yoyo saġe Yesu mudunemo. ³⁰ Yesu waen waiġolana i tego mulinemo ba i giuna gado, “Bai matabuna i kovi.” Ĝome iwana i taunoku bi aluwina Tamana i vite te i peki.

³¹ Bi mba laġanna ba vononoġa laġanna bi bokinamai ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laġanna laukaina. Banina, Diu lavedi mote sima ġoyeġo te edi Waiyawasi Laġannemo tubuġa kolosi modonemo sima dawe. Taunana aubaina, Paelat ai baġa te kaġedi sa doukotodi bi sa sivu yovogedi.

³² Kamaina bi tauwaiġaviya ġome ololo labu Yesu vaitena a tupatupalatudina kaġedi a gei doukotodi. ³³ Bi Yesu a kitakita ba tana kaikana i peki, taunana aubaina kaġena mote a doukotodi. ³⁴ Bi geġa te, tauwaiġaviya ġemota

* ^{19:24:} Sale 22:18. † ^{19:28:} Sale 22:15, 69:21.

Yesu giligilina alaiyamo i gwaligwali, ba mağemota kwasina bi gauba i pusuwali.³⁵ Bi oloto niga kauwina taukitana ba i giu te niga ba giukauwa. Tana bai i kitakitana ba i sibe te giukauwa ya giugiuwe, taunana aubaina temi koi sumağā.³⁶ Niga kauwidī a tubuğāna ba gilugilumina wadubonemo bai a giugiuwedina mainana a tubuğā. Gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tana mote bamo siliğena ġemota i nuwakoto.”‡³⁷ Bi gilugilumina wadubuna ġesaunenemo kota i giuna gado, “Bi tana giligilina gwaligwalina kaka lava sa kita.”§

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Mba mulinemo ba Alimatiya olotona isana Diyousep, Paelat i waibağā te Yesu tubuğina ya vai nawe. Bi Diyousep ba Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna bi tana kandavonemo i miyamiya, banina Diu lavedi edi babada i nainaledi. Paelat i waianine te tubuğā i avali nawe.³⁹ Nikodimas kota bona panepanedi, maela bi aloye vaitena vitavitalena, 30 kiloglem luvana i legaudi te Diyousep vaitena a nawa. Nikodimas tana taunana dolinemo dudubalağā i nawa Yesu lisinemo.⁴⁰ Bi oloolotodi labu Yesu tubuğina a vai te bona panepanedimo tubuğina a laipanepane bi gala potipotidimo a suma, Diu lavedi edi laudobo vaivaina luvanemo.⁴¹ Yesu bamo a tupatupalatuna diyanemo ba vokai wadiwadidi. Bi ġome ba tauyewa valivaliuna bi mba tauyewanemo mote bamo taubeu ġesauna a sako.⁴² Bi Diu lavedi edi Waiyawasi Lağanña vokaukauwina aubaina te Yesu tubuğina mba tauyewanemo a sako, banina manekina mote i lofa.

20

Yesu pekimo i kena moito

(Met 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)

¹ Sande oleolelinemo dobu mawaihdudubalina, Meli Magdalin i nawa tauyewamo. Ĝome tauyewa mataetina ġakimina ġimäjima kamağena i kita.

² Mba ġome te waivini i velau i nawa Saimon Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota i ġoyegħoye kauwena lisidimo bi i giuna gado, “Taufewamo Bada taubeuna a kaikamaġe te bamo ġome a sakona, tama mote ke sibe.”

³ Kamaina bi Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna vaitena a nawa tauyewamo. ⁴ Tedi labuğidi a velavelau bi ena tauwaikaiwatana ġesauna i velau gulata te Pita i gose bi tauyewamo i gei tava. ⁵ Tana i laudulu bi tauyewa nopona i kita te galaga a kenakena bi mote i sola nawa. ⁶ Saimon Pita muliġa i tava te i sola nawa tauyewamo, bi i kita te galaga a kenakena. ⁷ Bi kota i kita te Yesu kununa anisumana galana ba taunemo i nuwanoku te tabunemo i kenakena. ⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna i geigei tavana kota i sola nawa tauyewamo, bi i kita te i waismağā. ⁹ Bi gilugilumina wadubonemo ya giugiu te Yesu kaka pekimo ya kenamoito. Bi tedi mba giugiuwa mote a sibe.¹⁰ Kamaina bi tedi a munağā bamo ġome a miyamianemo.

Yesu Meli Magdalin lisinemo i laumağata

(Met 28:9,10, Mak 16:9-11)

¹¹ Bi Meli ba tauyewa mataetinemo i moito bi i ġabaġaba. Tana mağabaġabana i laudulu bi i waikita nawa tauyewa nponemo.¹² Bi bamo

‡ 19:36: Potiyovo Kamağā 12:46, waiġke Wailabuna 9:12, Sale 34:20. § 19:37: Sakalaiya 12:10.

Yesu taubena a waikenanemo, aneya labu edi gala potipotidi i kitedi a miyamiya. Ĝemota kununa yawaninemo bi ĝesauna kaĝena yawaninemo.

¹³ Bi aneya Meli ai talayena gado, “Waivini, tam bai kwa ĝabegabe?” Bi tana i giuwedina gado, “Egu Bada taubeuna a nawe bi mote yà sibe te bamo ĝome a sako.” ¹⁴ Mba ĝome waivini i tautauvitale ba Yesu i kita i moimoito, bi mote i kitaĝone te mba Yesu.

¹⁵ Yesu i waitalana gado, “Waivini, bai aubaina kwa ĝabaĝaba, bi aiyai kwa tavutavuğe?” Bi tana i wainoĝota te bena taubayau, taunana aubaina i giuna gado, “Goma, bamoda Yesu tubuğina kuna vaina ba kwa giuwegu te bamo ĝome kuna sako bi yà nawa te yà avali natome.”

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Meli!” Bi tana i tauvitale bi i ĝabana gado, “Laboni. Niga giuna Alemik kalinedimo banina ba Tauwailovelove.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Tam mote kuma taukonigu, banina tagu yaĝolo mote e saĝa e nawa Tamagu lisinemo. Bi kwa nawa valevaletigu kwa giuwedi te tagu yà munamunĝana Tamagu bi Tamemi, egū Maimaituwa bi emi Maimaituwa lisinemo.”

¹⁸ Meli Magdalin giu i vai nawe Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Tagu Bada e kita.” Kamaina bi Bada bai giudi i giugiuwena taudidi tedi i giuvitedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaĝata

(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)

¹⁹ Mba Sandena aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vanuwa nopenomo ai ĝemotidi bi mataeta a gudu ĝavute, banina Diu babadidi a nailedi. Bi ĝome a miyamiya ba i waimaĝemoti te Yesu poudimo i laumaĝata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁰ Mba giuna mulinemo ba nimana bi giligilina i wailovedi. Bi laĝannemo ena tauwaikaiwatana Bada a kitakita ba a yasisi gulata.

²¹ Kota Yesu i giu munaĝana gado, “Nuwauba lisimimo. Tagu Tamagu i giukamaĝegu bi tagu kota mainana temi yà giugiukamaĝemi.” ²² Bi ĝome te lisidimo yawasina i bunanai kamaĝe bi i giuwedina gado, “Aluwa Waiyawa ko vai! ²³ Bamoda lava edi gebogebo ko noĝoti kamaĝedina, ba Maimaituwa edi gebogebo ya noĝoti kamaĝedi. Bi bamoda temi edi gebogebo mote koma noĝoti kamaĝedi ba Maimaituwa mote edi gebogebo ima nogoti kamaĝedi.”

Yesu Tomas lisinemo i laumaĝata

²⁴ Bi laĝannemo Yesu i tavatava ena tauwaikaiwatana 12 lisidimo, ba nopedimo ĝemota isana Tomas (sa waisana Didimas) tana mote ĝome.

²⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana gesaudi Tomas a giuwena gado, “Tama Bada ke kita!” Bi tana i giuna gado, “Mm, tagu mote yāmai sumaga bi dolina tutu leleidi nimanemo yà kitedi, nimagalagumo yà taukonidi bi giligilina gwaliwalina leleina yà taukoni kaka bi yāi sumaga.”

²⁶ Wiki ĝemota i kovi mulinemo ba ena tauwaikaiwatana kota a tava vanuwemo ai ĝemoti munaĝedi. Bi Tomas ba vaitena ĝome. Avena te mataeta gudugudu ĝavutina bi yaĝole to Yesu poudimo i laumaĝata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁷ Ĝome Yesu Tomas i giuwena gado, “Nimagalammo nimatabagu kwa taukoni bi nimagu kwa kitedi. Bi nimam kwa tuğu te giligiligu kwa taukoni. Tam nuwakułukuluva kwa kaisako bi kwai sumaga.” ²⁸ Kamaina bi Tomas i giuna gado, “Tam egū Bada bi egū Maimaituwa.”

29 Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumaġana banina kuna kitagu. Bi tedi mabai mote a kitagu bi sa waisumaġana ba kakavisuvisudi.”

Diyon niga bukana i gilumina ba banina niga

30 Yesu anisove matailidi wapewapedi ġesaudi ena tauwaikaiwatana matedimo i voivoiyedina ba niga bukanemo mote a gilumidi. **31** Bi niga taudidi a gilumidina ba temi kamaina te Yesu koi sumaġe te tana taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna. Bi temi koi sumaġena ba ena ġailisimo kaka yawasana ilailala ko banavi.

21

Yesu ena tauwaikaiwatana 7 lisidimo i laumaġata

1 Laġan visa a kovi mulidimo ba Yesu Galili topana diyanemo, ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaġata munaġa. Niga kauwina i tubuġana ba niga mainana. **2** Yesu ena tauwaikaiwatana Galili topana diyanemo ai ġemotidina ba: Saimon Pita, Tomas sa waiisana Didimas, Nataniel ba Keina lavana, bi Keina malagaina ba Galili plovins nophonemo, Diyebedi natunatuna bi ena tauwaikaiwatana labu vaitedi.

3 Bi Saimon Pita ena lava i giuwedina gado, “Tagu gomo aubaina ya nawawanawa.” Bi tedi a giuwedina gado, “Tama vaitem ta nawa.” Kamaina bi edi wagamo a gelu, bi tedi mba dudubalinemo mote bamo iyana a konedi.

4 Bi laġan sakosako balana ba Yesu nisa diyanemo i laumoito kamaġe, bi ena tauwaikaiwatana mote tana a kitāgħe.

5 Yesu ena lava lisidimo i binauna gado, “Egu lava, temi iyana kona konedi ee geġa?”

Tedi giu ai munena gado, “Geġa, mote iyana ke konedi.”

6 Kamaina bi i giuwedina gado, “Emi gomo kataiyemi yawaninaġa ko pwalaġe nawe kaka iyana ko konedi.” Bi laġannemo mai a voivoiye ba mote ġemoġemotina te maso gomo a solu saġe wagamo. Banina tedi iyana wapewapedi a konedi.

7 Ġome tauwaikaiwatana ġesauna Yesu i ġoyeġgoye kauwena Pita i giuwedina gado, “Noi ba Bada.” Laġannemo Saimon Pita i vaiye te noi ba Bada, ba ena kwama dabānemo anikote i kote munāġe bi i laupoti topamo bi i nawa diyadiyamo. **8** Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesaudi ba wagamo. Tedi waga a ġiu bi iyana gomona wanawanavuna a solu nawena diyadiyamo, banina mba ġome te gelema ba mote i lofa, 90 mita luvana.

9 Laġannemo waga a potipotiyovo kamaġe ba tedi kai mafuwalinemo iyana kalakalatidi bi buledi vaitedi a kitedi. **10** Yesu i giuwedina gado, “Temi iyana noi taunana kona konekedina ġesaudi ko natomedi.”

11 Kamaina bi Saimon Pita i kaisaġa wagamo, gomomo i kabi te i solu saġe gelemo. Bi iyana nananakidi ba wapedi 153, bi avena te iyana a wapa gulata bi gomo mote i nuwalisi. **12** Yesu i giuwedina gado, “Temi ko nato bi ko kani.” Bamo mote tauwaikaiwatana ġesau Yesu i waitalaye gado, “Tam aiyai?” Tedi a sibe otige te tana ba Bada.

13 Yesu buledi i vai bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, bi kota iyana i vai te i vitedi. **14** Bi Yesu pekimo i kenamoito mulinemo, niga taunana ba sauga waifaionina tana ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaġata.

Yesu Pita i saġe munaġe

15 Laġannemo a kanikani kovi ba Yesu, Saimon Pita i waitalayena gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ġoyeġgoye gulateguna kaka niga em lavedi,

ee?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, bena kuna sibe te tagu yà ġoyeġoyem.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.”

¹⁶ Yesu i giu munaġana gado, “Saimon, Diyon natuna, tam kwa ġoyeġoyegu, ee?”

Ġome Pita i giuna gado, “Emaso, Bada, tam kuna sibe.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam egu sipu kwa labe kauwedi.”

¹⁷ Yesu waitala waifaionina, Saimon lisinemo i voiyena gado, “Saimon, Diyon natuna tam kwa ġoyeġoyegu, ee?”

Yesu waitala i waifaioni, taunana aubaina te Pita nuwana i gebo. Kamaina bi Saimon i giuna gado, “Bada, bai matabuna kuna sibe te tagu yà ġoyeġoyem.”

Yesu giu i waimunena gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi. ¹⁸ Tagu giukauwemo yà giugiuwem, tam mavalivaliummo ba kunai gala bi em nuwalauwataġa ku nawanawa. Bi laġannemo kuna magulana ba nimam kwa tuġudi te lava ġesauna yai galam, nimammo ya kabi bi yai dolim te mote aninawa ku ġoyeġoyena maiġa ya nawem.” ¹⁹ Yesu, Pita lisinemo niga mainana i giuna ba bainewa Pita ya peki bi Maimaituwa namala ya vaina taunana i giugiuwata. Kamaina bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

²⁰ Ġome Pita i tauvitale bi i kita te tauwaikaiwatana Yesu i ġoyeġoye kauwena ba i kaikaiwatedi. Tana taunana Vawaitauli Soinemo Yesu diyanemo i miyamiyana, iwana i taunawe Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Bada, tam aiyai ya sakoyovoġem?” ²¹ Sauginemo Pita, noi olotona i kitakita ba i waitalana gado, “Bada, bi noi olotona ba bainewa?”

²² Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu yà ġoyena ba tana ya miyamiya bi tagu yà nato munaġa. Bi bai aubaina kwa ġoyeġoyena kwa sibe? Bi tam ba kamaina te kwa kaiwatagu.”

²³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana nopodimo niga giuna i dabalala te bena mba tauwaikaiwatanina mote ima peki. Bi geġa te, Yesu mote i giu te tana mote ima peki bi i giuna gado, “Bamoda tagu yà ġoyena ba tana ya miyamiya bi yà nato munaġa. Bi bai aubaina kwa ġoyeġoyena kwa sibe?”

²⁴ Niga tauwaikaiwatanina taunana niga kauwidi i giuwatedi, bi kota i gilumidi. Bi ke sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa.

²⁵ Bi Yesu kauwa wapewapedi ġesaudi kota i voiyedi. Bamoda kauwidi matabudi bi a gilumidi ba yà noġonoġoti te bukedi maso dobu ai wanavu.

Giugiukamağedi edi Kauwa

Yesu i giu te Aluwa Waiyawa ya yovo

¹ Aisii, Tiopilas! Egu buka dolinemo e gilugilumina,* ba Yesu ena noya bi ena wailovelove i wai waitubuna e gilumiwata. ² Bi noya wapewapedi i voivoiyedina eete i sağe i nawe malamo. Mulığa kaka i nawana malamo bi giugiukamağedi i vinevinedina Aluwa Waiyawemo i giu vavasağedi. ³ Yesu ena wai nuwatoitoi bi ena peki mulinemo giugiukamağedi lisidimo kauwa wapewapedimo i laumağata te tedi sa sibe te tana i kenamoito munağa. Lağan 40 noppidimo lağan wapawapa i laumağata bi Maimaituwa ena waibada lisidimo i giuguwe.

⁴ Bi lağan ġemota tana giugiukamağedi vaitedi ai ġemotidi bi i giuvavasağedina gado, “Mote Yelusalem koma gose bi koi laba te Tamagu Aluwa Waiyawa ya giukamağe yovoğe maibena dolinemo i giugiuwapana mainana. Tagu niga puyona dolinemo e gei giuwemi. ⁵ Diyón lava gaubemo i ka buludi bi lağan ġotona temi Aluwa Waiyawamo ya ka bulumi.”

Maimaituwa Yesu i nawena malamo

⁶ Lağannemo giugiukamağedi Yesu vaitena ai ġemoti munağedi ba Yesu ai talayena gado, “Bada, tam niga lağannemo Isael lavedi waibada kwa vite munağedi, ee?”

⁷ Bi i giuwedina gado, “Tamagu taunağa waibadana lisinemo te mba lağandi i vinedi bi temi mote emi noya bai te ko sibe. ⁸ *Bi lağannemo Aluwa Waiyawa ya yovona lisimimo lağannemo, kaka ġaılısi ko vai te giugu visusuna ko giuwata, Yelusalemmo, Diudiya, Sameliya matabuna noppidığa bi dobu isuna te isuna.”

⁹ *Lağannemo Yesu ena giu i waikovi mulinemo a kitakita bi Maimaituwa i kailageti sağe bi giyu i suma te mote a kita munağe. ¹⁰ Tedi ai kitawata i sağa i nawanawa ba oololoto labu edi gala potipotidi, ai mağemoti te diyedimo a moito kamağedi. ¹¹ Bi a giuna gado, “Temi mani Galili bai aubaina niga ġome kona moito bi galewa ko kitakita? Niga Yesuna niganana lisimimo Maimaituwa i vai nawe galewemo, tana bainewa kona kita bi i sağa i nawanawana, mainana kota ya yovo munağe.”

Diudas epaiyanina a vine

¹² Čome oya isana Olip, a gose bi a munağe Yelusalemmo. Niga oyana Yelusalem diyanemo, manekina mote i lofa.† ¹³ *Bi lağannemo a munağe tawn ba vanuwa a miyamiyanemo a valageta bi noke a sağa dabanemo. Bi lava ġome a miyamiyanwa ba Pita, Diyón, Diyemes, Endulu, Filip, Tomas, Batolomiu, Met, Diyemes tamana ba Alupias. Bi Saimon a wai isana Selot bi Diudas tamana ba Diyemes. ¹⁴ Niga lavedi lağan matabuna ai ġemotidi bi a laulaupali. Noppidimo ba Yesu tasitasina, tinana Meli bi waivini ġesaudi vaitedi.

¹⁵ Bi mba lağannemo tauwaisumağe wapedi 120 a wai bolu poudimo Pita i miya moito bi i giuwedina gado, ¹⁶⁻¹⁷ “Egu lava waisumegimi, wala nove Aluwa Waiyawa Deividia i waietadoliye te i giuwatana gado, lava ġemota

---

* ^{1:1:} Giu dolinemo e gilugilumina ba Luk ena gospol (Luk 1:1-4 ko kita).   * ^{1:8:} Met 28:19, Mak 16:15   * ^{1:9:} Mak 16:19   † ^{1:12:} Kilomita ġemota luvana.   * ^{1:13:} Met 10:2-4, Mak 3:16-19

kaka Yesu ya kaisoluğe. Bi niganana gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina i tubuğā. Bi dolinemo Yesu lavana i vine te tada vaitena te noyanoya. Niga lavana Diudas, tana Yesu taupanina i wai etadoliyedi te Yesu a kaididi.”

¹⁸ [☆](Diudas Yesu kaisoluna aubaina mane a vite bi manenemo doğa i kune. Bi góme tana kununağā i kuluva bi bwagana i wai katisali bi tinağena i dabalala te i peki. ¹⁹ Bi lava matabudi Yelusalem nophonemo niga giuna a vaiye. Taunana aubaina niga doğāna kalinedimo ai isana *Akeldama*. Mba banina ba kwasina doğa i vitale).

²⁰ Pita i giuna gado, “Niga kauwina Deivida ena buka Sale nophonemo, i gilugilumina mainana i tubuğā. Göme i giuna gado, ‘Kaka ena vanuwa ya kavakava, bi mote aiyai nophonemo ima miya.’ Bi kota, ‘Lava ġesau ena waibada gabuna ya vai.’

²¹⁻²² [☆]“Taunana aubaina i visu te oloto ġesau ta vine te BADA Yesu ena kenamoito vaitena ta giu nave. Niga olotonas maso ba Yesu vaitena te nawanawa ġemota nove Diyón ena waibulu laġannemo eete Maimaituwa Yesu i kailageti saġe malamo.”

²³ Kamaina te lava labu a legaudi: Diyousep a wai isana *Basabas* bi isana ġesauna *Diyastas* bi Mataiyas. ²⁴ Bi góme a laupalina gado, “Bada, tam lava matabudi noppodi tausibedi. Kamaina te kwaři lovemai te niga lavedi labu bi bamu taunana kuna vine, ²⁵ te giugiukamağedi vaitena sa noya. Banina Diudas niga noyana i gose kamağe bi i nawa ena gabumo.”

²⁶ Kamaina te ġakimä labu mododimo mba lavedi isedi a gilumidi bi ledū nophonemo a sivudi. Bi lava ġemota i wai matapota bi ledū nophonemo i kabi yovo bi Mataiyas isana i kulamatai. Kamaina te Mataiyas giugiukamağedi 11 noppodimo i saġa.

2

Aluwa Waiyawa i yovo

¹ Laġannemo Pentikost soina laġanina i tava, tauwaisumağā matabudi gabu ġemota ai ġemotidi. ² Bi i wai maġemoti te vuvusa malamo bi i yovona maibena kaibitibiti daguguna bi vanuwa noppoda i wai wanavu. ³ Göme mwali a kitana maibena kai menamenana ġemoġemotağā dabedīga i wai yamone. ⁴ Bi matabudi Aluwa Waiyawa noppodi i wai wanavudi bi kalina ġesaudi gagaliyedi ai tubu, Aluwa Waiyawa i vitezitedina mainana a gagali.

⁵ Göme ba Diu lavedi Maimaituwa taulauduneyena dobu matabuna nophonemo a tava Yelusalemmo a miyamiya. ⁶ Bi laġannemo kalina a vaivaiye ba a tava ai ġemotidi bi a vaiye te tauwaikaiwatana kalinedimo a giugiu ba a nuwalaġalāga. ⁷ Bi tedi tauwaikaiwatana a soveyedi bi a giuna gado, “Niga lavedi ba Galili dobuna lavedi, ⁸ bi bainewa te ta vaivaiyedi ġemoġemotağā kalinademo sa giugiu? ⁹ Tada matabuda dobu tabudīga te tava: Patiya, Midiya, Elam, Mesapotomiya lavedi, Diudiya, Kapadosiya, Pontus, Eisiya, ¹⁰ Piligiya, Pamfilia, Idip bi dobu ġesaudi Libiya nophonemo Sailin diyanemo. Bi ġesauda ba tautavatava Loumğā te tava. ¹¹ (Eteni lavedi bi Diu, niganana Diu lavedi edi laudune ta kaikaiwatedi). Bi tada ġesauda ba Kulitığā bi Alebiyağā te tava. Bi ta vaivaiye te ġemoġemotağā kalinademo Maimaituwa kauwa nananakidi i voivoiyedina sa giugiwedi.” ¹² Tedi a sove bi nuwed i laġalāga bi ai giuguna gado, “Niga kauwina banina bai?”

[☆] **1:18:** Met 27:3-8   [☆] **1:21-22:** Met 3:16, Mak 1:9, Mak 16:19

13 Bi lava ġesaudi ai gadolosedi bi a giuna gado, “Niga lavedi waen a tego gulate te a bu'uwa bi sa giugiu yabababa.”

Pita ena lauguguya

14 Ġome Pita bi giugiukamağedi 11 vaitedi a moito bi Pita kalinana dididiginemo lava i giuwedina gado,

“Temi Diu bi ma baibaimiġa Yelusalemmo ko miyamiyana, koi beyavaiya kauwa bi bai ya ġiūwem! **15** Niga lavedi mote a tego bu'uwa mai temi ko noġonoġotina banina niganana ba 9-na okoloki olaolala.* **16** Niga ba buka wadubonemo taugiuwatana Diyrouwelo bai i giugiuwena niganana ya tubutubuġa. Diyrouwelo niga mainana i giu,

17 ✧ Gome Maimaituwa i giuna gado:

Laġan damodimo tagu kaka egū Aluwa
ya ġini kamaġe lava matabudi lisidimo.

Bi natunatumi oolołotodi bi waiwaivinidi
tedi kaka taugiuwatana sa tubuġa
bi giugu sa lauguguya.

Bi emi oolołoto valivaliudi
kaka wailove sa kitedi.

Bi emi magumagula lauboni
sa kitedi.

18 Mba laġandimo egū taupaula oolołotodi
bi waiwaivinidi matabudi lisidimo
egū Aluwa ya ġini kamaġe,
te tedi taugiuwatana sa tubuġa
bi giugu sa lauguguya.

19 Bi tagu mataila galewemo ya voyiedi
bi dobumo kwasina bi kaisikei baduwalina.

20 Suwala yai dudubala
bi nawalai ya sabana maibena kwasina
bi muliġa kaka Bada ena laġan dididiga ya tava.

21 Tedi mabai Bada isanemo sai baġana ba matabudi sa yawasana.’

22 “Isael lavemi, niga giudi ko vaiyedi: Maimaituwa Nasaret Yesuna, ġailisi i vite te kauwa nananakidi bi mataila i voivoiyedi, mba Maimaituwa i wai lovemi te temi Yesu ko sibe. **23** ✧ Bi wala Maimaituwa ena ogatala i voivoiyena luvanemo, temi gebogebo lavedi nimedimo kona sako te kolosimo kona tupatala te i peki. **24** ✧ Bi Maimaituwa Yesu lisinemo peki tuniyavina bi nuwaboya i kaikamaġe bi i ka kenamoito munage. Banina peki mote ġemogemotina te maso Yesu i kaididi. **25** ✧ Banina Deividia Yesu niga mainana i gei giuwata,

‘Bada Maimaituwa e kita
laġan matabuna ya waidoligu.

Tana tagu vaitegu aubaina te
egū ġavviya mote ya ġamna nailedi.

26 Taunana aubaina tagu ya ġamna nuwavisu
bi mayasisigu ya sale.

Bi avena te ya peki,
bi ya noġonoġoti te tam tubuġigu

* **2:15:** Diu tedi musala sa kani kaka waen sa tego. Tedi olaolalemo buledi sa kani bi aubigamo musala sa kani (Potiyovo 16:8). Bainewa maso 9 okoloki olaolalemo a tego bu'uwa. ✧ **2:17:** Dyl 2:28-32 ✧ **2:23:** Met 27:35, Mak 15:24 ✧ **2:24:** Met 28:5,6, Mak 16:6 ✧ **2:25:** Sale 16:8-11

kwa labe kauwe.

²⁷ Bi Maimaituwa, tam
mote pekipekidi edi gabumo kuma gosegū,
bi kota em taupaula waiyawa tubuğina
mote kuma kita kamağe ima bova.

²⁸ Tam yawasana kunai lovegu
te ya miya nonoğa.

Tam vaitegu
aubaina te nopogu yasisi i wanavu.'

²⁹ "Egu lava, eda magula ġilibona Deivida ena giu kamaina te ya giu otigemi. Deivida i peki te a dobo bi kokowagina niganana niga ġome ya kenakena. ³⁰ *Tana taugiuwatana aubaina te i sibe te ena dam nopenomo kaka Maimaituwa ena waiguyau lava ġemota ya vite, banina Maimaituwa i giuwapa te mainana ya voye. ³¹ Deivida laġan muliġa bai ya tubuğana i gei giuwata, te Keliso ya kenamoito munaġa. Bi tana mote pekipekidi edi gabumo ima gose bi tubuğina ima bova.

³² "Tama matabumai matamaimo ke kita te Maimaituwa niga Yesuna pekimo i ka kenamoito munaġa, ³³ bi ena ġailisimo i kailageti saġe te kataiyanemo i waimiyeni. [†] Ĝome tamana Aluwa Waiyawa i vite, dolinemmo i giugiuwapana mainana. Bi niganana Yesu Aluwa Waiyawa tama lisimaimo i ġini kamağe, mba taunana niganana ko kitakita bi ko vaivaiye. ³⁴ *Bi Deivida yaġolo mote i nawa malamo bi tana Yesu niga mainana i gei giuwata,

'Maimaituwa egū Bada i giuwe:
Kataiyagumo ku miya

³⁵ kamaina eete tagu em ġaviya ya natomedi
bi kaġem dibunemo yaġi dubudi
maibena panibulu kaġem ani lauyasayasagħina.'

³⁶ "Taunana aubaina Islael lavemi e ġoe te maso matabumi kona sibe kauwe te niga Yesuna kona tupatupalatuna, Maimaituwa i voiye te tana taunana Keliso bi Bada."

³⁷ Laġannemo lava Pita ena giu a vaivaiye ba, nuwedi i kalati. Bi Pita bi giugiukamağedi ġesaudi a giuwedina gado, "Ema lava bai ka voiye?"

³⁸ Bi Pita i giuwedina gado, "Temi ġemōġemotaġa emi gebogebo ko kuvesidi bi Maimaituwa lisinemo ko nato. Bi Yesu Vinevinena isanemo ko bulu, te mba mataila te Maimaituwa emi gebogebo i noġotikamağedi. Bi puyo Aluwa Waiyawa ko vai. ³⁹ Banina Maimaituwa i giuwapem i te mai ya voiye. Niga puyona ba temi bi natunatumi vaitedi aubaimi. Bi kota lava matabudi manekaġa mabaibaidiġa Bada eda Maimaituwa ya yogedina." ⁴⁰ Bi Pita giu wapewapedi ġesaudi i tainuwataudi bi i giu vavasaġedina gado, "Maimaituwa koi anine te yai yawasanimi bi mote niga kimtina lavedi edi yawasana gebogebodi edi kovoġa vaitedi koma vai."

⁴¹ Tedi mabai ġome Pita ena giu a vaivaina, taudidi a bulu. Mba laġannemo lava wapano male 3 tausen edi lava waisumeġidi nopedimo a saġa.

Tauwaisumaġa edi miyamiya

⁴² Bi laġan matabuna giugiukamağedi edi wailovelove a vaivaiyedi, a kanikani ġemota, a tulituliya bi palimo a waiġemotidi. [‡]

* 2:30: 2 Sam 7:12,13   † 2:33: Kataiyana yawanina: Vivila bi ġailisi gabuna.   * 2:34: Sale 110:1   ‡ 2:42: Buledi kivina: Bada tubuğina bi kwasinina a kani ġemota.

⁴³ Bi matabudi noplodi naila bi vivila i wanavu bi kota giugiukamağedi anisove kauwidi bi mataila wapewapedi a voivoiyedi. ⁴⁴ Bi tauwaisumağɑ edi ġoñagóna gabu ġemota ai ġemotidi te matabudi aubaidi. ⁴⁵ Tedi doğɑ bi ġoñagóna a kunyeddi bi mane a legaudi bi edi lava bai a malumaluwabina a vitezitedi. ⁴⁶ Bi lağan matabuna a wai ġemotidi pali vanuwinemo a laulaudune bi edi vanuwa noplodiġa ma nuwavisidu nuwedii ġemota edi lava vaitedi buledi a kivi bi a kanikani ġemota.[§] ⁴⁷ Bi tedi Maimaituwa a kaságesäge bi lava matabudi nuwedi a solusoludi. Bi lağan matabuna Bada lava gesaudi i wai yawasanidi bi i sağesägeđi edi lava noplodimo.

3

Pita lava kağena nuwakuduna i wai yawasani

¹ Lağan ġemota aubigamo suwala 3 okoloki, Pita bi Diyon a sağɑ a nawananawana pali vanuwinemo laupali aubaina.* ² Kamaina bi oloto ġemota kağena nuwakududi mai i tubuğaye a avali tavaite. Bi pali vanuwinna mataetinemo, sawai isana, “Mataeta mulemulelena.” Ġome aimiyeni. Tana mba ġome lağan matabuna aimiyeni bi i miyamiya bi mabai pali vanuwinemo a sağɑ a nawananawana lisidimo mane i wai waigigimane. ³ Kamaina bi i kita te Pita bi Diyon ġotona te maso a valageta pali vanuwina noplonoemo bi tana lisidimo mane i wai gigimane gado, “Aee, mane ko vitegu.”

⁴ Ġome Pita bi Diyon tana a kitadidi bi Pita oloto i giuwena gado, “Kwa kitamai!” ⁵ Kamaina bi, oloto tedi i kitedi bi i wai noğotana bena kage mane tana sa vite. ⁶ Bi Pita i giuwena gado, “Tagu lisigumo mane geğɑ. Bi bai lisigumo taunana yà vitem: Nasalet Yesuna Vinevinena isanemo: Kwa moito bi kwa nawa!”

⁷ Kamaina bi Pita oloto nimana kataiyanemo i kabi bi i solu waimoito. Bi mağemota oloto kağe matabiwana bi kağe iwakiduna nuwakududi a didimana. ⁸ Tana kağenemo i moito makai bi nawa i waitubu. Kamaina bi tana vaitena a nawa pali vanuwina ganakukuna noplonoemo bi ġome tana ganakuku noponağɑ i nawa bi i wai laulaupoti bi Maimaituwa i kaka sağesäge.

⁹ Bi lava matabudi mba olotona a kita i nawa bi Maimaituwa i kaka sağesäge. ¹⁰ Ġome tedi a kitağone te tana ba tauwaigigimana lağan matabuna pali vanuwina mataetinemo i miyamiya, mba mataetina a wai isana “Mataeta Mulemulelena.” Bi lava matabudi a tagugu bi a sove te bai lisinemo i tubuğɑ.

Pita i lauguguya munağɑ

¹¹ Lağannemo tauwaigigimana Pita bi Diyon i kaidididi bi a moimoito, ġome lava matabudi a sove gulata bi a velau lisidimo gabu isana *Solomon ena yoveyovemo* ai ġemotidi. ¹² Lağannemo Pita mba mainana i kitekitedi ba i giuwedina gado, “Islael lavemi, bai aubaina ko sovesoveye bi ko kitakitamai te bena kage tama ema ġailisimo ee ema kauwa visuvisuna niga olotona i voiyte te kağena i didimana? ¹³ Geğɑ Maimaituwa, wala tamatamatada Eiblağam, Aisik bi Deikap a wai sumağena, tana namalina ena

* ^{2:44:} Giu 4:32-35   § ^{2:46:} Buledi kivina: Bada tubuğına a kani bi kwasina a tego ġemota.

* ^{3:1:} Pilisi tedi pali vanuwinemo sewasewa ma labu sa gabugabudi, olaolalemo 9 okoloki bi aubigamo 3 okoloki. Mba lağandimo pilisi sewasewa sa voiyedi bi lava sa laupali. Bi pali lağanna gesau ba suwala bulubulumo.   * ^{3:13:} Pot 3:15

taupaula Yesu i vite. Niga Yesuna temi konai anine bi ena ġäviya nimedimo kona sako te maso ai peki, avena te Paelat i ġoeġoe te maso i giukamağe i nawa bi temi kona lauyaviyavi. ¹⁴ *Tana lava visuvisuna bi didimanina bi temi kona giuvavasaga te aubaimi Paelat, lava tauwapekidi i kaikamağe. ¹⁵ Temi yawasana tautavaitena konai peki bi geġa te Maimaituwa pekimo i wai yawasani. Bi tama niga kauwina matamaimo ke kita.

¹⁶ “Bi niga olotona matabumi ko kitakita bi ko sibesibe, tama ema waisumağä Yesu lisinemo aubaina, Yesu isanemo i yawasana. Banina tama Yesu ena għilisi kei sumäġe aubaina te niga olotona i yawasana bi niganana matemimo ko kitakita.

¹⁷ “Bi niganana egħi lava, e sibe te temi emi babada vaitedi bu'uwa kona voiyen bi Vinevinena konai peki. ¹⁸ Bi Maimaituwa ena giu i kamağati banina dolinem taugiuwatana matabudi lisidimo i gei giu te yaġolo Vinevinnenya yai nuwatoitoi bi ya peki. ¹⁹ Taunana aubaina nuwemi ko vitaledi bi Maimaituwa lisinemo ko nawa te tana emi gebogebo ya noġotikamağedi bi nuwemi ya laivaliudi. ²⁰ Bi Tauwaiyawasana i vinevinena ya giukamağe lisimimo. Niga Tauwaiyawasanina ba Yesu. ²¹ Tana malamo ya miyamiyanu, eete laġon ya tava te Maimaituwa bai matabuna ya laivaliu munağgedi banina wala niga mainana i giu waiwawa taugiuwatana lisidimo. ²² *Bi kota Mousis mainana i giu, ‘Bada emi Maimaituwa tana kaka modomimo taugiuwatana ġemota ya kamağeti maibena tagu. Bi tana bai matabuna ya giugiuwemina, ko vaiye kauwe! ²³ *Bi aiyai mote taugiuwatana ena giu ima vaivaiye ba kamaina te Maimaituwa ena dam lavedi lisidimo ya kwavi vai bi ya kovoġi.’

²⁴ “Bi taugiuwatana gesaudi vaitedi a giu te niga kauwidi yaġolo sa tubuġa, maibena niganana laġandimo sa tubutubuġa mainana. Mba taugiuwatedi tedi Samuwel bi gesaudi mulinemo a tubutubuġana. ²⁵ *Bi temi mba taugiuwatedi edi libilbi, taunana aubaina Maimaituwa wala emi magula lisidimo giu wainoġota i sako, mba temi vaitemi aubaimi mai i giu. Bi Maimaituwa Eiblaġam lisinemo waianina i voyena ba niga mainana, ‘Tam em tubulesemo kaka lava matabudi dobumo kavisuvisu sa vai.’ ²⁶ Taunana aubaina Maimaituwa ena taupaula[†] pekimo i ka kenamoito munağe bi i gei giukamağe lisimimo. Bi mba taupaulina i voyen temi te ġemogemotaga emi gebogebo kona kuvesidi bi tana i kavisuvisumi.”

4

Pita bi Diyon bolu babadidi lisidimo a natomedu

¹ Pita bi Diyon yaġolo lava lisidimo a giugiu ba Diu pilipilisidi, Sadisi lavedi bi pali vanuwina tauyavena edi bada a nawa Pita bi Diyon lisidimo a tava. ² Tedi nuwedzi i medina banina Pita bi Diyon lava a wailovelovedi bi a giugiuwedi te Yesu pekimo i kenamoito munağä bi kota lava matabudi pekimo sa kena moito munağä. ³ Taunana aubaina a panidi bi kaikana aubiga aubaina te biliwelokomo a sivu nawedi te laġon i sako. ⁴ Bi lava wapewapedi Pita ena giu a vaivaiyena ai sumäġa. Bi tauwaisumağä olooloto wapedi i saġa te 5 tausani.

⁵ Bokinamai Diu edi babada bi babada nananakidi bi waigħake tauwailovelena Yelusalem nöponemo ai ġemotidi bi ai bolu. ⁶ Lava niga bolunemo ba Anas tana pilipilisi edi bada Kaiyapas, Diyon, Aleksanda,

* 3:14: Met 27:15-23, Mak 15:6-14   * 3:22: Wai 18:15,18   * 3:23: Wai 18:19   * 3:25: Pak 22:18   † 3:26: Natu, Ee Taunoya.

oooloto gesaudi vaitedi bi pilisi edi bada ena vanuwa lavedi matabudi. **7** Tedi Pita bi Diyon mododimo ai moitodi bi ai talayedina gado, “Bai ġalisinemo ee aiyai isanemo temi niga kauwina kona voye?”

8 Ġome Pita nöpona Aluwa Waiyawa i wai wanavuna i giuwedina gado, “Tauwaibabada lava aubaidi bi tauwaibabada nananakimi koi beyavaiya. **9** Tama niganana ko wai talavitavitelema, kauwa visuvisuna lava kaġe nuwakuduna lisinemo i tubuġa aubaina. Temi ko wai talavitavitelema te bainewa bi niga lavana i yawasana. **10** Kamaina te ka giuwemi te temi bi Islael lavemi matabumi kó vaiye. Nasalet Yesuna Vinevine Kamaġenä temi kona tupatupalatuna, tana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munage, tana isanemo niga olotona niganana i yawasana bi matemimo ya moimonto.

11 Tana taunana

‘duġumoito bi temi vanuwa taukelina
duġumoitona kona dabodabokena,
niganana i nuwavitala

te vanuwa yasina i tubuġa.*

12 Mote aiyai ġemota niga dobunemo kaka imai yawasanida banina dobu matabuna nöponemo mote bamo isa gesauna ima kenakena te isanemo yawasana tai baġaye, geġa te Yesu taunaġa isanemo.”

13 Laġannemo bolu babadidi Pita bi Diyon edi laudabatola a kitakita ba, tedi a soveyedi barina a sibe te Pita bi Diyon mote giluma kauwa lavedi, tedi ba lava yababa. Bi a sibe te niga lavedi dolinem Yesu vaitena a nawanawa.

14 Bi Diu babadidi a kita te oloto a waiyawanina diyedimo i moimonto. Taunana aubaina tedi mote ġemogemetina te masso lisidimo bai a giuwe. **15** Kamaina bi a giuwedi te a potiyovo aniwai bolu vanuwina didiyaunemo a miyamiya bi taudima babadidi taudīgħa ai talapili vivila.

16 Tedi ai tala munagedina gado, “Niga lavedi bainewa tai voyiedi? Yelusalem lavedi matabudi a sibe te niga lavedi mataila dididiga a voye bi tada mote ġemogemetina te ta valeledi. **17** Bi ta giu dabokedi te niga kauwina i tubutubuġna mote ima dabalala lava lisidimo. Niga lavedi ta giu wainainailidi te mba isanemo mote aiyai lisinemo sima gagali munage.” **18** Ġome Pita bi Diyon a giuwedi te aniwai bolu vanuwina nöponemo a saġa munaga bi a giu wainainailidi te mote niga lavana isanemo sima lauguguya, ee simai lovelove munaga.

19 Bi edi giu ai munena gado, “Taumiġa koi talapili munagedi te Maimaituwa matanemo bamo taunana i visu? Maimaituwa giuna ka kaiwata, ee temi emi giu ka kaiwata? **20** Tama mote ġemogemetina te bai ke kitakitana bi ke vaivaiyena giuwena kama gose.”

21 Kamaina bi bolu babadidi a giu wainainailidi bi a kaikamağedi te a nawa banina mote a sibe te bainewa maso a kovogħidi. Kota lava matabudi kaikana a kita te bai i tubuġa bi Maimaituwa isana a kaka saġeṣaġe. **22** Niga olotona kaġenuwanokuna i yawasanana ba ena kwalabu 40 bi i waimuli.

Tauwaisumaġa laudabatola aubaina a laupali

23 Laġannemo waibabada Pita bi Diyon a giugiukamağedi ba tedi a munaga edi lava tauwaisumaġa lisidimo bi bai matabuna pilisi edi babada bi babada gesaudi bai a giugiuwedina, mainana a kamaġotidi. **24** ✽ Laġannemo

* **4:11:** Sale 118:22 nöponemo ba għakima i giuwe bi mote dugħtaw. Diu lavedi ba għakimemo vanuwa a kelikelidi. Vanuwa nöponemo ba gabu ġemota ġome ba għakima dididiga, mba taunana vanuwa yasina. Niga ba Yesu ya giugiu wata, tana taunana Maimaituwa ena dam lavedi (church) yasidi.

✽ **4:24:** Pot 20:11

tauwaisumağɑ mainana a vaivaiye ba matabudi ai ġemotidi bi kalinedi dididiginemo Maimaituwa lisinemo a laupali, “Bada sağasąqɑ guletim, tam galewa, dobu, nisa bi nopodimo mwali matabuna kuna voiyedi. ²⁵ Tama tamamai Deividia em taupaula, wala Aluwa Waiyawemo kuna voiyete te niga mainana i giu:

‘Bai aubaina Eteni lavedi sa medimed?

Bai aubaina lavedi kampota sa yesiyesi?

Mba potana ba waibani geğana.

26 Dobu edi ġalīgalibona a miya moito

bi waibabada ġesəudi nananakidi vaitedi ai ġemotidi te
Bada bi ena Buyobuyona sa wai ġäviye.’

27 ²⁶ Giukauwa te, Alodi, Pontis Paelat, Islael lavedi bi kota Eteni lavedi niga malagainemo ai ġemotidi bi em taupaula waiwaiyawina Yesu kuna vinena buyobuyona ai ġäviye. ²⁸ Bi tedi ai ġemotidi bi bai matabuna tam em ġailisimo bi em ogatala kuna wai aninena, luvanemo mainana a voiyede. ²⁹ Bi Bada, niganana edi giu wainainaila lisimaimo kwa noğoti bi kwa voiyemai te tama em taupaula giu laudabatolamo ka giuwe. ³⁰ Nimam kwa tuğu te kwai yawasana, mataila bi kauwa nananakidi kwa voiyedi em taupaula waiwaiyawina Yesu isanemo.”

³¹ Lagannemo pali i kovikovi ba gabu a waīgemotidina i gusu. Bi matabudi Aluwa Waiyawa i waiwanavudi bi tedi Maimaituwa giuna laudabatolamo a giu nawe.

Tauwaisumağɑ edi ġonağona a soiyedi

32 ²⁷ Tauwaisumağɑ matabudi nuwedi bi edi noğota ġemota. Bi aiyai mote i giu te taunağɑ ena ġonağona, geğɑ te matabudi awai sagu vivila. ³³ Ġome giugiukamağedi ġailisi vaitena Bada Yesu ena peki bi ena kenamoito a giu nawe. Bi Maimaituwa sagu dididigina matabudi i vitedi bi i kavisuvisudi.[†]

³⁴ Bi ġome mote aiyai mododimo bai i maluwabiye. Banina mabai doğɑ bi vanuwa lisidimo ba a kuneyedi bi mane ³⁵ giugiukamağedi a vitedi. Bi aiyai bai i malumaluwabiye, mai a vitezite.

³⁶ Maibena Diyousep tana Livai damna nopenemo bi Saiplasimo i tubuğɑ bi giugiukamağedi awai isaisana Banabas. Isa Banabas banina ba *Taulibagi*. ³⁷ Tana doğɑ i wai badayena i kune ye bi manena i natome giugiukamağedi i vitedi.

5

Ananaiyas bi Safila

1 Oloto isana Ananaiyas bi mwanena Safila, tedi edi doğɑ ġaubona a kune ye. **2** Bi tana mwanena vaitena ai anina te mane isuna a kaididi tedi aubaidi. Bi isuna giugiukamağedi a vitedi.

3 Bi Pita Ananaiyas i giuwena gado, “Bai aubaina Seitan kunai anine te nopenom i waibade bi Aluwa Waiyawa lisinemo kuna kaiyovu, tam doğɑ kuna kune kune ye manena isuna kuna kaididi tam aubaim? **4** Tam maso doğɑ kuna labe gwase, ee doğɑ kuna kune ye mulinemo mane maso kuna kaididi. Bi bai aubaina niga kauwina nopenmo kunai nuwanoğonogötæ bi mainana kuna voiyede? Tam mote lava lisinemo ku kaiyovu bi geğɑ te Maimaituwa lisinemo kuna kaiyovu.”

[†] **4:27:** Met 27:1,2, Mak 15:1   ²⁸ **4:32:** Giu 2:44   [†] **4:33:** Maimaituwa taukaiwatana ya kakavisuvisi gulatedi: Ee mabai taukaiwatana sa vivile kauwedina.

⁵ Lağannemo Ananaiyas mai giuna i vaivaiye, tana i kuluva bi i peki. Bi lava matabudi niga kauwina giuna a vaivaiyena a naila gulata. ⁶ Lağannemo Ananaiyas i pekipeki ba, ġome ewaewali a tava te a suma bi a avali nawe te a dobo.

⁷ Tedi a taumiya lağan ġotona* te mwanena Safila i tava bi mote i sibe te bai i tubuġa. ⁸ Ĝome Pita i waitalayena gado, “Ku giuwedu, doğa kona kunekuneyena manena, niga taunana kamaina, ee?”

Bi Safila i giuna gado, “Emaso, mba taunana kamaina.”

⁹ Bi Pita i giuwena gado, “Bai aubaina temi konai anina bi Bada ena Aluwa konai laulub? Lava mwanem a dobodobona, tedi mataetamo sawai laba te tam kota vaitem sa avali nawem.”

¹⁰ Kamaina te Safila i waimağemoti te Pita kaġe pakanemo i kuluva bi i peki. Ĝome ewaewali a saġa vanuwemo bi a kita te waivini i peki. Kamaina bi a avali nawe bi mwanena diyanemo a dobo. ¹¹ Bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi bi lava matabudi niga giuna a vaivaiyena ba a naila gulata.

Giugiukamağedi lava wapewapedi ai yawasanidi

¹² ^{*}Giugiukamağedi mataila bi anisove kauwidi wapewapedi a voyiedi lava lisidimo. Bi tauwaisumaġa matabudi Solomon ena yoveyovemo awai ġemotidi, ¹³ bi lava ġesaudi mote waisumegħidi tedi tauwaisumaġa vaitedi waigemota a naile geġa te lava matabudi a viviledi. ¹⁴ Olooloto bi waiwaivini Bada ai sumaqe bi a solasaġa tauwaisumaġa noppidimo te lağan matabuna tauwaisumaġa iyevina i dididiga. ¹⁵ Tedi lava sidesidedi a avali nawedi etamo te benamo bi duya dabeledimo ai kenedi. Tedi mai a voyiena banina Pita i natonatona waguluna maso i taukonidi te a yawasana. ¹⁶ Lava kumna ġesaudi Yelusalem diyanà malagaidi vaitedi ai ġemotidi bi lava sidesidedi bi kota lava ġesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneğidina vaitedi a tavaitedi bi matabudi ai yawasanidi.

Giugiukamağedi a laukivigegebodi

¹⁷ Ĝome pilisi saġasaġa guletina bi ena lava Sadisi wai babadidi vaitedi noppidi unula i wanavu. ¹⁸ Bi Giugiukamağedi a panidi bi biliwelokomo a sivudi. ¹⁹ Bi dudubalemo Bada ena aneya biliweloko mataetina i kaikamaġe te i waidolidi a potiyovo bi i giuwedina gado, ²⁰ “Ko nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukunemo ko moito bi yawasana valivaliuna matabuna lava ko giuwedi!” ²¹ Lağan i sako bi giugiukamağedi a nawa pali vanuwinemo, aneya i giugiuwedina mainana bi lava wailovelovedi ai tubu.

Lağannemo pilisi saġasaġa guletina bi ena wai babada ġesaudi bi Diu babadidi vaitedi bolu ai yogae bi a tava bolu vanuwinemo ai ġemotidi. Bi tauyava a giukamağedi biliwelokomo, te maso giugiukamağedi ai dolidi.

²² Lağannemo tedi biliwelokomo a tavatava ba giugiukamağedi mote a kitedi, taunana aubaina a munaġa bolu babadidi lisidimo bi bai i tubu-tubuġana a kamaġti bi a giuna gado, ²³ “Biliweloko mataetina gudugudu kauwena bi tauyava mataetamo a moimoito bi mataeta ke kaikaikamaġe ba mote aiyai ġome ke kita.”

²⁴ Lağannemo Maimaituwa ena vanuwa tauyavena edi bada bi pilisi edi babada niga giuna a vaivaiye ba, tedi ai nuwanaina bi mote a sibe te bai ya tubuġa. ²⁵ Ĝome lava ġemota i tava bi i giuwedina gado, “Olooloto biliwelokomo kona sivusivudina, tedi niganana Maimaituwa ena vanuwemo a moito bi lava sa wailovelovedi.”

* ^{5:7:} Inglis baibol nponemo i giu, 3 hours. ^{*} ^{5:12:} Giu 3:11

26 Čome pali vanuwina tauyavena edi bada vaitena a nawa bi giugiukamağedi a natomedi. Bi mote a egelidi banina lava a nailedi, male sa laugakimidi.

Giugiukamağedi Bolu babadidi matedimo mote giu a naila

27 Tedi giugiukamağedi a natomedi Bolu babadidi lisidimo bi pilisi edi bada i wai talavitavitaledi. **28** *Bi i giuwedina gado, "Tama ke giu vavasağemi te temi mote maso niga olotona isanemo ko wailovelove. Bi geğə te emi wailovelove kaikana Yelusalem nopona i waiwananavu. Bi temi ko giugiuwemai te niga lavana ena peki wavuna tama ke avali."

29 Bi Pita giugiukamağedi gesaudi vaitedi giu ai munena gado, "Tama Maimaituwa ka voteyateyae mote lava. **30** Temi Yesu kolosi modonemo konai peki bi tamatamada edi Maimaituwa pekimo i ka kenamoito mu-nağe. **31** Te kataiyanemo i waimiyenina Čalibona bi Tauwaiyawasana.* Te Islael lavedi nopodi ya vitaledi te sa laukuvasa bi edi gebogebo ya noğotikamağedi. **32** Tama niga kauwidi matamaimo ke kitekitedina ka giugiu nawe, kota mabai Maimaituwa Aluwa Waiyawa i vitevitedina tedi sa vovoteyeteye."

Gamaliel ena lava i giuwainoğotidi

33 Lağannemo Diu babadidi niga giuna a vaivaiye ba tedi nuwedi i medi gulata bi a goegoena maso ai pekidi. **34** Bi Palisi ġemota isana Gamaliel, tana waīgake tauwailoveloveni bi lava matabudi tana a vivibile, tana poudimo i miya moito bi tauyava i giu vavasağedina gado, "Pita bi Diyon ko giuwedi sa potiyovo doğamo lağan watığena. **35** Tana i giuna gado, Islael babadimi, ko kita kauwa kaka niga lavedi lisidimo bai ko voiye. **36** Dolinemo mainana oloto isana Tadiy়as i moito sağə bi i giu te tana bena kage lava dididiga bi lava wapana 400 a kaiwata. Bi lağannemo tana ġavīġāviyidi ai peki bi taukaiwatana a dabalabbi bai matabuna i lautautau. **37** Bi tana mulinemo, kota Galili olotona isana Diudas ko noğoti. Mba lağannemo Loum gabemanina lava a iyeiyevidi bi i moitosağə te lava kumna iai waietadoliyedi. Bi tana vaitena ġavīġāviyidi ai peki bi taukaiwatana matabudi ai nawa ġemogemota.

38 "Taunana aubaina niganana yà giugiuwemi te niga lavedi lisidimo mote bai koma voiye. Bamoda edi noya lava lisinağə i natona ba, noyana ya lautautau. **39** Bi bamoda Maimaituwa lisinağə i natona ba mote ġemogemotina niga lavedi koma giu waitautaudi bamoda temi Maimaituwa kowai ġavīġāviye." Kamaaina bi mba babadidi Gamaliel ena giu ai anine bi a kaiwata.

40 Čome tauyava giugiukamağedi a ka valageti munağedi bi madamo a kwapudi bi a giu vavasağedi te maso mote Yesu isanemo a giu munağə, kamaaina bi a kita kamağedi te a nawa. **41** Čome giugiukamağedi ma nuwavisudi bolu vanuwina a potiyovo kamağe bi a nawa banina Maimaituwa i vinedi te tedi kamaaina te sai nuwatoi Yesu isana aubaina. **42** Bi lağan matabuna pali vanuwinembi lava edi vanuwa nopoligə giu visuvisuna wailoveloveni mote a kaisako bi a laulauguguya te Yesu tana Vinevine Kamağena.

¹ Mba lağandimo tauwaikaiwatana iyevina i sağasağā. Bi tauwaisumağā Gulik kalinana tauguiwena a moito te Diu Ğibulu tauguiwena a giuvitaledi. Banina Gulik iwape mote a kita kauwedti kani soiyenemo.*

² Taunana aubaina tauwaikaiwatana 12 tauwaisumağā a yogedi a tava ai ġemotidi bi a giuwedina gado, “Mote i visu te kani soiyenemo ka soisoi kauleya bi Maimaituwa giuna lauguguyaena ka kaisako. ³ Taunana aubaina, ema lava waisumegimi ko kita te oololoto 7 sibe lavedi bi Aluwa i waiwai wanavudina ko vinedi te tama niga noyana ka vitedi te sai badaye.

⁴ Bi tama kamaina te Maimaituwa giuna ka lauguguya bi pali ka kaididi.”

⁵ Ĝome giugiukamağedi edi giu, lava matabudi ai anine. Kamaina bi Stivin, waisumegiñi bi Aluwa Waiyawa i waiwai wanavuna a vine. Bi ena lava ġesaudi ba: Filip, Pokolas, Nikano, Timon, Pamenas bi Nikolas. Nikolas tana ba Eteni, Entiyok olotona bi wala i waila Diu. ⁶ Tauwaisumağā niga oololotodi 7 ai doli natomedti giugiukamağedi lisidimo. Bi giugiukamağedi nimedi oololoto 7 dabedimo a sivudi te a laupali.

⁷ Kamaina bi ġome Maimaituwa giuna i tuwa. Bi tauwaikaiwatana iyevina Yelusalem nophonemo i wapa kasaġe. Bi pilisi wapewapedi vaitedi a nato Yesu ena kauwa a wailovelovena ai sumage.

Stivin a pani

⁸ Maimaituwa Stivin i ka visuvisu bi ġailisi i vite te anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedi lava lisidimo. ⁹ Bi geġa te Diu lavedi ġesaudi Stivin a giu vitavitale, tedi ba bolu vanuwina isana *Waitaupaula yababa i kovi* lavedi. Tedi ba Diu lavedi mabai Sailin, Aleksandiliya, Silisia bi Eisiya plovinisna lavedi. Tedi Stivin vaitena waikagiu ai tubu. ¹⁰ Bi geġa te Aluwa Waiyawa nuwauyauya Stivin i vite bi i gagagaliyena mote ġemogemotina te maso a lauyovoġe. ¹¹ Taunana aubaina tedi kandavonemo oololoto ġesaudi a gwayedti te kaiyovumu sa giuna gado, “Tama ke vaiye te Stivin Mousis bi Maimaituwa i giu waiyovoyovodi.” ¹² Niga giudimo lava, waibabada bi waigħake tauwailovelovena a ka medimedidi. Kamaina bi tedi Stivin a pani bi ai doli nawe bolu babadidi lisidimo. ¹³ Ĝome tedi giu kaikaiyovudimo lava ġesaudi a giuwedi te sa giuna gado, “Niga lavana ke vaiye te tana Maimaituwa ena vanuwa bi ena waigħake Mousis i vitezitena lagħan matabuna i laulauyovoġed. ¹⁴ Tama ke vaiye te i giuna gado, ‘Niga Nasalet Yesuna male pali vanuwina yaka gebogebo bi Diu edi vaivai Mousis i vitezitemaina ya vitaledi.”

¹⁵ Tedi mabai bolu babadidi a miyamiyana Stivin a kitakitadidi bi kitana i nuwavitala maibena aneya.

7

Stivin Diu babadidi matedimo i lauguguya

¹ Pilisi sağasağā guletina Stivin i wai talayena gado, “Niga lavedi bai sa giugiuwena ba giukauwa, ee?”

²* Bi Stivin edi giu i waimunena gado, “Tamatamagu bi tuwatuwaġagu bai yaġġiġiġen kieni. Maimaituwa namanamalina wala Mesapotomiyamo Eiblaġġam lisinemo i laumagħata, muliġa kaka i nawa Alanmo i miya.

* **6:1:** Teteka labena (table). Niga banina ba kani soiyena waibadayena ee mane labena waibadayena, Gulik giuna table banina ba banika. * **7:2:** Pak 12:1

³ “Bi Maimaituwa Eiblağam i giuwena gado, ‘Em dobu bi em lava kwa gosedi bi dobu tagu yài lovemnemo kwa nawa.’ ⁴ *Kamaina bi ena dobu Mesapotomiya i gose bi i nawa Alanmo i miya. Ğome tamana i peki mulinemo, Maimaituwa Eiblağam i giukamäge niga dobunemo niganana ta miyamiyanemo. ⁵ *Mba lağannemo Maimaituwa mote doğa ġaubona niga ġome i vite. Bi Maimaituwa i giuwapa te lağan mulığa tana bi ena tubulelesa ya vitedi. Avena te Eiblağam mote i wainatuna bi yağolo te Maimaituwa lisinemo i sauga. ⁶ *Maimaituwa i giuwena gado, ‘Em tubulelesa kaka wali dobumo sai taupaula yababa. Bi kwalabu 400 nopolidimo mba dobuna lavedi kaka em tubulelesa sa voyiedi te sai nuwatoitoi. ⁷ *Bi mba dobuna lavedi aubaidi sa wai taupaula yababana kaka yà kovogidi. Bi mulığa kaka em tubulelesa mba dobuna sa gose kamağe bi sa nato niga dobunemo bi sa lauduneyegu.’ ⁸ *Mba ġome Maimaituwa kwapibwali ena waianina Eiblağam i vite. Bi lağannemo Aisik i tubuğä, lağan ⁸ mulidimo Eiblağam kwapibwali i voiyé Aisik lisinemo. Bi kota Aisik natuna Deikap lisinemo i voiyé. Bi Deikap natunatuna 12 lisidimo kota mainana i voiyé. Niga lavedi edi tubulelesa ba tada.

⁹ *“Deikap natunatuna tasidi Diyousep a unule, taunana aubaina tana a kune kamağe Idip lavedi lisidimo te yai taupaula yababa. Bi geğä te Maimaituwa tana vaitena, ¹⁰ *taunana aubaina ena pilipili matabudimo i sagu. Maimaituwa Diyousep nuwauyauya i vite bi ena yawasanamo Idip ġalibonana nuwana i laukwasili. Taunana aubaina ġalibona, Diyousep waibada i vite te Idip dobuna matabuna bi ena vanuwa nopona i waibadae.

¹¹ *“Kamaina bi Idip bi Keinan dobudi matabudi gomala i ka gebogebodi bi wainuwatoi dididiga i tubuğä. Bi eda magula mote bamo kani a banavi. ¹² Lağannemo Deikap i vaiye te Idipmo kani, tana natunatuna eda magumagula i giukamäge. Tedi mote ġome nawenawedi bi geğä te a nawa. ¹³ Bi kota edi nawa wailabunemo Diyousep i kamağti munäge tuwatuwağana lisidimo. Ğome kaka Idip ġalibonana Diyousep ena vanuwa lavedi i sibedi. ¹⁴ *Diyousep tamana Deikap bi ena vanuwa lavedi wapedi 75 edi giu i giukamäge te sa nato Idipmo. ¹⁵ *Kamaina bi Deikap i nawa Idipmo, ġome tana bi natunatuna a miyamiyan a eete a peki. ¹⁶ Bi tubugidi a munagedi te Sekemmo tauyewamo a sivudi wala Eiblağam manemo i gimegimelina Ğema natunatuna lisidimo.

¹⁷ *“Lağan i watiwatiğe te Maimaituwa Eiblağam lisinemo bai i giugiupana ya tubuğä. Bi Idip nophonemo eda lava Islael lavedi iyevina i wapa gulata. ¹⁸ Kamaina bi lava ġesau i waiġalibona Idipmo. Niga lavana mote Diyousep i sibe. ¹⁹ *Bi niga ġalibonana eda magumagula i laukivi gebogebayed bi i egelidi te natunatudi meyemeyedi dogamo a sivu yovoğedi te sa peki. ²⁰ *Mba lağannemo Mousis i tubuğä bi tana gomana mulemulelena Maimaituwa matanemo. Nawalai faiona tinana bi tamana edi vanuwemo a labe. ²¹ *Bi lağannemo mote ġemogemotina te maso a labe, tana a sako yovoğe. Bi ġalibona natuna waivinina i vai, te i ġamō bi i wai natune maibena natu otina. ²² Bi tana Idip edi nuwauyauya ai lovelove. Tana ena giumo bi ena kauwemo lava ġaiġailisina i tubuğä.

---

* **7:4:** Pak 12:4   * **7:5:** Pak 12:7, Pak 13:15, Pak 17:8   * **7:6:** Pak 15:13,14   * **7:7:** Pot 3:12   * **7:8:** Pak 17:10-14, Pak 21:2-4, Pak 25:26, Pak 29:31-35:18   * **7:9:** Pak 37:28, Pak 39:2,21   * **7:10:** Pak 41:39-41   * **7:11:** Pak 42:1,2   * **7:14:** Pak 45:9,10,17,18   * **7:15:** Pak 46:1-7, Pak 49:33   * **7:17:** Pot 1:7,8   * **7:19:** Pot 1:10,11, Pot 1:22   * **7:20:** Pot 2:2   * **7:21:** Pot 2:3-10

²³ *“Lağannemo Mousis ena kwalabu 40 a kovi bi i ġoe te ena lava Islael ya vakitedi. ²⁴ Bi Mousis i kita te Idip lavana i miya moito te Islael olotona i katikati vunu. Ĝome tana ena tau mulinemo i moito bi biwana i vai te Idip lavana i lai peki. ²⁵ Bi Mousis i wainoġota te ena lava otidi maso a sibe te Maimaituwa yai etadoliye te tana kaka ena lava yai yawasanidi bi gegħa te tedi mote a sibe. ²⁶ Bokina mainana i kita te ena lava Islael labu a waīgasigħasi. Kamaina bi Mousis i nawa i katautaudi bi i giuwedina gado, ‘Ei, mba em tau bai aubaina ko waikaġasigħasi?’ ²⁷ Ĝome oloto ena tau i laulaugulatena Mousis i bibini bi i giuwena gado, ‘Tam aiyai waibada i vitem bi kwa waibadaemai bi kwa etaetalemaj? ²⁸ Tam maġo Idip lavana kuna lai peki, mai niganana tagu kwa lai pekigu, ee?’ ²⁹ Lağannemo Mousis niga giuna i vaivaiye ba tana i naila i nawa Midian. Ĝome i miyana maibena tautavatava bi natunatuna oloolotodi labu.

³⁰ *“Kwalabu 40 a kovi mulidimo kalakalalemo oya Sainai diyanemo, kai tomboluna, vavavannemo aneya i laumaġata Mousis lisinemo. ³¹ Lağannemo nigamai i kitakita ba i tava. Kamaina bi i nawa diyanemo maso i kita kaukauwena mba Bada kalinana i vaiyena gado, ³² ‘Tagu taunana em magumagula Eiblaġam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.’ Mousis naila i kagusugusu bi mote i waikita munāġa. ³³ Kamaina bi Bada, Mousis i giuwena gado, ‘Em kaġe suma kwa kaikamaġe. Banina mba gabunemo kwa moimoitona ba doğa waiyawa. ³⁴ Tagu egħi lava edi wainuwatoi Idipmo e kita bi kota edi lauayoi e vaiye. Bi tagu e yovona ba yài yawasanidi. Taunana aubaina kwa nato bi niganana ya giukamaġem kwa munāġa Idipmo.’

³⁵ *“Mousis tana taunana dolinemo Islael lavedi a daboke bi a giuwena gado, ‘Tam aiyai ġoılısi i vitem bi kwa waibadaemai?’ Tana taunana Maimaituwa i giukamaġe te lava ya kapotiyovodi bi yai etadoliyedi, aneya kai tomboluna vavavaninem lisinemo i laulaumaġatana ena sagumo. ³⁶ *Islael lavedi Idipmo i kapotiyovodi bi anisove kauwidi bi mataila Idipmo i voyiedi. Bi kota Nisa Sabasabanemo bi kalakalalemo kwalabu 40 nopardimo. ³⁷ *Mousis Islael lavedi i giuwedina gado, ‘Maimaituwa kaka taugiuwatana ġemota noppomimo ya vine bi ya giukamaġena lisimimo maibena tagu.’ ³⁸ *Bi tana taunana kalakalalemo Islael lavedi, vaitedi ai ġemotidi. Tana ġome eda magumagula vaitedi bi kota Mousis oya Sainai dabanemo yawasana giuna aneya i giuvite te i waidama lisidemo. ³⁹ Bi gegħa te eda magumagula mote kalinana a voteyateyae. Tedi a daboke bi a ġoegħoena maso a munāġa Idip. ⁴⁰ Taunana aubaina Elon a giuwena gado, ‘Ema maimaituwa kwa voyiedi te sai etadoliyemai. Niga lavana Mousis Idipmo i ka potiyovoda bi tada mote ta sibe te bai lisinemo i tubuġa?’ ⁴¹ Kamaina bi tedi koikoitau a voiġena kitana maibena kau natuna. Bi koikoitau a voiċiōjena lisinemo a soi, a lausewasewa bi a vivibile. ⁴² Taunana aubaina Maimaituwa i miyatatauliyedi bi i kita kamaġđedi te kipola, suwala bi nawalai galewemo a lauladunediyedi, maibena taugiuwatana edi bukamo a gilugilumina mainana. Ĝome Maimaituwa i giuna gado, ‘Islael lavemi, wala kwalabu 40 kalakalalemo kona miyamiyana ba mote tagu lisigumo ko laulausewasewa.

⁴³ Bi temi mba maimaituwa Molek ena kape

* 7:23: Pot 2:11-15   * 7:30: Pot 3:1-10   * 7:35: Pot 2:14   * 7:36: Pot 14:21, Nam 14:33

* 7:37: Wai 18:15,18   * 7:38: Pot 19:1-20:17

kona ava'avalı waibabali.
 Bi kota kipola maimaituwana Lafen aluwina
     kona ava'avalı waibabali.
 Temi mba mwalidi kona voyiedi
     bi kona laulauduneyedi.
 Taunana aubaina yà giukamağemi
     te emi dobuko potiyovo kamäge
     bi Babilon multaulinemo ko nawa.'

⁴⁴ [❖]"Kalakalalelemo eda magumagula Maimaituwa mayavaina kapena a ava'avalı nawe. Bi a voyiena ba bainewa Maimaituwa Mousis i giugiuwena mainana. Bi kota kitana bainewa i wailovenia mainana luvanemo i voiyen. ⁴⁵ Lağan mulığa Diyosuwa eda magumagula i wai etadoliyedi gäviya nopenomo bi lava mba dobudimo miyemiyedi Maimaituwa i kwavi waipotiyovodi te dobuna a vai, lava niga ġome a miyamiyana lisidimo. Bi Maimaituwa mayavaina kapena a avali tavaite niga dobunemo Maimaituwa ani laudunena bi ġome i kenana eete Deivida ena waibada saugina. ⁴⁶ [❖]Maimaituwa, Deivida nuwana i vai. Bi Deivida, Maimaituwa i waibaġa te maso i waianine bi pali vanuwina i ġala, Deikap ena tubulelesa edi ani laudune. ⁴⁷ [❖]Bi geġa te Solomon pali vanuwina i ġala Maimaituwa aubaina. ⁴⁸ Bi kota Maimaituwa saġasaġa guletina mote lava vanuwa a ġaleġaledina nopedimo ima miyamiya. Taugiuwatana niga mainana i giu:

⁴⁹ 'Mala egū ani miya
     bi dobu kaġegu ani waitupamoitona.
 Vanuwa bainewa kitana kwa ġala aubaigu?
     Ee bamō egū vanuwa ani waiyawasi?
⁵⁰ Tagu mote mwali matabudi malamo
     bi dobumo nimagumo e voyiedi?"

⁵¹ Stivin yaġolo ena giu ya nawenawwe, "Temi nopomi ġaiġaidi, beyemi a pota bi kona laukasāqīġai mote Maimaituwa giuna koma vaivaiye. Maibena emi magumagula. Temi sauga matabuna Aluwa Waiyawa ko laulaukasāqīġaiye. ⁵² Emi magumagula wala taugiuwatana matabudi a laukivigebogeboyedi bi ai pekidi. Tedi ba lava didimanina ena nato a giugiuwata. Bi laġannemo i tavana ba temi kona kaisoluġe bi konai peki. ⁵³ Maimaituwa ena waīgħek aneya i vitedi bi a natome eda magula lisidimo bi temi mote ko kaiwata."

Stivin ġakimemo ai peki

⁵⁴ Laġannemo Diu babadidi Stivin ena giu a vaivaiyedi ba a medi gulata lisinemo bi mwakedi a sanadididi. ⁵⁵ Stivin Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i wai kita saġa malamo te Maimaituwa namalina bi Yesu, Maimaituwa kataiyanemo i moimoitona i kita. ⁵⁶ Kamaina bi Stivin i giuna gado, "Koi kita, tagu mala nuwa wasana e kita bi Maimaituwa kataiyanemo Tana Taunana Natuna ya moimoito."

⁵⁷ Niga giudi a vaivaiyedi ba beyedi a sula gududi bi matabudi ai lasa te velau Stivin a dubutawi. ⁵⁸ Tedi a solu nawe malagai multaulinemo bi ġome a lauġakimi. Bi tauwaiwavu edi gala a lolodi bi oloto ewalina isana Sol* kaġe pakanemo a sivudi te ya labedi. ⁵⁹ Laġannemo Stivin a laulauġakimi ba tana i laupalina gado, "Bada Yesu, aluwigu kwa vai!" ⁶⁰ Kamaina bi

* 7:44: Pot 25:9,40   * 7:46: 2 Sam 7:1-16   * 7:47: 1 Ġali 6:1-38   * 7:58: Sol mulığa isana Pol, Yesu ena tauwaikaiwatana laukaina.

tuwapekana i waitupagwaliğe bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Bada niga lavedi edi gebogebo kwa noğotikamağe.” Stivin niga giuna i vato mulinemo te i peki.

8

Tauwaisumağā laukivigebogeo a banavi

¹⁻² Bi Sol ena waianina Stivin ai peki.

Diu babadidi Stivin a laipeki mulinemo, olooloto tauwaisumağā Stivin a īgabé gulate bi a avali nawe tauyewamo a sako. Mba lağaninemota kota Yelusalemmo laukivigebogeo dididiga tauwaisumağā lisidimo i tubuğā. Te tauwaisumağā matabudi a dabala bi a nawá Diudiya bi Sameliya plovinsidi nopodığa. Bi giugiukamağedi taudığa Yelusalemmo a miya gwasa. ³ Göme Sol lava i lauegeli te Maimaituwa ena dam laukivigebogeböyedi ai tubu. Tedi a nawá vanuwa bi vanuwa bi tauwaisumağā oloolotodi bi 8waiwaivinidi a solu yovoğedi te biliwelokomo a sivusivu nawedi.

Filip Sameliyamo i lauguguya

⁴ Tauwaisumağā a dabadabalalana a nawá malagai te malagai bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguya. ⁵ Bi Filip i nawá malagai dididigina Sameliya dobuna nöponemo bi Vinevine Kamağena giuna visuvisuna i lauguguya lava lisidimo. ⁶ Lağannemo lava kumdi Filip ena lauguguya a vaivaiye bi anisove kauwidi a kitekitedi ba tedi matabudi ena giu a vaiye kaukauwe. ⁷ Banina Filip lava nöpodimo aluwa gebogebodi i kwavi vaidi bi ma galalidi a potiyovo. Bi kota lava wapewapedi tunipekipedidi bi kağe nuwakududi i waiyawanidi. ⁸ Taunana aubaina lava mba malagaina dididiginemo ai nuwavisu gulata.

Saimon taubwalabwala

⁹ Sameliyamo oloto isana Saimon walaka bwalabwalauna miyamiyana, Sameliya lavedi matabudi ena bwala kauwidi i voivoiyedina a sovesove. Bi i seğaseğala te lava dididiga. ¹⁰ Bi lava yababa te lava nananakidi mataudi kalinana a vaivaiye kauwe bi a giu te, “Maimaituwa ena ǵailisi dididiga lisidimo.” ¹¹ Tedi Saimon kaiwatana walaka ai tubu bi ena bwalaumo lava i wai soveyedi. ¹² Bi Lağannemo Filip Maimaituwa ena waibada bi Yesu isana i laulauguguya ba olooloto bi waiwaivinai sumağā bi i kabuludi. ¹³ Bi Saimon vaitena i waisumağā bi i kabulu. Göme Filip ena ani nawamo i kaiwata. Bi Filip anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedina Saimon i kitedi bi i sovesoveyedi.

¹⁴ Lağannemo giugiukamağedi Yelusalemmo a vaiye te Sameliya lavedi Maimaituwa giuna ai sumağē, tedi Pita bi Diyon a giukamağedi lisidimo. ¹⁵⁻¹⁶ Banina tedi yağolo mote Aluwa Waiyawa i yovo tauwaisumağā valivaliudi lisidimo. Bi tedi ba Bada Yesu isanemo a kabulu otığedi. Lağannemo Pita bi Diyon a tava lisidimo ba aubaidi a laupali te Aluwa Waiyawa sa vai. ¹⁷ Kamaina bi Pita bi Diyon nimedi tauwaisumağā dabedimo a sivudi bi Aluwa Waiyawa a vai.

¹⁸ Bi Lağannemo Saimon i kita te giugiukamağedi nimedi tauwaisumağā dabedimo a sivudi te Aluwa Waiyawa a vai. Göme Saimon mane i waiyoyo Pita bi Diyon lisidimo ¹⁹ bi i giuwedina gado, “Niga ǵailisina kota ko vitegu te aiyai dabanemo nimagu ya sakona ba Aluwa Waiyawa ya vai.”

^{8:3:} Giu 22:4,5, Giu 26:9-11

²⁰ Bi geğä te bi Pita i giuwena gado, “Tam male em mane vaitena ko nawa kai kalakalatinemo. Banina tam kuna noğoti te Maimaituwa ena puyo bena manemo kwa gemeli ee! ²¹ Tam mote Maimaituwa i waianinem te tama ema noyamo kwa sağı banina nuwapoum mote i didimana Maimaituwa matanemo. ²² I visu te mba em noğotidi gebogebodi kwa kuvesidi bi kwa laupali Bada lisinemo te em gebogeboko male ya noğoti kamağedi. ²³ Banina e kitam te kuna unula gulata lisimaimo bi em noğota gebogebodi sa waibadaem.”

²⁴ Kamaina bi Saimon i giuwena gado, “Aee aubaigu ko laupali Bada lisinemo te bai kuna giugiuwena lisigumo mote mainana ima tubağ.”

²⁵ Ğome Pita bi Diyón edi waisumağ a giuwedi bi Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. Mulinemo tedi a munamunağ Yelusalemmo ba Sameliya malagaidığ a giu visuvisuna a laulauguguyae.

Filip bi İtioiya badana dididiga

²⁶ Kamaina bi Yelusalemmo Bada ena aneya Filip i giuwena gado, “Kwa vononoğ a bi kwa yovo kwa nawa yalousa yawaninağ. Tam eta Yelusalemmo bi i yovo i nawa Gasa taunana kwa kaiwata.” (Mba etana i pupu aubaina lava mote sima kaikaiwata). ²⁷ Ğome Filip i modina i nawananawa etamo te İtioiya olotona i banavi bi olotona ba waibadana dididiga, ġalibona waivinina isana Kandeke ena mane taulabena. Niga olotona i nawa Yelusalemmo laudune aubaina, ²⁸ bi ena seliotmo i munamunağ ba etamo taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. ²⁹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Filip i giuwena gado, “Kwa nawa noi seliyotina diyanemo kwa moito.” ³⁰ Bi ġome Filip i velau seliot diyanemo bi i vaiye te olotona taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. Kamaina bi Filip i waitalayena gado, “Bai kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe ee geğä?”

³¹ Bi olotona ena giu i waimunena gado, “Bainewa ya sibe? Walitau ya giuwailovelovegu kaka ya sibe.” Kamaina bi olotona Filip i giuwe te i valageta ena seliotimo bi diyanemo i miya.

³² ³² Bi olotona Aisaiya ena bukamo i iyeiyevina ba niga mainana i giu: “Lava tana ai doli nawe

bi sa vununa maibena sipu.

Bi kota maibena sipu lauwalina
laġannemo kapalina a bwalibwali,

ba tana i miya moimoisili

bi mote bai i giuwe.

³³ Laġannemo a ka gebogeboko gulate,
tana mote aubaina i giu ġaigailisi.

Mote aiyai kaka ena tubulelesa
ima giuwtu.

Banina ena yawasana dobumo ba damona.”

³⁴ Ğome İtioiya badana Filip i waitalayena gado, “Ae goma, ku giuwegu, taugiuwatana aiyai ya giugiuwe, tana taunağ ee, lava gesau?” ³⁵ Kamaina bi Filip, Aisaiya ena bukamo giuguna ġemotinemo giu i waitubu bi Yesu giuna visuvisuna giu wailovelove i wai tubu. ³⁶⁻³⁷ Tedi a nawananawa etağ a te gaubemo a tava bi İtioiya badana i giuwena gado, “Ei, gauba nove, tagu kamaina te ya bulu bai ya ka pilipiligu?”* ³⁸ Kamaina bi ena seliot

* ^{8:32:} Ais 53:7,8   * ^{8:36-37:} Kulikulidi wadubodi ġesaudimo nigamai a giu, Tam bamoda nuwam tabutabunemo kwai sumağ a ba ya ka bulum.

tauelauyena i giuwe te i moito bi tana bi Filip a nawa gaubemo. Ğome Filip Itiopiya badana i kabulu.³⁹ Lağannemo gaubemo a lovoloovo tava ba Bada Aluwina i waimağemoti te Filip i avali nawe. Bi Itiopiya olotona mote Filip i kita munäge. Bi tana ma yasisina i gelu i nawa banina Maimaituwa i waiyawasani.

⁴⁰ Filip bainewa te Adotasmo i laumağata. Tana malagai matabuna nopođiga i nawa bi giu visuvisuna i laulauguguya nawena eete Seseliyamo i tava.

9

Sol ena yawasana i vitale

¹ Mba lağandi nopođimo Sol yağolo te nuwana i medi gulata bi i giu te Bada ena tauwaikaiwatana yai pekidi. Taunana aubaina i nawa pilisi sağasağga guletina lisinemo bi ² i waibağga te pepa ya kulidi Diu edi bolu vanuwidi babadidi aubaidi Damaskas malagainemo. Tedi maso mba pepedi a iyevidi bi Sol ai anine te olooloto bi waiwaivini Yawasana Etana taukaiwatana maso i panidi bi i natomedi Yelusalemmo. ³ Kamaina bi Sol i nawa Damaskas malagaina diyenemo i tavatava ba yanayana wai matakakanikanina malamo i wai mağemoti te Sol i yana kwaivivili, ⁴ bi i kuluva doğamo i talağga. Bi kalina galewemo i vaiyena gado, “Sol, Sol bai aubaina kwa laulau kivigebogeboyegu?”

⁵ Sol i waitalana gado, “Tam aiyai, Bada ee!”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu Yesu, tagu taunana kwa laulaukivigebogebogeyegu. ⁶ Yağıyığına kwa moito makai bi kwa nawa malagai dididiginemo bi ġome sa giuwem te bai kwa voiyem.”

⁷ Olooloto Sol vaitena a nawanawana, ġome a tau moimoito giu geğə banina tedi kalina a vaiye bi mote aiyai a kita. ⁸ Ğome Sol i miya moito bi gado yai kita ba matana i wai dudubala bi mote bai i kita. Kamaina bi nimanemo a kabi bi ai wai doli nawe Damaskas. ⁹ Bi ma matapotapotana i miyana lağan faiona a kovi, mote bai i kani bi i tego.

¹⁰ Damaskas nopođimo tauwaikaiwatana ġemota isana Ananaiyas i miyamiya. Bi wailove i kita Bada i laumağata bi i giuwena gado, “Ananaiyas.”

Bi ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu niga.”

¹¹ Ğome Bada i giuwena gado, “Kwa modina kwa nawa eta sa wai isana, *Eta Didimanina*. Mba ġome Diudas ena vanuwemo kwa tava bi kwai talana Tasis olotona isana Sol aubaina, tana ġome niganana ya laulaupali lisigumo. ¹² Bi wailove i kita te oloto isana Ananaiyas ya natonato lisinemo te nimana dabanemo ya sivudi bi yai kita munaga.”

¹³ Ğome Ananaiyas ena giu i waimunena gado, “Bada, lava wapewapedi mba olotona ena kauwa a giuwegu, te tana taukaiwatam Yelusalemmo i kaka gebogebodi. ¹⁴ Bi pilipilisi edi babada ġailisi a vite te i nato Damaskasmo te taulauduneyem matabudi ya panidi.”

¹⁵ Bada, Ananaiyas i giuwena gado, “Kwa nawa banina tagu niga olotona e vine te egū noya ya voiye bi isagu ya giuwaimağati, Ēteni lavedi bi ġaligalibona bi Islael lavedi lisidimo. ¹⁶ Bi tagu yài love te bainewa wainuwatoi dididiga ya banavi tagu isagu aubaina.”

¹⁷ Kamaina bi Ananaiyas i nawa vanuwemo i valageta. Te nimana Sol dabanemo i sako bi i giuwena gado, “Valetigu Sol, etağga kuna natonato bi

Bada Yesu lisimmo i laulau mağatana, taunana i giukamağegu te tam kwai kita munağa bi Aluwa Waiyawa yai wanavum."

¹⁸ Lağannemo Ananaiyas nimana Sol dabanemo i sakosako ba mağemota mwali kitedi maibena iyana vevedi matanemo a kuluva bi matana i layana munağa, moito bi Ananaiyas Sol i kabulu. ¹⁹ Kamaina bi Sol kani i kani te ena ġailisi i vai munäge.

Sol Damaskasco lauguguya i waitubu

Sol Damaskasco tauwaikaiwatana vaitena a taumiyamiya lağan visa. ²⁰ Ĝome bolu vanuwidiġa i nawa bi lauguguya i waitubuna gado, "Yesu tana Maimaituwa Natuna."

²¹ Ĝome tedi mabai a vaivaiyena ba a tagugu bi ai giugiuna gado, "Niga olotona tana taunana Yelusalem nophonemo Yesu tauwaisumağen i kaka gebogebodi. Bi niganana i tava niga ġome bi tauwaisumağen ya pani nawedi Yelusalemmo pilipilisi edi babada lisidimo." ²² Bi geġa te Sol ena lauguguya i ġailisi gulata bi i kamagħi kauwe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Bi Diu lavedi Damaskasco miyemiyedi mote ġemōġemotina te Sol vaitena si kagħi.

²³ Lağan wapawapa a kovi mulidimo Diu lavedi ġome miyemiyedi ai ġemotidi bi Sol kana pota a yesi te maso ai peki. ²⁴ Bi geġa te lava ġesaudi Sol a tainuwatau. Bi Diu lavedi suwala bi dudubala tedi malagai ganakukuna mataetina a yaveyave te Sol maso i laupotiyovo bi ai peki. ²⁵ Taunana aubaina dudubala ġemota Sol ena lava kaikaiwatana dou nophonemo a suveki bi ganakukku koiyavusinemo ai dawe yovoġe.

²⁶ Lağannemo Sol Yelusalemmo i tava bi i ġoe te maso tauwaikaiwata vaitedi ai ġemotidi bi tedi matabudi a naile bi mote ai sumāġe te tana tauwaikaiwatana ġesauna. ²⁷ Kamaina bi Banabas, Sol i waidoli nawe giugiukamağedi lisidimo bi i giuwedi te bainewa Sol i nawanawa Damaskasco etamo Bada lisinemo i laumagħata. Bi kota i giuwedi te Sol bainewa Damaskasco ma laudabatolana Yesu isana i lauguguya. ²⁸ Ĝome Sol tauwaikaiwatana vaitena a miya bi Yelusalemm malagaina nophonaġa ma laudabatolana Bada isana i laulauguguya nawe. ²⁹ Bi kota Diu lavedi Gulik kalinedi taugjuwena vaitedi ai kagħi bi a wai saġasāġa. Bi tedi a ġoegħoena maso Sol ai peki. ³⁰ Bi lağannemo tauwaisumağen a vaivaiye ba tedi Sol ai doli nawe Seseliya bi a giukamağen i nawa Tasis.

³¹ Mba laġandimo Maimaituwa ena dam lavedi Diudiya, Galili bi Sameliya dobudimo miyemiyedi tedi nuwed i kena. Bi Aluwa Waiyawa ena ġailisimo tedi i laibagħidi te a ġailisi. Tedi Maimaituwa a vivibile bi ena dam i耶evina i dididiga.

Pita Aniyas i wai yawasani bi Dokas pekimo i ka kena moito

³² Mba laġandimo Pita i nawa dobu bi dobu bi kota Laida malagaina nophonemo tauwaisumağen i vakitedi. ³³ Ĝome tana oloto isana Aniyas i banavi bi tana sida tunipekipeki i vai bi i kenana kwalabu 8 a kovi. ³⁴ Bi Pita i giuwena gado, "Aniyas, Yesu Keliso i wai yawasanim, ku moito em kebana kwa noku." Noi taunana te Aniyas i yawasana te kenamoito. ³⁵ Mba ġome Laida bi Salon malagaidi lavedi matabudi, mainana a kitakita ba a nuwavitaledi bi Bada ai sumage.

³⁶ Bi kota Diyopa malagainemo tauwaisumağen waiwinina i miyamiyana isana Tabita. (Gulik kalinedimo isa Tabita ba Dokas). Tana lağan matabuna kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava wainuwatoitoidi i sagusagudi.

³⁷ Lağan ġemota tana i sida kauwa te i peki. Kamaina bi tubuġina a koġa bi a avali saġe noke bera wailabunemo* a sako. ³⁸ Bi Laida malagaina ba Diyopa diyanemo, taunana aubaina tauwaisumaġa Diyopamo a vaiye te Pita Laidamo i miyamiya. Kamaina bi olooloto labu a giukamağedi te Pita sai baġana gado, "Aee, ku nato makai lisimaimo."

³⁹ Kamaina bi Pita niga oloolotodi vaitedi a munaġa Diyopamo. Laġannemo tedi ġome a tava ba Pita ai doli saġe noke bera wailabunemo. Bi iwape matabudi Pita a moito kwaivivili bi a ġċebagħba. Tedi kwama bi gala Dokas ma miyanemo i voivoiyedina Pita ai love.

⁴⁰ Ĝome Pita matabudi i giuwedi te a potiyovo vanuwa dibunemo. Bi tana tuwapekana i waitupagħwaliġe bi i laupali. Bi i tauvit te waivini peki pekina i kita bi i giuwena gado, "Tabita, ku kenamoito." Tana matana i layana bi laġannemo Pita i kitakita ba i kenamoito. ⁴¹ Pita nimana i tugu bi waivini nimanemo i kabi te i solu waimoito. Ĝome tana, iwape bi tauwaisumaġa i yogedi a saġa bi i wailovedi te waivini i yawsana munaġa.

⁴² Lava matabudi Diyopa nopoñemo bai i tubutubuġana giuna a vaiye bi lava wapewapedi Bada Yesu ai sumaġe. ⁴³ Pita oloto isana Saimon vaitena Diyopamo laġan wapewapedi a miyamiya. Bi Saimon ena noya ba musala kwapidi i kopedi bi i waikunekuneyedi.

10

Pita bi Koniliyas

¹ Seseliya malagainemo oloto isana Koniliyas i miyamiya, tana ba tauwaiġavija edi bada, sawai isedina *Itali potumina*. ² Tana ba lava didimanina bi ena vanuwa lavedi matabudi Maimaituwa a laulauduneye. Tana laġan matabuna Diu lavedi wainuwatoitoidi i sagusagudi bi kota Maimaituwa lisinemo i laulaupali nonoġa. ³ Bi laġan ġemota suwala 3-ya okoloki mainana* bi Koniliyas wailove i kita, wailovenemo ba Maimaituwa ena aneya i laumaġata bi i giuwena gado, "Koniliyas."

⁴ Koniliyas ma nailina tana i kitadidi bi i giuna gado, "Bada bai kwa ġoegħoe?"

Bi aneya i giuwena gado, "Em pali bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe bi nuwana kuna laukwasili. Tam em pali maibena sewasewa sa gabugabuna panena.

⁵ Taunana aubaina niganana olooloto gesaudi kwa giukamağedi te sa nawa Diyopa bi ġome oloto isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ⁶ Tana ena tau ġesau Saimon musala kwapidi taukopedi ena vanuwemo ya miyamiya. Mba vanuwina ba nisa diyanemo."

⁷ Laġannemo aneya giu i wai kovi bi i nawanawa ba Koniliyas ena taupaula labu bi ena tauwaiġavija ġemota i giuwedi a tava. Bi tauwaiġavija tana ba Maimaituwa laulauduneyena. ⁸ Bi bai matabuna i tubutubuġana i giuvitedi bi i giukamağedi a nawa Diyopa malagainemo.

Pita wailove i kita

⁹ Bokinamai suwala modomo niga oloolotodi nuwedti tava Diyopamo bi Pita vanuwa dabanemo i saġa laupali aubaina.† ¹⁰ Tana kani i peki bi i ġoegħoe te maso bai i kani. Bi laġannemo kani vanuwemo a kaka

* **9:37:** Gulik baibol bi nigilisi a giuna upstairs room. * **10:3:** Suwala 3:00 mainana bi augunai male i laulaupali (3:1 ko kita). † **10:9:** Israel vanuwidi ba dabedi tabetabedi.

nonoġi ba kota wailove i kita. ¹¹ Ĝome Pita mala nuawasana i kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 isunemo bi isunemo a kabi bi ai dawe yovoġe dobumo. ¹² Bi geina nopeno ba musala kitedi tabudi bi tabudi a miyamiya. Musala kaġedīga nawenawedi, daledaledi bi lovolovodi. ¹³ Kamaina bi kalina malaġa i yovona gado, “Pita ku moito bi niga muselidi kwa vunudi bi kwa kanidi.”

¹⁴ Bi Pita i giuna gado, “Mm Bada, geġa ota! Tagu mote bai bamomilamila ee waiyawa e kani eete niganana.”

¹⁵ Bi kalina i giu munaġana gado, “Mote bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna kuma giuwe te milamila.”

¹⁶ Niga kauwina i tubuġana ma faiona. Kamaina bi kadawali maġemota a munage malamo.

¹⁷ Ĝome Pita yaġolo wailove i kitakitana banina i noġonogħoti waitete ba Koniliyas olooloto i giugiukamağedina Saimon[‡] ena vanuwa a banavi. Tedi vanuwa ganakukuna mataetinemo a vamoito. ¹⁸ Bi vanuwa taniwigina ai talayena gado, “Niga ġome lava isana Saimon Pita ya miyamiya e geġa?”

¹⁹ Bi Pita yaġolo wailove i kitakitana i noġonogħoti wata ba Aluwa Waiyawa i giuwena gado, “Saimon, olooloto faiona sa tavutavuġem. ²⁰ Taunana Aubaina kwa moito bi kwa potiyovo doġħamo bi mote nawa vaitedi nuwam imha laġħlaġġe. Banina niga lavedi ba tagu e giukamaġed.”

²¹ Ĝome Pita i potiyovo doġħamo bi olooloto i giuwedina gadoaubaina, “Egu lava, tagu taunana ko tavutavuġegu. Bai Aubaina kona tava?”

²² Kamaina bi olooloto a giuna gado, “Tama tauwaġġaviya edi bida Koniliyas i giukamagħem. Tana ba lava didimanna bi kota Maimaituwa taulaudunena bi Diu lavedi matabudi tana sa vivibile. Bi Bada ena aneya waiyawa i giuwe te tam i ġoemna kwa nawa ena vanuwemo bi bai kwa giuwe te ya vaiye.” ²³ Kamaina bi Pita olooloto i giuvaidi te vaitedi sa kena.

Pita Koniliyas ena vanuwemo i tava

Bokinamai Pita i vononoġa bi olooloto faiona vaitedi a modina. Bi kota tauwaisumaġa ġesaudi Diyopamo vaitedi a nawa Seseliya. ²⁴ Tedi laġġan i sako kaka Seseliyamo a tava. Koniliyas bi ena dam lavedi bi kota ena lava kauwa i giuwedi te ai ġemotidi bi Pita a labelabe te ya tava. ²⁵ Laġannemo Pita i valavalageta vanuwemo ba Koniliyas i nato Pita matanemo bi tuwapekana i waitupagħwaliġe bi i lauduneye. ²⁶ Bi geġa te Pita, Koniliyas nimanemo i kabi te i solu waimoito bi i giuwena gado, “Ku moito, tagu lava ota mai tam.”

²⁷ Tedi ma waigiugħiudi a valageta vanuwemo. Bi ġome lava wapewapedi i kitedi ai ġemotidi bi a wailaba. ²⁸ Kamaina bi Pita i giuwedina gado, “Temi kona sibe te tama Diu ema waigħake te Eteni lavedi vaitedi kamai ġemotimai, ee lisidimo kama nawa. Bi geġa te Maimaituwa i wailovegu, te mote yāmai noġot a gado, ‘Eteni lavedi ba lava milemiledi bi ani kitakamaġa.’ ²⁹ Taunana Aubaina laġannemo egħi giu kuna giukamaġe ba mote ya' giuvitale gado. Bai Aubaina egħi giu kuna giukamaġe?”

³⁰ Bi Koniliyas, Pita ena giu i waimunena gado, “Laġġan faiona a kovi, egħi vanuwemo suwala 3 okoloki e laulaupali bi aneya ena gala waimatakankanina i wai maġemot te matagħumo i moito kamaġe, ³¹ bi

[‡] **10:17:** Niga Saimonna ba musala kwapidi taukopiedi.

i giuweguna gado, ‘Koniliyas em pali i vaiye bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe. ³² Lava gesaudi niganana kwa giukamağedi sa nawal Diyopamo, te lava isana Saimon sawai isana Pita sa giuve te ya nato. Tana ba taomana bi Saimon musala kwapidi taukopedi vaitena sa miyamiya bi ena vanuwa ba nisa diyanemo.’ ³³ Taunana aubaina tagu em giu mağemota e giukamağe. Bi i visu te kuna tava. Bi niganana Maimaituwa matanemo matabumai kei ġemotimai, te Bada bai i giugiuwemna matabudi kwa giuwemai te ka vaiye.”

Pita ena lauguguya

³⁴ Ĝome Pita giu i waitubuna gado, “Niganana kaka e sibe kauwe te Maimaituwa lava matabudi ya ġoegoedi bi Diu lavedi mote taudiġa. ³⁵ Dobu matabuna nponemō mabai Maimaituwa sa laulauduneye bi kauwa didi-manidi sa voivoiyedina ba ya wai aninedi. ³⁶ Temi kona sibe te Maimaituwa giuna visuvisuna i giukamağe Islael lavedi lisidimo, te laġannemo mabai Yesu Vinevinena Kamağena sai sumağena ba Maimaituwa nuwauba ya vitedi. Yesu taunana mwali matabuna tauwaibadayena. ³⁷ Bai matabuna Diudiya nponemō i tubutubuġana[§] temi kona sibe. Yesu giuna visuvisuna Galilimo i tubuġa, Diyon kabulu i lauguguya mulinemo.

³⁸ “Mba laġannemo Maimaituwa, Aluwa Waiyawa bi ġailisi Nasalet Yesuna i wai wanavu. Bi tana mba dobuna i nawal yaġosi bi kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava mabai aluwa gebogebodi a sunesuneğidina i waiyawasanidi banina Maimaituwa tana vaitena.

³⁹ “Tana kauwa matabudi Diudiya bi Yelusalem nponedimo i voivoiyedina tama mataotimaimo ke kitedi. Tana kolosimo a tupalatu te i peki. ⁴⁰ Bi gegħa te laġan waifaioninemo, Maimaituwa pekimo i ka kenamoito bi i voive te tama lisimaimo i kamaġoti. ⁴¹ Bi pekimo kenamoito mulinemo tana mote lava matabudi a kita bi tama Maimaituwa i gei vinemai te ke kita, vaitena ke kani bi ke tego. ⁴² Bi i giu vavasaġemai te tama lava lisidimo ka lauguguya bi ka giuwedi te tana taunana Maimaituwa i vine te lava miyemiyedi bi pekipekidi ya etaledi. ⁴³ Tauguwatana matabudi tana a giuwata, te lava matabudi tana sai sumağena ba Yesu isanemo Maimaituwa edi gebogebi ya noġotikamağedi.”

Eteni lavedi Aluwa Waiyawa a vai

⁴⁴ Pita yaġolo i giugiu ba Aluwa Waiyawa i yovo lava matabudi ena giu a vaivaiyena lisidimo. ⁴⁵ Diu lavedi waisumeğidi gesaudi Pita vaitena a natonatona, tedi a tagugu. Banina Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i giukamağe yovoġe Eteni lavedi lisidimo. ⁴⁶ Bi tedi a vaiyedi te kalina gesaudi mote a sibedi bi a gagagaliyedi bi kota Maimaituwa a kaka saġesage.

Kamaina bi Pita i giuna gado, ⁴⁷ “Tagu e noġoti te niga lavedi maso gaubemo te ka buludi bi mote aiyai i mai ġakeda. Banina tedi kaikana Aluwa Waiyawa a vai, mai tada.” ⁴⁸ Ĝome Pita i giuwedi te tedi Yesu Keliso Kamağena isanemo sa kabuludi. Kamaina bi Pita ai baġa te vaitena ġome sa taumiya laġan visa.

11

Pita ena noya Diu tauwaisumaġa lisidimo i giu waididimani

§ 10:37: Bai i tubuġa: Ee wasa i nawana.

¹ Giugiukamağedi bi tauwaisumağā Diudiyamo a vaiye te Eteni lavedi Maimaituwa giuna a vai. ² Taunana aubaina lağannemo Pita Yelusalemmo i tavatava ba Diu lavedi tauwaisumağā Pita a giuvitavitalena gado, ³ ‘Tam bai aubaina kuna nawa Eteni lavedi edi vanuwemo bi vaitedi kona kanikani?’

⁴ Taunana aubaina Pita lisinemo baibaiğā a tubutubuğāna matabudi i giu waiipoipo lava lisidimo gado, ⁵ ‘Lağān ġemota tagu Diyopamo e laulaupali bi wailove e kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna ⁴ malağā ai dawe yovoğe matagumo. ⁶ Bi kadawali nopona e kitakita ba dobumo ġamōğamo kitedi tabudi bi tabudi suwana, malamalağāmidi bi mwanuwa lovlovodi. ⁷ Kamaina bi kalina malamo i giuweguna gado, ‘Pita ku moito, kwa vunudi bi kwa kanidi.’

⁸ ‘Bi tagu e giuwena gado, ‘Mm Bada, geğə ota! Tagu mote bamo musala milemiledi e kanidi, eete niganana.’*

⁹ ‘Bi kalina malamo i giu munağāna gado, ‘Bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna mote kuma giuwe te milamilana.’ ¹⁰ Niga kauwina ma faiona i tubuğā. Kamaina bi bai matabuna a solu sağe munağē malamo.

¹¹ ‘Noi taunana te oooloto faiona Seseliyağā a giugiukamağedina a tava, vanuwa e miyamiyanemo. ¹² Bi Aluwa i giuwedu te mote ya nuwalalağā bi vaitedi ka nawa. Niga lavedi ⁶ waisumeğidi vaitedi Diyopamo te ke nawa Sisiliyia bi matabumai Koniliyas ena vanuwemo ke valageta. ¹³ Ĝome Koniliyas i giuwemai te bainewa aneya ena vanuwemo i laumağata bi giuwena gado, ‘Oooloto ġesaudi kwa giukamağedi Diyopamo, ġome lava isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ¹⁴ Tana giu visuvisuna ya natome te tam bi em vanuwa lavedi matabumi ko yawasana.’

¹⁵ ‘Lağannemo giu e wai tubu ba Aluwa Waiyawa i yovo lisidimo, maibena dolinemo tada lisidemo i yovoyovona.’[†] ¹⁶* Kamaina bi ġome Bada bai i giugiuwena e noğoti, ‘Dyon gauba otamo i waibulu bi temi kaka Aluwa Waiyawemo ko bulu.’ ¹⁷ Tada wala Bada Yesu Keliso tei sumage bi Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i viteda, niganana ġemotina kota Eteni lavedi i vitedi. Taunana aubaina tagu mote egū ġailisi bai te Maimaituwa ena kauwu yài ġake.’

¹⁸ Lağannemo niga giudi a vaivaiyedi ba Pita a giugiuvitavitalena a kaisako bi Maimaituwa a ka sağesağena gado, ‘Giukauwa te niganana kaka ke sibe te Maimaituwa Eteni lavedi i waianinedi te sa lau kuvasa bi yawasana kenakena nonogina sa vai.’

Tauwaisumağā Entiyok nponomo

¹⁹* Lağannemo laukivigebogebo i tubuğā bi Stivin a waipeki ba tauwaisumağā ġesaudi a dabalala. Tedi a nawa Fonisia wapunemo, Saiplas bwanabwananemo bi Entiyok tauninemo. Bi ġome Diu taudiğā lisidimo giu visuvisuna a lauguguyae. ²⁰ Bi tauwaisumağā ġesaudi ooolotodi Saiplaşığā bi Sailingā, tedi kota a nawa Entiyokmo bi Eteni lavedi lisidimo Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. ²¹ Tedi Bada ena ġailisimo lava wapewapedi a vitaledi bi Bada ai sumage.

²² Lağannemo Maimaituwa ena dam Yelusalemmo niga giuna a vaivaiye ba Banabas a giukamağē i nawa Entiyok. ²³ Lağannemo Banabas Entiyokmo i tavatava ba Maimaituwa ena laukivivisu lava lisidimo i kita. Ĝome

* **11:8:** I milamilana mote ġemogemetina mai kani (10:14 ko kita). † **11:15:** Giugiukamağedi laidalolo 2:1-13 ko iyevi. * **11:16:** Giu 1:5 * **11:19:** Giu 8:1-4

tana i wainuwavisu bi i laibagidi te nuwedi tabutabunemo Bada lisinemo sa moito didina. ²⁴ Banabas tana lava visuvisuna bi i waisumegi guletina nopona Aluwa Waiyawa i waiwananavu. Taunana aubaina lava wapewapedi a nato te Bada ai sumäge.

²⁵ Kamaina bi Banabas bi i nawa Tasis Sol tavuğena aubaina. ²⁶ Bi lağannemo i banabanavi ba i waidoli natome Entiyokmo. Bi ġome tedi tauwaikaiwatana vaitedi kwalabu ġemota a miya bi lava wapewapedi a wailovelovedi. Mba lagannemo Entiyokmo tauwaisumaġa wai isedi ai tubuna gado, "Maimaituwa ena dam lavedi."

²⁷ Mba lağandimo taugiuwatana ġesaudi Yelusalemġa a tava Entiyokmo.

²⁸ [‡]Bi ġemota isana Agabas i miya moito te Aluwa Waiyawa ena sagumo, Loum dobuna matabuna nopenomo gomala dididiga ya tubuġana i gei giuwata. (Niga gomelina ba Kolodiyas ena waibada lağannemo i tubuġa).[‡]

²⁹ Taunana aubaina tauwaikaiwatana Entiyokmo ai ogatala te edi banava luvanemo edi puyo a giukamağedi tauwaisumaġa Diudiyamo miyemiyedi aubaidi. ³⁰ Tedi edi puyo Banabas bi Sol nimedimo a sivudi te a nawedi Yelusalemmo tauwaisumaġa edi babada lisidimo.

12

Ğalibona Alodi tauwaisumaġa i laukivigebogeboyedi

¹ Mba lağandimo ğalibona Alodi* Maimaituwa ena dam ġesaudi i panidi bi i laukivigebogeboyedi. ² Tana Diyon tuwaġana Diyemes kwatikwatimo i wai peki. ³ Bi lağannemo Alodi i kita te Diu lavedi nuwedi i visu kauwa, kauwina i voivoiyena aubaina ba kota i giu te Pita ya pani. Bi Buledi mote muu'a vaitena soina nopenomo i pani. ⁴ [‡]Kamaina bi Alodi tauwaiġavija i giuwedi te Pita biliwelokomo a sako nawe. Bi tauwaiġavija dubudi 4 bi noppodīga ba wapedi 4 a sivunawedi te Pita a kita wata. Tana i ogatala te wawaitauli soħna mulinemo maso Pita biliwelokomo ika potiyovo lava kumna matedimo te maso i etale. ⁵ Kamaina bi Pita biliwelokomo a laba bi Maimaituwa ena dam ba noppodī tabutabudimo tana aubaina Maimaituwa lisinemo a laulaupali.

Pita biliweloko i potiyovo kamaġe

⁶ Bokinamai Alodi Pita maso i kapotiyovona etala aubaina ba mba dudubalinem Pita lava tauwaiġavija labu mododimo i kenakena. Bi tana seini labu a lau paniedyi, ġemota katayanemo bi ġemota ġeniyānemo. Bi mba seinidi ġemotidi isudi ba tauwaiġavija nimedimo ai ġalodi. Bi biliweloko mataetinemo ba tauyava a moimoito. ⁷ Bi i wai maġemoti te Bada ena aneya i lau moito bi Pita ena ani kena gabuna i lai yana. Bi tana Pita gilgilinemo i laidagu bi i giuwena gado, "Ku kenamoito makai!" Kamaina bi mba seinidi nimanemo a nuwa kamaġa.

⁸ Ĝome aneya Pita i giuwena gado, "Em gala bi em kaġesuma kwa kotedi." Bi Pita mainana i voiye bi kota aneya i giu munaġe, "Niganana em kwama dabānemo kwa kote bi kwa kaiwatagu te ta potiyovo."

⁹ Kamaina bi Pita aneya i kaiwata bi biliweloko a potiyovo kamaġe. Bi tana mote i sibe te aneya bai i voivoiyen, bi mba kamaina kauwa banina i tubutubuġa bi tana i wainoġotana benakage wailove i kitakita. ¹⁰ Tedi tauyava laumatamo bi laumulimo a wawaitaulidi bi a potiyovo malagai

* ^{11:28:} Giu 21:10   ‡ ^{11:28:} Kolodiyas tana Loum i waibadaena kwalabu 41 AD i nawa te 54 AD.

* ^{12:1:} Alodi Agilipa 1 ba Alodi dididigina itana.   † ^{12:4:} Pot 12:1-27

etana mataetinemo. Mba mataetina guduna ba ilama bi ġome a tavatava ba mataetina nuwanemo i nuwa kamağe bi aneya Pita vaitena a yovo a taunawanawa bi aneya i wai mağemoti te i yaufa.

¹¹ Ġome kaka Pita bai lisinemo i tubutubugħana i noġot i giuna gado, “Niganana e sibe kauwe te giukauwa Bada ena aneya i giukamäge te Alodi ena ġailisimo bi Diu lavedi edi ogatala gebogebodimo tagu i wai yawasanigu.”

¹² Ġome kaka Pita ena noġota i kena kauwa bi i nawa Meli ena vanuwemo, natuna Diyon isana ġesauna ba Mak. Bi lava wapewapedi ena vanuwemo ai ġemotidi bi a laulaupali. ¹³ Kamaina bi Pita gudu taulinemo i laupewapewa bi taupaula waivinina isana Loda, tana mataeta kaikamağena aubaina i nawa. ¹⁴ Bi laġannemo Pita kalinana i vai ġone ba nuwana i lauvisuvisu bi gudu kaikamağena nuwana i yavuġa bi i velau i munaga bi i giuna gado, “Pita mataetamo ya moimoito.”

¹⁵ Bi tedi a giuwena gado, “Tam kuna bu'uwa, ee?” Bi gegħa te tana i giu laukasagħiġi, aubaina tedi a giuna gado, “Augunai Pita meyauna.”[†]

¹⁶ Bi Pita yaġolo te i laulaupewapewa. Ġome tedi mataeta a kaikamäge bi Pita a kitakita ba a ai sovesove. ¹⁷ Bi Pita nimanemo i wai katitawedi te maso a miya moimoisili. Ġome tana i giuwedi bainewa Bada biliwelokomo bi i ka potiyovona. Bi tana i giuwedina gado, “Niga kauwina Diyemes[‡] bi tuwatluwaġħana ġesaudi vaitedi ko giuwedi!” Kamaina bi tana i potiyovo munaġa te i nawa dobu ġesaunemo.

¹⁸ Olaolalemo tauyava ai nuwanaina gulata bi nuwed i lovo bi a giuna gado, “Pita lisinemo bai i tubuġa?” ¹⁹ Alodi i vaiye te Pita biliwelokomo i potiyovo ba giu i sakko te sa tavuġe bi mote a banavi aubaina biliweloko tauyavena i wai talavitavitaledi bi i giuvavasaġa te sai pekidi. Ġome Alodi dobu Diudiġi i gose bi i nawa Seseliyamo i taumiġi.

Alodi ena peki laġanina

²⁰ Bi Alodi tana Taiya bi Sidon lavedi lisidimo nuwana i medi kauwa. Taunana aubaina edi babada a giukamäge Alodi lisinemo. Bi tedi Alodi ena vanuwa taulabena isana Blastas a gei waitauwe. Bi a giuwe te tana maso Alodi i kanuwabigabiga. Banina tedi mba ġalibonana ena dobumo kani a vaivai. ²¹ Ġome Alodi laġan i vine te maso mba laġannemo ai ġemotidi. Kamaina bi laġanna i sakosakonemo ġalibona galedi i kotedi bi ena animiya gabunemo i miya bi lava lisidimo i gagali. ²² Ġome ena giu noponemo lava kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Niga ba maimaituwa kalinana, mote mai lava!”

²³ Banina tana mote Maimaituwa isana i ka saġesage. Taunana aubaina Maimaituwa ena aneya Alodi i doulikwa doġamo i talaġa bi bwagħana mwatamwata a kani te i peki.

²⁴ Bi Maimaituwa giuna i didiga bi i dabħalala. ²⁵ Laġannemo Banabas bi Sol edi noya Yelusalemmo a wai kovi ba tedi Diyon isana ġesauna Mak, vaitena a munaġa Entiyok.[§]

13

Maimaituwa ena dam Banabas bi Sol a vinedi bi a giukamäge

[†] **12:15:** Ena aneya, augunai gado, Ena aneya tauwailabalaba. [‡] **12:17:** Diyemes ba Bada Yesu tasina. [§] **12:25:** Munaġa Yelusalem. Kulikulidi ġesaudimo Yelusalem a gose bi ġesaudi ba gado, A nawa Entiyok.

¹ Bi Entiyokmo Maimaituwa ena dammo taugiuwatana bi tauwailovelove a miyamiya. Tedi isedi ba Banabas, Simiyon isana ġesau Duba, Sol, Lusiyas tana Sailin lavana bi Manen tana ġalibona Alodi vaitena a didiga ġemota.*

² Laġannemo tedi BADA a laulauduneye bi a udiudi ba Aluwa Waiyawa i giuwedina gado, “Banabas bi Sol ko vinedi banina tagu e yogedi te egū noya sa voiye.” ³ Ĝome tedi a udi, a laupali bi nimedi Banabas bi Sol dabeledimo a sivudi kaka a giukamağedi.

Banabas bi Sol Saiplas bwanabwananemo Maimaituwa giuna a lauguguyae

⁴ Sol bi Banabas Aluwa Waiyawa i giukamağedi a nawa dobu Selusiya bi ġome kukakukamo a gelu a nawa Saiplas bwanabwananemo. ⁵ Laġannemo tedi Salamisimo a tavatavba Diu lavedi edi bolu vanuwidigħa Maimaituwa giuna a lauguguyae. Bi ġome ba tausagħudi Diyon Mak vaitena.

⁶ Bi tedi Saiplas bwanabwanana a nawa yaġosi eete Papos tauninemo a tava. Bi ġome tedi taugiuwatana kaikaiyovuna Diu olotona a banavi. Tana lava bwalabwalauna isana Bar-Yesu.[†] ⁷ Bi tana ba gabemani Segiyas Polas ena tau. Segiyas Polas tana lava nuwanuwa uyauyana, Maimaituwa giuna vaiyena i goegeg taunana aubaina Sol bi Banabas i giuwedi te ena vanuwemo a saġa. ⁸ Bi taubwalau Gulik kalinedimo sa wai isana Elimas, tana kota Sol bi Banabas edi giu i laulaupali-ibedi. Banina tana i goegeg te Plimiya Segiyas maso mote Sol bi Banabas edi giu i wai sumaġe. ⁹ Bi Sol isana gesuuna Pol tana Aluwa Waiyawanopona i waiwanavu bi taubwalau matana i kitadidi ¹⁰ bi i giuwena gado, “Tam penama natuna, kaiyovu bi gebogebo nopol i waiwanavu. Tam visuvisu matabudi sa natonatona kwa laulaupali-ibedi. Bi BADA giuna didimanidi laġan matabuna kwa lailaibaledi. ¹¹ Taunana aubaina niganana Bada ya kovoġim bi matam ya paya te laġan visa nopolimo suwala mote kuma kita.” Noi taunana te boimatluwa pilina i waikwesi tawa te i waikaibwasoku nawa bi i goegeg te aiyai maso nimanemo i kabi bi i waidoli.

¹² Laġannemo Plimiya Segiyas bai i tubutubuġana i kitakita ba i tagugu gulata bi BADA giuna a wailoveloveni i waisumaġe.

Pol bi Banabas a nawa Entiyokmo Pisidiya plovinsnemo

¹³ Laġannemo Pol bi ena tausagu vaitedi dobu Papos a gose bi kukakukaġa a nawa Pega tauninemo Pamfilia plovinsnemo. Mba ġome Diyon Mak ena lava i gose kamağedi bi i munajja Yelusalem. ¹⁴ Ĝome tedi Pegamo bi a nawa Entiyok malagainemo Pisidiya plovinsnemo. Bi waiyawasi laġannemo tedi a nawa bolu vanuwinemo a miyatulu. ¹⁵ Ĝome bolu vanuwina babadidi, waigake giudi bi taugiuwatana kalinedi a gilugilumidina a iyevidi. Mu-linemo tedi Banabas bi Pol ai baġedina gado, “Tuwatuwaġġamai bamoda temi lisimimo laibagi giudi lava aubaidi ba kamaina te ko giu.”

¹⁶ Pol i miya moito te nimanemo lava i waikatitawedi a miyamoimoisili bi i giuna gado, “Temi Islael lavemi bi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena koi beyavaiya. ¹⁷* Islael lavedi edi Maimaituwa wala eda magumagula i vinedi bi i voiyedi te Islael damna i didiga. Bi Idip dobunemo a miyana mai tautavatava. Bi Maimaituwa ena ġālilisimo eda magumagula Idipmo i kapotiyovodi bi i waidoli nawedi. ¹⁸* Bi kwalabu

* ^{13:1:} Sol tana mote Alodi vaitena a didiga ġemota, tana ba tauwailovelove bi taugiuwatana.

† ^{13:6:} Bar-Yesu banina ba Yesu natuna. * ^{13:17:} Pot 1:7 * ^{13:18:} Nam 14:34

40 nopolimo kalakalalelemo avena te a kaka manisobala bi kamaina te i labelabe kauwedi. ¹⁹ *Tana dobu wapana 7 Keinan nopenomo lava i gosedi bi dobudi ena lava Isael i vitedi te sai taniwagaye. ²⁰ *Kwalabu wapana 450 nopolimo niga kauwidi matabudi a tubuğā.

"Mulinemo Maimaituwa Isael lavedi taulaididimana i vitedi bi a miyana eete tauguwatana Samuwel ena sauga i tava. ²¹ *Mba lagannemo Isael lavedi ǵilibona a ǵoe, taunana aubaina Maimaituwa Sol i vitedi. Sol ba Kis natuna Bendiman damnemo. Tana i wai ǵilibona bi i labedi te kwalabu 40 a kovi. ²² * "Kamaina bi Maimaituwa Sol i kaikamaǵe mulinemo Deivida i voiyte edi ǵilibona bai i giugiuwena luvanemo. Tana niga mainana i giu, 'Diyesi natuna Deivida tagu e kita banavi, tana taunana nopenogu ena ǵowana. Tana kaka egū ǵowana matabuna ya voyiedi.'

²³ "Deivida ena tubulelesemo Maimaituwa Tauwaiyawasana Yesu i giukamaǵe Isael lavedi lisidimo, mai nove wala i giugiuwapanan luvanemo. ²⁴ *Bi muligā kaka Yesu i tava ena noya i waitubuna ba dolinemo Diyon i gei tava te i lauguguya Isael lavedi lisidimo te maso a nuwavitala bi i kabuludi. ²⁵ *Laǵannemo Diyon ena noya i wai waikovi ba i giuwedina gado, 'Temi ko noǵonoǵotigu te tagu aiyai? Temi male tagu ko noǵonoǵotigu te Tauwaiyawasana. Geǵa, tagu mote Tauwaiyawasana. Lava muligūga ya natonatona tana taunana Tauwaiyawasana. Tagu mote ǵemogemotigu te ena kaǵesuma ya kaikamaǵe.'

²⁶ "Temi tuwatuwaǵagu Eiblaǵam natunatuna bi temi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena, koi beyavaiya. Maimaituwa tada aubaida yawasana giuna i giukamaǵe lisidimo. ²⁷ Bi Diu lavedi edi babada vaitedi Yelusalemmo miyemiedyi ba mote a sibe te Yesu tauwaiyawasana bi a giu si peki. Bi lagannemo a waipeki ba tauguwatana agilumina, waiyawasi laǵandimo a iyeiyevi nonoǵena banina i tubuğā. ²⁸ *Tedi Yesu lisinemo mote bai gebona a banavi bi geǵa te Paelat ai baga te Yesu ai peki.

²⁹ * "Bi lagannemo niga kauwidi matabudi tauguwatana a giugiuwedina, lava a voivoiye kovi Yesu lisinemo ba taubeuna kolosi modonemo a avali yovoǵe bi tauyewamo a sako. ³⁰ Bi kota Maimaituwa pekimo i ka kenamoito. ³¹ *Bi tedi mabai tana vaitena a bababalana Galilimo te Yelusalemmo lisidimo laǵan wapewapedi i laumaǵata. Bi matedimo a kitikitana taunana niganana sa giu nawe lava lisidimo.

³² "Bi tama niganana niga giuna visuvisuna ka giugiuwemi: Niga giuna Maimaituwa tamamatamada lisidimo wala nove i giuwapaye. ³³ Niganana natunatudi tada lisidimo banina i kamaǵati te Yesu tana pekimo i ka kenamoito. Sale 2 nopenomo niga mainana i giu,

'Tam natugu

bi niganana tagu tamam.'

³⁴ *Maimaituwa Yesu pekimo yaka kenamoito bi mote ima bova ba ena giugiu niga mainana,

'Tagu kavisuvisu bi yawasana waiyawa ya vitemi

mai wala Deivida i giugiuwapaeyena luvanemo.'

³⁵ Bi gilugilumina ǵesəunemo kota mainana i giu,

'Tam em taupaula Waiyawa

* **13:19:** Wai 7:1   * **13:20:** Taul 2:16, 1 Sam 3:20   * **13:21:** 1 Sam 8:5, 1 Sam 10:21   * **13:22:** 1 Sam 13:14, 1 Sam 16:12, Sale 89:20   * **13:24:** Mak 1:4   * **13:25:** Met 3:11, Mak 1:7   * **13:28:** Met 27:22,23, Mak 15:13,14   * **13:29:** Met 27:57-61, Mak 15:42-47   * **13:31:** Giu 1:3   * **13:34:** Ais 55:3

mote kuwai anine te tauyewamo
ima bova.'

36 "Niganana Deivida ta kita, tana ena lağanimo Maimaituwa ena ǵowana i voivoiye bi i peki te tauyewamo tamatamada diyedimo taubeuna a sako bi i bova gwasa. **37** Bi kota niga lavana Maimaituwa ika kenamoito te mote i bova.

38 "Taunana aubaina, egu lava! Tama niganana lisimimo ka laulau-guguya te Yesu ko sibe kauwe te tana dabanemo kaka Maimaituwa emi gebogebo ya noǵotikamağedi. **39** Bi Mousis ena waigake mote ǵemoǵemotina te ima ka didimanimi. Temi Yesu koi sumağena ba emi gebogebo ya noǵotikamaǵe bi yaka didimanimi. **40** Bi ko kita kauwa te bai tauguwatana a giugiuwena lisimimo mote sima tubuǵa. Tedi niga mainana a giu,

41 'Koi beyavaiya, temi waidibögimi,
ko kita kauwa.

Temi koi nuwanaina te ko peki.

Banina temi emi lağanmo
tagu niganana bai ya voyiena,
ba mote komai sumağä.

Bi bambo te aiyai lisimimo ya giuna,
ba yaǵolo mote komai sumağe.'

42 Laǵannemo Pol bi Banabas bolu vanuwina a potipotiyovo kamäge ba lava tedi a giuwedi te waiyawasi laǵanina ǵesaunemo maso a nato munaga bi giudi a laukaukauwedvi. **43** Tapalolo mulinemo Diu bi Eteni lavedi mabai nuwedi a nuwanuwatalana Pol bi Banabas a kaiwatedi bi tedi lava a labagidi te Maimaituwa ena laukivivisuvisu sai sumağedidi bi sa miyae.

44 Bi waiyawasi laǵanna ǵesaunemo ǵotona te maso malagai lavedi matabudi a tava kovi ai ǵemotidi, Bada giuna vaiyena aubaina. **45** Bi ǵome Diu lavedi a kita te lava kumna giu awai beyavaiye ba tedi Banabas bi Pol a unuledi bi Pol bai i giugiuwena a giuvitavitale.

46 Pol bi Banabas ǵome ma laudabatoledi a giuna gado, "Tama kamaina te Maimaituwa giuna lisidimo ka giu dolije. Bi anikitana ba koną daboke bi giuna kenakena nonogina mote koma ǵoeǵoe. Taunana aubaina tama niganana ka gosemi bi ka nawa Eteni lavedi lisidimo. **47** *Baninana Maimaituwa niga mainana i giuwemai,

'Tagu e vinem te tam

Eteni lavedi edi yanayana.

Bi tam taunana yawasana giuna kwa giu nawena
dobo isuna te isuna.'

48 Laǵannemo Eteni lavedi niga giuna a vaivaiye ba nuwedi i visu bi Bada a kasáǵesagaǵe tana giuna aubaina. Bi mabai Maimaituwa i vinedi bi sa waisumagańa ba yawasana kenakena nonoginem sa saǵa.

49 Bi Bada giuna mba dobuna matabuna i nawa yaǵosi. **50** Bi Diu lavedi a miya moito te Eteni waivinidi isanawenawedi Maimaituwa taulauduneyena bi malagai babadidi laukaidi nuwedi a liudi bi a kanuwa medimedidi. Kamaina bi edi dobumo Pol bi Banabas a laukivi geboge-boyedi bi a kwavivaidi **51*** Taunana aubaina Pol bi Banabas kaǵedi gobusidi ǵome a lai kulukuludi‡ bi a gosedi a nawa Ikoniyam malagaina. **52** ǵome tauwaikaiwatana Aluwa Waiyawa i waiwanavudi te ai nuwavisu bi a yasisi.

* **13:47:** Ais 42:6, Ais 49:6   * **13:51:** Met 10:14, Mak 6:11   ‡ **13:51:** Gobusa a laikulukuluvina banina ba yawasana mote sima banavi ba taudiǵa edi wavu bi mote Pol bi Banabas.

14

Pol bi Banabas Ikonyiam nopenomo

¹ Ikoniyam malagainemo Pol ena vaivai luvanemo Banabas vaitena a nawa Diu lavedi edi bolu vanuwinemo. Ĝome tedi a lauguguya bi edi lauguguya ba i ĝailisi kauwa, te Diu bi Eteni lavedi wapawapa otidi Yesu ai sumaĝe. ² Ĝome Diu lavedi mabai waisumaĝa a daboka tedi taudidi Eteni lavedi nuwedi a liudi te a medi tauwaisumaĝa lisidimo. ³ Pol bi Banabas ĝome a taumiya bi malaudabatoledi Bada Yesu a giuwata. Bi Bada ĝailisi i vitedi te mataila bi anisove kauwidi a voyiedi. Ĝome Bada ena lau kivivisvisu lisidimo lava a kita.

⁴ Bi mba malagainemo lava a daili munagedi te nevedi Diu vaitedi ai kalinakabiyedi bi nevedi Pol bi Banabas vaitedi ai kalinakabiyedi.

⁵ Taunana aubaina Diu bi Eteni edi babada ai ĝemotidi te Pol bi Banabas kedi pota a yesi, te maso a laukivigebogebodi bi ĝakimemo maso a laipekidi.*

⁶ Bi laġannemo pota a yesiyesina giuna a vaivaiye ba kandavonaĝa a nawa Lista bi Debi malagaidimo, Likoniyam plovinsina nopenomo. Bi mba malagaidi nananakidi bi diyediĝa, ⁷ tedi edi noya a laumunaĝe bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguya nawe.

Pol bi Banabas Lista bi Debi dobudimo

⁸ Lista malagaina nopenomo oloto kaĝena nuwanokuna mai i tubuĝae bi mote i nawanawa. ⁹ Tana i miya bi Pol ena giu i vaivaiye bi Pol mba olotona i kitadidi te tana ba i waisumaĝa te ya yawasana. ¹⁰ Ĝome Pol kalinana dididiginemo i giuwena gado, “Ku miya moito!” I waimaĝemoti te oloto i laupoti saĝa bi nawa i waitubu. ¹¹ Laġannemo Pol mai i voiye bi lava a kitakita ba tedi Likoniyam kalinedimo a binauna gado, “Po-oi, niga maimaituwedi labu ba ailalaya ota bi niganana a yovo lisidemo!”†
¹² Tedi Banabas ai isana *Sus* bi Pol ai isana *Emes* banina tana taugagali. ¹³ Bi maimaituwa Sus ena pilisi ena ani laudunena vanuwina ba malagai eta lovolovertavinemo i moimoito, kamaina bi Sus ena pilisi bi lava a goe te kau tamokanidi bi belana dulidulidi edi puyo a natomedi te ĝome a lausewasewa Pol bi Banabas lisidimo.

¹⁴ Laġannemo giugiukamağedi Pol bi Banabas mai a vaivaiyedi ba tedi edi gala a lisidi bi a velau a nawa lava kumna nopolidmo bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, ¹⁵ ✳“Olooloto bai aubaina mai ko voivoiye? Tama lava ota, mai temi! Tama giu visuvisuna ke natome te ko vaise bi nuwemi ko vitaledi. Mba maimaituwidi waibanieggedi ko gose kamağedi bi Maimaituwa miyamiya nonogħiñ linemko ko nawa bi ko lauduneye. Banina tana taunana mala, dobu, nisa bi bai matabudi nopolidmo i voyiedi. ¹⁶ Tana wala lava matabudi i kita kamağedi te edi ġowanaĝa a nawanawa. ¹⁷ Bi yaġolo te ena laukivivisvisu lisimimo ya kakamağati. Tana nabu i vitemi te emi pesi a dugaduga kauwa edi ilimo bi ya wai maulimi te kowai wainuwavisu.” ¹⁸ Giugiukamağedi giu a wai waikovi ba lava matabudi a lautautau. Bi lava ġesaudi yaġolo a ġoeġoe te sa puyodi.

Lista lavedi Pol a lauġakimi

---

* ^{14:5:} Diu edi waigake i giu lavana aiyai Maimaituwa i lau kasaġaġaiyenā ba ġakimemo sa laipeki (Livai 24:16). † ^{14:11:} Pol bi Banabas Gulik kalininemo a giugiuna banina dobu matabuna niga kalina a sibe. ✳ ^{14:15:} Pot 20:11

19 Ğome Diu lavedi Entiyok bi Ikonyamğa a tavatavana edi giumo lava kumdi a ka manisobaledi. **20** Bi matabudi Pol a laugäkimi bi a solu nawe malagai a potiyovo kamäge. Banina ai noğota te tana bena i peki.

Kamaina bi tauwaikaiwatana Pol a moito kwaivivilii te i kena moito bi i munağşa malagaimo. Bi bokinamai tana bi Banabas a nawa Debi malagainemo.

Pol bi Banabas a munağşa Entiyokmo Sailya plovinsnemo

21 Mba malagainemo tedi giu visuvisuna a lauguguyaе bi lava wapawapa a voiyedi te a nuwavitala bi Bada a kaiwata. Mulinemo tedi a munağşa Lista, Ikonyam bi Entiyok malagaidimo. **22** Ğome tedi tauwaikaiwatana a laibagidi te waisumägemo sa moito didina bi a giuwedina gado, “Mulığa kaka tada Maimaituwa ena waibadamo ta sola sağana bi dolinemo waiwaığolana ta gei asiwi.” **23** Mba malagaidi nöpodiğşa a nawanawa bi Maimaituwa ena dam lavedi nöpodimo babada a vinedi, kaka bi a laupali, a udi bi Bada nimanemo a sivudi. Banina tana taunana a waisumäge. **24** Tedi Pisidiya plovinsnağşa a nawanawana eete Pamfilia plovinsnemo a tava. **25** Bi Pega malagainemo Bada giuna a lauguguyaе, i kovi bi a nawa Ataliya malagainemo. **26** *Kamaina bi ġome ai kaivitaledi te kukakukağşa a munağşa Entiyokmo. Dolinemo tauwaisumägħa ġome tedi Pol bi Banabas Bada nimanemo a sivudi. Bi ena laukivivisuviso noyana a nawenawena eete a tavaite munağe.

27 Tedi ġome a tava bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ġemotidi bi Maimaituwa bai matabuna i voivoiyedina lisidimo bi bainewa waisumägħa etana i kaika kamağħena Eteni lavedi lisidimo taudidi a tai nuwataudi. **28** Pol bi Banabas ġome tauwaikaiwatana vaitedi a miya gulata.

15

Tauwaisumägħa Yelusalemmo ai bolu

1 *Pol bi Banabas Entiyokmo a miyamiya bi oooloto ġesaudi Diudiyağħa a yovo Entiyokmo bi tauwaisumägħa a wailovelovedina gado, “Bamoda temi bi mote kwapibwali mataillina ko vai, mai Mousis ena waiğake luvanemo ba mote koma yawasana.” **2** Niga giudi dabedimo Pol bi Banabas mba lavedi vaitedi ai saġasaqha. Taunana aubaina tauwaisumägħa Entiyokmo Pol, Banabas bi tauwaisumägħa ġesaudi a vinedi bi sa ġoeğoe te sa giukamağħedi Yelusalemmo. Bi ġome tauwaikaiwatana bi waibabada nananakidi vaitedi kwapibwalina giugjuna sa laididimani. **3** Bi Maimaituwa ena dam, tedi a giukamağħedi a nawanawa Fonisia bi Sameliya malagaidiğħa ba Pol bi Banabas tauwaisumägħa a giuvitedi te Eteni lavedi ba a nuwavitala Maimaituwa lisinemo. Tauwaisumägħa mai giuna a vaivaije ba ai nuwavisu.

4 Bi lağonnem Yelusalemmo a tavatava ba ġome Maimaituwa ena dam lavedi, giugiukamağħedi bi waibabada Pol ena lava vaitedi a giuvaidi. Bi ġome Pol bi Banabas bai matabuna Maimaituwa lisidimo i voivoiyena tau-nana Yelusalemm lavedi a giuvitedi. **5** Bi kota Palisi nöpodimo tauwaisumägħa ġesaudi a miya moito bi a giuna gado, “Mousis ena waiğake luvanemo kamaina te Eteni lavedi kwapibwali sa vai.”*

* **14:26:** Giu 13:3   * **15:1:** Pak 17:9-14   * **15:5:** Niga lağonnem, Diu Yesu tauwaiumägena tana tauwaiyawasana bi Diu mabai mote Yesu a waisumägħa a laualudune ġemota. Diu waiwaisumegħidi tedi yağħolo Diu damna nöponemo maibena Palisi bi Sadisi.

6 Ĝome giugiukamağedi bi waibabada ai ġemotidi ai bolu bi niga pilipilina ai talapiliye.[†] **7** [✧]Ai talapili gulata mulinemo Pita i miya moito bi i giuna gado, "Valevaletigu, temi kona sibe te dolinemō nōpomimō[‡] tagu Maimaituwa i vinegu te egū giumo Eteni lavedi giu visuvisuna sai sumāge. **8** [✧]Maimaituwa nōpo matabuna taukitana i wai lovegu te tana Eteni lavedi i waianinedi te Aluwa Waiyawa ya vitedi mai wala tada. **9** Tana mote i waiseli te tedi tabudi bi tada tabuda. Tedi ai sumāga aubaina Maimaituwa nōpodi i kōgēdi bi edi gebogebō i nōgōtikamağedi. **10** Niganana bai aubaina ko kaka nuwalağelägedi? Tada ee eda magumagula wala mai niga vitana ava'avalina maso mote luvada te ta miya.[§] Temi mai ko giugiuna ba Maimaituwa lisinemo ko waimenabala te ya medi. **11** Mainana koma giugiu. Bada Yesu ena laukivi visuvisu tei sumāge te yawasana te vai. Bi kota kauwina ġemotina mainana Eteni lavedi lisidimo."

12 Bolu lavedi matabudi a miya moimoisili bi Pol bi Banabas lisidiġa Maimaituwa mataila bi anisove kauwidi Eteni lavedi lisidimo i voivoiyena lava a giuwedi bi a wai beyavaiya.

13 Laġannemo edi giu a wai kovi ba Diyemes i miya moito bi i giuna gado, "Valevaletigu, koi beyavaiyegu. **14** Saimon Pita kaikana i gei giuweda te Maimaituwa Eteni lavedi i vinedi te tana ena lava otidi. **15** Niga kauwina taugiuwatana a giugiwenā luvanemo ya tubutubuġa. Mai taugiuwatana ġemota ba niga mainana i gilumi,

16 'Laġan muliġa
tagu yà nato munāġa
bi Deivida ena palai
i laulaubulilina ba
yà keli munāġe.

Bamo gavogavodi
a nuwanuwa suwasuwana ba
yà laivaliudi.

17 Tagu mai yà voiye
te Islael miyamiya gwasedi
sai sumāġegu.

Bi Eteni lavedi mabai e vinevineditha
sai sumāġegu bi yai badayed. Niga Bada kalinana,
tana taunana niga kauwidi
ya voivoiyedi.'

18 Niga kauwidi yà giugiwedina ba walaka lava a sibedi.

19 "Taunana aubaina niga mainana egū nōgōta: Eteni lavedi mabai Maimaituwa lisinemo a nawa bi sa waisumağena, mote tama ka nuwalağelägedi. **20** [✧]Niganana maso tada pepa te gilumi bi te giuwedi te niga kauwidi mote sima voiyyedi: Kani milemiledi koikoitau lisidimo laulau sewasewaydi mote sima kanidi, simai mwanemwanena yababayaba bi

[†] **15:6:** Niga boluna i tubuġana ba AD 49-50. [✧] **15:7:** Giu 10:1-43 [‡] **15:7:** Kwalabu 10 muliġa kaka AD 40 (Giugiukamağedi 10:11-18). [✧] **15:8:** Giu 10:44, Giu 2:4 [§] **15:10:** Mousis ena waīgake nōponemō waīgake wapanā 613. Diu lavedi waīgake gesaudi nōpodimo a voiyyedi bi a kitedi maibena Mousis ena waīgake. Tedi wali saugemo waīgakedi a giuwedi mai vita (Galeisiya 5:1). Yesu ena vita ba tabuna (Met 11:28-29). [✧] **15:20:** Liv 18:6-23, Liv 17:10-16

musala gadona vilivilisina ee kwasinina mote sima kani.^{**} ²¹ Banina Mousis ena waigake wala te niganana waiyawasi lağandimo malagai matabudi nopolidomo bolu vanuwidiga sa iyeviyevi bi sa laulauguguya nonoğedi.”

Taudima babadidi leta a giukamağe Eteni lavedi lisidimo

²² Čome tauwaikaiwatana, waibabada bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi a goegoe te olooloto gesaudi maso sa vinedi te Pol bi Banabas vaitedi sa nawa Entiyok. Kamaina bi Diudas isana gesau Basabas bi Saelas a vinedi. Tedi ba tauwaisumağga taulauetadoliyedi. ²³ Waibabada pepana niga oloolotodi nimedimo a sako. Bi pepana nponemba niga mainana a gilumi:

Aisii valevaletimai ebomi, temi mabai Eteni ko waisumağana.

Tama tuwatuwağemi, giugiukamağedi bi waibabada niga pepana ka gilugilumina tauwaisumağga niga dobudimo lisidimo: Entiyok, Sailiya bi Silisiya. ²⁴ Tama ke vaiye te nopomaimo lava gesaudi a nato lisimimo bi edi giumo nuwemi a kalağelägedi bi ai nuwaboyemi. Tama mba lavedi mote kai aninedi. ²⁵ Taunana aubaina matabumai kei anina te olooloto gesaudi ke vinedi, te niganana ema lava Pol bi Banabas vaitedi ka giugiukamağedi lisimimo. ²⁶ Pol bi Banabas mote peki a naile bi a vite munağedi eda Bada Yesu Vinevinekamağena aubaina. ²⁷ Niga Diudas bi Saelas ka giugiukamağedi te pepamo bai ke gilugilumina taudidi mudu otidimo sa giuwemi.

²⁸ Aluwa Waiyawa bi tama kei anina ġemota te mote kama kanuwalağelägembi kamaivitemi.

²⁹ Bi niga kauwidi taudidi mote koma voyedi: Koikoitau lisidimo kani laulau sewasewayena mote koma kani.

Musala gadona vilivilisina ee ma kwasinina mote koma kani.
Mote komai mwanemwanena yababayaba.

Niga waigakedi ko kaiwatedina ba temi kamaina.

Ebom ema lava matabumi.

³⁰ Čome olooloto a giukamağedi bi a nawa Entiyok. Lağannemo ġome a tavatava ba tedi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ġemotidi bi pepa a vitedi. ³¹ Lavedi pepana a iyevi bi laibagi a vai te ai nuwavisu. ³² Diudas bi Saelas ba taugiuwatana bi tauwaisumağga a laibagidi te ġailisi sa vai. ³³ Diudas bi Saelas Entiyokmo a taumiya mulinemo, tauwaisumağga kavisuvisu giudimo a kavisuvisudi bi a giuwedi te manuwaubedi sa munağga taugiuwatana lisidimo.^{††} ³⁵ Pol bi Banabas Entiyokmo a taumiya. Bi lava gesaudi vaitedi Bada giuna lava lisidimo a lauguguyae bi ai lovelovedi.

Pol bi Banabas Diyon Mak dabanemo ai kagiu

^{**} **15:20:** Niga waigakedi taudidi laubanidi ai bada te mabai Diu vaitedi sa waiğemota (Livai 17:10–18:30). Bi Eteni lavedi ġome mote bai te maso a viviledi taunana aubaina a waiğemota yababa. Bi lava a sibe kauwedi te Eteni lavedi ba koikoitau taulaudunedi bi waimwanemwanena yababayaba ba edi laudune nevana. Musala aniwakunemba gabudimo ba koikoitau lisidimo a lau sewasewayedina. Diu niga muselidi a giugiu te (milemiledi) bi aiyai i kanidina ba ya (kakamilamila) taunana aubaina Diu lavedi Eteni ai ġakedi te mote vaitedi a waiğemota. Bi Diu a giugiu te musala gadona vilivilisina (milamilana) banaina kwasina nponemba mote i tesi kamakamäge. Tagu Maimaituwa Diu waigakemi te mote kwasina koma tego mba ba ġamogamo ena yawasana. (Pakanemo 9:4–6). ^{††} **15:33:** Kulikulidi wadubodi gesaudimo ba lova 34 vaitena. Mba niga mainana i giu, Saelas munağga Yelusalemmi i daboka.

³⁶ Tedi a miya lağan visa a kovi mulinemo Pol ena tau Banabas i giuwena gado, “Goma, dolinemo bamo malagaidığa te laulauguguya nawana maığa kota ta munağa bi valevaletida ta vaitedi. Tedi bainewa edi miyamiya.”

³⁷ Kamaina bi Banabas ena ġowana ba Diyon isana ġesauna Mak vaitena maso a nawa. ³⁸ Bi kota Pol i noġoti te Diyon vaitena sa nawana ba mote i visu. Banina tana dolinemo Pamfliamo i gose kamağedi. Bi tedi mote tana vaitena a noya.

³⁹ Niga kauwina dabanemo Pol bi Banabas ai kagiul gulata te a dailidi. Ĝome Banabas, Mak i waidoli bi kukakukaġa a nawa Saiplasimo. ⁴⁰ Bi kota Pol, Saelas i vine te tauwaisumaġa tedi aubaidi a gei laupali te Bada ya labe kauwedi edi ani nawamo. ⁴¹ Tedi Sailiya bi Silisiya nopodiġa a nawa bi Maimaitiuwa ena dam lavedi a lailaibagidi.

16

Pol Timoti i vine te tana bi Saelas ya kaiwatedi

¹ Pol Debi bi Lista malagaidimo i tavatava ba ġome tauwaikaiwatana isana Timoti i banavi. Tana tinana ba Diu lavana bi tauwaisumaġa, tamana ba Gulik lavana. ² Tauwaisumaġa matabudi Lista bi Ikoniyam dobudimo miyemiyedi a giu te Timoti tana ba lava visuvisuna. ³ Taunana aubaina Pol i goeġoe te Timoti yai doli bi sa nawa. Bi Pol kwapibwali i voyye Timoti lisinemo banina mba malagainemo ba Diu lavedi a miyamiya. Tedi kedi nawamo te Pol, Timoti lisinemo kwapibwali i voyye. Banina lava matabudi a sibe te tana tamana ba Gulik lavana. ⁴ Mulinemo tedi malagai bi malagai a nawaedi bi Yelusalemmo giugiukamağedi bi waibabada bamo giudi a wai aninedina taudidi lava a giuvitedi te maso a kaiwatedi. ⁵ Maimaitiuwa ena dam lavedi a voiyedi te edi waisumaġa i ġailisi. Bi lağan matabuna tauwaisumaġa iyevina i dididiga.

Maimaitiuwa Pol i giukamaġe i nawa Mesidoniya

⁶ Aluwa Waiyawa mote i wai aninedi te Pol ena tausagu vaitedi maso Maimaitiuwa giuna Eisiya plovinsnemo a lauguguyae. Taunana aubaina tedi Piligiya bi Galeisiya plovins nopodiġa a nawa. ⁷ Lağannemo tedi Misija plovinsina platinemo a tavatava ba tedi a ġoe te maso a nawa Bitiniya plovinsnemo bi geġa te Yesu Aluwina mote i wai aninedi te ġome sa nawa. ⁸ Taunana aubaina tedi Misija a vaitauli bi a yovo a nawa ota Tolas malagainemo. ⁹ Mba dudubalinemo Pol wailove i kita. Tana Mesidoniya olotona i kita matanemo i moito bi i wai baġana gado, “Aee, kwa damana nato Mesidoniymo bi kwa sagumai!” ¹⁰ Pol niga wailovena i kita mulinemo tama* wailove aubaina ke novononoġa makai bi ke modina Mesidoniya. Banina ke noġoti te tama Maimaitiuwa i yogemai te ġome tana giuna visuvisuna ka lauguguyaye lavedi lisidimo.

Lidiya ena yawasana Bada i vitale

¹¹ Tama Tolas ke gose bi kukakukaġa ke damanana Samotes. Bi bokinamai ke damanana Nipolis. ¹² Ĝome te kaġemaiġa ke nawa Filipai, mba Mesidoniya malagaina dididiga bi Loum gabemanina i waibadaye. Bi tama ġome lağan visa ke miya. ¹³ Bi waiyawasi lağannemo tama malagai ke gose bi ke nawa gauba diyanemo ani laupali gabuna maso

* ^{15:38:} Giu 13:13   * ^{16:4:} Giu 15:28-29   * ^{16:10:} Niga ġome giu tama ba Luk ya kaka maġot muñaġe te ġome bi noke i saġa i nawana, tana vaitena. Tana taunana niga bukana i kuli.

ke tavuğe. Kamaina bi ġome waivini awai ġemotidina lisidimo ke tava, ke miyatulu bi ke lauguguya. ¹⁴ Mba ġome waivini ġemota isana Lidiya tana Maimaituwa taulauduneyena. Tana Taiyatil malagainemo gala laumolemoledi i voivoiyedi. Bi laġannemo Pol i laulauguguya ba Bada Lidiya npona i kaikamäge bi Pol, Yesu giuna i giugiuwena i vaiye kauwe. ¹⁵ Bi tana bi ena vanuwa lavedi vaitedi ġome a kabuludi. Mulinemo tana i giuvaimai ena vanuwemo bi i giuna gado, “Egu lava, temi kona noġoti te tagu Bada tauwaisumaġena ba ya waibaġemi te ko nato egu vanuwemo ta miya.” Tana i waibaġa gulatamai te nuwamai ke vitale te ke nawa ena vanuwemo.

Pol bi Saelas biliwelokomo

¹⁶ Laġan ġemota tama ke nawawanawa pali gabunemo bi taupaulayababa guguinina etamo ke banavi. Tana aluwa gebogebona i sunegi bi kauwa bai noke matademo sa tubuġana i geigei giuwatedi. Mba kauwinemo mane dididiga i voivoiyen ena taniwaga aubaidi. ¹⁷ Niga waivinina Pol bi tama i kaiwatamai bi i binabinauna gado, “Niga oolołotodi tedi Maimaituwa saġasəġa guletina ena taupaula! Tedi ba yawasana etana sa giugiuwemi!” ¹⁸ Waivinina laġan wapawapa i tava bi mai i voivoiyen, eete Pol i ka tunidaboki. Bi Pol aluwa gebogebona i giuwena gado, “Yesu Keliso isanemo ya giugiu vavasaġem te waivini kwa potiyovo kamaġe!” Noi taunana te aluwa gebogebona i potiyovo kamaġe.

¹⁹ Laġannemo ena tanitaniwaga a kita te edi mane etana i nuwaġavuka ba tedi a medi gulata, Pol bi Saelas lisidimo bi a vunudi bi a solu waga nawedi aniwai kune kune gabunemo, waibabada nimedimo a sivudi. ²⁰ Kamaina bi tedi a nawedti taulauetala lisidimo bi a giuwena gado, “Niga Diu oloołotodi eda malagai sa kaka gebogebi. ²¹ Tedi vaivai tabudi a tavaitedi bi sa wailoveloveda, tada mote ġemogemotina te mba vaivaidi ta kaiwatedi. Banina tada ba Loum lavada eda vaivai tabudi.”

²² Lava kumna ġome ai ġemotidi bi Pol bi Saelas a mediyedi bi taulauetala lava a egelidi te Pol bi Saelas edi gala a lisi kamaġedi bi a kwapu yababayababedi. ²³ Bi wai kwapu mulinemo a sivu nawedi biliwelokomo. Waibabada ġome tauyava edi bada a giuwe te Pol bi Saelas ya kita watedi. ²⁴ Niga giuna luvanemo tauyava Pol bi Saelas biliweloko nopo otinemo i sivu nawedi bi kaġedi kai tupidimo ai ġaviti.

²⁵ Dudubala modonemo mainana Pol bi Saelas Maimaituwa lisinemo a laulaupali bi a salesale. Bi edi lava biliwelokomo taumiya a vaivaiye watedi. ²⁶ Kamaina bi i wai maġemot te yanigusugusu dididiga i tubuġa. Bi biliweloko matabuna i waitalitali te mataeta gududi a nuwakamakamaġa. Bi lava seinimo a panipanidina nuwedimo a nuwakamakamaġa. ²⁷ Ĝome tauyava i kena tagugu bi i kita te biliweloko mataetidi nuwakamakamaġedi. Tana maġemota ena kepata i soluvai te maso i wai peki munage. Banina i wai noġoġa bena kage biliwelokomo taumiya a velau a nawa. ²⁸ Kamaina bi Pol i binauna gado, “Ei, kumai peki munage! Tama matabumai niga!”

²⁹ Tauyava ġome ena lava ġesaudi i binauwedi te kwadam a natome bi magusuna i velau Pol bi Saelas matedimo tuwapekana i wai tupagwaliġe ³⁰ bi i kapotiyovodi bi i wai talayedina gado, “Egu babada bai ya voiye bi yawasana ya vai?”

³¹ Bi tauyava ena giu ai munena gado, “Bada Yesu kwai sumaġe bi kwa yawasana, tam bi em vanuwa lavedi matabumi.” ³² Pol bi Saelas Bada giuna tauyava bi ena vanuwa lavedi lisidimo a lauguguya. ³³ Mba dudubalina

kauwina mulinemo tauyava i wai doli nawedi bi bonidi i koğedi, kaka bi Pol bi Saelas tauyava ena vanuwa lavedi vaitedi a kabuludi. ³⁴ Kamaina bi tauyava i giuvaidi ena vanuwemo bi i wai kanidi. Ğome tauyava bi ena vanuwa lavedi vaitedi ai nuwavisu gulata banina Maimaituwa ai sumäge.

³⁵ Bokinamai olaolalemo taulauetala, tauwaiğaviya a giukamağedi tauyava lisinemo bi a giuwedina gado, “Mba oloolotodi kwa giukamağedi bi sa nawa.”

³⁶ Kamaina bi tauyava Pol i giuwena gado, “Taulauetala a giu te tam bi Saelas yà kaikamağemi te ko nawa. Taunana aubaina niganana manuwaubem i ko nawa.”

³⁷ Bi Pol tauwaiğaviya i giuwedina gado, “Geğə mote mainana, tama Loum lavamai bi tedi mote a etala kauwemai bi lava kumna matedimo a kwapu yababayabemai bi biliwelokomo a sivunawemai. Bi niganana sa giugiu te kandavonemo sa kaikamağemai, mote mainana, tedi otidi ko giuwedi te sa nato niga ġome bi sa kaikamağemai.”

³⁸ Ğome tauwaiğaviya a nawa taulauetala lisidimo bi Pol bai i giugiuwedina a giuvitedi. Lağannemo a vaiye te Pol bi Saelas tedi Loum lavedi ba a naila. ³⁹ Taulauetala a nawa Pol bi Saelas lisidimo te edi kauwa waigebo aubaina ai ebonedi bi biliwelokomo a kaikamağedi bi ai bağedi te mba malagaina sa gose kamağe. ⁴⁰ Ğome Pol bi Saelas a potiyovo bi didimanina a nawa Lidiya ena vanuwemo. Bi ġome tauwaisumağā a banavidi bi a laibagidi, kaka bi malagaina a gose.

17

Pol bi Saelas Tesaloniamo a tava

¹ Tedi Empipolis bi Apoloniya malagaidi nopodiğā a nawa ota te Tesalonia tauninemo a tava bi ġome Diu edi bolu vanuwina a kita. ² Kamaina bi Pol ena miyamiya luvanemo i nawa bolu vanuwinem. Bi tana ġome i miya bi waiyawasi lağanidi faiona nopodimo wadubonemogilugilumina i iyevidi ³ bi giudi banidi i kamağati bi i wailovelovedi te Keliso yai nuwatoi bi pekimo ya kenamoito. Pol i giuna gado, “Niga Yesuna yà lauguguguyaena ba tana taunana Keliso.” ⁴ Edi lauguguyamo Diu lavedi ġesaudi nopodi a kaikamağedi te Pol bi Saelas a kaiwatedi. Bi kota mainana Gulik lavedi Maimaituwa taulauduneyena wapewapedi bi kota waivini isanawenawedi vaitedi.

⁵ Bi kota Diu lavedi a unula bi ani waikunekune gabunemo tauwaiþeyapota ai ġemotidi bi waimalumalu ai tubu. Bi a velau a nawa Deisen ena vanuwemo Pol bi Saelas a tavuğedi te maso ai doli natomedi lava lisidimo. ⁶ Bi lağannemo tedi mote a banavidi ba Deisen bi tauwaisumağā ġesaudi a solu yovogedi te a natomedi tauni babadidi matedimo bi a binabinauna gado, “Pol bi Saelas taudidi dobu isuna bi isuna sa nawaye bi gebogebo sa voivoiye bi niganana lisidemo a tava. ⁷ Ğome Deisen i giuvaidi te i nawedi ena vanuwemo bi sa giugiu te ġalibona ġesauna ba isana Yesu Tedi ba Sisa ena waigake sawai doukoto.”

⁸ Lağannemo lava kumna bi tauwaiğaviya niga giudi a vaivaiyedi ba a medi bi a laimalumalu te waigasığası i tubuğā. ⁹ Taunana aubaina taun babadidi Deisen bi tauwaisumağā ġesaudi a lauegelidi te sai mai'a lisidimo kaka sa kaikamağedi.

Pol bi Saelas Belyamo

¹⁰ Lağannemo dobu i wai dudubala ba tauwaisumağā Pol bi Saelas a giukamağedi Beliya malagainemo. Tedi ġome a tava bi a nawa Diu edi bolu vanuwinemo. ¹¹ Bi Beliya taunina lavedi nuwedī kaikaikamağedi mote mai Tesalonia lavedi. Banina tedi lağān matabuna Maimaituwa giuna nuwedī tabutabunemō a vaiye bi nuwedīmo a sivusivudi. Bi a kita te Pol gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba giukauwa. ¹² Ĝome Diu lavedi wapewapedi ai sumağā. Bi kota Gulik oloolotodi bi waiwaivinidi isa nawenawedī ai sumağā.

¹³ Bi lağannemo Diu lavedi Tesaloniamo a vaiye te Pol Beliyamo Maimaituwa giuna i laulauguguyae ba tedi kota ġome a nawa. Bi lava kumna nuwedī a liuwidi te a medi gulata Pol bi Saelas lisidimo. ¹⁴ Taunana aubaina tauwaisumağā waiğapa Pol a giukamağe makaiye i nawa gelemo. Saelas bi Timoti ba tedi Beliya tauninemo a miya. ¹⁵ Bi oooloto mabai Pol a wai doli nawena gelemo vaitedi a nawa Atens tauninemo. Ĝome Pol ena giu a munage Beliya tauninemo te Saelas bi Timoti sa giuwedi te mulināğā sa nawa makai.

Pol Atens nophonemo

¹⁶ Atens tauninemo Pol ena lava Saelas bi Timoti i labelabedi bi i kita te mba malagaina ba koikoitau i wanavu, taunana aubaina i wainuwaboya kauwa. ¹⁷ Kamaina bi i nawa bolu vanuwinemo Diu bi Eteni lavedi vaitedi ai ogatala. Bi lağān onena Eteni Maimaituwa taulaudunena bi mabai ani waigemota gabunemo a tavatavana vaitedi. ¹⁸ Bi ġome Epikuliya bi Stoiki dobudi oloolotodi nuwauyeuyedy Pol vaitena ai kagiu bi a giuwena gado, "Mba lavana giugiu bu'ubu'uwinia bai ya giugiuwe."

Bi ġesaudi ai talana gado, "Anivaiyena maibena walidobu maimaituwedi ya giugiuwedi." Tedi mai a giuna banina Pol ba Yesu ena kenamoito i giugiuwata.

¹⁹ Taunana aubaina Pol ai doli nawe oya Aliopagas dabanemo bi a giuwena gado, "Tama ka ġoegoe te em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena ka sibe. ²⁰ Banina tam em giu ka vaivaiyedina ba tabu otidi. Tama ka ġoegoe mba em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena banina ka sibe." ²¹ Ĝome Atens lavedi bi tautavatava edi miyamiyamo lağān matabuna mai sa miyaboni bi giu valivaliudi sa giuwatedi bi sa vaivaiyedi.

²² Aleopagasmo ġome bolumo babadidi matedimo i miya moito bi i giuwedina gado, "Atens lavemi, tagu e kitemi te maimaituwa tabudi bi tabudi ko laulauduneyedi. ²³ Emi tauniğā e nawanawa ba emi ani laudune koikoitaudi e kitedi. Bi olta ġemota modonemo giu niga mainana a gilugilumina e kita: MAIMAITUWA MOTE AIYAI I SIBE AÜBAINA. Niga Maimaituwa ko laulauduneyena ba mote ko sibe, taunana niganana ya kamağoti lisimimo. ²⁴ *Maimaituwa dobu matabuna nophonemo mwali matabudi tauvoiyedi tana taunana galewa bi dobu yaibadedi. Bi tana mote lava nimedimo laudune vanuwidi, a ġaleğaledinemo ima miyamiya. ²⁵ Bi lava mote ġemogemotina simai kani bi sima labe tana mote bai ġesauda lisidemo ima ġoegoe banina tana taunana lava matabudi yawasi, yawasana bi mwali matabudi ya vitezitedi. ²⁶ Pakanemo tana lava ġemota i voiye bi lisināğā dobu matabuna nophonemo lava a wapa. Bi ena ġowanemo edi ani miya bi edi lağān i sivudi. ²⁷ Maimaituwa mai i voiye te lava sai tavutavu gulata kaka tana sa banavi. Bi tana ba diyademo, mote manekina i lofa ġemogemotaga lisidemo. ²⁸ Tana dabanemo tada ta yawayawasana, ta

nawanawa bi ta miyamiya. Maibena ġesaumi emi sale a gilumidina gado, ‘Tada natunatuna.’

²⁹ “Banina tada Maimaituwa natunatuna, taunana aubaina maso mote ta noğoti te tana koikoitau, mai lava edi sibemo bi anapumo goldimo, siluvamo bi ġokimemo a voivoiyedina mainana.” ³⁰ Banina wala lava Maimaituwa mote a sibe tedi bu'wa ena miyamo a miyamiyana i kita kamağedi. Bi niganana dobu lava matabudi ya giuguvavasağedi te sa laukuvasa. ³¹ Banina tana laġan i sako te lava didimaninemo ya etaledi. Maimaituwa oloto ġemota i vine te mba laġannemo etala yai badaye. Niga olotona taunana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munağe te lava matabuda ta kita bi ta sibe.”

³² Laġannemo pekimo kena moito giuna a vaivaiye ba Pol ai gwaigwaiye bi ġesaudi a giuna gado, “Niga giuna ġemotina laġan ġesaunemo kwa nato munağħa bi kwa giuwemai te ka vaiye.” ³³ Kamaina bi Pol bolu lavedi i gose kamağedi bi i nawa. ³⁴ Lava visa lauguguya a vaivaiyena ba Pol a kaiwata bi Yesu ai sumaġe. Mba lavedi ba Aleopagas olotona Diyonsi, waivini isana Damalesi bi lava ġesaudi vaitedi.

18

Pol Kolinti nponemmo Yesu i lauguguyae

¹ Niga kauwidi mulidimo Pol Atens i gose kamağe bi i nawa Kolinti. ² Mba ġome Diu olotona isana Akwila i banavi, tana Pontus plovinsnemo i tubuġa. Bi mwanena Pilisila vaitena maġo ota Italiġa a tava. Banina ġalibona Kolodiyas Diu lavedi matabudi i giuvavasağedi te Loum malagaina dididiga* sa gose. Bi Pol i nawa kitedi aubaina. ³ Pol, Pilisila bi Akwila ba edi noya ġemota palai tausiyaudi taunana aubaina vaitena a miya bi a noyanoya ġemota. ⁴ Bi waiyawasi laġandi onedi Pol, Diu bi Eteni lavedi edi pali vanuwina nponemmo i wai wailovelovedi te maso nuwed i vitaledi.

⁵ Laġannemo Saelas bi Timoti Mesidoniyāgħa a tavatava ba tana palai voiyed i kaisako bi laġan matabuna Maimaituwa giuna i giugiuwatā. Bi Diu lavedi lisidimo i kamağati kauwe te Yesu kamaina Tauwaiyawasana. ⁶ Bi Diu lavedi Pol ena giu a unule bi giuvitavitate, taunana aubaina ena gala gobusidi i lai kulukulu bi i giuna gado, “Bamoda yawsana mote koma banavi ba temi emi wavu bi wavumi taumīgħa ko avali munağe bi mote tagu. Niganana bi noke i saġa i nawana ba tagu yà nawana Eteni lisidimo.”

⁷ Kamaina bi Pol pali vanuwina i potiyovo kamağe bi i nawa Taitos Diyas-tas ena vanuwemō, pali vanuwina diyanemo. Bi Taitos ba Maimaituwa taulauduneyena. ⁸ Bi Klispas tana bolu vanuwina tauwaibadayena, tana ena vanuwa lavedi vaitedi Bada Yesu ai sumaġe. Bi laġannemo Kolinti lavedi wapewapedi giuna visuvisuna a vaivaiye ba kota Yesu ai sumaġe bi Pol i kabuludi.

⁹ Dudubala ġemota Pol wailove i kita, Bada i laumaġata lisinemo bi i giuwena gado, “Mote kuma naila, tam kamaina te Bada giuna kwa giuwata bi mote kuma miya moimoisili. ¹⁰ Banina tagu tam vaitem bi mote aiyai kaka ima laukivigebogebayem. Bi mba malagainemo ba egu lava

* **18:2:** Loum ba malagai dididiga bi ena waiguyau ba dididiga otina, Dобу Итали нпонеммо. Ġalibona Kolodiyas ena waibadana laġannemo AD 49 нпонеммо waigasigasi dididiga i tubuġa bi Diu lavedi matabudi a kwavivaidi bi Loum a potiyovo kamağe. Mba laġannemo Akwila mwanena Pilisila vaitena a nato Kolinti.

wapewapedi sa miyamiya.” ¹¹ Kamaina bi kwalabu ġemota bi nawalai 6 nopolidmo Pol ġome i miya bi Maimaituwa giuna lava i wailovelovedi.

¹² Laġannemo Galiyo, Akaiya plovinsina i waibadaye ba Diu lavedi ai ġemotidi bi Pol a pani bi a natome bolu gabunemo lauetala aubaina. ¹³ Tedi Pol ai wavu bi a giuna gado, “Niga olotona taunana lava nuwedi ya liuwidi bi Maimaituwa sa laulauduneye bi Loum ena waīgake sa waidoukoto.”[†]

¹⁴ Ġome Pol maso giu i waitubuna ba Galiyo Diu lavedi i giuwedina gado, “Bamoda niga lavana bai i voiyewapa ee bai gebona dididigma i voiyi bi ko waiwavuna mba ba kamaina tagu yai beyavaiyemi. ¹⁵ Bi niga waitaledi bi giudi ya giugiuwedina ba temi emi giugiu, isa bi emi waīgake. Taunana aubaina temi taumiġa ko viliyaġosidi. Tagu mote yamai talapiliyedi.” ¹⁶ Taunana aubaina tana i kwavivaidi bi etala gabuna a potiyovo kamaġe. ¹⁷ Ġome Diu lavedi matabudi bolu vanuwina tauwaibadayena isana Sostenes a kaididi bi taulauetala matedimo a kwapu yababayabe. Bi Galiyo mote bai i giuve.

Pilisila, Akwila bi Apolos

¹⁸ Pol Kolintimo i miya gulata kaka bi valevaletina i waiebonedi bi kukakukaġa i nawa Sailiya, Akwila bi Pilisila vaitedi. Bi muliġa kaka ya geluna ba Kenkeliya malagainemo dabana a suvi. Banina tana Maimaituwa lisinemo i giugiuwapana[‡] ena palatemo i tava. ¹⁹ Tedi Epeses tauninemo a tava bi ġome Pilisila bi Akwila i gosedi bi tana i nawa bolu vanuwinemmo bi Diu lavedi vaitedi awai talapili. ²⁰ Bi Diu lavedi tana ai baġa te maso vaitena a taumiyamiya kaka maso i nawa bi geġa te tana i daboka. ²¹ Bi i modimodina ba i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa ena ġowana ba ya tava munaġa lisimimo.” Kamaina bi Epeses i gose bi kukakukaġa i nawa Seseliya. ²² Laġannemo Seseliyamo i tava, ba tana i nawa Yelusalemmo bi Maimaituwa ena dam lavedi i waiebonedi kaka bi i nawa Entiyok tauninemo. ²³ Pol Entiyokmo i taumiya kaka bi dobuna i gose bi i babala malagai te malagai Galeisiya bi Piligya plovinsidi nopolidga bi tauwaikaiwatana matabudi i lailaibagidi.

Apolos Maimaituwa giuna i lauguguyae Epeses lavedi lisidimo

²⁴ Mba laġandimo Diu olotona isana Apolos, tana dobu Aleksandiliya dobunemo i tubuġa. Tana ba giugiu komakomanina bi gilugilumina wadubonemo i sibe kauwedi. Bi i nato Epeses tauninemo. ²⁵ Bi Bada Yesu ena Yawasana Etana ai love kauwe. Tana Diyon ena kabulu giugiu taunana i sibe kauwe. Bi nuwauyauya vaitena, Yesu i giuwata bi giukauwa i wailovelove lava lisidimo bi Yesu yaġolo mote i sibe kauwe. ²⁶ Apolos malaudabtolana i nawa bolu vanuwinemmo bi lauguguya i waitubu. Bi laġannemo Pilisila bi Akwila ena giu a vaivaiye ba a giuvai te edi vanuwemo bi Maimaituwa giuna lisinemo a laididimani kauwe.

²⁷ Kamaina bi Apolos Akaiya plovinsina nawana i wainuwa noġonoġotae ba valevaletina Epesesmo pepa a gilumi nawena tauwaisumaġa lisidimo Akaiya plovinsnemo te laġannemo Apolos ya tavana ba tedi nimedimo. Apolos laġannemo ġome i tavatava ba Maimaituwa ena sagumo tauwaisumaġa i

[†] **18:13:** Diu lavedi a giuguna gado, “Pol Eteni edi waisumaga giugiukauwina Loum i wai aninenima wailoveloveye. Bi tana wailovelove valivaliuna Loum edi waīgake mote i waianine taunana ya wailoveloveye.” Taunana aubaina a ġoegħe maso Loum edi bada laubanina maso Pol i kovigi (Giugiukamağedi 16:20-21 bi 17:7 ko iyevi). [‡] **18:18:** Diu edi vaivaimo lava bamoda Maimaituwa lisinemo i giuwapanha ba dabana ya gose te ya laulagalaga. Bi laġannemo saugawapa laġanina i kovina, kaka dabana sa suvi kamaġe.

sagu gulatedi edi sumağa i ġailisi. ²⁸ Tana ena giu i ġailisi gulata te Diu lavedi edi giu i lauyovoğedi lava kumdi matedimo. Banina tana gilugilumina wadubonemo i kamağati kauwe te Yesu tana kamaina Tauwaiyawasana.

19

Pol Epesesmo

¹ Laġannemo Apolos Kolintimo ba Pol eta oyaġa ani waivaġavuka maiġa i nawa te Epeses tauninemo i tava, mba ġome tauwaikaiwatana gesaudi i banavidi. ² Bi i waitalayedina gado, “Laġannemo konai sumaġana ba Aluwa Waiyawa kona vai e geġa?”

Bi tedi a giuna gado, “Geġa, tama mote bamo Aluwa Waiyawa giuna ka vaiye.”

³ Kamaina bi Pol i waitalayedina gado, “Temi bai kabuluna kona vai?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Diyon ena kabulu.”

⁴ ^{*}Pol tedi i giuwedina gado, “Diyon ena kabulu ba laukuvasa aubaina lava i kaka buludi. Tana lava i giuwedi te lava mulinaġa ya natonatona sai sumaġe, mba taunana Yesu.” ⁵ Laġannemo niga giuna a vaivaiye ba Pol Yesu isanemo i kabuludi. ⁶ Kamaina bi Pol nimana lava dabedimo i sivudi bi Aluwa Waiyawa i yovo dabedimo bi kalina ġesaudimo a gagali bi Bada giuna a lauguguya. ⁷ Ĝome olooloto wapedi ba 12.

⁸ Bi nawalai faiona nopođimo Pol i nawa bolu vanuwinemo bi lava lisidimo ma laudabatolana Maimaituwa ena waibada i ka kamağati bi i giugiu vavasağedi te sa nuwavitala. ⁹ Bi tauwaikaiwatana gesaudi a laukasaġaġi bi mote ai sumaġa bi lava kumna matedimo Yawasana Etana a giugiu waigeboġebo. Taunana aubaina Pol tedi i gosedi bi tauwaikaiwatana gesaudi i legaudi bi laġan matabuna Tailanos ena giluma vanuwinemo a waitalapili. ¹⁰ Niga noyana i velauna ba kwalabu labu a kovi. Taunana aubaina Diu lavedi matabudi bi Gulik mabai Eisiya plovinsnemo miyemiyedi matabudi Bada giuna a vaiye.

Lava ginauli bukedi ai kalaġosedi

¹¹ Bi Epeses nopođemo Maimaituwa ena ġailisi Pol i vite te tana mataila nananakidi i voyiedi. ¹² Ĝome lava Pol ena agesi bi ena gala a legaudi bi lava sidesidedi dabedimo a sivudi te a yawasana bi aluwa gebogebodi a potiyovo kamağedi.

¹³ Bi Diu lavedi gesaudi ba ginauli tauvoiyedi bi a babala nawa malagai te malagai bi aluwa gebogebodi a kwavikwavivai. Tedi niga ġome a wai laulubu te maso lava aluwa gebogebona i sunesuneġina maso Yesu isanemo a kwavivai. Tedi a giuna gado, “Yà giugiu vavasagħem te Yesu, Pol i laulauguguyaena isanemo mba lavana kwa potiyovo kamäge.” ¹⁴ Niga kauwina ba Diu edi pilisi saġasaġa guletina isana Sikiva natunatuna oloolotodi wapedi ⁷ niga kauwina a voivoiye. ¹⁵ Bi aluwa gebogebona i giuwedina gado, “Tagħiġi Yesu e sibe bi kota Pol e sibe bi temi mabai?” ¹⁶ Ĝome aluwa gebogebona oloto i sunegħi i potivai i kativunu yababayabbedi, i laikofekofedi bi ma kwasikwasinidi te a velau ena vanuwa a gose kamäge.

¹⁷ Diu bi Gulik* lavedi matabudi Epesesmo miyemiyedi niga kauwina a vaivaiye ba a naila gulata. Bi Bada Yesu isana a vivile kauwe.

* **19:4:** Met 3:11, Mak 1:4,7,8   * **19:17:** Gulik lavedi taudidi Eteni.

¹⁸ Bi lava wapewapedi mabai a wai sumağana tedi a nato bi edi kauwa gebogebodi a voivoiyedina lava kumna matedimo a kuvesidi. ¹⁹ Bi kota lava wapewapedi mabai ginauli a voivoiyedina matabudi edi ginauli bukedi ai ġemotidi bi lava kumna matedimo ai kalaġosedi.[†] Bi buka ai ġemotidi bi a iyevidina maso ba silva mane didigina 50 tausun luvana.[‡] ²⁰ Kauwidi mainana a tubutubuġa ba Bada giuna i ġailisi bi i dabalala.

²¹ Niga kauwidi a tubutubuġana mulidimo ba Pol Yelusalem nawana i wai nuwa noġonogħotae, te maso Mesidonija plovins bi Akaiya plovins nopodīga i nawa. Bi i giuna gado, “Dolinemo tagu yà gei nawa Yelusalem muliġa kaka yà nawa Loum.” ²² Kamaina bi tausaguna labu, Timoti bi Elastas i gei giukamağedi Mesidoniyamo. Bi tana Eisiya plovinsnemo i taumiya.

Epesesmo waīgasigħasi a kelisali

²³ Mba laġannnemo lava ġesaudi Yawasana Etana aubaina a medi gulata bi waikagiu dididiga ai tubu. ²⁴ Bi oloto isana Damatilis tana ena noya ba silvemo pulapula i voivoiyedi. Bi kota silvemo koikotau waivinina Atemas ena vanuwa aluwidi i voivoiyedi. Niga kauwinemo Damatilis mane dididiga i voivoiye. Bi ena taupaula noya i vite nawedi bi pulapula tabudi bi tabudi a voivoiyedi. ²⁵ Kamaina bi tana ena taupaula bi ena waibabada matabudi i yogedi a tava ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Egu lava, kona sibe te niga noyanemo mane dididiga ta vaivai. ²⁶ Temi kona kita bi kona vaiye te niga lavana Pol lava wapewapedi niga Epesesmo nuwed i liuwidi bi tada a goseda bi tana sa kaikaiwata. Niga kauwina mote niga ġome taunaġa bi Eisiya plovinsina matabuna. Tana ya giugiu te maimaituwa lava nimedimo a voivoiyedina ba mote maimaituwa giugukauwidu. ²⁷ Niga giunem niganana eda mane ani vaina etana i waidougudu. Bi ġesauna ba niga mainana: Lava kaka Atemas ani lauduneyena vanuwina sa noġoti waibuba. Atemas tana Eisiya nopodīga bi dobu matabuna isana i dididiga bi lava matabudi sa laulauduneye bi niganana Pol ya kaka ġaubo.”

²⁸ Laġannnemo lava kumdi niga giudi a vaivaiye ba a medi gulata bi a binauna gado, “Weo! Epeses maimaituwana Atemas saġasāġa guletina!”

²⁹ Ġome taun dididiga matabuna lavedi ai kaġasigħi yababayaba bi Pol ena lava labu Mesidonija lavedi tana vaitena a natonatona Epesesmo, ġome lava kumdi Gaiyas bi Alistakas a kaididi bi etaġa a solu nawedi ani waibolu gabunemo.[§] ³⁰ Bi Pol i goeġġe te maso i nawa lava kumdi nopodimo bi tauwaikaiwatana mote ai anine. ³¹ Bi kota mba plovinsina babadidi nananakidi Pol ena lava, tana ena giu a giukamaġe te mote ima nawa ani waibolu gabunemo.

³² Ġome lava kumdi ai nuwanaina. Taunana aubaina lava ġesaudi kauwa tabudi a binabinauwedi bi kota lava ġesaudi wali kauwa a binabinauwedi. Bi lavedi ġesaudi mote a sibe te bai aubaina ġome a tava. ³³ Bi Diu lavedi Aleksanda a biulikwa nawe lava kumdi matedimo bi nimana i kailaget te maso Diu aubaidi i giu. ³⁴ Bi laġannnemo gado sa kita ġone te tana Diu olotona ba awa labu nopodimo matabudi a binauna gado, “Epeses maimaituwana Atemas saġasāġa guletina!”

[†] **19:19:** Waiġake 18:10-14 nopoñem Maimaituwa ena lava i giuwedi te mote ginauli sima voiyyedi.

[‡] **19:19:** Gulik kalinedimo ba drachma. Mba taubagibagi laġan ġemotu ya bagibagina mai'ina.

[§] **19:29:** Malagai dididigina edi aniwai bolu gabuna. Bi vanuwa dididiga otina wai dabatola gegħana bi lava kumdi ġome a nawa a miya bi beyakulu bi kauwa ġesaudi a kitkeitedi.

³⁵ Tauni dididiga badana ġemota lavedi i giu waitautaudina gado, “Ei, Epeses lavemi, dobu matabuna a sibe te Atemas aluwina ġakimina sawamo i kulukuluva yovona ani lauduneyena vanuwina ba Epeses lavada ta labelabe. ³⁶ Niga giudi ba giukauwa, mote aiyai ima giu waikaikaiyovuda. Taunana aubaina ko miya moimoisili, mote bai ġesau koma voye. ³⁷ Temi niga oloolotodi labu kona sage yababed. Tedi mote eda ani laudune vanuwinem a danene ee maimaituwa waivinina Atemas a giu waigebogebo. ³⁸ Bamoda Damatilis ena taupaula vaitedi edi waiwavu aiyai lisinemo ba taulaididiman a babadidi sa miyamiya bi kota etala laġandi ai dubudi te sa kenakena te ġome kaka maiia sa sako. ³⁹ Bi bamoda temi kauwa ġesaudi koma ġoegħoedi, mba ba kamaina te bolu dididiginem lava vaitedi bi ko kadidimanidi. ⁴⁰ Bai te niganana i tubuġa ba ani naila. Bi tada kaka niga pilipilina aubaina sai wavuda. Bi tada mote bamo eda giu ima kenakena te ta giu.” ⁴¹ Niga giudi mulidimo tana lava i giukamağedi te a nawa.

20

Pol i nawa Mesidoniya bi Gulik

¹ Bi pilipili a kovi mulidimo, Pol tauwaikaiwatana i giuwedi te a tava lisinemo. Bi i laibagidi, i waiebonedi bi i modina i nawa Mesidoniya plovinsnemo. ² Ĝome i tava bi mba dobuna matabuna i nawa yaġosi bi tauwaikaiwatana i lalaibagi nawedina eete Gulik plovinsnemo i tava. ³ Bi ġome i miyana nawalai faiona a kovi, i ġoegħoe te maso wagaġa i nawa Saliya. Bi i vaiye te Diu lavedi mba nawanem sa ġoegħoe te maso sai peki, taunana aubaina nuwana i vitale te i munaġa Mesidoniya noponaġa i nawa. ⁴ Bi olooloto ġesaudi vaitena a nawana, isedi ba Sopata Pailas natuna, ena dobu ba Beliya, Alistakas bi Sekundas tedi Tesalonia lavedi, Gaiyas ba Debi dobuna lavana, Timoti bi Eisiya oloolotodi labu Titikas bi Tolofimas. ⁵ *Niga oloolotodi wagaġa a gei doli a nawa Tolasimo a labelabemai. ⁶ Bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina i kovi, tama kukakukamo ke gelu i Filipai taunina ke gose. Laġan 5 mulidimo ke tava ema lava lisidimo Tolas tauninem, ġome vaitedi ke miya te laġan 7 a kovi.

Tolas malagainem Pol Yutikas i waiyawasani munaġe

⁷ Wiki pakanemo ke tava kei ġemotimai kani ġemota aubaina bi Pol lava lisidimo i laulauguguya. Tana i noġongoġoti te bokinamai ya modina. Taunana aubaina tana i gagagalina eete dudubala modona. ⁸ Bi tama noke vanuwa benana waifaisoninem ke miyamiya, ġome piupiu wapawapa a yanayana. ⁹ Bi bilibili koikojyavusinem ba ewali isana Yutikas i miya bi i waibeyavaiye. Bi laġannem Pol i giugiu wailofalofa ba Yutikas i yadoyadona eete i wainuwayavuġa, kamaina bi i kuluva te bilibili taulinaġa i yovo doğħamo i talaqha. Bi a kaikailageti ba tana pekipekina. ¹⁰ Bi Pol i potiyyovo bi Yutikas i ġomotawi.* Kamaina bi lava i giuwedina gado, “Mote komai nuwaboya, tana yawawayawasanina.” ¹¹ Ĝome Pol i valageta munaġa vanuwemba bi buledi i kivi bi a kani bi i gagagalina eete dobu i yana te mba dobuna i gose. ¹² Bi tauwaisumaġa ai nuwavisu gulata te ewali i yawasana munaġa, kamaina bi ai doli a nawa vanuwemba.

Pol ena waiyebona Epeses edi babada lisidimo

* **20:5:** Giu 16:10   * **20:10:** Niga kauwina ġemoġemotina Elaija bi Elaisa a voiyena kaiyababa natuna lisinemo (Għiġiġibona edi buka dolidolina 17:21, Għiġibona edi buka wailabuna 4:34-35).

¹³ Ğome ke nawa wagamo ke gelu bi Pol i giuwemai te kağenağā yai vağavuka Assosi tauninemō kaka ya gelu. ¹⁴ Bi Assosi tauninemō i banavimai kaka wagamo kei gelu bi matabumai ke nawa Mitiliyen tauninemō. ¹⁵ Lağan i sakō tama ke nawa dobu ġesauenemō ke tava Kiyos bwanabwanana diyanemō. Bi lağan wailabuna tama Samos bwanabwanana ke vaitauli bi lağan waifaioninemō tama Militas tauninemō ke tava. ¹⁶ Pol mote i ġoe te Epeses tauninemō ka solasağā bi ġome ka miya lağan wapawapa Eisiya plovinsemō taunana aubaina i ogatala te ke nawa ota. Bi Pol i ġoe kauwe te ya nawa makai Yelusalemmo, te Pentikost soinemo maso i tava.

Pol tauwaisumağā edi babada i waiebonedi Epesesmo bi i modina

¹⁷ Lağannemō Militas tauninemō ke tavatava ba Pol giu i giukamağē nawe Epesesmo te Maimaituwa ena dam babadidi maso a nato lisinemō. ¹⁸ Bi lağannemō a tavatava ba i giuwedina gado, "Dolinemo e tavana Eisiya plovinsemō ba kona sibe bainewa lağan matabuna vaitemi e miyana. ¹⁹ Bi kona sibe te Diu lavedi a ġoęgoenā maso a vunugu bi e sakō yovoğe munağegū bi pilipili nopodiġā ma matasulugu Bada ena noya e voivoiye. ²⁰ Bi temi kona sibe te lağannemō e laulauguguyana mote bamo giu ġesaqna e nuwevi. Bi sagumi aubaina giu matabudi lisimimo e giu kovidī, lava boludi nopodiġā bi vanuwa te vanuwa e nawa bi e wailovelovemi. ²¹ Bi Diu bi Gulik lavedi e giuvavasagēdi te edi gebogebomo sa nuwavitala bi sa nato Maimaituwa lisinemō, Bi eda Bada Yesu Tauwaiyawasana sai sumağē.

²² "Bi niga giuna ko vaiye, Aluwa Waiyawa i lagetigu te yà nawanawa Yelusalemmo. Bi mote yà sibe te ġome male bai lisigumo yà tubuġā. ²³ Bi e sibe bamo taunidīgā yà nawanawana ba Aluwa Waiyawa yà taitainuwataugū, te Yelusalemmo kaka sa laukivi gebogeboyegū bi biliwelokomo sa sakogū. ²⁴ Bi bamoda sai pekiguna ba kamaina, mba mote bai. Bi kauwa laubanina yà noğonogötina ba egū noya, Bada Yesu i viteziteguna taunana yà kovi. Mba noyana ba Maimaituwa ena sagu bi giuna visuvisuna lava lisidimo yà lauguguyae.

²⁵ "Bi niganana e sibe te lava matabumi lisimimo Maimaituwa ena waibada e lauguguyae bi mote kaka koma kita munağegū. ²⁶ Taunana aubaina niganana yà giugiota, te lava matabuna kwasinina nimagumo e yasağı. ²⁷ Niganana yà giugiota vavasağemi te niga giudi mote komai aninedi emi yawanamō mba temi emi wavu. ²⁸ Taunana aubaina ko labē munağemī bi kota tauwaisumağā ġesaudi matabudi. Bamo taudidi Aluwa Waiyawa nimemimo i waidubudi te ko labedi, mai'bena tauwailabalaba sipu ya labedi bi ya kitakita watedina mainana. Niga lavedi matabudi Maimaituwa natuna kwasininemō i kune munağedi. ²⁹ Bi e sibe te lağannemō yà ġosemina ba tauwailovelove kaikaiyovudi sa tava lisimimo bi lava waisumegidi sa kagebogebodi, mai'bena dağası gwegwena ya sağā sipu nopodimo bi ya kaka gebogebodina mainana. ³⁰ Bi kota temi nopomimo ba lava ġesaudi sa moito bi Maimaituwa giuna sa kulavitale bi tauwaikaiwatana sa ai wainawenawemī te ko kaiwatedi. ³¹ Taunana aubaina koi kita kauwa bi ko noğoti te tagu kwalabu faiona nopodimo dubala bi suwala, ma matasulugu wailovelovemi mote e kaisako.

³² "Niganana yà laukaikamägemī Maimaituwa nimanemō, ena sagumo giunemō ya kavisuvisumi bi sakosako liyedi vaitedi yawasana ko vai. ³³ Tagu mote aiyai lisinemō goldi, ee silva, ee gala ei kitakonedi. ³⁴ Temi kona sibe te tagu nimagumo e noya bi mane e vai te egū lava vaitedi ema

gówana voyiedi aubaidi. ³⁵ Bi bai matabuna e voivoiyedina ba ei lovemi, te temi maso mainana kona noya gulata te lava wainuwatoitoidi kona sagudi. Bada Yesu ena giu ko noğoti, i giuna gado, "Vitemo ba wainuwavisu i dididiga guletina, kaka ta vaivaina."

³⁶ Lağannemo Pol giu waikovi ba matabudi tuwapekedi ai tupagwaliğedi bi a laupali. ³⁷ Tedi matabudi Pol nuwed i poyae bi a yovuvai ai suluve bi ai yebone. ³⁸ Bai i voyiedi bi a ǵabána ba ena giu a noğoti te mote matana sima kita munaǵe. Kamaina bi ai doli nawe auwai gelunemo.

21

Pol ena nawa Yelusalem tauninemo

¹ Lağannemo kei yeboyebona mulinemo, wagamo ke gelu bi ke nawa Kos bwanabwananemo ke tava. Bokinamai ke nawa Lodes bwanabwananemo bi góme te ke modina te ke nawa Patala malagainemo ke tava. ² Góme waga ke banavi i damadamaná Fonisia, kamaina bi ke gelu te ke nawa. ³ Te Saiplas bwanabwanana ǵeniyamaimo ke kitakita bi ke vawaitauli te ke nawa Sailiya. Góme te ke nawa Taiya tauninemo ke vamoito bi wagamo ǵonáǵona kei yovodi. ⁴ Góme tauwaikaiwatana ke banavidi bi lağan 7 vaitedi ke miya. Tedi Aluwa ena mayavaimo Pol a giuvavasaǵe te mote ima nawa Yelusalemmo. ⁵ Bi ema nawa saugina i tavataya ba ke modina ke nawa. Bi tauwaikaiwatana matabudi mwanemwanedi bi natnatudi vaitedi, matabumai malagai ke gose bi ke nawa gelemo. Bi matabumai tuwapekamai kei tupagwaliğedi bi ke laupali. ⁶ Bi kei ebonedi i kovi bi wagamo ke gelu bi ke nawa bi tedi a munaǵa malagaimo.

⁷ Bi Taiya tauninemo ke modina kamaina eete Tolemais dobunemo ke tava, góme tauwaisumaǵa ke yebonedi bi tedi vaitedi ke miyana lağan ǵemota. ⁸ *Bokina mainana olaolalemo ke modina munaǵa te Seseliyamo ke tava. Bi góme ba Filip giu visuvisuna taulauguguyena ena vanuwemo ke miya, Filip ba wala tauwaisagu 7 a vinevinedina nopolimo ba tana ǵemota. ⁹ Tana natnatuna guguńinidi 4 lava a sibedi te tedi ba Bada giuna visuvisuna giuwatana puyona a vai.

¹⁰ *Góme ke miya lağan visa a kovi mulidimo taugiuwatana isana Agabas Diudiyaǵa i yovo. ¹¹ Lisimaimo i nato bi Pol ena dagilolo i vai bi taunaǵa nimana bi kaǵena i panipanidi bi i giuna gado, "Aluwa Waiyawa i kamaǵati te Diu lavedi Yelusalemmo kaka niga dagilolo taniwigina, niga mainana kota sa pani bi Eteni lavedi nimedimo sa sako."

¹² Sauginemo lava matabumai niga giuna ke vaivaiye ba tama bi lava ǵesaudi Pol kei baǵa vavasaǵe te mote maso i nawa Yelusalemmo. ¹³ Bi Pol edi giu i waimunena gado, "Temi bai aubaina ko ǵabaǵaba bi koi wainuwaboyaegu? Tagu e vononoǵa te Yelusalemmo sa panigu ee sai pekigu Bada Yesu isana aubaina."

¹⁴ Bi lağannemo mote luvamai te maso kei ǵake ba kamaina te ke miya moimoisili bi ke giuna gado, "Kamaina te Bada ena ǵowana luvanemo mainana ya tubuǵa."

¹⁵ Niga kauwidi mulidimo ema ǵonáǵona ke vononoǵa ba ke saǵa ke nawa Yelusalemmo. ¹⁶ Tauwaikaiwatana ǵesaudi Seseliyamo vaitedi ke nawa ǵemota, eete Manason ena vanuwemo a kavalagetimai te góme ke miya. Manason ba Saiplas olotona tana tauwaikaiwatana dolidolina.

Pol Diyemes i vakita

¹⁷ Lağannemo tama Yelusalemmo ke tavatava ba tauwaisumağā ma nuwavisudi ai doli nawemai edi vanuwemo. ¹⁸ Bokinamai Pol bi tama ke nawa Diyemes kitana aubaina. Bi tauwaisumağā edi babada matabudi ġome a miyamiya. ¹⁹ Pol i waiebonedi bi bai matabuna ena noyamo Maimaituwa i voivoiyena Eteni lavedi lisidimo taunana i tainuwataudi.

²⁰ Niga giudi a vaivayedi ba Maimaituwa a kasağesäge. Bi Pol a giuwena gado, "Valetimai, niganana kwa kita Diu lavedi iyevina wapana tausan ai sumağā. Bi tedi matabudi nuwedī tabutabunemo Mousis ena waigāke sa kaikaiwatedi. ²¹ Bi a vaiye te tam Diu lavedi Eteni nōpodimo sa miyamiyana kunai lovelovedi te Mousis ena waigāke mote sima kaiwatedi te natunatudi lisidimo mote kwapidibwali sima voiyee ee Diu edi vaivai mote sima kaiwatedi. ²² Bi niganana tedi sa vaiye te tam kuna tavana. Ba tada bai ta voiye? ²³ Taunana aubaina bai ka giuwemna ba kwa voiye. Niga ġome olooloto 4 giuwapa a voyiena Maimaituwa lisinemo ²⁴ *Mba oloolotodi kwa legaudi bi tedi vaitedi ko kavisuvisu munāġemi. Bi tam aubaidi kwai maii'a bi tedi dabedi sa ġolidi. Niga mainana kwa voyiena kaka lava sa sibe, te niga giudi matabudi lava sa giugiuwedina lisimmo ba mote giukauwa. Bi tam taumğā ba Mousis ena waigāke luvanemo kwa miyamiya. ²⁵ *Bi Eteni lavedi mabai a waisumağāna, tama edi pepa kaikana ke gilumidi bi ke giukamağe tedi, kani koikoitau lisidimo a laulau sewesewedina mote sima kanidi bi kota kwasina ee musala gadodi kikikidi mote sima kanidi bamoda mainana ba kwasina ko gei waitosi kamağe, kaka ko kani. Bi mote komai mwanemwanena yababayababa." *

²⁶ Bokinamai Pol mba oloolotodi i legaudi bi a kuvesi munāġedi. Ĝome tedi a nawa pali vanuwina nōponemo bi Pol pilisi i giuwedina gado, niganana giuwapa lağanina i tubuğā. Bi lağan 7 mulidimo tada ġemogemotāġā kavisuvisu puyona ta tavaitedi.

Diu ġesaudi Pol a pani

²⁷⁻²⁹ *Lağan wai 7-na nuwana kovi, Diu lavedi ġesaudi Eisiya plovinsnağā tavatavedi. Tedi Pol pali vanuwina nōponemo a kita bi ġome lava a kanuwa medimedidi te maso Pol a kaididi. Tedi mainana a giuna banina dolinemmo Pol bi Tolofimas a kitedi Yelusalem tauninağā a nawanawa. Bi tedi ai noġoti bena Pol Tolofimas i dolinawe pali vanuwinemmo. Bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, "Islael lavemi, ko sagumai! Niga olotona dobu matabuna i nawa bi lava i wailovelovedi te Diu edi waigāke mote sima kaiwatedi. Bi tana giumo pali vanuwina i kakagebogebo. Bi ġesauñemo ba Gulik lavedi i saġedi pali vanuwina ganakukunemo bi gabu waiyawa i kaka milamila." †

³⁰ Kamaina bi malagai lavedi matabudi a kanuwa medimedidi bi a dabalala tava. Bi ġome Pol pali vanuwina ganakukuna nōponemo a kaididi te a solu yovoġe ganakuku taulinemo bi geġġa te tauyava maġemotā mataeta a gududi. ³¹ Bi noitaunana maso ai pekina ba giuna i velau makai te Loum

* ^{21:24:} Giu 18:18   * ^{21:25:} Giu 15:29   * ^{21:25:} Tubuğā waigemoti yababayabena maiben lava ġesau mwanena vaitena mote komai mwanemwanena (Potiyo 20:14; Waigāke 5:18); lava gesau vaitena komai mwanemwanena mane e puyo ġesaudi aubaidi (Livai 19:29; 1 Koli 6:15); kena nadewa vaitena, vanuwa lavana mai oloto natuna waivinina vaitena (Livai 18:6); oloto ena tau oloto vaitena ee waivini ena tau (Livai 18:22; Loum 1:26-27); bi lava ġamogħam vaitena (Livai 18:23).

* ^{21:27-29:} Giu 20:4   † ^{21:27-29:} Diu ai noġota gado, "Eteni ba lava milemiledi." Diu edi ġaigāke luvanemo, Eteni mote sima saġa etala gabuna ganakku nōponemo bi Diu taudiga. Bi aiyai niga waigekena i waidoukoto ba sai peki.

edi tauwaiğaviya, edi bada didigina i vaiye. Yelusalem lavedi pali vanuwina ganakukuna nophonemo waiğasığası aubaina te a ğağala gulata. ³² Ĝome mağemota tauwaiğaviya edi bada, waibabada gesaudi bi tauwaiğaviya i waidolidi te a yovo a nawa lava kumdi lisidimo. Lağannemo lava babada nananankidi a kitekitedi ba Pol kwapuna a kaisako.

³³ Tauwaiğaviya edi bada i sağa Pol i kaididi bi tauwaiğaviya i egelidi te seini labumo maso a pani. Ĝome tana lava i waitalayedina gado, "Niga lavana aiyai bi bai i voiye?" ³⁴ Ĝome lava gesaudi edi giu tabudi bi tabudi taunana aubaina tauwaiğaviya edi bada dididiga mote bamo giukauwa i banavi, aubaina te tauwaiğaviya i giuwedi te ai dolinawe edi ani miyamo. ³⁵ Lağannemo Pol kini pakanemo i tavatava ba lava edi medi i dididiga gulata, kamaina te tauwaiğaviya Pol dabayalodimo a avali otige. ³⁶ Banina lava kumna a kaiwatedi bi kalinedi dididiginemo a binabinauna gado, "Koi peki! Koi peki!"

Pol lava kumna lisidimo i giu

³⁷ Ĝome ĝotona te maso tauwaiğaviya Pol a nawena vanuwemo ba Pol tauwaiğaviya edi bada dididiga i giuwena gado, "Kamaina ee geğä te maso lisimmo bai e giuve."

Bi tauwaiğaviya edi bada dididiga ena giu i waimunena gado, "Tam gode Gulik kalinedi kuna sibe? ³⁸ E noğoti te tam bena Idip lavam, tana dolinemmo waiğaviya i waitubu bi tauwaiğaviya 4 tausan i waidoli nawedi kalakalalelelemo."

³⁹ Bi Pol i giuna gado, "Geğä, tagu ba Diu lavagu egu dobu ba dobu isa nawanawana Tasis, Silisiya plovins nophonemo. Bi ya waibağam te maso kunai aninegu te lava lisidimo bai e giuve."

⁴⁰ Kamaina bi tauwaiğaviya edi bada dididiga Pol i wai anine, te kinimo i moito bi nimanemo lava i waikititawedi te sa miyamoimoisili. Bi Pol Ĝibulu kalinedimo lava lisidimo i giu.

22

¹ "Egu lava Diu bi valevaletigu, koi beyavaiya niganana ya koikoigalamegu." ² Lağannemo a vaiye te Pol Ĝibulu kalinedimo i giugiu ba tedi binau a kaisako bi a miya moimoisili ota.

^{3*}Kamaina bi Pol i giuna gado, "Tagu ba Diu lavagu bi Tasis malagainemo e tubuğä, Silisiya plovins nophonemo. Bi niga Yelusalemmo do bunemo e didiga, Gamaliel ena waibada lağannemo, ba tamatamada edi waiğake bi edi vaivai i wailovelove kauwegu. Te tagu Maimaituwa e kaiwata kauwe mai temi matabumi niganana. ^{4*}Tagu Yesu ena wailovelove taukaiwatana e laukivi gebogeboyedı bi e waipekidi. Olooloto bi waiwaivini gesaudi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. ⁵ Bi Pilisi sağasağä guletina bi babada gesaudi sa giu te niga ba giukauwa. Tedi pepa a kuli bi a vitegu, te edi lava Damaskasmo aubaldi. Tagu e nawanawa Ĝome te maso a sagugu bi tauwaisumağä Ĝome maso ke kaidididi bi ke sağedi Yelusalemmo te maso a kovoğidi.

⁶ "Bi suwala modo mainana Damaskas diyanemo ke tavatava ba yanayana malamo waimatakanikanina i waimağemoti te i layiana yovoğegu. ⁷ Bi e kuluva doğamo e talatalağä ba kalina malağä i yovo e vaiye

* 22:3: Giu 5:34-39   * 22:4: Giu 8:3, Giu 26:9-11

i giuna gado, ‘Sol! Sol! Bai aubaina kwa laulaukivi gebogeboyeugu?’ ⁸ Bi ei talayena gado, ‘Tam aiyai, Bada?’

“Bi kalina niga mainana i giu, ‘Tagu taunana Nasalet Yesuna kwa laulaukivi gebogeboyeugu.’ ⁹ Bi tausagugu yana a kita bi lava lisigumo i giungiuna kalinana mote a vaiye bi mote a sibe.

¹⁰ “Bi ei talana gado, ‘Bada bai yà voiye?’ Bi i giuna gado, ‘Kwa moito bi kwa nawa Damaskas malagainemo bi lava aiyai egū gowana bai ya giuwemna ba taunana kwa voiye.’ ¹¹ Kamaina bi tausagugu nimagumo a kabi bi ai doli nawegu Damaskas. Banina yana waimatakanikanina matagu i kani te i waidudubala bi ei kaimatabwasoku.

¹² “Gome oloto isana Ananaiyas i tava lisigumo tana Mousis ena waigāke i kaikaiwata bi Maimaituwa taulaudune kauwena bi Diu lavedi matabudi gome miyemiyedi a vivivile kauwe. ¹³ Bi tana diyagumo i moito bi i giuna gado, ‘Valetigu Sol, niganana kwai kita munağā!’ Bi i waimağemot te Ananaiyas e kita.

¹⁴ “Gome i giuna gado, ‘Tamatamada edi Maimaituwa i vinem te ena gowana kwa sibe bi lava didimanina kwa kita bi giu mudunemo ya giugiuwedina kwa vaiye gonedi. ¹⁵ Banina tam kaka tana aubaina kwa noya, lava matabudi lisidimo. Bi bai kuna kitekitedina bi kuna vaivайдina ba lava matabudi kwa giuwedi. ¹⁶ Bi niganana mote kumai goela, kwa miya moito bi kwa bulu bi Yesu isanemo kwai bağā te em gebogebo ya koğā kamağedi.’

¹⁷ “Lağannemo e munağā tava Yelusalemmo bi pali vanuwinemo e laulaupali nopenemo ba mataotigumo lauboni e kita. ¹⁸ Gome Bada e kita bi i giuweguna gado, ‘Kwai papalana bi Yelusalem kwa gose banina gome giugu kwa giuwena mote kaka simai beyavaiyem.’

¹⁹ “Bi e giu waimunena gado, ‘Bada, tedi a sibe te tagu wala tauwaisumägem bolu vanuwidi nopoligā e kwapudi bi biliwelokomo e siyusivu nawedi. ²⁰ Bi em tauwaimatamata Stivin lağannemo a waipeki mba tagu gome e moimoito bi kauwina i tubutubuğana ba tagu ei anine. Bi mabai Stivin ai waipekina edi gala tagu e labelabedi.’

²¹ “Bi gome Bada i giuweguna gado, ‘Kwa nawa! Tagu yà giugiu kamağemna manekemo Eteni lavedi lisidimo.’”

Pol i giu te tana Loum lavana

²² Lava kumna a waibeyavaiye bi Pol mai giuna i vatovato ba tedi kalinedi didiginemo a binauna gado, “Ko nawe tabunemo bi koi peki kamağe mote luvana dobumo ima miya!”

²³ Gome tedi ma binabinaudi edi gala dabanemo a pwalağedi bi ġobusa sawasawamo a yalaidi. ²⁴ Taunana aubaina tauwaiğaviya edi bada dididiga i giu vavasağedi te Pol maso a sağe vanuwa ganakukuna nopenemo. Bi i giuwedi te maso a kwapu bi ai talaye te maso a sibe te bai aubaina lava tana a lasalasawaineğā. ²⁵ Gome tedi Pol nimana a panipani kai modonemo bi kwapuna aubaina ba Pol tauwaiğaviya edi bada i giuwena gado, “Temi emi waiğake ya kenakena te Loum lavana mote ena gebo ko banavi bi ko kwapu yababe, ee?”

²⁶ Lağannemo tauwaiğaviya edi bada niga giuna i vaivaiye ba i nawa tauwaiğaviya edi bada didigina lisinemo bi i giuna gado, “Tam bai kwa voiye? Niga Loum lavana.”

27 Ğome ġaviya badana i nawa bi Pol i waitalayena gado, “Tam giukauwa te Loum lavam, ee?”

Ğome Pol i giuna gado, “Emaso bena kuna giu kauwa.”

28 Bi tauwaiġaviyā edi bada dididiga i giuna gado, “Tagu mane dididiga e sako te eila Loum.”

Pol i giuna gado, “Bi tagu bena Loum gomenigu.”

29 Bi tedi mabai maso ai talayena ba mba taunana te a gose kamaġe. Bi tauwaiġaviyā edi bada dididiga i naila gulata te Loum lavana a lausein.

Pol waibabada matedimo i moito

30 Bokina mainana tauwaiġaviyā edi bada dididiga i ġoegoenā maso i sibe kauwe, te Diu lavedi bai aubaina Pol ai wavy. Taunana aubaina Pol a laulauseinina i kaikamaġe bi pilisi edi babada bi Diu lavedi edi babada i egelidi te ai ġemotidi bolu aubaina. Kamaina bi Pol a lau egeli te i nato matedimo i moito.

23

1 Pol Diu babadidi i kitadididi bi i giuwedina gado, “Egu lava laġan matabuna Maimaituwa matanemo e miyana ba egu noġħota sabusabuna didimanina te niganana.” **2** Mainana i giugiu ba pilisi saġasāġa guletina Ananaiyas, Pol diyanemo mabai a moimoitona i giuwedi te Pol muduna sa talaġa. **3** *Gome Pol, pilisi saġasāġa guletina i giuwena gado, “Maimaituwa kaka ya kwapum, tam lava kaikaiyovum! Tam niganana kwa etaetalegu waiġake luvanemo bi tam kota waiġake kuna wai doukoto. Lava kuna giuwedi te a kwapukwapugu.”

4 Bi mabai ġome a moimoitona Pol a giuwena gado, “Tam Maimaituwa ena pilisi saġasāġa guletina kwa ġasiġasiye ee?”

5 Pol i giuwedina gado, “Egu valevaletigu, tagu mote e sibe te tana gode pilisi saġasāġa guletina. Bi tagu e sibena ba gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Mote em lava edi bada kuma giu waigebolebo.’”

6 *Bi Pol i kitedi te waibabada ġesaudi ba Sadisi bi ġesaudi ba Palisi lavedi, taunana aubaina bolu babadidi nopolimo bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Egu lava, tagu ba Palisi bi kota tamagu ba tana Palisi. Bi ya' waisumāġa te lava pekipekidi ba sa kena moito munāġa bi niga waisumēgħa aubaina temi ko etaetalegu.” **7** Niga mainana i giugiu ba Palisi bi Sadisi waikagiu ai tubuġa. Bi edi boluna a suwa te dam labu a tubuġa. **8** *Banina Sadisi sa giugiu te lava mote pekimo ima kenamoito munāġa bi bamu mote aneya ee alualuwa. Bi Palisi lavedi sa giugiu te niga mwalidi ba giukauwa.

9 Ĝome binau i didiga gulata te waiġake tauwailovelovena Palisi damna nponemo tedi Pol mulinemo a nawa bi a giuna gado, “Tama niga lavana lisinemo mote bai gebogebona ka banavi. Augunai alualuwa ee aneya lisinemo i giu.” **10** Bi waikagiu i dididiga gulata aubaina tauwaiġaviyā edi bada dididiga nuwana i lovo bamoda Pol sima lisi waiyamoni. Taunana aubaina ena tauwaiġaviyā i egelidi te a yovo bi Pol a solu nawe edi animiyamo.

11 Mba dudubalinemo Bada ena aneya Pol diyanemo i moito bi i giuwena gado, “Mote kuma naila! Bainewa Yelusalemmo kuna giuguna kota mainana Loum nponemo aubaigu kwa giu.”

* 23:3: Met 23:27,28   * 23:6: Giu 26:5   * 23:8: Met 22:23, Mak 12:18

Diu lavedi Pol kana pota a yesi te sai peki

¹² Lağan i sako olaolalemo Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesi bi a giuwapa munaġedi, te mote bai sima kani e sima tego, eete Pol sai peki.
¹³ Niga giuwapana nophonemo olooloto wapedi 40 ai ġemotidi bi ai ogatala.
¹⁴ Bi a nawa pilisi babadidi bi waibabada nananakidi lisidimo bi a giuna gado, "Tama ke giuwapa te mote kama kani e kama tego eete Pol kaipeki."
¹⁵ Taunana aubaina niganana temi waibabada vaitemi, tauwaiġaviya edi bada dididigina koi baġa te Pol ya yovoġe lisimmo. Ko kaiyovuġe te bena a waiwavuna banina ko sibe kauwe. Bi ke vononoġa te sauginemo ya yovoyovyo ba etamo kaipeki.

¹⁶ Bi Pol ġavuna i vaiye te Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesiyesi, kamaina bi i nawa te baimo i miyamianemo bi bai a giugiuwena i tainuwatou.

¹⁷ Gome Pol tauwaiġaviya edi bada ġemota i yoge bi i giuwena gado, "Niga ewalina kwa doli nawe tauwaiġaviya edi bada dididiga lisinemo bi tana bai ya giuve."

¹⁸ Kamaina bi mba ewalina i wai doli nawe tauwaiġaviya edi bada dididiga lisinemo bi i giuna gado, "Pol biliwelokomo taumiya, i yogeġu e nawa bi i wai baġagu te niga ewalina e saġe lisimmo banina tana kaka lisimmo bai ya giuve."

¹⁹ Tauwaiġaviya edi bada dididigina ewali nimanemo i kabi bi a nawa tabudimo bi i waitalena gado, "Bai mwalina kuna ġoena kwa giuwegu?"

²⁰ Bi ewali i giuna gado, "Diu lavedi ai anina te bokina ba sai baġam te Pol kwa nawe Diu a babadidi edi bolumi bi sa kaiyovu te bena waibabada Pol ena pilipili banina sa sibe kauwe. ²¹ Bi kalinedi mote kuma vaiye banina olooloto wapedi 40 male sa kandavona bi sa labelabe. Tedi kaikana a giuwapa te mote sima kani ee sima tego eete Pol sai peki. Tedi noitaunana a vononoġa te mai sa voiye bi tam sa labelabe te edi ogatala kwai anine ee geġa."

²² Ĝaviya edi bada dididiga i giuna gado, "Mote aiyai kuma giuwe te lisigumo kunai benabenama." Gome te ewali i giu kamaġe i nawa.

Pol a giukamaġe Gabemani Filiks lisinemo

²³ Bi tauwaiġaviya edi bada dididigina bi tauwaiġaviya babada labu i yogedi bi i giuwedina gado, "Tauwaiġaviya 200 ko tanodi bi ko nawa Seseliya. Bi kota osi tauvelauyedi wapedi 70 bi pawasimo tauwaiġaviya wapedi 200, ko vononoġa bi mateya 9:00 dudubalemo ko modina Seseliya.
²⁴ Bi kota osi ġesaudi ko tanodi Pol aubaina ya gelu bi ya nawa kauwa gabemani edi bada Filiks lisidimo."

²⁵ Kamaina bi ġaviya badana dididiga pepa i kulina gado.

²⁶ "Tagu Kolodiyas Lisiyas, tam bada saġasaġa guletim, gabemani badana Filiks: ya waiyebone kauwem!"

²⁷ Niga olotona Pol ba Diu lavedi a kaididi bi ġotona maso ai peki bi lava ġesau i giuwegu te tana ba Loum olotona. Taunana aubaina egħi tauwaiġaviya vaitedi ke nawa te kanakuvu keyeda. ²⁸ Bi e ġoegħe maso e sibe te bai aubaina ai waiwawu, taunana aubaina Pol e saġe Diu waibabada matedimo. ²⁹ Bi e banavi te edi kauwa bi edi waīgħake aubaina te ai waiwawu bi mote Loum edi waīgħake i waidoukoto te maso biliwelokomo a sako e ai peki." ³⁰ Bi giu e vaiye te Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesiyesi te maso ai peki ba waīgħap a giukamaġe lisimmo bi tauwaiwvuna e giuwedi te sa giuwem te bai aubaina Pol ai wawu.

³¹ Kamaina bi ġəviya edi bada dididigina bai tauwaiġaviya i giugiuwedina mainana a voiyē. Mba dudubalinemo Pol ai doli bi a nawa, Entipatlis tauninemo a tava. ³² Laġan i sako ba kepatemo bi pawasimo tauwaiġaviya a munaġa edи animiya Yelusalemmo. Bi osi tauvelaūyedi taudīgħa Pol vaitena a nawa. ³³ Bi tedi Seseliyamo a tavatava ba gabemani Filiks, pepa a vite bi Pol tana lisinemo a gose. ³⁴ Ĝome gabemani Filiks leta i iyevi kovi bi Pol i waitalaye te tana dobu isana lavana. Bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Silisiya plovinsina lavagu.”

³⁵ Kamaina bi i giuna gado, “Tam tauwaiwavum sa tava bi em pilipili yà laididimani.” Kamaina bi tauwaiġaviya i giuwedi, te Pol sai doli nawe ġalibona Alodi ena vanuwemo sa sako bi sa labe kauwe.

24

Pol a giukamağe Gabemani Filiks lisinemo

¹ Laġan 5 a kovi mulidimo pilisi saġaġa guletina Ananaiyas, Diu babadidi bi waiġake taulaididimana isana Titulas vaitena, Yelusalemġa a yovona Seseliyamo. Ĝome edi waiwavu Pol lisinemo gabemani edi bada Filiks matanemo a kamaġatidi. ² Sauginemo Pol a giuwe te i saġa gabemani edi bada lisinemo. Ĝome Titulas ena kita waigebo Pol lisinemo Filiks i giuwenha gado, “Filiks tam dididigm, visuvisum bi em noġota didimanina, ka wainuwavisu gulata te em waibada dibunemo ke miya te niga palatina. Bi kauwa wapawapa visuvisudi ema dobum a tubuġa.” ³ Bi dobu matabuna tama laġan matabuna niga kauwid i Aubaidi tam gabemani Filiks lisimmo kawainuwavisu. ⁴ Tagu mote yà goeġoe te yà taipilipilim, taunana aubaina yà waibaġam te kivim maso i visu bi ema giu watiena kuna beyavaiye.

⁵ “Tama niga lavana ke banavi te tana ba gebogebu tauwaitubuna, tana dobu matabuna nopođimo Diu lavedi ya kanuwa medimed bi waiġasigas sa waitubudi. Bi tana kota Nasalet damna edi boda.” ⁶ Bi Pali vanuwina i kaka milemiledi taunana aubaina ke pani. ⁷ ⁸ Bi kwai talaye kaka kwa banavi te bai ka waiwavuna ba giukauwa.”

⁹ Bi Diu lavedi edi tau Titulas a sagu bi a giuna gado, “Niga giudi matabudi ba giukauwa.”

¹⁰ Kamaina bi gabemani edi bada dididiga nimana i waiyoyo Pol lisinemo te ya giu. Bi Pol i koigalamena gado, “Tagu e sibe te tam kwalabu te kwalabu tam niga dobuna lavedi edi taulaididimana, taunana aubaina tagu nuwagħi visuvisunemo matamo yà koigalamegu. ¹¹ Bi lava kwai talayed i kaka sa giu kauwem te e saġa e nawa Yelusalemmo laudune aubaina ba niganana laġan 12 a kovi. ¹² Bi tauwaiwavugu mote a kitagu te aiyai vaitena kei

* ^{24:2:} Mba fuyanemo Filiks i badana mote i waibada kauwa. Titula i gwayagwaya te Filiks maso i giu te Pol gebo i voiyē. Filiks lava pilipili i vitedi bi Pol waitalapilina kwalabu labu mulidimo, Loum guyauna Nalo Filiks gabuna i vai. Bi ġome waiġasigas ididiga i tubuġa, Diu Loum lavedi ai ġəviyedi bi Loum edi tauwaiġaviya a miya moito te Yelusalemm a kagebogebo. [†] ^{24:5:} Nasalet ba lava damna mabai Yesu a kaikaiwatana ya giugiuwatedi baina tana ba Nasalet taun lavana. Laġannem niga manana i wai isedina Nasalet damna, Titulas ba tauwaisumāġa i laulauyovoged. Diu Yelusalemmo bi Diudiya plovins matabunem, Galili plovins lavedi kita waiyoyoyod Nasalet taunana bam (Diyon 1:46 ko kita). Tana niga mai ya giuguna ba bena Pol ya laulaudunena ba Loum edi waiġake mote im a waianine. [‡] ^{24:6:} Lova 7 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopođimo niga lovana 7 mote im a kenakena.

kagi, ee aiyai lavana nōpona e kamedimedi pali vanuwinemo ee malagai nōponemo.¹³ Bi mote ġēmoġemotina te niganana edi waiwawu lisigumo sa kamağati te mba giukauwa.¹⁴ Bi ya giuwemi te niga ba giukauwa te tamatamada edi Maimaituwa tagu ya laulauduneye bi tagu Yesu eta ya kaikaiwatana ba tedi sa wai isana laudune kaikaiyovuna. Tagu Mousis ena waiġake bai i waianinenha bi taugiuwatana a gilugilumina taudidi ya kaikaiwatedi.¹⁵ Bi tagu Maimaituwa ya waisumaġe mainana tedi bi ya noġotadidi te lava didimanidi bi gebogebodi pekimo sa kenamoito munaġa.¹⁶ Taunana aubaina sauga matabuna ya wailaulubu gulata te egū noġota bi egū kauwa Maimaituwa bi lava lisidimo maso didimanidi.

¹⁷ *“Yelusalem e gosena ba kwalabu visa a kovi. § Bi maġo ota e tava munaġa egū lava wai nuwatoitoidi aubaidi puyo e natomedi bi sewasewa Maimaituwa ya vite.¹⁸ Tagu pali vanuwina nōponemo laukuvasa sewasewa e voivoiye bi tauwaiwavugu a banavigu. Tagu mote lava e kaka nuwa medimedidi ee waiġasiġaqi e waitubudi.¹⁹ Bi ġome Diu lavedi ġesaudi Eisiya plovinisina nōponemo miyemiyedi a kitagu. Tedi taunana maso niganana a tava bi a giu te bai gebona a kita e voivoiye.²⁰ Ee mabai ġome maso niganana a giuwem te gebo bai a banavi, sauginemo Diu waibabada edi bolumo e moito bi a etaetalegu.²¹ *Bi augunai mwali ġemota Diu lavedi matedimo e moito bi e laulaugayapouna gado, ‘Lava pekipekidi kaka sa kenamoito munaġa bi niga taunana aubaina temi niganana ko etaetalegu.’”

²² Bi Filiks yawasana etana i sibe kauwe aubaina tana etala laġanna i tauлиye bi i giuna gado, “Koi laba ġāviya edi bāda dididiga Lisiyas ya tava kaka tagu etalemi ya tubu munaġe.”²³ Ġome Filiks tauwaiġāviya edi bāda i giuwe te Pol biliwelokomo ya sako nawe bi i giuwena gado, “Kwa voiye te yai nuwavisu. Bamoda ena lava sa vikitakita ee saguna aubaina sa tavana ba mote kumai ġakedi.”

Filikis bi Dulusila matedimo Pol i moito

²⁴ Laġan visa a kovi Filiks bi mwanena Dulusila, tana ba Diu waivinina a tava waiġemota vanuwinemo. Bi Pol ena giu i giu kamaġe te i tava. Bi Pol Yesu Keliso waisumaġena Filiks lisinemo i giu waiipoipo. Bi a wai beyavaiye.²⁵ Bi Pol i giu nawa te yawasana didimanina, eda ġowana balebaledi gosedi bi laġan damona waitalapilina, i giugiu waiipoipo ba Filiks i naila bi giuna gado, “Niganana aubaina ba kamaina, bi kwa nawa! Bi laġan ġesaunemo ya vononoġāna, kaka em giu ya giukamaġe te kwa tava munaġa.”²⁶ Bi Filiks sauga matabuna ena giu i giugiu kamaġe te i tava vaitena a waigiugiu. Banina Pol biliwelokomo i miyamiya taunana aubaina Filiks i goeġoe, te Pol maso kandavonemo mane i vite bi kandavonemo i kaikamaġe.

²⁷ Bi lagannemo kwalabu labu a kovi ba Posias Festas i moito saġa te gabemani edi bāda bi Filiks ena gabu i vai. Bi Filiks Diu lavedi edi ġowana i voiye te Pol biliwelokomo i gose kamaġe.**

---

* **24:17:** Giu 21:17-28   § **24:17:** Kwalabu 5 a kovi mulidimo Pol i tava munaġa Yelusalem i vakita, laġan i mote lofa ena nawamo lavedi lisidimo bi wasa visuvisuna i laulau guguyena i tainuwataudi (Giugiukamağedi 18:22).   * **24:21:** Giu 23:6   ** **24:27:** Loum edi waiġake i giu te lava mote sima etale bi biliwelokomo i miya kwalabu labu a kovina ba sa kaikamaġe. Mba laġannemo Filiks maso Pol i kaikamaġe bi geġa te Diu lavedi a medi gulata lisinemo banina kauwa wapewapedi i voivoiyedina aubaina. Taunana aubaina i goeġoe te bai maso i voiye bi Diu lavedi i wainuwavisudi.

25

Pol i ġoegħoe te ġalibona Sisa matanemo ya moito

¹ Gabemani edi bada Festas Seseliyamo i tava bi laġan faiona mulidimo i saġa i nawa Yelusalemmo. ² Bi ġome pilisi edi babada bi Diu babadidi a nato Festas lisinemo bi edi waiwawu Pol lisinemo a saġedi. ³ Kamaina bi Festas ai baġa te maso edi ġowana i voye, te maso Pol i giukamaġe i saġa i nawa Yelusalemmo. Banina tedi kaikana kana pota a yesi te kandavonemo etamo sai peki. ⁴ Bi Festas i giuna gado, “Gēga Pol Seseliyamo biliwelokomo ya miyamiya bi mavisemo ba yā yovo yā nawa. ⁵ Bi emi babada gesaudi maso vaitedi ke nawa nove ġome kaka edi waiwawu maso a saġedi mba olotona lisinemo, bamoda tana bai i voye waigebo.”

⁶ Ĝome Festas i miyana male laġan 8 ee 10 mainana bi mulinemo i yovo i nawa Seseliya. Bi laġan i sako ba etala i waitubu bi ena tauwaigaviya i giuwedi te Pol sa natome lisinemo. ⁷ Bi sauginemo Pol i tavana ba Diu lavedi mabai Yelusalemġa a yovoyovona tana a moito kwaivivili bi a waiwawu gulatena. Bamo mote giukauwa.

⁸ Bi Pol i koigalam gado, “Tagu mote bai gebogebona e voye. Ġalibona Sisa lisinemo ee Diu edi waigake ei doukoto ee pali vanuwina e ka milamila.”

⁹ Festas i ġoe te Diu edi ġowana ya voye. Taunana aubaina Pol i waitalayena gado, “Tam Yelusalem nawana kwa ġoegħoe ee geġa, te ġome maso niga kauwidi aubaidi yā etalem?”

¹⁰ Bi Pol giu i waimunena gado, “Niga vanuwinemo niganana ya moimoitona taunana ġalibona Sisa ena anietala gabuna. Niga taunana gabunemo kwa etalegu. Tam kuna sibe te tagu mote bai gebogebona e voye Diu lavedi lisidimo. ¹¹ Bamoda bai gebona e voyiena ba kamaina te yā peki, tagu mote peki e daboka. Bi bamoda niga lavedi bai sa waiwavuna mote giukauwa, ba aiyai mote ġemogħemotina te noi lavedi nimedimo ya sakugu te sei pekigu. Bi tagu yā ġoegħoena ġalibona Sisa ya etalegu.”*

¹² Ĝome Festas ena lava nuwanuwauyeuyed vaitedi ai giugiu te bai ya voye, kaka bi Festas Pol i giuwena gado, “Tam kuna ġoena ġalibona Sisa ya etalemna, ba kamaina te kwa nawa Loummo ġalibonana Sisa lisinemo.”

Festas Ġalibona Agilipa vaitena ai giugiu

¹³ Laġan visa a kovi mulidimo ġalibona Agilipa[†] bi nuvuna Benis a tava Seseliyamo, gabemani valivaliuna Festas waiyebona aubaina. ¹⁴ Bi ġome a taumiya laġan visa a kovi bi Festas, Pol ena kauwa ġalibona Agalipa i giuwe gado, “Laġannem Filiks i laulaupotiyovo ba oloto ġemota biliwelokomo i gose kamāġe. ¹⁵ Bi sauginemo e nawananwa Yelusalem ba pilisi edi babada bi Diu babadidi tedi ai wavu bi ai baġaġu te maso ei anina bi maso ai peki.

¹⁶ “Bi e giuwedina gado, ‘Tama Loum ema vaivaimo mote lava kama kovogħi yababe. Te dolina tana tauwaiwawuna vaitedi Taulaetala matanemo sa moito te sa waiwawuna aubaina ya koigalagalame. ¹⁷ Bi sauginemo Diu babadidi vaitedi ke tava niga ġome ba tagu mote yā laba. Bi laġan i sako ololalemo etala gabunemo e miya bi tauwaigaviya e giuwedi te Pol sa saġe

* ^{25:11:} Loum lavedi matabudi ġalibona Sisa ai baġa te tana taunaġa maso lava i etaetaledi te bai a voye waigebo ee geġa. Bi bamoda Loum lavana ġemota bi mai i waibaġana ba mote aiyai imai ġake. ^{† 25:13:} Niga Agilipana ba Alodi dolidolina natuna tautasina bi nosina ba Diu waivina. Tana Diudiya plovensi nopenemo tauna ġemota i waibadaye bi tana ena waibada i kenakena te pilisi saġasaga guletina yā vine.

matagumo. ¹⁸ Ĝome tauwaiwavuna a moito bi edi waiwavu lisinemo a giuwedi, tagu e wainoġotana bena olotona bai gebogebo otina i voiye bi sai wavy. ¹⁹ Bi geġa te tedi ba a waikagiu Diu edi laudune aubaina bi lava isana Yesu i peki bi Pol ya giugiu te i kenamoito munaġa dabanemo. ²⁰ Bi tagu a kanuwa laġalaġagu te niga kauwidi bainewa yà kadidimanidi. Taunana aubaina Pol e giuwe te maso i nawu Yelusalemmo bi ĝome maso i etala. ²¹ Bi Pol i daboka bi i waibaġa te Seseliyamo ya miya bi ġalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina e giu te niga ĝome a kaididi eete tagu yà giukamaġe Sisa lisinemo.”

²² Ĝome ġalibona Agilipa, Festas i giuwena gado, “Tagu yà ġoeġoena niga lavana ena giu yà beyavaiye.”

Bi Festas i giuna gado, “Tam bokina kaka kwai beyavaiye.”

Ġalibona Agilipa Pol ena giu i waibeyavaiye

(Giu 9:3-8, Giu 22:6-11)

²³ Laġan i sakò ġalibona Agilipa bi Benis edi gala waimatakanikani a kotedi bi tauwaiġaviya edi babada nananakidi bi malagai babadidi vaitedi matabudi a poleni. Bi a saġa anietala vanuwina nophonemo. Bi Festas tauwaiġaviya i giuwedi te Pol ai doli saġe. ²⁴ Bi Festas i giuna gado, “Ġalibona Agilipa bi babada matabumi niganana vaitemai, niga olotona ko kita matademo ya moimoitona! Diu lavedi matabudi Yelusalemmo bi Seseliyamo ai baġagu te niga lavana sai peki mote ima miya. ²⁵ Bi tagu e banavi te tana mote bai gebogebona i voiye te maso ya peki. Bi Pol i giu te tana ya ġoeġoena ġalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina te yà ġoeġoe te yà giukamaġe Loum. ²⁶ Bi tagu mote e sibe kauwe te bai giuna maso e kuli ġalibona Sisa lisinemo. Taunana aubaina Pol e saġe temi matabumi lisimimo bi kota tam ġalibona Agilipa lisimmo. Bi ta gei waitalavitavite te bai tagu yà sibe kaka muliġa leta yà kuli. ²⁷ Tagu e sibe te panipani lavana mote bai gebona i voiye bi yà giukamaġe yababe ġalibona Sisa lisinemo ba mote i visu.”

26

Pol taunaġa aubaina i giu

¹ Kamaina bi Agilipa Pol i giuwena gado, “Niganana ba kei aninem te taumġa aubaim kwa giu.”

Kamaina bi Pol nimana i lageti te lava i waikatitawedi bi taunaġa i koi galamena gado, ² “Ġalibona Agilipa, tagu nuwagu i visu te niganana matammo yà moimoito, Diu a waiwawugu aubaina niganana yà koikoigalamegu. ³ Banina tam Diu edi vaivai bi edi waigħinana kuna sibe kauwe. Taunana aubaina yà waibaġam te kwai beyavaiyegu.

⁴ “Wala egħi dobumo ma ġaubaġu egħi yawsana bainewa e miyamiyana Diu lavedi matabudi a sibe bi kota muliġa Yelusalemmo e miyana. ⁵ ♀ Tedi a sibe mba sauginemo Yelusalemmo e miyamiyana ba tagu Palisi edi vaivai e kaikaiwata. Bi Palisi edi waigħake ba i bagibagi kauwa. Bi bamoda Diu lavedi sima ġoe te sa giu. ⁶ Bi niganana egħi sumaġa bai Maimaitiwa i giugħiwapana tamatamada lisidimo aubaina ko etaetalegu. ⁷ Bi niga giuħiwapana eda dam 12 a noġonōġti te maso i tubuġa te a kita. Taunana aubaina ma vivilidi dudubala bi suwala Maimaitiwa aubaina a waiṭapaula. Ġalibona, tagu niga giuħiwapana yà waisumaġe, taunana

aubaina Diu lavedi sa waiwavugu. ⁸ Bai aubaina temi ko wainoğota, te Maimaituwa mote ġemoġemotina te lava pekipekidi ima kakenamoito munağedi?

⁹ *“Tagu wala mainana e wainoğota te bai matabuna e voye te Nasalet Yesuna isana e waigaviye. ¹⁰ Bi mba kauwina Yelusalemmo e voye. Tagu pilipilisi edi babada edi ġailisimo tauwaisumaġa wapewapedi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. Bi sauginemo waipekidi aubaina ba tagu taunana e waianina. ¹¹ Tagu laġan wapawapa bolu vanuwidi nopolidīgħ e nawa bi tauwaisumaġa e kovoġidi bi e egelidi te tedi Yesu isana a kaka gebogebo. Tagu nuwagu i medi kauwa lisidimo, taunana aubaina te e nawa dobu ġesaudīgħa te maso e banavidi bi e kovoġidi.

¹² “Laġan ġemota pilisi edi babada, ġalisi a vitegu, te e nawanawa Damaskas. ¹³ Ġalibona, tagu suwalamodo mainana etamo bi yanayana malaġħa waimatakani kanina i yovo. Bi yana e kita i waimatakani kan gulata mote mai suwala. Ĝome tagu bi olooloto vaited ke nawanawana i layana kwavivilema. ¹⁴ Bi matabumai ke kuluva doġħomo bi kalina e vaiye, Ġibulu kalinedimo, i giu yovona lisigumo gado, ‘Sol, Sol! Bai aubaina kwai ġaġiyeu mba tam kwa kaka gebogebo munaġem?’

¹⁵ “Bi ei talana gado, ‘Tam aiyai, Bada?’ Bi BADA i giuna gado, ‘Tagu taunana Yesu kwa laulau kivigebolegebo yegu. ¹⁶ Bi niganana kwa miya moito! Tagu lisimmo e laumaġġatana banina tam e vinem te egħi taupaula bi matammo kuna kitakitagħuna lava kwa tainuwataudi bi kota kauwa ġesaudi muliġħa lisimmo ya kamaġġatidi. ¹⁷ Tagu ya giugiukamaġem Diu bi Eteni lavedi lisidimo bi ya labe kauwem. ¹⁸ Kwa nawa bi matedi kwa kayanedi te wai dudubalinemo sa nuwavitala bi sa natona yanayanamo. Bi Seitan ena ġaġilisimo sa potiyovo bi sa nato Maimaituwa lisinemo, kaka edi gebogebo ya noġoti kamağedi. Bi sai sumaġġeu bi yai aninedi te egħi dam waiwaiyawidi sa tubuġa.’

¹⁹ “Ġalibona Agilipa, wailove malaġħa i yovoyovona kamaina te e voteyet- eye. ²⁰ *Bi Damaskasmo lauguguya lava lisidimo ei tubu, tena Diu lavedi lisidimo Yelusalemmo bi Diudiya plovinsina noppo matabuna bi kota Eteni lavedi lisidimo te maso a laukuvasa bi a nuwavitala Maimaituwa lisinemo bi kauwa visuvisudi a voiyedi te a kamaġġati munağedi te giukauwa te a laukuvasa. ²¹ Banina niga kauwidi dabedimo, Diu lavedi pali vanuwidi nopolimo a kaididigu bi a ġoegħoena maso ai pekigu. ²² Bi Maimaituwa i sagħġi eete niganana, niga ġome e moito bi lava nanakidi bi keikeyilikidi lisidimo ya laulauguguya. Bi taugiuwatana bi Mousis bai a giugiuwata te maso i tubuġa, taunana ya giugiuwe. ²³ *Bi Keliso sa voye te yai nuwatoitoi bi pekimo ya gei kenamoito munaġħa bi yana ya natome ena lava Diu bi Eteni lavedi lisidimo.”

²⁴ Bi sauginemo Pol i koikoigalame ba Festas Pol i lasagudana gado, “Pol tam kuna bu'uwa ee! Em anapu dididigina i ka bu'uwim.”

²⁵ Bi Pol i giuwena gado, “O Festas saġaşaġa guletim! Tagu mote ya bu'uwa. Bi bai ya giugiuwena ba giukauwa bi waibanina. ²⁶ Ġalibona Agilipa niga kauwidi ya giugiuwedina ba mote kadavonemo a tubuġa. E sibe te niga kauwidi matabudi kuna sibedi, taunana aubaina malaudabtoluq lisimmo ya giugiu.” ²⁷ Ĝome te Pol i waitalana gado, “Ġalibona

* 26:9: Giu 8:3, Giu 22:4,5   * 26:20: Giu 9:20,28   * 26:23: Ais 42:6, Ais 49:6

Agilipa, tauguwatana bai a gilugilumina kwai sumağe e geğə, e sibe te kwai sumağe.”

²⁸ Ğome ġalibona Agilipa, Pol i giuwena gado, “Tam kuna noğoti te noi taunana lağan watiġenemo kwa voiyegu te yesu yai sumağe.”

²⁹ Bi Pol i giu waimunena gado, “Bamoda noitaunana ee yaġolo bi mba mote i pilipili. Bi Maimaituwa lisinemo ya laulaupali te mote taumġa bi lava matabudi niganana ko waibeyavaiyana kaka koi sumağä mai tagu bi mote yàma ġoegoe te panipanimo ko miya mai tagu.”

³⁰ Ğome ġalibona Festas, gabemani badana Agilipa, Benis bi mabai ġome a miyamiyana matabudi a miya moito. ³¹ Bi tedi etala gabuna a gose bi edi lava vaitedi ai giuguna gado, “Niga lavana mote bai i voiyé waigebo, te maso biliwelokomo ya miya ee ya peki.”

³² Bi Agilipa, Festas i giuwena gado, “Niga olotona maso biliwelokomo a sakoyovoġe te i nawa. Bi geğə te kaikana i giu te ġalibona Sisa ya etale, te bai gebona i voiyé. Taunana aubaina tada mote ġemogemotina te ta kaikamağe.”

27

Pol nawa Loum i waitubu

¹ Sauginemo a ġoegoe te wagağä ka nawa Itali ba Pol bi biliwelokomo taumiya gesaudi vaitedi bi tauwaiġaviya edi bada isana Dulyas nimanemo a sivudi. Dulyas ba ġalibona Sisa ena tauwaiġaviya laukaina. ² Kamaina bi Adamitiyam edi waga maso i nawa Eisiya plovinsina noponağä, nisadiya malagaidiġä bi ġome ke gelu.* Bi ke modina Seseliya ke gose bi ġome ba Alistakas vaitena bi tana Tesalonia taunina lavana Mesidoniya plovinsina nponemo.

³ Bi lağan i sako ba Sidon tauninemo ke tava,[†] bi wagamo ġonağona gesaudi ai yovodi. Bi Dulyas ba kivina i visu kauwa aubaina Pol i waianine te i nawa ena lava i kitedi bi ena ġowara bai te maso a sagu. ⁴ Mba dobuna ke gose bi ke nawawanawa ba yavala i didiga gulata, taunana aubaina Saiplas bwanabwanana ġoyonäga ke kwaivivila. ⁵ Kamaina te ke nawa nisa dididiginemo Silisiya plovins bi Famfiliya plovins gele diyediga, te ke nawa Maila taunağä Lisiya plovinsina nponemo. ⁶ Ğome Maila tauninemo tauwaiġaviya edi bada waga i banavi Aleksandiliyağä i tava. Bi waganemo kegelu kenawa Itali. ⁷ Lağan visa noppodimo tama nuwatauğä ke nawanawana eete Kinidus taunina diyanemo ke tava. Bi yavala i didiga gulata matamağıa i laulausuve. Taunana aubaina Kuliti bwanabwana ġoyonäga te Salon Isukokona ke gose. ⁸ Bi nuwatauğä diyadiyağä bwanabwana ġoyonäga eete Wofu Visuvisuna ġome ke tava Laseya taunina diyanemo.

⁹ Lağan wapawapa a kovi mulidimo bi kota udi lağanina i kovi. Bi nawa i wainuwa nainaila taunana aubaina Pol lava i tainuwataudi, ¹⁰ bi i giuwedina gado, “Egu lava, eda babala male ya pilipili kauwa bi waga ġonağona bi tada eda yawasana male sa gebogebo. Bi tada male kota ta peki.” ¹¹ Bi tauwaiġaviya edi bada waga tauvelauyen ena giu i waianine te Pol ena giu mote a vaiye. ¹² Bi niga dobunemo mote ġemogemotina te maso waga i moito. Taunana aubaina lava wapawapa a giu te ke nawa otana

* ^{27:2:} Niga lovana waga ya giugiuwena ba, niganana kaka waga bi wala ba kukakuka. † ^{27:3:} Seseliya te Sidon tauna manekina lofana ba 120 kilomita bi Sidon taun ba aipouna yawannemo.

Finiks wofunemo.[‡] Ĝome ka miya te bodubodu lağanina ya kovi. Bi Finiks dobuna Kuliti bwanabwananemo ba waga edi ani moito. Finiks ba suwala ena anibulu yawaninem.

Kaibitibili dididiga nisamo

¹³ Kamaina bi yalousağā yavala nuwatauğā lausuve i waitubu ba ai noğota bena niga yavalina ya sagudi te sa nawa Finiks tauninem sa tava. Taunana aubaina anika a solu sage bi waga Kuliti bwanabwanana diyanağā i nawa. ¹⁴ Bi ke nawa mote lofana, te Kuliti bwanabwananem aibadabadağā kaibitibili lausuve i waitubu. ¹⁵ Bi yavala dididiga waga i suvedidi te mote luvana waga matana yavala yawaninağā ima nawa. Taunana aubaina bai matabuna ke kaisako bi yavala taunağā waga i avali nawe. ¹⁶ Bi sauginemo bwanabwana ĝaubona isana Kauda ke vavawaimuli, ba i pilipili kauwa te waga ĝaubona a solu sage waga dididiginemo bi a pani te mote labama ima avali. ¹⁷ Bi kota waga modona a pani waibagibagi te mote labama ima dousuwasuwa. Bi mba mulinem a naila bamoda waga bubu dabatuwina isana Setis ima sağci, taunana aubaina tedi anika ai dawe yovoğe nisamo te waga ya taipelapela bi nuwatauğā waga ya poule nawa. ¹⁸ Lağan i sako labama bagibagina waga modenem i talatalağā, kamaina bi lava edi ġonaġonana gesaudi ai yovodi nisamo. ¹⁹ Bi lağan waifaioninem waga ani lauvevewanina ġoneġonedi ai yovodi. ²⁰ Bi lağan i gebogebi gulata te mote kipola ee suwala ke kita lubudi eete lağan visa a kovi. Bi yavala i waikenadidi gulata te yawasana noğotina i kovi.

²¹ Bi lağan wapawapa a kovi lava mote a kani lubu. Taunana aubaina Pol matedimo i moito bi i giuwedina gado, "Kona kita, walamoto taunana e giuwemi te Kuliti mote maso ta gose bi kalinagu kona vaiye kamağe. Taunana aubaina niganana emi waga i gebogebi bi ġonaġona konai yovodi. ²² Bi niganana ya giugiuwemi te mote koma naila bi nuwemi ya lautou. Bi male waga taunağā ya gebogebi bi mote lava ġemota ima peki. ²³ Banina kage dudubalinemo Maimaituwa egu Bada tana taunana ya laulauduneyena ena aneya i tava lisigumo. ²⁴ Bi diyagumo i moito bi i giuweguna gado, 'Pol, kuma naila. Tam male Sisa matanem kwa moito bi ya etalem. Taunana aubaina Maimaituwa em pali i vaiye, te tam bi lava wagamo kona gelugeluna kaka yai yawasanimi.' ²⁵ Taunana aubaina egu lava, nuwemi sa lautou. Maimaituwa ya waisumağe te bai i giugiuwena lisigumo kaka ya tubuğā. ²⁶ Bi yavala kaka ya ava'avalı naweda eete bwanabwana gesaunem ya tavaiteda." ²⁷ Bi Mediteliya nisanem yavala bi labama a avali nawemaina eete lağan 14 a kovi. Bi dudubala modenem waga taunoyaena ai noğota bena kaikana diyadiyamo a tava. ²⁸ Taunana aubaina tedi nisa domdom a luva, bi a banavi te 40 mita, bi a taumiya ġotona te a luva munäge te 30 mita.[§] ²⁹ Bi waga lavedi a naila gulata, bi ai noğotana gado yavala waga ima suvenawé kila dabanem. Taunana aubaina anika 4 waga mulinem a pwalağe yovoğedi. Bi a ġoeġoena maso dobu i yana makai. ³⁰ Bi wagamo taubagibagi waga ĝaubona a sako yovoğe, te maso a naila a nawa. Taunana aubaina tedi ai kaikaiyovu te sera maso waga isunem o anika sa pwalağe yovoğe.

³¹ Ĝome Pol tauwaiġaviya edi bada bi tauwaiġaviya i giuwedina gado, "Bamoda waga taunoya mote wagamo sima miya ba temi mote koma

^{‡ 27:12:} Finiks taun te Wofu Visuvisuna ba 64 kilomitas, bi suwala ena bulu yawaninem.

^{§ 27:28:} Maġina lofalofanem ġakima sa duli, bi sai pwalağe nisamo te ya yovo nove nisa dibunem, bi ena lofa sa luva.

yawasana.” ³² Ĝome tauwaiĝaviya waga ĝaubona maġinina a koīgavuki bi i kuluva yovo nisamo. ³³ Bi laġan sakosako balanemo Pol lava i giu vavasağedi te maso bai a kani. Bi i giuwedina gado, “Temi kona wailabba bi kona waikita, mote ko kani te laġan 14 a kovi. ³⁴ Niganana ya giugiu vavasağemi te ko kani bi ko ġalisi, te mote ġemota kaka ima peki.” ³⁵ Pol niga mainana i giu bi matabudi matedimo buledi i vai te Maimaituwa i waiyebone, i kivi bi kani i waitubu. ³⁶ Ĝome lava matabudi nuwedi i kena bi a kani. ³⁷ Bi wagamo lava wapamai ba 276. ³⁸ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoġa, bi mulinemo ba witi ai naġasedi nisamo te waga i tekateka.

Waga i nuwa suwasuwa

³⁹ Kamaina bi laġan i yana kamaġe, bi waga lavedi dobu a kita bi mote a kitaġone. Tedi yafo a kita bi ĝome gele visuvisuna. Bi ĝome a ġoe te waga a ġiu waididimani te maso i nawwa diyadiyamo i tava. ⁴⁰ Taunana aubaina waga lavedi anika maġinidi a koīgavuġavukidi te nisamo a yovo, bi kulin maġinina a kuvesidi. Bi kuka ĝaubona waga matanemo a lageti te maso yavala waga i avali nawe diyadiyamo maso i tava. ⁴¹ Bi geġa te waga bubu dabatuvina i saġġi. Te isuna bubu dabatuwinemo i laukatikava te mote luvana imai dagudagu. Bi kuka kaidi ba labama i waidoukotokotodi.

⁴² Bi tauwaiĝaviya ai ogatala te biliwelokomo taumiya maso ai pekidi, male sa yaka nawa diyadiyamo bi sa velau sa nawa. ⁴³ Ĝome tauwaiĝaviya edi bada mote Pol waipekina i ġoe, taunana aubaina edi ogatalana mote i waianine. Kamaina bi tauwaiĝaviya edi bada lava mabai ġemogemotina te sa yakana ba i giuwedi te a gelaupoti te a yaka nawa diyadiyamo. ⁴⁴ Bi lava ġesaudi mabai mote ġemogemotina sima yaka ba i giuwedi, te waga i wai doukotokotona kaidi sa tanodi bi dabedīgħa sa poule nawa diyadiyamo. Bi niga mainana a voiye te lava matabudi a yawasana.

28

Pol Malta bwanabwananemo

¹ Mba ĝome ke yaka nawa gelemo ke tavatava ba, ĝome kaka a giuwemai te bwanabwana isana ba Malta. ² Mba bwanabwanana lavedi kivid i visu kauwa, te a giuvaimai. Bi nabu i yovoyovo te ke tululu, taunana aubaina lava kai a suve. ³ Bi Pol kai bwainina i vai bi i waiwaigabu ba kai nopolidmo mwata salama, kai i poya wailovotavi te Pol nimanemo i kaputa te i dawe. ⁴ Bi bwanabwana lavedi Pol nimanemo mwata a kita i dawedawe ba taudīgħa ai giugiuna gado, “Niga olotona ba tauwaipeki. Tana nisamo mote i peki taunana aubaina niganana maimaituwa Dike* kaka yai peki.” ⁵ Bi Pol nimanemo salama i laipaili nawe kaimo bi tana mote mwata i waikel. ⁶ Ĝome lava a wailaba te nimana ya lusa ee yai maġemoti te ya kuluva bi ya peki. Ai laba bi a waikita te Pol lisinemo mote bai i tubuġa. Taunana aubaina nuwedi a vitale bi a giuna gado, “Tana ba maimaituwa.”

⁷ Bi ke miyamiyana diyamaimo ba daibi dididiga bi bwanabwana badana Pabilas ena vanuwa diyamaimo. Bi kivina i visu gulata te i nawemai ena vanuwemo bi i labe kauwemai te laġan faiona a kovi. ⁸ Bi Pabilas tamana i sida kauwa te vanuwemo i kenakena. Tana tunipoyapoya bi dibukwasina i vai. Pol i nawa lisinemo bi aubaina i laupali bi nimana dabanemo i sivudi te

* **28:4:** Dike ba Molta lavedi edi maimaituwa a waisumaġe te lava bai i kauwe waigebona ba ya kovogħi ee yai peki.

i waiyawasan. ⁹ Bi niga kauwina mainana i tubutubuğā ba lava sidesidedi mba bwanabwananemo matabudi a tava Pol lisinemo bi i waiyawasanidi.

Pol Malta bwanabwanana i gose bi i nawa Loum

¹⁰ Bi Malta bwanabwananemo ke miya te bodubodu lağanina i kovi bi nawa aubaina ba lava puyo wapewapedi a vitemai. Bi kota ema kalağı wagamo ai geludi. ¹¹ Bi nawalai faiona mulidimo Aleksandiliya lavedi edi wagamo ke gelu bi ke modina. Niga wagana ba ġome i moito te bodubodu saugina i kovi bi wagana matanemo ba koikoitau labu tadtadidi ai moitodi, isedi ba Kasta bi Polak. ¹² Bi ġome ke modina te Silakus tauninemo ke tava ġome bi lağan faiona ke miya. ¹³ Ġome ke modina munağā te Legium tauninemo ke tava. Bi lağan i sako ba yalousağā yavalā i laulausuve taunana aubaina lağan i sako munağē ba Puteli tauninemo ke tava. ¹⁴ Ġome ba valevaletimai tauwaisumağā ke banavidi bi a giuwemai te vaitedi ke miya te lağan 7 a kovi. Muliğā kaka ke nawa Loum. ¹⁵ Sauginemo valevaletimai tauwaisumağā Louummo giumai a vaiye ba a sağā a labelabemai malagai isana, Taomana Faiona Vanuwidi. Bi ġesaudi a tava ani waikunekune gabuna isana Apiyas ġome kei taubanava. Ġome tedi Pol i kitekitedi ba nuwana i lautou bi Maimaituwa i waiyebone. ¹⁶ Bi sauginemo tama Louummo ke tava ba Loum babadidi Pol taunağā ai anine te vanuwa a vite bi taunağā ya miya bi tauwaiğāviya ġemota vaitena te ya kita wata.

Pol Loumğā i lauguguya nawa

¹⁷ Lağan waifaioninem Pol Diu babadidi i giuwedi te a tava lisinemo ai ġemotidi. Bi i giuwedina gado, “Valevaletigu, tagu mote bai e voiye waigebo lava lisidimo ee tamatamada edi vaivai e kagebogebodi. Bi Yelusalemmo a panigu bi Loum lavedi nimedimo a sakogu. ¹⁸ Bi Loum lavedi a banavigu te tagu mote bai gebogebona yà voiye te maso ai pekigu, taunana aubaina a ġoeğōena maso a kaikamağegu. ¹⁹ *Bi Diu lavedi mote a ġoeğoe te sa kaikamağegu, taunana aubaina e giu te ġalibona Sisa matanemo yà moito bi tana ya etalegu. Bi mote maso egū lava Diu ei wavudi. ²⁰ Bi niga kauwina aubaina te e giuwemi kona tava te ta waigiugiu. Bi tagu Israel lavedi bai kauwina sa waisumağedidina, taunana e laulauguguyaena dabanemo seinimo a panigu.”

²¹ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi em pilipili pepana mote aiyai Diudiyamo i giukamağe yovoğe lisimaimo. Bi kota valevaletimai mabai noke mai a yovoyovona mote bamo a giu waigebogebom ka vaiye. ²² Bi ke ġoeğoejena tam em noğota bai kwa giuwemai, bi ke sibe te lava dobu matabunemo niga damna valivaliuna ba sa giugiu tunidaboke.”

²³ Ġome ai anina te bamo lağannemo ba sa tava sai ġemoti munağedi bi Pol ena giu sai beyavaiye. Mba lağannemo Diu lavedi wapewapedi a tava Pol ena miyamo ai ġemotidi. Bi Pol, Maimaituwa ena waibada i giuwaitetena olaolalemo i waitubu eete i nawa i dudubala. Mousis bi taugiuwatana bai a gilugilumina taunana i giugiuwata bi i ġoeğōena maso nuwedi i vitaledi bi Yesu ai sumağē. ²⁴ Bi lava ena giu a vaiye te ġesaudi nuwedi a vitaledi bi ai sumağā bi ġesaudi mote ai sumağā. ²⁵ Taunana aubaina tedi taudiğā a waikagiu, muliğā kaka sa nawana ba Pol ena giu lisidimo i waikovina gado, “Aluwa Waiyawa i giukauwa eda magumagula lisidimo bi Taugiuwatana Aisaiya i gilumina gado,

²⁶ ‘Kwa nawa em lava otidi Islael lisidimo
bi kwa giuwedina gado,

“Temi giu ko vaivaiyena
bi mote ko sibe.

Temi Maimaituwa kauwa i voiyedi kona kitekitedi,
bi mote ko sibedi te bai ya voivoiye.”

²⁷ [✧]Niga lavedi mote bai sima sibesibe,
banina nopodi a ġaīgħai.

Tedi waibeyedti bi bai sa vaivaiyena
mote sima sibesibe,
tedi matedi a pota

banina mote a ġoegħoe te sai kita.

Bamoda tedi sa ġoebi bai ya giugiuwedina sa kaiwatana,
ba tedi male nopodimo sa sibe.

Bi bai ya voivoiyena sa kita
bi kota ya giugiuwena sa vaiyena.

Kaka lisigumo sa nuwavitala
bi yāi yawsanidi.’

²⁸ “Temi Diu lavemi mote giukauwa koma vaivaiye, taunana aubaina
ya giugiuwemi te Maimaituwa yawasana giuna i giukamaġe Eteni lavedi
lisidimo te sa vai.”[†]

³⁰ Ġome Pol kwalabu labu i miya vanuwa i waiwaimaiinemo. Bi lava
mabai a tavatavana lisinemo ba matabudi i giu vaidi ena vanuwemo.

³¹ Bi Pol mote aiyai i waiġake, nuwana i lautou bi malaudabatolana
Maimaituwa ena waibada i lauguguyaebi Bada Yesu Keliso giuna visuvi-
suna i wailovelovedi.

[✧] **28:27:** Ais 6:9-10   [†] **28:28:** Lova 29 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina
nopodimo niga lovana 29 mote ima kenakena.

Giu Banidi Vaitedi (Glossary)

A.D (Anno Domini)

Latin Kalinedimo niga giuna banina ba Yesu ena tubuğā kwalabuna a iyeiyevi wata. Ingilisimo ba *Year of the Lord*.

Anak (Anak or giants)

Lava nananaka, kaikaidakidi bi ġaiġailisidi Keinan dobunemo a miyamiya. Mousis tautigana 12 i giukamağedi te Keinan dobuna maso a tigane bi laġannemo Anak lavedi a kitekitedi ba a naila. Bi Diyoсуу bi Keileb taudiġa Bada ai sumaġe te ġemogħemotina sa lau yovogħed. *Nambas 13:1-3, 17-33 ko iyevi*

B.C (Before Christ)

Before Christ mba muliġa kaka Yesu ya tubuġħana, ġome iyava ai tubu bi i yovo i nawa te dobu i tubutubuġħana ġome i tava.

BADA (Yahweh)

Lava mote a ġoegħoe te Maimaituwa isana sa vato yababaybabe, taunana aubaina laġannemo BADA a vatona ba edi vivila a waimaġati. Ĝibulu nponnemo tana isa otina kitana niga mainana: YHWH. Bi muliġa lava a għilum vitale te niga mainana. YAHWEH Tada YAHWEH mote tama vatovato bi BADA ta vatovatona mba YAHWEH ta vatovato.

Bal (Baal)

Bal ba Keinan lavedi edi maimaituwa olotona isana bi waivinina ba *Asela*. Tedi edi sumaġemo Bal ba bayau maimaituwana.

Biliweloko (Prison, jail)

Ba gabu mba ġome lava i miya i mogumogu lava pekipekina aubaina. Gabuna ba guduguduna kenakenana bi lavana ġome i miyanu eete a lau buwawa te soi sauginemo kaka a ka potiyyo, te lava vaitedi masagabomo i miya.

Bolu vanuwina (Synagogue)

Bolu Vanuwina i tubuġħana banina Babilon lavedi a tava temple Yelusalemmo a koi suwasuwa 587 BC nponnemo bi aniwiġemota gabuna geġga. Taunana aubaina *Bolu Vanuwina* a ġala bi ġome a laulaupali, a wailovelove bi a waibolu. Mba vanuwidi nopolidgħa olta geġga bi sewasewa ani gabuna geġga.

Buledi mote muu'a vaitena (Bread with no yeast)

Islael lavedi Idip a potipotiyovo kamägena, tedi mote gavogavo te maso falawa muu'a vaitena a vitale te i lusa. Taunana aubaina Maimaituwa i giuwedi te (yeast) mote falawa vaitena sima gwadai, banina a waipa-palana. Tana i giuwedi te kwalabu matabuna niga soina sa voiyē wata ani lainoġotidi aubaina. Mba soinemo wiki pakanemo muu'a matabudi vanuwa ġemogħemotaqqa nopolidmo sai naġasedi. (*Potiyovo kamägena 12:14-20; 23:15; Mark 14:1*)

Buyobuyona (Anoint)

Islael lavedi laġannemo masi lava tunidimo a kailolona ba lavana sa vivile. Bi dabu nemo a ġinna ba waibada dididiga i vai, maibena Samuwel Sol dabu nemo masi i ġinna ba tana ġalibona i tubuġħa.

Giugukamağedi (Apostle)

Gulik kalinedimo giu *apostle* banina ba giugukamağedi. Ingilisimo ba sent ones.

Iyoyoga (Hell)

Ba yoġiyoġi ani wai naġasedi bi ani gabudi gabuna.

Keliso (Christ)

Gulik kalinedimo ba *Christ* bi Ĝibulu kalinedimo ba *Messiah*, bi banidi ġemotina. Maibena tada kalinademo *Vinevine kamaġena*. Taunana aubaina buka nponemba bamo ġome Christ ba *Keliso* bi *Messiah* ba *Vinevine kamaġena*.

Kwapibwali (Circumcision)

Banina ba mataila Maimaitua ena waianina ena lava lisidimo. Maimaituwa Ablaġam i giuwe te ena tubulelesa yai lovedi te niga kauwina sa voiye. Laġannemo libilibi oloolotodi sa tubuġana ba lagan 8 mulinemo kuti mudukwapina sa bwali ġavuki. Niga kauwina a voiye te tana ena dam sa tubuġa ee ena lava otidi. (*Pakanemo 17:10-14*)

Mana (Manna)

Mana ba kani isana, kalakalalelemo Maimaituwa Islael lavedi olaolala onena i vitedi bi a kanikani. Bi suwala i poupoudidina ba mana a laulaulesalesa. Tedi kalinedimo giu *mana* banina ba *niga bai*. Banina a kita bi mote a sibe. Bi Keinan do bunemo a tavatavana ba mana kanina a kaigose. (*Potiyovo kamaga 16:4, Diyosuwa 5:10-12*)

Olta (Altar)

Dolinemo Diu lavedi ba gasagasana a voiye bi edi sewasewa a laulaupuy-oedi. Muliġa Mousis ena laġannmo Maimaituwa ena giu luvanemo palai waiyawa nponemba *olta* blonsimo a voyiedi te ġemota palai nponemba piupiu ani gabuna bi ġesaudimba *Maimaituwa ena vanuwa* ya kenakena.

Pali vanuwina (Temple)

Pali vanuwina ba Ingilisimo *temple*. Buka nponemba pali vanuwina ya kenakena. Niga taunana Deivida natuna Solomon i ġala. Buka nponemba gabu ġesaudimba *Maimaituwa ena vanuwa* ya kenakena.

Palisi (Pharisees)

Diu damna nopalidomo Palisi ba dam ġemota dididiga otina. Tedi sa goeġoe te waiġake matabuna sa kaiwata kauwe. Laġannemo waigake tauwailovelovenha scribes waiġake a gilumidina ba edi lava palisi ai aninedi te a kaikaiwata kauwed.

Palai waiyawa (Tabernacle, Tent)

Maimaituwa Mousis i giuwe te palai waiyawa sa voiyyena ba ani wait-aubanava aubaina ee mayavaina aubaina. Mba palaina nponemba guduboyo i waidawte te nakanaka labu, niga nevanemo bi noko nevanemo. Niga nevanemo ba *kwadam kaina, bena bi olta ba piupiu ani gabuna*. Bi noko nevanemo waianina bogesina i kenakena. Bi laġannemo modina aubaina ba palaina a noku te a avali a nawanawa Maimaituwa kalinana luvanemo.

Pilisi saġasaġa guletina (High Priest)

Niga pilisina nadonemba pilipilisi a miyamiya, tedi taudidi lava edi sewasewa a gabugabudi bi palai waiyawa nponemba a saġa a noyanoya bi mote guduboyo mulinemo. Guduboyo mulinemo ba Pilisi saġasaġa guletina taunaġa i saġasaġa. Tana ġamogħamo kwasinina i vai te i saġa bi lava aubaidi bi kota tana aubaina i laulausewasewa, kwalabu ġemoġemotaqba nopalidomo. (*Ĝibulu 9:6-7*)

Pentikost soina (Pentecost)

Isa Pentikost banina ba laġan 50. Vawaitauli soina mulinemo a miya laġan wai 50-nemo niga soina a voivoiye.

Sadisi (Sadducees)

Diu damdi nopalidomo Sadisi ba dam ġaubona. Niga lavedi ba Mousis ena buka taunaġa a waisumaġedbi a iyeiyevidi bi buka ġesaudi geġa. Tedi pekimo kenamoito munaġa mote a waisumaġe.

Sisa (Caesar)

Tana Taunana Natuna (Son of Man)

Niga giuna Ingilisimo *Son of Man* ba Daniyela ena bukamo ya kenakena. Daniyela wailove i kitana ba oloto i nato Maimaituwa matanemo bi dobu matabuna waibadaena ġgilisina i vai. Bi Bamoda ta giuna gado, "Lava Natuna" ba kitana bena Yesu dobu taunaġa lavana. Taunana aubaina ta giuna gado, TANA TAUNANA NATUNA. Tana malamo bi dobumo aubaida ya waibada. (*Daniyela 7:14,27*)

Taugiuwatana (Prophet)

Taugiuwatana ba Maimaituwa kalinana taugiuwena. Bi walisaugemo mwali bai matademo ya natonatona a gei giuve muliġa kaka ya tubuġa.

Vawaitauli soina (Passover)

Niga soina nopenomo Diu lavedi edi noġota i munaġa te wala Idipmo. Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a potiyovo kamägena taunana a noġonoġoti. Banina laġannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwinha i vawaitauli te i nawananawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoiye.

Waigake tauwailovelovenena (Scribes, Teachers of the Law)

Tedi taudidi waigake taugilumidi bi kota lava a wai lovelovedi. Maimaituwa giuna lava ai nuwanainena ba tedi lisidimo a nawa bi a wailovelovedi. Bi bolu vanuwinemo tedi vaitedi a waibabada.

Waianina (Covenant)

Giū *Waianina* ba bainewa ta koi luvae. Eda vaivaimo

Waianina bogesina (Ark, Covenant Box)

Mba bogesina nopeno bi taulina matabuna goldimo a pati yaġosi. Bogesi nopeno ba ġakima tabetabedi labu a kenakena bi dabedimo waigake 10 gilugilumidi. Maimaituwaena giu luvanemo laġannemo modina a waitubu, galavu gesauna nawa aubaina, ba Livai damna lavedi a avali bi a dolidoli. Mba bogesina ba *waianina matailina* Maimaituwa bi lava mododimo.

Tauyewa (Tomb)

Wala ba po'a nananakidi gubedi nopenomo lava pekipekidi a nawa a wai dubudi. Mba gabuna taunana isana *tauyewa* poo'a doudou wai nononemo Yesu a sako.